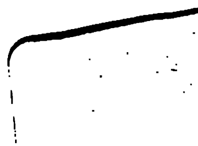

600014195Q

Dr. L. S. P. MEIJBOOM.

DE GODSDIENST

DER

OUDE NOORMANNEN.

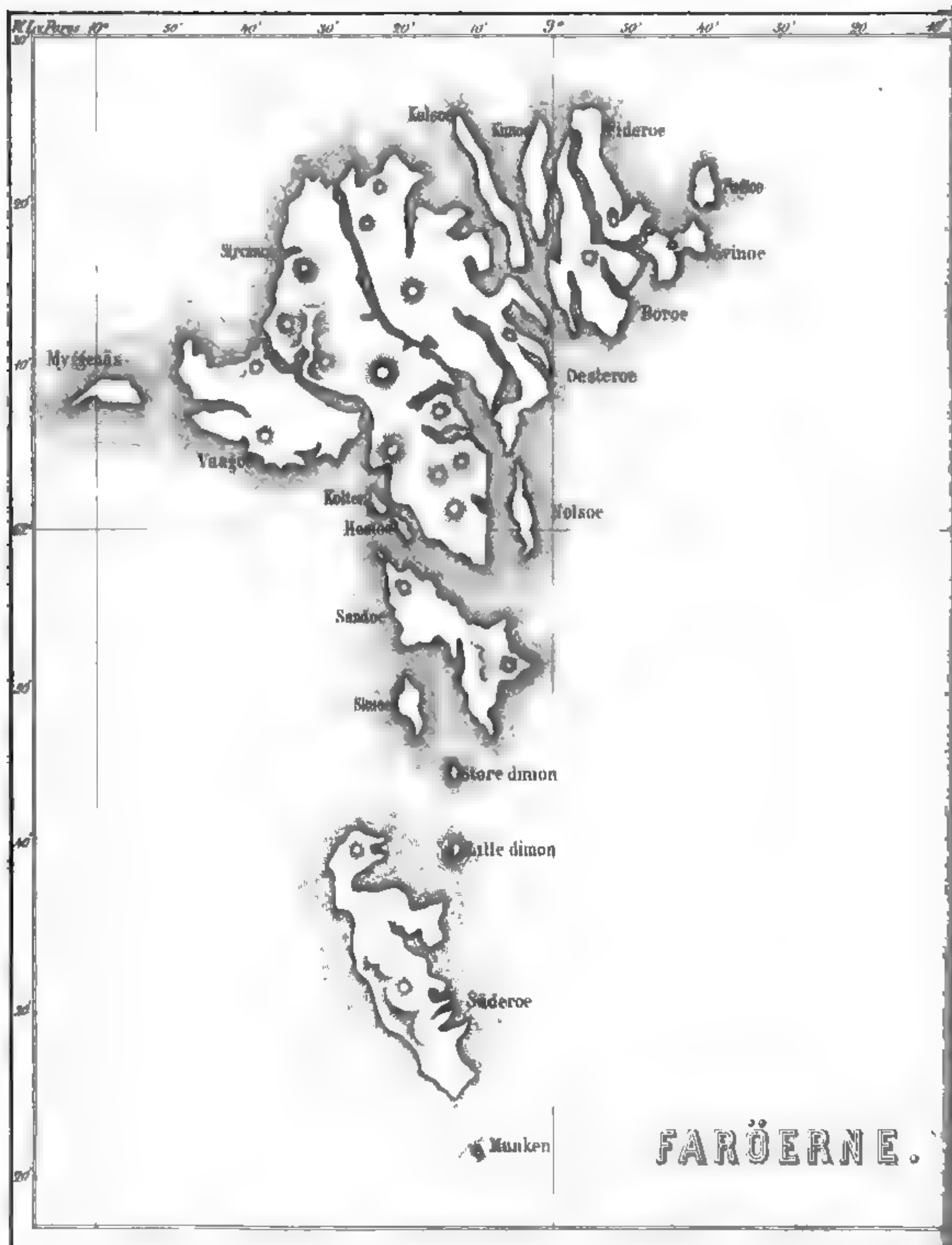
TWEEDE STUK.

157

HAARLEM,
A. C. KRUSEMAN.
1865.

DE GODSDIENST DER OUDE NOORMANNEN.

Kalsoe
Kunoe
Videroe
Fugloe
Svinoe
Boroe
Osteroe
Nolsoe
Myggenäs
Vaagoe
Koltes
Hestoe
Sandoe
Store dimon
Lille dimon
Süderoe
Munken
FARÖERNE.
Lith. v Emrik & B

Dr. L. S. P. MEIJBOOM.

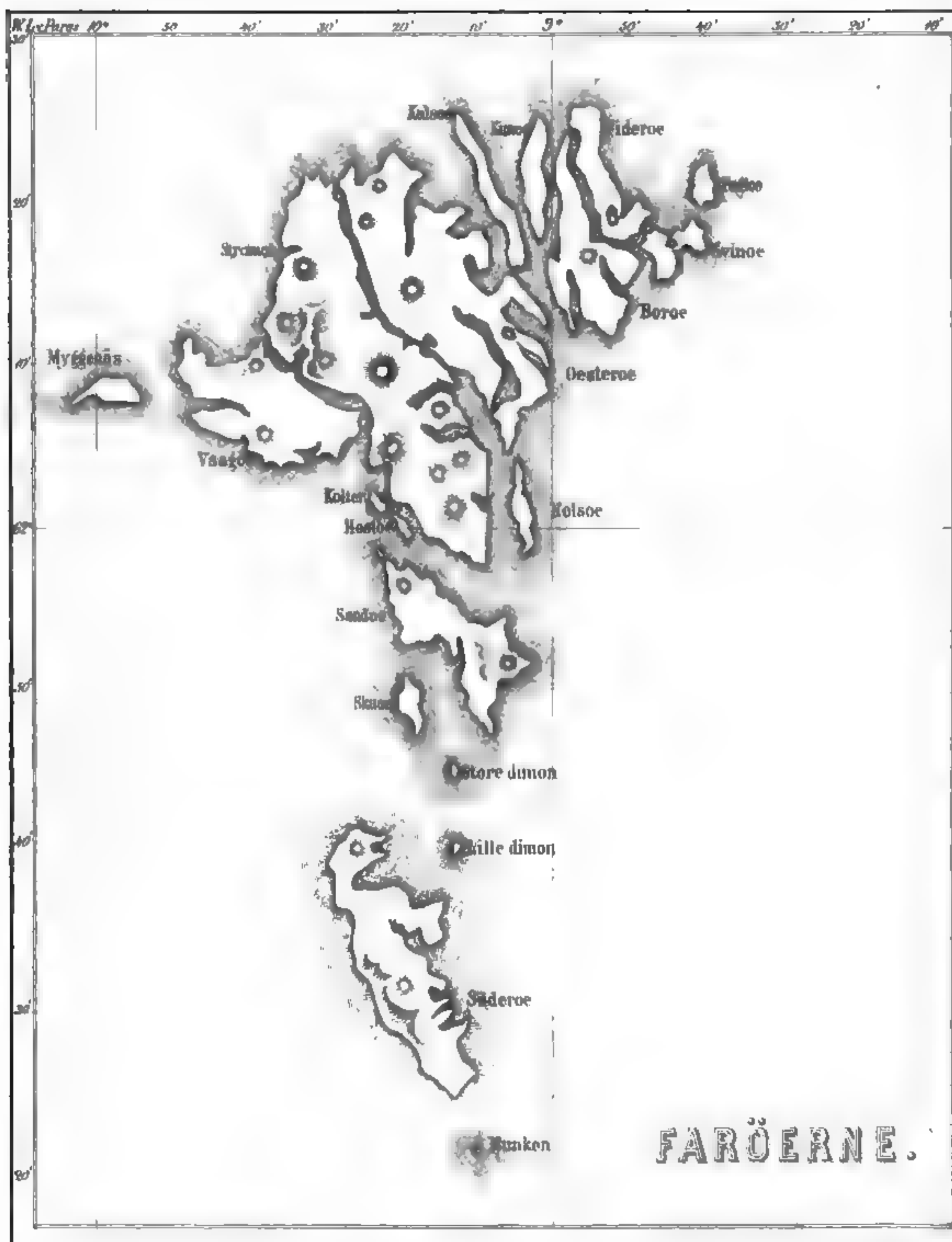
DE GODSDIENST

DER

OUDE NOORMANNEN.

HAARLEM,
A. C. KRUSEMAN.
1868.

Lith. Ervik & Emil

Dr. L. S. P. MEIJBOOM.

DE GODSDIENST

DER

OUDE NOORMANNEN.

HAARLEM,
A. C. KRUSEMAN.
1868.

Gedrukt bij Gebr. van Asperen van der Velde, te Haarlem.

VOORREDE.

Niet zonder eene zekere huivering zendt de schrijver dit werk over de godsdienst der oude Noormannen in het licht. Hij is er zich ten volle van bewust, dat hij eene veel omvattende en moeijelijke taak aanvaardde, toen hij ondernam het te schrijven. Hij was onbekend niet alleen met de oude taal der oorkonden, die hij raadplegen moest, maar ook met het Deensch en Zweedsch, waarin hij bedreven moest worden om te kunnen lezen, wat de geleerden van het Noorden geschreven hebben over de godsdienst hunner vaderen en de bronnen, die daarover handelen. Eer hij met het eigenlijke werk beginnen kon, was hem als een nood opgelegd, die talen aan te leeren.

De talrijke bronnen, wier lezing onvermijdelijk was, zijn in Nederland moeijelijk bij een te brengen. Wat op de Koninklijke Bibliotheek in den Haag, op die der Akademie te Amsterdam en die van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden voorhanden is, werd hem met de meeste welwillendheid ter beschikking gesteld. Andere stukken evenwel kon hij eerst van lieverliede en uit verschillende landen verzamelen, en een gedeelte bleef tot aan het einde toe buiten zijn bereik. Van het vierde deel der Historische verhalen, betreffende de togten der IJslanders binnen en buiten hun land, gewerd hem dusverre slechts de eerste aflevering, en reeds was het laatste vel in proef gebragt, toen hij uit de verhandelingen van de K. Beyersche akademie van wetenschappen de redevoering van Konrad Maurer "over de benamingen: Oud-noordsche, Oud-noorweegsche en IJslandsche taal" ontving. Van den rijken schat van wetenschap aangaande de Oud-ijslandsche letterkunde, in de 200 bladzijden 4° aanteekeningen bij die ver-

handeling te vinden, heeft hij dus geen gebruik meer kunnen maken. Hij mag niet zeggen: ik heb alle bronnen geraadpleegd, die er zijn.

Eindelijk had hij slechts den tijd beschikbaar, dien hij aan de drukke ambtsbezigheden in eenen ruimen werkkring en aan de beslommeringen van een talrijk huisgezin kon ontwoekeren, en mogt hij zich geenszins onafgebroken aan zijne taak wijden.

Dit een en ander doet hem de volkomene overtuiging koesteren, dat zijn werk allerlei leemten hebben moet. Daartegenover evenwel meent hij te mogen verzekeren, dat hij geene moeite gespaard heeft, om in handen te krijgen wat bereikbaar was, en ook de belangrijkste stukken heeft leeren kennen; dat hij getracht heeft zijne bronnen naauwkeurig te lezen en de gevondene stof volledig te verwerken. In hoeverre hem dit gelukt is, daarover hoopt hij, dat deskundigen met welwillende toegevendheid mogen oordeelen.

Dit werk is een eerste in Nederland, en als zoodanig eene proeve. De mindere bekendheid van het onderwerp, de vreemde klank der namen, zullen waarschijnlijk menigeen doen terugdeinzen van de kennismaking met de godsdienst der oude Noormannen. Moge daartegen in de weegschaal worden gelegd de gedachte, dat deze godsdienst ten naauwste met die der duitsche volken in het algemeen verwant is, en dat hare kennis voor het goed verstand van menig heerschend begrip, van menig oud gebruik bij ons te lande meer beteekent dan die van de godsdienst van eenig ander volk der oudheid.

Mogt zijn arbeid iets hebben bijgedragen, om belangstelling in de godsdienst der oude Noormannen bij zijne landgenooten op te wekken, menigeen tot de kennismaking met haar uit te lokken, en over sommige liederen der Edda en oude mythen eenig meerder licht te verspreiden dan er dusverre over scheen, dan zou de schrijver zich dankbaar verblijden.

Amsterdam,
Julij 1868.

L. S. P. MEIJBOOM.

INHOUDSOPGAVE.

INLEIDING.

DEEL I.

WERELDBESCHOUWING EN GODENLEER DER NOORMANNEN.

HOOFDSTUK I.

DE WERELDBESCHOUWING DER NOORMANNEN.

HOOFDSTUK II.

DE REUZENWERELD.

INHOUDSOPGAVE.

HOOFDSTUK III.

DE ALFENWERELD.

HOOFDSTUK IV.

WEZENS, DIE GEENE GODEN, REUZEN OF ALFEN ZIJN, MAAR BOVEN DEN MENSCH STAAN. MENSCHEN MET BOVENNATUURLIJKE VERMOGENS.

HOOFDSTUK V.

DE GODENWERELD.

HOOFDSTUK VI.

HET GROOTE WERELDDRAMA.

DEEL II.

GODSDIENST DER NOORMANNEN.

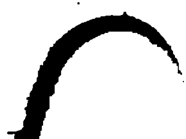
HOOFDSTUK VII.

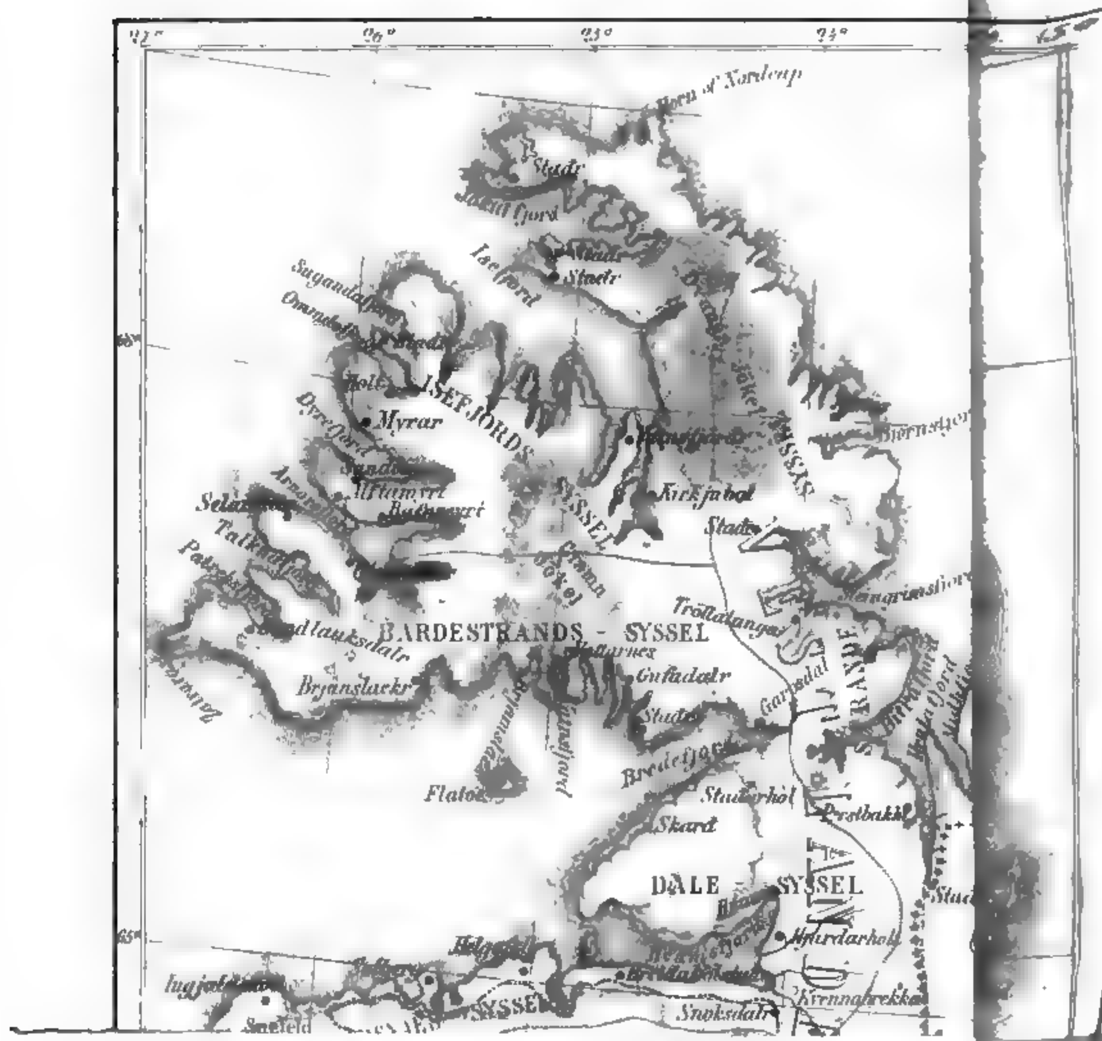
EEREDIENST DER NOORMANNEN.

HOOFDSTUK VIII.

GODSDIENST DER NOORMANNEN.

INHOUDSOPGAVE.

Stadr
Stadr
Myrar
Holt
ISEFJORDS
SYSSEL
Kirkjabol
Tröllatunga
BARDESTRANDS - SYSSEL
Gufudalr
Brjanslækr
Flatöe
Bredefjord
Stadarhol
Skard
DALE - SYSSEL
Hjardarholt
Snoksdalr
Talknafjord
Dyrefjord
Alftamyri

INLEIDING.

§ 1. DE NOORDSCHE GODSDIENST.

Nademaal wij voornemens zijn tot de behandeling van de noordsche godsdienst over te gaan, zal het noodig zijn ons zelve af te vragen, welke godsdienst wij met dien naam bedoelen, tot welk tijdperk der geschiedenis zij behoort, en tot welke bevolking. De namen noordsche godsdienst, godsdienst der Noormannen en Skandinavische godsdienst hebben alle iets onbepaalds, zoodat eene naauwkeurige aanwijzing van wat men er onder verstaat, niet overbodig heeten kan.

De oudheidkundigen zijn gewoon bij het behandelen hunner wetenschap in het algemeen, en ook wanneer er van Noorwegen, Zweden en Denemarken sprake is, drie verschillende tijdvakken te onderscheiden, aan welke zij de namen geven van het steentijdvak, het bronstijdvak en het ijzertijdvak. Die namen zijn ontleend aan de stoffen, waaruit de opgedolvene gewrochten van menschenhand bestaan, en herinneren ons, dat de Skandinavische landen achtereenvolgens bewoond werden door drieërlei volkstammen, van welke de eerste nog niet met het gebruik van metaal bekend was, maar zich met steenen gereedschap moest behelpen, terwijl de tweede zich van brons wist te bedienen en de derde reeds het gebruik van ijzer kende.

Wij kunnen ook werkelijk in Noorwegen, Zweden en Denemarken drie elkander opvolgende bevolkingen aanwijzen.

Noorwegen is overal, waar de bodem zich niet hooger dan drie duizend voet boven zeepeil verheft, rijkelijk van naaldhout voorzien, en daar boven groeit de berk nog over eenen gordel van drie honderd voet. Uit die zee van woudgewas verheft zich het hooger gelegene land als een ontzaggelijk eiland, waar het rendier zijn verblijf houdt. Op dien hoogen woudvrijen bodem woonden vóór de Noormannen zwervende horden van Finnen of Lappen, die het gebruik van metalen niet kenden en het rendier tot huisdier hadden. Die horden bewoonden Noorwegen, maar waren niet talrijk genoeg om het in den eigenlijken zin des woords te bevolken. Zij moeten lang vóór den historischen tijd uit het noorden van Azië, uit Siberië zijn gekomen, en dat zij tot den Tschudischen volkstam behoorden, leert ons hunne taal; want zij is een tak van den Tschudischen stam, die zich van Finmark door noordelijk Rusland tot ver over het Uralgebergte uitstrekt.

Van deze Finnen zijn de steenen werktuigen afkomstig, die men in Noorwegen heeft gevonden, en zij zijn daar het volk der steenperiode.

De bronzen gereedschappen daarentegen zijn van eene andere bevolking, welligt van de Celten, die op de Finnen volgden, maar slechts in Denemarken en zuidelijk Zweden, niet in Noorwegen hebben gewoond.

De Celten behooren, met de Wenden of Slaven, tot den Indo-Europeschen volkstam, tot welken ook de Germanen, de zuidelijke Europeërs en de Arische volken in Azië moeten worden gerekend. De geschiedenis leert ons twee afdeelingen van de Celten kennen, vooreerst de Galliërs, die thans nog alleen in Schotland en Ierland worden gevonden, en vervolgens de Kymren of Cimbren, nog aanwezig in Wales, Cornwallis en Bretagne. Den tijd, wanneer de Galliërs Europa binnendrongen, kennen wij niet, maar hij moet zeker eeuwen vóór de komst der Cimbren worden geplaatst. Zij

zijn door de Cimbren grootendeels uit hunne woonsteden in Europa verdreven. Uit Frankrijk togen in de zesde en vijfde eeuw vóór Christus talrijke scharen Celtische Galliërs weg, opgejaagd door de Cimbren, die in 't begin der zesde eeuw vóór onze jaartelling door de Skythen uit de steppen der Ukraine waren verdreven. Die Cimbren trokken langs de groote rivieren, die in de Oostzee vallen, voort tot aan de kusten der Oostzee, en van daar verder door de vlakte van noordelijk Europa tot aan de Noordzee.

Tot die Cimbren behoorden waarschijnlijk de Celtische bewoners van noordelijk Europa.

Op hen volgden de Noormannen en met hen verwante Germaansche volkstammen, wier godsdienst wij wenschen te leeren kennen. Wie waren zij? Van waar kwamen zij? Wanneer drongen zij Noorwegen, Zweden en Denemarken binnen? Waar hebben zij zich neergezet?

De naam Noormannen of Noordmannen is oorspronkelijk geen eigennaam. Hij duidt alleen aan, dat het volk, 't welk zoo genoemd werd, noordelijker woonde dan zijne stamgenooten. Dat wijst ook de naam van het land aan; want Noorwegen beteekent den noordelijken weg. Mag men dus uit dien naam reeds opmaken, dat de Noormannen slechts eenen tak vormden van eenen grooteren stam, hunne taal levert het bewijs, dat zij tot de Germanen behoorden. Deze groote volkstam wordt door Tacitus verdeeld in Ingaevonen, dat zijn de Gothen en de bewoners van het Noorden, Istaevonen, dat zijn de westelijke Duitschers aan den Rijn, en Herminonen, dat zijn de zuidelijke Duitschers. Men kan hem ook splitsen in noordelijke Germanen of Noordschen, zuidelijke Germanen of Duitschers, en oostelijke Germanen of Gothen. Den naam van Germanen ontvingen verschillende aan elkander verwante volken van de Galliërs, en Duitschers werden zij eerst in de negende eeuw genoemd, om hen als het volk, de eigenlijke bevolking, tegenover de Romeinen te kenmerken. De naam Duitschers toch staat in verband met deuten, duidelijk maken, verklaren, er werd de

naam der ingezetenen, voor wie men de beteekenis der latijnsche woorden moest verklaren. De oude naam van het volk was Rôs of Ruots, en staat in verband met het werkwoord raeđa[1] spreken. Het volk noemde zich derhalve de sprekenden, in tegenoverstelling tegen de Slaven, die zij niet verstonden en daarom met den naam van Njemzi, dat is stommen, betitelden.

Dat groote Germaansche volk heeft gedurende nagenoeg zestien honderd jaren in eenen toestand van beweging en gedurig verhuizen verkeerd. De eerste Germaansche verhuizingen, waarvan melding gemaakt wordt, vallen ongeveer zes honderd jaren vóór Christus, ten tijde toen de Celten, door hen opgejaagd, hunne laatste togten ondernamen. Die Germaansche verhuizingen duurden tot de vierde eeuw vóór Christus, en hebben waarschijnlijk met de veroveringen der Persische koningen in verband gestaan. Een tweede tijdvak van verhuizingen valt in de jaren tusschen honderd-zeven-en-zestig en drie-honderd na Christus, tijdens den Markomannischen oorlog, een derde ongeveer drie-honderd-vijf-en-zeventig na Christus, tijdens de groote volksverhuizingen. Tot dit laatste tijdvak behoort de verhuizing der Noordsche stammen. Omstreeks dien tijd kwamen zij in Noorwegen, Zweden en Denemarken, van waar zij zich later, tusschen zeven-honderd-zeven-en-tachtig en duizend na Christus, als Vikingen of zeekoningen naar elders in Europa verbreidden.

De Gothen, die, gelijk hunne sagen verhalen naar een hunner stamvaders, meer waarschijnlijk naar een hunner goden, Ingo of Ingvi, den naam van Ingaevonen droegen, vormden een verbond van vele volken. Zij waren gezeten tusschen de Elbe en de Oder, en splitsten zich in drie afdeelingen: Oostgothen, Westgothen, die zich zelve Reiđgothen noemden, en Gepiđen, of in hunne eigene taal

[1] Het letterteeken đ vertegenwoordigt in dit werk de zacht geaspireerde tandletter der noordsche taal. Zij komt voor na klinkers en na de medeklinkers f, g, r, en wordt uitgesproken als de zachte Engelsche th. Voor de scherp geaspireerde tandletter schrijven wij th.

Gifde, dat is gelukkigen. Van deze Gothen waren Denemarken en zuidelijk Zweden de voornaamste zetelplaatsen. Zij zijn dan ook wel de oudste bevolking der Skandinavische rijken, die voor ons doel in aanmerking komt. Immers, volgens de berigten van Tacitus en de overleveringen der Germanen zelve mag men het er voor houden, dat alle enkele natiën van het groote Germaansche volk uit Schonen, dat is Zwedens zuidelijke punt, naar de meer zuidelijk gelegene landen van Europa zijn getogen. Naar Schonen moeten zij dus uit het hoogere Noorden zijn gekomen, en is dat waar, dan is ook die bevolking de oudste Germaansche, en had zij vroeger dan andere Germanen de zuidelijkste punt van het Skandinavische schiereiland bereikt.

In Zweden hebben de Gothen de herinnering aan hunnen naam achtergelaten in het eiland en het distrikt Gothland, in Denemarken in den naam van het eigenlijke vaste land, Jüttland, dat in de oude noordsche oorkonden Reid-Gothland genoemd wordt, en in dien van Seeland, dat eigenlijk Sjaële, het zalige, heet, en aan den naam der Gepiden doet denken. Deze hadden op Seeland den zetel van hunne Nerthusdienst, waarbij de godin in eenen overdekten wagen, hleitra, werd rondgevoerd. Naar dien wagen heette de stad Hleitra of Leitra.

Benoorden de eigenlijke Gothen woonden de Gauthen, naauw met hen verwant, zuidelijker de Danen, die na het verdwijnen der Gothen hunne plaats hebben ingenomen en het heiligdom te Hleitra in eere gehouden. Ook zij, ofschoon geene Gothen, behoorden tot het Gothenverbond, waartoe ook de Anglen moeten worden geteld.

Behalve de Gothen, Gauthen en Danen, kwam in de Skandinavische landen nog een Germaansch volk, namelijk de Noormannen. Zij drongen onder verschillende namen, zoo als Thrönden, Raumen, Hörden, Rogen, langs de kust van Noorwegen van het noorden naar het zuiden. Het punt van uitgang was Amd in Haalgoland, dat is Nordland, ten zuiden van Finmark gelegen. In tegenovergestelde rigting drong uit het zuidoosten eene Gauthische bevolking

op, totdat beiden elkander ontmoetten en ten laatste zamensmolten. De oudste Haalgolandsche koningszetel was Thröndenes met zijn tempel.

Langs welken weg en van waar zijn de Noormannen gekomen?

Hoe de Noormannen in Haalgoland gekomen zijn, laat zich niet met volle zekerheid aanwijzen. Met hooge waarschijnlijkheid evenwel mag men vermoeden, dat zij de reis te scheep gedaan hebben, en wel langs de kusten der noordelijke IJszee. Minder twijfel bestaat er ten opzigte van hun vroeger vaderland.

Oude genealogieën der Noormannen leiden de afkomst der noordsche vorstenfamiliën af van Garderike, dat zij het oude vaderland van hun volk noemen. Dat Garderike ligt in het midden van Rusland, van de Finlandsche golf tot aan de Wolga. In dat Garderike werd dezelfde taal gesproken als in het Noorden. Van een gezantschap, uit mannen van het Rôsvolk, dus uit Russen, bestaande, dat de Grieksche keizer Theophilus in de negende eeuw naar den Duitschen keizer Lodewijk zond, wordt verhaald, dat het de taal der Zweden sprak, en een schrijver uit de tiende eeuw berigt, dat het volk, 't welk de Grieken Russen noemen, in Westelijk Europa Noormannen heet. Ook thans nog noemen de Finnen het noordsche volk der Zweden Ruotsalaine of Rootslane, terwijl zij aan de Russen den naam geven van Waenelaine of Waenelane, dat is Wenden. Voeg hier nu bij, dat de Germanen zich zelve Rôs of Ruots noemden, dan wordt het duidelijk genoeg, dat het oude vaderland der Noormannen Rusland is geweest, en dat de Noormannen Russen zijn. Wij willen daarmede evenwel niet beweren, dat de bewoners van het tegenwoordige Rusland met de Noormannen van éénen stam zouden zijn, maar dat het stamvolk der Noormannen, oudtijds onder den naam van Russen in Rusland heeft gewoond, werwaarts het, in ons onbekende tijden, uit Azië is aangekomen, en waar het ten deele is achtergebleven, terwijl een ander gedeelte naar Skandinavië toog. Het heeft zijnen naam aan dat land zijner inwoning gegeven en aan de bevolking, in wier midden het zich daar had nedergezet.

Wat wij uit de namen van het aloude vaderland der Noormannen en van het volk zelve hebben opgemaakt, wordt ook bevestigd door hetgeen wij reeds aangaande de voormalige bevolking van noordelijk en oostelijk Europa vernamen.

Tschudische stammen woonden reeds vóór de aankomst der Celten en Germanen in het Noorden van Europa, in noordelijk Rusland, en tot diep in Siberië, tot aan de bronnen der rivieren, die in de noordelijke IJszee vallen. Benoorden die bronnen was derhalve voor de Germanen geene plaats.

Maar, zich aansluitende aan de oostelijke stammen der Cimbren, woonden Skytho-Sarmatische of Thracische stammen van de oevers der Donau en van de Karpathen tot aan de Kaspische zee, waar zij zich aan de Ariërs sloten. De voorouders der tegenwoordige Slaven waren onder hen de meest noordwestelijk wonenden, en grensden dus het naast aan de Celten. De oude Germanen moeten derhalve ten noorden der Sarmatische Skythen hebben gewoond.

Ons blijft dus werkelijk op de kaart van Europa voor de oude Germanen geene andere plaats over, dan die zij ook zelve hun vaderland noemen, dat is eene streek in het midden van het tegenwoordige Rusland, de landen, door welke de opper-Wolga met hare nevenrivieren stroomt. Daarheen moet de stroom der noordelijke Germaansche volksverhuizingen zich het eerst gerigt hebben, uit de oorspronkelijke bakermat van den volkstam in Azië. Van daar trok het eene volk na het andere verder naar Zweden, om in Zweden naar het zuiden af te zakken, en zich uit Schonen over midden- en zuid-Europa te verbreiden. De Noormannen waren het laatste Germaansche volk, dat zijne woonsteden in Rusland verliet, en de Russen bleven daar achter, bleven er zoo ver achter, dat Tschudische stammen zich tusschen hen en de laatst vertrokkenen hebben kunnen nederzetten.

Dit beknopt overzigt van de bevolking der Skandinavische landen is ontleend aan P. A. Munch: "Det norske Folks Historie," Christia-

nia 1851, waarvan de beide eerste afdeelingen in het Duitsch vertaald zijn door G. F. Claussen, Lübeck 1853. Wij hadden het noodig, om een bepaald en duidelijk antwoord te kunnen geven op de vraag, wat wij eigenlijk ondernemen, wanneer wij beproeven eene beschrijving te geven van de Noordsche godsdienst. Wij kunnen nu zeggen, dat wij onder den naam van Noordsche godsdienst de godsdienst der Noormannen verstaan, dat is de godsdienst der aloude vóór-christelijke Germaansche bevolking van Noorwegen, Zweden en Denemarken. Wij weten nu, dat wij ons gaan bezig houden met de godsdienst van een Germaansch volk, die daarom uit den aard der zaak naauw verwant moet zijn met de godsdienst der andere Germaansche volken, en daarmede in menig opzigt overeenkomen, terwijl zij daarentegen in andere opzigten daarvan zal verschillen, omdat alle Germaansche godsdiensten zamenhangen met eenen tijd, toen zij in het oorspronkelijk vaderland nog één waren, terwijl zij toch ook later elk eene eigene, zelfstandige ontwikkelingsgeschiedenis hebben gehad. Wij weten verder, dat wij niet te doen hebben met de zuivere, onvermengde godsdienst van slechts éénen Germaanschen volkstam, maar er ons op moeten voorbereiden, dat wij Noordsche en Gothische bestanddeelen dooreengesmolten kunnen ontmoeten, en het van ouds oorspronkelijke van het later bijgekomene zullen hebben te onderscheiden. Eindelijk zal het ons niet mogen ontgaan, dat wij de godsdienst gaan behandelen van een Germaansch volk, heengetogen naar een land, waar het meer dan ééne oudere bevolking vond, en dat derhalve de godsdienst van deze Germanen die van oudere bewoners des lands heeft moeten verdringen, wat wel niet geschied kan zijn zonder strijd, en welligt niet heeft plaats gehad zonder dat de overwinnaars van de overwonnenen eenigen invloed hebben ondergaan.

§ 2. HET VADERLAND DER BRONNEN VOOR DE KENNIS VAN DE NOORDSCHE GODSDIENST.

Nu het ons duidelijk is geworden, welke godsdienst wij wenschen te leeren kennen, komen wij natuurlijk tot de vraag: Waar moeten wij de stof voor onze beschrijving zoeken? En het antwoord daarop zal verschillend kunnen zijn.

Indien wij ons wilden tevreden stellen met een overzigt van het bekende, ten behoeve van lezers, die dusverre van de Noordsche godsdienst nog niet hoorden, dan zouden wij kunnen volstaan met het raadplegen der werken van Hachmeister, Mone, Grundtvig, Jacob Grimm en Simrock, benevens de woordenboeken van Vulpius en Vollmer. Daaruit zou zeker een vrij volledig en wat de hoofdzaken betreft, tevens vrij naauwkeurig geheel zijn op te maken. Wij meenen evenwel daarmede niet te kunnen voldoen aan de eischen, die ons billijkerwijze gesteld mogen worden. De lezer heeft regt van ons te verwachten, dat wij, zonder het werk van anderen ongebruikt te laten, evenwel daarin niet berusten, maar zelfstandig de bronnen raadplegen, waaruit ook die anderen hebben geput. Wij wenschen dit te doen, maar laten daarom dan ook een overzigt over die bronnen voorafgaan. Ten einde dit behoorlijk te kunnen verrigten, moeten wij den lezer uitnoodigen om ons met zijne gedachten te volgen naar het hooge Noorden; want van daar, van IJsland, is bijna alles tot ons gekomen, wat den naam van bron voor de kennis der Noordsche godsdienst verdient te dragen.

In de nabijheid van den noorder poolcirkel, tusschen 63°35′ en 66°30′ N.B., en 15° en 27° W. L. van Parijs, ligt, op eenen afstand van 120 tot 150 mijlen van Noorwegen verwijderd, het groote eiland, dat den naam van IJsland draagt, en zoowel om zijne natuurkundige gesteldheid als om zijne letterkundige geschiedenis een der merkwaardigste plekken van den aardbol heeten mag. Het heeft van het O. naar het W. eene lengte van zeventig geogr. mijlen, van het Z. naar het

N. wisselt de breedte tusschen veertig en vijf-en-zestig mijlen, terwijl de vlakte-inhoud achttien-honderd-zeven-en-zestig vierkante mijlen bedraagt, dat is ongeveer zooveel als de vlakte-inhoud van België, vermeerderd met het dubbele van dien van Nederland.

Als eene golfvormige hoogvlakte verheft IJsland zich gemiddeld drie duizend voet boven den zeespiegel, en vertoont over het geheel de natuur eener hooge Alpenstreek. Enkele sneeuw- en ijsbergen rijzen tot eene hoogte van zes of zeven duizend voet omhoog, en overal ziet men donkere en phantastische rotsmassa's van bazalt en trachiet, met tuf en zamenklonteringen, producten van vulkanische uitbarstingen. Het geheele eiland kan met regt ééne vulkanische formatie worden genoemd. Van het NW. naar het ZO. loopt de voornaamste bergrug, en vormt in het midden, vooral naar het ZO., eene groote bergvlakte. Het hoogste gebergte zendt naar alle zijden takken uit, bergketenen naar het NNW., terwijl verder noordwaarts een hooge landrug loopt, die zich in twee hoofdtakken verdeelt, de een naar het W., de andere naar het N. loopende. Vele bergen zijn met eeuwige sneeuw bedekt, en de gezamenlijke gletchers, op IJsland Jökulls genoemd, beslaan eene oppervlakte van twee-honderd-en-zeventig vierkante mijlen, van welke er honderd-en-zestig behooren tot het gletchergebied van den Watnajökull, den grootsten sneeuwberg van het eiland.

Het binnenland van IJsland is dan ook als woestijn ontoegankelijk, en de bewoonbare streek bepaalt zich tot de dalen langs de kusten. Die kusten zijn bogtig en afgebrokkeld, vol van zeeboezems of Fjorden van meerderen of minderen omvang, begrensd door schiereilanden en landtongen, die ten deele in hooge, steile kapen uitloopen. Tegen de klippige zuidkust vooral klotsen zware brandingen, en terwijl een arm van den golfstroom het land raakt en er eene betrekkelijke warmte veroorzaakt, wordt daarentegen de plantengroei er vaak bedorven door de koude van het ijs, dat van den kant van Groenland af komt drijven.

Van het ZW. naar het NO. loopt over IJsland een lange lijn van

vulkanen, die de andere bergketen kruist. Aan het eene einde van die lijn ligt de Hekla, aan het andere de Krabla. Zij is in 't zuiden veel breeder dan in 't noorden, en bevat een aantal vulkanen, deels uitgebrande, deels nog werkende, wier uitbarstingen zelfs met den Aetna en den Vesuvius in verband staan, en vooral dan hevig zijn, wanneer de sneeuw de openingen der kraters stopt en het uitstroomen der dampen belet. Zes-en-twintig punten kenmerkten zich, sinds het eiland bewoond werd, door vulkanische uitbarstingen, welke op vijftien plaatsen slechts eenmaal, op elf andere verscheidene malen, maar op drie plaatsen dikwijls voorkwamen. Vreeselijk werd daardoor het land geteisterd. In 1724 vulde een lavastroom van den Krabla bijna een der meeren, een andere van den Skaptar-Jökull deed in 1783 den Skaptastroom opdroogen en vulde zijne bedding. In 1845 vloog het puimsteenpoeder van den Hekla tot op de Orkneyeilanden en bedekte een schip, honderd-en-vijf mijlen ver van den vulkaan verwijderd, terwijl in 1755 eene uitbarsting van den Katlögja al het ijs, dat hem bedekte, deed smelten, zoodat het land over eene oppervlakte van vijf mijlen breed en vier lang werd overstroomd, en blokken ijs, hoog als huizen, in het water dreven.

In verband met die brandende vulkanen staan talrijke slijkvulkanen, altijd of bij tusschenpoozen kokende bronnen, zwavelbronnen en Geysirs of heete springende bronnen, van welke laatste ééne, de grootste van allen, die daarom ook bij voorkeur met den naam van Geysir wordt bestempeld, om de vier-en-twintig of dertig uren eene kolom van heet water gedurende eenige minuten tot eene hoogte van tweehonderd-en-twaalf voeten spuit. Slechts honderd schreden van dien Geysir verwijderd ligt eene andere bron, de Strokr, die om de twee of drie dagen gedurende een vierde uur tot op honderd-en-veertig voet een waterstraal spuit, die zich boven in den vorm van een pijnboom verdeelt, en tegen het einde der uitbarsting in eene dampzuil wordt opgelost.

Uit de gletchers ontspringt eene groote menigte rivieren en stroomen, die van de bergen naar alle zijden zeewaarts spoeden.

Zulk een land is bij uitnemendheid geschikt om zijnen bewoners eenen diepen indruk te geven van de geweldige onderlinge worsteling der natuurkrachten.

Het klimaat van IJsland mag betrekkelijk gematigd heeten. Heete zomers zijn er zeldzaam, strenge winters minder, het voorjaar is er ruw en stormachtig. De gemiddelde temperatuur is te Reykiavik des winters + 1°, des zomers + 9°, over het geheele jaar + 3° R. De langste dag duurt er van twintig tot vier-en-twintig uren, en van Mei tot September is er bijna geen nacht. De winternachten worden er verlicht door het blinken van sneeuw en ijs, door den glans van maan en sterren, en van het noorderlicht, dat zich menigvuldig in groote pracht vertoont. Luchtverschijnselen van allerlei aard komen er menigvuldig voor, regenbogen, bijzonnen, dwaallichten, fata morgana en dergelijke, die de verbeelding prikkelen en rijkelijk bouwstof aan de hand geven voor allerlei mythologische voorstellingen.

Het plantenrijk is op IJsland schaars vertegenwoordigd. Oudtijds groeiden er woud en koren; thans vindt men op het eiland geen enkelen boom meer, en slechts in de dalen langs de kusten gras en mossen, benevens verschillende tuingroenten. Koren gedijt niet meer; want in de laatste tijden heeft zich het ijs rondom het eiland allengs meer opgehoopt en het klimaat wordt er steeds kouder en ruwer.

Uit het dierenrijk bezit IJsland runderen, maar meest zonder horens, schapen met vier en vijf horens, kleine vlugge paarden, honden en rendieren; voorts zeehonden, valken, zwanen, allerlei zeevogels en visch in overvloed.

De bevolking bedraagt thans 66000 zielen, die over de kusten en in de dalen verdeeld is, en zeer verspreid woont. Steden zijn er niet, dorpen evenmin. De eenige plaats, die eenigzins naar een stadje gelijkt, is Reykiavik. Verder heeft men slechts buurten en boerenhoven. De huizen zijn hoogst eenvoudig gebouwd, van steenen en zoden, laagsgewijze, bedekt met zoden, en met eenen tuin er bij. Gedroogde visch en zure melk maken het voornaamste voedsel uit, met gebak en pap,

vervaardigd van het meel, dat uit de IJslandsche mos bereid wordt. Brood is een artikel van weelde voor de rijken. In vroegere tijden at men het vleesch van varkens, die er toen nog geteeld werden, en van paarden.

De IJslanders zijn van middelbare lengte, blond, sluikharig, van onbedorven zeden en gastvrij. Zij zijn geenszins ontbloot van ontwikkeling. Zelden vindt men een IJslander, die niet lezen kan, en niet met de oude taal zijner vaderen bekend is. Een ieder is in staat om de sagen uit den ouden tijd te lezen, en men houdt zich daarmede bezig in de winteravonden. De godsdienst is de protestantsche.

Reeds vroeg was IJsland verdeeld in vier kwartieren, die de namen der vier windstreken dragen. Die kwartieren zijn weer in districten of dingspelen, ten getale van achttien verdeeld. Het eiland was oudtijds eene vrije republiek, wier bloeitijd valt van het midden der elfde eeuw tot het einde der twaalfde. Evenwel beleefden de ingezetenen gedurende dien tijd vaak allerlei ellende. In 1118 zag het er treurig uit. De regeringsvorm werd meer en meer eene alleenheerschappij van enkele aanzienlijken, en de geringere boeren werden onderdrukt. Van 1216 tot 1263 heerschten er onder hen verdeeldheid en burgertwist, de zoogenaamde Sturlingatijd. Ten gevolge van eenen burgeroorlog, door de Noordsche koningen van 1232 tot 1252 gevoerd, kwam IJsland onder Noorwegen. In 1259 werd Gissur, de tegenpartij der Sturlingers, jarl of graaf; in 1262 onderwierpen zich drie kwartieren, maar eerst twee jaren later werd de onderwerping van het eiland voltooid, doordien toen ook Oostland het gezag der Noordsche koningen erkende. Sinds dien tijd bleef IJsland aan Noorwegen, en ging met dat rijk in 1387 tot Denemarken over. Aan Denemarken bleef het, toen Noorwegen in 1814 als een zelfstandig koningrijk met Zweden werd verbonden, en maakt nog heden een deel uit van het Deensche rijk.

De oudste berigten aangaande IJsland zijn afkomstig van eenen Ierschen monnik. Volgens hem gingen omstreeks 725 n. C. eenige

monniken en kluizenaars van Schotland naar de verder noordwaarts gelegene eilanden, kwamen eerst aan de Faröer, en ontdekten vervolgens IJsland, waar zij zich nederzetten op eene landstreek aan de zuidelijke kust. Men heeft in die streek overblijfsels van Ierschen oorsprong, boeken, klokken, kromstaven enz. gevonden. Omstreeks 860 kwam een Zweed, die zich naar Schotland wilde begeven, ten gevolge van stormweer, aan IJslands oostelijke kust, zeilde rond en landde vervolgens aan de noordzijde, waar hij eenige huizen bouwde om te overwinteren. De plaats, waar hij zulks deed, heet thans nog Husevig. Een van zijne reisgenooten bleef daar in de buurt, maar hij ging naar Noorwegen, en gaf daar hoog op van het door hem ontdekte land. Hij heette Gardar, en daarom noemde men het land, door hem gevonden, Gardarsholm. Zonder van Gardar te weten, kwam ook een noordsche viking, Nadod, door storm verslagen, in de nabijheid van IJsland. Terwijl hij de kust naderde, viel er eene menigte sneeuw, en daarom noemde hij het land Sneeuwland, deed evenwel geen verder onderzoek, en keerde tegen den herfst naar huis terug. Hij vestigde evenwel door zijne verhalen de aandacht van anderen op het onbekende land, zoodat de viking Floke Vilgerdeson het ging opzoeken. Hij vond het door middel van raven, die hij had medegenomen, en van welke hij van tijd tot tijd eenen liet uitvliegen, ten einde aan de rigting der vlugt te zien, naar welken kant hij land zou vinden. Floke bragt op het eiland eenen winter door, vond er veel drijfijs, en noemde het daarom IJsland, zoo als het genoemd wordt tot op den huidigen dag.

Nu was IJsland bekend. Maar bevolkt werd het eerst van lieverlede, en wel ten gevolge van twisten en moord in de noordsche rijken, maar vooral naar aanleiding der veroveringen van Harald Hárfagr in Noorwegen. Na den grooten slag van Hafursfjord was Harald heer van het land geworden, en nu verhuisden koningen, graven en andere hoofden, en de meesten hunner gingen naar IJsland, waar land, gras, visch en vrijheid was.

Ten gevolge van twisten en manslag begaven zich in 874 twee broeders, Ingolf en Hjörleif, naar IJsland, met het plan om zich daar neer te zetten. De plaats van hun toekomstig verblijf lieten zij zich door een orakel der goden aanwijzen. Zij hadden bij hun vertrek stokken medegenomen, waarop een godenbeeldje was gesneden, zoo als de huisvader naast zijnen eerezetel in den grond plagt te steken. Die stokken werden, toen men de kust naderde, over boord geworpen, opdat de goden mogten beslissen, waar zij aan land zouden drijven, en daardoor de plek aanwijzen, die zij ter woning voor den volkplanter hadden bestemd. Door die stokken geleid, zette Ingolf zich als de eerste volkplanter neer, waar nu Reykiavik ligt. Na hem volgde snel de eene landverhuizer op den andere, zoodat IJsland reeds in 934 zoo bevolkt was als nooit later. De meeste volkplanters waren Noormannen, maar er kwamen ook Zweden en Denen, en zelfs Ieren, vrijen en knechten. Zij waren aanzienlijke, bemiddelde, beschaafde lieden; vandaar, dat er reeds spoedig eene soort van staatsregeling tot stand kwam.

Zoodra de landingplaats was aangewezen, werd er een huis gebouwd; was dat gereed, dan dacht men aan eenen hof of tempel; want op weinigen na, waren de volkplanters heidenen. Wie in zijn vaderland een tempelvoogd geweest was, bragt veelal een deel van den tempel mede, benevens de aarde van onder het altaar, waar de godenbeelden op stonden. Zulk een hoofding werd dan hofgoði, of opperpriester bij zijnen tempel; zijn ambt droeg den naam van Goðorð, terwijl zijne onderdanen Goðorðsmannen werden genoemd. Bij den hof behoorde eene zekere hoeveelheid lands, eene marke, genaamd naar den god, aan wien de tempel geheiligd was; ieder onderhoorige betaalde eene tempelschatting, hoftallr, en moest den hofgoði zekere diensten bewijzen.

Gemeenschappelijke belangen werden behandeld in eene van tijd tot tijd tot dat doel belegde vergadering, thing genaamd. Zulke vergaderingen werden op verschillende plaatsen van IJsland gehou-

den, en oefenden regt over een bepaald gebied. Er werd echter in 928 ook eene algemeene regtsvergadering voor geheel IJsland ingesteld, het althing, dat zijnen zetel had op Thingvalle. De stichter daarvan was Ulfljot, die in Noorwegen, bij Thorleif den kalme, drie jaren onderwijs in regt en wet had ontvangen.

Onder de volkplanters waren evenwel ook sommigen, die reeds het Christendom hadden aangenomen, en daarom van de heidensche plegtigheden en gebruiken niet meer wilden weten. Zij werden daarom door hunne heidensche landgenooten vervolgd. Anderen mengden beide godsdiensten door elkander en riepen zoowel Christus als hunne heidensche goden aan. De Christelijke belijdenis erfde over van vader op zoon en bleef zoo naast het heidendom op IJsland bestaan. Toen echter de bewoners van de Skandinavische rijken met de godsdienst des kruises bekend werden, kwam zij ook op IJsland meer doordringen. Een zekere Thorvald, zoon van eenen IJslander, die eerst als viking zeetogten deed, en later in het Noorden van Duitschland verkeerde, liet zich daar door eenen bisschop Frederik doopen, en kwam in 981 met hem op IJsland. Zijn vader was verre van der nieuwe godsdienst genegen te zijn, daar hij groot vertrouwen stelde in eenen steen, waarin hij meende, dat de beschermgod zijner vaderen woonde. Thorvald en Frederik bragten het echter zoo ver, dat in 984 de eerste Christenkerk op IJsland werd gesticht. Thorvald ging later naar Jeruzalem en Constantinopel, en stierf in Rusland, in een klooster, dat hij daar gesticht had. In 996 kwam een ander IJslander, om in zijn vaderland zijn geloof in te voeren. Hij ging woest te werk, vernielde hoven en godenbeelden, maar vond weinig invloed en werd ten laatste verjaagd.

Ten tijde van Olof Tryggveson, omstreeks 995, was in Noorwegen een priester Thangbrand, die dienst deed aan het hof des konings en later bij de eerste Christenkerk in Noorwegen. Hij had strooptogten ter zee ondernomen en het daardoor bedorven bij den koning, die hem zijn afscheid wilde geven, maar hem vergiffenis beloofde, indien

hij IJsland bekeerde. Thangbrand vertrok derwaarts in 997. Gedurende zijne afwezigheid vond de koning te Throndhjem een aantal aanzienlijke jonge IJslanders. Hij wenschte die te bekeeren en bewoog velen van hen om zich bij Thangbrands terugkomst te laten doopen, terwijl hij twee hunner verpligtte om het Christendom op IJsland in te voeren. Zij gingen en bouwden eene kerk op eene oude heidensche offerplaats, op Hörgaör. Daarna waagden zij het hun geloof op het Althing te prediken. Wel besloten toen de heidenen om een groot offerfeest aan te rigten, en van elk dingspel twee menschen te offeren, opdat het Christendom geen voortgang mogt hebben; maar zij vermogten den stroom des tijds niet te keeren. Al grooter en grooter werden de vorderingen der nieuwe godsdienst, en in het jaar 1000 verkondigde Thorgeir op het Althing de wet, dat allen zich zouden laten doopen.

Met de algemeene invoering der christelijke godsdienst begon de beschaving door te dringen en de ergste ruwheid van zeden te worden geweerd. Reeds in 1016 werd het te vondeling leggen van kinderen en het eten van paardevleesch verboden; het latijnsche alphabet werd toen ingevoerd. De jonge IJslanders reisden sinds dien tijd gaarne naar Rome en Palaestina. Zij bragten Romeinsche classici naar IJsland over, en zoo ontlook er op het barre eiland eene geleerde wetenschap.

In 1056 werd door Adelbert van Bremen de eerste IJslander tot bisschop gewijd. Hij had zijnen zetel te Skalholt en stichtte daar eene school. Zijn zoon legde den grondslag tot een tweede bisdom in Noordland. De oude hofgoðar werden veelal eerst priesters bij de kerken op hun gebied gesticht, en bleven later collatoren en bestuurders der kerkelijke goederen. Die priesters werden de geschiedschrijvers van hun volk, of gaven onderwijs aan hoofdingen en zonen van hoofdingen, zoodat dezen als schrijvers konden optreden. Zij bragten van hunne reizen vertellingen uit verre landen mede en stelden die te boek; ook legden zij er zich op toe de verhalen van de daden hunner vaderen in schrift te brengen.

Ook de wetten des lands werden nu opgeteekend. Oudtijds bestonden de wetten der IJslanders niet in schrift. Zij werden mondeling overgeleverd en in het geheugen bewaard. Een afzonderlijk ambtenaar van grooten invloed was belast met de taak om ze van buiten te kennen, en ze op den Loveberg, den heuvel der wet, in drie jaren voor het volk op te zeggen. Hij droeg den titel van Lovsigemand. In 1116 echter werden de wetten te boek gesteld, en wel in drie exemplaren, van welke een door den Lovsigemand, en de anderen door de beide bisschoppen zouden worden bewaard. Bij het burgerlijk wetboek kwam in 1122 een kerkelijk, vervaardigd door de beide bisschoppen, in overleg met den geleerde Saemundr Frode. Toen ongeveer begon ook de historieschrijving. Een deel der IJslandsche sagen werd reeds vóór 1100 geschreven.

Het zijn deze IJslandsche geschriften uit den christelijken tijd, die ons tot bronnen moeten dienen, wanneer wij met de noordsche godsdienst op degelijke wijze kennis willen maken. De oude tempels toch en godenbeelden zijn verdwenen, meestal opzettelijk door de ijveraars voor het Christendom vernield, opdat zij de oude, thans verfoeide godsdienst der heidenen niet tot steun en voedsel mogten blijven strekken. Uit nog aanwezige oudheden is daarom voor ons doel weinig of niet te putten. Maar in de wetten vindt men nu en dan toespelingen op heidensche zeden en gebruiken, de sagen verhalen daden van heidenen, waarbij gedurig heidensche meeningen en godsdienstplegtigheden worden vermeld; de geschiedkundige boeken deelen ook soms opzettelijk, soms in 't voorbijgaan, allerlei mede. Maar vooral zijn het de oude liederen, mede in den christelijken tijd verzameld, die van nabij de godsdienst der oude Noormannen betreffen. Wij hebben dus eenen ruimen voorraad van bronnen voor ons, eene rijke litteratuur, die evenwel in Nederland niet gemakkelijk is bijeen te brengen, en dengene, die ze gebruiken wil, de noodzakelijkheid oplegt, om zich vooraf bekend te maken met de moeijelijke taal der oude IJslanders,

en daarenboven met het Deensch, waarin een groot deel der sagen door de zorg van de Deensche genootschappen tot beoefening der Noordsche oudheidkunde en tot uitgave van Oud-Noordsche schriften, werd vertolkt.

§ 3. BRONNEN VOOR DE KENNIS DER NOORDSCHE GODSDIENST.

Om het belang der zaak gaan wij van die rijke litteratuur een overzigt nemen.

Vooreerst verdienen de oude wetboeken vermeld te worden. Er zijn een tiental:

1°. De IJslandsche Grágás of Graugans, zoo genoemd, omdat het boek gebonden was in een band, van de huid der graauwe gans vervaardigd. Het is tusschen 1223 en 1235 door den lagomaðr of regtsgeleerde Guðmundr Thorgeirsen geschreven, en later uitgegeven in twee deelen, Koppenhage 1829, 4°.

2°. Het Hakonarbók, geldig sinds 1273, dat naar zijnen nieuwen bewerker, den IJslandschen lagomaðr Jón, in 1280, ook Jónsbók heet, of Jarnsida, naar het ijzeren beslag van den band.

3°. Kristinrettr, het kerkelijk wetboek van IJsland, van 1275.

4°. De Zweedsche Gothalagh, geschreven tusschen de elfde en twaalfde eeuw.

5°. De Ostgothalagh, reeds in 1168 vermeerderd en in 1260 voltooid.

6°. De Uplandslagh, in 1296 voor het laatst omgewerkt.

7°. Het Westgotha laghbók, sinds de negende eeuw ontstaan, in 1347 voltooid en openlijk aangenomen.

8°. Viðerlagsrett, de oudste Deensche wetten, van vóór 1263.

9°. De Gulathingslög bevat de oudste vier Noorweegsche wetboeken, sinds Hakon den Goede, verzameld en vermeerderd in 1267.

10°. De Hirðskrá, het oude Noordsche leenregt.

Als geschiedschrijvers traden drie beroemde mannen op.

Are, bijgenaamd frode, dat is de wijze, of ook wel de oude, werd in 1067 geboren, was gehuwd en bekleedde het priesterambt tot aan zijnen dood in 1184. Hij schreef het Íslendíngabók, dat een verhaal bevatte van IJslands ontdekking en van zijne oudste geschiedenis tot op den tijd des schrijvers, benevens de voornaamste gebeurtenissen uit het leven der Noordsche koningen. Er is nog slechts een uittreksel van aanwezig, in het eerste deel der Íslendínga-Sögur, Koppenhage 1829, te vinden, dat echter den geheelen grondslag van het werk bevat. Dat uittreksel is verdeeld in tien hoofdstukken, welke handelen: 1° over de eerste neerzetting op IJsland, 2° over de volkplanters en oudste wetgeving, 3° over de instelling van het althing, 4° over de tijdrekening, 5° over de verdeeling in kwartieren, 6° over de neerzetting op Groenland, 7° over de invoering van het Christendom, 8° over de buitenlandsche bisschoppen, 9° over bisschop Isleif, 10° over bisschop Gisor. Het boek eindigt zeer naïef met de woorden: en ik heet Are.

Op Are volgde als geschiedschrijver Saemundr, ook bijgenaamd frode. Hij werd in 1056 geboren, bragt zijne jeugd buitenslands door, en werd later in zijn vaderland hoofding en priester. Hij nam kennis van Are's werken, en schreef op den leeftijd van zeventig jaren eene geschiedenis der Noordsche koningen, van den tijd van Harald Hárfagr tot dien van Magnus den Goede, dat is van 861 tot 1035. Van dat boek bestaat nog slechts een uittreksel, door eene latere hand vervaardigd.

De derde beroemde IJslandsche geschiedschrijver was Snorri Sturluson, in 1178 in Dalesyssel geboren. Hij kwam op driejarigen leeftijd te huis bij den kleinzoon van Saemundr, een der rijkste en geleerdste IJslanders. Door zijn huwelijk en door allerlei, niet altijd even eerlijke, middelen werd hij een der rijkste ingezetenen. Hij bezat eene hoeve in Borgefjordsyssel, waar hij zijne Heimskringla, dat is het beloop der wereld, of de vaderlansche geschiedenis schreef, een werk, dat een zestiental sagen bevat, en de geschiedenis verhaalt

van Ódinn tot koning Magnus Erlingson, die tot ongeveer 1200 regeerde. Hij behoorde tot hen, die in Euhemeristischen geest de mythologie als geschiedenis behandelen, en stelt de goden van zijn volk voor als koningen uit den ouden tijd. Snorri was een man van groote talenten en rijke wetenschap, maar van een inhalig en twistgierig karakter. Hij klom op tot den rang van Lovsigemand, in 1213, maar leefde met zijne geheele familie en met iedereen in onophoudelijken strijd, en liet dien ten gevolge zijn leven onder moordenaarshanden, op den leeftijd van 63 jaren.

Het Landnamabók bekleedt nog onder de geschiedkundige werken van IJsland eene belangrijke plaats, en geeft, zoo als de naam reeds aanwijst, een overzigt van de mannen, die achtereenvolgens als volkplanters een gedeelte van IJsland hebben in bezit genomen. Dat werk, uitgegeven in het eerste deel der Íslendinga Sögur, splitst zich in vijf deelen, van welke het eerste over de oudste neerzettingen op IJsland handelt, het tweede over de volkplanters in het westerkwartier, het derde over die in het noorder-, en zoo achtereenvolgens over hen, die in het ooster- en zuider-kwartier ontginningen hebben gedaan. Het werk werd door Are frode begonnen, en voltooid door Sturla Thorderson, die in 1284 stierf.

Behalve de nu reeds genoemde geschiedkundige werken zijn er nog een aantal sagen, die tot de geschiedenis van het Noorden in het algemeen en van IJsland in het bijzonder in betrekking staan. Wij zullen daarvan straks spreken, maar beschouwen eerst onze voornaamste bronnen, de beide Edden, de dichterlijke en de prozaïsche.

Het woord Edda beteekent overgrootmoeder, en onder dien naam zijn tot ons gekomen twee verzamelingen van stukken uit de hooge oudheid. Van de oudste verzameling vond bisschop Brynjulf Swendsen te Skalholt in 1643 het zoogenoemde koninklijke handschrift. Hij schreef die verzameling toe aan Saemundr den Wijze, en plaatste er daarom als opschrift boven: Edda Saemundar hins fróda, dat is Edda van Saemundr den Wijze, onder welken titel de verzameling

tot op den huidigen dag bekend is. Waarschijnlijk evenwel was een onbekende de verzamelaar, en bragt deze de stukken bijeen in de elfde eeuw.

Deze Edda bevat een aantal gedichten, oude liederen, waarin deels goden, deels helden worden bezongen, met prozaïsche inleidingen en tusschenredenen. Op eene enkele uitzondering na dagteekenen alle uit den vóórchristelijken tijd, de oudste welligt uit de zesde, andere uit de zevende of achtste eeuw vóór onze jaartelling. Zij ontstonden dus wel niet alle op IJsland, maar werden voor een gedeelte uit voormalige woonplaatsen derwaarts medegebragt. Zie hier den inhoud:

1. Völuspá, de godspraak der Vala of zieneres, het oudste gedicht van allen, omvat den geheelen omvang en alle hoofdtrekken van het noordsche geloof. De Vala is eene waarzegster, en tevens tooveres. De naam is afkomstig van at velja kiezen. Men stelde zich haar voor als verwant met de Valkyriën, en van huis tot huis trekkende om den menschen, vooral den jonggeborenen, hun lot te voorspellen. De Vala begint met eene hieratische formule, die stilte gebiedt, zoo als de priesters der Germanen bij volksvergaderingen gewoon waren te doen, en verhaalt dan, wat zij van de eerstgeborene reuzen, hare opvoeders, aangaande de vroegste lotgevallen der wereld vernam, en wat Óđinn haar van de toekomst openbaarde. Wat tusschen het begin en het einde in het midden ligt, vergeet zij echter niet.

Wij hebben het lied waarschijnlijk niet meer in zijn geheel, en omtrent de volgorde der strophen heerscht verschil van gevoelen. De handschriften en uitgaven verschillen onderling. Weinhold is van meening, dat de Völuspá uit oudere liederen is zamengesteld, en dat de strophen 40—46 christelijke voorstellingen bevatten. Hij plaatst het lied in de eerste helft der negende eeuw. Dietrich echter heeft bewezen, dat de voorstelling der straffen niet bijbelsch is, maar aan het werkelijke leven in het Noorden ontleend, en van daar op het schimmenrijk overgebragt. Het gedicht was reeds in de eerste helft der

achtste eeuw in zijnen tegenwoordigen vorm aanwezig. Dietrich houdt het er evenwel ook voor, dat de Völuspá uit oudere liederen uit de zesde eeuw, het begin van den bloeitijd van den mythologischen epos in het Noorden, is vervaardigd. Simrock daarentegen meent de oorspronkelijkheid van het lied te mogen verdedigen, maar acht de strophen 40—43 ingeschoven en strophe 60 waarschijnlijk onecht.

2. Grimnismál of het lied van Grimnir, verhaalt, hoe koning Geirröđr eenen man Grimnir, dien geen hond wilde aangrijpen, en tegen wien, als een toovenaar, hij van wege Frigg was gewaarschuwd, liet grijpen en, toen hij niets over zich zelve wilde zeggen, tusschen twee vuren leggen en zoo acht nachten pijnigen. De tienjarige zoon des konings, Agnar, bragt hem eenen vollen horen te drinken, en verklaarde, dat de koning verkeerd deed met den vreemdeling onschuldig te pijnigen. Toen het vuur aan Grimnirs mantel kwam, sprak hij over de verblijven der Asen en der Alfen en al wat zich daar bevindt. Grimnir namelijk was niemand anders dan Óđinn zelve. Toen Geirröđr dat hoorde, wilde hij hem verlossen. Het zwaard viel hem uit de handen, hij struikelde, viel er in en stierf, en Agnar werd koning.

3. Vafthrúđnismál of het lied van Vafthrúđnir is het derde lied. Daarin treedt onder den naam van Vafthrúđnir een oudere Óđinn op, die in het gedicht Grimnismál Vafuđr, dat is de waaijende lucht heet. Hij spreekt met Gángráđr, dat is de wandelaar, Óđinn, in eenen wedstrijd, waarbij de verliezer zijn hoofd ten pand stelt. Het onderwerp is de leer aangaande de dingen der goden, waarover zij elkander vragen doen. Vafthrúđnir vraagt het eerst, vervolgens Gángráđr. Deze laatste heeft alle vragen van den ander voldoende beantwoord, maar Vafthrúđnir moet het antwoord op de laatste vraag van zijne tegenpartij schuldig blijven, erkent aan de vraag in Gángráđr Óđinn, en verliest de weddingschap.

4. Skirnisför of de togt van Skirnir bezingt eenen togt van Skirnir, den blinkende, vrolijke, — van at skirnja helder wor-

den, schitteren — in dienst van zijnen meester Freyr, de vruchtbaarmakende zon, om Gerđr, de aarde, die 's winters onder sneeuw en ijs begraven ligt, ten huwelijk te vragen. Het lied schijnt eene omwerking van een ander en ouder te zijn, waarin Skirnir zelve als de zon voorkwam. Dit blijkt uit de zestiende strophe, waar Skirnir de zon is. De latere omwerker heeft dat bij vergissing zoo laten staan als hij het in het oude lied vond.

5. Hrafnagaldr Ódinns of de raventooverij van Ódinn, wordt als het duisterste en raadselachtigste der geheele Edda beschouwd. Het is jonger dan de eerste drie door ons vermelde liederen. Wie er den naam aan gaf is onzeker. Het schijnt geen geheel op zich zelve te zijn, maar vervaardigd als een voorspel voor de Vegtamskviđa, waarmede het dus als eerste helft verbonden moet worden. Het heet ook Forspjalls ljóđ.

De heilige bron, zoo vermeldt dit lied, heeft hare verjongende kracht verloren. Daarom wordt Ódinns raaf Huginn uitgezonden naar Dáinn en Thráinn, twee dwergen, om de verklaring van dit verschijnsel te vragen. Zij geven echter niets dan duistere droomen, en verliezen daarom hunne krachten. Iđunn zinkt van den wereldesch naar beneden, dat is: het groene loof valt af. De goden geven haar een wolfsvel, het sneeuwkleed, en zenden Heimdallr, Loki en Bragi om haar te vragen, of haar lot den goden en der wereld ongeluk voorspelt. Bragi blijft bij haar achter, 't verstomde gezang bij 't afgevallen loof. Ódinns gezanten worden door Fornjótrs zonen Ullr, Logi en Kári teruggedrongen.

6. De Vegtamskviđa of het lied van Vegtam, sluit zich nu onmiddelijk hier aan. Het wordt ook Baldrs draumar, droomen van Baldr, genoemd. Vegtam beteekent den wegkundigen reiziger en is een bijnaam van Ódinn, die in dit lied de Vala naar de toekomst vraagt. Simrock betwijfelt de oorspronkelijkheid van dit lied, omdat het slot, het erkennen van Ódinn aan eene vraag, ook in Vafthrúđnismál voorkomt.

De tot dusverre vermelde liederen behooren alle tot den kring van Óđinn. Den overgang tot den kring van Thórr vormt het

7. Harbarđsljöđ of lied van Harbarđr, waarop dan nog vier andere uit denzelfden kring volgen. Het lied schildert, hoe de door Óđinn opgewekte oorlogsgeest den door Thórr, bestrijder der woeste natuurkrachten, bevorderden landbouw benadeelt. Uhland geeft het onderwerp aldus op: de zegen van den landbouw vernield door het oorlogsgeweld. Óđinn komt voor onder de gedaante en den naam van den veerman, Harbarđr, een naam, die óf aan Óđinns schild, óf aan zijnen zwaren baard en zijn hoofdhaar is ontleend. De veerman staat in dienst van Hildolfr, den daemonischen krijgsman, den verschrikkelijken krijg. Thórr wil overvaren, en biedt tot loon het overschot van zijnen laatsten maaltijd. Er volgt een gesprek, waarin beiden hunne heldendaden vertellen. Thórr wordt niet overgezet, maar hem wordt de weg naar huis gewezen.

Het Harbarđsljöđ is zeker een van de jongste liederen, en het schijnt wel, dat Óđinn er als doodenveerman bij de onderwereld voorkomt.

8. De Hýmiskviđa of de sage van Hýmir volgt nu. Hýmir, misschien dezelfde, die elders onder den naam van Aegir, Gerđrs vader, voorkomt, is de vorst, de winterkoude, die alles doet verstijven. Thórr bezoekt hem op raad van Tyr; want Hýmir of Aegir is voornemens de Goden te onthalen, maar heeft tot dat einde eenen ketel noodig om bier in te brouwen, die in Hýmirs bezit is, en dien Thórr hem wil verschaffen. Thórr gaat met Hýmir uit visschen, breekt diens beker aan stukken en neemt zijnen brouwketel mede.

9. Aegisdrekka of het drinkgelag van Aegir, dat op de sage van Hýmir volgt, wordt ook wel Lokasenna, Loki's twist, of Lokaglepsa, Loki's tandeknarsen genoemd. De inhoud regtvaardigt zoowel den eenen naam als den anderen. Er is namelijk een gastmaal der goden bij Aegir. Loki is daar tegenwoordig, spreekt allerlei smaadredenen tegen de aanwezige goden en godinnen, en ontvangt daar-

voor zijne straf. Er gaat eene inleiding in proza vooraf, waarin evenwel eene andere voorstelling der mythe voorkomt dan in het lied zelve. Ook het slot, waarin de straf van Loki verhaald wordt, heeft eenen prozaïschen vorm. Er zijn, die dit lied voor zeer oud en tragisch houden; anderen meenen, dat het zeer jong is en een spotlied van een Christen. Beide gevoelens schijnen overdreven. Intusschen is de toon, waarop in dit lied over de goden gesproken wordt, een ligtvaardige, en het gedicht dagteekent niet uit den besten tijd der Noordsche poëzie. Loki wordt er reeds in den geest van latere tijden als vijand der goden voorgesteld.

10. De Thrymskviđa of sage van Thrymr, die ook wel Hamarsheimt of het terughalen van den hamer genoemd wordt, is het schoonste van alle Eddaliederen. Thrymr, naar het schijnt eene godheid uit den tijd vóór de vereering der Asen, heeft den hamer van Thórr verborgen. Thórr verkleedt zich als Freyja, omdat hij zijn wapen niet anders terug ontvangen kan, dan wanneer deze godin als bruid aan Thrymr wordt overgeleverd. Door zijne verkleeding verschalkt Thórr zijne tegenpartij, en krijgt den hamer terug.

11. Op de Thrymskviđa volgt het Alvíssmál of lied van Alvíss, dat eene zwakke nabootsing is van Vafthrúđnismál, en den overgang vormt tot de beschrijving der beteekenis van dichterlijke benamingen, zoo als later de Skalden vervaardigden. Het is een vraag- of raadselspel tusschen Thórr en den dwerg Alvíss. Bij Thórr's afwezigheid is zijne dochter Thrúđr met Alvíss verloofd, maar Thórr weigert haar ten huwelijk te geven en verbreekt de verloving. Listig houdt hij met vragen den dwerg zoo lang op, dat deze, door het daglicht verrast, in steen verandert. In dit lied worden de talen der goden, menschen, vanen, alfen, reuzen, dwergen enz. vergeleken; want evenals de Grieken, zoo kenden ook de Germanen een onderscheid tusschen de talen der goden en der menschen.

12. Het laatste der zuiver mythologische liederen is het Fjölsvinnsmál of lied van Fjölsviđr, één groot raadsel, met verscheidene

kleine er in. Svipdagr, zoon van Zonneblinkende, komt onder eenen vreemden naam bij eene burgt, door zijne verloofde beheerscht. Zij heeft hem met verlangen verwacht, maar de wachter, die hem niet herkent, wil hem terugwijzen, laat hem echter ten laatste toe, nadat hij hem door een lang gesprek als den verloofde van zijne meesteres heeft leeren kennen. Nadat ook hare twijfelingen zijn opgelost, wordt hij met opene armen ontvangen.

De oudere Edda bevat nu onder de rubriek der godenliederen nog een viertal, die evenwel niet meer zuiver mythologisch zijn. Het eerste van die is:

13. Het Hávamál, of lied van den Hooge, dat is van Óđinn. Dit spreukdicht bestaat uit drie deelen, van welke het eerste het oorspronkelijke hoofddeel is. Daarin zijn een drietal mythologische episoden gevlochten, eene van den geestdrift wekkenden drank van Gunnlöđ, eene van Billingrs dochter, en eene van de wijze, waarop de goden in 't bezit geraakten van Gunnlöđs drank. Zij hebben alle betrekking op Óđinn en gaven aanleiding tot de benoeming van het geheel naar dien god. Het tweede gedeelte heet Loddfáfnismál, naar de raadgevingen, die daarin tot Loddfáfnir gerigt worden, en is van zuiver zedelijken inhoud. Het derde deel eindelijk draagt den naam van Runatals-tháthr Óđinns of Óđinns Runenlied, omdat het betrekking heeft op tooverij met runen of oud-noordsche letterteekens.

14. Grógaldr of Gróa's opwekking is van dat Runenlied van Óđinn eene nabootsing, en wel van tamelijk laten tijd; althans er komen christelijk gedoopte vrouwen in voor.

15. Het Rigsmál of lied van Rigr is niet meer in zijn geheel aanwezig, en heeft ten doel den oorsprong der verschillende standen te verklaren. Voor de oudste heldensage is dit lied belangrijk. God, dat is de inhoud, geeft nakomelingschap aan drie verschillende menschenparen, en vestigt zoo de drie maatschappelijke standen, de onvrijen, de vrijen en de edelen.

16. Het laatste der godenliederen, Hyndluljóđ of het lied van Hyndla, heet ook wel de kleine Völuspá, en heeft zijne inkleeding aan het Rígsmál ontleend. Het is uit het einde der achtste eeuw. Freyja zoekt de in een hol wonende reuzin Hyndla op, vergezeld van Ottar, dien Freyja haren beschermeling, maar Hyndla haren man noemt. Zij wenscht inlichtingen over zijn voorgeslacht te ontvangen, en verzoekt Hyndla met haar naar Valhöll te rijden, omdat zij onder weg het noodige hoopt te vernemen. Hyndla wil niet met haar mede rijden, en daarom komt Freyja met haar verzoek voor den dag, en ontvangt de verlangde inlichtingen. Nu vraagt Freyja voor Ottar het bier der herinnering, opdat hij zich na drie dagen voor het gerigt alles te binnen brenge. Hyndla weigert, maar wordt door Freyja gedwongen, en geeft nu den drank met de bedreiging, dat deze Freyja's beschermeling den dood zal veroorzaken, welken vloek Freyja in eenen zegen verandert.

Wij hebben nu de godenliederen der oudere Edda alle opgeteld; wat zij verder behelst behoort tot de heldensage, en onder deze rubriek vinden wij een-en-twintig liederen, die wij evenwel niet nader behoeven te beschouwen, evenmin als het Sólarljóđ of zonnenlied, dat van christelijken oorsprong is. Zij behooren niet tot onze hoofdbronnen, hoe belangrijk zij ook mogen zijn voor de kennis der oudste Germaansche poëzie. Zij bezingen Völundr den smid, Helgi, Sigurđr en Brynhildr, en bevatten liederen, die met de Nibelungen verwant zijn.

De dichterlijke vorm der oude Edda-liederen is eenvoudig. Rijmwoorden aan het einde der versregels kennen de Noormannen niet. In plaats daarvan treedt de allitteratie, dat is: sommige woorden, op eene bepaalde plaats, beginnen met dezelfde letter. Oorspronkelijk schijnen de noordsche dichters lange versregels van acht voetmaten geschreven te hebben, die later in halve versregels werden gesplitst. In elke van die halve regels beginnen de eerste en de tweede voetmaat met dezelfde letter als de

derde; de vijfde en de zesde met dezelfde als de zevende, in dezer voege:

De **m**agtige **m**akers van **M**idgards dreven,
Burs zonen, **b**ouwden de **b**ollen, die lichten.

Deze regel wordt evenwel geenszins zoo streng volgehouden, dat men niet menigmaal regels zou aantreffen, waarin slechts de tweede en de vierde voetmaat of ook de eerste, tweede en vierde allittereren.

Een tweede vorm bestaat daarin, dat de allitteratie dezelfde is in de eerste, tweede en derde voetmaat, en desgelijks in de zevende en achtste, op deze wijze:

Vidar en **V**ali be**w**aken[1] den tempel,
Na Surturs **b**lakenden **b**rand.

De jongere Edda werd in 1625 door Arngrim Johnson op IJsland ontdekt, en draagt den naam Edda Snorra Sturlusonar, of Edda van Snorri, zoon van Sturla, omdat deze IJslandsche geleerde haar op zijn landgoed in Borgefjordsyssel deels verzamelde, deels schreef. Wat Snorri verzamelde, heet in meer eigenlijken zin de jongere Edda, en bevat vooreerst de Gylfaginning of Gylfe's verblinding. Men schrijft dat stuk aan Saemundr den Wijze als vervaardiger toe. Het is in proza geschreven, maar met menigvuldige inlassching van brokstukken uit oude gedichten. Het wordt ook wel Hars lügi, dat is leugens van den hooge, namelijk van Óđinn, genoemd, en kreeg zijnen gewonen naam, waarschijnlijk naar zijnen inhoud, van latere afschrijvers. Gylfe, een mythische koning van Zweden, gaat onder den naam van Gangleri naar Asgarđr, het verblijf der goden, ten einde gewaar te worden, waaraan de Asen hunne magt ontleenen. De goden vertoonen hem een goochelspel, en beantwoorden zijne vragen onder de namen van Hars, de hooge, Jafnhars, de even hooge, en thriđi, de derde. De verhalen, die in antwoord op Gylfe's vragen

[1] De **v** wordt in het oud-Noordsch als onze **w** uitgesproken en allittereert dus met de **w**.

gegeven worden, dragen den naam van daemisögur of gelijkenisredenen. Het gedicht sluit zich, wat zijnen vorm aangaat, aan Vafthrúđnismál der oudere Edda.

Op Gylfaginning volgen de Bragaraeđur of gesprekken van Bragi, eene navolging van Aegisdrekka der oudere Edda. Aegir, een tooverkundig man, op Hlesey woonachtig, gaat naar de Asen, en wordt door hen met goochelspel ontvangen. Hij zit aan tafel naast Bragi, die zijne vragen met mythische verhalen beantwoordt.

Bij deze oudere stukken, die Snorri vond, en van voor- en naredenen voorzag, schreef hij zelve een handboek voor jonge dichters of skalden. Het eerste gedeelte daarvan heet Skáldskaparmál of over de dichterlijke taal, en bevat Kenningar, d. i. omschrijvingen van goden, godinnen enz., met toespeling op vele mythen, Ukend heiti, opgave van allerlei eenvoudige benamingen, en Fornöfn, allerlei bij de dichters gebruikelijke namen van mannen, vrouwen, schepen, zwaarden enz. Wat den vorm betreft, is dit werk eene reeks van vragen, door Aegir gedaan, en door Bragi beantwoord, dus een vervolg op de Bragaraeđur. Er is een rijke schat van stukken in, die tot de goden- en heldensage behooren, en zich aan de daemisögur der Gylfaginning aansluiten.

Het tweede gedeelte van Snorri's handboek heet Háttatál of sleutel tot den versbouw, en draagt in zijnen titel de aanwijzing van zijnen inhoud. Veelal voegt men bij deze beide deelen nog een derde, dat over de IJslandsche taal en den stijl handelt, en eerst over het alfabet loopt, dan over de beginselen der taalkunde, eindelijk over redewendingen en stijlvormen. Deze stukken hebben anderen dan Snorri tot schrijvers, en behooren te huis in den tijd tusschen het midden der twaalfde en der dertiende eeuw.

Van de beide Edden zijn onderscheidene uitgaven gekomen. De jongste en beste zijn: voor de beide Edden, de uitgave op kosten van het legaat van Arne Magnaeus, de oude Edda in drie deelen, de jongere in twee, van welke het laatste uitkwam te Koppenhage, 1852; voor de

Saemundar-Edda die van Th. Moebius, Leipzig 1860. Eene hoogduitsche vertaling met aanteekeningen gaf K. Simrock, Stuttgard 1864, waarin behalve de goden- en heldenliederen der oudere Edda, ook de Gylfaginning en Bragaräđur, benevens die stukken uit de Skalda, welke tot de goden- en heldensage behooren, zijn opgenomen.

Zijn nu voor de kennis der oude Noordsche godsdienst de beide Edden onze voornaamste bronnen: ook het latijnsche werk van Saxo Grammaticus uit de 11ᵉ eeuw mag niet worden vergeten. Hij schreef eene Deensche geschiedenis, loopende tot aan het jaar 1186, in zestien boeken. Van deze zijn de laatste zeven geloofwaardige historische bronnen, de eerste negen daarentegen hebben groote waarde voor de kennis der oude Noordsche godsdienst en mythologie. Immers Saxo bediende zich bij het vervaardigen daarvan van oude liederen, runenopschriften en schriftelijke berigten der IJslanders. Van hem even als van Snorri mag niet worden voorbijgezien, dat hij de oude mythen in Euhemeristischen geest als geschiedenis behandelt.

Wat ons nu nog te vermelden overblijft, is verreweg het omvangrijkste gedeelte der oud-IJslandsche litteratuur, de sagen namelijk, van welke een groot aantal voorhanden is. Eene lange lijst daarvan, uit verschillende werken opgemaakt, en 169 sagen bevattende, geeft Sam. Laing in zijne engelsche vertaling van Snorri's Heimskringla, London 1844, Deel I blz. 17. Wie er meer van wenscht te weten, kan te regt bij P. E. Müller, die van 1817—1820 te Koppenhage in de Deensche taal eene Sagabibliotheek uitgaf met aanmerkingen en inleidende verhandelingen. Die Bibliotheek is in drie deelen verdeeld, van welke het eerste de sagen bevat, die over IJsland, de Orken- en Far-eilanden en Groenland handelen. Müller geeft daarin eene korte inhoudopgave van niet minder dan 67 verschillende sagen en brokstukken van sagen, van welke de oudste uit het begin der twaalfde eeuw afkomstig zijn, de jongste uit de vijftiende, terwijl er zelfs éëne uit

de achttiende eeuw voorkomt. De meesten dezer sagen loopen over geschiedkundige gebeurtenissen uit het einde der negende tot aan de helft der elfde eeuw, maar er zijn er ook, wier inhoud tot in de dertiende eeuw reikt, terwijl enkelen over verdichte personen en gebeurtenissen handelen.

In het tweede deel der Sagabibliotheek is sprake van mythische sagen, loopende over den tijd vóór IJslands ontginning. Daarin komt dan ook de geheele sagenkring voor van de Volsungen en Gikungen, benevens mythische en romantische sagen, in den heidenschen tijd in het Noorden opgesteld. Er zijn onder die stukken, welke voor de kennis der oude Noordsche godsdienst belangrijk mogen heeten, maar vele, vooral van de jongere, moeten met voorzigtigheid worden gebruikt, omdat zij als latere bewerkingen van oudere verhalen, wel stof uit de oudheid bevatten, maar die dikwijls weergeven in eenen vorm, waarin de invloed van den tijd en de denkwijze der latere bewerkers te herkennen is.

In zijn derde deel bespreekt Müller de sagen over gebeurtenissen na IJslands ontginning, in Skandinavië en de naburige landen. Daarin komen verhalen voor van gebeurtenissen in Denemarken en Zweden, maar vooral in Noorwegen, terwijl ééne enkele op Rusland betrekking heeft. Aan het slot laat de schrijver dan nog eene lijst volgen van verhalen in romantischen stijl, die de IJslanders uit het Fransch, Engelsch, Duitsch, Hollandsch en Deensch in hunne taal hebben overgebragt.

Al wat Müller vermeldt en bespreekt, is in handschrift in Deensche bibliotheken voorhanden; maar nog niet alles is in druk uitgegeven en voor den belangstellenden onderzoeker buiten Denemarken toegankelijk. Intusschen ligt er toch een rijke voorraad onder zijn bereik. Het spreekt wel van zelve, dat voor de kennis der Noordsche godsdienst niet alle sagen even belangrijk zijn. De gewigtigste stukken nu zijn in verschillende verzamelingen voorhanden. Zoo bevat de Heimskringla een zestiental historische sagen, en eene menigte anderen is

te vinden in de Fornmanna Sögur, twaalf deelen, sinds 1826 uitgegeven door het gezelschap ter uitgave van oud-Noordsche geschriften te Koppenhage. De Íslendinga Sögur, twee deelen, uitgegeven in 1829 en 1830 te Koppenhage, en de Fornaldar Sögur Norđlanda, drie deelen, Koppenhage 1829 en 1830, bevatten weer een aantal anderen. Ook geeft het Noordsch Letterkundig Genootschap nog eene reeks van sagen uit, waarin reeds zeer belangrijke stukken zijn verschenen. Deze sagen gaan van eene Deensche vertaling vergezeld, in welke taal ook in 1862 en 1863 N. M. Petersen drie deelen in het licht heeft gegeven met historische verhalen aangaande de togten der IJslanders in en buiten hun land, eveneens eenige sagen behelzende. Eindelijk bezorgde het Legaat van Arne Magnaeus nog voortreffelijke uitgaven van enkele werken.

Wat nu het gebruik van deze bronnen aangaat, moeten wij opmerken, dat de beide Edda's, eerst de dichterlijke en dan de prozaische, onze voornaamste hulpmiddelen zijn voor de kennis van de godsdienstige begrippen, van de godenleer der oude Noormannen. Wat dienaangaande in de geschiedkundige werken en sagen gevonden wordt, moet aan de Edda's als hoofdbronnen getoetst worden. Daarentegen zijn de sagen en historische werken weer in de eerste plaats te raadplegen, wanneer het ons te doen is om de godsdienstige gebruiken en vormen te leeren kennen. Daarvan is in de Edda's ter naauwernood iets te vinden, terwijl de sagen er soms opzettelijk, soms ter loops allerlei van vermelden.

Het mogt ons niet gelukken alles onder het oog te krijgen. De Edda's, Heimskringla, Grágás, de bovengenoemde verzamelingen van sagen en nog sommige enkele stukken hebben wij ter hand gehad en gelezen, en voor wat ontbrak, de werken van Müller, Grundtvig, Grimm en Simrock gebruikt.

DEEL I.

WERELDBESCHOUWING EN GODENLEER DER NOORMANNEN.

§ 4. VERBAND TUSSCHEN WERELDBESCHOUWING EN GODENLEER.

Groot is de verscheidenheid van vormen, die zich in het godsdienstige leven van de volken der aarde laat opmerken. Bij alle overeenkomst in de hoofdzaak loopen de bijzonderheden zeer verre uit elkander. En dat kan ook wel niet anders; want de wijze, waarop de mensch zijnen God of zijne goden vereert en dient, hangt ten naauwste zamen met de voorstelling, die hij zich van God of goden heeft gevormd. Daarom moet de kennis van de godenleer eens volks steeds bij voorraad aanwezig zijn bij dengene, die de godsdienst van dat volk wenscht te verstaan, en daarom beginnen wij ook met dat gedeelte van ons onderzoek, 't welk over de godenleer der Noormannen loopt.

Maar ook de godenleer staat weer niet op zich zelve. Zij hangt ten naauwste zamen met de geheele wereldbeschouwing van menschen en volken. De godsdienstige aanleg ligt in elken mensch, dat wil zeggen, de mensch brengt bij zijne geboorte de vatbaarheid mede om het bestaan van eene godheid waar te nemen, even als hij de vatbaarheid medebrengt voor de waarneming van het licht. Ten gevolge van die vatbaarheid zoekt hij en vindt hij eene godheid, even als het kind het licht zoekt en vindt. Hij verheugt zich daarin, en de waarneming der godheid oefent invloed uit op zijne gemoedsstemming en zijn le-

ven, lang voor dat hij zich nog eenig redelijk antwoord weet te geven op de vraag, wat of wie de godheid is. Ja, zoo als het kind eenen geruimen tijd voortleeft, eer zelfs de vraag bij hem opkomt, wat het licht is, zoo heeft zeker ook de mensch geruimen tijd bestaan, eer hij de vraag aan zich zelve deed, wat hij van de godheid moest denken, en naar kennis van de godheid begon te zoeken. Intusschen ook die behoefte ontwaakte met het toenemen van 's menschen ontwikkeling, en toen, zoo schijnt de geschiedenis der godsdienst te leeren, was het eerst met behulp der verbeeldingskracht, dat er een antwoord werd gezocht. De godheid is voor den mensch in allen gevalle de verborgene, onzigtbare magt, aan welke hij alles toeschrijft, wat hij rondom zich ziet en zelve ondervindt, en waarvan hij zich de oorzaken niet weet aan te wijzen in den invloed van menschen, van dieren of van eenig levenloos voorwerp. Aan zich zelve en in de natuur, die hem omringt, neemt hij de werkzaamheid der godheid waar. Hij let daarom op zijn eigen leven en op de natuur; en zoolang heldere kennis ontbreekt, laat hij zijne verbeelding eene voorstelling maken, welke door het godsdienstig gevoel wordt bezield. Zoo is dus eigenlijk poëzie de oudste vorm, waaronder de godsdienstige bewustheid is opgetreden. De godsdienstleer der oudste, verstandelijk nog weinig ontwikkelde en van wetenschappelijke kennis nog ontbloote volken is niet anders dan eene aaneenschakeling van dichterlijke voorstellingen, en daar de verbeelding een ruim veld voor haren arbeid, rijke bouwstoffen voor hare gewrochten vindt in de natuur, is de godsdienstleer bij haren oorsprong overal natuurpoëzie. Langzamerhand, naarmate de natuur in haren zamenhang en geregelden gang naar vaste wetten wordt gekend, wijzigt zich de vorm der godsdienstige voorstellingen, en zoo gaat de godenleer der verbeelding allengs over in een redelijk, op wetenschap gegrond godsbegrip.

Bij dezen gang van zaken zien wij ons genoodzaakt, telkens, wanneer wij de godenleer van eenig volk wenschen te kennen, te begin-

nen met het onderzoek naar de voorstelling, die zij zich van de hen omringende natuur, van de wereld vormden, naar de mate van natuurkennis, die zij hadden verworven, naar de wijze, waarop zij hunne verbeelding antwoord lieten geven op vragen, die het verstand nog niet beantwoorden kon. Wij zullen ook in dier voege hebben te beginnen, en vragen daarom in de eerste plaats naar de wereldbeschouwing der Noormannen.

HOOFDSTUK I.

DE WERELDBESCHOUWING DER NOORMANNEN.

---

§ 5. OUDSTE TOESTAND; ONTSTAAN VAN REUZEN, GODEN EN DWERGEN; WERELDSCHEPPING.

Voor zoover uit de oudste, thans nog voorhanden zijnde oorkonden blijken kan, hebben de oude Noormannen zich niet voorgesteld, dat er eenmaal volstrekt niets zou hebben bestaan. Volgens hunne oudste liederen begint de wereld met eenen Ginnúnga Gap, dat is eene wijde gaping, eene breede, ledige ruimte, ongeveer hetzelfde, wat de oude Grieken uitdrukten met den naam Chaos, die veelal, ten onregte, door warrelklomp, ongevormde massa wordt vertaald.

Geheel ledig en eene bloote ruimte was evenwel die Ginnúnga Gap niet meer. Aan het zuidelijke einde daarvan had zich vele eeuwen vóór het ontstaan der aarde Múspellsheimr, woning des vuurs, vuurland, gevormd. Aan het noordelijke einde daarentegen was Niflheimr, woning van den nevel, nevelland, ontstaan. Múspellsheimr liet

licht en warmte uitstroomen, terwijl Niflheimr duisternis en felle koude uitzond. In het midden van Niflheimr lag eene bron, Hvergelmir, d. i. ruischende ketel, genoemd, waaruit twaalf stroomen ontspringen, die Elivagar, vreemde golven, heeten. Zij dragen de namen Svöl, Gunnthrá, Fjorn, Fimbul, Thul, Sliđr, Hriđr, Sylgr, Ylgr, Viđ, Leiptr en Gjöll, en vulden de ledige ruimte van Ginnúnga Gap. Toen de wateren van die stroomen tot op zekeren afstand van hunne bron verwijderd waren, vervloog de warmte, die zij bevatten, en zij veranderden in ijs. Zij stonden dus stil. De nog aanwezige warmte deed damp opstijgen en deze viel weer op het ijs neer. Zoo vormde zich de eene ijslaag op de andere, en de geheele massa schoof voort tot in Ginnúnga Gap, en vulde het noordelijk gedeelte daarvan, waar nu ijs en sneeuw, storm en onweder heerschappij voerden. Daarentegen was er in Ginnúnga Gaps zuidelijk gedeelte eene zachte temperatuur, ten gevolge van de vuurvonken, die uit Múspellsheimr overvlogen. Gelijk koude en onstuimig weder van Niflheimr kwamen, zoo was de naar Múspellsheimr gekeerde zijde licht en warm, en Ginuúnga Gap daar zoo laauw als windstille lucht.

Nu ontmoette de gloed van Múspellsheimr den rijp van Niflheimr, met dit gevolg, dat deze zich in droppels oploste. Door de kracht van hem, die de hitte zond, ontvingen die droppels leven, en zoo ontstond er een wezen van menschelijke gedaante, dat den naam van Ymir ontving, en derhalve de ruischende heette; want Ymir komt van het werkwoord at Ymja, ruischen. Hij wordt ook wel Örgelmir genoemd, dat zooveel als het ruischend leem beteekent. Hij was woest en boos van aard, en werd de stamvader van een geslacht van Hrímthursen of rijpreuzen.

Ymir viel in slaap en begon te zweeten. Toen groeiden er in de okselholte onder zijnen arm een man en eene vrouw, en zijn eene voet verwekte met den anderen eenen zoon.

Onder den invloed der warmte ontdooide intusschen het ijs al meer en meer en begon te smelten. Uit dat gesmolten ijs ontstond eene

koe, Auđhumla of de vochtrijke geheeten, uit wier uijer vier melkstroomen voortkwamen, van welke Ymir zich voedde. Die koe begon aan de zilte ijsblokken te lekken, en toen zij dat éénen dag gedaan had, kwam er des avonds uit het ijs menschenhaar voor den dag. Aan den avond van den tweeden dag vertoonde zich reeds een geheel hoofd, en den derden dag was er een mensch ontstaan. Deze heette Buri en was schoon, groot en sterk. Hij kreeg eenen zoon, die Börr heette. Beider namen staan in verband met ons baren. Buri zal de barende, en Börr de geborene zijn. Börr trouwde met Bestla, de dochter van den reus Bölthorn, en verwekte met haar drie zonen, Óđinn, Vili en Ve, die den hemel en de aarde beheerschen. Deze drie doodden Ymir, en toen de ontzettende reus viel, liep er uit zijne wonden zoo veel bloed, dat het geheele reuzengegeslacht daarin verdronk, op éénen na, met name Bergelmir, die met zijn gezin ontkwam in een luđr, d. i. letterlijk: in een houten bak op stutten, als waarin de molensteenen draaiden, en van daar óf een schip, een boot, óf eene wieg. Bergelmir werd nu de stamvader van een nieuw reuzengeslacht.

Zoo wordt de oudste toestand der wereld en de wording der oorspronkelijke wezens verhaald in de 4e, 5e, 6e en 7e daemisaga der Gylfaginning. De Völuspá vermeldt in haar tweede en derde couplet slechts Ginnúnga Gap, Ymir en de reuzen als de eerstgeborenen. Grimnismál noemt, couplet 27—29, veel meer dan twaalf stroomen, ten deele met geheel andere namen, en Wafthrúđnismal verzekert, couplet 33, dat de zoon, dien de eene voet van Ymir met den anderen verwekte, zes hoofden had, en, couplet 29, dat Bergelmir een zoon van Druđgelmir en een kleinzoon van Örgelmir of Ymir was.

De gansche voorstelling ademt geheel den geest van een volk, dat in een noordelijk land woont, waar nevel, sneeuw, ijs en stormen menigvuldig zijn. Alle leven wordt uit den strijd tusschen koude en warmte verklaard; ontdooijen, warm worden, dat beteekent zoovee als leven ontvangen. De ruischende ketel der nevelwereld is de bron

van al het bestaande; daaruit komt eerst water als oudste grondstof; uit water wordt ijs, en uit het smeltende ijs eindelijk Ymir of Örgelmir, het ruischende leem, de gistende grondstof, waaruit al het latere werd gevormd. Reuzen zijn de oudste wezens. Zij bestaan wel niet van eeuwigheid, maar komen toch ook niet voor als geschapene wezens; zij ontstaan van zelve. Zonderling is daarbij de wording van het reuzengeslacht uit den eersten oorspronkelijken reus. Zij heeft op tweeërlei wijze plaats: een reuzenpaar groeit onder den arm van den stamvader, uit zijn zweet ontstaan, maar een anderen reus verwekt hij alleen, zijn eene voet met den anderen.

Op de vraag, of er vóór de reuzen een levend wezen bestond, schijnt de vijfde daemisaga een bevestigend antwoord te geven. Daar toch wordt gesproken van de kracht van hem, die de hitte zond. Wie is dat? Misschien Surtur, van wien de vierde daemisaga zegt, dat hij met een vlammend zwaard in de hand als wachter aan de grens van Múspellsheimr zit? Maar van den deurwachter kan ter naauwernood gezegd worden, dat hij degene is, die de hitte uitzendt, ten zij die wachter tevens gedacht worde als Múspellsheimrs heer en meester. Het zou kunnen zijn, dat Surtur ons moet doen denken aan eene oude godheid, afkomstig uit eenen tijd, toen de oudste stammen nog in hun oorspronkelijk vaderland vereenigd waren, en in de zon ééne eerste bron van alle leven en eene oudste godheid erkenden. Dit is echter slechts eene gissing, en als wij die niet mogen aannemen, zouden wij geneigd zijn om het woord der daemisaga te beschouwen als niet aan eene oudere bron ontleend, maar afkomstig van den schrijver der Gylfaginning, en het er voor te houden, dat het een uitvloeisel is van zijne christelijke denkwijze en geenszins de uitdrukking van het geloof zijner heidensche vaderen. Althans de geheele door ons medegedeelde voorstelling strookt weinig met de erkentenis van eene oorspronkelijke godheid lang vóór dat de voorouders der goden werden geboren. Ook komt Surtur nergens elders als een god voor, maar wordt steeds als een den goden en menschen vijandige reus vermeld.

De reuzen worden van de goden nadrukkelijk en opzettelijk onderscheiden; zij staan zelfs vijandig tegenover hen. Zelve komen zij in de Edda's niet als goden voor. Intusschen is dit alleen niet genoeg om ons regt te geven tot de bewering, dat zij niet oorspronkelijk goden zouden zijn geweest. Wat daarvan te denken zij, zal later moeten blijken, wanneer wij eerst nader hebben kennis gemaakt met hetgeen onze bronnen van de reuzen berigten.

Ofschoon er tusschen goden en reuzen eene wijde klove gaapt, zijn beiden toch met elkander verwant, en moeten de goden van 't Noorden afstammelingen van de reuzen heeten. Immers Bestla, eene reuzendochter. is de moeder der drie oudste goden, terwijl het lekken der koe den schoonen, goeden stamvader der goden uit het ijs doet ten voorschijn komen. Wat die koe beteekent, kan slechts bij wijze van gissing worden vermoed. Het is bekend, dat in de hooge oudheid, in Indië de koe veelal het zinnebeeld is van de regenaanbrengende, de aarde voedende wolken. Het is evenmin onmogelijk, dat er verwantschap zou bestaan tusschen de woorden koe en gaia, aarde. De letters k en g, beiden keelletters, worden menigmaal met elkander verwisseld, en het ontbreekt niet aan voorbeelden, die bewijzen, dat de ouden de vruchtbare aarde onder het beeld eener koe voorstelden; ja, bij de Noormannen zelve in Rindr, een van de namen der aarde. Auđhumla zou dus eene regenwolk of de aarde kunnen zijn. Haar voor de aarde te houden, komt ons evenwel ongepast voor. De zilte ijsblokken, waaruit het lekken der koe den stamvader der goden ten voorschijn roept, doen veel meer aan den vasten bevrozen aardbodem denken. Daarenboven verbiedt de naam vochtrijke, dien de koe draagt, haar voor de aarde te houden. Veel beter past die naam op de regenaanbrengende wolken, vooral omdat de uit de uijer vloeijende vier melkstroomen uitdrukkelijk vermeld worden. Vatten wij de koe op als het beeld der regenwolken, dan komt er een passende zin voor den dag. De plaats, waar later de vruchtbare, bloeijende aarde zal zijn, is nog met ijs en sneeuw bedekt, in de

boeijen des winters geslagen. Nu komen de van water zwangere wolken en gieten haren voorraad uit van voedend vocht. Zij lekken de aarde, en het leven komt ten voorschijn, de voorouders der goden, die het verdere der schepping zullen voltooijen, worden geboren.

Wat de goden aangaat, merken wij op, dat de voorstelling van de oudste dingen in de Noordsche godenleer hen niet doet kennen als eeuwige wezens, maar toch ook niet als geschapen. Even als de reuzen, worden zij eenvoudig geboren, en deze trek van overeenkomst tusschen reuzen en goden doet ons vermoeden, dat wij in eerstgemelden een ouder godengeslacht hebben te zien, dat door een later werd op den achtergrond gedrongen.

De namen der eerste goden doen aan hooger dan bloot stoffelijk leven denken. De naam Óđinn beteekent geest, de naam Vili wil, de naam Ve heiligheid. Overigens is ook dit drietal van oorspronkelijke goden weldra, zoo als ons blijken zal, bij de Noormannen door goden met andere namen verdrongen.

Ons rest nog onze aandacht te vestigen op de vermelding van den Zondvloed, die ook bij de Noormannen niet ontbreekt. De vorm, waarin hij voorkomt, is een zeer eigenaardige. Ymirs bloed bedekt de ijsmassa van Ginnúnga Gap tot zulk eene hoogte, dat alle reuzen daarin verdrinken. Wie denkt daarbij niet aan hetgeen in Genesis te lezen staat van de vermenging der zonen Gods met de dochteren der menschen, waaruit ook een reuzengeslacht wordt geboren, dat in den zondvloed omkomt? Toch bestaat er tusschen de voorstelling in Genesis en die der Noormannen dit groote onderscheid, dat er in Genesis reeds een deel van der menschen leeftijd vóór den zondvloed valt, zoodat deze niet alleen de reuzen, maar ook de menschen doet omkomen, terwijl de zondvloed der Noormannen langen tijd vóór het ontstaan der eerste menschen valt, ja, vóór de eigenlijke wereldschepping. In beider verhalen echter ontkomt één huisgezin in een houten schip. Overeenkomst en verschil der beide oude overleveringen wijzen op eene nog oudere gemeenschappelijke bron.

Laat ons nu zien, hoe de wereld werd geschapen. Nadat Ymir gedood was, namen Börrs zonen, Óđinn, Vili en Ve, zijn lijk, wierpen dat midden in Ginnúnga Gap en vormden daaruit de wereld. Uit zijn bloed maakten zij de zee en het water, uit zijn vleesch de aarde, uit zijne beenderen de bergen, uit zijne tanden, kaken en gebrokene beenderen de steenen. Uit het bloed, dat uit zijne wonden gestroomd was, vormden zij de groote wereldzee, in wier midden zij de aarde bevestigden. De hemel werd gemaakt van Ymirs schedel, en boven de aarde verheven met vier hoeken, onder ieder van welke een dwerg werd geplaatst om hem te stutten. De vier dwergen dragen de namen Austri, Vestri, Norđrí en Suđrí. Nu namen de goden de vuurvonken, die van Múspellsheimr overvlogen, en plaatsten die aan den hemel, boven en onder, om hemel en aarde te verlichten. Aan elk licht gaven zij eene plaats; sommige werden aan den hemel bevestigd, andere los onder den hemel gezet, en aan ieder werd een bepaalde gang, eene vaste beweging voorgeschreven.

De aarde was een cirkelrond vlak, rondom door de wereldzee bespoeld. Aan de overzijde van die zee, langs het strand lagen de woningen van de geslachten der reuzen. Ten einde de aarde tegen de aanvallen van deze geweldige en gevaarlijke vijanden te beschermen, bouwden de goden rondom haar eene vaste burgt of verschansing, waartoe zij Ymirs wenkbraauwen bezigden, en waaraan zij den naam van Miđgarđr gaven. Het binnen Miđgarđr gelegene land bedekten zij met boomen en gras, uit Ymirs haren gevormd, terwijl zij de hersens van den reus namen, in de lucht wierpen en daarvan de wolken maakten.

Intusschen waren in het vleesch van Ymir maden ontstaan. De goden, dat vernemende, beraadslaagden daarover en besloten, hun een menschelijk verstand en de gestalte van menschen te geven. Dat geschiedde, en zoo ontstond het geslacht der dwergen, klein en nietig van ligchaam, maar vindingrijk en groot van verstand en het tegenbeeld der reuzen. Zij woonden ten deele in de aarde, ten deele

in 't gesteente, ten deele in de metaalmijnen. Volgens de Völuspá hadden zij hunnen oorsprong uit Ymirs bloed, en blaauwe of zwarte leden, dat wil zeggen, zij waren bewoners der duisternis. De oudste en magtigste der dwergen was Modsognir, d. i. mede- of honigdrankzuiger. Op hem volgde Náinn, op wiens raad en aanwijzing de verdere talrijke dwergen werden geschapen.

Na verloop van tijd gingen nu Börrs zonen eens langs het strand der zee, en vonden daar twee boomen staan, Askr, een eschenboom, en Embla,[1] een olm of een elzenboom. Daaruit schiepen zij een paar menschen, terwijl elk der drie goden hiertoe zijne gave leende. Óðinn schonk hun geest en leven, Vili verstand en beweging, Ve een aangezigt, spraak, gehoor en gezigt. Zoo zegt de Gylfaginning. De Völuspá daarentegen laat de menschen door een ander drietal goden scheppen, door Óðinn, die hun eene ziel, Hönir, die hun zin, en Loðurr, die hun bloed en kleur verleende.

Deze twee menschen ontvingen Miðgarðr tot woning en werden de stamouders van het geheele menschengeslacht. De goden zorgden, dat zij licht hadden om te zien. De reus Njörvi of Norvi namelijk had eene dochter, die Nátt, nacht, heette en zwart en duister was zoo als haar geheel geslacht. Zij trouwde met Naglfari en kreeg bij hem eenen zoon, Auðr genaamd. Later trouwde zij met Onar of Annar, en kreeg eene dochter, Jörð. Ten laatste trouwde zij met Dellingr, van 't geslacht der goden, en kreeg eenen zoon, Dagr, die helder en schoon was. Nu gaven de goden haar en haren zoon elk een ros met eenen wagen, en plaatsten hen daarmede aan den hemel. Beiden moesten zij elke tweemaal twaalf uren rondom de aarde rijden. Vooraan rijdt Nátt met het ros Hrímfaxi, d. i. met manen van rijp, 't welk met het schuim van zijn gebit elken morgen de aarde bedauwt. Op haar volgt Dagr met het ros Skinfaxi, d. i. met

---

[1] Grimm leidt Embla af van embl, dat aanhoudende werkzaamheid beteekent. De woordenboeken van Egilsson en Möbius hebben 't woord niet.

manen van licht, dat den glans zijner manen over lucht en aarde verbreidt.

Er waren ook twee kinderen van Mundilföri, een zoon, Mani, en eene dochter, Sol genoemd. Sol trouwde met Glenr; maar zij en haar broeder waren trotsch en hoogmoedig, en vertoornden daardoor de goden. Deze plaatsten beiden aan den hemel. Sol moest de hengsten Arvakr en Alsviđr mennen, welke den zonnewagen trokken, dien de goden uit de van Múspellsheimr vliegende vonken gemaakt hadden. Onder den buik van die hengsten waren ter verkoeling twee blaasbalgen geplaatst. Mani moest den maanwagen besturen, en ontving heerschappij over nieuwe en volle maan. Hij vond eens op aarde twee kinderen, Bil en Hjuki, die van de bron Byrgir kwamen, en den emmer Saegr aan het juk Simul op de schouders droegen. Die twee nam hij van de aarde weg, opdat zij de maan mogten volgen; en zij gaan steeds achter de maan aan, zoo als men dat nog van de aarde zien kan. Dat zijn de maanvlekken, het zoogenaamde mannetje in de maan.

De zon rijdt aan den hemel met spoed en maakt groote haast. Dat doet zij, omdat zij door eenen wolf vervolgd wordt, die Sköll heet en haar wil grijpen. Een andere wolf, Hati, de zoon van Hróđvitnir, loopt voor haar uit en vervolgt de maan. Die wolven zijn gevaarlijke reuzenkinderen; want ten oosten van Miđgarđr, in het woud Járnviđr, ijzerhout, woont eene reuzenvrouw, die een aantal kinderen baart, alle in de gedaante van wolven. Een van die heet Mánagarmr, de maanhond; hij verslindt de maan, en besproeit lucht en hemel met zijn bloed. Daarvan wordt de zon verduisterd en de winden bruisen. Wij zullen later zien, dat dit verslinden van de zon eerst in de toekomst zal plaats vinden; maar dat de beide zon en maan vervolgende wolven de van tijd tot tijd voorkomende zons- en maansverduisteringen moeten verklaren, behoeft wel naauwelijks gezegd.

Was door de regeling van den loop der zon en der maan voor

eene ordelijke afwisseling van licht en duisternis gezorgd, de goden verzuimden ook niet beschikking te maken omtrent het beloop der jaargetijden. De winter, zoon van Vindsvalr, en de zomer, zoon van Svasuðr, zouden elkander geregeld afwisselen. De vader van den zomer is zoo liefelijk en aangenaam, dat al wat zoet is, naar zijnen naam genoemd wordt, en daarom is ook de zomer warm. Maar de vader van den winter, Windbrenger of Windkoel — want dat beteekent zijn naam — is van een grimmig geslacht en koud van hart, en de winter aardt naar hem.

Ook wind zou er zijn. Aan het einde van den hemel zit een Jötunn in adelaarsgestalte, die Hraesvelgr, lijkenverslinder, heet. Zoo vaak die opvliegt, veroorzaakt hij door zijnen vleugelslag onder de vleugels den wind.

Er was nu voor de menschen gezorgd. De aarde was gereed, voor de dwergen bestonden woningen, en het gebied der reuzen was behoorlijk afgeperkt. Nu dachten de goden ook aan zich zelve, en bouwden zich eene burgt, die zij Asgarðr noemden. Zij is door den stroom Ifing, waar nooit ijs in komt, van het gebied der reuzen gescheiden, met de aarde echter verbonden door de brug Bifröst, den regenboog, die zeer sterk is en met meer kunst gemaakt dan eenig ander werk. Zij heeft drie kleuren, en het roode daarin is vlammend vuur, 't welk de reuzen beletten moet de brug te betreden. Kon toch elk, die wilde, daarover gaan, dan zou het booze reuzenvolk niet in gebreke blijven der goden verblijf weldra te bestormen.

§ 6. BESCHRIJVING DER WERELD VOLGENS DE EDDA'S.

Wij zullen nu trachten uit de verschillende aanwijzingen, in onze bronnen voorhanden, eene zamenhangende beschrijving te geven van het geheel der wereld volgens de voorstelling der oude Noormannen.

De naam Miðgarðr, aan de wereld der menschen gegeven, wijst ons duidelijk genoeg aan, dat de verbeelding der ouden, zoo als

altijd, haar uitgangspunt genomen heeft van 's menschen naaste omgeving, en dat wij bij onze schets van dat Miđgarđr, als het middenpunt van het geheel, hebben te beginnen. Zoo wordt de rigting van onze beschrijving eene drieledige. Wat lag er op aarde, rondom Miđgarđr, wat daar onder, en wat daar boven?

Wij leerden reeds de wereldzee kennen, die de ronde menschenwereld van alle zijden omringt, en hoorden ook, dat zich aan de overzijde van die zee het gebied der Jötunns of Reuzen, Jötunnheimr, naar alle zijden langs het strand uitbreidde. Aan die zijde der zee evenwel, welke tegenover Jötunnheimr ligt, breidt zich eveneens een strand uit. Dat werd bewoond door de Vanir, die wij later zullen leeren kennen als goden van strandbewonende volken, voor wie in den godenhemel der Noormannen eene plaats werd ingeruimd. Dat verblijf der Vanir heette Vanaheimr, en vormt met Jötunnheimr en Miđgarđr reeds een drietal werelden op aarde. Zij zijn echter ook de eenige, die daar kunnen worden gezocht. Intusschen moeten er nog zes andere werelden gevonden worden. Want Völuspá, coupl. 2, zegt de Vala, dat zij in staat is negen werelden aan te wijzen, en Vafthrúđnir verzekert, Vafthrúđnismál 43, dat hij negen werelden bereisd heeft. Hij zegt tot Niflheimr gekomen te zijn, waar de helden naar Hel varen. Wij mogen derhalve Niflheimr als eene vierde wereld aannemen. Dat daar eerst de ingang is om naar Hel te varen, leert ons tevens, dat Niflhel nog van Niflheimr moet worden onderscheiden. Niflhel is derhalve eene vijfde wereld, tot welke men, volgens Gylfag. daem. 49, eerst komt langs eenen weg, die noordwaarts en naar beneden loopt. Want Hermóđr had reeds den stroom Gjöll en de Gjöllbrug bereikt, toen hem daar de weg naar Helheimr werd gewezen, en om zoo ver te komen had hij negen nachten, d. i. etmalen, lang, door diepe, donkere dalen moeten rijden. Vereenigen wij nu deze berigten, dan blijkt, dat men naar Niflheimr gaan moest om den togt naar Hel te beginnen, maar dat er eene reis van negen etmalen tusschen die nevelwereld en het gebied

van Hel lag. De streek, door welke deze lange reis voerde, was donker en diep. Zij moet derhalve nog iets anders zijn dan Niflheimr en Helheimr, en zal gehouden moeten worden voor het verblijf der zwarte Alfen, van welke later sprake zal zijn. Dat wij het tweede drietal werelden, Niflheimr, Svartalfheimr en Helheimr onder de aarde moeten zoeken, schijnt daar uit te blijken, dat de weg naar beneden loopt. Niflheimr ligt dus onder de aarde, noordwaarts, daaronder het donkere verblijf der zwarte Alfen, dat door eenen stroom Gjöll, met eene brug daarover, van Helheimr gescheiden was. De brug, zegt de Gylfaginning, werd door de maagd Móðguðr bewaakt. Helheimr zelve, of liever Hels zaal in Helheimr, was met een traliewerk afgesloten.

Vonden wij drie van de negen werelden op de aarde, drie anderen daar onder, dan laat zich vermoeden, dat het laatste drietal daar boven te zoeken zal zijn. Zoo is het ook inderdaad. Wij kennen reeds Múspellsheimr als het zuidelijke einde der wereld, het verblijf des vuurs. Dat moet de bovenste wereld zijn. Eveneens vonden wij de woonplaats der goden, Asgarðr of Asaheimr vermeld. Dit land was door den stroom Ifing van het verblijf der reuzen gescheiden en grensde derhalve onmiddellijk aan de aarde. En dus moet de negende wereld tusschen Múspellsheimr en Asgarðr in het midden gelegen hebben en ter woning verstrekt voor de Lichtalfen, wier verblijf nog geene der genoemde acht werelden ons deed kennen. Er wordt dan ook in Gylfaginning, daem. 17, van een Alfheimr gesproken, even als in Grimnismál, en dat Alfheimr is het verblijf der Lichtalfen, die schooner van aangezigt zijn dan de zon, terwijl de zwarte Alfen, die onder de aarde wonen, in voorkomen en nog veel meer in hun doen, zeer van hen verschillen. Dat dit Alfheimr in den hemel te zoeken is, blijkt uit beide aangehaalde plaatsen; maar waar in den hemel, dat is niet regt duidelijk. Daem. 17 staat eerst, dat er eene woning in den hemel gevonden wordt, waar de Lichtalfen verblijf houden, en later, dat die Alfen nu wonen in het paleis, dat

in den bovensten hemel gevonden wordt. Daarentegen verzekert Grimnismál, dat Alfheimr in den beginne door de goden aan Freyr ten geschenke is gegeven bij het doorbreken van den eersten tand. Maar ten zelfden tijde komt daar Alfheimr voor in de reeks der twaalf hemelburgten, en wel zoo, dat het in de derde plaats genoemd wordt, maar niet mede geteld. Simrock vermoedt, dat de woorden, die van Alfheimr spreken, daar ter plaatse ten onregte zijn ingeschoven. Hij hecht evenwel aan het berigt, dat Alfheimr aan Freyr is ten geschenke gegeven, en gelooft daarom de zon voor de plaats te mogen houden, waar de wereld der Lichtalfen was. Wij meenen dat te moeten betwijfelen, maar kunnen uit de besproken plaatsen alleen opmaken, dat de wereld der Lichtalfen Ljösalfheimr, boven Asgarđr en beneden Múspellsheimr gelegen was, zonder dat wij in staat zijn, hare juiste plaats nader aan te wijzen.

Op deze wijze is nu het negental werelden van de Völuspá voltallig. Wij hebben:

1°. Drie werelden op aarde:

1°. Miđgarđr, 2°. Vanaheimr, 3°. Jötunnheimr;

2°. Drie werelden onder de aarde:

4°. Niflheimr, 5°. Svartalfheimr, 6°. Helheimr;

3°. Drie werelden boven de aarde:

7°. Asgarđr, 8°. Ljösalfheimr, 9°. Múspellsheimr.

Boven de aarde is nog meer dan één hemel. In Skaldskaparmál, cap. 75, blz. 592 van de Arnemagn. uitgave, deel I, worden negen verschillende hemelen opgenoemd. Zij heeten daar Vindbláinn, Andlángr, Viđbláinn, Viđfeđmi, Hrjóđr, Hlýrni, Gímir, Vetmímir en Skatturnir. De namen zijn, wat hunne beteekenis aangaat, ten deele duister. Vindbláinn schijnt zoo veel te zijn als het blaauw, waar de wind heerscht, Andlángr de breede ruimte van den geest, en Viđbláinn de blaauwe boom. Twee van deze negen komen in Gylfaginning, daem. 17, voor als boven Gimil gelegen. Dat zijn de tweede en derde hemel van Snorri, Andlángr

en Viđbláinn. Het schijnt dus wel, dat de Noormannen werkelijk drie hemelen of hemelwerelden hebben erkend, van welke de benedenste, Gimli of Viđbláinn, het gebied van den wind, de tweede, daarboven gelegene, het gebied van den geest, en de derde hoogste het breede blaauw, het azuren uitspansel was.

Onder deze negen werelden is er eene, die wij nog meer van nabij moeten beschouwen, en dat is Ásgarđr, de wereld der goden, waar volgens de beide Edda's een aantal burgten te vinden waren. Deze worden, ten getale van twaalf, opgeteld in Grimnismál.

1. De eerste burgt is Thrúđheimr, de woning van Thórr. De jongere Edda noemt haar Thrúđvángr, en schijnt haar als eene hofstede te beschouwen, terwijl het eigenlijke paleis er Bilskirnir heet. Het is het grootste van alle huizen met daken, en telt 540 vertrekken.

2. Ýdalir, waar Ullr zich eene zaal gebouwd had, wordt in de tweede plaats genoemd. Dan volgt

3. Valaskjálf, waar de vrolijke goden de zaal met zilver dekten, een verblijf, dat de Ase zich van ouds verkoor. Volgens den naam zou die Ase Vali moeten zijn; maar daem. 17 verhaalt, dat Valaskjálf Óđinns zaal is, en dat daar Hliđskjálf, zijn hoogzetel, staat, wat evenwel niet geheel overeenkomt met daem. 9, waar die hoogzetel eenvoudig de top, het hoogste punt van Asgarđr schijnt te zijn.

4. De vierde burgt in Ásgarđr is Sökkvabekkr, door de godin Sága bewoond, die er met Óđinn dagelijks uit gouden schalen drinkt, terwijl koele wateren het verblijf omspoelen. Op die wateren wijst reeds de naam, die waterval beteekent.

5. Glađsheimr is zeker wel van alle hemelburgten de belangrijkste. Volgens daem. 14 was het de eerste burgt, die Óđinn liet bouwen, nadat hij op het Idaveld, Iđavöllr, eene plaats in 't midden van Ásgarđr, regters had aangesteld, die over het lot der menschen moesten beslissen, en de inzettingen van Ásgarđr in stand houden. Door die regters werd Glađsheimr opgetrokken, het beste en

grootste gebouw van de wereld, van buiten zoowel als van binnen uit zuiver goud vervaardigd. Zij plaatsten er hunne regterstoelen benevens den hoogzetel van Óđinn. Naast Glađsheimr vermeldt die daemisaga nog slechts ééne zaal Vingólf, als de woning der godinnen. Van Valhöll, als een deel van Glađsheimr is daar geene spraak. Grimnismál evenwel verzekert, dat in Glađsheimr nog eene zaal Valhöll wordt gevonden, uit goud vervaardigd, en voorzien van vijfhonderd-en-veertig deuren, en voegt er bij, dat de gebindten van het dak uit speerschachten bestaan, terwijl schilden voor dakpannen dienen. Het blijkt echter niet duidelijk, of daarmede het dak van de geheele burgt of alleen dat van Valhöll bedoeld wordt.

In Valhöll ontvangt en onthaalt Óđinn dagelijks de in den krijg gevallen helden. Midden in de zaal staat volgens daem. 39 de boom Lerađr, met wiens loof zich de geit Heiđrún en het hert Eikthyrnir voeden. Uit de uijer der eerste vloeit elken dag zoo veel mede, dat er een ontzettend vat gevuld kan worden, tot lafenis van Óđinns gasten. Het hert laat van zijne horens zoo vele druppels vallen, dat zij stroomsgewijze naar de bron Hvergelmir vloeijen, zoodat uit die bron een groot aantal stroomen kan ontspringen. Volgens Skaldskaparmál 34 staat voor Valhölls poort nog een woud, Glasir genaamd, met gouden bladeren, het schoonste woud bij goden en menschen.

6. De zesde hemelburgt is Thrymheimr, het verblijf van den reus Thjassi. Het schijnt vreemd, dat deze reuzenwoning, die in Jötunnheimr te huis behoort, hier onder de hemelburgten vermeld wordt. Maar Grimnismál geeft daarvan de verklaring aan de hand. Thjassi, de magtige Jötunn, woonde er, zoo lezen wij; maar nu bewoont Skađi, de schoone godenbruid, haars vaders oude vesting. Uit deze woorden blijkt, dat Thrymheimr eigenlijk in Jötunnheimr is gelegen, maar sinds het huwelijk van Thjassi's dochter met een der Asen in het bezit der goden overgegaan en als zoodanig in de wereld van Ásgarđr ingelijfd.

7. Breiđablik is de burgt van Baldr; daar wordt niets onreins geduld.

8. Himinbjörg ligt aan het einde van Ásgarđr, waar de brug Bifröst is, en wordt bewoond door Heimdallr.

9. Fólkvángr is Freyja's burgt en heeft eene zaal, Sessrúmnir genaamd.

10. Glitnir, eene hemelzaal met een gouden dak op zilveren zuilen, wordt door Forseti bewoond.

11. Nóatún is Njörđrs burgt. Zij heeft zeker oorspronkelijk tot de wereld der Vanen behoord, even als Thrymheimr tot die der Jötunns; want Njörđr behoorde tot de Vanen. Hij werd echter later als gijzelaar aan de goden overgegeven, en hield sinds dien tijd in hun midden zijn verblijf. Werd hij dus tot de Asen gerekend, dan behoorde ook zijne woning tot Ásgarđr.

12. Landviđi, het verblijf van Viđar, is de laatste der twaalf hemelburgten. Daar groent struikgewas en het gras schiet er welig omhoog.

Wat is er van deze twaalf hemelburgten te denken? Zij zijn niet de eenige godenverblijven, die de beide Edda's kennen. Althans daem. 35 wordt nog Fensalir, het paleis van Frigg, vermeld, en wij hebben reeds gewag gemaakt van Vingólf, der godinnen verblijf. Geene van deze beide godenwoningen intusschen komt in de lijst der twaalve voor. Zij mogen ook niet beschouwd worden als de woningen der voornaamste noordsche goden; want sommige der twaalf burgten worden door godinnen bewoond, en voor eenen der voornaamste goden ontbreekt eene woning. Evenmin komen zij als de eenige verblijven van geluk in de Edda's voor; want daem. 52 zegt, dat het beste verblijf is in Gimli, maar dat het ook goed te verkeeren is in Brímir, eene zaal in den hemel, en eveneens in Sindri op Niđafjöll, die van zuiver goud is gemaakt. Hier moet evenwel de schrijver der daemisagen zich vergist hebben; want Brí-

mir en Sindri zijn in de oude Edda geene namen van zalen, maar de eerste de naam van eenen reus, de andere die van eenen dwerg, en de Niđabergen, Niđafjöll, zijn verre van den hemel, in het diepst van Niflhel te zoeken.

Maar wat kunnen dan die twaalf hemelburgten beteekenen? Finn Magnusen heeft vermoed, dat de twaalf Asen, die de burgten bewonen, zoo vele maandgoden zouden zijn, en hunne burgten de zonnehuizen, de plaatsen aan den hemel, waar zich de zon elke maand bevindt. Ten gunste van dit vermoeden heeft Simrock reeds een paar bijzonderheden opgemerkt. Wij zouden er willen bijvoegen, dat wij onder de twaalf burgten twee gevonden hebben, door Vanen, en eene, voorheen door eenen Jötunn bewoond, die dus oorspronkelijk niet onder de hemelburgten te huis behoorden, maar er later zijn ingelijfd; en dat Valhölls poorten, even als de zalen in Thórrs burgt, een getal van vijf-honderd-en-veertig uitmaken. Met het oog daarop vragen wij, of er bij een nader onderzoek dier zaak niet op zou moeten gelet worden, dat meer dan één oud-italiaansche volksstam, zoo als uit Idelers Lehrbuch der Chronologie te zien is, jaren van tien maanden schijnt gehad te hebben, later door bijvoeging van Januarius en Februarius tot twaalf aangevuld. Die oude bewoners van Italië zijn met onze Noormannen van denzelfden stam. Het zou mogelijk zijn, dat ook deze laatsten oudtijds maanjaren van tien maanden hadden gekend. Waren daar later nog twee maanden bij gekomen, dan zou de inlijving van Nóatún en Fólkvángr in Asgarđr daardoor verklaard zijn, en Thórr zoowel als Óđinn hadden dan in hunne paleizen één vertrek en ééne poort voor elken dag en elken nacht des jaars. Tien maanden immers, gerekend op zeven-en-twintig dagen, geven vijf-honderd-en-veertig halve etmalen. Eveneens zou het getal 540 behoorlijk verklaard zijn, indien men mogt aannemen, dat het jaar oudtijds bij de Noormannen negen maanden van dertig dagen telde, en dan zou daarin tevens de oplossing liggen van het verschijnsel, dat niet alleen Nóatún en Fólkvángr, maar desgelijks Thrymheimr

oudtijds niet door een der goden werd bewoond. Wij merken dit alleen op, maar wagen niet iets te beslissen.

Wij hebben nu in breede trekken de geheele voorstelling, die de oude Noormannen van de wereld hadden, trachten te schetsen. Er blijft nog slechts over te gewagen van het schoone zinnebeeld, waardoor die wereld in de Edda wordt vertegenwoordigd. Het is de esch Yggdrasill, de wereldboom. Zijn naam beteekent drager van Óđinn, boom, die Óđinn heeft voortgebragt. In Óđinns Runenlied, Hávamál coup. 139 en 140, verhaalt Óđinn, dat hij aan den boom, aan welken niemand zien kan, uit welken wortel hij gesproten is, negen nachten lang gehangen heeft en eindelijk ter aarde is gevallen. Hij is dus ook eene vrucht van dien boom, en daar Yggr, schrik, een van Óđinns bijnamen is, en drasill eenen drager beteekent, schijnt de naam Yggdrasill in die uitspraak van Hávamál zijne verklaring te vinden.

Die wereldesch, zoo verhaalt de jongere Edda, daem. 15, is de grootste en beste van alle boomen; zijne takken breiden zich over de geheele wereld uit en reiken tot in den hemel. Drie wortels, die zich ver verspreiden, houden hem staande. De eene wortel loopt naar de Asen, de andere naar de Hrímthursen, waar vroeger Ginnúnga gap was, en de derde is boven Niflheimr gelegen. Beproeven wij volgens deze aanwijzing van de ligging der wortels eene voorstelling van den stand des booms te vormen, dan zien wij hem voor onze verbeelding in schuinschen stand. Immers, terwijl twee wortels zich in de aarde bevinden, loopt de derde naar boven naar den hemel, zoodat de stam noodwendig naar het Oosten of Westen overhellen moet. Dit is evenwel slechts aan eene vergissing van den schrijver der jongere Edda te wijten. Zijne dwaling wordt teregt gewezen door Grimnismál coupl. 31, waar wij lezen, dat zich onder Yggdrasill drie wortels uitstrekken, de een boven Hel, de andere boven de Hrímthursen, de derde boven de menschen. Dit is zonder twijfel de regte voorstelling. Wat op en onder de aarde is,

bevindt zich onder de wortels van den wereldboom, maar naar boven streeft de stam, en tot in den hemel reikt alleen de kruin. Uit de eerste dwaling van de jongere Edda vloeit intusschen eene andere voort. Wij hoorden reeds van den boom Leradr, die zich midden in Valhöll verheft, en met welks loof de geit en het hert zich voeden. Die boom is niets anders dan de top van Yggdrasill, die tot in den hemel reikt.

Op hoogst zinrijke wijze is het beeld van den wereldesch uitgewerkt. De kruin wuift over de geheele wereld, voedt en zegent goden, reuzen en menschen. Zij is altijd groen en met nevel bedekt, waaruit de dauw voortkomt, die de dalen bevochtigt. Aan den hoogsten top in Ásgardr weidt het hert Eikthyrnir, van welks horens al het vocht afdruipt, dat naar de diepe bron Hvergelmir vloeit, en zoo onophoudelijk voedsel geeft aan alle rivieren en stroomen, die zich door de verblijven der goden en der menschen kronkelen. De geit Heidrún, die den zaligen in Valhöll lafenis biedt, ontvangt eveneens van het loof des booms hare voeding. Maar behalve deze beiden knagen er nog vier andere herten aan het loover en bijten de knoppen af. Zij heeten Dáinn, Dvalinn, Duneyrr en Durathrór.

Boven in den boom zit een arend, die vele dingen weet, en tusschen diens oogen bevindt zich een havik, Vedrfölnir genaamd. Een eekhorentje, Ratatoskr, loopt langs den stam op en neer. Maar het merkwaardigste is, wat men bij de wortels vindt. De diepste wortel strekt zich uit naar Hel, en is boven Niflheimr gelegen. Onder dien wortel ligt de bron Hvergelmir, de oudste bron van al het bestaande, die reeds was en werkte lang vóórdat de goden, ja, zelfs de reuzen ontstonden. Niemand weet van haar. Zij is de oorsprong van al 't bestaande, maar van haar gaan ook de magten uit, die aan het leven der wereld knagen en eens al het bestaande den ondergang berokkenen. Die bron Hvergelmir is het treurigste verblijf, dat men zich voorstellen kan. Daar zijn zoo vele slangen, dat niemand

ze kan tellen. Daaromtrent ligt ook Nástrandir, het lijkenstrand, eene groote, treurige zaal, met de poorten naar het Noorden gekeerd. Ruggen van slangen vormen het dak, terwijl de koppen dier dieren naar binnen gekeerd zijn, en zoo veel vergift spuwen, dat er gansche stroomen van door de zaal vloeijen. Niđhöggr, de vreesselijke draak, die de lijken uitzuigt, knaagt dan ook van onderen op aan Yggdrasills wortels, tegelijk met een aantal andere booze wormen, Góinn en Móinn, zonen van Grafvitnir, Grábakr, Grafvöllučr, Ofnir en Svafnir. Die wormen, met de geit, de herten en het eekhorentje, zijn zoo vele magten, die op den duur het leven van den wereldboom bedreigen.

Vonden wij boven in den top den adelaar, beneden aan den diepsten wortel Nidhöggr en langs den stam op en neer loopende het eekhorentje: Grimnismál berigt ons, dat dit laatste dier met de beide anderen in verband staat; want dat het de woorden van den adelaar aan de slang bekend maakt; en daem. 16 verklaart dit nader door de mededeeling, dat het eekhorentje twistwoorden van boven naar beneden, en omgekeerd, overbrengt.

Bij den tweeden wortel van den wereldboom bevindt zich ook eene bron, die van Mímir, waarin verstand en wijsheid verborgen zijn. Daaruit drinkt de wijze eigenaar Mímir dagelijks uit het gjallarhoren. Mímir is een reus, van oudere afkomst dan de goden, en daarom in het bezit van oudere wijsheid, die zelfs Óđinn bij hem moet zoeken, zoo vaak hij onderwijs verlangt aangaande het verste verleden. Niet dan met moeite verkreeg hij uit Mímirs bron eenen dronk.

Onder den eersten wortel van Yggdrasill ligt de heilige bron van Urđr, waar de goden hunne vergaderingen houden, en waarheen zij dagelijks over de brug Bifröst rijden. Uit die bron, of uit eene zaal, die in hare nabijheid staat, komen de Nornir, drie vrouwen, welke beschikking hebben over het leven der menschen. Zij heeten Urđr, Skuld en Verđanđi, het verledene, tegenwoordige en toekomstige. Dagelijks putten deze drie uit de bron, en sproeijen het water

met de meststoffen, die rondom de bron liggen, tegen den wereldboom, opdat hij niet sterve. Want dit water is zoo heilig, dat alles wat er in komt, zoo wit wordt als de huid aan de binnenzijde der eijerschaal. De dauw, die daarvan op de aarde valt, heet honigdauw. Twee zwanen zwemmen er in, van welke alle zwanen afstammen.

Wij kunnen niet nalaten melding te maken van de schoone, diepzinnige opvatting, die Simrock van dezen wereldboom en zijne drie wortels boven drie bronnen heeft gegeven. De boom is de geheele levende wereld. Zij is ontsproten uit de ver in het verleden schuilende magten. Diezelfde magten bereiden langzamerhand haren ondergang. Dat verleden ligt intusschen buiten het bereik van iemands wetenschap. Niet alzoo is het met een minder oud verleden, waarin de tegenwoordige gedaante der wereld ontstond. Onderzoek en nadenken kunnen tot daarheen doordringen, en toch is het eerst de tijd van het leven der menschen, waarin de tijdperken van verleden, tegenwoordig en toekomstig van groote beteekenis zijn. Uit de bron van het verledene moet geput worden, wat het tegenwoordige gezond kan doen blijven of worden, en eene schoone toekomst bereiden.

§ 7. GRIMNISMÁL.

Aan het einde van ons hoofdstuk over de wereldbeschouwing der Noormannen, laten wij nu eene vertolking van Grimnismál, in onze Inleiding als het tweede van de liederen der oude Edda vermeld, in den vorm van het oorspronkelijke volgen. Wij meenen daar onzen lezers geene ondienst mede te doen. Zij zullen verlangen de Edda-liederen zelve te leeren kennen. Van de Völuspá, het eerste Edda-lied, behoort zeker ook een gedeelte tot het reeds behandelde onderwerp. Maar ook slechts een gedeelte, en wij willen het liever niet verbrokkelen. In zijn geheel is het eerst verstaanbaar, wanneer men in de godenleer te huis is, en daarom bewaren wij het tot aan het slot van het geheele eerste deel. Grimnismál daarentegen kan

hier zijne plaats vinden, omdat het voor verreweg het grootste gedeelte over ons reeds bekende onderwerpen spreekt. Het lied begint, zooals wij reeds weten, met eene inleiding in proza.

"Koning Hrauđungr had twee zonen. De eene heëtte Agnarr, de andere Geirröđr. Agnarr was tien winters, Geirröđr acht winters oud. Toen roeiden beiden in eene boot uit om met den hengel te visschen. De wind dreef hen in zee. Zij strandden in eenen donkeren nacht, kwamen aan land en vonden eenen hutbewoner, bij wien zij overwinterden. De vrouw verpleegde Agnarr, de man Geirröđr, wien hij allerlei sluwe vonden leerde. In 't voorjaar gaf de boer hun een schip, en toen hij hen naar het strand begeleidde, sprak hij met Geirröđr alleen.

De broeders hadden gunstigen wind en kwamen aan de woonplaats van hunnen vader. Geirröđr, die voor in het schip zat, sprong aan wal, stootte het schip terug en sprak: "Vaar nu heen in de magt van booze geesten!" Het schip dreef in zee, maar Geirröđr ging naar de burgt en werd er goed ontvangen. Zijn vader was juist gestorven, en dus werd Geirröđr tot koning aangesteld en won groote magt.

Óđinn en Frigg zaten op Hliđskjálf en namen de wereld in oogenschouw. Toen zeide Óđinn: "Ziet gij wel, hoe uw pleegkind Agnarr in het hol bij eene reuzenvrouw kinderen verwekt, terwijl mijn pleegkind Geirröđr koning is en zijn land beheerscht?" Frigg sprak: "Maar hij is zulk een deugniet, dat hij zijne gasten plaagt, omdat hij vreest, dat er anders te velen mogten komen." Óđinn zeide, dat dit een groote leugen was, en nu gingen beiden daarover eene weddingschap aan. Frigg zond hare kamenier Fulla naar Geirröđr, met bevel om hem te waarschuwen, dat hij zich in acht moest nemen voor eenen toovenaar, die in zijn land gekomen was. Zij moest hem als teeken opgeven, dat geen hond boos genoeg was om den toovenaar aan te vallen. Nu was het een schandelijke onwaarheid, dat koning Geirröđr zijne gasten plagt te mishandelen. Thans evenwel

liet hij de hand slaan aan den man, dien de honden niet wilden aangrijpen. Deze droeg eenen blaauwen mantel en noemde zich Grimnir, maar zeide verder niets aangaande zichzelve, wat men hem ook vroeg. De koning liet hem pijnigen om antwoord van hem te krijgen, en plaatste hem tusschen twee vuren, waar hij acht nachten zat. Koning Geirröđr had eenen zoon, die tien winters oud was en naar zijnen oom Agnarr heette. Deze ging naar Grimnir, gaf hem eenen vollen horen te drinken, en zeide, dat de koning verkeerd deed met hem zoo onschuldig te laten pijnigen. Grimnir dronk den horen ledig. Toen was het vuur zoo ver gekomen, dat zijn mantel brandde. Nu sprak Grimnir:

1. Brand, gij zijt blakend, bijt mij te heftig;
Wijk van mij ver, o vuur!
Rookt niet mijn rok al? Ruk ik hem weg, zie,
De mantel vliegt in vlam.

2. Tusschen twee vuren toefde ik acht nachten;
Agnarr alleen, anders niemand,
Bragt mij een beker. Boven allen
Geldt bij de Gothen Geirröđs zoon eens.

3. Zegen zij u; zegen wenscht u,
Agnarr! de heer der helden:
Schooner schat wis schenkt u niemand
Ten dank voor een dronk.

4. Een lieflijk land, zie, ligt voor mijne oogen
Van Asen en Alfen.
Thórr zal in Thrúđheimr den troon bekleeden,
Totdat de goden vergaan.

5. Ullr heeft oudtijds Ýdalirs veste
Ten burgt zich gebouwd.

[1] In het oud-Noordsch alliteereren alle klinkers met elkander.

Bij 't komen der tanden kreeg eenmaal Freyr
Álfheimr van de Asen.

6. Ten derde dekten doorluchtige Asen
Een zaal met zilver;
Valaskjálf was reeds des Asen woning
Lang geleden.

7. Koele wateren klaatren om Sökkvabekkr,
de vierde veste;
Óðinn drinkt er daaglijks met Sága
Uit kostbare kroezen.

8. In Glaðsheimr glinstert het goud van Valhöll,
De vijfde veste;
Óðinn ontvangt er onophoudlijk
Door 't staal gestorvenen.

9. De kampers kennen bij 't komen tot Óðinn
De zaal op 't gezigt;
Speeren voor spantwerk, schilden voor tegels,
't pantser prijkt op de bank.

10. De kampers kennen bij 't komen tot Óðinn
De zaal op 't gezigt:
Er waakt naar 't westen een wolf voor de deur,
Tegenover hem aast een arend.

11. Thjassi, de Thurs, had Thrymheimr, de zesde
Der hemelsche huizen;
Nu beschikt Skaði, de schoone godenbruid,
Over haars vaders veste.

12. In Breiðablik bouwde Baldr zijn woning,
Den zevenden zetel.
'k Weet, dat die woning weinig onreinheid
En boosheid bergt.

13. Heimdallr huist in Himinbjörg, de achtste,
Hoedt er het heiligdom.
In 't heerlijk huis verheugt zich de wachter,
Zalig in zoete mede.

14. Freyja ordent in Fólkvángr, de negende
Zaal, de zetels.
De helft der helden heeft zij, die sneuvelen,
De overigen komen Óđinn toe.

15. Glitnirs zaal heeft gouden zuilen;
't Dak dekt zilver:
Flinke Forseti faalt niet, hier daaglijks
Regtvaardig te rigten.

16. Nóatún noemt men Njörds verblijfplaats,
Zijn zaal en zetel:
Rein, onberispelijk rigt hier de koning
van hoogen huize.

17. Graan en grasspruit groeijen welig
In Viđars land, Viđi:
Daar ziet men den zoon van den zadel springen,
Zijn vader wil hij wreken.

18. Andhrimnir laat in Eldhrimnir
Saehrimnir stoven:
Einherjars eten de edelste vleeschspijs;
Maar weinigen weten 't.

19. Gera en Freka gastreren bij dapperen,
Heerlijken Heirvader;
Wijn slechts wil de wapenkundige
Óđinn aanvaarden.

20. Huginn en Muninn moeten daaglijks
Over heel de aarde:
'k Hoop, dat Huginn 't huis zal komen,
Doch 'k vrees meer voor Muninn.

21. Donder dreunt, waar dartlend Thjóđvitnirs
Visch in den vloed speelt.
De onstuimige stroom is sterk van kracht:
Door Valglaumr waadt men niet.

22. In 't water staat Valgrind — zoo wordt het hek genaamd —
Heilig voor heilige poorten.
Ontzaglijk oud is 't; enklen slechts weten,
Hoe men het slot er sluit.

23. Vijf-honderd deuren en viermaal tien
Weet ik in Valhöll:
Acht-honderd Einherjars uit elke poorte
Komen te weer tegen den wolf.

24. Vijfhonderd zalen en viermaal tien
Weet ik in Bilskirnirs burgt:
Boven alle burgten, gebouwd met daken,
Acht ik de zaal mijns zoons.

25. Heiđrún heet de geit, die bij Heirvader,
Knabbelt aan Lërađs loover,
Schalen vol schuimende mede schenkt zij:
Zoo ontbreekt voor den dorst geen dronk.

26. 't Hert in Heirvaders huis Eikthyrnir,
Knaagt aan Lërađs loover;
Hvergelmir heeft van zijn horens de droppels,
Waar alle watren uit wellen.

27. Siđ en Viđ, Saekin en Eikin,
Svöl en Gunhthró, Fjörm en Fimbulthul,
Rín en Rennandi, Gipul en Göpul,
Gömul en Geirvimul. Om 't land der goden loopen
Thyn en Vin, Thöll en Höll,
Građ en Gunnthorin.

28. Vina, Thjódnuma, Vegsvina heeten
Drie stoute stroomen. Gjöll en Leiptr,
Nyt en Nöt, Nönn en Hrönn,
Slid en Hrid, Sylgr en Ylgr,
Vid en Vad, Vönd en Strönd,
Stroomen langs Midgardr straks naar Niflhel.

29. Door Körmt en Örmt En beide Kerlaugs
Moet Thórr wel waden,
Zoo vaak hij ter vierschaar 't voetpad bewandelt
Naar d' eschenboom Yggdrasill.
In blakenden brand staat de brug der Asen,
Een vloed van vlammen.

30. Gladr en Gyllir, Gler en Skeidbrunir,
Silfrintoppr en Sinir.
Gísl en Falhófnir, Gulltoppr en Léttfeti:
Die rossen rijden
De Asen naar Yggdrasill te allen tijde,
Als zij rijden ten gerigte.

31. Drie wortels dringen naar drie zijden
Onder den esch Yggdrasill:
Hel onder den eenen, Hrímthursen onder den anderen,
Onder den derden ontmoet men menschen.

32. Ratatoskr, 't eekhoorn, rent op en neder
Langs den esch Yggdrasill.
Vangt van den vroeden vogel de woorden op,
En brengt ze aan Nidhöggr beneden.

33. Aan de knoppen knagen met kromme halzen
Vier vratige herten.
Dáinn en Dvalinn, Duneyrr en Durathrór.

34. Meer wormen woelen onder Yggdrasills wortel,
Dan een aap in zijn wijsheid waant.
Góinn en Móinn, Grafvitnirs zonen,
Ofnir vreet met Svafnir zoo vrees ik,
Den wortel de teedere takken af.

35\. De eschenboom Yggdrasill lijdt ellende,
Meer dan menschen weten;
't Hert knabbelt boven, 't hout gaat vermolmen,
Terwijl Nidhöggr beneden knaagt.

36\. Hrist en Mist moeten den horen mij biên;
Hlökk en Herfjötur, Hildi en Thrúđi,
Skeggöld en Göll, Skögul en Geiröllul,
Randgriđ en Rádgriđ En Reginleif
Brengen 't bier aan de Einherjars.

37\. Altijd zal Árvakr met Alsviđr hijgend
Gaan in 't gareel.
Blaasbalgen bragten onder den buik hun
gunstige goden.

38\. Svalinn, het schild straalt voor de zon,
Dekt de glinstrende godheid:
Viel dit, voorzeker vlogen de vlammen
In loeijende branding en bergen.

39\. Sköll volgt de schittrende zon in de schuimende
Waatren; één wolf nog,
Hróđrvitnirs zoon Hati, rent vóór haar henen
Woest den weg op.

40\. Uit Ymirs vleesch is de aarde geschapen,
Van 't zweet de zee,
Van de beendren de bergen, de boomen van 't haar,
Van den schedel de hooge hemel.

41\. De wenkbraauwen werden op den wenk der goden
't Miđgarđr der menschenkindren.
De waterrijke wolken weefde in het luchtruim
Van zijn hersens hun hand.

42\. De gunst van de goden geniet, en van Ullr,
Wie 't eerst den brand bluscht.
Want uitzigt opent zich eerst den Asen,
Als van 't vuur de ketel komt.

43. Oudtijds gingen Ívaldis zonen
Om Skidbladnir te scheppen,
't Beste der schepen voor schoonen Freyr,
Njörds nuttigen zoon.

44. Yggdrasill, de esch, is de eerste der boomen,
Van de schepen Skidbladnir,
Ódinn van de Asen, van alle paarden Sleipnir;
Van de bruggen Bifröst, Bragi van de Skalden,
Hábrók van de havikken, van de honden Garmr.

45. 'k Geef kloeken kampioenen gekletter van wapens,
Daarmede komt haastig het heil.
De Asen houden intogt, allen komen
Tot 's reuzen zaal, tot 's reuzen maal.

46. Grimr heet ik, Gangleri heet ik,
Herjan en Hjálmberi,
Thekkr en Thridi, Thundr en Udr,
Helblindi en Hár.

47. Sadr en Svipall en Sanngetall,
Herteitr en Hnikarr,
Bileygr, Báleygr, Bölverkr, Fjölnir,
Grimr en Grimnir, Glapsvidr en Fjölsvidr
Neemt men mijn naam.

48. Sidhöttr, Sidskeggr, Sigfödr, Hnikudr,
Alfödr, Valfödr, Atridr en Farmatýr.
Nimmer nam ik met één naam genoegen,
Sinds ik in de wereld wandel.

49. Grimnir noemde men bij Geirrödr mij,
En Jálkr bij Ásmundr,
Kjalarr scheen ik, toen ik sleden trok.
'k Was Thrór op het thing, voor de weerpartij Vidarr;
Óski en Ómi, Jafnhár en Biflindi
Harbardr en Göndler bij de goden.

50. Sviđurr en Sviđrir heette ik bij Sökkmímir,
Toen ik den Jötunn listig beloog,
Toen ik in tweegevegt de telg van Miđvitnir,
de merrie, moordde.

51. Gewis hebt ge, Geirröđr te gulzig gedronken;
De mede overmeesterde u.
Groote goederen, mijn gunst verspeeldet ge,
De gunst van Óđinn en de Einherjars.

52. Woorden van wijsheid sprak ik in den wind sloegt gij ze:
U misleidden uw makkers.
'k Zie reeds liggen 't zwaard van mijn lieveling
Rookend en rood.

53. Op neemt nu Yggr de opene schede,
Daar u 't leven verliet.
Gram zijn de goden u: 'k gun u Óđinn te zien:
Kunt ge, kom, nader mij!

54. Óđinn heet ik nu, Yggr was 'k straks,
Thundr was mijn titel voorheen.
Vakr en Skilfingr Váfuđr en Hroptatýr,
Jálkr en Gautr bij de goden.
De oorsprong van Ofnir van Svafnir, van allen,
Weet ik, 't is werklijk uit mij.

Koning Geirröđr zat en had het zwaard op de knieën, half uit de schede getrokken. Toen hij echter hoorde, dat Óđinn gekomen was, stond hij op en wilde hem van het vuur wegbrengen. Het zwaard viel hem uit de hand met het gevest naar beneden. 's Konings voet gleed uit, zoodat hij dien ten gevolge struikelde, en het naar hem toegekeerde zwaard hem eene doodelijke wonde gaf. Toen verdween Óđinn en Agnarr werd nu koning, en bleef het langen tijd daarna.

HOOFDSTUK II.

DE REUZENWERELD.

Wat de Edda's ons aangaande de wording der wereld berigten, leert ons, dat de Reuzen de oudste wezens zijn geweest, en zelfs vóór de Asen hebben bestaan. Daarom willen wij trachten hen te leeren kennen, eer wij tot de beschrijving van der Asen leven en lotgevallen overgaan.

In het vijf-en-zeventigste hoofdstuk van zijn Skaldskaparmál geeft Snorri eene lijst van de namen der reuzen en reuzinnen. Daar worden niet minder dan negen-en-zeventig reuzen en een-en-zestig reuzinnen opgeteld.[1] En nog zijn dit niet alle namen, die Snorri kent;

---

[1] Zie hier de volledige lijst, die wij evenwel alfabetisch gerangschikt hebben.

Reuzen: Aegir, Alfarinn, Alsvartr, Ámr, Anduðr, Beinviðr, Bergelmir, Bjorgolfr, Blapthvari, Brandingi, Dofri, Dambr, Eldr, Fjölverkr, Fleggr, Fornjótr, Tyrnir; Galavi, Gángr, Geirröðr, Geitir, Grimnir, Gymir, Hafli, Harðverkr, Hástigi, Herkir, Hraesvelgr, Hraudnir, Hrímgrimnir, Hrímnir, Hrímthurs, Hripstaðr, Hrökkvir, Hrungnir, Hvällr, Hvedrúngr, Hymir, Iði, Költr, Leifi, Miðjúngr, Mímir, Nati, Ornir, Örgelmir, Osgrúi, Öskruðr, Rángbeinn, Saekarlsmúli, Salfángr, Sekmimir, Skalli, Skerkir, Skorir, Skrati, Skrymir, Sömr, Sprettingr, Stigandi, Störverkr, Stunni·

want, nadat hij eerst eenige benamingen van Thórr en eenige zonen van Óðinn heeft opgenoemd, laat hij in hetzelfde hoofdstuk van Skaldskaparmál nog zes-en-dertig andere reuzen volgen. [1] Dat maakt dus te zamen een getal van niet minder dan honderd-zes-en-zeventig. Wij hebben er niet alle bronnen, die beschikbaar waren, opzettelijk voor nagelezen, en kunnen daarom niet verzekeren, dat de optelling in Skaldskaparmál eene volledige is. Dat er waarschijnlijk nog wel eene ruime uitbreiding zou kunnen gegeven worden, vermoeden wij naar hetgeen de lezing van de godenliederen der oudere Edda oplevert. Daar toch komen nog namen voor van reuzen en reuzinnen, welke Snorri niet heeft opgenomen. [2]

Onder deze talrijke schare van mannen en vrouwen, die allen tot één geslacht behooren, bevinden zich velen, van wie wij niets naders te zeggen hebben, wier namen wij niet eens kunnen verklaren. Anderen zijn ons reeds uit de voorstelling van de wording der wereld

---

Surtr, Svarángr, Svartr, Svasuðr, Thjassi, Thistilbarði, Thrígeitir, Thrívaldi, Thrúðgelmir, Thrymr, Vafthrúðnir, Viðblindi, Vindr, Vindsvalr, Vingnir, Viporr, Ymir. Reuzinnen: Áma, Ámgerðr, Atla, Bakrauf, Bryja, Eisurfala, Fala, Fjölvör, Forrat, Geitla, Gestilja, Geysa, Gjálp, Glumra, Gneip, Gnepja, Gnissa, Griðr, Grima, Grottintanna, Gryla, Guma, Haera, Hala, Harðgreip, Hengikepta, Herkja, Hölgabruðr, Hörn, Hrúga, Hrungerðr, Hrygða, Hvedra, Hyrrokin, Ima, Imd, Imgerðr, Iviðja, Járnglumra, Járnsaxa, Járnviðja, Kjallandi, Kráka, Leika, Leisvör, Ljóta, Loðinfingra, Margerðr, Mörn, Munnharpa, Myrkriða, Öflagbarða, Rifingöfla, Rygi, Simul, Sivör, Skrikja, Sveipinfalda, Thurbörð, Varðrun, Vigglöð.

[2] Zij zijn, wederom alfabetisch gerangschikt, deze: Baugi, Durnir, Eimgertir, Feurir, Gánglati, Glámr, Glaumarr, Grimlingr, Grimnir, Gripnir, Gusir, Gyllir, Harðgreipr, Helregin, Hlói, Hringvölnir, Hróarr, Hródingr, Hrossthjofr, Hundálfr, Imr, Jötunn, Kallgrani, Kyrnir, Miði, Ófóti, Ógladnir, Örgrimnir, Sámendill, Suttángr, Vagnhöfði, Vandill, Ver, Viddi, Viðgripr, Vörnir.

[3] Zulke namen zijn b. v. Bölthorn, Börr, Brimir, Buri, Fimafengr, Hlebarðr, Miðvitnir, Naglfari, Nörvi, ook Narfi, Nörr of Njörvi genoemd, Oelvaldi en Utgardloki; de reuzenvrouwen Angeya, Angrboda, Bestla, Gerðr, Greip, Gunnlöd, Hel, Natt en Skaði. Wij mogen bij dit hoofdstuk ook Fenrir, den wolf, de Midgarðslang, en de paarden Sleipnir en Svaðilfari niet vergeten, wier afkomst van de reuzen is.

bekend. Tot deze laatsten behooren Ymir of Örgelmir, Buri, Börr, Bölthorn, Bergelmir, Surtur, Njörvi, Naglfari, Hróđvitnir, Svasuđr, Hraesvelgr, en een paar reuzenvrouwen. Er blijft echter nog een aantal over, met wie wij kennis moeten maken. Wij laten de reuzen zelve vooropgaan, op hen de reuzinnen volgen en op deze de monsters.

§ 8. DE REUZEN.

Dat het geheele volk der Reuzen afstamt van Bergelmir, de eenige, die uit den grooten zondvloed gered werd, hebben wij reeds gehoord, en weten dus ook, dat de Hrimthursen of rijpreuzen de voorvaders van alle latere reuzen zijn geweest. In dien naam hunner voorouders hooren wij dan ook hunnen naam. Immers de oude Noormannen noemden de reuzen Thursen, en die naam staat in verband met ons dorsten. De reuzen zijn derhalve de dorstigen, de groote drinkers. Een andere oud-Noordsche naam voor eenen reus is Jötunn, en de wortel daarvan is het werkwoord at itan, eten. De Jötunns zijn derhalve de hongerigen, de groote eters. Zij worden ook menigvuldig Tröll genoemd, en dan als Tröllkarl en Tröllkona, reus en reuzin, onderscheiden. Dat in deze benaming op hen als toovenaars gedoeld wordt, blijkt daaruit, dat de oude Noormannen de tooverkunst tröllskapr, het tooveren trölldómr en eene heks tröllkona noemden. De laatstvermelde benaming is zonder onderscheid aan het geheele volk der Reuzen gemeen; hij drukt een vermogen uit, dat aan alle reuzen zonder uitzondering werd toegekend. Van de namen Thurs en Jötunn kan zeker ook gezegd worden, dat zij in onze oorkonden van dezelfde personen gebruikt worden. Toch zou het kunnen zijn, dat er in de oudste tijden een verschil had bestaan tusschen Thursen en Jötunns, en dat sommigen van hen als de groote eters, anderen als de dorstigen zijn beschouwd. Heeft zulk eene onderscheiding eenmaal werkelijk bestaan,

dan is zij later verdwenen, en wij mogen uit de aanwezige benamingen opmaken, dat de reuzen werden aangezien als een tooverkundig volk van buitengemeen verslindenden aard. Intusschen is er toch ook eene merkwaardige overeenkomst tusschen de namen der reuzen en die van volken der oudheid. Volgens Grimm zou Thurs met de Tyrseners of Etrusken, Jötunn met Jüten, de oude reusachtige bewoners van het Noorden, wier naam nog in Jütland bewaard bleef, zamenhangen, even als de reuzennaam in Hunnebedden of reuzengraven aan de aloude Hunnen denken doet.

Dat de reuzen eigenlijk niets anders zijn, dan elementen en ruwe, bandelooze natuurkrachten, dat blijkt niet alleen uit de wijze, waarop zij worden beschreven, maar ook uit aller namen. De allereerste reuzen immers waren de Hrímthursen, dat is nevel- en rijpformatiën, en de zonen van Fornjótr, d. i. de oude Jötunn, de uit den zondvloed geredde Bergelmir, heeten Kári, Hlèr en Logi, d. i. lucht, water en vuur, de drie elementen, die veelal in heftige beweging zijn, de bewoners der aarde bestrijden, en hun schade en gevaar berokkenen. Gevoegelijk kunnen wij derhalve de beschrijving der reuzen volgens de verschillende elementen ondernemen.

Kári, de verpersoonlijkte lucht, de dampkring, is de eigenlijke storm- of meteorengod. Zijne zonen zijn Drifa, de sneeuwjagt, Mjöll, de versch gevallen sneeuw, Fönn, de digte, zamengeperste sneeuw, Frosti, de vorst, en Jökull, het sneeuw- en ijsbekleedsel der bergen, dat als bewegelijke gletcher Skriđjökull heet. Met Kári zijn dan ook alle storm- en vorstreuzen verwant.

Vóór en boven allen verdient van dit geslacht Vafthrúđnir vermeld te worden. Zijn naam beteekent "waaijende lucht" en is naauw verwant met Vafúđr, een van Óđinns bijnamen, die denzelfden zin heeft. Hem wordt de naam van den wijze gegeven, en van hem wordt gezegd, dat hij een alwetende Jötunn is, en niemand der reuzen sterker dan hij. Óđinn bezocht hem, volgens Vafthrúđnismál, ging met hem een raadsel- of vraagspel aan, waarbij het hoofd te pand

stond. Groot was de wetenschap van den reus aangaande het verledene en langen tijd wist hij op elke vraag een antwoord, totdat hij ten laatste zwijgen moest en de weddingschap verloor, nadat Óðinn hem iets gevraagd had, wat hij zelve alleen weten kon. Het wordt niet uitdrukkelijk gezegd, maar volgt uit den aard der weddingschap, en uit den geest van het oude Noorden, dat Vafthrúðnir toen gedood werd. Voegen wij deze overwinning van den reus door Óðinn bij de gelijkluidendheid van beider namen en bij de verzekering, dat Vafthrúðnir de sterkste van alle reuzen was: dan doet het een met het ander ons vermoeden, dat wij in de reuzen eene oudere Goden-dynastie voor ons hebben, van welke de luchtgod het opperhoofd was, maar die later door menschvormige Goden van minder woest onbandigen aard, met Óðinn aan het hoofd, is vervangen.

Heet Vafthrúðnir de sterkste van alle reuzen, als hun vorst wordt uitdrukkelijk Thrymr genoemd. Deze woont in Thrymheimr, waar hij beschreven wordt als zittende op den heuvel en de manen der paarden glad strijkende, terwijl zich in zijn nabijheid honden met gouden halsbanden bevinden. Hij bezit ook zwarte koeijen met gouden horens en vele schatten.[1] Wij denken bij deze beschrijving aan wolken, die langs den hemel varen, aan zware zwarte wolken, om wier rand of in wier midden zich van tijd tot tijd geele, vurige stralen vertoonen. Het schijnt dus, dat Thrymr eigenlijk een onweers- en dondergod is. En dat wij hem inderdaad daarvoor mogen houden, blijkt uit het verhaal, dat hij den hamer van Thórr stal en verbergen ging. Loki ontdekte hem, zocht den thurs op en kwam met hem overeen, dat het wapen aan Thórr zou worden teruggegeven, indien de Asen Freyja aan Thrymr tot vrouw gaven. Om nu aan deze voorwaarde te ontkomen en toch den hamer terug te krijgen, verkleedt Thórr zich als Freyja en laat zich door Loki als bruid naar Thrymheimr brengen. Daar wordt hem de hamer in den schoot gelegd, en

[1] Thrymskviða 6, 23 enz.

hij doodt daarmede Thrymr en zijn gansche geslacht. Even als wij in Vafthrúđnir eenen ouderen lucht- of stormgod ontdekten, door Óđinn overwonnen en vervangen, zoo blijkt Thrymr een voormalige dondergod te zijn, in wiens plaats later Thórr is vereerd.

Eveneens tot het gebied der lucht en der stormen behoort de reus Thjassi, die volgens Bragaraeđur zijne woning in Thrymheimr had. Hij was de zoon van Ölwaldr, zoo als Egilsson in zijn lexicon poëticum schrijft, of van Allwalr, zoo als Möbius in zijne Edda. De laatst vermelde spelling zou hem kenmerken als den zoon van den almagtige; maar daar aan het slot der optelling van de reuzen in Skaldskaparmál zij allen almagtig genoemd worden, zou deze benaming den vader van Thjassi volstrekt niet kenmerken. Ölvaldr daarentegen beteekent bierbeheerscher, en kan doelen op den regen, die uit de wolken neervalt en de aarde voedt en vruchtbaar maakt, zoodat dus Thjassi de zoon zou zijn van hem, die over de wolken heerschappij voert. Thjassi had twee broeders, Iđi en Gángr, en eene dochter Skađi. Hij bezat een zeer overmoedigen aard, die hem den dood berokkende. Het gebeurde eens, zoo wordt in het begin van de Bragaraeđur [1] verhaald, dat drie Asen, Óđinn, Loki en Hönir, zamen uitgingen. Zij voeren over bergen en woeste marken, waar zij weinig te eten vonden. Toen zij echter in een dal kwamen, zagen zij eene kudde ossen. Zij namen er een van en wilden hem koken. Toen zij meenden, dat hij gaar zou zijn, en den pot open deden, vonden zij hem nog raauw, en eveneens, toen zij er na verloop van eenigen tijd weer naar zagen. Zij overlegden met elkander, waar dat toch wel van komen kon. Toen hoorden zij in den eik boven hunne hoofden eene stem zeggen, dat hij, die daar zat, er de schuld van was, dat het kooksel niet gaar kon worden. Zij zagen naar boven, en daar zat een arend, die niet klein was. Die arend zeide: Als gij mij vergunnen wilt mij van den os zat te eten, dan

[1] Bragaraeđur 56, naar Simrocks doorloopende telling.

zal het kooksel gaar worden. Dat stonden zij hem toe, en nu kwam hij van den boom neer, zette zich aan den pot en nam terstond de beide schouders en lenden van den os weg. Daarom werd Loki vertoornd, greep een lange stang en stiet die met alle magt den arend in den buik. De arend werd door den stoot verschrikt en vloog op. Maar de stang bleef in zijn ligchaam steken, en Loki's handen kleefden aan het andere einde vast. De arend vloog zoo digt langs den grond, dat Loki met de voeten langs steenen, wortels en boomen sleepte, en vreesde, dat de armen hem uit de oksels zouden scheuren. Hij schreeuwde en bad den arend om vrede, maar deze antwoordde, dat hij nooit los zou komen, tenzij hij hem zwoer Iđunn met hare appels uit Ásgarđr te brengen. Loki beloofde dat, werd losgelaten en kwam bij zijne reisgenooten terug. Ten bepaalden tijde intusschen lokte Loki Iđunn uit Ásgarđr naar een bosch, onder voorwendsel, dat hij daar appelen gevonden had, die zij als kleinodiën zou beschouwen, en raadde haar hare eigene appelen mede te nemen, ten einde ze met die anderen te vergelijken. Toen kwam de reus Thjassi in de huid van eenen arend, greep Iđunn en vloog met haar naar Thrymheimr, waar zijne woning was. De Asen voeren daar slecht bij. Toen Iđunn verdwenen was, werden zij oud en grijs van haar. Zij hielden eene raadsvergadering en de een vroeg den ander, wat hij het laatst van Iđunn gehoord had. Nu was het laatste wat men wist, dat zij met Loki uit Ásgarđr gegaan was. Loki werd nu gegrepen, voor de vergadering gebragt, en met pijniging en dood gedreigd. Hij werd verschrikt en beloofde in Jötunnheimr naar Iđunn te zoeken, wanneer Freyja hem hare valkenhuid wilde leenen. Toen hij die gekregen had, vloog hij naar het Noorden naar Jötunnheimr, en kwam op zekeren dag aan de woning van den reus Thjassi, die zich op zee bevond, zoodat Iđunn alleen te huis was. Loki veranderde haar in eene noot, nam haar in zijne klaauwen en vloog weg zoo hard hij kon. Toen Thjassi te huis kwam en Iđunn miste, nam hij zijne arendshuid en vloog Loki met de snelheid van eenen arend

na. Zoodra echter de Asen den valk met de noot zagen vliegen en den arend achter hem aan, gingen zij naar buiten onder Ásgarđr en namen eene vracht houtspaanders mede. En toen de valk in de burgt vloog en zich achter den burgmuur neerliet, wierpen de Asen terstond vuur in de spaanders. De arend kon zijne vlugt niet oogenblikkelijk stuiten, toen hij den valk uit het gezigt verloor. De vlam sloeg hem dus in de vederen, zoodat hij niet verder vliegen kon. Hij werd nu, zoo voegt het Harbarđsljóđ er bij, door Thórr gedood, en deze wierp zijne beide oogen aan den hemel, waar zij nu als twee sterren glinsteren. Volgens de Bragaraeđur deed dat Óđinn. Thjassi's dochter Skađi zocht wraak, en ging met dat doel naar Ásgarđr, waar zij, zoo als wij later zien zullen, onder de Asen werd opgenomen.

De tweede zoon van Fornjótr was Hlèr. Hij is, zoo als uit Skaldskaparmál 25 blijkt, dezelfde als Gýmir of Hýmir en ook als Aegir. Hij was van het geslacht der reuzen, en behoorde dus niet tot de Asen, al komt hij ook in de oudere Edda in Aegisdrekka als gastheer der Asen voor. Aegir is de god der zee, en zijne dochters zijn Himinglaefa, die tegen den hemel schittert; Dufa, Blóđughadda, de bloedharige, Hefring, Uđr, Hrönn, Bylgja, Bára, Kolgi, alle namen van de golven, onder verschillende gedaante en uit verschillende oogpunten beschouwd. In zijne zaal heeft Aegir goud, dat de plaats van licht en vuur vervangt, en door zijnen glans licht en warmte geeft. Zijne dienaren zijn Fimafengr, vlug in 't vangen, en Eldir, de vuuraansteker of kok, van welke de eerstgenoemde door Loki gedood werd. Hij heeft eene dochter, Gerđr genoemd, en woont in Jötunnheimr. Volgens Skirnisför moet men door flikkerende vlammen dringen om hem te bereiken, en vindt hem dan als veehoeder op den heuvel zitten, terwijl woedende honden aan de houten omheining zijn gebonden. Hij stamt van een wonderbaar geslacht en volgens Hýmiskviđa had zijne overgrootmoeder negenhonderd hoofden. Hij zelve, soms de hondwijze, dan weer hard van gemoed, en nog elders de apengod genoemd, wordt beschreven als van de jagt

te huis komende met bevrozen baard, en zoo zwaar langs den weg stappende, dat er de gletchers van dreunen. Hij bezit geheel zwarte stieren, van welke de grootste volgens daemisaga 48 Himinbrjótr, hemelbreker, heet, en verscheidene groote brouwketels. Zijn gezigt is zoo sterk, dat als hij in de zaal treedt en zijne oogen op eenen pilaar rigt, deze voor zijnen blik in stukken breekt. Dan vallen de brouwketels, die aan den pilaar hangen, naar beneden, en breken alle, op eenen na, die sterk genoeg is om den schok van den val door te staan. Hoeveel is er niet in deze beschrijving, dat aan de zee herinnert! De overgrootmoeder met negenhonderd hoofden doet ons denken aan het gebergte, dat de zee van alle zijden omsluit, en waaruit zij geboren schijnt te zijn; de zwarte koeijen zijn de donkere golven, die bij storm hoog tegen den hemel worden opgestuwd, en den hemel te breken dreigen. De brouwketels zijn kleine meeren in 't gebergte rondom het strand; de pilaar, die voor den blik van Hýmir bezwijkt, is het klipgevaarte, dat door de daartegen stormende zee verbroken wordt, zoodat de meeren, daarop gelegen, hunne wateren in de zee uitstorten, en er maar éène waterkom overblijft. Dit nu strookt geheel met het berigt, dat Hýmir dezelfde als Aegir, de zeegod is. Maar te zonderlinger wordt daardoor de voorstelling van Hýmiskviđa, dat Aegir de goden te gast ontvangt, maar hen niet onthalen kan, omdat hem een brouwketel ontbreekt, dien Thórr en Tyr te zamen van Hýmir gaan halen. Aegir en Hýmir komen beiden in deze mythe voor, ofschoon zij onder verschillende namen slechts eene en dezelfde persoon zijn; en wat meer is, zij staan er in zekeren zin vijandig tegenover elkander, daar Hýmir ten behoeve van Aegir van zijnen brouwketel wordt beroofd. Hoe is dit te verklaren? Zijn Hýmir en Aegir verschillende namen van den zeegod bij verschillende noordsche stammen, van welke de laatste den eerste heeft verdrongen, en moet daaruit de voorstelling van den roof, ten behoeve van Aegir aan Hýmir gepleegd, verklaard worden? Of heeft de naam Aegir betrekking op den oceaan, de naam Hýmir op binnenzeëen,

die bij 't wegspoelen van kusten en 't wegslaan van rotswanden, van lieverlede door den oceaan worden verzwolgen? Het is moeijelijk te beslissen, maar in allen gevalle ontdekken wij in den reus, welken naam hij ook drage, een bewijs voor eene vergoding der woeste elementen in tijden, die de Asenvereering zijn voorafgegaan.

Met Hlèr is, wat den naam en het wezen betreft, een andere waterreus verwant, wiens naam Hlébarđr in het Harbarđsljòđ, 20, vermeld wordt. De naam beteekent zeestrand, maar ook beer en schijnt met libaart, leopardus, verwant. Van Hlébarđr wordt verhaald, dat hij eene tooverroede bezat, die Harbarđr van hem te krijgen wist, om hem daarmede van het verstand te berooven.

Nog een andere waterreus wordt Grimnismál 49 Ásmundr, riviermond, genoemd, een derde heet Grimnismál 50 Söckmímir, zoon van Mjöđvitnir. Die naam van den vader, met het woord Mjöđ, mede, zamengesteld, doet reeds aan drank, aan water denken, en het zou mogelijk zijn, dat zoowel Söckmímir als Hlébarđr en Ásmundr eenen en denzelfden persoon beteekenden.

Het Skaldskaparmál vermeldt, hoofdst. 47, ook nog zekeren Viđblindi, eenen reus, die zeegedrochten als visschen plagt te vangen.

De oudste en meest merkwaardige der waterreuzen evenwel is Mímir, wiens bron wij reeds bij de beschrijving der wereld hebben vermeld. Hij heet als bewaarder van de schatten in de diepte Vafthr. 45 Hoddmímir. Hij moet oorspronkelijk de zee hebben beduid; want Völuspá 47 zijn de golven zijne zonen. Hij bezit groote wijsheid; daarom komt Óđinn bij hem om inlichting, en begeert eenen dronk uit zijne bron, die hem evenwel niet wordt vergund, tenzij hij één zijner beide oogen aan Mímir ten pand geve.[1] Dientengevolge wordt Óđinn eenoogig, en Mímir drinkt later uit Óđinns pand. Hij drinkt ook, volgens daem. 15, dagelijks uit eenen horen. Wanneer nu Óđinns ééne oog de zon is, dan is Óđinns pand het

[1] Völ. 22.

spiegelbeeld van de zon in de zee. Daaruit kan echter Mímir niet drinken; maar wanneer hij gezegd wordt zulks ook te doen uit eenen horen, dan denken wij onwillekeurig aan de maansikkel, die inderdaad aan een drinkhoren herinnert, en nu is het geenszins te stout verondersteld, dat de noordsche dichters, in wier geest het viel, aan hunne zangen door allerlei beelden, zinnebeelden, naamsverwisselingen en dergelijke, eene zekere mate van duisterheid te geven, zon en maan ook de eene voor de andere in de plaats hebben gesteld en de laatste Óđinns pand genoemd.

Behalve van Óđinns pand, waaruit Mímir drinkt, is er nog sprake van Mímirs hoofd, waarmede Óđinn mompelt, wanneer er gewigtige aangelegenheden op handen zijn, en de vorst der goden raad en onderwijs behoeft.[1] Mimir had namelijk zijn hoofd verloren, zooals Snorri ons in zijne Heimskringla verhaalt,[2] evenwel op zijne euhemeristische wijze. "Óđinn was met een groot leger tegen het volk der Vanen ten strijde getrokken. De vijanden waren echter goed tot den oorlog uitgerust en verdedigden hun land zoo krachtig, dat de zege eenen tijdlang twijfelachtig bleef, terwijl beide partijen elkanders land verwoestten en elkander groote schade deden. Eindelijk den oorlog moede, bepaalden zij eene bijeenkomst om over den vrede te onderhandelen, maakten een verbond en wisselden gijzelaars. De Vanen zonden hunne beste mannen, Njorđr, den rijke, en zijnen zoon Freyr. Het volk der Asen zond eenen man, genaamd Haenir, dien zij wel geschikt achtten om een opperhoofd te zijn, daar hij een forsch en welgebouwd man was, en met hem zonden zij eenen man van groot verstand, Mímir genaamd. Van den anderen kant zond het volk van het Vanenland den wijssten man uit zijn midden, wiens naam Kvásir was. Toen nu Haenir in Vanaland kwam, werd hij terstond tot opperhoofd verheven, en Mímir ondersteunde hem bij iedere gelegen-

[1] Vǫl. 47.

[2] Ynglingasaga IV.

heid met goeden raad. Wanneer echter Haenir op het Thing of andere vergaderingen stond, en Mímir niet in zijne nabijheid was, terwijl hem eene moeijelijke zaak werd voorgelegd, dan plagt hij altijd te spreken: Laat anderen hun gevoelen zeggen. De Vanen kwamen daardoor op het vermoeden, dat zij door de Asen bedrogen waren, en namen daarom Mímir, onthoofdden hem en zonden zijn hoofd naar het Asenvolk. Óđinn nam dat hoofd, balsemde het met kruiderijen, opdat het niet aan ontbinding ter prooi mogt worden, en zong er tooverliederen over. Daarenboven gaf hij aan het hoofd het vermogen om te spreken en deelde het menig geheim mede."

Die mythe van Mímirs wijsheid is zinrijk en bekoorlijk. Zij vindt hare verklaring in het geheimzinnige van de verborgene diepte der zee. Wat al onbekende dingen dekken de wateren, en hoe veel zou hij niet te verhalen weten, die den zeebodem daar beneden had aanschouwd! Daarenboven het ruischen der bron, het kabbelen van de beek, het bulderen van de branding stemmen tot ernst en gepeinzen. Het element des waters schijnt tot den mensch al mompelend van allerlei wetenschap en wijsheid te getuigen.

Op de storm- en waterreuzen moeten nu de vuurreuzen volgen. Tot deze klasse rekenen wij in de eerste plaats den ons reeds bekenden Surtur, de wachter met het vlammend zwaard aan de grens van Múspellsheimr. Wij zullen later meer van hem hooren, maar kunnen thans volstaan met te herinneren, dat hij de oudste van alle vuurreuzen is.

Na Surtur verdient genoemd te worden Útgarđaloki, dat is Loki, die in Útgarđr woont en daardoor onderscheiden is van Loki, een der Asen, en Logi, een der reuzen in zijn eigen rijk. De naam van deze drie wezens is een en dezelfde. Loki of in zachtere uitspraak Logi, is het grieksche φλοξ (flox), het duitsche Lohe, het vuur, de gloed, de vlam. Dat wij bij een volk, welks godenleer en wereldvoorstelling geheel natuurpoezie is, het vuur onder de goden vertegenwoordigd vinden, dat verwondert ons niet. Wij zullen later

overvloedig gelegenheid hebben om den vuurgod onder de Asen in zijn wonderbaar en dubbelzinnig karakter te leeren kennen. Naauw met hem verwant is de vorst van Útgarđr, die het onderaardsche, door geene kracht te beteugelen vuur voorstelt. Hij is de vorst van Útgarđr en van het geheele rijk der reuzen, die allen aan hem moeten gehoorzamen. Volgens Saxo Grammaticus, VIII, 164 vv., ligt hij met gebondene handen en voeten in de onderwereld, eene voorstelling, die Oehlenschläger in zijn episch gedicht Nordens Guder, de Goden van het Noorden, heeft overgenomen. Hij stelt den vorst der Reuzenwereld voor als door de Asen gebonden en in den donkeren afgrond opgesloten, waar hij tot der Asen ondergang zal moeten toeven, om dan los te komen.[1] Dit schijnt intusschen eene verwarring te zijn van Útgarđrs vorst met den Ase van denzelfden naam. Van dezen zal het verder beloop van ons onderzoek leeren, dat hij door de Asen werd gebonden. Maar van Útgarđaloki is zoo iets niet bekend. De jongere Edda beschrijft hem als in Útgarđr op den troon gezeten, zijne bezoekers ontvangende, aan zijne onderdanen bevelen gevende, en verhaalt van hem verwonderlijke tooverijen. Hij is, volgens dat verhaal, Gylfag. 44—47, niet eens aan Útgarđr gebonden, maar verlaat zijn rijk, verandert zich in eenen geweldigen reus, en vergezelt Thórr met zijne makkers.

In het rijk nu van Útgarđaloki bevindt zich onder diens onderdanen een, met name Logi, en ook deze beteekent het alles verslindende vuur.

Ook Geirröđr is, zoo niet een vuurreus, dan ten minste met het rijk des vuurs naauw verwant. Wij leeren dezen reus kennen uit de mythe, welke Snorri ons in Skaldskaparmál 18 bewaard heeft. Loki was eens in Friggs valkenhuid uit nieuwsgierigheid naar Geirröđargarđr gevlogen. Daar zag hij eene groote zaal, zette zich aan het venster neer en keek naar binnen. Geirröđr zag hem en beval den

---

[1] Zie Oehlenschlägers Digtervaerker og prosaiske Skrifter. D. I, Kiöb 1852, p. 214, 215.

vogel te vangen en hem te brengen. De man, die met dezen last was uitgezonden, klom met moeite tegen den muur van de zaal op, omdat deze zoo hoog was. Loki had er schik in, dat de man niet zonder groote moeite bij hem komen kon, en besloot niet weg te vliegen, eer hij het hoogste punt van den muur bereikt had. Toen nu de man naderde, sloeg hij de vleugels uit en zette de pooten vast tegen den grond. Maar zijne klaauwen kleefden aan den bodem; hij werd gevangen en naar den reus Geirröđr gebragt. Zoodra deze hem in de oogen zag, vermoedde hij, dat het een mensch was en beval hem te antwoorden. Maar Loki hield zich stil. Daarom liet Geirröđr hem in eene kooi sluiten en drie maanden vasten. Toen hij weer door Geirröđr uit de kooi genomen en gevraagd werd, wie hij was, bekende hij en beloofde bij eede, onder verbeurte van zijn leven, te zullen bewerken, dat Thórr naar Geirröđargarđr kwam zonder hamer en krachtgordel.

Thórr ging naar eene reuzenvrouw, met name Griđr, de moeder van Viđarr den stilzwijgende. Deze verhaalde hem, wie Geirröđr eigenlijk was, een reus van groote schranderheid — hondwijs zegt de Edda — en in de tooverkunst bij uitnemendheid bedreven. Zij leende hem haren krachtgordel, hare ijzeren handschoenen en haren staf. Thórr vertrok nu naar den stroom Vimur, den grootste aller stroomen. Daar deed hij den krachtgordel om en steunde met den staf op den bodem van den stroom. Loki hield zich staande door zich aan den gordel vast te houden. Toen zij midden in de bedding van den stroom gekomen waren, klom het water zoo hoog, dat het Thórr over de schouders sloeg. Toen zong Thórr:

Vimur! wil niet zwellen,
Nu ik door u wil waden
Naar Geirröđs gaarde;
Heft gij uw golven hoog,
Fluks groeit mijn godenkracht,
En reikt tot den hoogen hemel.

Nu zag Thórr op, en daar stond over de rotskloof, waaruit de stroom ten voorschijn kwam, Gjálp, Geirröđs dochter, en veroorzaakte den hoogen waterstand. Thórr greep een geweldigen steen uit de bedding op, en wierp dien naar haar, met de woorden: Men moet den stroom bij de bron stoppen. En hij plagt het doel niet te missen, waar hij naar wierp. Op hetzelfde oogenblik kwam hij aan den oever, bereikte eene plaats met struikgewas begroeid, greep de takken daarvan en klom zoo tegen den oever op. Toen Thórr nu bij Geirrödr kwam, werd hem eerst het vertrek der gasten tot verblijf aangewezen, en daar stond maar één stoel, waar Thórr op zitten ging. Hij bespeurde weldra, dat zijn zetel naar het dak omhoog rees, zette den staf van Griđr tegen de spanten en drukte zich met kracht op den zetel neer. Toen ontstond er een geweldig gekraak en gehuil; want onder den stoel waren Geirröđs dochters Gjálp en Greip verborgen, wie hij beiden den rug gebroken had. Toen zong Thórr:

Eenmaal gebruikte ik 't vermogen der Asenkracht
In Geirröđs gaarde:
Toen Gjálp en Greip, Geirröds dochters,
Mij ten hemel hieven.

Nu liet Geirröđr Thórr ten kampspel naar de zaal roepen. Daar waren over de lengte van het vertrek groote vuren aangestoken. Zoodra Thórr, de zaal ingetreden, tegenover Geirröđr gekomen was, wierp deze naar hem een gloeijende ijzeren stang, die hij met de tang uit het vuur had gegrepen. Thórr ving die met zijne ijzeren handschoenen op, hief haar omhoog, en slingerde haar terug naar Geirröđr, die de wijk genomen had achter een ijzeren pilaar. De stang vloog door den pilaar, door Geirröđr, door den muur van het huis heen, en drong buiten in den bodem. Deze mythe is opzettelijk en uitvoerig bezongen in een lied van negentien achtregelige coupletten, dat door Eilifr Guđrúnszoon gedicht is, den naam van Thórsdrapa draagt en door Snorri onmiddellijk na het door ons opgenomen verhaal wordt medegedeeld.

Wij hebben nu de reuzen vermeld, die tot Fornjóts zonen, Kári, Hlèr en Logi behooren, derhalve dezulken, die de elementen lucht, water en vuur vertegenwoordigen. Onze beschrijving zoude evenwel niet volledig zijn, wanneer wij het vierde element, de aarde, vergaten. Er zijn ook nog reuzen te noemen, die tot dit element behooren, en wel bergreuzen, die eigenlijk niets anders zijn, dan berggevaarten, als levende, ontzettend omvangrijke en magtige wezens voorgesteld. Twee van deze soort verdienen eene nadere kennismaking en opzettelijke beschouwing, namelijk Hrúngnir en Suttúngr.

Van Hrúngnir verhaalt het Harbarđsljóđ, 15, dat hij een steenen hoofd had, een moedige en magtige reus was en door Thórr gedood werd. Hýmiskviđa, 16, noemt hem ook als eenen reus, die met Thórr te doen had; maar in Skaldskaparmál, hoofdstuk 17, verhaalt Snorri uitvoerig van hem.

Thórr was naar het Oosten vertrokken om de reuzen te bekampen, en Óđinn op zijn ros Sleipnir naar Jötunnheimr, waar hij bij eenen reus kwam, die Hrúngnir heette. Hrúngnir vroeg, wie die man was met den gouden helm, die over zee en door de lucht reed, en zeide, dat deze een uitmuntend paard had. Óđinn antwoordde, dat hij zijn hoofd er onder wilde verwedden, dat er in Jötunnheimr geen paard gevonden werd van zoo groote deugd. Hrúngnir antwoordde, dat dit zeker een zeer goed paard was, maar dat hij er een bezat, dat veel langere passen maakte, en dat dit Gullfaxi heette. In drift ontstoken sprong hij straks te paard en joeg Óđinn met lossen teugel na, om hem voor zijne onbeschaamde taal te kastijden. Óđinn spoorde zijn paard zoo snel, dat hij zijnen vervolger altijd eenen heuvelsafstand vooruit bleef. Maar Hrúngnir was in zulk eene reuzenwoede, dat hij niet tot bezinning kwam, eer hij de poort van de burgt der Asen binnen gereden was. Toen hij tot de deur hunner zaal gereden was, noodigden de Asen hem tot een drinkgelag. Hij ging de zaal binnen en vroeg eenen dronk. Men nam de schalen, uit welke

Thórr plagt te drinken en Hrúngnir ledigde ze een voor een in éénen teug. Toen hij dronken begon te worden, ontbrak het niet aan snoevende woorden. Hij verzekerde, dat hij, alleen Valhöll zou opnemen en naar Jötunnheimr overbrengen, dat hij Ásgarđr zou doen verzinken, en alle goden ombrengen, behalve Freyja en Sif, die hij met zich naar huis wilde nemen. Een weinig later, toen Freyja hem de bekers vol schonk, dreigde hij den geheelen voorraad bier, dien de Asen hadden, te zullen opdrinken. Eindelijk noemden de Asen, wie zijne onhebbelijkheid begon te vervelen, den naam van Thórr, en deze trad weldra in de zaal, den hamer in de opgeheven hand, en vroeg in grooten toorn, op wiens gezag het gebeurd was, dat hondwijze reuzen daar dronken, of wie aan Hrúngnir verlof had gegeven om veilig in de zaal te vertoeven, of waarom Freyja hem, even als den drinkenden Asen, den beker vulde. Hrúngnir wierp geen vriendelijken blik op Thórr en gaf ten antwoord, dat hij door Óđinn tot het drinkgelag genoodigd was en zich op diens trouw verliet. Thórr gaf tot bescheid, dat hem die uitnoodiging rouwen zou, eer hij de deur uit was. Hrúngnir toonde aan, dat het den Ase Thórr weinig tot eer zou verstrekken, indien hij eenen ongewapende doodde, maar dat het een beter bewijs van zijne dapperheid zoude zijn, indien hij met hem durfde strijden op de grenzen van het gebied van Grjótunagarđr. Hoogst onvoorzigtig heb ik gehandeld, zeide hij, dat ik mijn schild en mijnen slijpsteen te huis heb gelaten. Had ik die wapens hier, dan konden wij nu in het strijdperk treden. Indien gij er aan denkt, mij ongewapend te dooden, zou ik u aan eene booze misdaad schuldig noemen. Thórr, tot een tweegevegt uitgedaagd, wat hem nooit vroeger was overgekomen, wenschte dat volstrekt niet te ontduiken. Hrúngnir keerde nu daarheen terug, vanwaar hij gekomen was, en liep zoo snel mogelijk naar Jötunnheimr. Zijne reis werd bij de reuzen zeer geroemd, maar ook, dat tijd en plaats voor den strijd, tot welken hij Thórr had uitgedaagd, bepaald waren. Daar de Jötunns evenwel bij de onzekerheid, welke van beide partijen de fortuin in

den strijd zou begunstigen, tamelijk bezorgd waren, daar hun van Thórr niets dan kwaad te vreezen stond, bijaldien Hrúngnir, die alle anderen verre in krachten te boven ging, mogt sneuvelen; vormden zij in Grjótunagarđr eenen man van klei, die negen mijlen hoog was, en drie mijlen breed over de schouders. Toen zij evenwel voor dezen geen hart konden vinden, dat groot genoeg was voor de afmetingen van zijn ligchaam, gaven zij er hem een, dat zij uit een paard hadden genomen, dat evenwel, bij de nadering van Thórr, niet veel moed betoonde. Het hart van Hrúngnir, beroemd van naam, bestond uit harden steen, en was puntig, driehoekig, zoo als later het graveersel, dat men Hrúngnirshart heeft genoemd. Zijn hoofd was van steen, zijn schild bestond uit eene breede en dikke rotsplaat, en dat schild hield hij voor zich, toen hij, in Grjótunagarđr staande, Thórr verbeidde. Den slijpsteen, dien hij in plaats van eenen werpspies gebruikte, droeg hij op den schouder, en zag er uit als een, met wien men niet gemakkelijk teregt kan komen. Aan Hrúngnirs andere zijde stond een reus van klei, Mökkurkálfi genaamd, in hooge mate bevreesd, die zoodra hij Thórr zag, naar men zegt, zijn water begon te loozen.

Thórr vertrok ten strijde, vergezeld door Thjalfi, die voor hem uitliep naar de plaats, waar Hrúngnir stond, en dezen aansprak met de woorden: Gij staat daar vrij onvoorzigtig, Jötunn, met het schild voor u; want Thórr heeft u sinds lang gezien, en komt door de ingewanden der aarde om u van onderen aan te vallen. Toen legde Hrúngnir het schild onder zijne voeten en ging er op staan, terwijl hij met beide handen zijnen slijpsteen slingerde. Weldra zag hij bliksemstralen en hoorde hij geweldige donderslagen. Hij aanschouwde Thórr in Asenkracht en Asentoorn, in woeste vaart voortstuivende, met den hamer omhoog, dien hij, reeds op verren afstand, naar Hrúngnir slingerde. Hrúngnir hief de beide handen omhoog en wierp den slijpsteen er tegen in, die den hamer ontmoette en in splinters vloog. Een deel daarvan viel ter aarde, en daarvan zijn alle slijp-

steenen gekomen: maar een ander deel sloeg Thórr met zoo veel geweld in het hoofd, dat hij ter aarde viel. Maar de hamer Mjöllnir trof Hrúngnir midden op het hoofd, en verbrijzelde hem den schedel. Hij viel over Thórr heen, zoodat zijn voet over diens hals heen lag. Thjalfi viel op Mökkurkálfi aan en doodde hem met weinig moeite. Toen deze gedood was, ging Thjalfi naar Thórr, en beproefde den voet van Hrúngnir van hem weg te nemen, maar kon het niet gedaan krijgen. Toen kwamen alle Asen, die gehoord hadden, dat Thórr gevallen was, om den voet weg te nemen, maar geen van hen was daartoe in staat. Eindelijk kwam Magni, de zoon van Thórr en Jarnsaxa, die drie winters oud was. Hij wierp den voet van Hrúngnir van Thórr af, zeggende: Wat is 't jammer, vader, dat ik zoo laat gekomen ben! Geloof mij, als ik dien reus eer had ontmoet, dan had ik hem met de vuist gedood. Thórr stond op, groette zijnen zoon vriendelijk, en voorspelde, dat hij om zijnen ijver beroemd zou worden. En, zeide hij, ik zal u het paard Gullfaxi geven, dat aan Hrúngnir behoord heeft. Toen nam Óđinn het woord, en zeide, dat Thórr verkeerd deed, met aan den zoon der reuzin, en niet aan zijnen vader, dat uitmuntende ros ten geschenke te geven. Thórr keerde naar Thrúđvángr terug, terwijl de slijpsteen in zijn hoofd bleef steken. Hij kwam bij eene Vala, met name Gróa, de vrouw van den sterken Örvandill. Die zong tooverliederen over Thórr, totdat de slijpsteen los begon te gaan. Thórr gevoelde dit, en in de meening verkeerende, dat hij hem nu wel geheel kwijt zou raken, begon hij, om Gróa tot belooning voor hare dienst vrolijk te maken, haar te vertellen, dat hij onlangs, van het Noorden door de Elivagar wadende, Örvandill in eene mand op den rug van Jötunnheimr had gedragen, ten bewijze waarvoor hij aanhaalde, dat hij, toen een van diens teenen, die uit de mand stak, bevroren was, hem had afgebroken, aan den hemel geworpen en er eene ster van gemaakt, Örvandills teen genoemd. Hij voegde er bij, dat het niet lang zou duren, of Örvandill kwam te huis. Dat veroorzaakte Gróa zoo groote

blijdschap, dat zij al hare tooverliederen vergat, en zoo kwam het, dat de slijpsteen niet verder losging, en nog altijd in het hoofd van Thórr blijft steken.

Van deze mythe deelt Snorri eene dichterlijke bewerking mede van Thjódólfr, Haustlaung genaamd, van zeven achtregelige coupletten.

Dat Hrúngnir inderdaad een berggevaarte beduidt, zal na het lezen van deze mythe wel niemand betwijfelen. Er is nog, zooals wij reeds gezegd hebben, een andere reus van denzelfden aard te beschrijven. Dit is Suttúngr, van wien de Bragarädur eene mythe mededeelen, hoofdst. 57, 58.

Aegir of Hlèr, die in de Bragarädur evenwel niet als de waterreus, maar als een man, die het eiland Hlesey bewoont, wordt voorgesteld, is tot de Asen gekomen, en door hen als gast ontvangen. Hij zit aan tafel naast Bragi, en spreekt met hem. Hij vraagt hem, hoe de kunst, die men dichtkunst noemt, is ontstaan. Bragi antwoordt hem: Dat ging op deze wijze toe. De goden hadden vijandschap met het volk der Vanen, maar besloten met hen een bijeenkomst te houden tot het sluiten van vrede. De vrede werd gesloten, op voorwaarde, dat zij allen naar eene vaas zouden gaan en daarin hun speeksel brengen. Toen de goden uiteen gingen, bewaarden zij dit vredesteeken en daar zij niet wilden, dat het verloren zou gaan, schiepen zij er eenen man uit, met name Kvásir. Deze man was zoo wijs, dat niemand hem eene vraag kon doen, waarop hij het antwoord schuldig bleef. Hij doorreisde vele landen om den menschen allerlei dingen te kunnen leeren, die vruchtbaar waren tot kennis. Toen hij eens bij een paar dwergen, Fjalarr en Galarr, kwam, die hem verzocht hadden, riepen dezen hem alleen tot een geheime zamenspreking en doodden hem. Zij vingen zijn bloed op in twee vaten en eenen ketel, Óđrerir, Són en Bođn genaamd. Dat bloed vermengden zij met honig, en er ontstond een drank uit, die elk, als hij er van drinkt, tot eenen dichter of een uitmuntend kundigen

mensch maakt. De dwergen lieten de Asen weten, dat Kvásir in zijne groote wijsheid gestikt was, doordien niemand kundig genoeg was om hem naar de zaken der kennis te ondervragen.

Naderhand verzochten deze dwergen eenen reus met name Gillingr, met zijne vrouw, om bij hen te komen, en stelden hem voor, met hen op zee te gaan visschen. Toen zij echter langs de kust voorbij voeren, roeiden zij in de branding en lieten het vaartuig kantelen. Gillingr, die niet zwemmen kon, kwam om het leven; maar de dwergen rigtten het schip weer overeind en roeiden naar land. Toen zij dit geval aan de vrouw van den reus verhaalden, begon deze uit smart over den dood van haren man luide te jammeren. Fjalarr vroeg haar, of het haar misschien tot troost zou verstrekken, indien zij de zee, waarin haar man was omgekomen, ging zien. De vrouw zeide van ja, en toen sprak hij met zijnen broeder Falarr, en beval hem op het bordes van het huis te klimmen, en de vrouw, als zij de deur uitging, eenen molensteen op het hoofd te werpen; want dat haar gejammer hem verveelde. En de andere deed zoo. Toen deze zaak bekend werd, wist Suttúngr, de zoon van Gillings broeder, de dwergen in zijne magt te krijgen, bragt hen in zee en zette hen op eene klip, die aan overstrooming onderhevig was. Zij smeekten Suttúngr, dat hij hun het leven mogt schenken, en beloofden hem ten zoen voor den dood zijns ooms een kostbaren drank. Op die voorwaarde kwam er tusschen hen eene verzoening tot stand, en Suttúngr nam den drank mede naar zijn huis, bewaarde dien op de plaats Hnitbjörg, en plaatste er zijne dochter Gunnlöđ als wachtster bij. Daarom heet de dichtkunst het bloed van Kvásir, of de drank der dwergen, of de inhoud van Óđrerir, Bođn of Són, of de scheepsvracht der dwergen of Suttúngs drank, of Hnitbjörgs schat.

Deze drank van Suttúngr nu kwam op deze wijze in het bezit der Asen. Óđinn had zijne woning verlaten en kwam op eene plaats, waar negen knechten aan 't maaijen waren. Hij vroeg hun, of zij zich van zijne hulp tot het slijpen van hunne zeissen bedienen wilden.

droegen die met zich mede, kwamen bij een dorp en gingen in een huis. De man, die daar woonde, heette Hreiđmarr, hij was groot van kracht en in de tooverkunst zeer bedreven. De Asen vroegen er gastvrijheid voor den nacht, verklaarden teerkost genoeg bij zich te hebben en wezen den gastheer hunne vangst. Zoodra Hreiđmarr den otter zag, riep hij zijne zonen, Fáfnir en Regin, maakte hun bekend, dat Ótr gedood was en door wien dat gedaan was. Daarop vielen vader en zonen op de Asen aan, grepen en bonden hen, verklarende, dat de otter Hreiđmarrs zoon was. Zij boden tot losprijs voor hun leven zooveel geld als Hreiđmarr maar wilde bepalen. Op die voorwaarde kwam er eene verzoening tusschen hen tot stand, en werd met eeden bekrachtigd. Daarop werd den otter de huid afgetrokken, en Hreiđmarr verklaarde den Asen, dat zij die met rood goud vullen en geheel bedekken moesten, dit als de eenige voorwaarde der verzoening voorstellende. Ođinn zond nu Loki naar de wereld der Svartalfen. Hij kwam bij eenen dwerg, met name Andvari, die als visch in het water leefde, greep hem en dwong hem, al het goud, dat hij in zijne rotswoning bezat, tot prijs voor zijne vrijheid te betalen. Toen zij in de rotswoning gekomen waren, betaalde de dwerg al het goud, dat hij had, een ontzaggelijke schat gelds. Loki zag evenwel, dat hij eenen kleinen gouden ring onder zijne hand verborg, en beval hem ook dien te geven. De dwerg smeekte, dat hij hem dit ringetje niet mogt ontnemen, en zeide, dat zoo hij het behield, hij er weer nieuw geld mede kon winnen. Loki daarentegen verzekerde, dat hij geenen penning zou behouden, beroofde hem van den ring en ging heen, terwijl de dwerg verzekerde, dat die ring elk, die hem bezat, den dood zou berokkenen. Loki antwoordde, dat hij daar best mede tevreden was, en om de profetie te zekerder in vervulling te doen gaan, haar ter ooren zou brengen van wie den ring weldra zou ontvangen. Naar Hreiđmarr teruggekeerd, toonde hij het goud aan Óđinn, die, door de schoonheid van den ring bekoord, hem van het geld wegnam, en

het overige aan Hreiđmarr betaalde. Nadat deze de huid van den otter er zoo vast mogelijk mede gevuld had, en haar vol omhoog gezet, kwam Óđinn om haar met goud te bedekken en verzocht Hreiđmarr te zien, of zij geheel bedekt was. Hreiđmarr kwam zien, en bespeurde bij scherp onderzoek, dat er nog één haar van de lippen onbedekt was gebleven. Hij eischte, dat ook dit nog zou bedekt worden of anders het gansche verdrag te niete gaan. Óđinn haalde dus den ring voor den dag, bedekte er het haar op de lip mede, en verklaarde, dat zij nu vrij waren, daar de losprijs voor den moord van den otter was betaald. Toen evenwel Óđinn zijne speer, en Loki zijne schoenen weer gekregen had, en er geene reden meer was om te vreezen, verklaarde Loki, dat de woorden van Andvari zouden uitkomen, dat namelijk deze ring en dit goud hem, die het bezat, ten verderve zouden worden. En dit kwam uit. Want toen Hreiđmarr het goud, dat hij ten zoen voor den moord zijns zoons ontvangen had, bezat, eischten Fáfnir en Regin het hun toekomend deel. En toen Hreiđmarr hun zelfs geenen penning wilde geven, gingen zij over tot de misdaad om hunnen vader wegens dat goud te vermoorden. Toen dit gedaan was, eischte Regin, dat het goud onder hen beiden verdeeld zou worden; maar Fáfnir antwoordde, dat er weinig hoop was, dat hij het goud zou deelen met eenen broeder, die om het te verkrijgen, zijnen vader had vermoord. Hij beval Regin weg te gaan, want dat hij anders hetzelfde lot als Hreiđmarr zou ondergaan. Fáfnir had in bezit genomen en op het hoofd gezet den helm, dien Hreiđmarr had gedragen, Schrikhelm of in noordschen vorm *Aegishjálmr* genoemd, op welks gezigt alle dieren met schrik werden geslagen, en voor het zwaard *Hrotti* vlugtte Regin, die het zwaard *Refill* gebruikte. Fáfnir begaf zich naar *Gnitaheiđr*, bouwde zich daar eene woning, veranderde zich in eene slang en lag er op het goud.

Wij noemden dit verhaal een verhaal van lateren oorsprong, en een, dat ons toont, hoe de godenmythe in heldensage is overgegaan. Dat

Hreiđmarr met zijne zonen oorspronkelijk tot het geslacht der reuzen behoort, daaraan kan wel geen twijfel bestaan. Het reuzenkarakter ligt er in; maar zoo wel de vader als de zonen zijn reeds ten deele van mythische wezens in legendarische personen, in wonderwerkende, tooverkundige menschen overgegaan, en dat is de kleur van lateren tijd. Daarenboven is nu dat goud, 't welk de Asen aan Hreiđmarr voor den moord van Ótr moeten betalen, de geheimzinnige en noodlottige schat, die den eenen moord na den anderen veroorzaakt. Hreiđmarr is er om gedood door zijne zonen, zoodat Fáfnir bezitter werd. Fáfnir kwam om het leven door het zwaard van Sigurđr en zijn broeder Regin eveneens. Maar ook Sigurđr wordt op zijne beurt vermoord ten gevolge van het bezit van den ring, en aan hem nu knoopt zich de geheele geschiedenis der Gjukingen of Nibelungen, met al wat er van liederen over Fáfnir, Sigurđr, Brynhildr, Guđrun en de Niflungen in de heldensage der oudere Edda is te vinden. Het ging in het oude Noorden zoo als bij de Grieken. De elementen waren de oudste goden. Nadat zij voor goden van een meer ontwikkeld karakter maar minder onmetelijken omvang hadden moeten wijken, bleven zij eene plaats in de godenleer behouden als reuzen, vijanden der goden, tot dat zij allengs, gelijk soms ook de goden zelve, in helden overgingen.

Wij noemden daar den naam van de Grieken. De lezer heeft aan hen welligt reeds gedacht, toen zijn oog viel op den naam van Fáfnirs helm, Aegishjálmr genoemd. Die naam toch herinnert aan de Aegis, het schild door Zeus, Athene en Apollo gedragen. Het is bekend, dat de latere Grieken den naam van hun schrikverwekkend godenschild in verband bragten met dien van eenen bok, en hem daaruit verklaarden. De Noormannen beproeven eveneens eene verklaring, maar vinden dien in Aegir, verschrikker. Er is wel geen twijfel aan, of tusschen het Aegisschild en den Aegishelm is zamenhang. De bok van de Grieken is het zinnebeeld der graauwe wolken. Die jagen schrik aan, als zij met geweld en dreigend komen opzetten.

Grimm heeft in zijne Deutsche Mythologie in tal van namen den geschiedkundigen zamenhang der oude Mythologiën aangewezen. Ook dit voorbeeld van den Aegishelm kan daarvan getuigen.

§ 9. UITWENDIG VOORKOMEN EN KARAKTER DER REUZEN.

Terwijl wij mededeelden, wat er al zoo van een aantal reuzen in de Edda's verhaald wordt, maakten wij tevens melding van het een en ander, waaruit in het algemeen de voorstelling gekend kan worden, die de oude Noormannen zich van de reuzen maakten. Toch zal het noodig zijn daarover nog opzettelijk te spreken.

Zijn de reuzen eigenlijk de elementen, lucht, water en vuur, en berggevaarten, onder den vorm van personen voorgesteld, dan kan het wel niet anders of zij moeten worden beschreven als ontzettend groot. Wij kunnen ons dat eenigzins verbeelden, wanneer wij denken aan bergen, die bij nevelachtig weer en in schemerdonker voor ons gezigt opdoemen, of aan de nevelmassa's, die des nachts in de dalen gelegerd zijn, en des morgens door de zon worden omhoog getrokken tot ontzettend lange kolommen, wier kruin zich boven tegen den bergrug legt, terwijl het benedendeel nog vastkleeft aan den bodem. Langzamerhand laat dat benedendeel los, rijst op, en het is waarlijk van verre alsof er een geweldige reus gelijk eene kat — Goethe zegt ergens met treffende naauwkeurigheid "gelijk eene spanrups" — den berg bekloutert. Wie het Harzgebergte bereist en er bedekte lucht en nevel ontmoet, kan er de reuzenwereld der oud-Noordsche godenleer dagelijks met eigene oogen aanschouwen. En wie te Chamounix tegenover den Montblanc in het hôtel op het balkon zit, heeft daar een sluimerenden sneeuwreus van mijlen lengte voor oogen. De gletchervlakte toch van den Montblanc gelijkt, van daar gezien, volmaakt naar eenen onmetelijken reus, die op den rug ligt en slaapt. Hoofd, gewelfde borst, buik, opgetrokken knie, alles teekent zich naauwkeurig. Een van den bergtop neerdalend gletcherveld vormt

den kolossalen arm, waaraan zelfs de ontwikkeling der spieren beneden den elleboog niet ontbreekt. Slechts de voeten vertoonen zich niet. Hoe langer men er op ziet, hoe grooter de begoocheling wordt, vooral, wanneer des avonds bij het "Alpenglühen" zelfs de kleur van verre aan menschelijk vleesch doet denken.

De verbeelding der oud-Noordsche dichters is werkelijk bij het beschrijven der reuzen en hun voorkomen soms zeer nabij zulk een gletcherreus op de Alpen gekomen. Wij kiezen ééne proeve uit velen, die er in oude bronnen voorhanden zijn, namelijk de beschrijving van den reus Skrýmir, die eigenlijk niemand anders was dan de in eenen reus veranderde Útgarđa-Loki, bij gelegenheid dat Thórr zich met Loki naar Helheimr op weg bevond. Wij vinden ze in de jongere Edda, Gylfag, d. 45.

Thórr was met zijnen medgezel, Loki, benevens Thjálfi en Röskva, de kinderen van eenen boer, die hij tot zijne dienaren had aangenomen, tot aan den oceaan gereisd, die Miđgarđr, het verblijf der menschen, van Jötunnheimr, de woonstede der reuzen scheidt. Hij waadde met de zijnen door die zee en bevond zich nu in 't reuzenland. Naauwelijks waren zij daar een weinig voortgegaan, of zij kwamen in een groot bosch, door hetwelk zij den geheelen dag reisden, tot aan het vallen van den avond. Thjálfi, die alle andere menschen in snelheid van voeten overtrof, droeg den reiszak van Thórr, maar er was geen kleine behoefte aan teerkost. Toen de duisternis viel, zochten zij een verblijf om te overnachten, en vonden eene groote woning, aan welker eene zijde eene deur was, zoo breed als het huis zelve. Daar besloten zij den nacht door te brengen. Midden in den nacht intusschen ontstond er eene geweldige aardbeving, zoodat de grond onder hunne voeten van de schokken dreunde en beefde. Toen stond Thórr op en wekte zijne medgezellen, die midden in het huis rondzagen en aan de regterzijde eene wijkplaats ontdekten, waar zij zich heen begaven. Thórr plaatste zich vlak voor de deur en ging daar zitten, de anderen bleven binnen, van vrees vervuld.

Thórr hield de greep van zijnen hamer in de hand en dacht zich te verdedigen. Tegen het aanbreken van den dag ging Thórr naar buiten, en zag niet ver van zich af eenen man in het bosch liggen, van eene niet kleine gestalte, die sliep en geweldig snorkte. Thórr dacht, dat hij nu de oorzaak van dat geraas in den nacht ontdekt had, en spande den krachtgordel, waardoor zijne Asenkracht vermeerderde. Juist op dat oogenblik ontwaakte de man en ging opstaan. Men zegt, dat Thórr toen voor de eerstemaal onthutst stond, hem niet met den hamer sloeg, maar naar zijnen naam vroeg. De man zeide, dat hij Skrýmir heette; maar, voegde hij er bij, ik behoef niet te vragen, wie gij zijt; want ik weet, dat gij de Ase Thórr zijt. Zeg, hebt gij soms mijnen handschoen genomen? Met deze woorden strekte Skrýmir den arm uit en nam zijnen handschoen op. Thórr begreep nu, dat zij dien den vorigen nacht tot herberg hadden gebruikt, en dat het vertrek ter regterzijde de duim was. Skrýmir vroeg, of zij hem tot reisgezel wilden hebben. Thórr vond dat goed, en nu maakte Skrýmir zijnen ransel los om zijn ontbijt te nemen; en Thórr deed dat met zijne makkers op eene andere plaats. Skrýmir stelde nu voor den teerkost van allen bij elkâar te doen, en nadat Thórr daartoe zijne toestemming had gegeven, bond hij den geheelen voorraad zamen in eenen ransel en hing dezen op zijnen rug. Dien dag ging hij de anderen vooruit, en deed geweldige passen. Toen de nacht inviel, koos hij voor hen een nachtverblijf onder eenen grooten boom. Skrýmir gaf nu aan Thórr te kennen, dat hij wilde gaan liggen slapen. Neemt gij intusschen, zeide hij, den ransel, en maakt u eenen maaltijd gereed. Hij sliep weldra in en snorkte geweldig. Thórr nam den ransel met eetwaren om hem los te maken. Maar het moet gezegd worden, wat bijna ongeloofelijk is, dat hij geenen knoop kon loskrijgen, geen enkel eind van eenen riem losser maken dan het was. Toen hij zag, dat alle moeite te vergeefs was, werd hij boos, greep den hamer Mjöllnir met beide handen, zette den eenen voet vooruit naar de plaats waar Skrýmir lag, en sloeg hem op het hoofd.

Skrýmir werd wakker en vroeg, of hem een blad op het hoofd gevallen was, en of zij al gegeten hadden en gereed waren om te gaan slapen. Thórr antwoordde, dat zij naar bed gingen. Zij begaven zich onder eenen anderen boom. Toen was evenwel hunne rust ook nog niet zonder gevaar. Midden in den nacht hoorde Thórr dat Skrýmir snorkte en vast sliep, zoodat het woud er van weergalmde. Hij stond dus op, ging naar hem toe, slingerde den hamer snel en met groote kracht, gaf hem eenen slag midden op de kruin van het hoofd en bespeurde, dat de hamer diep in zijn hoofd drong. Op dat oogenblik ontwaakte Skrýmir, en vroeg: Hoe nu? Is mij eene eikel op het hoofd gevallen? en hoe is het met u, Thórr? Thórr trad snel terug en antwoordde, dat hij zoo even wakker geworden was, dat het nog midden in den nacht was en tijd om te slapen. Hij nam zich voor den reus, zoodra de gelegenheid gunstig was, zulk eenen derden slag te geven, dat hij hem daarna nooit weer voor zijne oogen zou zien. Hij ging dus liggen en lette er op of Skrýmir in diepen slaap viel. Kort vóór den dageraad bespeurde hij, dat Skrýmir sliep, stond op, liep naar hem toe, zwaaide den hamer met zijne volle kracht en sloeg hem op de slaap, die naar boven gekeerd was, zoodat de hamer er tot de greep in drong. Maar Skrýmir rigtte zich op, wreef zijne wang en zeide: Ik geloof, dat daar boven mij in den boom vogels zitten; want een van die heeft, terwijl ik wakker werd, iets op mijn hoofd laten vallen. Zijt gij wakker, Thórr? Het is, geloof ik, tijd om op te staan en onze kleederen aan te trekken. Gij hebt ook geene verre reis meer te doen om naar de stad Útgarđr te komen. Ik heb gemerkt, dat gij onder elkander mompeldet, dat ik een man ben van geene kleine gestalte; maar als gij in Útgarđr gekomen zijt, zult gij langere mannen zien. Nu geef ik u eenen goeden raad: Gedraag u niet te overmoedig; want de hovelingen van Útgarđaloki verdragen niet geduldig de snoeverij van zulke knapen. Keer anders terug, wat ik in allen gevalle voor u het veiligst acht. Zijt gij evenwel voornemens uwe reis te vervolgen, rigt dan uwen

koers naar het Oosten: ik moet naar het Noorden en naar de bergen, die gij daar ziet. Skrýmir nam den ransel met eetwaren, hing dien op den rug, stapte over den weg naar het bosch en scheidde van hen, en men zegt niet, dat de Asen wenschten hem gezond weer te zien.

Is reusachtige afmeting van ligchaam en daaraan geëvenredigde kracht eene der doorgaande eigenschappen van de reuzen, zoodat zij de almagtige reuzen kunnen heeten: ook wijsheid, of beter gezegd wetenschap van verborgene dingen, wordt hun in den regel toegekend. Die wetenschap bepaalt zich intusschen tot het ver verledene, waarvan zij, die reeds vóór de goden bestonden, getuigen konden zijn. Wij ontmoetten reeds den naam van hondwijze Jötunn. Dergelijke benamingen komen meer voor, en in 't geen wij vermeldden, straalde ook reeds hier en daar de reuzenwetenschap door. Nader evenwel leeren wij haar karakter kennen uit een lied, dat wij in de inleiding omschreven hebben en thans in zijn geheel laten volgen:

Vafthrúðnismál.

Óðinn.

Geef mij raad, Frigg! 'k wensch een reis te doen
Naar Vafthrúðnirs woning.
Vurig verlang ik te spreken van vroegere tijden
Met den alwetenden Jötunn.

Frigg.

Te huis te blijven vermaan ik Heirvader,
In der zaligen zalen;
Geen Jötunn ken ik, die niet in krachten
Wijkt voor Vafthrúðnir.

Óðinn.

Veel ervoer ik, veel vernam ik;
Om licht ook ging ik bij goden.
Dies wil ik weten wat in Vafthrúðnirs
Zalen te zien is.

Frigg.

4. Zegen verzelle u, zegen geworde u,
Voorspoed wachte u op weg!
Scherp zij uw geest, als gij, schepper der menschen!
Met Jötunns woorden wisselt.

---

5. Weg ging Ódinn de wijsheid te peilen
Van den alwetenden Jötunn.
Ras bereikte hij de veste van Imrs vader:
Aanstonds ging Yggr binnen.

Ódinn.

6. Zijt gij Vafthrúđnir, wien ik mag groeten?
'k Treed in uw zaal ten bezoek.
'k Wensch te weten of gij een wijze zijt
En een alwetende Jötunn.

Vafthrúđnir.

7. Wie mag die man zijn, die in mijn zaal
Zijn stem verheven heeft?
Niet levend laat ik dees burgt u verlaten,
Als gij 't in wijsheid niet wint.

Ódinn.

8. Gangráđr heet ik; als wandlaar ging ik
Binnen uw deur met dorst.
Van verre kom ik, herberging vraag ik,
Jötunn, 'k was gaarne uw gast.

Vafthrúđnir.

9. Niet op den drempel der deur, Gangráđr!
Neem in de zaal eenen zetel:
Blijken mag dan, wie 't meeste weet,
Gastheer, of grijze spreker.

Gángráđr.

10. Als bij den hooge de haavlooze komt,
Spreke hij zinrijk of zwijge:

Slecht toch gaat het den ijdlen snapper,
Die een grimmig man ontmoet.

Vafthrúðnir.

11. Gángráðr, kiest ge uw kans te wagen,
Staande op den drempel der deur:
Kunt gij 's kleppers naam mij kond doen,
Dien menschen den dageraad danken?

Gángraðr.

12. Skinfaxi brengt den schittrenden dageraad
's Morgens den menschen.
Gothen hebben geen godlijker ros; steeds
Schittren de manen der merrie.

Vafthrúðnir.

13. Gángráðr, kiest ge uw kans te wagen,
Staande op den drempel der deur:
Noem dan 't ros, dat den nacht den menschen
Van 't Oosten aanvoert.

Gángráðr.

14. Hrímfaxi noemt men 't ros, dat den nacht trekt
En 's avonds aanbrengt.
Meeldauw schuimt van 't gebit des morgens,
En vult met dauw de dalen.

Vafthrúðnir.

15. Gángráðr, kiest ge uw kans te wagen,
Staande op den drempel der deur:
Zeg welk water der wereld van Asen
En reuzen beide grenzen geeft.

Gángráðr.

16. Ifing stelt Asen en Jötunns perken,
Die beider grond begrenst.

Altijd vloeit hij ongeketend;
Geen ijs belemmert zijn loop.

Vafthrúdnir.

17. Gángrádr, kiest ge uw kans te wagen,
Staande op den drempel der deur:
Zeg, in wat dal ten strijde dagen
Der Asen schaar en Surtur.

Gángrádr.

18. Vígrids dal wordt de woelige kampplaats
Van de Asenscharen en Surtur.
Honderd dagen reizens houdt het regts en links;
Naar zulk een kampplaats komen zij.

Vafthrúdnir.

19. Kundig zijt gij, gast! kom op de Jötunnbank;
Laat ons daar woorden wisslen.
Laat ons nu verder om 't leven dobblen
In wijsheids weddingschap.

Gángrádr.

20. Wint gij 't, Vafthrúdnir! waarlijk in kennis,
Weet gij de wondren van ouds:
Zeg dan, hoe de aarde is ontstaan en de hemel.
Jötunn! weet dat uw wijsheid?

Vafthrúdnir.

21. Uit Ymrs vleesch werd de aarde geschapen,
Uit zijn beendren de bergen;
Uit zijn schedel schiepen de scheppers den hemel,
Uit zijn zweet de zee.

Gángrádr.

22. Wint gij 't, Vafthrúdnir! waarlijk in kennis,
Weet gij de wondren van ouds:

Hoe zou de maan wel tot de menschen komen,
En de zon, zeg mij dat!

Vafthrúdnir.

23. Mani's vader is Mundilfôri,
En zoo van de zon ook.
Zij dwalen daaglijks door heel den hemel
Teeknen den tijd en het jaar.

Gángrádr.

24. Zeg mij ten derde zoo gij wijsheid hebt,
En het weet, Vafthrúdnir!
Wie verwekte den dag, die in de wereld komt,
En den nacht en de nieuwe maan?

Vafthrúdnir.

25. Dagr is, zegt men, Dellings zoon,
En Nátt is Nörvi's kind.
Goede goden gaven de maankwartieren,
Om den tijd te tellen.

Gángrádr.

26. Zeg mij ten vierde, zoo gij 't gevraagd hebt,
En het weet, Vafthrúdnir!
Waar kwamen winter en warme zomer van;
't Eerst bij de goede goden?

Vafthrúdnir.

27. Vindsvalr is winters vader,
Zomer Svasudrs zoon.
Onophoudelijk trekken ze elkander,
Totdat de goden vergaan.

Gángrádr.

28. Zeg mij ten vijfde, zoo gij 't gevraagd hebt,
En het weet, Vafthrúdnir!

Wie van de Asen of van Ymirs geslacht
't Eerst in 't aanzijn trad.

Vafthrúdnir.

29. Oudtijds en eer nog dan de aarde voortkwam,
Werd Bergelmir geboren.
Drudgelmir was diens vader,
Ontstaan uit Örgelmir.

Gángrádr.

30. Zeg mij ten zesde, indien gij 't zien kunt,
En het weet, Vafthrúdnir!
Van waar Örgelmir, de oudste van alle
Jötunnkindren kwam.

Vafthrúdnir.

31. Van de Elivagar vloeiden droppelen
En werden een woeste reus.
Uit de zuiderwereld woeijen vonken,
En leenden leven aan 't ijs.

Gángrádr.

32. Zeg mij ten zevende, indien gij 't zien kunt,
En het weet, Vafthrúdnir!
Hoe kreeg de woeste Jötunn kinderen?
Immers men gaf hem geen gade.

Vafthrúdnir.

33. Onder 's reuzen oksels zegt men, rijpten
Zamen zoon en dochter.
Voet met voet won een zeshoofdigen zoon
Den ruwen Hrimthurs.

Gángrádr.

34. Zeg mij ten achtste, zoo 't u is aangezegd,
En gij 't weet, Vafthrúdnir:

Wat ge als 't oudste kent, als 't eerste u herinnert;
Zeg, alwetende Jötunn!

Vafthrúdnir.

35. In d'aanvang des tijds, eer de aarde ontstaan was,
Werd Bergelmir geboren.
Vroeg werd, zoo weet ik, de wijze Jötunn
In de boot geborgen.

Gángrádr.

36. Ten negende zeg mij — wijs immers noemt men u —
Zoo gij 't weet, Vafthrúdnir,
Waar de wind van komt, die over 't water vaart,
Schoon men hem zelve niet ziet.

Vafthrúdnir.

37. Hraesvelgr heet hij, die aan 's hemels eind zit,
Een Jötunn in arendskleed.
Zijn wieken doen 't waaijen van den wind ontstaan,
Die langs de velden vaart.

Gángrádr.

38. Tiendens geef mij antwoord, als van 't ontstaan der goôn
Gij weet, Vafthrúdnir!
Hoe toch hebben de heilige goden
Njordr opgenomen?
Honderd hoven heeft hij en tempels;
En toch, een Ase dat is hij niet.

Vafthrúdnir.

39. In 't land der Vanen schiepen hem wijze magten,
Zonden den Goôn hem ten gijzelaar.
Aan het einde echter komt hij
Terug bij de wijze Vanen.

Gángráðr.

40. Elfdens antwoord mij, zoo van 't Asenleven
Gij weet, Vafthrúðnir!
Wat de Einherjars doen in Ódinns zaal,
Totdat de goden vergaan.

Vafthrúðnir.

41. Al de Einherjars in Ódinns zaal
Kampen dag aan dag.
Strijd is hun leven; van 't strijdperk keeren zij,
Om vreedzaam samen te zitten.

Gángráðr.

42. Twaalfdens antwoord mij, zoo van 't Asenleven
Gij weet, Vafthrúðnir!
Noem van de Jötunns, en van al de Asen
't Grootst geheim mij, alwetende Jötunn.

Vafthrúðnir.

43. Der Asen geheimen en die der Jötunns
Kan ik verkondigen.
Overal was ik, in elke wereld.
Tot Niflhel beneden bezocht ik negen;
Daar varen de helden naar Hel.

Gángráðr.

44. Veel vernam ik, veel beproefde ik,
Ik leerde van vele vorsten.
Wie zal nog leven, als lang reeds Fimbulwinter
Ligt in 't verledene?

Vafthrúðnir.

45. Líf en Lífthrasir leven verscholen
In Hoddmimirs hout.
Dauw van den morgen dient hun tot spijze;
Van hen komt weer kroost voort.

Gángráðr.

46\. Veel vernam ik, veel beproefde ik,
Ik leerde van vele vorsten.
Wie brengt een zon aan den blaauwen hemel,
Als deze de prooi werd van den wolf?

Vafthrúðnir.

47\. Eene dochter baart ze, de blinkend stralende,
Eer ze in Fenrirs kaken komt.
Haar moeders weg volgt de maagd met luister,
Na der Asen einde.

Gángráðr.

48\. Veel vernam ik, veel beproefde ik,
Ik leerde van vele vorsten.
Wat maagden zijn 't, die op de zee des tijds
Met kennis der toekomst toeven?

Vafthrúðnir.

49\. Over de vesten der menschen varen
Drie maagden van Mögthrasir,
De eenge beschiksters van 't lot der geschapenen,
Schoon bij de Jötunns opgevoed.

Gángráðr.

50\. Veel vernam ik, veel beproefde ik,
Ik leerde van vele vorsten.
Wie zal der Asen eigendom hoeden,
Als Surturs brand is gebluscht?

Vafthrúðnir.

51\. Viðarr en Vali bewaken den tempel
Na Surturs blakenden brand;
Móði en Magni hanteren Mjölner
En beslissen den slag.

Gángráðr,

52. Veel vernam ik, veel beproefde ik:
Ik leerde van vele vorsten.
Wat wordt van Óðinn eenmaal het einde,
Als de goden vergaan?

Vafthrúðnir.

53. Alföðr wordt door den wolf verslonden
En Vidarr wreekt het.
Hij klooft de kaken van 't kwade monster,
En de strijd komt tot staan.

Gángráðr.

54. Veel vernam ik, veel beproefde ik,
Ik leerde van vele vorsten.
Wat fluisterde Óðinn zijnen zoon in 't oor,
Eer hij den stapel besteeg?

Vafthrúðnir.

55. Wie kan iets weten van wat gij eertijds
In 't oor van uw zoon gezegd hebt?
Met veegen mond vermeldde ik 't orakel
Van 't vergaan der goden;
Met Óðinn speelde ik het spel der redenen:
Gij blijft altijd der wijzen wijsste.

Dat de reuzen toovenaars zijn en daarom met den naam van tröll betiteld worden, hebben wij reeds gezegd. Uit het een en ander, dat in de medegedeelde verhalen aangaande de reuzen voorkwam, hebben wij den aard der tooverij, die hun werd toegeschreven, reeds eenigermate kunnen leeren kennen. Wij wenschen er echter nog iets meer van te weten, en worden daartoe in staat gesteld door de Gylfaginning, die d. 46 en 47 eene geheele reeks van tooverijen mededeelt. Zij geschiedden in Útgarðr, nadat Thórr met zijne makkers daar was aangekomen.

"Thórr toog nu met zijne makkers verder, en ging voort tot aan den middag. Toen zag hij op een veld eene burgt staan, zoo hoog, dat hij het hoofd achterover buigen moest om er over heen te zien. Zij gingen er heen, maar vonden aan de poort een gesloten traliehek. Thórr onderzocht dit, maar kon het niet openen, zoodat zij, om in de burgt te komen, zich tusschen de traliën door drongen en zoo naar binnen geraakten. Daarop zagen zij eene groote zaal en begaven zich er heen. De deur stond open, zij gingen binnen en zagen er op twee banken vele, meest zeer lange mannen. Vervolgens kwamen zij voor den koning Útgarđaloki en groetten hem. Hij zag hen turend aan, liet de tanden zien en sprak grijnzend: Zelden hoort men van lange reizen waarheid; maar is het wel anders dan ik denk, nam. dat die kleine knaap daar Öku-thórr is? Maar misschien zijt gij meer dan gij schijnt. Wat zijn de bedrijven, waarin gij knapen meent uit te munten? In ons midden mag niemand verkeeren, die niet anderen in de eene of andere kunst of bekwaamheid overtreft. Toen zeide Loki, die de achterste was: Eene kunst versta ik, die ik bereid ben te toonen. Hier zal niemand zijn, die zijne spijs vlugger opeet dan ik. Útgarđaloki antwoordde: Dat is zeker eene kunst, als gij ze verstaat; maar dit zullen wij bezien. Daarop riep hij naar de banken, dat een, met name L o g i, komen zou om zich met Loki te meten. Men nam eene trog, vulde die met vleesch en zette ze op den vloer der zaal. Loki ging aan het eene, Logi aan het andere einde zitten, en beiden aten om het hardst, totdat zij elkander in het midden van de trog ontmoetten. Toen had Loki al het vleesch van de beenderen afgegeten, maar Logi had alles zamen verteerd, vleesch en beenderen en de trog er bij. Allen waren van oordeel, dat Loki het spel verloren had. Nu vroeg Útgarđaloki, in welke kunst die andere jonge man bedreven was. Thjalfi antwoordde, dat hij met elk, dien Útgarđaloki daartoe zou uitkiezen, eenen wedloop wilde beproeven. Útgarđaloki antwoordde, dat dit eene goede kunst was, maar dat hij zeker meenen moest uiterst snel van voeten te zijn, indien hij hoopte daarin

overwinnaar te kunnen worden, dat men echter oogenblikkelijk de proef zou nemen. Daarop stond Útgarđaloki op en ging naar buiten, waar op het veld eene goede renbaan was. Útgarđaloki riep nu een jongen knaap, die Hugi heette, en gebood hem met Thjalfi eenen wedloop te houden. Daarop begonnen zij den eersten loop en Hugi was zoo ver vooruit, dat hij aan het einde der baan zich omkeerde Thjalfi te gemoet. Gij moet u beter weeren, Thjalfi! — sprak Útgarđaloki, — indien gij het spel wilt winnen; maar 't moet gezegd worden, dat nog nooit iemand herwaarts is gekomen, die mij vlugger voorkwam dan gij. Zij begonnen nu den tweeden loop, en toen Hugi aan het einde der baan kwam en zich omkeerde, was Thjalfi nog een pijlschot ver terug. Goed geloopen! sprak Útgarđaloki: maar ik kan nu naauwelijks meer gelooven, dat hij het spel winnen zal; dat zullen wij zien, als zij voor de derde maal in de baan komen. Zij stelden zich nu nogmaals een doel, en toen Hugi aan het einde der baan gekomen was en zich omkeerde, was Thjalfi nog niet tot aan het midden gevorderd. Toen zeiden allen, dat er in dit spel proeven genoeg gegeven waren. Nu vroeg Útgarđaloki Thórr, in welke kunst hij zijn meesterschap wenschte te toonen, nadat de lieden zooveel roemrijks van zijne daden hadden verhaald. Thòrr antwoordde, dat hij zich het liefst in het drinken zou willen meten met wie dan ook. Útgarđaloki antwoordde, dat dit wel geschieden kon. Hij ging in de zaal, riep zijnen schenker en beval hem den horen te brengen, waaruit zijne hovelingen pleegden te drinken. Kort daarna kwam de schenker met den horen en gaf dien Thórr in de hand. Toen zeide Útgarđaloki: wij noemen het goed gedronken, wanneer iemand den horen in eene teug ledigt; sommigen doen het in twee teugen, maar niemand is zulk een slechte drinker, dat hij het niet in drie zou doen. Thórr bezag den horen. Hij scheen hem niet te groot, hoewel tamelijk lang; maar hij was ook zeer dorstig. Hij begon te drinken, nam geweldige teugen, en meende niet noodig te hebben, den horen dikwijls van den mond te nemen en er in te zien. Toen hij den adem kwijt was, zette hij

den horen neer, en zag, hoeveel er nog in was, maar 't kwam hem voor, dat de inhoud nog maar zeer weinig was verminderd. Útgarđaloki zeide: 't Is goed gedronken, maar toch niet bijzonder: ik zou het niet geloofd hebben, als men mij gezegd had, dat Asathórr niet beter drinken kon. Maar ik weet, dat gij met de tweede teug den horen uitdrinken zult. Thórr antwoordde niets, maar zette den horen aan den mond en dacht nu een krachtiger teug te nemen. Hij deed zijn uiterste best, zoolang hij adem had, maar zag, dat het einde van den horen niet zoo hoog naar boven kwam als hij wel gewenscht had, en toen hij den horen van den mond nam, kwam het hem voor, dat er nog minder uitgekomen was dan de eerste maal; hij kon hem nu evenwel dragen zonder te storten. "Hoe nu, Thórr, zeide Útgarđaloki, wilt gij u in acht nemen eenen dronk meer te doen dan u dienstig is? Mij dunkt, als gij den horen met de derde teug wilt ledigen, dan moet die teug de grootste van alle zijn. Gij zult evenwel hier bij ons geen zoo groot man kunnen heeten, als waarvoor gij bij de Asen doorgaat, wanneer gij in andere spelen niet meer mans zijt dan in dit gebleken is. Toen werd Thórr toornig, zette den horen aan den mond, en dronk met alle magt, zoolang hij immer kon, en toen hij in den horen zag, was er nu toch meer uitgekomen dan de beide vorige reizen. Toen gaf hij den horen terug en wilde niet meer drinken. Daarop zeide Útgarđaloki: Het is nu duidelijk, dat uw vermogen niet zoo groot is als wij dachten; wij zien nu, dat gij in dit stuk niets kunt uitrigten. Thórr gaf ten antwoord: Ik wil mijne kracht ook nog in andere spelen beproeven, maar het zou mij toch verwonderen als ik te huis was, bij de Asen, en zulke teugen daar klein werden genoemd. Maar welk spel wilt gij mij nu aanbieden? Útgarđaloki zeide: Jonge knapen plegen wel, wat weinig te beduiden heeft, mijne kat daar van den grond te ligten, en ik zou er niet aan gedacht hebben, Asathórr zoo iets voor te stellen, indien ik niet gezien had, dat gij minder kunt dan ik dacht. Dadelijk kwam er eene graauwe, tamelijk groote kat over den vloer van de zaal loopen.

Thórr ging naar haar toe, vatte haar met de hand midden onder den buik en wilde haar opheffen, maar de kat kromde den rug, en toen Thórr haar zoo hoog optrok als hij kon, kwam zij met den eenen poot van den grond. Verder kon Thórr het in dit spel niet brengen. Toen zeide Útgarđaloki: Het is met dit spel gegaan zooals ik verwacht heb. De kat is tamelijk groot en Thórr klein en kort naast de groote mannen, die hier bij ons zijn. Toen sprak Thórr: Zoo klein als gij mij noemt, kome maar hier wie wil en worstele met mij; nu ben ik toornig. Útgarđaloki antwoordde, terwijl hij naar de banken zag: Ik zie hier geen enkel man, die het niet als een kinderspel zou beschouwen, met u te worstelen. Maar laat eens zien, voer hij voort, roept de oude vrouw, mijne voedster Elli: met haar mag Thórr worstelen, als hij wil. Zij heeft reeds mannen neergeworpen, die mij niet zwakker schijnen dan Thórr. Weldra kwam er eene oude vrouw in de zaal. Útgarđaloki zeide tot haar, dat zij zich met Asathórr zou meten. De strijd liep zoo af, dat zij te vaster stond, naarmate Thórr zich meer inspande. Daarop begon de vrouw hem een been te ligten. Thórr werd met eenen voet los en er volgde eene hevige worsteling, maar het duurde niet lang of Thórr was op eene knie gezonken. Toen trad Útgarđaloki nader en gebood hun met den strijd op te houden. Hij voegde er bij, dat Thórr nu niet meer noodig had iemand anders aan zijn hof tot den strijd uit te dagen. Het werd nu ook weldra nacht, en Útgarđaloki geleidde Thórr en zijne gezellen naar de banken, waar zij den nacht onder een goed onthaal doorbragten.

Toen het den volgenden morgen dag werd, stonden Thórr en zijne gezellen op, kleedden zich en waren gereed om de terugreis te aanvaarden. Toen kwam Útgarđaloki en liet hun eene tafel voorzetten. Er ontbrak niets aan een goed onthaal, spijze noch drank. En nadat zij gegeten hadden, bespoedigden zij hunne reis. Útgarđaloki begeleidde hen tot voor de burgt, en bij het afscheid rigtte hij het woord tot Thórr en vroeg, hoe hij met zijne reis tevreden was, en of hij eenen sterkere had ontmoet, dan hij zelve was. Thórr ant-

woordde, dat hij niet anders kon dan bekennen, dat de ontmoeting met hen hem weinig tot eere had gestrekt; maar, voegde hij er bij, ik weet, dat gij mij voor een zeer onbeduidend man zult houden en daarmede ben ik zeer slecht tevreden. Toen zeide Útgarđaloki: Nu wil ik u de waarheid zeggen, nu gij weer buiten de burgt zijt, binnen welke gij, zoo lang ik leef en te bevelen heb, niet voor de tweede maal zult komen. En ik wil u ook wel zeggen, dat gij er nooit in gekomen waart, wanneer ik vroeger geweten had, dat gij zoo groote kracht bezit, waarmede gij ons bijna in groot ongeluk hadt gebragt. Maar ik heb u begoocheld. Want de eerste maal, toen ik u in het woud vond, was ik het, die u ontmoette, en toen gij den ransel met proviand zoudt losmaken, had ik hem met ijzeren banden digtgesnoerd, en gij vondt geene plaats om hem te openen. En naderhand deedt gij met den hamer drie slagen naar mij. De eerste was de zwakste, en was toch zwaar genoeg om mij den dood te berokkenen, indien hij mij geraakt had. Maar gij zaagt bij mijne zaal een bergrug, en daar bovenin drie vierkante dalen, van welke een het diepste is. Dat waren de sporen van uwe hamerslagen. Dien bergrug hield ik voor uwen hamer, maar gij zaagt het niet. Zoo was het ook met de spelen, waarin gij u met mijne hovelingen zoudt meten. Het eerste was dat, waarin Loki zijn best deed. Hij was zeer hongerig en at sterk. Maar hij, die Logi heette, was het onbeteugelde vuur, en verbrandde het vleesch en de trog te gelijk. En toen Thjalfi eenen wedloop hield met hem, die Hugi heette, was deze mijne gedachte en het was niet te verwachten, dat Thjalfi het van haar in snelheid winnen kon. En toen gij uit den horen dronkt, en die slechts langzaam scheen te minderen, geschiedde er werkelijk een wonder, dat ik niet voor mogelijk had gehouden. Het andere einde van den horen lag buiten in de zee. Dat zaagt gij niet; maar als gij bij de zee komt, zult gij kunnen zien, hoe veel lager zij nu is. Dat noemt men thans Ebbe. Verder zeide hij: Ik heb het vooral niet als een minder sterk bewijs van kracht beschouwd, dat gij de kat opligttet,

en om u de waarheid te zeggen, wij werden allen verschrikt, toen wij zagen, dat gij haar met den eenen poot van den grond bragt. Want de kat was niet, wat zij scheen te zijn: zij was de Miđgarđslang, die om alle landen ligt, en die naauwelijks nog lang genoeg was om met kop en staart de aarde te raken; want gij staakt den arm zoo hoog omhoog, dat het niet ver meer van den hemel bleef. Een groot wonder was ook de worstelstrijd, dien gij met Elli hadt. Want er is nog nooit iemand geboren en er zal nooit iemand geboren worden, dien niet, wanneer hij zoo oud wordt, dat Elli hem bereikt, de ouderdom ten val brengt. Nu echter is het waarheid, dat wij scheiden moeten, en voor ons beiden zal het het beste zijn, dat gij ons niet andermaal komt bezoeken. Ik zal echter ook eene volgende maal mijne burgt met dergelijke en andere begoochelingen beschermen, zoodat gij geene magt over mij krijgt.

Toen Thórr deze rede hoorde, greep hij naar zijnen hamer en hief dien omhoog. Maar toen hij slaan wilde, zag hij Útgarđaloki nergens meer. Nu keerde hij zich om naar de burgt en wilde haar vernielen; daar zag hij vóór zich uitgestrekte en schoone landerijen, maar geene burgt. Hij keerde om en trok zijns weegs, totdat hij weer in Thrúđvángr kwam. Hij had intusschen het voornemen opgevat om te beproeven, of hij niet tot eene ontmoeting met de Miđgarđslang kon geraken.

In dit uitvoerig verhaal van Thórrs ontmoetingen in Útgarđr, in dichterlijken vorm door Öhlenschläger, in zijne Nordens Guder uitgewerkt, komt vrij wel alles voor, wat ons den aard en het wezen der tooverkunstenarij van de reuzen kan doen kennen. Gedaanteveranderingen, zinsbegoochelingen, verschijnen en verdwijnen, onzigtbare verplaatsing van voorwerpen, dat is wat telkens wordt vermeld. Men kan daar nog bijvoegen, het doen ontstaan en bedaren van stormen, watervloeden, aardbevingen en andere vreesaanjagende natuurverschijnselen. Over het geheel wordt den reuzen dezelfde magt over de

krachten en verschijnselen der natuur toegekend als aan de goden, maar in mindere mate, zoodat ten slotte de goden hun toch te magtig zijn. Ook den menschen komt, naar de voorstelling der oude Noormannen, eene soortgelijke toovermagt toe, maar waar daarvan sprake is, blijkt het doorgaans, dat zij niet dan door bemiddeling van zekere spreuken of zangen of ook zigtbare teekenen kan worden uitgeoefend. Daarvan komt ook wel het een en ander voor in de toovenarijen van reuzen en goden, maar slechts nu en dan, terwijl die hulpmiddelen bij toovenaars onder de menschen onmisbaar zijn. De goden en ook de reuzen hebben niet anders noodig dan hunnen wil. Beschouwen wij den geheelen aard der tooverijen van naderbij, dan wordt het ons duidelijk, dat het den Noormannen gegaan is zooals allen, die aan wonderen gelooven en van wonderen en toovenarijen verhalen. Zij hebben geen onderscheid gemaakt tusschen de voorstellingen der verbeelding en de gewrochten der werkelijkheid, en gemeend dat al wat eens menschen verbeelding zich kan voorstellen, ook werkelijk kan geschieden en bestaan. Zij kenden de wetten van het leven der stof, de maat der feitelijk bestaande krachten, en de regels der bewegingen en ontwikkelingen in de schepping niet, en konden daarom niet inzien, dat dichterlijke waarheid iets anders is dan waarheid in het tegenwoordige leven of in de geschiedenis. Wat de verbeeldingskracht of het denkvermogen aan de hand gaven, had voor hen even tastbare actualiteit als wat de ervaring der zinnen deed kennen, en voor de regtbank der wetenschap was beproefd. En daar zij aan sommige menschen een grootere mate van magt dan aan anderen toekenden, aan de reuzen eene schier onbegrensde kracht en aan de goden oppermagt, zoo verhaalden zij naïf en argeloos, dat die alles feitelijk konden te weeg brengen en menigmaal hadden te weeg gebragt, wat zij zich met hunne verbeelding konden voorstellen, zonder er in het minst aan te denken, dat alleen zulke werkingen, verschijnselen en veranderingen kunnen plaats vinden, als beantwoorden aan de in de schepping aanwezige krachten en wetten.

"trouw als een Jôtunn" tot een spreekwoord worden kon. Intusschen staan zij steeds als eene vijandige wereld tegen die der goden over, worden door hen bestreden en ondanks al hunne pogingen gaande weg teruggedrongen, met het vooruitzigt van eenmaal geheel te worden overwonnen. Zij zijn ook tegen de wijze goden op verre na niet opgewassen. De reuzen zijn, bij al hunne wetenschap van het verledene, dom. Zij laten zich door de goden verschalken, in hunne eigene netten vangen. Wat zij tot schade der goden ondernemen, dat loopt op hun eigen verderf uit. Toen na de aanneming van het christendom de goden en reuzen des voormaligen geloofs in het Noorden voor de bewustheid der bekeerden in booze duivelen veranderden, kon daar, maar ook daar alleen, ten gevolge van de aan de reuzen toegeschrevene domheid, het spreekwoord: een domme duivel ontstaan. Intusschen, zij zouden nog dieper zinken, en eindigen met geheel te verdwijnen. Als een Jötunn, met eenen god in zamenspraak, zich laat verschalken en zoolang bezighouden, tot de zon opgaat en het daglicht hem beschijnt, zoo zeggen de oude oorkonden, dan verandert hij in eene rots. In dat mythische woord ligt de sleutel tot de juiste kennis van de reuzenwereld. De kinderen, geboren uit het huwelijk tusschen verbeeldingsvermogen en onwetendheid, kunnen alleen leven, zoolang zij zich in het element der moeder, de duisternis, bevinden. Bestraalt hen het licht der heldere kennis, dan lost hun wezen zich op, en zij worden weer de onbezielde natuurgewrochten, waaruit zij oorspronkelijk werden gevormd.

§ 10 REUZENVROUWEN.

Dat de dichterlijke verbeelding der Noormannen de elementen en natuurgewrochten niet alleen onder de gedaante van mannen, maar ook onder die van vrouwen voorstelde, is ons reeds gebleken, daar wij een groot aantal namen van reuzenvrouwen ontmoetten. Wij hebben niet noodig bij deze in het algemeen stil te staan. Wat van de

reuzen gezegd is, geldt van de reuzenvrouwen eveneens. Intusschen zijn er enkele onder deze reuzenvrouwen, die wij persoonlijk nader moeten kennen, omdat zij deels met de goden in de naauwste aanraking stonden of in hunnen kring werden opgenomen, deels eene eigene eeredienst in het oude Noorden hebben gehad. Wij bepalen ons vooreerst bij een viertal.

In de eerste plaats vestigen wij onze aandacht op Gerđr, omdat zij, hoewel van reuzenafkomst, voorgesteld wordt als onder de Asen opgenomen als echtgenoot van Freyr. Zij was de dochter van Gýmir of Aegir en van Örbođa, dus van de zee en eene reuzenvrouw. Haar broeder was Beli, de brullende, die door Freyr met een hertshoren gedood werd. Zij behoort dus, volgens de beschrijving van hare afkomst en bloedverwantschap, tot het rijk der ongetemde en magtige natuurkrachten. Terwijl haar naam, verwant met Jord, Erde, aarde, ons aan den aardbodem doet denken, zoodat zij óf die aarde zelve, óf althans eene in de aarde schuilende kracht moet zijn, wordt dit bevestigd door hare afstamming van de zee, uit wier schoot het land zich verheft, en hare verwantschap met Beli, den brullenden stormwind, die op de noordelijke zeeën vervaarlijk huist. De stormen razen het felst in den winter, en worden overwonnen in den lentetijd, door den invloed der zon. Daarom is het Freyr, die Beli doodt, en wanneer de mythe zulks door een herstshoren geschieden laat, dan maakt zij eene toespeling op den tijd van de lentenachtevening, wanneer de herten hunne horens plegen af te werpen.

Gelijk Gerđrs afkomst medebrengt, heeft zij haar verblijf in de kloven van 't gebergte, in de aarde. Vlammen flikkeren om hare woning, die afgesloten is door eene omheining, welke woedende honden bewaken. Intusschen is zij verwonderlijk schoon, en hare armen stralen zoo van glans, dat daarvan lucht en water en alle werelden blinken.

Op zekeren tijd, zoo verhaalt de mythe, d. 37, had Freyr zich

op den zetel van Odinn gezet, van waar hij de geheele wereld overzien kon. Van daar viel zijn oog op Gerðr, terwijl zij naar hare woning ging om daar binnen te treden. Hij werd door hare schoonheid bekoord en kon niet rusten voor dat hij haar tot vrouw had gekregen. Zijn dienaar Skirnir gaat er voor zijnen meester op af, van diens paard voorzien en met diens zwaard gewapend. Hij komt naar de woning van Gerðr, wordt daar ontvangen en verrigt zijne boodschap. Niet zonder moeite echter weet hij het zoo ver te brengen, dat hij ten laatste voor zijnen heer het jawoord ontvangt, en de belofte kan terugbrengen, dat Gerðr na drie nachten Freyr in het woud Barri zal ontmoeten.

Zoo verhaalt de jongere Edda. Maar wie kan nu Gerðr zijn? De schrijver van het mythologisch woordenboek in de uitgave der Saemundar Edda op kosten van het legaat van Arne Magnaeus, verklaart haar voor het Noorderlicht. Zeker wordt daardoor een trek der beschrijving ten volle duidelijk, namelijk dat rondom Gerðrs verblijf flikkerende vlammen bruisen, en nog een andere, dat hare armen glans genoeg van zich werpen, om lucht en wateren en alle werelden te doen stralen. Maar het noorderlicht kan toch wel niet meer dan de glans der armen zijn, geenszins Gerðr zelve. Simrock meent Gerðr te moeten houden voor de warmte der aarde, van welke 't noorderlicht eene uitstraling is. Maar de aardwarmte kan toch wel niet de dochter der zee en de zuster van den storm heeten; daarenboven zou ook de voorstelling van een huwelijk tusschen de zon en de warmte der aarde, geene zeer schoone of krachtige zijn. Het komt mij voor, dat alle trekken der mythische voorstelling tot haar regt komen, wanneer wij ons eenvoudig houden aan de beteekenis van den naam en op grond daarvan in Gerðr de aarde, den aardbodem zelve zien. Als dochter van Gýmir is zij dan uit de zee opgerezen, evenals de woedende winterstormen, die, gelijk zij, kinderen van den Oceaan zijn. Gedurende den wintertijd ligt zij verborgen, diep begraven onder ijs en sneeuw. Men ziet haar niet, maar rondom hare

verborgene woning huilen de winterstormen, en flikkeren de vurige vlammen van het noorderlicht. Wanneer echter de zon tegen den tijd van de voorjaarsnachtevening aan den hemel omhoog rijst, dan treedt de aarde uit haren verborgen schuilhoek te voorschijn. De zon heeft dan aan de winterstormen een einde gemaakt, de hoornen der herten zijn afgeworpen: het schoone jaargetijde is in aantogt. Nu wil de aarde hare zomerwoning betrekken, en komt in hare kleurenpracht aan het licht. De zon ziet haar gelaat, en zendt zijn stralen koesterend op haar neer. Zon en aarde sluiten een trouwverbond, en als het woud groen staat, dan is dat huwelijk voltrokken.

Dat is, naar mij voorkomt, de zin der mythe. Toch is deze niet de eenige voorstelling, die uit de Edden is te putten. Skaldskaparmál 19 wordt aan Gerđr onder anderen de naam gegeven van Friggs mededingster. Is zij dat, dan is zij Óđinns gemalin, want dien rang bekleedt Frigg. Of het waar is, wat Simrock vermoedt, dat in eene oudere, voor ons verlorene mythe, Gerđr als Óđinns gemalin is geteekend, durven wij niet beslissen; maar dat Óđinn, indien hij de liefde van Gerđr heeft gewonnen, als zonnegod moet worden opgevat, komt ons naauwelijks twijfelachtig voor.

Gerđr was door haar huwelijk met Freyr in den kring der Asen opgenomen, en bevond zich dan ook in Aegisdrekka met de Asen op Aegirs gastmaal. Daar ontkomt ook zij aan Loki's smaadredenen niet. Hij verwijt haar, dat zij den moordenaar haars broeders heeft omarmd. Wat dat beteekent, weten wij. Loki had er nog kunnen bijvoegen, dat zij zulks willens en wetens had gedaan. Immers in Skirnisför laat de dichter Gerđr zeggen, dat Skirnir moet worden binnengelaten, hoewel zij een voorgevoel heeft, dat haars broeders moordenaar buiten staat. Wij komen later hierop terug.

Het Eddalied Skirnisför, waarin de ontmoeting tusschen Skirnir en Gerđr wordt beschreven, zullen wij mededeelen, wanneer wij over Freyr handelen. Hier volge thans de schoone bewerking van Öhlenschläger. Hij heeft de dichterlijke vrijheid genomen, om Skirnir het

beeld van Freyr van den waterspiegel te laten scheppen, en in zijnen drinkhoren naar Gerđrs woning medenemen. Dit toch komt in de Edden niet voor. Maar overigens is de uitwerking aan den geest der oude oorkonden getrouw, wat de teekening van Jötunns en Jötunnwereld aangaat. Dat Skirnir volgens het oude lied bij Gerđr niet alleen door het gebruiken van vleijende woorden slaagde, zal ons blijken, wanneer wij met dat lied kennis maken.

Zoo zingt Öhlenschläger, Nordens Guder, p. 213.

Toen nu Skirnir de opene poort van zilver gewaar werd,
Werwaarts de effen gehouwene wand van blinkenden steenkool
't Spoor had gewezen, trad hij binnen, maar stond ook onmidlijk
Weer in de vrije lucht. Vol sterren prijkte de hemel.
't Was in een hof, dat hij stond. In plaats van kaaklende hoenders,
Zag hij er slangen, en schuifelende adders in stede van eenden.
Huislijk kropen die rond en slobberden soms uit de trogge.

't Schort vol voeder, vertoonde zich straks op den drempel een deerne;
Kip! Kip! riep ze in de deur, en aanstonds hoorde men 't ritslen;
Slangen kropen uit iederen hoek, er waggelden padden
Langzaam voort, zooals ganzen, wanneer zij het water verlaten,
Daar aan den wal haar 't gaan zoo moeijelijk valt om den zwempoot.

Naauw had de deerne Skirnir gezien, of zij liep naar de keuken,
Stoof naar de maagden en schreeuwde; maar Skirnir verstond hare taal niet;
Finlandsch was het en klonk als 't gebulder van stormende winden.
Spoedig kwamen er deernen te voorschijn en knechts, die den vreemdling
Glurend beschouwden in stomme verbazing. Ook Skirnir bezag hen
Lagchend; hij vond ze klein, zwartharig, bleek en gerimpeld.
Glad was 't haar om hun slapen, men zag de welving des schedels
Naauwlijks bij 't klein, stompneuzig geslacht, met oogen zoo klein als
Hazelnoten, en vingers, als peenen zoo geel en verschrompeld.
Mat en slaperig staarde hun blik, hun flaauwe verwondring
Toonde, hoe traag, hoe lustloos de levensvlam bij hen brandde.
Nog leeft zulk een geslacht in Finmarksdal en in Groenland.

Skirnir zuchtte; hij sprak: Help Thórr! wat scheelt toch mijn meester?
Is hij, heerlijke man, verliefd op een heks? O, de liefde is
Blind, maar zóó blind dwaasheid alleen, dat een knaap als de lente
Zich in een slavendeerne, zóó leelijk en ruw, zou vergapen!

Zulke gedachten vervulden zijn geest, toen plotseling Gerda
Achter de deernen verscheen. Daar stond hij, verbaasd als een werkman,
Die zijnen slootswal opzet, graaft in het slik en op eenmaal
Stoot op een horen van goud. Nu ging er voor Skirnir een licht op,
Nu begreep hij zijns heeren kwaal; want godlijk was Gerda.
Niet als Freyr zoo blond, zwart was zij van haar, en de lokken
Zwierden als ebbenhout om het hoofd, dat zoo blank als ivoor was.
Niet als de hemel zoo blaauw waren de oogen, maar donkre granaten,
Diep doorzigtig, zoo als het water der zee, als het stil is.
Maar in den bruinen grond lag geest en lachte den geest toe.
Half was 't schoon van den boezem bedekt, en tusschen zijn golven
Zag men een blinkende lok, het eenige teeken, dat Gerda
Droeg van haar Jettennatuur. 't Ontsierde den boezem zoo weinig,
Als het rood de jasmijn of 't mos de geurige rozen.

Toen echter Skirnir de spraak hervond en zijn boodschap verrigtte,
Gaf hem de moedige maagd met fierheid en smadend ten antwoord:
Groet uwen meester en zeg hem, dat Freyr met smachtend verlangen
Lang kan zuchten. Hij hope niet ooit mijn hart te bezitten,
Nog veel minder mij teêr in de armen te drukken. Ik haat hem;
Nog is de smaad niet vergeten, ons aangedaan door de goden;
Diep in den donkeren kuil zucht Utgards koning in boeijen.
Maar die keten is lang. Een schooner wereld vertoont ons
't Ingewand van den berg dan de vlakten. Ódinn vermeit zich
Ginds met de vlugtige zon, zoo als Aegir speelt met het zeeschuim,
Freyr met gras, dat verflenst, en de alfenschaar met de winden!
Ons bleef 't vuur en 't gesteent, en de aarde en de brandende bergen
Luistren naar ons. Wij hebben den nek slechts te schudden, dan tuimlen
Stad en kasteel door elkaâr, en vallen als stukken op 't schaakbord;
't Woud zinkt neer als schuim op de wateren. Ódinn in Valhöl
Waant zich den grootste van magt, maar ouder is Loki, de koning,
Volgens regt van geboorte, en Ódinn ontstal hem zijn erfdeel;
Haastig echter vervliegt de tijd, en de magt en de glorie,

Thans verdwenen, zij komen terug, als Valhöl in 't stof zinkt:
Hoe ge ook dweept met uw droom, gij zult wel spoedig ontwaken.

Maar de verstandige jongeling Skirnir zeide tot Gerda:
Wie heeft die taal u geleerd, mijn betooverend kind! en verstaat ge
Zelve wel goed, wat gij zegt? Bij mijn zwaard, ik wed, dat die wijsheid
Niet uit u zelve, uit uw eigen onschuldig hart is geboren.
Utgardloki zaagt ge immers nooit, gij kunt hem niet kennen;
Zwart is hij, borstlig van haar, zit diep in 't duister begraven.
Neen, dat alles verhaalde u uw vader, en kinderlijk deelt gij
Zijn gedachten met regt. 't Past kinderen hun vader te volgen.
Maar gij stamt slechts van verre, maar zeer van verre van Loki,
Hebt niets gemeen met den reus: Gij schoon, hij leelijk van uitzigt;
Gij eene onschuldige, geurige bloemkelk: gluipend en boos hij.
Soms strekt deugd van een kind ten zoen voor misdaad der ouders;
Vaak ontmoet en vermengt zich, wat sproot uit verschillenden oorsprong.
Sijpelt niet zelfs het drabbige vocht zoo lang door het zand heen,
Dat de deernen in 't dal in 't helder water zich spieglen?
't Bloempjen verrijst uit het donker, maar heft zijn kelkjen in 't licht op.
Laat dan de roos uwer liefde èn hemel èn afgrond verbinden!

Toen sprak Gerda, de schoone maagd, verteederd tot Skirnir:
Hoflijk spreekt ge, o jongling! 'k beken, met trouwe verrigt ge
't Werk naar uws meesters gebod, en betoont u kloek en verstandig.
Keer nu terug, nadat ge u eerst met een maaltijd verkwikt hebt;
Want uw woorden bewegen mij niet, zij buigen mijn zin niet.
Fiere helden bewonen den berg, die met goden zich meten;
Komt dus eenmaal de tijd, dat een knaap in de donkere mijnen
Soms zijn zin op mij zet, en mijn hart hem weermin kan schenken,
Dan zal de bloeijende maagd hem gewillig volgen als gade.
'k Leef in mijn dal hier gelukkig, tevreên bij mijn berg en mijn beekjes;
'k Wandel fier onder de eersten des bergs in de schaar der Jettinden.
Zoo gering ben ik niet, dat ik angstig en ijdel mij tusschen
De Asenscharen zou dringen, alleen om den smaad te verduren,
Dat van de Asyniën slechts een blik van verachting mijn deel werd,
Als een onwaarde, te laag in rang voor 't verkeer met de goden.

Lagchend gaf nu de jongling Skirnir haar weder ten antwoord:

Grooteleijks dwaalt ge in uw oordeel over de Asyniën. Dwazen
Hoogmoed vindt men bij menschen; bij Valhöls goden in eenvoud.
Al wat sterk is en schoon, wat prijkt met verstand en met wijsheid,
Noemen zij godlijk — geen geboorte; want Ódinn en Thórr zelfs
Kwamen als myten voort uit niet, op 't woord van Alfadur.

Maar de aanminnige Gerda, de schoone, zeide tot Skirnir:
Wat men niet kent, dat bemint men ook niet; wel ken ik mijn bergen,
Maar geen Valhöl of Freyr, die ik niet zag en die mij niet
Zagen; ik moet wel vermoeden, dat Freyr niet regt bij het hoofd is.

Toen verhaalde de bode uitvoerig zijns meesters bedrijven,
Hoe hij op Hlidskjálf klom, daar Gerda bespiedde in de kamer,
Hoe haar ontsluijerde schoonheid zijn borst in vuur deed ontgloeijen.
Gerda bloosde als de morgen. Haar neêrgeslagene blikken
Sloeg ze op den zwellenden boezem. Maar toen van de maan haar de dienaar
Sprak, hernam ze op eens den spottenden toon weer, en riep zij
Luide en lagchend: Voorwaar, als Freyr op de maan mogt gelijken,
Laat hem geen bloeijende maagd dan bevrijen; want bleek zijn de manen,
En voor de bleeken gevoelt men zoo weinig: te laauw is hun liefde.

Drukte u Freyr in zijn arm, — gaf blozend Skirnir ten antwoord —
Dan zoudt gij weten, hoe laauw hij is. Maar 'k spreek nu niet langer;
Wijs mij mijn herberg en gun mij 't vertrek te zien, waar gij 's avonds
Slaapt, want Asafreyr beval me een schat u te brengen,
Dien 'k zoo gaarne daar neer zou leggen. Toen wees hem al lagchend
't Meisje de kamer, en ging om hem 't avondmaal te bereiden;
Want zij was goed van natuur en de moedige dienaar beviel haar.

Toen nu Skirnir alleen was, lachte zijn mond. Bij het bedde
Stond van wit alabaster een vaas op kunstige pooten
Vol van water, zoo rein als krystal, waarin de gezonde,
Bloeijende maagd vóór den nacht borst, handen en aangezigt baadde.
Zie, toen greep hij met haast zijnen horen, en goot hij diens inhoud
Snel in 't wachtende water en spoedde zich weg uit de kamer.

Maar de Jettinde (nadat de god was verkwikt en een knecht hem
't Gastvrij, liefelijk verblijf getoond had) spoedde verlangend

Heen om te zien, wat gave dat was, die van Valhöl gebragt werd,
Trok met de lip, zoo als meisjes dat doen, met spottende fierheid,
Lachte verachtend en zei: Wat is het? Misschien diamanten?
Zilver, of kammen van goud? Robijnen? Dat vindt men bij hoopen
Tusschen 't gesteente in den berg, maar niet in de lucht bij de goden.
Toen ze echter nergens een schat ontwaarde, ontvlamde ze in gramschap
Diep in haar ziel en sprak: Dat dacht ik. In sluwheid en treken
Winnen 't de goôn van de Jötunns, dat moet ik naar waarheid bekennen!
Maakte den gordel los, en begon zich haastig te ontkleeden,
Sloeg om de schouders het sneeuwwit linnen. Ontbloot tot den middel,
Stond ze in den glans van den steen in de vaas, die schitterend straalde,
Greep met de holte der hand naar de spieglende vlakte van 't water,
Wou zich de wangen verkoelen — en zag met schrik daar van Freyer
't Beeld in het water. Zij sprong met een kreet terug en bedekte
Snel met de armen kruislings de borst, en hulde zich schaamrood
Diep in 't laken, verschrikt met een schrik, die verdween in verwondring;
Want zij begreep weldra het verschijnsel, en naderde langzaam,
Tot aan den hals in het marder gehuld, om het beeld te beschouwen.

Toen echter Gerda den godlijken lach der liefde gezien had,
Kroop in heur hart een vurige gloed, die den boezem deed zwellen,
Ging haar door merg en been en bewoog haar gemoed tot bewondring.
Want hij was heerlijk en schoon: 't gewelfde voorhoofd, zoo lieflijk,
Wierp over 't flikkerend oog, dat dweeperig staarde, eene schaduw;
Tranen blonken er in en zuchten, die Gerda deed slaken.
Weeldrige lokken omzwierden als goud den hals van den jongling,
Zinrijk bedekte zijn hand op de donzige borst het verliefde
Heldenhart, dat met vuur, met kracht daar klopte voor Gerda.

Turend staarde ze lang, en merkte 't niet, dat er tranen
Druppelden langs haar wang op den mond des minnaars. 't Verlangen
Drong met wonderlijk vuur uit dat water op in haar harte.
Teeder lachte ze en zuchtte: o Freyr! en boog zich voorover,
Diep naar de zeldzame schaal, maar zag nog eerst in het ronde,
Of ze ook alleen was, en toen zij geen enklen getuige bespeurde,
Bukte zij haastig zich neer en kuste de heerlijke beeldt'nis.
Snel verdween die in 't kronklen der golven; maar 't ijzige water
Had wel heur lippen bevochtigd, doch zonder den mond te verkoelen.

Angstig tuurde zij weer, of 't beeld ook voor goed was verdwenen.
Toen echter 't water weer stil was en Freyr weer stond op de vlakte,
Toen verdiepte zij zich in gepeins. Een wijze zal zelden
Turen met zulk een geduld op 't geen zijn gedachten vervuld heeft,
Als de beminde op het beeld van den man, die haar hart heeft veroverd.
Iedere schoonheid bekoort haar, een vlek zelfs stemt haar tot blijdschap,
Wordt haar een merk, dat voor haar dien eenig dierbare teekent.
Gerda zocht evenwel te vergeefs naar gebreken bij Freyer;
Want hij was schoon ten volle, een god en een vorst onder de Asen.

Nu verdween haar hoogheid op eens, nu werd zij op eenmaal
Zacht als een lam, en zoo teeder als 't innig kirrende duifje,
En van haar hals gleed het pelswerk, 't hairige bont naar beneden,
Want het was heet. Zij schepte weer moed en fluisterde blozend:
't Beeld kan niet zien, 't is water, en toont maar een schijnsel;
'k Ga niet naar bed, ik kan niet slapen, indien ik niet eerst nog
Handen en borst heb gebaad. Toen viel het kleed van haar leden,
Bevend stond ze daar, even als Embla, toen ze uit den boomstam
Voortkwam, half nog stak in de bast, en Askur aanschouwde.
't Water nam ze in de blanke, de teedere handen, en goot zich 't
Over schouders en borst, op armen, hals en op wangen.
Maar zoo als anders verkwikte haar thans geen bad, zij gevoelde
Slechts te meer zich verhit. Toen zonk zij moede op haar bedde,
Woelde daar om, stond op, en ging heen om Freyr te bewondren.

Maar de vriendlijke Siofn (zij was onzigtbaar met Skirnir
Gerda's kamer binnen geslopen, getuige van alles)
Werd met het meisje begaan; zij raakte en sloot met den vinger
Zacht de poort van haar oogen, versierd met verruklijke wimpers,
Schudde een krans van papavers haar boven de slapen en streelde
't Kloppend harte van Gerda met droomen, zoo lieflijk, zoo teeder.

Eene tweede vrouw van reuzenafkomst, maar die eene plaats onder de Asen vond, is Skadi. Haar naam beteekent nadeel, vermindering, en zij was de dochter en erfgename van den geweldigen reus Thjassi, dien wij als eenen stormreus hebben leeren kennen, en wiens dood reeds door ons werd vermeld. Van haar is zoowel in

de oudere als in de jongere Edda sprake. Grimnismál 11 wordt Skađi vermeld als de schoone godenbruid, die haars vaders oude veste Thrymheimr bewoont. Skirnisför 1 komt zij voor als echtgenoot van Njörđr, en spreekt zij over Freyr als over haren zoon, terwijl zij Skirnir aanspoort om te beproeven, of hij niet van Freyr gewaar kan worden, wat dezen schort. Het Eddalied Aegisdrekka weet nog meer van haar te vermelden. In de prozaische voorrede van dat lied worden Skađi en Njörđr genoemd als echtgenooten, die op Aegirs gastmaal tegenwoordig waren. Zij spreekt er van haar tempel en heiligdom, en dreigt Loki om zijne smaadredenen tegen de goden met de straf, die hem wacht, maar ontvangt van hem in antwoord op die bedreiging het verwijt, dat zij met hem geboeleerd heeft.

De jongere Edda werkt deze trekken breeder uit en verklaart ze. Evenwel reeds Aegisdrekka 36 blijkt het, dat wanneer Skađi van Freyr spreekt als van Njörđs en haren zoon — onzen zoon staat er — zij dan zoo doet in hare hoedanigheid als echtgenoot van Freyrs vader; want daar verwijt Loki aan Njörđr, dat hij zijnen zoon Freyr bij zijne eigene zuster verwekt heeft, zoodat dus Skađi de eigen moeder van Freyr niet kan zijn.

Van Skađi's huwelijk met Njörđr, verhaalt Bragar. 56 het volgende:

Nadat Thjassi door de Asen gedood was, nam Skađi, de dochter van den reus, helm en maliënkolder en volle wapenrusting, en toog naar Asgarđr, om haren vader te wreken. Toen boden de Asen haar voldoening en overmaat van zoen. Vooreerst zou zij zich een der Asen tot echtgenoot kiezen, maar zonder meer dan de voeten te zien van hen, uit wie zij koos. Toen zag zij de volmaakt schoone voeten van eenen man, en riep: dezen kies ik, Baldr is zonder feil! Het was Njörđr uit Nóatún. Eene tweede voorwaarde was, dat de Asen haar aan het lagchen moesten brengen, wat zij niet geloofde, dat dezen gedaan konden krijgen. Toen bond Loki een koord aan den baard van eene geit, en bevestigde het met het andere einde om zijne lenden, zoodat zij beiden elkander heen en weder trokken en luide

schreeuwden van de pijn. Zoo rolde eindelijk Loki voor de voeten van Skađi; toen moest zij lagchen, en nu was hare verzoening met de Asen volbragt. De overmate van zoen bestond daarin, dat Óđinn Thjassi's oogen aan den hemel wierp, waar zij sints als sterren flonkeren.

Daemisaga 23 spreekt nu verder over het huwelijksleven van Njörđr en Skađi. Skađi wilde wonen, waar haar vader gewoond had, namelijk op het gebergte in Thrymheimr; maar Njörđr wenschte in de nabijheid van de zee te blijven. Om dit verschil te vereffenen, kwamen zij overeen, dat zij negen nachten in Thrymheimr, en drie anderen in Nóatûn zouden doorbrengen. Toen evenwel Njorđr van de bergen naar Nóatûn terugkwam, zong hij:

Gram ben ik den bergen, niet gaarne toef ik daar;
Slechts negen nachten.
't Gehuil der wolven mishaagt mij grootlijks;
Lief is mij 't gezang der zwanen.

Maar Skađi antwoordde:

Aan 't zeestrand sloot geen slaap mijne oogen:
Hij vlugtte voor de vogels.
Telken morgen wekte de meeuw mij,
Die weer kwam van 't water.

En daarom toog Skađi naar de bergen en woont zij sints in Thrymheimr. Daar jaagt zij op sneeuwschoenen, en draagt deswege den naam van Öndrdís, d. i. godin der sneeuwschoenen. Deze naam wordt ook in Skaldskaparmál 23 door den dichter Bragi vermeld, die zegt, dat Óđinn de oogen van Öndrdís' vader aan den hemel wierp.

Uit dit verhaal van de jongere Edda kan worden opgemaakt, dat wegens den zeer uiteenloopenden aard van Njörđr en Skađi het huwelijk tusschen beiden niet op den duur gelukkig was. Dit denkbeeld wordt in geschriften van lateren tijd nog verder uitgewerkt. Zoo ver-

haalt de Heimskringla, Ynglinga saga, hoofdst. 9, dat Skaði niet verkoos op den duur met Njörðr te leven, maar later met Óðinn trouwde, van wien zij verscheidene zonen had.

Dreigt in de oudere Edda Skaði reeds Loki met zijne aanstaande straf, en verzekert zij hem, dat hij uit haar tempel en heiligdom niet veel goeds zal ontvangen: ook dit wordt in de jongere Edda nader omschreven. Daemisaga 50 toch verhaalt, dat toen Loki door de goden gebonden was, Skaði eene vergiftige slang nam en boven hem vastbond, zoodat het vergift hem bestendig in het aangezigt droop.

Op de vraag, wie Skaði is, wat zij eigenlijk voorstelt, geeft het mythol. Lexicon bij de Saemundar Edda een antwoord, dat met de beteekenis van haren naam wèl strookt. Is toch S k a ð i zooveel als vermindering, dan kan de naam doelen op de wegsmelting van ijs en sneeuw in het voorjaar. Mogen wij Thjassi houden voor den noordschen winter met zijne stormen, dan zou Thrymheimr overeenkomen met het teeken van den stier in den dierenriem. Immers in dat rijk woonde Thjassi, wiens dood de Noormannen vierden omtrent 20 April, op den eersten feestdag van het zomerhalfjaar. Dan werd nooit vergeten op elk dorp een groot vuur te ontsteken, zooals dat in Germaansche landen, in ons vaderland, in Drenthe nog voor korte jaren telkens tegen Paschen te geschieden plagt. Die paaschvuren zijn, gelijk zoo vele andere gebruiken onder Germanen, nog aanwezige overblijfselen van het aloude heidendom onzer vaderen. Op dien tijd nu, sinds den dood van Thjassi komt diens dochter Skaði in Thrymheimr wonen, als erfgename van haren vader. Maar juist omstreeks dien tijd treedt de zon in den stier. De aanvaarding van 't bewind door Skaði in haars vaders plaats zou dan beteekenen het begin der zachtere voorjaarsstormen, nadat het rijk der winterstormen met de verschijning van de lentegodin is ten einde geloopen. Skaði's voornemen om voor den dood haars vaders wraak te nemen, komt dan hier op neer, dat de stormen in het voorjaar nog den komenden zomer in den weg staan en zooveel mogelijk bekampen. Intusschen trouwt

Skaði met Njörðr, d. i. de god van den dampkring, van de opene bevaarbare zee en van de binnenwateren. Dat huwelijk kan niet lang duren; want de stormen blijven het langst en bij voorkeur in het gebergte huizen, terwijl de zee meer onder den invloed van het schoone jaargetijde geraakt. Daarom komt er eerst tusschen de echtgenooten een verdrag tot stand. Negen maanden lang toeft de dampkring met de stormgodin vereenigd in 't gebergte, namelijk de negen wintermaanden, om dan drie zomermaanden aan 't strand, in Nóaûn, d. i. de tuin, de omheinde plaats voor schepen, verblijf te houden. Maar dit kan geen van beiden behagen. Zoolang de stormen in 't gebergte huizen, in den winter, kan het den god der zeelieden en visschers niet aangenaam te moede zijn, en gedurende de zomermaanden heeft de stormgodin op zee geen genot en geene vrije hand. Beider zamenwoning kan dan ook op den duur niet zamengaan. De storm verlaat de zee en neemt naar 't gebergte de wijk.

Bij deze opvatting van Skaði als de godin der lentestormen in 't Noorden, worden ook de andere door ons vermelde trekken verklaarbaar. Zij boeleert met Loki, den god des vuurs, der warmte. Dat komt wel overeen met haren aard als stormgodin van het voorjaar, wanneer de winterkoude afneemt, en de wind luwer wordt, de warmte van den naderenden zomer in zich opneemt. Loki, met eene geit spelende, brengt Skaði aan het lagchen en dat verzoent haar ten volle met de goden. De warmte speelt met de graauwe wolken en drijft ze heen en weder, totdat de oogen der lentestormgodin van 't lagchen overloopen, en zij zachten, verkwikkenden regen als lagchende tranen schreit. Dan strijdt zij niet meer tegen de weldadige magten der lucht, maar treedt met haar in verbond en helpt den zomer naderen. Ook de beteekenis van hare bedreiging tegen Loki wordt nu duidelijk, gelijk eveneens het aandeel, dat zij neemt aan zijne bestraffing. Hij drijft met haar den spot, de zomerwarmte met den storm. Daarvoor bluscht de storm met zijn regenvlagen zijnen gloed,

en als hij gebonden ligt, laat zij hem doodend vocht in het aangezigt druipen.

Eindelijk verstaan wij nu ook, wat in latere dagen Snorri in zijne Heimskringla van Skađi verhaalt, wanneer hij haar geheel van Njörđr laat scheiden en zich met Óđinn in het huwelijk verbinden. Daargelaten Snorri's Euhemeristische opvatting van de godenleer zijner vaderen, ten gevolge van welke hij Skađi tot de moeder van historische personen maakt, begrijpen wij nu, dat de god van de lucht, van het hemelruim, zich als echtgenoot met de stormgodin kan verbinden, en dat uit die verbindtenis nieuwe formatiën kunnen te voorschijn treden. In hoeverre er tusschen Njörđr en Óđinn een nader verband mag worden vermoed of aangenomen, is hier de plaats nog niet te ontwikkelen, maar zal moeten blijken, wanneer wij later over de goden handelen. Wij merken nog slechts op, dat volgens het meer vermelde Lexicon. Mythologicum Nóatun, de woning van Njördr, met het teeken der weegschaal in den dierenriem zou overeenkomen.

Wij komen thans tot twee reuzenvrouwen, die als godinnen des doods werden beschouwd, van welke de eene in de zee en de andere in de diepte der aarde woont. De eerste is **Rán**, de andere **Hel**.

Rán was de echtgenoot van Aegir, den zeegod,[1] bij wien de goden ten gastmaal waren. Zij zelve was echter bij dat gastmaal niet tegenwoordig. Want zij woont in het diepste der zee, weshalve de zee soms, zooals in de Orkneyingasaga, **Ránheimr**, verblijf van Rán, wordt genoemd. Zij is de doodsgodin, die in zee woont; want tot haar gaan de schepelingen, die verdrinken (Helgakv. I. 18), waarom het verdrinken dan ook *fara til Ránar*, naar Rán gaan, en het verdronken zijn *Sitja at Ránar*, bij Rán zitten, heet. Zij heeft een net, waarin zij de zeevarenden verstrikt en hen naar zich toe-

[1] Sk. 25, 61.

trekt. Dat net leende zij aan Loki, toen hij den dwerg Andvari wilde gaan vangen, ten einde het goud te verkrijgen, dat aan Hreiđmarr, ten zoen voor den dood van diens zoon Ótr moest worden uitbetaald (Volsungasaga 23).

In het Eddalied Grógaldr, coupl. 6, wordt gezegd, dat Rindr eens een lied voor Rán zong, waarin zij haar vermaande, om over hare schouders naar achteren te werpen wat zij bezwarend achtte, en op zich zelve te vertrouwen. Men vat dit zoo op, dat de aarde, Rindr, die zich van het winterijs ontdaan heeft, de zee aanspoort om haar voorbeeld te volgen. Is deze opvatting juist, dan zou uit dat woord van Grógaldr moeten worden afgeleid, dat Rán niet alleen de doodsgodin in de zee, maar ook de zee zelve voorstelt. Zeker is, dat in sommige germaansche dialecten de naam Rán in gewijzigden vorm als naam der zee wordt gevonden.

Ook Finnen en Lappen kennen Rán als gade van den god Ucco.

Gelijk Rán in de diepte der wateren, zoo is Hel doodsgodin in het hart der aarde. Zij was de dochter van Loki en van Angurbođi. De naam der moeder beteekent angstverkondigster, en zij was eene reuzenvrouw, woonachtig in het woud Járnviđr, d. i. ijzerwoud, waaronder het gebergte zal moeten worden verstaan, dat den oceaan met het daarin gelegen Miđgarđr omsluit. Men vat Angurbođi op als den eeuwigen nacht, in onderscheiding van den nacht, die door den dag wordt afgewisseld.

Hel werd aanvankelijk met Fenrir, den wolf, en Jormungandr, de slang, eveneens kinderen van Loki en Angurbođi, in Jötunnheimr opgevoed — zoo verhaalt daemisaga 34. Maar toen de goden door hun voorspellingsvermogen wisten, dat dit drietal hun allerlei onheil zou berokkenen, daar zij van moeders zijde niets dan kwaad, en van vaders zijde nog veel ergers hadden te duchten: zond Alföđr de goden uit, om die kinderen te halen en tot hem te brengen. Toen dit geschied was, wierp hij Hel naar beneden. naar Niflheimr, en gaf

haar magt over negen werelden, om denzulken woning aan te wijzen, die tot haar gezonden worden, namelijk dengenen, die van ouderdom of ten gevolge van ziekten sterven. Daar heeft zij eene ruime woonplaats. De omheining rond er om heen is buitengemeen hoog en met sterke tralichekken gesloten. Haar zaal heet ellende, haar schotel honger, haar mes gretigheid, haar knecht ganglat, d. i. traag, hare dienstmaagd Ganglöt, d. i. langzaam, haar drempel instorting, haar bed bekommering, en hare gordijnen dreigend leed. Zij is half zwart, half menschkleurig, derhalve kenbaar genoeg door een grimmig, vreesselijk uitzigt.

Niet alleen wordt Hel in deze daemisaga als eene doodsgodin, maar tevens als eene vreesselijke en afschuwelijke voorgesteld. Dat geschiedt eveneens in Hyndluljóđ 37, waar de drie kinderen van Loki worden opgenoemd, en van Hel, zonder vermelding echter van haren naam, gezegd wordt: een monster scheen het afschuwelijkste. Of de uitdrukking in de Njalssaga, hoofdst. 117 "zwart als Hel" ook in zulk eenen zin verstaan moet worden, is onzeker. Daar kan op het afzigtelijke voorkomen van de persoonlijke Hel gedoeld worden, maar ook even goed op de duisternis van het rijk des doods onder de aarde. De begrippen van persoonlijkheid en van ruimte, van doodsgodin en van doodenrijk spelen in de voorstelling van Hel kennelijk door elkander. Daarenboven lijdt het wel geen twijfel, of Hel als doodsgodin beschouwd moet worden; maar dat zij altijd als een boos en afschuwelijk wezen zou zijn aangezien is op verre na niet zeker.

Doodsgodin is Hel. Zij die sterven, varen naar Hel, Vǫl 51. Maar wie? allen, die sterven? Volgens de aangehaalde plaats uit de Vǫluspá zijn het helden, die in den laatsten grooten strijd vallen, en zoo naar Hel gaan. Ja, volgens de Vegtamskviđa gaat zelfs de god Baldr, Óđinns zoon, na zijnen dood naar Hel. En als dezulken de prooi van Hel worden, wie dan niet? Men wordt geneigd om Hel als de algemeene doodsgodin te beschouwen. Daar tegenover evenwel staat, dat, zoo als wij reeds gezien hebben, de verdronkenen voor

lijken der verdronkenen, door het water verzwolgen, niet in de aarde kwamen, moesten ook deze eener afzonderlijke doodsgodin ten deel vallen, zoodat ten laatste alleen de stroodood, zoo als de Noormannen het sterven op het bed noemden, den mensch naar Hel kon brengen.

Intusschen werd ook het meer of minder zedelijk en godsdienstig karakter van het leven der menschen op aarde met hun lot na den dood in verband gebragt, vooral nadat het Christendom in het Noorden was bekend geworden. Dat booze menschen naar Hel gaan en dat al wat bij haar gevonden wordt, verschrikkelijk en ellendig is, dat is slechts in de jongere Edda uit den christelijken tijd te lezen. Maar dat de reis naar Hel door een slecht leven zeer wordt bemoeijelijkt, dat vinden wij ook reeds in de heldenliederen der oude Edda. Wordt de brug, waarover de dooden naar Hel moeten rijden, bewaakt door de maagd Móđgúđr, dan is daarin reeds de gewetensangst aangewezen als die den dood verzwaart; want móđgúđr beteekent zielestrijd. En dan wordt dit denkbeeld nader uitgewerkt in Brynhilde's reis naar Hel, waar wij lezen, dat eene reuzenvrouw haar den verderen togt verbiedt, omdat zij eene ondeugende vrouw was, die den man eener andere begeerde. Eerst nadat Brynhildr zich heeft geregtvaardigd, moet die reuzenvrouw verzinken. Te eer kan zulk eene voorstelling van eene strafplaats voor goddeloozen en boozen met het verblijf bij Hel in verband gebragt worden, daar reeds in de oude liederen van straf en strafplaats was gewaagd. Wij noemden bij de beschrijving der wereld reeds den naam van Nástrandir, waar Niđhöggr de lijken der gestorvenen uitzuigt. Van dat verblijf nu zegt Völuspá 43, dat daar in den drabbigen stroom sluipmoordenaars en meineedigen staan en waden en dezulken, die met eens anders liefste hebben gefluisterd. Het denkbeeld bestond dus, en de strafplaats behoefde slechts naar Hel verlegd te worden, toen de prediking van de christelijke godsdienst en de verbreiding van bijbelsche voorstellingen daartoe aanleiding gaven.

Wij weten reeds uit de beschrijving van de wereld volgens de voorstelling der oude Noormannen, blz. 46—48, dat Hel in de benedenste der drie onderaardsche werelden haar verblijf houdt, dat de weg daarheen door Niflheimr en Svartalfheimr leidt, en dat het eigenlijke Helheimr door den Gjöllstroom van de andere werelden gescheiden is. Daarom moeten de dooden over de Gjöllbrug rijden. Die reis vereischt verscheidene dagen, en daarom schijnen de Noormannen er op bedacht te zijn geweest, hunne dooden van al het noodige voor de reis bij de begrafenis te voorzien. Zij gaven hun paarden, honden, valken, spijs en drank mede, en deden hun helschoenen aan de voeten.

In de nabijheid van Hels huis waakt een woedende hond, die Óðinn bij zijne reis naar Helheimr met wijd geopenden muil en met bloed bevlekte borst tegemoet vloog. Dat zou de managarmr kunnen zijn, de hond, die bij den ondergang der wereld de maan zal verslinden; want van dezen wordt völ. 33 en daem. 12 gezegd, dat hij gevoed wordt met het vleesch van alle menschen, die sterven. Intusschen kan dit eene misvatting zijn van den schrijver der jongere Edda, die den maanhond met den hellehond heeft verward. Die hond vergezelt in de latere germaansche sagen Hel, wanneer zij op een driebeenig zwart paard rondrijdt om hare dooden in ontvangst te nemen, en huilt dan vreesselijk, eene voorstelling, die aanleiding heeft gegeven tot het nog veelvuldig heerschende bijgeloof, dat een zieke zekerlijk zal sterven, wanneer een hond voor de deur huilt.

Als de doode de Gjöllbrug over is, komt hij bij het hek van Hels verblijf, dat zich voor hem geopend heeft. Volgens het Solarljóð 37—39 gaan de maagden van Hel alle avonden daaruit om de stervenden naar Hels huis te noodigen, en dezen hooren de poort dan akelig knarsen, en voelen om de heupen de banden van Hel, die zij niet weer kunnen verbreken [1]. Bij de oostelijke poort van Helheimr

[1] Zie ook völuspá 48.

woont onder eenen heuvel eene Vala, die Óđinn op zijne reis naar Hel opriep en ondervroeg. De poort van Hels zaal schijnt zich noordwaarts geopend te hebben. In die zaal kraait luide een zwartroode haan.

Wij vonden dusverre als de oudste opvatting van Hel die van eene algemeene doodsgodin. Intusschen is het niet onwaarschijnlijk, dat in nog oudere tijden Hel ook nog iets anders en meer heeft voorgesteld. Volgens daem. 34 gaf Óđinn haar magt over negen werelden. Is dat louter eene vergissing, die wij te herstellen hebben door te lezen: over de negende wereld? Zeker strookt dit laatste alleen met hetgeen wij verder van Hel lezen. Maar het zou ook kunnen zijn, dat de lezing "over negen werelden" door den schrijver der jongere Edda ontleend is aan oudere bronnen, die wij niet meer kennen. Ware dit zoo, dan zouden wij daarin een wenk ontvangen, dat Hel oudtijds de groote wereldgebiedster moet zijn geweest, de moeder der goden, de godin van leven zoo wel als van dood. Dat vermoedt Simrock. Hij meent in Hel verwantschap te vinden met verscheidene andere godinnen, die allen het aardrijk, de moeder van alle leven, maar ook de verzamelplaats van al wat sterft, uit het een of ander oogpunt voorstellen. Hij is van oordeel, dat de naam Hel eens de eene en algemeene is geweest voor de moeder aarde, de duistere geheimzinnige diepte, uit wier schoot alle leven ontspringt, in wier schoot alle leven door den dood terugkeert. Uit die ééne aardgodin zouden zich dan allengs bij de uitwerking van het begrip verschillende aardgodinnen hebben ontwikkeld, en daaronder de doodsgodin, die zich op hare beurt weer in verschillende doodsgodinnen splitste, van welke Hel de vorstin van de op hun bed gestorvenen werd, en ten laatste, onder den invloed van het christendom in de afzigtelijke, verschrikkende, half zwarte, half vleeschkleurige hellekoningin overging. Laat zich de waarheid van deze vermoedens bij de ontstentenis van andere bronnen moeijelijk bewijzen, er is toch zeker, wat ze aanbeveelt en er waarschijnlijkheid aan geeft.

De vier reuzenvrouwen, die wij dusverre beschreven, zijn de meest belangrijke. Toch kunnen wij van nog een paar andere niet zwijgen.

Daemisaga 49 wordt de dood en uitvaart van Baldr verhaald. Het schip, waarop Baldrs lijk gelegd is, kan niet in beweging worden gebragt. Nu komt er eene reuzenvrouw uit Jötunnheimr, gezeten op eenen wolf, met eene slang getoomd. Deze stoot met den voet tegen het schip, en dit glijdt met zulk eene vaart in zee, dat de aarde er van beeft. Die vrouw heet Hyrrokkin, de met vuur berookte. Zij is te verklaren als de gloeijende zomerhitte, die na den zomer-zonnestilstand volgt. Zoo als ons later blijken zal, is Baldr de zon. Als die op 't hoogst aan den hemel staat sterft zij, en 't zonneschip draagt nog slechts haar lijk naar 't westen in de zee ten grave. Bij den zonnestilstand schijnt dat schip vastgeraakt; maar bij de weldra volgende felste hitte komt het weer in beweging.

Uit den tijd, waarin de godensagen reeds in heldensagen begonnen over te gaan, hebben wij nog een tweetal reuzenvrouwen te vermelden, nam. Fenja en Menja. In Skaldkaparmál hoofd. 43 verhaalt Snorri van deze het navolgende:

Skjöld heette een zoon van Óđinn, van wien het geslacht der Skjoldingen afstamt. Hij had zijnen troon en zijne heerschappij in de landen, die nu Denemarken heeten; maar toen heetten zij Gothland. Skjöld had eenen zoon met name Friđleif, die na hem deze gewesten beheerschte. Friđleifs zoon heette Frođi, en verkreeg na zijnen vader het koningschap. Dat was in den tijd, toen keizer Augustus in de geheele wereld vrede stichtte en Christus geboren werd, en omdat Frođi de magtigste van alle koningen in het Noorden was, werd deze vrede in de deensche taal aan hem toegeschreven, en noemden de Noormannen hem Frođis vrede. Toen deed niemand eenen ander kwaad, zelfs niet den moordenaar van zijnen vader of broeder, hetzij hij hem los of gebonden ontmoette. Er was toen ook geen dief of roover, zoodat een gouden ring jaren lang onaangeraakt op

de Jalangerheide lag. Frođi zond boden naar Zweden, tot den koning, die Fjölnir heette, en liet daar twee maagden koopen, die Fenja en Menja heetten, en zeer groot en sterk waren. In dien tijd waren er in Denemarken twee molensteenen, zoo groot dat niemand sterk genoeg was om ze te draaijen. Deze steenen hadden de eigenschap, dat zij maalden wat de molenaar wilde. De molen heette Grotti, en de man, die den koning Frođi den molen gaf, werd Hengikjöptr genaamd. Koning Frođi liet de maagden in den molen brengen en gebood haar, hem goud, vrede en Frođi's geluk te malen. Hij gunde haar slechts zoo lang rust als de koekoek zweeg of een lied gezongen kon worden. Toen moeten zij het lied gezongen hebben, dat grottenlied heet, en eer zij met het lied ophielden, maalden zij den koning een leger, zoodat er in den nacht een zeekoning kwam, Mysingr genaamd, die Frođi doodde en grooten buit maakte. Mysingr nam den molen mede, en ook Fenja en Menja, en beval haar zout te malen. En te middernacht vroegen zij Mysingr, of hij zout genoeg had? maar hij beval haar met malen voort te gaan. Zij maalden nog eenen korten tijd en toen zonk zijn schip. Maar in de zee ontstond toen eene kolk, daar waar zij door het gat van den molensteen valt. Ook is zij sints dien tijd zout geworden.

In het Mythologisch lexicon der Edda wordt deze fabel van den maalstroom in zee verklaard, en er is ook wel geen twijfel aan, of dat is de juiste verklaring van de laatste helft, waarin van het zout malen voor den zeekoning, van het zinken van diens schip en van de kolk in de zee gesproken wordt. Op de eerste helft van het verhaal evenwel past deze verklaring in geenen deele. Daarvoor zal de oplossing in de oude mythologie moeten gezocht worden. Want dat het verhaal uit eene mythe is ontstaan, schijnt daaruit te blijken, dat het van Óđinn begint en diens bijnaam Hingikjöptr noemt. Werkelijk laat zich eene mythologische oplossing geven.

Het verhaal behoort tot den mythischen tijd der deensche geschiedenis, dat toont reeds de naam Fenja, d. i. reuzenvrouw, vrouw

uit den afgrond, van den wortel fen, poel, meer, verwant met ons veen, moeras. Laat ons zien of wij het bij den ouden deenschen geschiedschrijver Saxo Grammaticus wedervinden. Hij, die de mythen euhemeristisch opvat, zal ons de oude mythe, zoo hij er eene gekend heeft, in den vorm van een geschiedverhaal geven.

Door koning Rörik, zoo schrijft Saxo in het derde boek van zijne deensche geschiedenis, blz. 48, werden Horvendill en Fengo in de plaats van hunnen vader Gervendill, die opperhoofd der Jüten geweest was, met het gezag bekleed. Na drie jaren geregeerd en als zeekoning grooten roem behaald te hebben, achtte Horvendill het gepast, den beroemden zeekoning Koller door roem van wapenen te overwinnen. Hij zocht diens vloot op, vond den koning en daagde hem tot een tweegevecht op een eiland in zee. Er werd bepaald, dat de overwinnaar voor den overwonnene een grafheuvel zoû oprigten. De uitslag van 't gevecht was, dat Horvendill Kollers schild door herhaalde slagen onbruikbaar maakte en hem dood voor zijne voeten strekte. Hij rigtte daarop voor hem eenen prachtigen grafheuvel op.

Nadat hij nog drie jaren met schitterende wapenfeiten had doorgebragt, bestemde hij den aan Koller ontnomen buit met andere uitgelezene stukken voor koning Rörik, ten einde diens gunst en naauwere vriendschap te verwerven. Hij kreeg 's konings dochter Gerutha ten huwelijk, en verwekte met haar eenen zoon Amleth.

Fengo werd op zoo veel voorspoed afgunstig, doodde zijnen broeder Horvendill, en trouwde diens weduwe.

Op dit verhaal, dat wij verkort hebben medegedeeld, volgt het berigt van Amleths geveinsde krankzinnigheid en van de door hem genomen wraak.

Wij hebben hier den Hamleth van Shakespeare voor ons. Maar is die Hamleth inderdaad een deensche prins, en is dit verhaal een geschiedverhaal, rust Shakespeares treurspel op eenen historischen grond? Het is er verre van daan; wij hebben hier te doen met eene in historisch gewaad gestokene mythe. In het verhaal van Thórrs

strijd met den reus Hrúngnir hebben wij vernomen, dat Thórr, ten einde den slijpsteen uit het hoofd kwijt te geraken, zijne toevlugt nam tot de vala Gróa, de vrouw van den sterken Örvandill, en dat hij haar mededeelt, hoe hij dien reus in eene mand over de ijsstroomen heeft gedragen, zoodat hij weldra te huis zal komen. Dat hem intusschen op den togt een teen bevrozen is, dien hij uit de mand had gestoken. In dien Örvandill nu en zijne vrouw Gróa vinden wij Horvendill en zijne vrouw Geruthe terug, en in Gróa tevens den molen Grotti, gelijk in Fengo Fenja, eene der twee maalsters, wederkeert. Örvandill beteekent iemand, die met eenen pijl werkt. Zijn vader Gervandill is iemand, die met de lans werkt. De lans nu is de halm, de pijl de aar van het koren. Thórr helpt het koren door den winter, zoodat het te zijnen tijde in den molen te huis kan komen. Maar terwijl dit geschiedt, komt menigmaal de punt der jonge spruit te vroeg uit den bodem, dringt door Thórrs bedekselen heen, en wordt dan door de vorst gedood en afgebroken. Örvandill, het koren in de aar, zoon van Gervandill, het koren nog alleen in den halm, zegepraalt over Koller, over de koude van het voorjaar, maar rigt boven 't graf des overwonnenen het welig halmengewas als grafteeken op. Daarop trouwt het koren met den molen, en beider zoon heet Amleth, d. i. amelmeel, krachtmeel, Stärkemehl, zooals het nog bij de Duitschers heet. Maar Fengo of Fenja, molenaar of maalster, gaat ook met den molen Geruthe, Grotti of Gróa, een huwelijk aan, en de verbindtenis wordt gesloten ten koste van Örvandills leven, want wanneer maalster en molen zamenkomen, dan wordt het koren verbrijzeld.

Ziedaar Shakespeare's beroemden prins met zijne geschiedenis in eene mythe uit het leven der natuur herschapen. Dat deze mythe, aan den landbouw ontleend, zich bij de verplaatsing der Noormannen naar de kustlanden verbonden heeft met die van het zoutmalen en van het doen ontstaan van maalstroomen in zee, en dat de laatste opvatting allengs de eerste heeft verdrongen, is ligt verklaarbaar.

Nu rest ons ten slotte nog de reuzenvrouw Thorgerđr Hölgabruđr of ook wel Hörgabruđr, die wij het laatst vermelden, omdat zij eene oudtijds menigvuldig vereerde godheid moet zijn geweest. Skaldskaparmál telt haar, hoofdstuk 75, onder de reuzenvrouwen, en verhaalt, hoofdst. 45, dat zij eene dochter was van koning Hölgi, naar wien Halogaland zijnen naam ontving, en dat beiden, vader en dochter, godsdienstige vereering genoten. Van Hölgi bestond er een vorstelijke grafheuvel, vervaardigd met elkander afwisselende lagen van goud en zilver, heilig geld, en aarde en rots. Zij heet in dat geschrift dan ook Hölgabruđr, of Hölgi's maagd.

Njalssaga, hoofdst. 89, verhaalt, dat Vigahrapp zich naar den tempel van Hakon Jarl begaf, die in Noorwegen stond. Daar zag hij Thorgerđr Hölgabruđr zitten, zoo groot als een volwassen man. Zij had eenen zwaren gouden ring om den arm en eene vrouwenbedekking op het hoofd. Hij nam den ring en dat kleed weg. Naast haar zat Thórr, van wiens beeld hij eveneens eenen ring wegnam, terwijl hij eenen derden kreeg van het beeld van Irpa, die te anderer zijde naast Thórr was gezeten. Daarop sleepte hij de godenbeelden uit den tempel, trok hun alle kleederen af en stak den tempel in brand. Den volgenden morgen meende de Jarl, dat de goden hunne magt getoond hadden, door zich zelve uit den brand te redden.

In Olaf Tryggvesons Saga wordt eveneens medegedeeld, dat Hakon Jarl zijn volle vertrouwen stelde op Thorgerđr Hölgabruđr, zich dikwijls naar haren tempel begaf en daar voor het beeld op aarde viel. Dat beeld was zeer schoon en had een dikken gouden ring om den arm. Toen de Jarl dien ring wilde nemen, hief de godin den arm omhoog. Hij beschouwde dit als een bewijs van ontevredenheid, en meende, dat het een teeken van verzoening zoude zijn, wanneer zij den ring afstond. Hij nam dus eene groote hoeveelheid zilver, legde die op het voetstuk van het beeld, en wierp zich weer voor haar op den vloer neder. Toen hij opstond en weder aan den ring trok, liet de godin hem los, en hij werd later door dengene, die

hem droeg, als een onderpand van geluk beschouwd. (Zie Oldnordiske Sagaer, deel II, blz. 184.)

Bij zijne vereering van Thorgerđr ging Hakon zoo ver, dat hij eens gedurende den slag aan wal ging, de godin om zege aanriep, en haar zijnen negenjarigen zoon offerde. Toen overwon hij, zoo verhaalt de Saga van Olaf Tryggveson, hoofdst. 15.

De naam Hörgabruđr, dien wij eene enkele maal ontmoeten, beteekent: maagd der wouden; maar wie Thorgerđr was, laat zich verder uit onze bronnen niet opmaken.

De overige reuzenvrouwen laten wij, als voor ons onderwerp van minder aanbelang, rusten. Wij kunnen dit hoofdstuk besluiten met de beschrijving van een drietal niet menschvormige wezens, die als kinderen van Loki tot het reuzengeslacht behooren, en in de godenleer der oude Noormannen gedurig voorkomen.

§ 11. TOT HET REUZENGESLACHT BEHOORENDE MONSTERS.

Was Hel eene dochter van Loki en Angurbođi, uit dat zelfde huwelijk werd ook de wolf Fenrir geboren,[1] die bestemd is om de zon te verslinden.[2] Zijn geslacht wordt in Jarnviđr door de oude gevoederd, en van dat geslacht wordt één de ergste, namelijk de moordenaar van de maan, met bovenmenschelijke gestalte.[3] De goden hebben hem geboeid, ten einde hem onschadelijk te maken, en bij die gelegenheid heeft hij Tyr de regterhand afgebeten en die verslonden.[4] Maar nu wacht hij geboeid den tijd van den ondergang der goden.[5] Als die tijd gekomen is, dan breekt zijn keten, en hij komt los.[6] Dan komt hij met zijn geheel geslacht, onder aanvoering van Loki, tegen de goden ten strijde.[7] De Einheriars gaan met de goden tegen hem ten kamp uit.[8] Zij kunnen hem echter niet beletten de

[1] Hyndll. 37. [2] Vafthr. 46. [3] Völ. 32. [4] Aegisd. inl. 38. [5] Aegisd. 39. [6] Völ. 40. [7] Völ. 50. [8] Grimnism. 23.

zon te verslinden en Óđinn te dooden. Wanneer dit evenwel geschied is, dan wordt Fenrir door Viđarr aangevallen, die den dood zijns vaders op hem wreekt en hem de kaken klooft.[1]

Dat is, kort te zamen gevat, al wat de oudere Edda aangaande den Fenrirwolf te berigten heeft. De enkele trekken daarvan worden in de jongere Edda breeder uitgewerkt. Daem. 12 wordt verhaald van de vrouw in het woud Jarnviđr, die vele kinderen ter wereld brengt, allen in de gedaante van wolven. Twee van dezen vervolgen de zon en de maan, weshalve deze beiden zoo vlug langs den hemel spoeden, uit vrees van gegrepen te zullen worden, wat met de maan ten laatste het geval zal worden. Want een van dat geslacht, managarmr, wordt de kwaadaardigste van allen. Deze managarmr intusschen behoort wel tot het geslacht van Fenrir, maar is van hem zelve onderscheiden. Hij is van alle andere wolven de stamvader, en volgens daem. 34 Loki's en Angurbođi's zoon.

Van het binden van den wolf door de Asen wordt daem. 25 met een kort woord gerept, maar deze gebeurtenis wordt in daem. 34 breeder verteld.

Nadat Óđinn de slang in de zee, en Hel in de negende wereld had geworpen, hielden de goden den wolf Fenrir bij zich, en Tyr, die daartoe alleen den moed bezat, ging hem bestendig voederen. Toen echter de goden zagen, hoe hij bij den dag groeide, en toen alle voorspellingen zoo luidden, dat hij tot hun verderf bestemd was, kwamen zij tot het besluit een sterken ketting te maken, die zij Leuthing noemden. Deze bragten zij bij den wolf en verzochten hem, zijne kracht aan dien ketting te beproeven. De wolf hield hem niet voor zeer sterk en liet hen daarmede doen wat zij wilden. Maar de eerste maal, dat hij zich uitrekte, brak de ketting en werd hij weder vrij. Toen vervaardigden de goden een anderen de helft sterkeren ketting, die dróma heette. Zij verzochten den wolf ook dezen te beproe-

[1] Völ. 53, 54. Vafthr. 53.

ven, en zeiden, dat hij om zijne kracht hoogst beroemd zou worden, indien zulk een sterke band hem niet houden kon. De wolf bedacht, dat deze band veel sterker was, maar dat zijne kracht ook was gegroeid, sinds hij de keten Leuthing had verbroken, en dat hij zich wel aan eenig gevaar moest blootstellen, indien hij beroemd wilde worden. Hij liet zich dus den boei aanleggen. Toen de goden daarmede gereed waren, schudde de wolf zich, rekte zich uit en sloeg de keten tegen den grond, zoodat de stukken rondom vlogen. Zoo brak hij zich van Dróma los. Later werd het een spreekwoord zich van Leuthing te verlossen, uit het Dróma te bevrijden, wanneer men zeggen wilde, dat iemand zich uit eene moeijelijke zaak had gered. De goden vreesden nu, dat zij den wolf niet zouden kunnen binden. Toen zond Alföđr den jongeling Skirnir, die Freyrs dienaar was, naar eenige dwergen in Svartalfheimr, en liet den band Gleipnir vervaardigen. Die was van zes verschillende zelfstandigheden gemaakt: van het geluid der voetstappen eener kat, van den baard der vrouwen, van de wortels der bergen, van de spieren van den beer, van de stem der visschen en het speeksel der vogels. Deze band was buigzaam en zacht als een koord van zijde, en toch uitermate sterk. Toen hij den Asen gebragt werd, dankten zij den bode voor het wèl volbragte werk, begaven zich naar het eiland Lýngvi in het meer Amsvartnir, riepen den wolf, toonden hem den zijden band en verzochten hem, dien te breken. Zij zeiden, dat hij wel iets sterker kon zijn, dan men naar zijne dikte zou vermoeden. Zij gaven hem de een aan den ander en beproefden hem stuk te scheuren; maar hij brak niet. Toch zeiden zij, dat de wolf hem wel zou kunnen breken. De wolf zeide: wat dezen band betreft, komt het mij voor, dat ik er weinig eer mede zoude behalen, indien ik hem brak. Is hij echter met list en bedrog gemaakt, dan, hoe zwak hij ook schijne, komt hij niet aan mijne pooten. Toen zeiden de Asen: Gij kunt zulk een dunnen zijden band gemakkelijk verscheuren, daar gij vroeger de zware ijzeren keten hebt gebroken. Maar zoo gij dezen band niet breken kunt, dan

overige, wat ik u gezegd heb, even waar is, al hebt gij van sommige dingen geene ondervinding. Deze inlassching houdt Simrock voor eene spotternij van den christelijk denkenden vervaardiger der jongere Edda. Zij heeft er alleszins het voorkomen van.

Van hetgeen de wolf Fenrir doen zal, wanneer hij ten laatste los komt, hoe hij dan de zon zal verslinden, met zoo ver geopenden muil zal aanstormen, dat de bovenkaak den hemel, de onderkaak de aarde raakt, hoe hij dan Óđinn zal dooden, maar op zijne beurt door Vidarr gedood worden, daarvan spreekt daemisaga 51.

Wat die Fenrirwolf eigenlijk beteekent, daaromtrent zijn de gevoelens verschillend. De naam Fenrir komt af van fenri afgrond, dat met ons veen in verband staat, en zoowel zee, als meer of poel beteekent. Daarom houdt de schrijver van het Lex. Myth. den fenrirwolf of voor de duisternis, die het kenmerk van den afgrond is, of voor het onderaardsche vuur, dat uit den afgrond opstijgt. Hij is van oordeel, dat er oorspronkelijk slechts van éénen Fenrir gesproken zal zijn, die zich later in den vervolger en verslinder der zon en in managarmr heeft gesplitst. Niet ver van deze opvatting wijkt Grimm. Hij herinnert, dat de mythe van Fenrir, die gebonden ligt maar later weer los zal komen en Óđinn den dood berokkenen, volkomen wordt terug gevonden bij de Grieken in de mythe van Prometheus, die ook, wanneer zijne banden geslaakt zullen zijn, Zeus ten val zal brengen. Hij ziet in Fenrir eene wedergeboorte van Loki, die, onder welken vorm en uit wat oogpunt dan ook, als vuurgod beschouwd moet worden. Fenrir zou dus ook vuur beteekenen. Deze opvatting van Grimm wordt zeker niet minder aannemelijk door hetgeen sinds zijne dagen is ontdekt, dat Prometheus' naam zijn wortel heeft in het Sanskrit, en daar per-mentha luidt, dat is een werktuig om willekeurig vuur te maken, zoodat Prometheus is het aan 's menschen wil gebonden, maar toch altijd voor den mensch gevaarlijke vuur. Loki beantwoordt daaraan volkomen, en ook hij immers ligt gebonden en zal ten laatste weer los komen, om zijne rol te spelen in

den laatsten strijd. Zijn zoon Fenrir is dus waarlijk 's vaders tegenbeeld.

Simrock meent, dat Fenrir noch de zee, noch het onderaardsche vuur kan zijn, maar eenvoudig de vernietiging, de verslinding beteekent. In den band, waarmede de wolf ten laatste met goed gevolg gebonden wordt, ziet hij den band van wet en zedelijkheid, en de vrees voor vergelding en straf, terwijl het zwaard, dat den wolf in den muil gestopt wordt, volgens hem de ban is; want dat een gebannene bij de oude Noormannen Vargr, een wolf, werd genaamd. Op zich zelve is het zeer waar, dat de schijnbaar dunne en zwakke banden van wet, orde en zedelijkheid de magten binden en onschadelijk maken, die anders de maatschappij zouden vernielen; maar eene andere vraag is het, of de mythe van Fenrir dat heeft willen zeggen. Ik geloof het niet. Toch komt het mij voor, dat Fenrir het onderaardsche vuur niet zijn kan. Loki is vuur, zijn zoon dus niet. De zoon van 't vuur is de dikke, zwarte rook, en die verslindt de zon, zooals wij Nederlanders en de Duitschers bij ervaring weten, dat de veenrook doet. Aan dien veenrook zou Fenrir volkomen beantwoorden, als degene, die van het veen komt als voortbrengsel van het vuur. Rook uit den afgrond opstijgende, is ook elders geen onbekend beeld; de schrijver van het joodsch-christelijke openbaringsboek bedient er zich onder anderen van, en geiten, bokken, koeijen, honden en wolven zijn immers zeer gewone zinnebeelden van nevelen of rook, die langs den hemel jagen en zijne lichten bedekken.

Was Loki's eerste monsterkind een wolf, het tweede was een slang, Jormungandr, Jörmungandr of miđgarđsormr genoemd, dat is de slang, die Miđgarđr, het verblijf der menschen, omspant. Toen Óđinn, zoo verhaalt daem. 37, Loki's kinderen tot zich had laten brengen, wierp hij de slang in de diepe zee, waar zij zoo groot werd, dat zij midden in de zee om alle landen ligt en zich in den staart bijt. Voor deze slang, gelijk van alle den menschen gevaarlijke reuzen en monsters, is Thórr de onverbiddelijke vijand. Toen hij

zijne reis naar Útgarđr, Loki's rijk, met zoo ongunstig gevolg had volbragt, keerde hij terug met het voornemen, te beproeven, of hij niet tot eene ontmoeting met de miđgarđslang kon geraken. Aan dat voornemen gaf hij gevolg, zoo als Hýmiskviđa in dichterlijken en daem. 48 in prosaïschen vorm verhaalt. Met het gedicht moeten wij later kennis maken, daarom volge hier het verhaal der daemisaga.

Toen Gangleri gevraagd had, of Thórr ook wraak nam over de tooverijen, waarmede Útgarđaloki hem had begoocheld, antwoordde Hár: Het is niet onbekend, zelfs den ongeleerden niet, hoe Thórr vergoeding haalde voor de reis, waar ik u van verteld heb. Hij bleef niet lang te huis, maar ondernam dezen togt zoo haastig, dat hij wagen, bokken noch reisgezelschap medenam. Hij ging als een jong gezel om Miđgarđr en kwam 's avonds bij eenen reus, die Ýmir heette. Daar bleef Thórr en nam er nachtverblijf. Toen het echter dag werd, stond Ýmir op, om ter vischvangst naar zee te roeijen. Thórr stond ook op, was terstond gereed en bad, dat Ýmir hem met zich naar zee zou laten roeijen. Ýmir zeide, dat hij slechts weinig hulp van hem hebben kon, omdat hij zoo klein en jong was, en: gij zult bevriezen, wanneer ik zoover in zee ga en zoolang buiten blijf, als ik gewoon ben." Thórr antwoordde, dat hij om zijnentwil gerust zoover naar buiten kon varen, als hij verkoos, daar het nog onzeker was, wie van hen beiden het eerst van terugkeeren spreken zou. Thórr was zoo vertoornd op den reus, dat het weinig scheelde of hij had hem zijnen hamer laten voelen. Toch liet hij het, omdat hij zijne kracht elders dacht te gebruiken. Hij vroeg Ýmir, wat zij tot aas zouden nemen, en Ýmir zeide, dat hij voor zijn eigen aas moest zorgen. Toen ging Thórr daarheen, waar hij eene kudde ossen zag, en nam den zwaarsten os, die Himinbrjótr, hemelbreker, heette, brak hem den kop af en nam dien mede in zee. Ýmir had intusschen de boot te water gebragt. Thórr ging aan boord, zette zich achter in het schip, nam twee riemen, en roeide zoo, dat de boot naar Ýmirs oordeel eene goede vaart had. Ýmir roeide voorin, en

zoo kwamen zij snel vooruit. Ýmir zeide, dat zij nu aan de plaats waren, waar hij gewoon was met roeijen op te houden en te visschen; maar Thórr antwoordde, dat hij nog veel verder wilde roeijen. Zij gingen derhalve lustig verder. Toen zeide Ýmir, dat zij nu zoo ver naar buiten waren, dat het om de Miđgarđslang gevaarlijk zou zijn nog verder te gaan, maar Thórr verzekerde, dat hij nog eene poos wilde roeijen, en dat deed hij, hoewel Ýmir er ganschelijk niet mede tevreden was. Eindelijk trok Thórr de riemen in en bragt een zeer sterk hengelsnoer in gereedheid, waaraan de haak niet kleiner noch zwakker was. Thórr stak den ossekop aan den haak, wierp dien over boord, en de hengel voer naar den grond. Nu mag men zeker wel zeggen, dat Thórr de miđgarđslang niet minder beet nam, dan Útgarđaloki met hem gespot had, toen hij de slang met zijne hand zou opheffen. De miđgarđslang hapte naar den ossekop, en de haak sloeg haar in 't verhemelte. Toen de slang dit bespeurde, rukte zij zoo sterk, dat Thórr met beide vuisten tegen het boord van het schip viel. Toen werd hij toornig, kwam in zijne Asenkracht en zette zich zoo duchtig in postuur, dat hij met beide voeten door den bodem van het schip heenstiet en op den bodem van de zee te staan kwam. Zoo trok hij de slang tegen boord op. En men mag gerust zeggen, dat iemand nooit iets verschrikkelijks aanschouwde, die niet gezien heeft, hoe Thórr zijne oogen doorborend op de slang rigtte, en de slang hem van onderen aanstaarde en vergift tegen hem spoog. Men zegt, dat den reus de kleur verschoot en dat hij bleek werd van schrik, toen hij de slang zag, en bespeurde, hoe de zee in en uit het schip stroomde. Maar op het oogenblik, dat Thórr den hamer greep en omhoog slingerde, sprong de reus toe met zijn mes en sneed Thórr's hengelsnoer aan stukken, zoodat de slang in zee zonk. Thórr wierp haar den hamer na, en de menschen zeggen, dat hij haar op den bodem der zee het hoofd heeft afgeslagen, maar mij dunkt de waarheid is, dat de miđgarđslang nog leeft en op den bodem der zee rust. Maar Thórr hief zijne vuist op en sloeg den reus

zoo geweldig om de ooren, dat hij over boord sloeg en zijne voetzolen liet zien. Daarop waadde Thórr naar 't strand.

Gelijk wij hoorden van den schrijver der jongere Edda, is de miđgarđslang nog niet dood, maar ligt zij steeds op den bodem der zee. Zij zal blijven leven tot aan den ondergang der wereld, en daarbij zelfs eene belangrijke rol spelen. Dan wentelt zij zich, volgens de Völuspá, coupl. 49. in Jötunnwoede en slaat de branding. Volgens daem. 51 spuwt zij dan vergift uit, zoodat lucht en zee ontstoken worden. Haar voorkomen zal dan verschrikkelijk zijn, wanneer zij kampt aan de zijde van den wolf. Van dat geweld berst de hemel. Maar, zegt völ. coupl. 55, Miđgarđs zegenaar, d. i. Thórr, treft den worm moedig, maar valt negen voet ver van haar dood neer, door 't vergift, dat zij op hem spoog, gedood.

Na den ondergang der tegenwoordige wereld komen de Asen op het Iđaveld bijeen, om over den wereldomspanner te spreken. Hij heet dan Moldthinur, van mold, moude, aarde, en tenja, het latijnsche tendere, spannen. Dat zij als zoodanig, als de band, die de aarde in hare voegen houdt, ook in de jongere Edda wordt opgevat, toonde ons het gebeurde met de kat in Útgarđaloki's rijk, en de verklaring daarvan, bij 't afscheid door Útgarđaloki aan Thórr gegeven.

Vragen wij, wat de miđgarđslang beduidt, dan komen wij het naaste op twee voorstellingen, die evenwel zeer goed tot ééne te verbinden zijn. Kennelijk toch is de slang eensdeels een denkbeeldige band, als 't ware een hoepelring, die de landen der ronde aarde bijeenhoudt, even als een gewone hoepel de duigen van een vat. Uit die opvatting verklaart zich de angst der Jötunns, toen Thórr de kat in Útgarđr zoo hoog opligtte, dat zij met den eenen poot van den grond geraakte. Haar in Útgarđr aan te treffen verwondert ons niet. Zij behoort daar te huis; want Útgarđr is immers het verblijf buiten de menschen-wereld Miđgarđr. Als de slang buiten om Miđgarđr ligt gespannen, dan bevindt zij zich reeds in Útgarđr. Dat Útgarđaloki haar als kat laat optreden, is overeenkomstig het geheele karakter

hoe kan Loki, de vuurgod, haar vader zijn? En wij weten op die vraag geen ander antwoord, dan dat zij, van wie deze voorstelling afkomstig is, bekend geweest moeten zijn met het verband tusschen het vulkanisch vuur en de zee, van 't welk meer dan ééne bekende uitbarsting de vreesselijkste bewijzen heeft geleverd. Vulkanische uitbarstingen in zee of in de nabijheid van het zeestrand doen de wateren koken en schuimen, eerst ver van het strand terug rollen, om later met onstuimig en vernielend geweld terug te keeren. Áardbevingen, opheffingen en verzinkingen van den bodem veroorzaken dergelijke verschijnselen. Daarom kunnen de woelingen van 't vloeibaar element een kind van den vuurgod heeten. Dat Thórr de doodvijand is van de miđgarđslang, verwekt geen verwondering. Hij bestrijdt alle woeste natuurkrachten, die den mensch gevaar of nadeel dreigen, en dus ook het woeste, vaak zoo noodlottige geweld van het water. Van dien strijd tusschen den onweersgod en het water teekent ook het verhaal van Thórr's vischpartij met Ỳmir eenen sprekenden trek. Niet ligt miskent men daarin de teekening van een waterhoos op zee. Thórr, de onweersgod, werpt den kop van eenen geweldigen stier, hemelbreker, als aas in de zee; m. a. w. de kop van een zware, zwarte wolk duikt naar beneden in zee, daaraan bijt de miđgarđslang en wordt uit de diepte opgetrokken, d. i. de hoos zuigt het water van de zee omhoog, zoodat het schijnt als of dit naar den hemel omhoog geheven zal worden. Maar daar flikkert een bliksemstraal, en de angelsnoer is doorgesneden; schuimend en kokend ploft de opgeheven watermassa weêr in de diepte neder.

Dat bij den ondergang der wereld ook de Jörmungandr hare rol zal spelen, dit leert ons, dat de oude Noormannen het einde van den tegenwoordigen staat der dingen, even als andere volken der oudheid, door de vereenigde magt van vuur en water hebben verwacht.

Als laatste van Loki's kinderen vermelden wij nu nog een p a a r d, S l e i p n i r genaamd. Dit heet in de Heimskringla, Ýnglingasaga

hoofdst. 20, Hels broeder, en komt er dus als zoon van Loki voor. De geschiedenis van zijn ontstaan is bewaard in daemisaga 42.

Het geschiedde vroegtijdig, bij de eerste vestiging der goden, toen deze Miđgarđr schiepen en Valhöll gebouwd hadden, dat er een bouwmeester kwam en aanbood, in drie halve jaren eene burgt te bouwen, die den goden tot beveiliging en bescherming zou kunnen dienen tegen bergreuzen en Hrímthursen, indien deze ook al over Miđgarđr binnendrongen. Maar hij bedong tot loon, dat hij Freyja zou hebben en daarenboven zon en maan. Toen kwamen de Asen zamen en beraadslaagden en gingen met den bouwmeester den koop aan. Hij zou hebben wat hij eischte, wanneer hij in éénen winter de burgt gereed maakte. Mogt er evenwel op den eersten zomerdag nog het een of ander aan de burgt onvoltooid zijn, dan zou hij zijn loon verloren hebben. Ook zou hij bij het werk niemands hulp mogen gebruiken. Toen zij hem die voorwaarden zeiden, eischte hij van hen de vergunning om zich van de hulp van zijn paard Svadilfari te bedienen, en Loki raadde hem zulks toe te staan. Nu ging hij op den eersten winterdag aan het werk om de burgt te bouwen en voerde in den nacht met zijn paard de steenen aan. De Asen achtten het een groot wonder, dat het paard zulke geweldige steenen aansleepte en nog de helft meer werk verrigtte dan de bouwmeester. Maar de koop was ten overstaan van vele getuigen en met sterke eeden bekrachtigd; want zonder zulk eenen vrede hadden de Jötunns zich bij de goden niet veilig geacht, bijaldien Thórr te huis kwam, die toen naar het Oosten was getrokken om monsters te verslaan. Toen de winter ten einde liep, was de bouw van de burgt ver gevorderd, en zij was reeds zoo hoog en sterk, dat geen aanval haar meer schaden kon. En toen er tot aan het begin van den zomer nog slechts drie dagen overschoten, was de bouwmeester reeds tot aan de burgtpoort gekomen. Toen zetten de goden zich op hunne rigterstoelen en beraadslaagden er over, wie den raad gegeven had, Freyja naar Jötunnheimr weg te schenken en lucht en hemel zoo te bederven,

dat zon en maan zouden worden weggenomen en aan de Jötunns gegeven. Zij waren het allen eens, dat deze raad gegeven was door dengene, die tot alle kwaad raadde, den zoon van Laufey, en zeiden, dat hij eenen kwaden dood zou sterven, indien hij geen middel vond om den bouwmeester van zijn loon te berooven. Toen zij Loki zoo dreigden, werd hij bang voor hen en zwoer eeden, dat hij wel maken zou, dat de bouwmeester zijn loon verloor, wat het hem ook kostte. En denzelfden avond, toen de bouwmeester om steenen uitreed met zijnen hengst Svadilfari, liep den hengst eene merrie uit het woud te gemoet en hinnikte hem tegen. Toen de hengst bespeurde, wat dat voor een paard was, werd hij wild, scheurde de strengen stuk en liep de merrie na, en de merrie vooruit naar het woud en de bouwmeester den hengst na, om hem te vangen. En de beide paarden liepen den geheelen nacht rond, zoodat het werk verzuimd en er niets gebouwd werd, zoo als anders geschied zou zijn. Toen de meester zag, dat het werk niet ten einde komen kon, geraakte hij in reuzentoorn. Maar de Asen, die nu met zekerheid zagen, dat het een bergreus was, die tot hen gekomen was, sloegen geen acht meer op hunne eeden en riepen Thórr, die oogenblikkelijk kwam, terstond zijnen hamer ophief en daarmede, in plaats van met zon en maan, het bouwloon betaalde, en hem ook het bouwen in Jötunnheimr belette, daar hij hem met den eersten slag de hersenpan verbrijzelde, en hem naar Niflhel zond. Loki zelve was als merrie den hengst Svadilfari te gemoet geloopen, en na eenigen tijd wierp hij een veulen, dat graauw was, acht pooten had en het beste van alle paarden was bij menschen en goden.

Op deze geschiedenis van Sleipnir's ontstaan bevat Völ. 29, 30 eene toespeling. Ook Hyndl. 37 vermeldt, dat Loki van Svadilfari dragtig geworden was, en Sleipnir geworpen had.

Sleipnir, wiens naam Ýngligasaga 21 door den dichter Thjodolf en ook Skaldskaparmál 58 genoemd wordt, werd het paard van Óđinn. Daarop bevat de Hervors en Heidreks Saga, hoofdst. 15, eene toe-

speling. Gest de blinde, herse in Reiđ-Gothland, had aan koning Heidrek de verschuldigde schatting onthouden. Hij werd ten hove ontboden en kwam, maar onderhield den koning met een raadselspel. Onder anderen gaf hij dit raadsel op: Wie zijn de twee, die ter vergadering rijden, en zamen drie oogen, tien voeten en éénen staart hebben? Heidrek kon dit zonder moeite raden. Het waren de éénoogige Óđinn met den achtpootigen Sleipnir.

Op dat paard reed dan ook Ođinn naar Hel, volgens de Vegtamskviđa 2, en volgens đaemisaga 49 leende hij het aan Hermódr, toen deze ter zake van Balđr naar Helheimr moest. Hermóđr kwam er mede bij de hellepoort, steeg daar af om den gordel vaster aan te trekken. Daarop zette hij zich weêr in den zadel, en gaf Sleipnir de sporen. Toen sprong het paard met hem over het hek, zonder het ergens te raken. Hoe voortreffelijk een paard het was, hebben wij reeds gezien, toen wij ons bezig hielden met de geschiedenis van den reus Hrúngnir, en den wedloop van diens paard Gullfaxi met Sleipnir.

Volgens den schrijver van het Lex. Myth. is Óđinns paard Sleipnir de lucht of de wind, en beteekenen zijne acht pooten de acht hoofdwinden. De bouwmeester, die met de goden een contract aangaat, is de winter. Hij bedient zich van het paard Svadilfari, d. i. aanbrenger van glad ijs, derhalve de koude winterwind. Loki, de warmte of vuurgod, komt als warme zomerwind den kouden winterwind te gemoet, vermengt zich met hem en wordt zoo moeder van Sleipnir, d. i. de glibberig makende, van sleipr, glibberig, derhalve de laauwe voorjaarswind, die ijs en sneeuw doet smelten en daardoor den winter belet de ijs- en sneeuwburgt te voltooijen. Als de winter overwon, dan zou hij bloesem en groeikracht, zon en maan van de wereld wegnemen; maar dat wordt hem door de naderende zomerwarmte belet. Drie halve jaren, drie wintermaanden lang, bouwt de kille vorst aan 't ijspaleis. Zoolang is Thórr, het onweer, afwezig. Maar aan het einde van dien termijn keert hij terug, en

helpt krachtig om de werkzaamheden van den winter te beletten, en zijne gewrochten te vernietigen.

Deze opvatting komt ons voor veel nader bij de waarheid te zijn dan die van Simrock, bij wien Sleipnir het zinnebeeld is van Ódinns alomtegenwoordigheid. Waar is het, dat wij Sleipnir tot een beeld daarvan kunnen maken; maar dat de ouden hem als zoodanig geteekend hebben, gelooven wij niet.

Sleipnir is, zoo wij ons niet geheel bedriegen, nog niet uit het geheugen der hedendaagsche Germanen weggewischt. Immers, wanneer ouders aan hunne kinderen vertellen, zoo als in Oost-Friesland en in de Noordelijke provinciën van Nederland pleegt te geschieden, dat St. Nikolaas met zijn paard in den nacht vóór zijnen heiligen dag, 6 Dec., over de daken der huizen rijdt en op de schoorsteenen komt, weshalve die kinderen voor dat paard hooi in een mandje onder den schoorsteen zetten, dan rijdt gewis de heilige der christenheid het paard van den vorst der goden van de nog heidensche Germanen.

Het geheele gebied der reuzenwereld is nu door ons beschouwd, en wat onze bronnen daaruit vermelden, rees behoorlijk gerangschikt voor onze bewustheid. Wat is nu aan het slot de indruk, dien die wereld op ons maakt?

Dat de reuzen magtige, ontembare natuurkrachten vertegenwoordigen is ons overtuigend gebleken. De reuzenwereld is derhalve het gebie der natuur, wier elementen en krachten door 's menschen verbeeldir met een ligchaam en een bewust leven zijn bedeeld, zoodat zij a personen optreden en handelen. Dat zulk eene voorstelling uit d oudsten tijd afkomstig moet zijn, schijnt daaruit te blijken, dat reuzen niet alleen als menschvormige wezens, ofschoon dan ook ligchamen van bovenmenschelijke afmetingen en kracht, of van v staltige vorming, maar ook als dieren optreden, aan wie mensche gedachten, taal en verrigtingen worden toegekend. Zulk een toch, alsof menschelijk verstand en geestelijk leven zouden ki

huisvesten in dierlijke vormen, zulk een dooreenmengen van menschdom en dierenwereld, is den kleinen kinderen eigen en den menschen, die nog op zeer kinderlijken trap van ontwikkeling staan. Wij houden daarom wat wij bij de Noormannen van de reuzenwereld vinden, voor overblijfselen van eene oudere godsdienstige voorstelling, uit eenen tijd, lang vóórdat zij het Noorden van Europa bewoonden. Dat de geheele latere godenwereld uit die der oudere reuzen is geboren, wordt zoowel in de Oude als in de jongere Edda duidelijk genoeg uitgesproken. De Goden der Noormannen, die wij thans kennen, hebben zich allen ontwikkeld uit de reuzen, die zij vroeger vereerden. De reuzenwereld is dus ouder dan die der Goden. Uit welken tijd? Dat laat zich niet met zekerheid aanwijzen; want de reuzenwereld, zoo als wij ze volgens onze bronnen beschreven hebben, wijst ons niet naar een bepaald vaderland, zoodat wij zouden kunnen zeggen: Op die of die plek der aarde woonden de Noormannen, toen zij de reuzen vereerden. Zooveel is intusschen zeker, dat de reuzendienst wijst naar een land, waar hoog gebergte is, waar gletchers, bergstroomen en meeren worden gevonden, waar wouden niet onbekend zijn, en de zee bevaren wordt. Zulk een land is zeker het Noorden van Europa, maar ook der Noormannen vroeger verblijf, het midden van Rusland, beantwoordt aan de gegevene schets, en evenzoo menig gedeelte van Asië, van waar Europa's bevolking herwaarts kwam. Reeds in Asië, in overoude tijden, zoo komt het ons voor, hebben de vaderen der Noormannen zich de hoogste magten als reuzen voorgesteld, voor hen gebeefd en hen vereerd. Later kwamen zij allengs tot het besef, dat het hoogste en heerlijkste in menschvormige gestalte voorgesteld moet worden, en vormden zij zich eene eigenlijke godenwereld, zonder daarom evenwel de reuzen ter zijde te schuiven of te vergeten. Deze kwamen dus allengs naast de Goden te staan, als door hen verdrongen, bestreden, overwonnen, waaruit natuurlijk eene voorstelling van vijandschap tusschen reuzen en goden moest ontstaan. Meer en meer bleef de zege aan de Goden, de reuzen zonken van hunnen troon,

en waar zij voorkwamen, was het in den regel, om der Goden overmagt en grootere heerlijkheid te doen uitkomen.

Dat in den loop der verhuizingen de mythen en legenden gedurig van toon en kleur veranderden, en zich voegden naar den aard van het land, waar de volksstammen zich hadden neergezet en tijdelijk verblijf hielden, dat is een verschijnsel, 't welk niet bij de Noormannen alleen kan worden waargenomen.

HOOFDSTUK III.

DE ALFENWERELD.

§ 12. DE ALFEN IN HET ALGEMEEN.

Tegenover de reuzenwereld, waarin alles groot, ruw en plomp is, staat in de verbeelding der Noormannen eene andere, klein, liefelijk en schrander. Niet alleen de ontembaar magtige natuurgewrochten en krachten werden voor hen bezielde wezens; maar ook de kleine, die in 't verborgene werkzaam zijn. De geheele schepping toch is met haar overal tegenwoordig, geheimzinnig leven voor den mensch één groot wonder, dat hij ziet, maar niet verklaren kan, waarin het hem vergund is, nu en dan eenen blik te slaan en een geheim te bespieden, maar waarin hij overal en onophoudelijk raadselen en verborgenheden aantreft. Duizenderlei zijn de verschijnselen in den hemel, op en onder de aarde, duizenderlei de plaatselijke oorzaken, die deze te weeg brengen. Waar de kennis van 't natuurleven en zijne wetten ontbreekt, vindt de verbeelding voor hare scheppende werkzaamheid een ruim veld.

Wij gaan nu onze aandacht wijden aan de kleinere, met vlijt en kunstvaardigheid begaafde wezens, van welke de Edda's en de Saga's

veel weten te vertellen, en die er onder den naam van Dwergen en Alfen voorkomen, terwijl onder de Alfen weêr sommigen Lichtalfen, anderen Zwartalfen worden genoemd. Zij maken allen zamen één volk, het volk der Alfen uit, van hetwelk één deel als lichtalfen in de lucht woont, een ander deel als zwartalfen of dwergen onder de aarde. Wij kennen ze uit Walter Scott, uit Wielands Oberon, uit Shakespeare's Midsummer night's dream, en vinden ze ook bij andere volken onder verschillende vormen terug, in de Duizend en ééne nacht, in de Hiawatha, bij de dichters der Grieken en Romeinen.

In zijne Ministrelsy of the Scottish border heeft Walter Scott een oud lied opgenomen, met het opschrift: Tamlane [1]. Dat lied verhaalt van eenen jongeling, die door de feënkoningin is betooverd en naar haar gebied weggevoerd. Hij toeft aan eene bepaalde plaats, waar niemand zonder zijn verlof mag komen, vooral geene vrouw, tenzij zij hem het een of ander gouden kleinood of hare maagdelijke onschuld wil ten offer brengen. Janet, eene moedige maagd, gelooft aan geen gevaar, gaat naar de haar aangewezen plaats, plukt er eene roos en ziet plotseling Tamlane verschijnen. Zij wordt van hem zwanger, zoekt hem nogmaals op, en wordt door hem onderrigt aangaande de wijze, waarop zij te werk moet gaan om hem te verlossen, te onttooveren en naar het leven onder menschen terug te brengen. Zij doet wat haar gezegd is en verwerft haren minnaar, die haar ten huwelijk neemt. Dat oude lied is eene rijke proeve van het oudtijds onder de Schotten heerschende geloof aan feën. Tamlane verhaalt er aan Janet bij hunne tweede ontmoeting, hoe het in het land der feën gesteld is, en wat de feën vermogen: "Wij," zoo zegt hij, "die in het feënland wonen, kennen ziekte noch smart. Ik verlaat mijn ligchaam wanneer ik wil, en keer naar welgevallen daarin terug. Wij kunnen zonder bezwaar in de aarde en in de lucht leven, wij zijn ook bij magte onze gedaante te veranderen, ons zoo groot en zoo

[1] Minstrelsy of the Scottish border, Edinb. 1812, 5e uitg. deel II, blz. 191-205.

aan Froddenskemen of een onderaardsch volkje, dat menschen steelt, welk geloof hij eveneens met dat aan dwergen bij de oude Scandinaviërs in verband brengt. Voorts deelt hij eene beschrijving mede van de dwergen, door den IJslander Einar Gudmund, te vinden in de voorrede van Torfaeus' geschiedenis van Hrolf Krake. Einar zegt daar: "Ik ben vast overtuigd, dat deze wezens schepsels van God zijn, gelijk menschelijke wezens uit een ligchaam en eene redelijke ziel bestaande, dat zij in mannen en vrouwen onderscheiden zijn, kinderen kunnen voortbrengen, en onderhevig zijn aan alle menschelijke aandoeningen. Zij slapen en waken, lagchen en schreijen, zijn arm en rijk, hebben vee en andere goederen en zijn onderworpen aan den dood gelijk andere stervelingen."

Zonder twijfel is het zoo als Walter Scott verzekert. De fairy van de Schotten is afkomstig van de dwergen der Noormannen. Wij zouden ons echter bedriegen, wanneer wij daarom meenden, dat wij slechts het geloof der Schotten hadden te kennen, om tevens met de alfen- en dwergenwereld der Noormannen bekend te zijn. Immers, op de voorstellingen der Schotten werkten, in den loop der eeuwen, allerlei invloeden van buiten, en bragten wijzigingen te weeg, overleveringen uit het Oosten, het verval en de vernietiging van de gothische mythologie, verhalen uit den riddertijd, fabelen uit de klassieke oudheid, denkbeelden uit de christelijke godsdienst, en de scheppingen der vruchtbare verbeelding van de zestiende eeuw. Wij mogen daarom niet verder gaan dan de opmerking, dat het geloof aan alfen en dwergen zich niet tot de oude Noormannen heeft beperkt, maar een in ruimen kring verbreid volksgeloof moet zijn geweest, dat er zamenhang bestaat tusschen hetgeen in de oud-Noordsche bronnen nog te vinden is en hetgeen in Duitschland, Schotland en elders voorkomt, en dat welligt in de Noordsche bronnen menige leemte kan zijn, die van elders zou moeten en kunnen worden aangevuld. Intusschen zullen wij het veiligst doen, met ons te houden aan wat wij uit onze bronnen kunnen verzamelen.

Al aanstonds stuiten wij op de vraag, of Alfenwereld wel het opschrift boven dit hoofdstuk behoort te zijn, en of wij niet liever moesten schrijven: alfen en dwergen; m. a. w. of alfen als de algemeene benaming mag worden beschouwd van al die wezens gezamentlijk, welke meer bijzonder in alfen en dwergen onderscheiden worden, dan wel of de naam van alfen slechts wezens omvat, aan wie de naam van dwergen niet toekomt, zoodat wederkeerig de dwergen geene alfen zouden zijn. Op deze vraag is verschillend geantwoord. Grimm beweert, dat alfen en dwergen onderscheiden worden, dat de alfen oorspronkelijk lichte, witte, goede geesten zijn, maar dat later de beide soorten van wezens dooreengemengd zijn, zoodat men allen alfen noemde, maar de oorspronkelijke alfen met den naam van Ljösálfar of lichte alfen betitelde. Hij merkt op, dat de tegenstelling tusschen alfen en dwergen in de Saemundar Edda nog niet voorkomt, terwijl Snorri daarentegen niet alleen van alfen en dwergen gewaagt, maar ook onderscheid maakt tusschen dökkálfar en svartálfar, donkere en zwarte alfen. Grimm vraagt daarom, of men niet van drie verschillende klassen zou moeten spreken, van lichte, donkere en zwarte alfen, van welke de eerstgenoemden in den hemel, de anderen bij Hel, de laatstgenoemden in Svartálfheimr wonen. Hij erkent, dat de zwarte alfen de dwergen zijn, smeden in 't gebergte, en vermoedt eene verwantschap van den naam dwerg met θεουργος (theourgos, die God dient of Gods werken doet). Ook houdt hij het niet voor onmogelijk, dat tot de donkere alfen zouden behooren de Náir, doodsbleeke, doode spoken, die naast de dwergen voorkomen. Overigens huizen de alfen in boomen, op het gras, in het water, in de lucht e. z. v.

Simrock is van oordeel, dat de jongere Edda geen regt had om lichte en donkere alfen te onderscheiden, evenmin als Alvíssmál om onderscheid te maken tusschen alfen en dwergen. Immers, tusschen alfen, die in de aarde wonen, en dwergen is geen onderscheid. Er was, zoo beweert hij, in het volksgeloof maar ééne soort alfen, die

nu eens in de aarde dan eens in andere elementen woonden. De Náir houdt hij voor geesten van dooden, wier woonplaats daarom is bij Hel.

Het komt ons voor, dat het gevoelen van Simrock het meest aannemelijk is, en dat er werkelijk slechts mag gesproken worden van één alfenvolk, dat lichtalfen, Náir, en dwergen gezamentlijk omvat. Wat daarvoor pleit is, dat, hoe het onderscheid tusschen de lichtalfen en de Náir en dwergen ook moge zijn uitgewerkt en aan het licht getreden, evenwel in de oude oorkonden de gemeenschappelijke naam voor allen nog bewaard is gebleven. Zij heeten immers allen zonder onderscheid alfen, en als nu aan sommigen de bijnaam lichte wordt gegeven, anderen donkere, nog anderen zwarte worden genoemd, dan blijkt daaruit, dat zij allen behooren tot één en hetzelfde volk, het volk der alfen, maar van dat volk verschillende stammen of afdeelingen vormen, in kleur van elkander onderscheiden.

Nog eene andere bijzonderheid pleit voor de eenheid van het alfenvolk. Het is de vermelding van eenen alfenkoning, die zich in de lucht vermag te verheffen, en daar te paard rijdt, maar tevens als uitnemend bekwame smid op aarde werkt, en alzoo de eigenschappen van alf en dwerg in zich vereenigt.

Was het volk der reuzen den goden en menschen vijandig, anders is het met het volk der alfen gesteld. Zij zijn met goden en menschen bevriend, helpen en dienen hen, zijn ervaren in allerlei nuttig werk. Zij stellen de krachten voor, die in alle elementen, in de aarde, in plant en dier werkzaam zijn, den geest, het leven in de natuur en hare voortbrengselen. Dat schept en onderhoudt en gehoorzaamt aan het bestuur der goden. Meer dan eenmaal worden dan ook de alfen in éénen adem met de asen genoemd, zoodat een naauw verband tusschen beiden duidelijk aangewezen wordt. Zoo zegt Freyr in Skirnisför: "van asen en alfen wil niemand dat wij zamen zijn;"

In Thrymskviða vraagt Thrymr aan Loki: "Hoe staat het met de asen, hoe met de alfen?" In Óðinns runenlied lezen wij: "asen en alfen ken ik alle, en voor Dellingrs drempel zingt Volkrörir, de dwerg: "den asen kracht, den alfen gedijen! Eindelijk verwijt in Aegisdrekka Loki aan Frey, dat zij met alle asen en alfen boeleert. En mogt men van oordeel zijn, dat die alfen, zoo opzettelijk met de asen in verband gebragt, niet geacht mogen worden het geheele alfenvolk te zijn, maar slechts de lichte alfen of de alfen in meer beperkten zin, wij wijzen dan op meer dan ééne mythe, die het ons toonen zal, dat ook tusschen dwergen en goden het verband en vriendelijk verkeer niet wordt gemist. Mogten wij hen echter ook in de dienst van reuzen aantreffen, dan zou dit niemand verwonderen, die in de reuzen de vertegenwoordigers van de groote magten der natuur, van de elementen, en tegelijk eene oudere godendynastie der Noormannen erkent.

§ 13. DE ALFENKONING — VÖLUNDARKVIÐA.

Wij beginnen onze beschrijving van het volk der alfen van het hoofd af; want, gelijk wij zeiden, er wordt in onze bronnen van een hoofd, van eenen koning der alfen gewaagd. Dit is het geval in de oudere Edda, waar de Völundarkviða, of het lied van Völundr, het eerste en belangrijkste der heldenliederen is, eigenlijk nog meer een tusschenschakel tusschen de Goden- en de heldenliederen. Völundr, die in de duitsche volkssage Wieland de Smid is geworden, komt daar voor als een van drie broeders, die met Valkyrjur of oorlogsmaagden trouwen. Nadat hij zeven jaren met zijne vrouw heeft zamengewoond, grijpt haar het heimwee naar krijg en slagveld zoo heftig aan, dat zij met de vrouwen der beide andere broeders ontvlugt. De broeders, die bij hunne te huiskomst van de jagt het huis ledig vinden, besluiten hunne vrouwen te gaan zoeken; maar Völundr blijft te huis in Wolfsdal, waar hij gouden ringen smeedt, en juweelen in goud vat. Toen het gerucht van Völundrs bekwaam-

heid en rijkdom tot Niđuđr, eenen koning in Zweden, was doorgedrongen, liet hij Völundr eerst één en van zijne zevenhonderd gouden ringen ontstelen, en hem vervolgens in den nacht overrompelen en binden. Den gestolen ring gaf de koning aan zijne dochter Böđvildr, voor zich zelven behield hij Völundrs zwaard; maar den kunstenaar liet hij de pezen in de kniegewrichten doorsnijden en hem op een eilandje voor de kust plaatsen, waar hij hem dwong allerlei kleinodiën voor hem te smeden. Daar was Völundr ijverig aan het werk, maar hoe kalm en vredelievend hij mogt schijnen, hij peinsde op wraak, en het duurde niet lang, of hij wist zich die te verschaffen. De nieuwsgierigheid had Niđuđrs beide zonen naar Völundrs eiland gelokt. Daarvan maakte de kunstenaar gebruik. Hij liet hun allerlei zeldzame zaken zien, prikkelde daardoor hunne nieuwsgierigheid, en beloofde hun den volgenden dag den inhoud van eene kist te schenken, indien zij dan tot hem kwamen zonder dat iemand er van wist. Dat deden de knapen, en Völundr doodde hen, begroef hunne lijken in het moeras, maar vervaardigde van hunne schedels, oogen en tanden kunstgewrochten en kostbare sieraden, die hij aan Niđuđr, diens vrouw en dochter ten geschenke gaf. Dat was de eerste wraak, waarop weldra de tweede volgde. Böđvildr had het borstsieraad, haar door Völundr geschonken, gebroken, en in de hoop, dat het weer hersteld zou kunnen worden, overtrad zij, even als voorheen hare broeders, het verbod van haren vader en begaf zich naar Völundr op het eiland. Deze ontving haar vriendelijk, beloofde het gebroken sieraad zoo te herstellen, dat het nog kostelijker zou worden dan het geweest was, maakte haar in slaap, en — zij werd van hem zwanger.

Verheugd over de wraak, die hij zich had weten te verschaffen, vloog Völundr nu de lucht in, terwijl Böđvildr treurig om 't verlies van haren bruidegom het eiland verliet. Hij zette zich neder op het dak van Niđuđr's zaal, en riep hem toe of hij wakker was. Vervolgens maakte hij hem met het lot zijner zonen bekend, na hem eerst

den eed te hebben afgenomen, dat er over zijne mededeelingen geene wraak zou worden genomen op zijne bruid, en voegde er het berigt van Böđvildrs zwangerschap bij. Na die angels in Niđuđrs ziel te hebben geworpen, verhief Völundr zich lagchende naar de wolken.

Onwillekeurig doet dit lied van Völundr ons terugdenken aan het verhaal van Tamlane, in zoover er dezelfde teekening van de alfen in voorkomt. Maar hier is Völundr zelve de alfenkoning, terwijl daar Tamlane van eene koningin der fairies spreekt en door haar wordt toegesproken. Maar hier zoo als daar is sprake van een huwelijk tusschen alfen en menschen, van 't gevaar, dat het bezoeken van eenen alf voor maagden en jonge vrouwen opleveren kan, van de wraakgierigheid der alfen, van omtoovering en gedaanteverandering. Er is kennelijk verwantschap tusschen alfen en fairies, al is dan ook de voorstelling van een volk van fairies onder eene koningin eene wijziging van die van een alfenvolk onder eenen koning.

Maar laat ons het lied van Völundr in zijn geheel mededeelen.

VÖLUNDARKVIĐA.

Niđuđr heette een koning in Zweden. Hij had twee zonen en eene dochter, die Böđvildr heette. Er waren drie broeders; de eene heette Slagfiđr, de andere Egill, de derde Völundr. Deze liepen op sneeuwschoenen en joegen op wild. Zij kwamen naar Wolfsdal en bouwden zich daar huizen. Daar is een water, dat Wolfszee heet. Vroeg in den morgen vonden zij aan het strand drie vrouwen, die vlas sponnen. Bij haar lagen hare zwanevachten; want zij waren Valkyrjur. Het waren twee dochters van koning Löđver: Hlađguđr Svanhvit (de zwaanwitte) en Hervör Alvitr (de alles wetende); en de derde was Olrún, dochter van Kjár van Valland. De broeders namen die vrouwen met zich naar huis. Egill kreeg Olrún, Slagfiđr Svanhvit en Völundr Alvitr. Zoo woonden zij zeven winters zamen. Toen

vlogen de vrouwen weg om oorlog te zoeken, en kwamen niet terug. Daarom ging Egill uit om Ölrún te zoeken, en Slagfiđr om Svanhvit, maar Völundr bleef in Wolfsdal. Hij was de kunstvaardigste man van wien men in oude sagen weet. Koning Niđuđr liet de hand aan hem leggen, zoo als hier beschreven wordt.

1. Door Myrkviđr vlogen maagden van 't zuiden,
Alvitr, de jonge, om oorlog te voeren;
Aan 't zeestrand zaten zij in zoete ruste:
Vlas sponnen heerlijk de vrouwen van 't zuiden.

2. Eene van haar nam Egill tot vrouw,
Een lieflijke maagd aan zijn lichten boezem;
De andre was Zwaanwit, Zwanendons droeg zij.
Maar de derde van 't drietal zusters
Hing aan Völundrs blanken hals.

3. Zeven winters zaten zij dus,
Heel den achtsten hadden zij onrust,
In den negenden werd scheiding noodig:
De maagden verlangden naar Myrkviđ weer,
Alvitr, de jonge, om oorlog te voeren.

4. Hladguđr en Hervör stamden van Hlöđver;
Zijne aanverwante was Ölrún, Kjárs dochter.
De gansche zaal gingen zij door,
En op den steenvloer staande, sprak zij:
Zij vinden geen vrolijke ontvangst bij hun 't huiskomst.

5. Hijgend kwamen de jagers huiswaarts:
Ledig zag Egill de zaal en Slagfiđr,
Uit en in gingen zij overal zochten zij.
Naar 't oosten toog Egill ter wille van Ölrun,
Slagfiđr zuidwaarts, om Svanhvit te vinden.

6. Völundr bleef eenzaam in Wolfsdal toeven,
Vatte in rood goud vonklend gesteente,

Reeg aan een reep van lindenbast ringen,
Wachtte zoo af, of welligt eerlang
Zijn gade gewillig wederkeerde.

7. Dat hoorde Niðuðr, der Njaren vorst,
Dat Völundr in Wolfsdal eenzaam woonde.
'S Nachts kwamen mannen in genagelde pantsers,
Tegen de maanschijf blonken hun schilden.

8. Uit den zadel stegen zij bij den gevel der zaal,
Gingen binnen, 't gansche vertrek door,
Zagen de ringen aan de bastreep hangen,
Zevenhonderd, die de man bezat.

9. Zij maakten ze los, maar ook weer vast:
Ontvreemdden van al de ringen maar éenen;
Toen kwam van de jagt de moede jager
Völundr te huis uit het verre woud.

10. 't Vleesch der beerin ging hij braden;
Dadelijk brandde 't dorre rijshout,
't Winddrooge naaldhout voor Völundr.

11. Op de beerenvacht rustte hij, telde de ringen,
De gezel der alfen miste er éénen:
Dien heeft, zoo dacht hij, Hlöðvers dochter.
Wis is Alvitr weergekomen,

12. Zoo zittende sloot straks de slaap hem de oogen;
Maar hem wachtte geen vreugd bij 't ontwaken,
Hij voelde om de handen vaste knoopen,
Voelde om de beenen boeijen geslagen.

13. Wie zijn de helden, die om mijn handen
Boeijen legden en mij bonden?

14. Toen riep Niðuðr, der Njaren vorst:
Hoe hebt gij, Völundr: wijze der alfen,
In Wolfsdal onze schatten verworven?

15. Goud was daar niet op Grani's wegen,
Uw land, meen ik, ligt ver van den Rijn.
'k Weet, dat wij schooner schatten bezaten,
Toen we in ons eigen oord nog waren.

Koning Niðuðr gaf aan zijne dochter Böðvildr den gouden ring, dien hij van de bastreep bij Völundr had genomen, en hij zelve droeg het zwaard, dat aan Völundr behoord had. En de koningin zeide:

16. Tandcknarsen zal hij, als 't zwaard hem getoond wordt,
En op Böðvildr's ring zijn blik valt.
Snijdt de pezen hem stuk en laat hem
Straks dan zetten op Saevarstaðr!

Zoo werd gedaan, de pezen werden hem in de kniegewrichten doorgesneden, en hij op een eiland gezet, dat voor de kust lag. Daar smeedde hij den koning allerlei kleinodiën, en niemand mogt tot hem gaan dan de koning alleen. Völundr sprak:

17. Er hangt aan Niðuðrs heup een wapen,
Zoo scherp als mooglijk door mij geslepen,
En door mijn handen op 't best gehard.
Voor altijd ontvreemd is mij 't vlammend zwaard,
Als 't naar Völundrs werkplaats niet komt.

18. Van mijne bruid mag nu Böðvildr —
't Roept om wrake — de ringen dragen.
Slaaploos zat hij en sloeg den hamer,
Speelde Niðuðr spoedig treken.

19. Op Saevarstaðr stonden twee knapen,
Zonen van Niðuðr, door zijne deur te zien,
Zij kwamen en vroegen van de kist de sleutels:
Met booze bedoeling deed hij die open.

20. Daar lag een schat van schoone dingen
Voor 't oog der knapen, goud en kleinodiën.

"Komt tot mij morgen, komt met u beiden
U beiden geef ik dan al dat goudwerk!"

21. Geene der maagden, geen hofgezin wete,
Niemand hoore, dat gij hier zijt geweest.
De eene riep toen vroeg den andere:
"Broeder!" — zeiden zij — "gaan wij de ringen zien!"

22. Zij kwamen en vroegen van de kist de sleutels,
Met booze bedoeling deed hij die open.
Beiden hieuw hij het hoofd hun af,
In 't moeras legde hij beider lijken.

23. Maar hun hoofdschedels onder de haren
Zond hij Niðuðr, met zilver beslagen;
Edelgesteenten van hunne oogen
Schonk hij Niðuðrs sluwe vrouw.

24. Van de tanden der twee gebroeders
Bood hij Böðvildr een borstsieraad.
Böðvildr roemde den ring ontzaglijk,
Bragt hem Völundr, toen hij gebroken was:
"U durf ik 't zeggen, aan andren niet,"

Völundr.

25. Zoo goed herstel ik den gouden ring u,
Dat uw vader hem schooner zal vinden,
En uwe moeder aanmerkelijk beter,
En gij zelve zoo als voorheen."

26. Toen bedwelmde haar met drank de sluwe,
Zoodat in den zetel zij slapend neerzonk.
"'k heb voor iedere ellende nu wrake
Met uitzondring slechts van ééne groote!"

27. Heil mij! — sprak Völundr — had ik de pezen,
Die mij Niðuðrs mannen vernielden!
Völundr vloog nu vrolijk de lucht in,
Weenend ging Böðvildr weg van 't eiland,
Om den bruigom bedroefd haar vader duchtend.

28. Buiten stond Niđuđrs boozeade
En ging naar binnen, de gansche zaal door.
Op de tinne der zaal ging hij zitten rusten:
Waakt gij, Niđuđr, Njarenkoning?

Niđuđr.

29. Wakker lig ik, geen slaap wil mij laven,
Den dood mijner zonen gedenk ik altijd.
't Hoofd wil mij breken, uw raad doet mij huivren;
'k Wenschte nu met Völundr te rigten:

30. Beken Völundr, koning der alfen!
Wat van mijn zonen geworden is.

Völundr.

31. Eerst zult gij alle eeden mij zweren,
Bij scheepsboord en schildsrand,
Bij 's kleppers boeg en de schede der kling:
Nooit mijne bruid om 't leven te brengen,

32. Nooit Völundrs wijf te dooden,
Ware mijn wijf ook met u verwant,
Hadde ik zelfs hier in uw huis een kind.

33. Ga naar de smidse, die ge mij gaaft:
Druipend liggen daar de lijken;
'k Hieuw uwen kindren de hoofden af,
Maar ik legde in 't moeras de lijken.

34. Maar hun hoofdschedels onder de haren
Zond ik Niđuđr, met zilver beslagen;
Edelgesteenten van hunne oogen
Schonk ik Niđuđrs sluwe vrouw;

35. Van de tanden der twee gebroeders
Bood ik Bödvildr een borstsieraad;
Zwanger is nu uw eenig kind.

Nidudr.

36. Nooit heeft uw mond mij meer gepijnigd;
'k Wenschte u, Völundr! nooit wreeder te straffen.
Maar wie mag van de merrie u rukken,
Of wat scherpschutter schiet u neder,
Als hoog naar den hemel gij u verheft?

37. Naar de wolken vloog lachend Völundr,
Nidudr oogde ontsteld hem na.

38. Sta op, Thakradr, mijner knechten trouwste!
Roep Bödvildr: de rijk gekleede,
Schoon van aangezigt, antwoordde haar vader.

39. Is 't waarheid, Bödvildr! wat mij gezegd werd?
Zijt gij bij Völundr op 't eiland geweest?

40. Waar is 't, mijn vader! wat u gezegd werd,
'k Ben bij Völundr op 't eiland geweest.
't Was onbetaamlijk, te kwader ure,
'k Vermogt tegen hem mij niet te hoeden,
'k Was niet in staat om hem te weerstaan.

§ 14. DE LJÖSÁLFAR.

Wanneer wij nu de verschillende afdeelingen van het volk der alfen in het bijzonder en meer van nabij willen beschouwen, dan zijn de lichtalfen het eerst aan de beurt. Wij hebben hun verblijf, Ljösálfheimr, reeds als eene der drie bovenaardsche werelden leeren kennen (blz. 48) en ook reeds gehoord van álfheimr, eene der hemelburgten, die Freijr bij het doorbreken van den eersten tand van de Asen ten geschenke kreeg. In Simrocks vermoeden, dat de zon dus de woning der lichtalfen zou zijn, konden wij niet deelen. Ook zouden wij met het reeds besprokene Völundarlied in tegenspraak komen, wanneer wij Freijr, omdat hij vorst van álfheimr is, voor den koning der alfen wilden houden. De mythe, die verhaalt, dat hij álfheimr ten geschenke kreeg bij het doorbreken van den eersten

tand, laat zich veel eenvoudiger verklaren. De zon wordt jaarlijks geboren op het wintersolstitium, en staat op dien tijd van het jaar, dus bij hare geboorte, in den Schutter. In de maand Februarij komt zij in den Steenbok, het hemelteeken, dat in den oud-noordschen kalender, volgens de Arne-magneaansche uitgave van de Saemundar-Edda, met den naam van âlfheimr werd beteekend. Vergelijkt men nu de dan nog jeugdige zon bij een kind, dat tanden krijgt, dan verstaat men ook, hoe en in welken zin de oud-noordsche dichter kon zeggen, dat aan Freijr bij het doorbreken van den eersten tand âlfheimr ter woning werd geschonken, vooral wanneer men gedachtig is aan de echt germaansche gewoonte om aan kinderen bij het verschijnen van den eersten tand een geschenk te geven.

Ljösâlfheimr, het verblijf der lichtalfen, moet iets anders dan âlfheimr, het teeken van den dierenriem, zijn. Dat blijkt vooral uit hetgeen wij reeds uit de jongere Edda, daem. 17, hebben medegedeeld, dat Gimil, het paleis, waar de lichtalfen wonen, aan het zuidelijke einde van den hemel ligt, het schoonste van alle paleizen is, en schitterender dan de zon. Dat paleis is niet in den lageren wolkenhemel, maar veel hooger te zoeken, namelijk in de hemelen Andlângr en Viđbláinn. Hoog in den hemel derhalve, in het eigenlijke gebied van het licht, wonen volgens deze voorstelling de lichtalfen, van welke ook uitdrukkelijk gezegd wordt, dat zij schooner dan de zon van aangezigt zijn.

Het is niet te ontkennen, dat er in verschillende stukken der Edda's niet overal geheel dezelfde voorstelling van de lichtalfen en hunne woning wordt aangetroffen. Dat zij in den hemel, het gebied van het licht, te zoeken zijn, dat wordt overal geleerd, maar overigens spreekt de jongere Edda sterker dan de oudere, en wijst met meer nadruk op het hooge en uitermate glansrijke van de woning der lichtalfen. Dit schijnt het best daaruit te verklaren, dat de verdeeling van het alfenvolk in verschillende klassen allengs is ontstaan. Eerst schijnt men de alfen der lucht of des hemels van die der aarde en der

"Toen ontstond Mótsognir, de magtigste dier dwergen, en na hem Durinn. Zij vormden er velen van menschelijke gestalte, dwergen der aarde, naar Durinns aanwijzing: Nýi en Niđi, Norđri en Suđri, Austri en Vestri, Althjöfr, dvalinn, Nár en Náinn, Nípingr, Dáinn, Bivörr, Bavörr, Bömburr, Nori, Ánn en Ánarr, Ái, Mjödvitnir, Veigr en Gandálfr, Vindálfr, Thráinn, Thekkr, Thorinn, Thrór, Vitr en Litr, Nár en Nýráđr. Nu heb ik de dwergen, Reginn en Ráđsviđr, naauwkeurig opgeteld.

"Fili, Kili, Fundinn, Nali, Hepti, Vili, Hanarr, Svíorr, Billingr, Bruni, Bildr, Búri, Frár, Hornbori, Fraegr en Lóni, Aurvangr, Jari, Eikinskjaldi."

"Het is tijd, om de dwergen van Dvalinns afdeeling den menschenkinderen tot Lofar toe op te tellen, die uit het gesteente der zaal, uit Aurvangrs woningen opschoten naar het veld der aarde.

Daar was Draupnir en Dólgthrasir, Hár, Haugspori, Hlaevangr, Glói, Skirvir, Virvir, Skafiđr, Ái, Álfr en Yngvi, Eikinskjaldi."

Fjalarr en Frosti, Finnr en Ginnarr, Heri, Höggstari, Hljóđólfr, Móinn. Dit zal, zoo lang menschen leven, voor het beroemde geslacht van Lofar gehouden worden."

Gelijk het geheele lied, waaraan dit dwergenregister is ontleend, is dat register zelve in menig opzigt moeijelijk te verstaan. De verschillende handschriften der Völuspá wijken aanmerkelijk van elkander af, en moeten dat reeds gedaan hebben, toen de jongere Edda werd opgesteld. Immers, in de veertiende daemisaga van de Gylfaginning, waar ook eene optelling van de dwergen wordt gegeven, en wel met aanhaling van de Völuspá, komen allerlei lezingen voor, die van de ons bekende verschillen. Vooreerst wordt daar meer dan één naam gemist, die in den tekst der Völuspá te lezen staat. Voorts vindt men er namen, elders niet te vinden, en eindelijk worden sommige namen er

anders dan in de Völuspá gespeld. Maar ook de afdeeling is eene andere in de daemisaga dan in de oude profetie der Vala.

In beide Edden worden de gezamentlijke dwergen in drie scharen afgedeeld, nadat eerst Mótsognir en Durinn als de magtigsten genoemd zijn. De jongere Edda telt eerst eene schaar op, naar den raad van Durinn geschapen, dwergen, die in de aarde wonen, ten getale van 37; daarop volgen 14 anderen, die hun verblijf in het gesteente hebben, en eindelijk nog 11 van Lófars geslacht, die van Svarins heuvel komen. In de Völuspá daarentegen bevat de eerste schaar, die naar Durinns raad geschapen werd, 31 of 33 dwergen: 33, wanneer men de beide laatste namen Reginn en Raðsviðr mede telt, 31, wanneer men die twee woorden niet als namen, maar als titels beschouwt. Het is intusschen moeijelijk te beslissen, of er namen dan wel titels bedoeld zijn. Aan namen denken wij het gereedelijkst, waneer wij in aanmerking nemen, dat de beide woorden in den vorm van het enkelvoud voorkomen, terwijl er, zoo er aan titels gedacht moest worden, een meervoudige vorm behoorde te staan, nademaal de titels op al de reeds opgetelde dwergen moeten worden te huis gebragt. Van den anderen kant evenwel is er bezwaar tegen de opvatting der beide woorden als namen, van wege de plaats, waar zij gelezen worden. De Vala heeft eenendertig namen van dwergen opgeteld, die naar het schijnt door Mótsognir en Durinn, maar naar de aanwijzing van laatstgenoemden, zijn geschapen. En daarop besluit zij met de woorden: Nu heb ik de dwergen, Reginn en Ráðsviðr, naauwkeurig opgeteld. De woorden Reginn en Ráðsviðr hebben in dat verband geenszins het voorkomen van namen van een tweetal dwergen, in de voorafgaande optelling over het hoofd gezien, en hier aan het slot nog aan de overigen toegevoegd. Men zou in dat geval verwachten te lezen: "behalve Reginn en Ráðsviðr, die ook nog tot die reeks behooren." Zoo als de woorden er staan, hebben zij veel meer het voorkomen van twee titels, hier geplaatst om het karakter der genoemde dwergen aan te duiden. De beteekenis der beide namen

weerspreekt dit vermoeden niet; want regin beteekent vorsten, en Ráđsviđir wijzen. De Vala zou dan hebben willen zeggen, dat het genoemde eenendertigtal dwergen van de eerste reeks de vorsten en wijzen van het dwergenvolk waren. Wij meenen in der daad de plaats zoo te moeten verstaan, en den enkelvoudigen vorm aan verkeerde schrijving, ten gevolge van misverstand, te mogen wijten.

De tweede reeks van dwergen in Völuspá telt 19 namen, maar aangaande afkomst en karakter van deze afdeeling wordt geen woord gezegd. De derde reeks, Lofars geslacht, bevat 21 namen. Wie die Lofar is, weten wij niet; maar wij vergeten niet op te merken, dat ten opzigte van zijne betrekking tot de laatste reeks van dwergen tusschen de Völuspá en de jongere Edda strijd bestaat. Terwijl de Vala Lofar den stamvader van die dwergen noemt, berigt de daemisaga, dat Lofars geslacht van die dwergen afstamt.

Wat ons aangaande den oorsprong van de dwergen berigt wordt, zou ons doen besluiten, dat hier alleen aan de dwergen, d. i. de zwarte alfen te denken is, en dat de geheele plaats bij de bespreking van de lichtalfen niet in aanmerking komen mag. Immers, uit Brimirs bloed en blaauwe leden werden de dwergen gevormd, zegt de Völuspá, en de daemisaga omschrijft nader, hoe de dwergen oorspronkelijk in IJmirs vleesch als maden ontstaan waren en eerst later op het bevel der goden eene menschelijke gestalte ontvingen en in het ingewand der aarde en het gesteente woonden. Die beschrijving kan op geene andere alfen dan de zwarte passen. En toch wordt de meening, dat ons alleen de dwergen, en niet de alfen in 't algemeen zouden worden opgeteld, door de namen weersproken. Vele van die namen zijn voor ons onverklaarbaar, maar onder de derde schaar vinden wij Draupnir, den droppelende, Dölgthrasir den hardnekkigen strijder, Hár, den hooge, Havgspori, hem wiens spoor op de heuvelen is, Hlaevangr, dengene, die de wangen vochtig maakt, Glói, den schitterende, Skirvir den helder makende, Virvir, den wervelwind, Frosti, den vorstaanbrenger, en dergelijke, alle dwergen,

niet tot het gebied der aarde of van het gesteente, maar tot dat van den dampkring of den hemel behooren. Zien wij de eerste reeks namen in, dan wordt het ons weldra duidelijk, dat ook zij eene gemengde is. Mótsognir, de magtigste van allen, is de krachtzuiger, en Durinn de slaapaanbrenger; Nýi, Niđi en Nýráđr hebben betrekking op de maan; de eerste is de nieuwe maan, de tweede de tusschentijd tusschen 't verdwijnen der oude maan en 't wederverschijnen der nieuwe, de derde de nieuwe-maan-maker; Norđri, Suđri, Austri en Vestri zijn de vier hoofdwinden. Althjöfr is de alles stelende, de alles verbergende duisternis, Dvalinn de geest van den diepen slaap, Dáinn de slaapaanbrenger, Bivörr de schuddende, Ánarr de onstuimig voortgaande, Vindálfr de windalf, Gandálfr de slangenalf, de golvenveroorzaker, en zoo verder. Zoo worden er ook namen gevonden, die deugden en geestkrachten vertegenwoordigen of de kleur des levens beteekenen, of aan akkergrond en woudgeboomte doen denken. Eindelijk lezen wij in de eerste reeks den naam Nár, lijk of schim.

In der daad staan dus allerlei namen door elkander, zoo wel van eigenlijk gezegde dwergen, d. i. van alfen, die in den aardbodem en het rotsgesteente van het gebergte huizen, als van alfen, die in de onderwereld te huis zijn, die de krachten, vermogens en deugden van 's menschen geest vertegenwoordigen, of tot het gebied van den dampkring en de nog hooger staande hemellichten behooren.

Wij meenen hieruit te mogen besluiten, dat wel degelijk in de Völuspá de geheele alfenwereld wordt beschreven, en dat oorpronkelijk de namen alf en dwerg eene beteekenis van gelijken omvang hebben gehad. Dit alfenvolk vertegenwoordigt even als dat der reuzen de krachten der natuur, maar de kleine, plaatselijke, scheppende en herscheppende krachten over het geheele gebied van 't natuurleven, tegenover de reuzen, de geweldige, vernielende, ruwe magten der natuur. In en op den aardbodem worden die krachten het best en het menigvuldigst werkzaam gezien, en daarom waren in de voorstelling

des volks de zoogenaamde zwarte alfen, de alfen, die in de zwarte duisternis werken, de meest belangrijke; zij werden het meest besproken en traden als dwergen op den voorgrond, terwijl ook de anderen niet werden vergeten, maar toch, als wonende en werkende in de hoogere dreven der wereld, en minder onmiddelijk met de menschenwereld in aanraking, meer op den achtergrond geraakten. Zij bleven in naam bestaan; zij werden in naam van de dwergen onderscheiden. Als alfen bewoonden zij de lucht, den dampkring, als lichtalfen met name het hoogste gebied des hemels en der hemellichten, waar men hen aanstaarde en bewonderde, maar niets bijzonders van hun doen en laten te verhalen wist. Met één woord: de lichtalfen zijn in onderscheiding van de dwergen de onbekende, geheimzinnige, schoone geniën van het lichte, schitterende lucht- en hemelgewelf.

Nog ééne opmerking ten slotte. De Völuspá telt eerst Mótsognir en Durinn, dat zijn twee alfen, en dan de schaar der regin en ráđsviđir ten getale van eenendertig. Daarop volgt de tweede alfenreeks met negentien namen. Die allen zamen zijn juist tweeënvijftig, dat is voor elke week van het jaar één. De derde schaar der alfen telt eenentwintig, dat maakt dus met de tweeënvijftig anderen drieënzeventig. Maar vijfmaal drieënzeventig maakt juist driehonderdvijfenzestig, d. i. het getal van de dagen des jaars, verkregen door twaalf maanden van dertig dagen benevens vijf schrikkeldagen. De oude Noormannen plagten bij tijdvakken van vijf dagen te tellen. Alzoo leveren ons de alfen of dwergen van de Völuspá juist zoo vele alfen, dat er voor elk vijftal dagen van het jaar een is, en met weglating van eene der drie afdeelingen ook juist genoeg om aan elke week van zeven dagen eenen alf te verbinden. In den kalender achter de Arne-magneaansche uitgave der Saemundar-Edda wordt in der daad het volle getal der alfen over het jaar van vijf tot vijf dagen verdeeld. Zou dit verband van de alfen tot den kalender welligt aanleiding hebben gegeven tot de bepaling van het getal namen?

§ 15. DE DÖKKÁLFAR (NÁIR) ALVÍSSMÁL.

Hadden wij van de lichtalfen weinig of niets te zeggen, behalve dat zij in het volksgeloof der oude Noormannen voorkomen en personificatiën moeten zijn van de magten en bewegingen van licht en lucht: ten opzigte van de Dökkálfar is het evenzoo gesteld. Zij worden genoemd en in de jongere Edda onderscheiden van de zwarte alfen, die in de Skalda, hoofdst. 35, genoemd worden, terwijl de Gylfaginning, daem. 17, van dökkálfar spreekt. Wel schijnt dit onderscheid van namen niet veel te beteekenen, wanneer de daemisaga, die de dökkálfar noemt, als beschrijving van hun voorkomen opgeeft, dat zij zwarter zijn dan pek. Immers, indien deze beschrijving op hen past, wat kan er dan nog van de zwarte alfen gezegd worden? Wij zouden bijna vermoeden, dat dökkálfar de algemeene benaming was voor alle alfen, aan wie de lichte, schitterende gestalte niet kan worden toegeschreven. Intusschen, als het waar is, wat Snorri in zijne Edda verzekert, dat de dökkálfar werkelijk zwarter dan pek zijn, dan is het ook waar, dat er in de oudere Edda melding gemaakt wordt van alfen, die aan deze beschrijving niet beantwoorden. Maar in de oudere Edda is dan ook de naam Dökkálfar de algemeene, en worden de wezens, die dien naam dragen, van de náir en de dwergen onderscheiden [1]. Wij meenen het er voor te mogen houden, dat het oorspronkelijk onverdeelde alfenvolk eerst in twee afdeelingen is gesplitst, van welke de eene tot het gebied boven, de andere tot het gebied op en onder de aarde behoorde, en dat elk dezer afdeelingen later nog weer in tweeën is gescheiden, alfen van Gimli en alfen van Álfheimr, alfen met bleeke en alfen met zwarte kleur.

Van die alfen met bleeke kleur hebben wij intusschen weinig te zeggen. Zijn zij de náir, of wonen zij bij hen? Wij laten die vraag onbeslist. Maar daar náir lijken of schimmen van dooden beteekent,

---

[1] Hrafn. O. 25.

komt het ons waarschijnlijk voor, dat de met dien naam betitelde wezens niet tot het alfenvolk gerekend moeten worden. Over zulke schimmen spreken wij later. Thans hebben wij maar met één enkel Eddalied te doen, als het eenige stuk, waarin wij kennis maken met eenen persoon van het alfenvolk, die niet tot de lichtalfen behoort en toch ook niet zwart is, maar uitdrukkelijk bleek wordt genoemd. Dit lied is Alvíssmál, dat wij in onze Inleiding, blz. 26, onder nº. 11 hebben besproken.

De dwerg Alvíss is gedurende Thórrs afwezigheid met diens dochter verloofd, en komt na de terugkomst van den vader zijner verloofde naar diens woning om zijne bruid af te halen, daar bij hem te huis de vertrekken versierd zijn en alles tot de feestelijke ontvangst der huisvrouw is in gereedheid gebragt. Thórr kent hem niet, en vraagt hem wie hij is, en waarom hij zoo bleek ziet, als of hij bij de lijken te huis behoorde? Hij meent in hem iets van den aard der Jötunns te bespeuren en wil hem zijne dochter niet geven. Alvíss verhaalt nu, wie hij is. Hij heeft zijne woning in het gesteente van 't gebergte, maar heeft negen werelden gezien en overal wetenschap verzameld, zoodat hij zijnen naam Alvíss, alweter, wel verdient te dragen. Hij verzoekt zijne wijsheid te mogen toonen en zoo naar de hand zijner bruid te mogen dingen. Thórr neemt dat voorstel aan, en doet hem een aantal vragen. Zij betreffen alle de talen, die door de asen, vanen, reuzen, alfen en Hels gezellen worden gesproken, en die Alvíss moet toonen te kennen, door aan Thórr op te geven, met welke namen die verschillende personen hemel en aarde en allerlei voorwerpen en stoffen in hemel en op aarde plegen te noemen. Wat Thórr ook moge vragen, Alvíss weet op alles bescheid. Hij noemt hem zonder bedenken de gevraagde woorden uit de talen van asen, goden, uppregin en ginnregin, van Vanen, Jötunns, alfen, dwergen, van degenen, die bij Hel zijn, van gewone menschen en van dichters. Hij toont derhalve in alle negen werelden even goed te huis te zijn, zoodat Thórr verklaren moet, nooit zoo veel kennis bij éénen

persoon te hebben gevonden. En toch bereikt Alviss zijn doel niet. Thórr had hem volgens de voorwaarde van zulk een raadsel- of vraagspel zijne dochter moeten geven; maar hij had hem listig met zijne vragen zoo lang bezig gehouden, tot dat de zon was opgegaan, en de dageraad hem op aarde verraste. De zon wordt elders ook wel gezegd den dwergen te slim af te zijn. Want, wanneer een dwerg zich door haar op aarde verrassen liet, dan veranderde hij in eenen steen. Dat werd dus thans ook het lot van Alviss, hoewel het in het lied niet uitdrukkelijk wordt gezegd.

Ziehier het gedicht in zijn geheel:

ALVÍSSMÁL.

Alvíss.

1. Bestrooid is 't gesteente, de bruid sta gereed,
Ga met mij heen naar mijn huis.
Acht soms iemand het onreedlijk haastig;
Te huis roept ons rust.

Thórr.

2. Wie zijt ge, en waarom zoo wit om den neus?
Laagt ge bij dooden in 't duister?
Jötunnsgeaardheid ontdek ik in u:
Gij zijt voor die bruid niet geboren.

Alvíss.

3. Onder de aarde woon ik, Alvíss heet ik;
Mijn huis staat in 't gesteente.
Den wagenwachter kom ik waarschuwen
't Heilig verbond niet te breken.

Thórr.

4. Zeker breek ik 't, over de bruid toch
Heb ik te bevelen als vader.
Ik was uit toen ze u verloofd werd.
Wie anders der goôn kan haar geven?

Alvíss.

5. Wie is de wakkere, die 't waagt te beschikken
Over de bloeijend blozende?
Als te scherpen schutter beschuldigde u niemand;
Wie heeft u die ringen gereikt?

Thórr.

6. Vingthórr heet ik, de wijd beroemde
Spruit van Sidgrani.
Mijns ondanks ontvangt ge onmooglijk 't jawoord
En nog minder de maagd.

Alvíss.

7. Oorlof van u dan wensch ik te ontvangen,
En 't jawoord te winnen.
Beter te aanvaarden dan te ontberen
Is mij de meelwitte maagd.

Thórr.

8. Ik moet de minne der maagd, o wijze
Gast! u wel gunnen,
Als ge uit iedere wereld mij alles
Zegt, wat ik wensch te weten.

Alvíss.

9. Waag de proef, Vingthórr, zoo ge 's dwergen wijsheid
Meent te moeten betwijfelen.
Negen werelden nam ik in oogenschouw,
Van alle wezens weet ik.

Thórr.

10. Zeg mij dus, Alvíss! daar gij toch alles
Weet, wat men weten kan:
Wat is het woord toch in elke wereld
Voor de aarde, ons erfdeel?

Alvíss.

11. Aarde bij menschen, bij Asen veld,
Maar Vanen noemen haar weg;

Jötunns zeggen algroen, Alfen begroeide,
Klei de heeren der hemels.

Thórr.

12. Zeg mij nu, Alvíss! daar gij toch alles
Weet, wat men weten kan:
Wat mag het woord zijn in iedere wereld
Voor den hemel omhoog?

Alvíss.

13. Op aarde hemel, scherm bij de Asen;
Windwever zeggen Vanen;
Jötunns bovenwereld, Alfen glansdak,
Druipzaal de dwergen.

Thórr.

14. Zeg mij nu, Alvíss! daar gij toch alles
Weet wat men weten kan:
Wat mag het woord zijn in iedere wereld
Voor de maan der menschen?

Alvíss.

15. Maan bij de menschen, maanschijf bij de Asen
Bij Hel echter wentelend wiel,
Gagaauw bij Jötunns, Glimmer bij dwergen
Jaarmeter achten haar de Alfen.

Thórr.

16. Zeg mij nu, Alvíss! daar gij toch alles
Weet, wat men weten kan:
Wat mag het woord zijn in iedere wereld
Voor de zon, die wij zien?

Alvíss.

17. Zon op aarde, ster bij de oppergoôn,
Dwergenbedriegster bij dwergen,
Altijd licht bij Jötunns, Vuurwiel bij Alfen,
Alglans bij de Asenzonen.

Thórr.

18. Zeg mij nu Alvíss! daar gij toch alles
Weet, wat men weten kan:
Wat mag 't woord zijn in iedere wereld
Voor 't van regen zwangere zwerk?

Alvíss.

19. Wolkendak zeggen menschen, waterbrengster de Asen
Windschip de Vanen,
Regenspeller reuzen, ruw weer de Alfen,
Nevelhelm heet het bij Hel.

Thórr.

20. Zeg mij nu, Alvíss! daar gij toch alles
Weet, wat men weten kan:
Wat mag het woord zijn in iedere wereld
Voor den ver wandlenden wind?

Alvíss.

21. Wind bij de menschen, bij de goden waaijer,
Hinneker bij de hoogste magten,
Ruischer bij de Alfen, Rumoerder bij de reuzen
Huilebalk bij Hel.

Thórr.

22. Zeg mij nu, Alvíss! daar gij toch alles
Weet wat men weten kan:
Wat mag het woord zijn in iedere wereld
Voor de laauwe luwte?

Alvíss.

23. Luwte bij menschen bij goden leger,
Bij Vanen windstilte,
Stil zwerk bij reuzen, dagstiller bij Alfen,
Kalmte des dags bij dwergen.

Thórr.

24. Zeg mij nu, Alviss! daar gij toch alles
Weet, wat men weten kan:
Wat mag het woord zijn in iedere wereld
Voor de zee, waar men zeilt?

Alviss.

25. Zee zeggen menschen, Zweepend nat Vanen.
Goden golvende deining,
Palinghuis Jötunns, vloedpilaar Alfen,
Dwergen diepe zee.

Thórr.

26. Zeg mij nu, Alviss! daar gij toch alles
Weet, wat men weten kan:
Wat mag 't woord zijn in iedere wereld
Voor 't vuur bij de volken?

Alviss.

27. Vuur is 't op aarde, gloed zeggen de Asen,
Vanen warlende vlam,
Veelvraat Jötunns, voetlicht dwergen,
Verwoester heet het bij Hel.

Thórr.

28. Zeg mij nu, Alviss! daar gij toch alles
Weet, wat men weten kan:
Wat mag het woord zijn in iedere wereld
Voor 't altijd welige woud?

Alviss.

29. Bosch zeggen menschen manen des velds Asen,
Heuvelriet heet het bij Hel;
Bij Jötunns is 't brandstof, bij Alfen Sierplantsoen;
Vanen spreken van sprieten.

Thórr.

30\. Zeg mij nu, Alvíss! daar gij toch alles
Weet wat men weten kan:
Wat mag het woord zijn in iedere wereld
Voor de dochter van Nörvi, de nacht?

Alvíss.

31\. Nacht bij menschen, nevel bij Asen,
Grijns bij de heeren des hemels.
Jötunns zeggen duisternis, Alfen slaapgenot,
Droomweefster dwergen.

Thórr.

32\. Zeg mij nu, Alvíss! daar gij toch alles
Weet, wat men weten kan:
Wat mag 't woord zijn in iedere wereld
Voor 't zaad, dat men zaait?

Alvíss.

33\. Zaaisel bij menschen, zaadveld bij Goden,
Bij Vanen gewas,
Voedsel bij Jötunns vruchtstengels bij Alfen,
Bij Hel golvend graan.

Thórr.

34\. Zeg mij nu, Alvíss! daar gij toch alles
Weet, wat men weten kan:
Wat mag 't woord zijn in iedere wereld
Voor 't bier, dat men brouwt?

Alvíss.

35\. Bier zeggen menschen, brouwsel Asen,
Vanen gewagen van kracht;
Helder nat is 't bij Jötunns, mede bij Hel,
Teug zeggen Suttungs zonen.

Thórr.

36. Nooit ontmoette ik meer omvang van kennis
Bij wie 't ook ware.
Met sluwe list toch liet ge u misleiden.
Dwerg! op aarde verraste u de dagenrad,
In de zaal schijnt de zon!

Wanneer men inderdaad van dökkalfen in onderscheiding van zwarte alfen of dwergen spreekt, dan, het is duidelijk, ontmoeten wij in den lijkachtig bleeken Alvíss eenen van die afdeeling der alfen. Maar het geheele gedicht is meer dan geschikt om ons het regt tot genoemde onderscheiding te doen in twijfel trekken. Immers, Alvíss heet niet alleen een dwerg, maar heeft ook in het gesteente zijne woning. Ook deelt hij in het lot der andere dwergen, die door het zonlicht niet mogen beschenen worden, en wier element derhalve is de duisternis van den nacht. Thórr ziet in hem niets, dat hem het regt zou geven, om tot de Asen te naderen en op eene verzwagering met hun geslacht aanspraak te maken. Hij ziet veel meer in hem eene verwantschap met de Jötunns en weigert hem daarom zijne dochter. Dit een en ander schijnt te bewijzen, dat Alvíss in geen geval tot de lichtalfen behoort, maar eenvoudig is wat alle dwergen zijn. Wat zijne schranderheid aangaat, die is ook aan de zwarte alfen, gelijk wij zien zullen, in hooge mate eigen.

Terwijl intusschen Alvíss zoo geheel tot de zwarte alfen schijnt te behooren, is er toch ook weer in zijn voorkomen en vooral in zijne wetenschap, wat, zoo het alleen voorkwam, onze gedachten van de zwarte alfen zou afleiden en ons doen denken aan eene alfensoort tusschen de zwarte en de lichte alfen in staande. Alvíss toch heeft negen werelden bezocht en weet al wat daar omgaat, al wat men weten kan. Hij is dus in zijn wonen en verkeer geenszins tot het gesteente, zelfs niet tot de onderaardsche dreven of de oppervlakte van den aardbodem beperkt, maar beweegt zich naar verkiezing over

de geheele uitgestrektheid van 't heelal, in de verblijven der alfen, zoowel als in die der Asen, Vanen, en hoogste magthebbers der wereld. Zou dat niet overtuigend aanwijzen, dat de namen alf en dwerg oorspronkelijk volmaakt van even uitgestrekte beteekenis zijn geweest, en dat de onderscheiding in klassen van lateren tijd en tamelijk willekeurig is? Dat één en 't zelfde volk verbreid woont over 't geheel der wereld, dat dus het eene gedeelte bij voorkeur hier, en het andere elders huist, dat er verschil van kleur, voorkomen en karakter bij verschillende individuën voorkomt, is niet te verwonderen. De wereld der ouden was klein en bevatte slechts de aarde en hare omgeving. Al wat in die wereld leeft en werkt, wordt met de aarde in verband gebragt en leeft en werkt in de verbeelding der ouden eigenlijk slechts ter wille van de aarde. Zoo dan ook de alfen. Zij zijn vóór en boven alles alfen der aarde en voor de aarde. Zij zijn de magten des levens, werkzaam in licht en dampkring, in akker en bodem, in al wat leeft. Voor zoo ver zij met de aarde en hare bewoners in onmiddelijke aanraking komen, trekken zij der menschen aandacht. Daarom zoo weinig, en dat nog zoo zwevend en onzeker, van alle alfen, die niet in de diepte van den bodem zelve huizen en werken. Het eigenlijke alfenvolk zijn de dwergen, over wie wij nu nog hebben te spreken.

§ 16. DE SVARTÁLFAR OF DWERGEN.

De dwergen of zwarte alfen zijn kennelijk niets anders dan personificatiën van de vormende krachten in den aardbodem, zoowel in den planten, dieren en menschen voedenden akker, als in 't gebergte, dat mijnen in zijnen schoot bevat, en in de bewegelijke en ruischende beeken en stroomen. Dit blijkt duidelijk uit den oorsprong, die hun wordt toegeschreven, uit de beschrijving, die van hen gegeven wordt, en uit de werken, die hun worden toegekend.

Gelijk wij reeds hoorden, ontstonden de dwergen in den beginne

als maden in het vleesch van IJmir, zoo dat zij gezegd konden worden geschapen te zijn uit Brimirs bloed en blaauwe leden [1] en ontvingen zij eerst later eene menschelijke gestalte, op bevel der goden, hetzij dan door Mótsognir en Durinn of door de goden zelve, want dit blijkt niet met zekerheid uit de woorden der Vala. Zij heeten ook op meer dan ééne plaats zonen van Ivaldr d. i. van den binnen, in 't binnenste der aarde heerschende, van de in het ligchaam der aarde aanwezige en werkende levenskracht. [2] Zij komen voor den dag uit steenen en kloven en worden opgezocht in de diepte van het ingewand der aarde. De taal, die hun in Alvíssmál wordt toegeschreven, geeft den weerklank van dat donkere verblijf. Immers, zij noemen den hemel druipzaal, drjúpan sal; de maan, het eenige licht, dat hen bij hunne nachtelijke werkzaamheid van boven beschijnt, schijnsel, skin; de zon, wier stralen zij niet mogen aanschouwen, omdat zij daardoor betooverd en in steen veranderd worden, Dvalinns misleidster, Dvalins leika; het vuur, dat in hunne onderaardsche verblijven brandt, en hen voorlicht op hunne paden in de diepte, voetlicht, forbrenni; de zee, wier diepte tegenover die van hunne kloven ontzettend is, diepe zee, djúpan mar; en den nacht, dien zij aan zijn verschil in duisternis niet kennen, maar alleen onderscheiden aan den invloed, dien hij op de levende wereld uitoefent, droomweefster, draumnjörun.

In verband met de duisternis van hunne woonsteden staat het dan ook zeker, dat zij zwarte alfen heeten en worden voorgesteld als zwarter dan pek. Zij hebben de kleur, of beter de kleurloosheid van den nacht, waarin zij als in hun eigenaardig element plegen te verkeeren. En aan dezelfde oorzaak zal het wel zijn toe te schrijven, dat zij met den slaap naauw verwant zijn. Durinn, naar wiens bestelling zij gevormd werden, is de geest van den slaap, de slaapaanbrenger,

---

[1] Völ. 9; daem. 14.

[2] b. v. daem. 43; Skalda 25.

Dvalinn, naar wien zij als hunnen stamvader heeten, is de geest van diepen slaap, en ook de naam Dáinn beteekent slaap. Van Dáinn nu wordt verhaald, dat hij voor de dwergen runen sneed, dat wil zeggen, dat hij hun het letterschrift leerde, derhalve hun leermeester was in wijsheid, of dat hij hun lot beschikte, met andere woorden, hen beheerschte. Wanneer voorts aan de dwergen onbegrijpelijk groote kunstwerken, en rijke, onmetelijke schatten worden toegeschreven, dan brengen wij ook dat in zamenhang met het verborgene, geheimzinnige, ondoorgrondelijke van hun verblijf in het ingewand der aarde.

Er zijn in onze Edden en ook in eenige andere geschriften uit de oudheid sommige mythen bewaard, die op het leven en bedrijf der dwergen of zwarte alfen betrekking hebben en die hier eene plaats moeten vinden. Van enkelen hadden wij vroeger reeds gelegenheid te spreken.

In Óđinns runenlied, een onderdeel van Hávamál, strophe 23 — of, als men de strophen van Hávamál van den beginne af in eens door telt, 161 — wordt melding gemaakt van den dwerg Thjóđreyrir, de volkenoverwinnaar, zoo als de tekst van Möbius hem noemt, of Volkrörir, zoo als Simrock schrijft, die voor de deur van Dellingr zit en den Asen en Alfen heil toezingt. Dellingr is de dageraad en de volkenverwinnaar Thjóđreyrir is de nacht of de nachtelijke slaap. Die ligt voor de deur van den dageraad — wij verstaan dat dichterlijke beeld — en brengt – dat is ons ook duidelijk genoeg — goden en alfen heil en verkwikking aan. De dwerg is het zinnebeeld van den slaap, die des nachts allen aan zijnen invloed onderwerpt, met den dageraad wordt afgebroken en de vermoeide levenskrachten verkwikt en opfrischt.

In de 49ste daemisaga van Gylfaginning, waar Baldrs uitvaart verhaald wordt, wordt melding gemaakt van eenen dwerg Litr, die Thórr in de nabijheid van den brandstapel voor de voeten liep en door hem in het vuur geschopt werd, waar hij verbrandde. Litr

beteekent **kleur**, en de dwerg is de frissche kleur des levens, de zinnebeeldige voorstelling van de kleurenpracht van al wat onder den invloed van het zomerzonnelicht groeit en gedijt, die stand houdt, zoolang **Baldr** leeft, zoolang de zon hoog aan den hemel staat, maar met het dalen der zon en 't naderen van den winter verflenst, allengs wegsterft en met het zonlicht ten grave daalt, om voor het eentoonig graauw en wit van den winter plaats te maken.

Dat de dwergen als bezitters van onmetelijke, diep verborgene schatten werden beschouwd en voorgesteld, daarvan getuigt de mythe van Andvari, blz. 89 reeds vermeld, en behalve in de reeds vroeger vermelde hoofdstukken van Skaldskaparmál ook bewaard in de tweede Sigurđarkviđa, en in de Volsungasaga, hoofdst. 14. Eene vijandige Norne had over dezen dwerg het lot beschikt, dat hij als een visch in het water leven moest, en daarom verkeerde hij in de gedaante van eenen snoek in den stroom Andvarafös, waar Loki hem in het net van Rán ging vangen, ten einde van hem de noodige schatten te verkrijgen ten zoen voor den moord van Ótr. Toen de snoek in het net geloopen was, zeide Loki:

'k Vraag, wat visch daar den vloed bewoont,
En niet ontslipt aan den sluwe?
Koop nu den kop los uit Hels kaken,
En verschaf mij glinsterend goud!

De snoek gaf ten antwoord:

Andvari heet ik, Oin heet mijn vader,
In menigen waterstroom stond ik
Mij noodzaakte een nijdige Norne sinds lang
Bestendig in 't water te wonen.

Loki.

Andvari! antwoord mij, zoo ge althans wenscht
Bij menschen nog langer te leven:

Welk een vonnis dezulken ontvangen,
Die zich met leugens beladen.

Andvari.

Zwaar moeten zij hun zonde boeten,
Die in Wadgelmir waden.
Wie met onwaarheid waagt te bedriegen,
Moet voor zijn leugentaal lijden.

Daarop ontving Loki al het goud, dat de dwerg bezat; zelfs den laatsten ring, dien de bezitter terughouden wilde, ontnam hij hem. De dwerg schoot daarop tusschen het gesteente, en sprak tot afscheid:

Nu zal het goud, dat Gustr behoorde,
Aan twee broeders ellende brengen,
Aan een achttal edelen onheil:
Mijn goud zal niemand ten goede komen.

Wij weten, dat deze bedreiging vervuld werd, en dat de verderfelijke ring onder den naam van Andvari-naut bekend is geworden.

De dwerg Andvari is het zinnebeeld van de magt des waters, dat goudkorrels uit de rotsen losspoelt, ze in den waterval mede naar omlaag voert, zoodat ze, daar bijeen gebragt en opgehoopt, den goudwasscher groote schatten opleveren.

Van de schoone kunstwerken der dwergen weten de Edden op verschillende plaatsen te verhalen. Het een en ander onttmoetten wij reeds op onzen weg. Zoo weten wij reeds, dat de dwergen Fjalarr en Galarr uit het bloed van Kvásir, met honig vermengd, den kostelijken drank der dichters hebben vervaardigd. Wie intusschen die beide dwergen zijn, wier namen elders ook als namen van reuzen voorkomen, en wat het zonder dichterlijke beeldspraak beteekent, dat aan hen de vervaardiging van den kostelijken drank wordt toegeschreven, vermogen wij niet te verklaren.

Dat eenige dwergen uit Svartalfheimr den band Gleipnir vervaar-

digden uit het geluid der voetstappen van de kat, den baard der vrouwen, de wortels der bergen, de pezen van den beer, de stem der visschen en het speeksel der vogels, en dat die band sterk genoeg was om er den wolf mede te binden, zoodat hij niet weer los komen kon — dat weten wij reeds uit daem. 34.

De zin van deze voorstelling zal wel hier op nederkomen, dat de vormende krachten in het aardrijk uit het onbeduidende, dat ter naauwernood kan worden waargenomen, magten doen ten voorschijn treden, die de ontbinding tegenhouden en zoodoende den ondergang der schepping verhinderen. De mythe is eene voorstelling van het levensproces in de natuur, waarbij als uit niets het leven wordt, en dood en ontbinding onschadelijk blijven.

Intusschen wisten de Edda-schrijvers ook kostbare stukken op te noemen, die door de dwergen ten gebruike van de goden waren vervaardigd.

Ivaldi's zonen schiepen oudtijds Skiđblađnir, het beste der schepen, voor Freyr, zegt Grimnismál 43 en 44, en daem. 43 weet daar meer van te verhalen. Zekere dwergen, zoo lezen wij daar, zonen van Ivaldi, maakten Skiđblađnir, en gaven het aan Freyr. Het is zoo groot, dat het alle asen met hunne wapenen en hun legergereedschap aan boord kan nemen, en zoodra de zeilen zijn geheschen, heeft het goeden wind, waarheen het ook vare. Het is uit zoo vele stukken en zoo kunstig gemaakt, dat men het als een doek opvouwen en in den zak dragen kan. Skiđblađnir is het denkbeeldige schip, waarop men zich voorstelde, dat de zon door de lucht over land en zee voer. Het kon wel ter naauwernood uit iets anders dan uit nevelen bestaan, en deze pakken zich nu eens zamen tot digte wolken, die de zon schijnen te dragen, dan weer worden ze onzigtbaar en lossen zich op. Zou deze mythe dan misschien willen uitdrukken, dat de vormende krachten in de aarde de nevelen zamenbrengen en weer uiteendrijven, dat hun zigtbaar worden en verdwijnen het werk van de levenskracht der aarde is? Maar wat daar

in de hooge lucht gebeurt, zouden wij eer aan de alfen der lucht willen zien toegeschreven. Intusschen nevelen pakken zich ook op den aardbodem zamen, en wanneer de verbeelding er eenmaal een schip van heeft gemaakt, dan heeft zij ze reeds naar de aarde verplaatst, waar schepen gebouwd worden, en dan kan zij dus ook naar de meest kunstvaardige bouwmeesters omzien en die onder de dwergen zoeken.

Bij welke gelegenheid Skiđblađnir vervaardigd werd, wordt ons in Skáldskaparmál, hoofdst. 35, verhaald. Er wordt gevraagd, waarom de dichters het goud Sifs hoofdhaar noemen, en tot antwoord dient het volgende verhaal:

Loki, de zoon van Lofeyja, had om zijne boosheid te toonen Sif het haar afgeschoren. Toen Thórr dat vernomen had, greep hij Loki en zou hem een voor een de beenderen gebroken hebben, indien hij niet gezworen had van de zwarte alfen te zullen verkrijgen, dat zij voor Sif hoofdhaar van goud vervaardigden, dat even als natuurlijke haren groeide. Daarop ging Loki naar de dwergen, die Ivaldi's zonen genoemd worden, en dezen maakten voor hem hoofdhaar, Skiđblađnir en de lans Gungnir, die Óđinn had. Toen ging Loki met den dwerg Brokkr eene weddingschap aan, waarbij hij het hoofd ten pand zette, dat diens broeder Sindri geen drie kunstwerken, zoo voortreffelijk als deze, kon vervaardigen. Toen zij aan de smidse gekomen waren, wierp Sindri eene varkenshuid in den haard, en verzocht Brokkr, den blaasbalg te trekken en niet op te houden voor dat hij 't geen hij in den haard geworpen had er weer had uitgenomen. Daarop verliet hij de smidse, en terwijl Brokkr den blaasbalg trok kwam er eene vlieg aangonzen, ging op zijne hand zitten en stak hem. Hij ging evenwel voort met blazen, totdat de smid het werk uit den haard had genomen, een everzwijn, schitterend van gouden borstels. Daarop wierp hij goud in den haard, en beval den ander den blaasbalg te trekken en niet op te houden eer hij terugkwam. Nadat hij weggegaan was, kwam dezelfde vlieg terug, ging aan den hals

van Brokkr zitten en stak hem nog eens zoo fel als de eerste maal. Hij hield evenwel vol met blazen tot dat de smid uit den haard den ring genomen had, die Draupnir heet. Nadat nu Sindri ijzer in den haard had geworpen, beval hij den blaasbalg te trekken en voegde er bij, dat al het werk nutteloos zou zijn, wanneer het blazen niet onafgebroken werd volgehouden. Maar nu zette de vlieg zich tusschen Brokkrs oogen en begon hem in de wenkbraauwen te steken. Toen hem nu het bloed in de oogen liep, zoodat hij niet zien kon, bragt hij, terwijl de blaasbalg inmiddels stilstond, zoo snel mogelijk de hand naar de oogen en veegde de vlieg weg. Daarop kwam de smid en verklaarde, dat het weinig scheelde of het geheele stuk werk in den haard was bedorven geweest. Hij trok eenen hamer uit den haard, gaf vervolgens al de kostbaarheden aan Brokkr en beval hem naar Ásgarđr te gaan om de zaak der weddingschap af te doen. Toen deze en Loki de vervaardigde voorwerpen hadden aangedragen, zetten de Asen zich op hunne regterstoelen, en er werd besloten, dat de uitspraak van Óđinn, Thórr en Freyr geldig zou zijn. Toen gaf Loki aan Óđinn de speer Gungnir, aan Thórr het haar voor Sif, aan Freyr Skiđblađnir ten geschenke. Hij wees ook van elk stuk de voortreffelijke eigenschappen aan: dat de speer nergens rust nam, dat het haar, zoodra het op het hoofd van Sif gebragt was, in de huid vastgroeide, dat Skiđblađnir, zoodra de zeilen geheschen waren, gunstigen wind kreeg, en als een doek opgevouwen, des verkiezende in den zak gedragen kon worden. Nu kwam ook Brokkr met zijn werk voor den dag. Aan Óđinn gaf hij den ring, zeggende, dat daar in elken negenden nacht acht ringen van dezelfde zwaarte van af zouden droppelen. Aan Freyr gaf hij den ever, met de verzekering, dat die bij dag en nacht met zulk eene snelheid over land en zee kon rijden, dat hij ieder paard vooruit kwam: dat de duisternis van den nacht of van de wereld nooit zoo digt kon worden, of de schitterende borstels zouden den reiziger licht genoeg verschaffen. Aan Thórr gaf hij den hamer, en voegde er bij, dat hij daarmede elk voorwerp, dat

hem in den weg kwam, onverschillig van welke grootte, kon treffen, zonder dat de hamer beschadigd werd; dat deze, van verre geworpen, nooit zijn doel miste, en niet zoo ver kon wegvliegen of hij keerde in de hand terug, en dat hij, wanneer de eigenaar het verlangde, tot eenen zoo beknopten omvang kon inkrimpen, dat hij hem in den boezem kon bergen. Het eenig gebrek aan den hamer was, dat de steel iets korter was, dan hij had behooren te zijn.

De goden oordeelden, dat de hamer het voortreffelijkste van alle werkstukken was, en van groot belang ter bescherming tegen de rijpreuzen. Zij verklaarden derhalve, dat de dwerg de weddingschap gewonnen had. Loki bood nu eenen prijs tot lossing van zijn hoofd, maar toen de reus verklaarde, dat hij daar niet van wilde weten, zeide hij: Grijp mij dan! Toen echter de dwerg dat doen wilde, was Loki reeds ver uit het gezigt gevlugt, want hij had schoenen, waarmede hij over land en zee liep. De dwerg verzocht nu Thórr, dat hij Loki grijpen mogt, en die deed het. Toen de dwerg zich gereed maakte, om Loki het hoofd af te snijden, kwam deze in verzet en beweerde, dat Brokkr wel over het hoofd, maar niet over den hals had te beschikken. Toen nam de dwerg een riem en een mes, om Loki de lippen te doorsteken en hem den mond digt te naaijen. Het mes was echter te stomp, zoodat de dwerg zeide: 't ware beter, dat ik tot dit werk de els van mijnen broeder had. En naauwelijks had hij dat gezegd, of de els was bij de hand en hij doorstak daarmede Loki's lippen. Zoo naaide hij hem de lippen aan elkander en sneed den riem van de hoeken af. Die riem, waarmede Loki's mond werd digt genaaid, heet Vartari.

Ten deele is de verklaring dezer mythe niet moeijelijk, maar toch niet van alle daarin genoemde kunstwerken is de beteekenis even duidelijk. Wat wij onder Skiđblađnir meenen te moeten verstaan, is reeds gezegd. Wat Gungnir, Óđinns lans beteekent, is onzeker. Er wordt nog van gezegd, dat Ódinn die aan helden uitleent, dat zij over den vijand geworpen wordt, dat wie ze werpt, de overwinning verwerft, terwijl allen, over wie zij geworpen wordt, daardoor aan

den dood vervallen. Beteekent dat alles eenvoudig, dat Óđinn, als koning der goden en der wereld, met eene lans gewapend werd voorgesteld, dat men uit zijne tempels de lans plagt te nemen, die bij eene oorlogsverklaring onder den vijand werd geworpen, en dat men van Óđinns hulp de overwinning verwachtte? Zoo schijnen Grimm en Simrock te oordeelen. De schrijver van het Lex. Myth. echter meent, dat de lans van Óđinn vurige meteoren, vuurkogels beteekent, die als lansen door de lucht schieten. Dit laatste gevoelen komt ons min waarschijnlijk voor; vurige luchtverschijnsels ziet men te zeldzaam, om daarvan een wapen te smeden, waarmede de koning der Goden altijd gewapend moet zijn; ook slaan zij niet gedurig in de aarde neder, zoodat zij menschen, dieren of planten dooden, rotsen breken, enz., zoo als de bliksem zulks doet. Wij weten Gungnir niet te verklaren, en durven moeijelijk vooronderstellen, dat die speer in Óđinns hand eene andere voorstelling van den bliksem zou zijn, dien wij terstond herkennen in den hamer van Thórr. Gullinbursti, de ever met gouden borstels, is kennelijk een zinnebeeld van de langs den hemel varende zon zelve, zoodat ook dit werkstuk van Sindri geen bezwaar oplevert. Ons blijven derhalve slechts over het gouden haar van Sif, en de ring Draupnir, dien Óđinn kreeg.

Sif is, zoo als ons later blijken zal, de aarde. Haar hoofdhaar is het gouden koren, en in deze mythe, naar het schijnt, meer bepaald de gerst, hoog geel van kleur, en met lange baarden, haren, voorzien. Loki heeft Sif het haar in zijne nijdigheid afgeschoren, m. a. w. het koren is van de velden gemaaid, de aarde is van haar sieraad beroofd. Nu vervaardigen de dwergen nieuw haar van goud, dat, zoodra het op Sifs hoofd gebragt is, daar onmiddelijk vastgroeit. Dat gouden haar moet dan wel de hoog gele gerst met hare lange draden aan de korrels zijn, die, uitgezaaid op Sifs schedel, den akker, daar wortel schiet en tot een nieuw gewas van aren wordt.

Deze opvatting komt eenigermate overeen met die van Öhlenschläger, die in zijne Nordens Guder de mythe van Sifs hoofdhaar

heeft opgenomen. Hij spreekt evenwel niet van het gouden haar, door de dwergen voor Sif gemaakt, maar slechts van hare oorspronkelijke haren, door den boozen Loki afgesneden, omdat de kuische Sif aan zijne ondeugende aanzoeken geen gehoor wilde geven. De afgesneden haren vallen overal neder en vormen den baard van het koren en de gulden lokken der noordsche meisjes. Zie hier zijn lied, dat geheel in noordschen vorm is gedicht:

WAT SIF EN LOKI ZAMEN SPRAKEN.

Loki.

Scheld den smagtenden slaaf der liefde
Bar niet, al boeit hem uw beeld zijns ondanks.
Wilt gij zijn wensch niet willig vervullen,
Blaas hem in 't bloed geen blakenden gloed dan.

Sif.

Dieven duwen deuren open,
Huizen met holen herbergen muizen.
Schanddaden schuwt de sluwe Loki niet,
Lage Loptur loert op 't bedde.

Loki.

Hengelhaken halen visch op,
Strikken staan voor slimme vossen;
Vangt men visschen en vossen in strikken,
Loki lokt men met lokken van vrouwen.

Sif.

Haal in 't hol uwe huisvrouw, Loki!
Signi verstrikte u in 't snoer harer lokken.
Bied Angurbodi uw blakende liefde,
Waarlijk, zij weigert uw wensch geen vervulling.

Loki.

Geeft haar geurige gaven Idunn niet,
Eerst dan eet men Edikappels.
Toon u toch niet toornig, disa!
Wraak niet wreed mijn warme liefde!

Zie op de zee ginds zweeft uw echtvriend,
Jaagt in 's Jötunns Jol op den walvisch,
Zet zijnen zin niet op zoete liefde,
Speelt met den steur en snakt naar huis niet.

Laat naar zijn luim en lust hem wandlen,
Disa! maar doe gij dat van uw kant!
Hoog verheft zich 't hol in 't loover:
Keurige kansen kittlen de lusten.

Sif.

Mimirs maaltijd moet u nog heugen.
'k Bragt op de bank den beker u toenmaals:
'k Bied uit dien beker, booswicht! thans een
Dubbelen dronk u van diepe verachting!

Vlugt, gij vale vijand der goden!
Toeft ge, dan tuchtigt u Thórr naar verdienste,
Spant u stevig straks bij Mjösen
Tusschen taaije takken van dennen.

Dus de doorluchte disa verbitterd,
Kokend van kwaadheid keerde ze in 't gaan den
Loozen verleider Loki den rug toe,
Strekte ten stillen slaap op 't bed zich.

Gloeijend van gramschap greep hij heur haar, dat
Vol en gevlochten viel langs de schouders:
Schoven schoor van heur schedel de booswicht,
't Sieraad der slapen stal hij roekloos.

Ligt in de lucht hief Loki zich zwevend,
Blij met zijn blinkenden buit van goudhaar,
Hield in zijn hand het haar, dat vrolijk,
Gulden, glanzend, golfde op den windstroom.

Vonklend vloog de vurige booswicht,
Blonk als een bol, die bliksemvormig
Zwiert door 't zwerk, en zachtkens dalend
Golven van glorie giet langs den hemel.

Werwaarts zijn weg ging, woeijen de haren;
't Gulden graanveld gaarde die stralen:
Daarvan gedijde 't dons om de aren,
Borstlig omhoog hief 't als baard het koren.

Werwaarts zijn weg ging, woeijen de haren,
Heel 't dal van Merthe, heel Gudbrandsdal door.
Daarvan dragen nu dochters van boeren
Glanzend gele, gulden lokken.

Vroeger vlochten, als vrouwen uit Finland,
Deernen doorgaans donkere haren;
Geelblond als Gefion, goudgeel als Freyja,
Bloeijen nu blozend de boerendochters.

En welke beteekenis moet nu aan den ring Draupnir worden gegeven? Van dien ring, die, nadat de beide dwergen hem vervaardigd hadden, aan Óđinn werd gegeven, vernemen wij, dat er elken negenden nacht acht even zware afdruppelen. Volgens Skáldskaparmál bezat de ring die eigenschap van den beginne af. Daemisaga 49 daarentegen verhaalt ons, dat Óđinn hem op den brandstapel van Baldr legde, en dat hij eerst van dien tijd af het vermogen ontving, om telkens in den negenden nacht acht nieuwen te laten druppelen. Met Baldr ging de ring naar het verblijf van Hel, maar werd door Baldr aan Óđinn teruggezonden. Skirnisför, coup. 21, verhaalt er nog van, dat Skirnir den ring aan Gerđr ten geschenke bood, indien zij op Freyrs huwelijksaanzoek een gunstig antwoord geven wilde.

Wat kan die ring Draupnir dan wel zijn? Wij beginnen met optemerken, dat een ring in de oud-noordsche taal twee namen heeft, baugr en hringr, van welke de laatste slechts een eigenlijken ring beteekent, maar de eerste tevens een voorwerp van cirkelvormige oppervlakte, eene ronde schijf, b. v. een schild. Die eerste naam nu wordt bestendig aan Draupnir gegeven, zoodat wij ons dien evengoed als eene schijf kunnen voorstellen, en niet bij eenen ring behoeven te blijven staan. En dan biedt ons de maanschijf alles wat wij tot

verklaring noodig hebben. De geelachtige kleur der maan, die nabij geel gips komt, doet aan wit goud denken. Elke maanphase is ruim zeven etmalen lang, kan dus op acht dagen gerekend zijn. Acht nachten achtereen vertoont zich de maan aan den hemel; in den negenden nacht begint de nieuwe phase, die weer acht nachten stand houdt. Dus druppelen er elken negenden nacht voor de nachten der volgende phase acht maanschijven van de vroegere af. Met Baldr gaat de maan naar Hel. Dat kan op de zware nevelen van den winter zien, die bij het verdwijnen van de zon ook de maan een tijd lang bedekken en doen verdwijnen, terwijl deze toch later aan den hemel wederkeert. En dat Draupnir aan Gerđr wordt aangeboden, mits zij met Freyr in het huwelijk trede, dat baart geene verwondering. Het maanlicht toch is van invloed op den groei der planten, die met het voorjaar, het huwelijk van Gerđr met Freyr, begint.

Dat Draupnir de week zou kunnen zijn, of een bepaald tijdperk, van welke lengte dan ook, wat Simrock niet onmogelijk acht, gelooven wij niet. Verhaalden onze oorkonden, dat er van Draupnir elken negenden nacht één nieuwe afdruppelde, dan zouden wij Draupnir voor de week moeten houden; maar nu er telkens acht nieuwe schijven of ringen ten voorschijn komen, kunnen wij wel aan niets anders dan de maanschijf denken; want elken nacht is er ééne maanschijf noodig, derhalve acht voor iedere maanphase, wat geheel met de berigten onzer oorkonden sluit.

Zijn nu de verschillende kunstwerken der dwergen, voor zoover zij ons voorkwamen, verklaard, dan hebben wij nog slechts te spreken van 't geen Sigurdarkviđa II en de Hervors en Heidrekssaga, hoofdst. 3, verhalen. Op zekeren tijd, zoo lezen wij te eerstgemelder plaats, maakte Regin, Hreiđmars zoon, een tooverkundig man, kunstvaardiger dan alle anderen, maar dwerg van gestalte, voor Sigurđr een zwaard, zoo scherp, dat toen hij het in den Rijn stak, eene vlok wol, die er tegen aan dreef, werd doorgesneden. Hij sloeg er ook een aanbeeld

mede door midden. Wij hebben hier een werkstuk van eenen dwerg, die in de latere saga reeds in een mensch is overgegaan. Volgens de Hervors en Heidrekssaga vond koning Svafurlane op eene klip twee ons reeds bekende, zeer kunstvaardige dwergen, namelijk Dyrinn en Dvalinn. Hij betooverde hen en noodzaakte hen hun leven te lossen door hem een kostbaar zwaard te geven, dat niet brak en niet roestte, door alles heensloeg en altijd de overwinning gaf. Daarmede doodde hij Thjassi, zijns vaders moordenaar.

Dit verhaal draagt duidelijk genoeg de merkteekenen van lateren tijd, waarin de goden en reuzen reeds in menschen zijn gemetamorphoseerd, terwijl toch het geloof aan dwergen en toovenarijen bleef bestaan. Veel is er dan ook over zulk een jonger verhaal niet te spreken. Wij merken alleen op, dat wij er onze dwergen als smeden wedervinden, en dat zij in het latere volksgeloof goede wapensmeden waren.

Werpen wij na al wat wij vonden nog eenen blik op de alfenwereld terug, dan blijkt het nu, dat wij van de lichtalfen eigenlijk niets weten dan den naam; dat een bleeke alf, die in 't gesteente woont, geteekend wordt als iemand die alle werelden heeft bezocht, en alles weet; dat de eigenlijke zwarte alfen of dwergen, die in aarde en rotsen wonen, de vervaardigers zijn van wat op en in de aarde ontstaat of groeit, van wat in menschen wakker wordt en leeft, van wat in den dampkring huist en aan den hemel gezien wordt. Een van die zwarte alfen, Brokkr, vergezelt Loki naar de Asen. De koning van het alfenvolk, Völundr, werkt voornamelijk als smid op aarde, en is als zoodanig bekend; maar hij verheft zich, zoodra hij wil, hoog in de lucht, naar 's werelds hoogere gewesten. Na dit alles gehoord te hebben, kunnen wij nu met meer bepaaldheid van overtuiging eene voorstelling van het aloude geloof aan alfen vormen.

De alfen vertegenwoordigen de scheppende, vormende krachten in de geheele natuur, 't zij het onderaardsche of het bovenaardsche, hemelsche, of ook de oppervlakte van den aardbodem. Al wat er

HOOFDSTUK IV.

WEZENS, DIE GEENE GODEN, REUZEN OF ALFEN ZIJN, MAAR BOVEN DEN MENSCH STAAN. MENSCHEN MET BOVENNATUURLIJKE VERMOGENS.

§ 17. OVERZIGT VAN DE WEZENS, DIE TUSSCHEN DE GODEN EN DE MENSCHENWERELD STAAN.

Na de reuzen en alfen zouden wij nu de goden in onze beschouwing kunnen laten volgen. Er zijn intusschen nog èen aantal wezens in onze oud-noordsche bronnen vermeld, die geene goden zijn, ook geene reuzen of alfen, en die toch niet tot de gewone menschenwereld kunnen worden gerekend, hetzij zij werkelijk niet tot het menschelijke geslacht behooren en daarmede slechts in gestalte overeenkomen, hetzij zij, hoewel werkelijk menschen, evenwel door het bezit van bovennatuurlijke vermogens zich van de gewone menschen onderscheiden. Wij meenen de beschouwing van die allen aan die der goden te moeten laten voorafgaan, omdat daarmede eerst het tafereel der wereldbeschouwing van de oude Noormannen volledig wordt, en wij die wereldbeschouwing in haar geheel dienen te kennen, eer eene beschrijving van de goden, die de wereld bestuurden, gezegd kan worden aan hare plaats te zijn.

Het getal der wezens, die wij in dit hoofdstuk te bespreken hebben, is tamelijk groot. Vooreerst zijn er dezulken, wier oorsprong valt vóór dien der dwergen en menschen. Dat zijn de Nornir en Valkyriur, wier eigenlijke woonplaats ver van de menschen is, hoewel zij toch ook weer met de menschen zamenvloeijen, en als Fylgiur, Hamingjur en Vaettir veelvuldig met hen in verband staan. Dan vinden wij Ividiën, die in de boomen huizen; voorts Einheriar, wier woonplaats bij Ódinn in Valhöll is, maar die, eer zij daar aankwamen, menschen op aarde waren. Eindelijk maken onze bronnen veelvuldig melding van verschillende menschen, die uit hunne graven terugkeeren en nog na hunnen dood met anderen in aanraking komen, maar ook van anderen, die reeds bij hun leven zich onderscheiden door eene buitengewone, bovennatuurlijke kennis, zoo als de Völur of Spákónur, of door bovennatuurlijke magt, zoo als de toovenaars.

Wij gaan deze verschillende wezens achtereenvolgens bespreken.

§ 18. DE NORNIR. HAMINGJUR.

De oude Grieken geloofden in een noodlot, waaraan niet alleen de menschen, maar ook de goden onderworpen waren. Dat noodlot verkondigden de drie parken, Lachesis, Klotho en Atropos. Plato beschrijft ze ons in zijn boek over den staat, blz. 617. Er zitten volgens hem drie dochters van Anagke, van de noodzakelijkheid, op eenen troon, in het wit gekleed, met kroonen op het hoofd. Die zingen en draaijen het spinnewiel. Lachesis zingt het verledene, Klotho het tegenwoordige, Atropos het toekomende. Daarbij spinnen zij zoo, dat het spinnewiel op den schoot van Lachesis staat, terwijl deze en Klotho elk een verschillend deel van het wiel vasthouden, maar Atropos met de eene hand het deel der eene, met de andere dat van de andere zuster raakt. Het zinnebeeld is duidelijk genoeg. Anagke is het lot, dat noodwendig komen moet. Dat splitst zich evenwel in drieën, het verledene, het tegenwoordige en de toekomst. In het verledene ligt

de bron van het tegenwoordige en van de toekomst, maar de toekomst, waarop 's menschen oog het meest gevestigd is, staat en met het tegenwoordige en met het verledene in verband.

Bijna geheel dezelfde voorstelling vinden wij bij de Noormannen terug, maar in eenigzins gewijzigden vorm. Ook zij erkenden een lọt, dat den mensch ten deel moet vallen, en dat zij örlög, nauđr, aldr noemden. Dat lot verkondigen de Nornir, die drie in getal zijn en ook het verledene, het tegenwoordige en het toekomende vertegenwoordigen. Zij spinnen evenwel niet, maar draaijen en knoopen draden, die het lot vertegenwoordigen. Van het noodlot zelve zijn ook de goden niet onafhankelijk.

Deze voorstelling vinden wij in de beide Edda's en in de Saga's.

Volgens de Völuspá, coupl. 8, hadden de goden reeds eenen tijd lang bestaan en gelukkig geleefd, zonder dat er behoefte aan goud gevoeld werd. Dwergen en menschen bestonden nog niet. Toen kwamen er uit Jötunnheimr drie zeer magtige reuzendochters. Thursa-meyjar. Deze meyjar, wier naam Grimm met het Grieksche Moira, schikgodin, in verband brengt, worden in coupl. 20 nader beschreven. Uit de bron van Urđr aan den voet van den wereldboom, kwamen drie veel wetende vrouwen, Meyjar, uit de zee daar bij den stam. Urđ heette de eene, de andere Verđandi; zij sneden staven. De derde heette Skuld. Zij legden het lot, bepaalden het leven voor de geslachten der menschen, het noodlot verkondigende. Die zelfde meyjar komen ook in Vafthrúđnismál, coupl. 48 en 49, voor. Gangráđr vraagt: Wie zijn de meyjar, die met voorwetenschap over de zee des tijds varen? En Vafthrúđnir antwoordt: Drie meyjar van Mögthrasir zweven over de dorpen der volken; zij zijn de eenige Hamingjur van degenen, die op aarde zijn, hoewel zij bij de Jötunns werden opgevoed. Wie Mögthrasir is, wiens meyjar de drie Hamingjur gezegd worden te zijn, laat zich niet verklaren. De naam komt nergens elders voor. De schrijver van het Lex. Myth. houdt het er dan ook voor, dat Mögthrasis niet als een eigennaam moet worden opgevat, maar

als een bijvoegelijk naamwoord, dat de beteekenis heeft van "bewarende het kroost der menschen." Deze meyjar zijn bij de Jötunns opgevoed, dat is met andere woorden gezegd: zij zijn ouder dan de goden, waarmede dan tevens het denkbeeld wordt uitgesproken, dat het noodlot niet van de goden afhangt, maar dat zij zelve daaraan ook zijn onderworpen. Is intusschen al wat anders van de Jötunns komt, den menschen vijandig en verderfelijk, deze drie meyjar zijn het niet. Integendeel, zij zijn der menschen eenige Hamingjur, d. i. beschermgodinnen. Dat zij als beschermgodinnen worden gedacht, schijnt te blijken uit de uitdrukking, dat zij over de dorpen der volken zweven, en dat zij de eenige beschermgodessen genoemd worden, kan óf daaruit verklaard worden, dat er ten tijde, toen de Völuspá gedicht werd, nog aan geene andere beschermgeesten gedacht werd, of daaruit, dat de dichter alle anderen tegenover deze drie heeft willen in de schaduw plaatsen. Want in lateren tijd althans lezen wij hier en daar nog van Hamingjur, die evenwel geene opzettelijke bespreking verdienen.

Deze drie Nornir maken het lot niet. Zij weten het alleen vooruit en verkondigen het. Daarom komen zij uit de bron van Urđr, uit de bron, waarin de oorsprongen liggen van het tegenwoordige en het toekomende, en waaruit alles ten voorschijn komt. Daarom varen zij ook met vóórwetenschap over de zee des tijds. In Óđinns ravenlied, coupl. 1, wordt dat denkbeeld uitgesproken met de woorden visa Nornir, d. i. de Nornir wijzen aan, verklaren wat gebeuren moet.

Intusschen weten de liederen der oude Edda ook nog van andere Nornir dan de drie in de Völuspá genoemde, maar het is in de heldenliederen, dat die anderen voorkomen. Zoo lezen wij in Fafnismál 17, dat de Nornir onderscheiden zijn en niet van éénen oorsprong, want dat eenigen asen zijn, anderen alfen, nog anderen dochters van Dvalinn. Desgelijks spreekt de tweede Sigurđarkviđa, coupl. 2, van eene vijandige Norne, die den dwerg Andvari in het water had gebannen, en de derde, coupl. 7, van booze Nornir, die Brynhildr bitter leed berokkenden. Van die Nornir, die niet tot het oorspronkelijke drietal behooren,

weten de godenliederen niet. Kennelijk wordt dan ook de naam Nornir in de heldenliederen in eenen veel ruimeren zin gebruikt, zoodat daardoor tevens de Valkyriur, Völur en Spákonur worden aangeduid. Zoo moet ook de onderscheiding tusschen goede en booze Nornir van latere dagteekening zijn. De splitsing van het lot der menschen in verleden, tegenwoordig en toekomstig is hoogst eenvoudig en vloeit onmiddelijk voort uit den vorm, waarin wij ons het verloop des tijds voorstellen. Eene splitsing van de lotgevallen in zegen en ellende gaat van eene geheel andere beschouwing uit, die ook wel op zich zelve eenvoudig en natuurlijk genoeg is, maar toch te veel van de eerste afwijkt, om daarmede gelijktijdig te zijn. Een van beiden: twee Nornir voor voorspoed en tegenspoed, voor het aangename en het bittere des levens, of drie voor de verschillende afdeelingen des tijds. Beiden zamen dat gaat niet, tenzij men drie dubbeltallen van Nornir hebbe of twee drietallen. Maar wij vinden nergens in de Edda's de Nornir bij tweetallen of drietallen geteld, maar in de oudste bronnen eenvoudig één drietal. Derhalve moet het eerst in latere dagen geschied zijn, dat men het booze lot des levens aan andere schikgodinnen heeft toegeschreven dan het goede.

In de jongere Edda worden niet alleen de drie oorspronkelijke Nornir opgenoemd, maar ook de anderen van verschillenden oorsprong en van goeden en kwaden zin. Daem. 15 verhaalt Hár aan Gangleri, dat er onder den esch, bij de bron, waar de goden gerigt houden, een schoon gebouw staat, waaruit de drie meyjar komen, die Urđ, Skuld en Verđandi heeten. Deze meyjar, die aller menschen leeftijd bepalen, noemen wij Nornir. Er zijn nog andere Nornir, namelijk dezulken, die zich bij de geboorte van ieder kind vertoonen, om het den duur zijns levens te verkondigen. Eenigen zijn van het geslacht der goden, anderen van dat der alfen, en nog anderen van dat der dwergen. Dat deze onderscheiding uit de oudere Edda is overgenomen, blijkt daaruit, dat ter bevestiging van het gezegde de woorden uit Fafnismál worden aangehaald. Gangleri geeft ten antwoord: wanneer de Nornir over het lot der menschen

beschikken, dan verdeelen zij het vreesselijk ongelijk; want sommigen leven in magt en overvloed, anderen hebben weinig geluk en roem, sommigen leven lang, anderen slechts korten tijd. Daarop zeide Hár: de goede Nornir en die van goede afkomst zijn, beschikken den menschen geluk, en wanneer sommigen in het ongeluk geraken, dan is dat de schuld van booze Nornir. Hier zien wij duidelijk, wat tot de verveelvuldiging der Nornir en tot het geloof aan haren verschillenden aard en stamboom heeft geleid. Drie Nornir waren eene gepaste uitdrukking voor het noodlot in het algemeen en in het afgetrokkene. Maar zoodra men in het werkelijke leven rondzag en op de menigte der menschen lette, die elk hun eigen lot op aarde hadden, gevoelde men behoefte aan een grooter getal, zoó dat er telkens bij de geboorte van een kind eene Norne tegenwoordig kon zijn, om den levensloop van dat kind te bepalen. Maar men lette ook op het verschil tusschen het lot der menschen in 't algemeen en tusschen de onderscheidene lotgevallen van éénen en den zelfden mensch, en kon het niet begrijpen, dat dezelfde Nornir zich bij verschillende personen zoo verschillend konden toonen, en den eenen het goede, den anderen het kwade beschikten. Men meende daarom, even als de dualisten in Azië die aan Ormuzd en Ahriman geloofden, ten einde het ontstaan van goed en kwaad te kunnen verklaren, de Nornir te moeten onderscheiden in goede en booze, en van die onderscheiding was dan weer het natuurlijk gevolg, dat men aan die verschillende Nornir ook eene verschillende afkomst toeschreef. Het is intusschen naauwelijks noodig op te merken, dat zij, die het eerst dat onderscheid tusschen de Nornir maakten, reeds bewust of onbewust waren afgeweken van de oorspronkelijke opvatting, die de drie meyjar voorstelde als eenvoudige verkondigsters van wat niet zij zelve beschikten, maar het onverbiddelijke noodlot sinds lang had bepaald. Zij hadden reeds de verkondigsters van de bepalingen des noodlots met dat noodlot vereenzelvigd, en de Nornir tot beschiksters over het lot der menschen gemaakt.

De oudere Edda heeft ons in de eerste Helgakviđa, coupl. 1—5,

eene merkwaardige plaats bewaard, die ons leert, op welke wijze men zich de werkzaamheid der Nornir plagt voor te stellen.

In Bralundr was Borghildr moeder geworden van Helgi. 's Nachts kwamen er Nornir om den levensduur en het lot van den jongen edeling te bepalen. Zij schonken hem de koenste te worden van de gansche Fylke en de beste der vorsten te worden geacht. Zij snoerden scherp de draden van het lot, zoodat de burgten in Bralundr braken. Gouden draden vormden zij, en bevestigden ze verre weg onder het midden van de maanzaal. Naar het westen en het oosten bevestigden zij de einden. Deze handeling beduidde, dat zij de grenzen van het rijk des edelings naar het oosten en het westen afbakenden, zoo dat al het land, dat daar binnen lag, hem als gebied werd toegewezen. Intusschen wierp eene van die Nornir, de zuster van Neri, eenen draad naar het Noorden, en beval dien draad eeuwig te houden. Dat beteekende voor Helgi eenen vroegen dood. Want de weg naar Hel loopt noordwaarts, en daarheen dus liep Helgi's levensweg. De Norne zelve, die hem dien draad wierp, was met Hel verwant. Want als zuster van Neri of Nörvi, den zoon van Loki, den vader van den nacht, was zij ook de zuster van Hel, Loki's dochter.

Wij zien het hier duidelijk, dat de oud-Noordsche Nornir niet spinnen, maar draden zamenvoegen en uitspannen. Zij weven 's menschen lot. In ontzettend, huivering wekkend verheven trant wordt die voorstelling ontwikkeld in de Njalssaga, hoofdst. 158. Het zijn daar Valkyriur, die werken, maar werken als Nornir in den ruimeren zin van het woord. Daar zitten in eene hal zingende vrouwen te weven. Menschenhoofden dienen haar tot gewigten, darmen tot garen, zwaarden tot spoel, pijlen tot kam. Haar gezang geeft te kennen, dat haar weefsel voor eenen mensch bestemd is. Ten laatste verscheuren zij de webbe, stijgen te paard en rijden heen, zes naar het Noorden, zes naar het zuiden. Zij waren dus twaalf in getal.

Anders zijn het doorgaans drie Nornir, die verschijnen, en als zij dan spreken en het aanstaande levenslot van den jonggeborene ver-

kondigen, dan merkt men doorgaans op, wat reeds uit het verhaal der Helgakvida is gebleken, dat de beide eersten het kind allerlei goeds beloven, maar de derde van de gegevene beloften iets afdingt, of ze door eene noodlottige voorspelling ten deele verijdelt. Zoo verhaalt Saxo Grammaticus blz. 102 [1], dat koning Fridleif onderzoek wilde doen naar het lot van zijnen zoon Olaf, en naar den tempel der goden ging, waar hij wist, dat drie nymfen op even zoo vele zetels zaten. De eene, van milden zin, gaf den jongen koning eene edele gestalte en een ruim deel gunst van menschen, de tweede de deugd der milddadigheid. Maar de derde, boos en afgunstig, hechtte aan de zeden van het kind de karigheid, ten einde de gaven der anderen te verkleinen. Die drie maagden waren zusters.

Norna-Gest Saga, hoofdst. 11, verhaalt, dat bij de geboorte van Norna-Gest drie waarzeggende vrouwen binnentraden. De twee oudsten voorspelden hem allerlei goeds, maar de derde nam dat euvel op en beval daarmede op te houden, want dat hij slechts zoo lang zou leven als de naast hem staande kaars kon branden. Daarop bluschte de oudste Norne de kaars uit en gaf ze aan de moeder van het kind, met bevel ze te bewaren, opdat ze eerst op den laatsten dag des levens van Gest weer mogt worden aangestoken. Gest leefde volle driehonderd jaren, en was toen levenszat. Hij stak dus de kaars weer aan, en zag haar wel tevreden ten einde branden.

Wij hoorden, dat de Nornir bij de geboorte van ieder kind verschijnen. Saxo Grammaticus leerde ons echter, dat zulks niet altijd geschiedde, maar dat soms ook door de ouders de Nornir in het heiligdom werden opgezocht. Wij hoorden, dat ééne Norne veelal komt met eene kwade voorspelling, dat die voorspelling niet zelden is een vroegtijdige dood, en dat die afgunstige Norne de jongste der drie zusters is en Neri's zuster. Dat alles hangt naauw te zamen en vloeit uit de oudste voorstelling van drie Nornir voort, die niet aan

[1] De uitgave, die wij gebruiken, is die van Stephanius, Koppenhage 1644.

de Noormannen alleen eigen was. Ook de derde zuster der grieksche parken, Atropos, snijdt den draad af, dien de beide anderen spinnen. Hoe duidelijk vernemen wij van dat zinnebeeld den zin in onze welbekende uitdrukking: den levensdraad afsnijden. Het einde van aller menschen lot is onverbiddelijk de dood. Eene Norne moet dus wel de doodstijding aanbrengen; en dat kon geen andere dan de jongste doen, die noch het verledene noch het tegenwoordige voorstelt, maar de toekomst. Zij wordt dan als van zelve de booze, afgunstige schikgodin, en omdat zij voorspelt wat Hel verblijden moet, kan zij ligtelijk Neri's zuster, en dus ook Hels zuster worden. Ter wille van deze betrekking der Norne tot Hel de gezamentlijke Nornir met Hel te verbinden, zooals Simrock meent te moeten doen, dat komt ons willekeurig voor. Het is waar, de redenering gaat door. Zijn de Nornir zusters, en is eene van haar zuster van Hel, dan zijn zij het allen; maar in de oude mythologiën, scheppingen der vrome dichterlijke verbeelding, mag men niet zoo gestreng voortredeneren. Alleen wat de verbeelding werkelijk aaneengeschakeld heeft, is daar verbonden, en niet wat zij naar logische regels evenzeer had kunnen en moeten zamenkoppelen.

Dat de Nornir in latere tijden van bovenaardsche wezens allengs menschen zijn geworden, en daarin het lot van goden en reuzen hebben gedeeld, die gaandeweg in helden en toovenaars werden herschapen, dat zien wij in de Hrolf Krakassaga, waar hoofdst. 47 Skulda, de jongste Norne, als eene koningin wordt beschreven, die eene groote tooverheks was, en in haar gevolg een groot aantal Alfen, Nornir en andere booze wezens had.

Hoe men de Nornir plagt af te beelden weten wij niet. Uit het bij Saxo Grammaticus bewaarde verhaal zouden wij opmaken, dat zij als drie maagden in de tempels op drie stoelen waren gezeten. Iets naders evenwel vernemen wij van haar niet. Intusschen gewaagt Hamdismál, coupl. 30, van honden, die zich in het gevolg der Nornir bevinden en elkander verslinden. In Shakespeare's Macbeth komen de Nornir voor als de drie Weirdsisters.

§ 19. DE VALKYRIUR, FYLGIUR, VAETTIR.

Zijn de Nornir oorspronkelijk de verkondigsters van de besluiten van het noodlot, en daarom eigenlijk boven de goden zoowel als boven de menschen verheven: eene andere reeks van maagden, ten naauwste met haar verwant, en toch van haar wezenlijk onderscheiden, zijn de Valkyriur, zij, die de Val, de in den slag gevallenenen, kiezen, in ontvangst nemen, en gereed zijn om naar den raad der goden te rijden [1]. Zij worden ook wel Valmeyjar of maagden van den slag genoemd; want haar verlangen is naar den strijd, naar het slagveld. Thrá Valkyriur, de Valkyriur verlangen, zegt Ódinns ravenlied, en dat dit verlangen zich uitstrekt naar het gevecht, blijkt uit de Völundarkviða genoegzaam. Als meisjes, die zich met den strijd op het slagveld bemoeijen, en de verslagenen voor Óðinn in ontvangst nemen, staan zij met de Nornir in het naauwste verband. Bij volken, zoo oorlogzuchtig als de oude Noormannen, wordt het lot der meeste menschen door de kansen van den oorlog beslist, en kan het niet anders of de godinnen, die het levenslot voorspellen, moeten van oorlog, overwinning of nederlaag, wonden en dood spreken. Dat er in de voorstelling der Noormannen tusschen noodlot en oorlog een naauwe zamenhang bestond, zien wij uit den gemeenschappelijken naam örlög, voor beiden in gebruik. En daar ons reeds bleek, dat de jongste der Nornir, Skuld, veelal den menschen een ongunstig lot toedeelde, omdat zij het is, die den levensdraad afsnijdt, kan het ons niet verwonderen, dat zij behalve Norne tevens Valkyrië is. En dat zij het is, wordt daem. 36 uitdrukkelijk gezegd. De jongste Norne Skuld, zoo staat er, rijdt bestendig om Val te keuren en den slag te besturen.

De Nornir waren oorspronkelijk slechts geroepen om 's menschen

[1] Völ. 24.

levenslot, dat zij zelve niet bepaald hadden, aan te kondigen; maar allengs werd van haar geloofd, dat zij zich met de beschikking van het lot bemoeiden. Zoo is het met de Valkyriur eveneens gegaan. Oorspronkelijk zijn zij bestemd om de gevallenen in ontvangst te nemen en naar Ódinn te geleiden, maar van lieverlede stelde men haar voor als deelnemende aan den slag, zich met de kansen van den oorlog moeijende, den eenen beschermende, den anderen bestrijdende, en beschikkende over de overwinning. De Nornir waren oorspronkelijk hoogere wezens en niet zeer velen in getal, maar in het latere volksgeloof werden zij verveelvuldigd, en kwamen ook andere wezens in haar midden. Zoo waren de Valkyriur oorspronkelijk hoogere, hemelsche wezens, en worden daarom d i s a r, goddelijke jonkvrouwen, genoemd. Later evenwel stelde men zich voor, dat ook vrouwen onder de Valkyriur konden worden opgenomen.

Als hemelsche maagden komen de Valkyriur in de godenliederen der oudere Edda voor. Zij staan in de dienst van Ódinn, wonen in Valhöll en schenken mede en bier bij de gastmalen der goden en der Einherjar. Zij zijn dertien in getal. Grimnismál 36 telt ze op: H r i s t en M i s t, S k e g g ö l d en S k ö g u l, H l ö k k en H e r f j ö t u r, H i l d i en T h r u đ i, G ö l l en G e i r ö l u l, R a n d g r i đ en R á đ g r i đ, en R e g i n l e i f. Diezelfde namen komen ook in daem. 36 voor, waar dit couplet uit Grimnismál wordt aangehaald.

De Völuspá noemt echter, coupl. 24, slechts zes Valkyriur. De Vala ziet van verre Valkyriur komen, gereed om naar den raad der goden te rijden; S k u l d houdt het schild, en S k ö g u l is de andere, G u n n r, H i l d r, G ö n d u l en G e i r s k ö g u l. Nadat zij deze namen genoemd heeft, laat zij er op volgen: nu zijn Herians maagden opgeteld, die als Valkyriur door de wereld rijden. Zij kan daarmede slechts te kennen geven, dat zij geene Valkyriur kent behalve de zes genoemde.

Het schijnt daem. 36, dat Snorri onderscheid maakt tusschen de verschillende Valkyriur. Van alle dertien zegt hij, dat Ódinn haar

naar elken slag zendt, en dat zij daar bepalen, wie vallen moeten en over de overwinning beschikken. Maar dan voegt hij er bij, dat Guđr en Rota en de jongste Norne, die Skuld heet, te allen tijde uitrijden om de gevallenen in ontvangst te nemen en den strijd te besturen. Hij stelt dus drie Valkyriur op den voorgrond, en deze drie zijn andere dan de dertien eerstgenoemden.

Skáldskaparmál hoofdst. 57 telt Snorri eveneens de Valkyriur op, maar zonder dezen naam te noemen. "Er worden nog andere meyjar van Ódinn vermeld: Hildr en Göndul, Hlökk, Mist, Skögul, Hrund, Eir, Hrist en Skuld. Hij heeft daar een negental, waaronder slechts zes, die in de daemisaga voorkomen.

In nog onuitgegevene stukken der Skalda komen volgens het Lex. Myth. voor Heria, Hölk, Hiörthrimul, Svipul, Hrund, Tanngriđur, of Randgriđur, Thrudur, Sveiđ, Thögn, Hjalmthrimul, Thrima, Geirdriful en Geiravör of Geira en Vör.

In de Njalssaga komt een kamplied voor, en daarin worden als Valkyriur vermeld: Hildr, Hjörthrimul, Sangriđr, Svipul, Gunar en Göndul; Hakonarmál heeft: Göndul, Skögul en Geierskögul, en Krákumál noemt slechts Hlöck en Hildr.

Alles zamengenomen vinden wij derhalve tweeendertig verschillende namen, die echter in geene der oude oorkonden alle zamen worden opgenoemd. Toch is er in de getallen eene zekere evenredigheid op te merken. In de daemisaga treden er drie op den voorgrond, en Hakonarmál heeft er eveneens drie. De Völuspá telt een zestal op en zoo doet eveneens de Njalssaga. In de uitgegeven stukken der Skalda worden er negen genoemd, en terwijl Grimnismál er dertien optelt, komt het volle getal in de daemisaga daarmede overeen, en worden er in de onuitgegevene stukken der Skalda ook nog dertien andere namen genoemd. Alleen Hakonarmál heeft slechts twee namen; maar daarvoor kan eene oorzaak worden aangewezen. De eene is Hildr, wier naam het meest algemeen genoemd wordt en de beteekenis

heeft van gevecht, en de andere Hlökk, wier naam het einde, het ophouden, sluiten van den strijd aanduidt. Hier is derhalve aan geene optelling van de Valkyriur te denken, en toch vormen de beide denkbeelden een geheel.

Drie, zes, negen, dertien, dat zijn dus de getallen, die wij vinden. Mogen wij daaruit afleiden, dat er aanvankelijk slechts drie Valkyriur geweest zijn, even als er drie Nornir waren? En zijn deze later met een tweede, derde, vierde drietal vermeerderd? Wij zouden het bijna vermoeden. Van vermenigvuldiging der Valkyriur door het gebruik van meer dan éénen naam voor dezelfde persoon zijn de sporen duidelijk zigtbaar. Zoo is Skögul de uitblinkende, dezelfde, die elders Geirskögul heet, en met dezen laatsten naam komen Geirölul, de lans voedende, Geirdriful de speer scherpende, zoozeer overeen, dat zij als wijzigingen van éénen en denzelfden naam zouden mogen beschouwd worden. Iets dergelijks zou welligt ook van andere namen aan te wijzen zijn.

Mogen wij op de beteekenis der namen afgaan, dan zijn de Valkyriur geheel en al oorlogsmaagden. Oorlogsmoed, strijd, krijgsgeraas, wapengekletter, wapenhantering, krijgsgewoel, het slaan van smartelijke wonden, het bedwingen van den strijd, dat is wat de meeste der namen uitdrukken. Daarmede komt ook geheel overeen, dat de Valkyriur Skjoldmeyjar, schilddragende maagden, Oskmeyjar, maagden in dienst van Oski of Óđinn, worden genoemd, dat zij met Óđinn, Frigg en den raaf in Óđinns wagen naar de uitvaart van Baldr rijden, dat zij over het algemeen als te paard rijdende worden voorgesteld, en allerlei bijnamen ontvangen, die het blinken en de schoonheid harer wapenen te kennen geven. Intusschen is het niet te miskennen, dat zij oudtijds ook met het leven der natuur in verband gebragt zijn, althans éćne uit haar midden draagt den naam Mist, nevel of mist, zoo als wij ook nu nog zeggen, en de eerste Helgakviđa heeft een couplet, waarin de vruchtbaarheid der velden met de Valkyriur in verband wordt gebragt. Hrimgerđr zag drie rijen

meisjes rijden, éène voorop met eenen schitterenden helm. Wanneer hare merriën zich schudden, dan droop er van hare manen dauw in de diepe dalen, en viel er hagel op de hooge boomen, wat de velden vruchtbaar maakt [1]. In de eerste en naaste plaats zal dit wel moeten beduiden, dat de paarden, waarop de Valkyriur rijden, eigenlijk de wolken zijn, maar wij vermoeden, dat er ook eene aanduiding in ligt van den zamenhang, die er oorspronkelijk tusschen Nornir en Valkyriur heeft bestaan. Ook deze laatsten zijn beschiksters van het lot der menschen, vóór en bovenal van het lot, zoo ver dit van strijd en oorlog afhangt, maar dat toch niet zoo geheel alleen, dat er niet nog eene herinnering zou zijn overgebleven, dat zij oorspronkelijk over 't gansche lot der menschenwereld beschikten, ook in zoo ver dit van de verschijnselen des dampkrings afhankelijk is.

Wij spraken tot dus verre nog slechts van zulke Valkyriur, die den naam van disir konden dragen, omdat zij van bovenmenschelijken oorsprong waren. Intusschen werden onder hare rijen ook dochters der menschen opgenomen, die dan Ȯđinns aangenomene dochters werden. Er is menige plaats uit de oudere en jongere Edda en uit de Saga's te vermelden, die van zulke maagden spreekt.

Wij beginnen met de Völundarkviđa, die wij reeds kennen. Daar komen drie Valkyriur voor, dochters van koning Lödver en Kjarr. Zij kwamen uit Myrkviđr, het donkere woud, waar derhalve hare woonplaats, haar gewoon verblijf moet zijn geweest. Zij begaven zich naar het Wolfsdal, waar zij zich aan den oever van het Wolfsmeer neêrzetten om te rusten. Zij waren daar heen gevlogen, hadden zwanenkleederen, die zij konden aan- en uittrekken, en die zij naast zich hadden neêrgelegd, terwijl zij aan den oever zaten en vlas sponnen. Zij waren uitgegaan om oorlog te beslissen, derhalve om zich in het strijdgewoel te mengen. Völundr en zijne beide makkers verrassen haar en nemen elk éène van haar tot vrouw. Zeven jaren lang leefden

[1] Coupl. 38.

zij met hare mannen, maar toen dreef het onweêrstaanbaar verlangen naar oorlog en slagveld haar weg, zoodat zij hare echtelijke woning verlieten, om niet terug te keeren.

De eerste Helgakviđa verhaalt in de tweede afdeeling, dat Hjörward en Sigurlinn eenen zoon hadden, die groot en schoon was. Maar hij was stom en had geenen naam gekregen. Eens zat hij op eenen heuvel en zag negen Valkyriur rijden, van welke eene de schoonste was. Zij zong:

Helgi! eerst spade beheerscht gij de schatten,
Gij sterke strijdlans en stralende akker! —
Zoo zong een arend — daar ge altijd zwijgt,
Wat kloeken kamplust gij, koning! bezit.

Helgi.

Wat geeft gij mij nog bij den naam van Helgi,
Bloeijende bruid! dien gij mij biedt?
Bedenk de gansche groete wel ernstig:
Zonder u neem ik den naam niet aan.

Zij zeide:

'k Weet zwaarden liggen in 't woud van Sigar
Vier minder dan vijfmaal tien.
Onder die allen is een het beste,
't Verderf der schilden beslagen met goud.

't Gevest draagt een ring, de kling voert een hart,
Schrik voor wie 't zwaait schuilt in de punt.
Een bloedige worm woelt in de snede,
Om 't steekblad slingert eene adder den staart.

De Valkyrië, die Helgi den naam gaf, reed over lucht en zee. Zij was Svava, de dochter van koning Elimi, en beschermde Helgi sinds menigmaal in het gevecht.

De tweede Helgakviđa, coupl. 14 en volgende, verhaalt, dat koning Helgi na eene behaalde overwinning zat te rusten, toen er een

licht uit den vlammenberg straalde, en uit het licht weêrlicht schoot. Helmdraagsters zag men in den hemel; hare harnassen waren met bloed besprengd, en stralen stonden op hare lansen. Toen vroeg des morgens de vorst van het slagveld de vrouwen van het zuiden, of zij des nachts bij de helden wilden blijven. De bogen snorden; maar van haren hengst stilde Högni's dochter het gekletter der schilden en sprak tot den koning: Wij hebben wel iets anders te doen dan bij u bier te drinken. Mijn vader heeft mij met Granmars woesten zoon verloofd. Die zal nu na weinige nachten komen, indien gij hem niet ten kamp daagt of mij aan hem ontrooft.

Volgens de derde Helgakviđa, afdeeling 2, heette deze dochter van Högni Sigrun, de wedergeborene Svava, die even als vroeger, in haar eerste leven, Valkyrië was en over lucht en zee reed. Zij begaf zich naar de schepen van Helgi, sprak hem aan, en verzekerde hem, dat zij niet verre was geweest, toen menig held door zijne hand sneuvelde, dat zij hem had zien varen op het oorlogschip, toen hij op den bloedigen steven stond, door den kouden wind omspoeld. Hij deed vergeefsche pogingen om zich voor haar te verbergen, want Högni's dochter kende haren man.

De derde afdeeling van hetzelfde lied verhaalt, dat Höđbroddr, zoon van den magtigen koning Granmar, zich op eene koningsvergadering met Sigrun, Högni's dochter, liet verloven. Toen zij dat hoorde, reed zij met Valkyriur weg door lucht en zee en zocht Helgi op. Helgi bevond zich toen te Logafjöll en had met Hundings zonen gestreden. Vermoeid zat hij aan den voet van eene rots te rusten, toen Sigrun hem vond, hem om den hals viel, hem kuste. Zij verhaalde hem, dat zij verloofd was, maar iemand anders tot echtgenoot verlangde, dat zij nu gevlugt was, omdat zij eenen sinds lang door haren vader gekoesterden wensch had verijdeld, en daarom den toorn harer bloedverwanten vreesde. Zij verklaarde, dat zij zonder Helgi's liefde niet kon leven, en hij beloofde haar te trouwen. Toen nu kort daarna Helgi eene groote vloot had bijeengebragt, en

zich onder een vreesselijk onweder op zee bevond, zoodat bliksemstralen heen en weer schoten en zelfs in de schepen sloegen, zag men in de lucht negen Valkyriur rijden, en herkende men onder die Sigrun. Terstond daarop legde zich de storm en zij kwamen gelukkig aan land. Daar werd de slag geleverd, waarin Hödbroddr doodelijk gewond werd. Sigrun begaf zich naar het slagveld en vond hem daar den dood nabij. Nu zult gij, koning Hödbroddr! — sprak zij, — Sigrun van Sevafjöll niet in uwen arm drukken. Uw leven spoedt ten einde: de bijl nadert uw grijs hoofd, zoon van Granmar! Daarna vond zij Helgi, en verheugde zich zeer. Hij beklaagde haar, omdat al hare bloedverwanten, ten deele door zijne hand, in den strijd gevallen waren, waarop zij begon te weenen. Hij troostte haar, en verzekerde, dat zij hem en den zijnen Hilde was geweest. En zij sprak:

O, kon ik de lijken in 't leven roepen,
En in uwen arm toch rusten!

Helgi trouwde haar en had met haar zonen.

Sigrdrifumál draagt zijnen naam naar Sigrdrifa, die er in bezongen wordt. Zij was Valkyrië en had zich in den strijd tusschen den ouden koning Hjalmgunnar en Agnar, dien niemand helpen wilde, gemengd en Hjalmgunnar gedood. Daarom had Ódinn haar met eenen slaapdoren gestoken, zoodat zij in eene burgt in volle wapenrusting in eenen tooverslaap lag. Daar vond haar Sigurd, die op eenen togt naar Frankenland op eenen berg een groot licht tegen den hemel zag schijnen, en bij onderzoek bevond, dat hij aan eene schildburgt gekomen was. Hij zag er eenen man in volle wapenrusting liggen slapen, nam hem den helm van het hoofd en zag toen, dat het eene vrouw was. De maliënkolder zat zoo vast alsof hij aan het vleesch gegroeid was. Ongeduldig sneed Sigurd hem door van het hoofd naar beneden, en zoo ook langs de beide armen, en trok hem vervolgens af. Nu ontwaakte zij, rigtte zich overeind, zag Sigurd en vroeg, wie haar den maliënkolder afgesneden en zoo haren slaap gebroken had.

Sigurd maakte zich bekend, vernam van haar, wie zij was, hoe zij in dien toestand was gekomen en waarom. Zij verhaalde hem ook, dat Odinn, vertoornd over den dood van Hjalmgunnar, haar tot straf in slaap had gebannen en haar gezegd, dat zij voortaan geene zege weêr zou behalen, maar trouwen, en dat zij daarop geantwoord had met de gelofte, nooit eenen man te trouwen, die vrees kende. Nu verzocht Sigurd haar, dat zij hem wijsheid mogt leeren, en zij deelde hem mede, waar en hoe hij onder allerlei omstandigheden runen snijden moest, ten einde zijn doel te bereiken of zijnen wensch vervuld te zien. Sigurd, door hare wijsheid bekoord, verklaarde haar te willen trouwen, en zij antwoordde, dat zij geen anderen man dan hem zou willen, al mogt zij ook uit allen kiezen. En dat verzekerden zij elkander onder eede.

Skáldkaparmál geeft ons ook nog een verhaal aangaande eene Valkyrië, ten einde te verklaren waarom het gevecht de storm der Hedingers genoemd wordt. "Een zeker koning, Högni genoemd," zoo lezen wij hoofdst. 50, "had eene dochter, met name Hilda. Haar roofde een koninkje, Hedinn, zoon van Hjarrandr, terwijl Högni naar eene vorstenvergadering was vertrokken. Zoodra deze vernam, dat zijn rijk door invallen van den vijand bezocht was en zijne dochter geroofd, verzamelde hij eene vloot om Hedinn na te jagen en vernam, dat hij naar de noordelijke kusten was gestevend. Toen koning Högni in Noorwegen kwam, en daar hoorde, dat Hedinn westwaarts gezeild was, vervolgde hij hem tot aan de Orkaden en vond hem bij Háey. Nu begaf Hilda zich naar haren vader, bood hem in naam van Hedinn eene keten tot verzoening aan, maar voegde er tevens bij, dat Hedinn tot den strijd gereed was en dat er van hem voor Högni geene genade verwacht kon worden. Zij keerde met een ruw antwoord terug, begaf zich naar Hedinn, deelde hem mede, dat Högni van geenen vrede wilde weten, en spoorde hem aan zich tot het gevecht gereed te maken. Zoo deden beiden: zij begaven zich naar het eiland en schaarden hunne manschappen in slagorde...... Daar begon het

gevecht, dat de strijd der Hedingers genoemd wordt, en duurde den geheelen dag. Eerst tegen den avond keerden de koningen naar hunne schepen terug. — Des nachts begaf Hilda zich naar het slagveld, en riep door toovermiddelen alle verslagenen in het leven terug. Den volgenden dag kwamen de koningen weêr in het veld en streden, en met hen allen, die den vorigen dag gevallen waren. Zoo ging het van dag tot dag. Allen, die vielen, de wapenen, die op het slagveld verstrooid lagen, en de schilden veranderden in steen, maar den volgenden morgen stonden alle dooden weêr op om te strijden, en hadden weêr alle wapenen tot hunne dienst. Oude liederen zeggen, dat deze Hedingers zoo tot aan den ondergang der goden moeten voortstrijden.

In dit verhaal wordt Hilda niet met den naam van Valkyrië genoemd. Wat er intusschen van haar verhaald wordt, doet haar als zoodanig kennen. Wij hebben dan ook onder de Valkyriur den naam Hildr reeds leeren kennen. Het verhaal der Skalda komt veranderd en uitgewerkt nog op meer dan ééne plaats voor. Saxo Grammaticus heeft het in het vijfde boek, en het wordt evenens gevonden in de Skalholdsche uitgave der Olaf Tryggvesonssaga, waar de strijd niet minder dan 283 jaren duurt.

Uit deze verhalen der Edda's blijkt duidelijk genoeg, dat er onder de Valkyriur naast Óđinns hemelsche maagden ook aardsche werden opgenomen. Zulke aardsche Valkyriur hadden dan een onbetembaar verlangen naar strijd en slagvelden, zij togen gewapend uit en reden te paard, vochten mede, sloegen wonden en doodden, hadden hare vrienden, die zij beschermden, hare vijanden, die zij bestreden. Zij konden rijden door de lucht en over de zee, hadden het vermogen om een zwanenkleed aan te doen en uit te trekken. Hare eigenlijke woonplaats is in het woud, maar zij vertoeven gaarne aan den oever van een meer. Zij zijn in staat om door toovermiddelen allerlei wonderen te bewerken. Daarmede beheerschen zij de elementen der natuur en der menschen leven en dood. Soms keeren zij zelve

uit den dood terug en verschijnen te tweeden male als Valkyriur.

Sommige van deze trekken worden ook nog elders dan in de Edda's aangewezen. Zoo verhaalt Saxo Grammaticus, blz. 22, 23, dat Thorilda, de vrouw van den zweedschen koning Hunding, eenen bitteren haat koesterde tegen hare beide stiefzonen Regner en Thorold, en hen tot herders van 's konings kudden liet aanstellen, ten einde hen in allerlei gevaren te wikkelen. Daarop begaf Svanhvit, dochter van Hadding, zich naar Zweden, en vond de beide jongelingen, die des nachts bij de kudden waakten, door allerlei tooverijen in het naauw gebragt. Regner zeide haar, dat hij een slaaf van den koning was, maar zij verzekerde hem, dat zij in zijne geheele gestalte den koningszoon herkende. Hij schaamde zich toen zeer voor zijne armelijke kleeding en zijn morsig uitzien, en verzekerde, dat hij, hoe slaafsch zijn voorkomen mogt schijnen, evenwel geen slavenhart in de borst droeg, en behalve voor den God Thórr, voor niets en niemand vreesde en dat Svanhvit grootelijks verkeerd deed met eenen man als hem vrees te willen aanjagen. Vol bewondering voor zijne kloekheid legde nu Svanhvit den nevel af, die haar onzigtbaar maakte, vertoonde zich aan hem als eene schoone maagd en beloofde hem een zwaard, dat in elken strijd bruikbaar zoude zijn. Nadat hij beloofd had haar te trouwen, gaf zij hem dat zwaard. Daarmede ging hij nu ten strijde, verjoeg en versloeg in den nacht alle spooksels, waaronder ook Thorilda werd bevonden. De lijken werden des morgens op eenen grooten houtstapel verbrand, en zoo verwierf Regner het koningschap over Zweden, en Svanhvit hem tot echtgenoot.

Svanhvit is hier kennelijk eene Valkyrië. Zij mengt zich in den strijd, helpt haren gunsteling aan de overwinning, maar de liefde laat daarbij haren invloed gelden, en een huwelijk met haren gunsteling is haar doel.

Dat de Valkyriur zich niet alleen met oorlogsaangelegenheden inlaten, maar óok in andere opzigten op het lot der menschen invloed uitoefenen, en doen wat anders van de Nornir zou worden verwacht;

dat dus de Valkyriur van menschelijken oorsprong even als die van hemelsche afkomst, ten naauwste met de Nornir verwant zijn en in zekeren zin met haar zamenvloeijen, dat hoorden wij reeds van de wevende en zingende vrouwen in de Njalssaga, die het werk der Nornir deden, en zich zelve desniettemin voor Valkyriur verklaarden. Wij vernemen het eveneens uit een verhaal in de Völsúngasaga, hoofdst. 2. Koning Rerer had geene kinderen. Hij ging met zijne vrouw tot Óđinn en Freyr bidden. Daarop gaf Óđinn aan eene Valkyrië, dochter van den Jötunn Rimnir, eenen appel, dien zij naar den koning bragt en hem in den schoot legde. De koning gaf hem aan de koningin, die hem opat, en kort daarop zwanger werd. Na eene zesjarige zwangerschap werd zij moeder van Völsung, die, volwassen geworden zijnde, de Valkyrië tot vrouw nam.

Het eenige nieuwe in dit verhaal is, dat wij er eene Jötunndochter als Valkyrië aantreffen. Maar de Völsúngasaga heeft meer van dien aard. Hoofdst. 9 verwijt Sinfjötle Granmer, dat hij eenen tijdlang in Ásgarđr Valkyrië was geweest, en door hem als zoodanig moeder was geworden van negen wolven, terwijl hij vroeger en later allerlei gestalten had gedragen, en allerlei ambten bekleed.

Van de zwanengestalte, die de Valkyriur kunnen aannemen, vinden wij een voorbeeld in de Hromundarsaga, waar Kara in zwanendos boven den held zweeft, dien zij begunstigt. Ook Saxo spreekt er van, wanneer hij, blz. 100, verhaalt, dat Fređleif, des nachts op verkenning buiten de legerplaats gegaan zijnde, door een geluid in de lucht werd getroffen, en naar boven ziende, drie zwanen bespeurde, die zingende boven hem zweefden, en eenen met runen beschreven gordel voor zijne voeten lieten neervallen, die hem weldra de zege verschafte.

Ook van een verblijf der Valkyriur in het woud weet Saxo te spreken, blz. 39. Hother kwam op zekeren tijd in een uitgestrekt woud, en vond daar de woning van woudmaagden, die hem verhaalden, dat zij het lot der oorlogen bestuurden, onzigtbaar in den strijd tegenwoordig waren, en door geheime hulp haren vrienden geluk en

zege verschaften. Zij gaven hem goeden raad en verdwenen daarop plotseling met haar huis. Later ontmoette hij haar echter nogmaals in het woud.

Dat verblijf in het woud hangt zeker ten naauwste met de zwanengestalte zamen. Daarmede brengen wij eveneens in verband, dat de Valkyriur aan den oever van het meer worden gevonden. En de geheele voorstelling van de maagden, die Valkyriur zijn, door lucht en over zee rijden, komt ons voor in betrekking te staan met de zingzwaan, die in het hooge Noorden veelvuldig wordt gevonden en wier geluid, dat van verre gehoord naar een statig gezang gelijkt, der dichterlijke verbeelding gereede aanleiding kon geven tot eene liefelijke schepping. Heeft de zwaan, woud- en watervogel, tot de voorstelling der Valkyriur aanleiding gegeven, dan is het ook begrijpelijk, dat de Valkyriur nu en dan als meerminnen kunnen voorkomen, zooals het geval is in het Nibelungenlied.

Het is thans wel naauwelijks meer noodig optemerken, dat de Valkyriur, wanneer zij zich aan éénen bepaalden persoon hechten, of eene bepaalde familie beschermen en helpen, het karakter aannemen van geleigeesten, van Fylgiur, en dat zij ook dit karakter met de Nornir deelen. In dien naam ligt het denkbeeld van een bestendig volgen, onophoudelijk ter zijde staan. Is intusschen eene Valkyrië niet eene vaste beschermster van een persoon of geslacht, dan kan zij toch nog den naam Vaettr dragen, die in 't algemeen eene magt, een hooger invloedrijk wezen beteekent. Zoo wordt dan ook een enkel maal eene Valkyrië uitdrukkelijk genoemd, hoewel de zelfde naam ook aan allerlei voorwerpen in de natuur, en zelfs aan booze magten wordt toegekend. In de jongere Edda komt de naam Vaettr naauwelijks voor, en toch schijnt het geloof aan zulke beschermgoden oudtijds in het Noorden vrij algemeen te zijn geweest, vooral dat aan Land-Vaettir, of beschermgeesten van een geheel gewest. Na de invoering van het christendom althans werd het geloof aan en de vereering van

de heidensche Vaettir door de wetten bestreden, en den koning zoowel als den bisschop ingescherpt daartegen te waken.

Wat nu de Fylgiur betreft, wij vinden, dat kinderen met eenen helm geboren, geacht werden met eenen aangeboren geleigeest ter wereld te zijn gekomen, terwijl de helm als de zetel van dien geest werd beschouwd, waarom men dien dan ook zorgvuldig onder den drempel van het huis plagt te begraven, ten einde den geleigeest niet van het huis te verjagen. Zulk een genius plagt dan zijnen beschermeling bestendig te vergezellen, zich aan hem te vertoonen in de gedaante van het dier, welks geaardheid het meest met de zijne overeenkwam, een geloof, waarmede de wapens van personen en familiën in verband schijnen te staan. Soms verschijnt de beschermgeest ter waarschuwing, maar vooral als doodsbode, en is de beschermeling gestorven, dan vertoont de Fylgia zich aan iemand anders en biedt dien hare hulp aan, zoo als uit de eerste Helgakviða blijkt.

§ 20. DE VÖLUR. SPÁKONAR.

Eer wij van de Nornir en Valkyriur en de daarmede verwante wezens mogen afstappen, moeten wij nog onze aandacht wijden aan de Völur of Spákonur. Völur of Spákonur zeggen wij opzettelijk, want, al beteekenen de beide namen niet geheel hetzelfde, zij worden toch in zooverre voor dezelfde personen gebezigd, dat Spákona een bijnaam, een titel mag geacht worden van de Vala. Spákona beteekent eene voorspellende vrouw, en dat waren de Völur, al durven wij niet verzekeren, dat daarom elke Spákona den naam van Vala zou mogen dragen. Met het denkbeeld van Vala schijnt zich dat van eenen hoogeren rang, zoo niet van hoogere afkomst te verbinden. Of de Vala's altijd gewone vrouwen zijn, is onzeker, dat de Spákona het kon zijn, lijdt geen twijfel.

Den naam Vala leeren wij kennen uit berigten van romeinschen oorsprong, ten bewijze, dat het geloof aan Völur niet uitsluitend

oud-noordsch, maar algemeen-germaansch mag heeten. Tacitus toch heeft ons den naam der bij de Germanen zoo hoog in aanzien staande Veleda overgeleverd. "Wij hebben, zoo zegt hij, Germania VIII, onder wijlen Vespasianus, Veleda gezien, lang door velen voor eene godheid gehouden. Maar vroeger vereerden zij ook Aurinia, niet door aanbidding, noch zoo als zij godinnen zouden doen." De beide in dit berigt voorkomende namen van germaansche vrouwen zijn namen van Völur of Spákonur. Dit blijkt reeds uit de namen zelve, wanneer wij die maar tot hunnen germaanschen vorm herleiden. Veleda wordt eenigermate reeds door Tacitus verklaard, daar hij verzekert, dat deze vrouw langen tijd voor eene godin is gehouden. De naam nu eener godin is Dis. Veleda is derhalve Valadís, de goddelijke Vala. Aurinia klinkt meer latijnsch en is toch ook bijna volkomen oud-germaansch. Rún is bij de oude Noormannen de naam van een letterteeken. Ál met de lange a, die thans nog op IJsland als au wordt uitgesproken, beteekent al, geheel. Beide woorden zamen vormen den duitschen titel Álrún of Alruna, alles wetende, in alle schriftkundig, die aan Völur of Spákonur werd gegeven. Tacitus heeft den naam Álruna gehoord, die als Aulruna klonk, en heeft eenvoudig welluidendheidshalve de l voor de r laten wegvallen. Zoo kreeg hij Auruna, en als Aurinia, zoo als wij in druk lezen, niet in Handschrift Auruna geweest is, dan heeft, een van beiden, Tacitus den uitgang geromaniseerd en er Aurinia van gemaakt, of hij heeft den naam opgevangen uit den mond van eenen germaanschen volksstam, die de *u* uitsprak zoo als wij Nederlanders en niet zoo als de tegenwoordige Duitschers en de oude Romeinen. In allen gevalle herkennen wij in de oudtijds bij de Germanen vereerde Aurinia van Tacitus gemakkelijk eene Álrúna of veelwetende en daarom tot profetesse geschikte vrouw. Het woord is een titel, geen naam, evenmin als Veleda dat is. Tacitus vermeldt ons derhalve, dat de Germanen Völur, Alrúnur, en nog vele andere vrouwen — wij hoorden reeds van Nornir en Valkyriur — vereerden, en die soms als godinnen beschouwden.

Aangaande de Vala nu, die onder de regering van Vespasianus werd gevangen genomen en bij den triumf des overwinnaars den volke vertoond, verhaalt Tacitus eenige bijzonderheden.[1] Zij behoorde tot de Brukteren, en oefende heinde en verre heerschappij, naar de gewoonte der Germanen om de meeste vrouwen voor waarzegsters, en als het bijgeloof toeneemt, voor godinnen te houden. Zij werd benevens Civilis den Romeinen aangewezen als degene, ten overstaan van wie verdragen moesten worden gesloten, zij ontving geschenken en gezanten, die echter niet tot hare tegenwoordigheid werden toegelaten en haar niet mogten spreken. Zij ontving een op de Romeinen buit gemaakt schip ten geschenke, en met haar onderhandelde Cerialis over het sluiten van den vrede. Ofschoon nu deze Vala niet tot den oud-noordschen stam behoort, en daarom ook niet binnen de grenzen van onze beschouwing valt, kan zij echter volkomen dienen als eene type van 't geen wij onder eene Vala hebben te verstaan. De Völur waren vrouwen, aan wie men de wetenschap van verborgene dingen toekende, vooral de kennis der toekomst, even als die bij Nornir en Valkyriur verondersteld werd. Zij zijn met deze beiden naauw verwant, gelijk Val, het stamwoord van haren naam, reeds aanduidt. Zij werden grootelijks vereerd, aangaande de toekomst geraadpleegd, en aan hare verkondigingen hechtte men groot gewigt. Ook de geheimzinnigheid, waarin zich volgens Tacitus, Veleda hulde, vinden wij bij de Völur onzer noordsche bronnen terug.

Wij hebben een viertal Völur te vermelden. De eerste is zij, naar wie het oude lied Völuspá zijnen naam draagt. Zij treedt daar op als staande voor eene vergadering der edelen van haar volk, waar zij de verborgenheden van het verledene moet verkondigen. Hoe groot haar aanzien bij die vergadering is, blijkt uit hare eerste woorden:

Van allen eisch ik aandachtige stilte,
Van magtigen, minderen, maagschap van Heimdal.

[1] Histor. 4, 61, 67; 5, 22, 24.

Zij is van ouds bij de Jötunns opgevoed, en kent negen werelden; zij zag het ongeluk Baldr bedreigen, ziet ver vooruit den ondergang der wereld, den val der asen. Het groote wereldrama ligt van het begin tot aan het einde voor hare blikken open. Zij is dus meer dan eene gewone vrouw, zij is eene Valadis.

Dat zelfde geldt van de Vala der Vegtamskviđa, die Óđinn ging ondervragen over het lot, dat Baldr boven het hoofd hing. Zij woonde aan de oostelijke poort van Hels woning, onder eenen heuvel. Dat was namelijk haar grafheuvel, waaronder zij sinds lang als eene doode sliep, zoodat Óđinn haar door middel van zijnen staf en door een bezweringslied moest opwekken en dwingen om op te staan en te spreken. Zij wist, dat er bij Hel reeds een beker voor Baldr ingeschonken stond, en dat er dus voor de asen geene hoop meer was. Zij noemt den aanstaanden moordenaar en ook den wreker van den moord. Zij herkent Óđinn ondanks zijne vermomming, en hij, daarom vertoornd, verklaart, dat zij geene Vala is, maar de moeder van drie reuzen, waarop zij antwoordt, dat niemand haar meer zal bezoeken vóór den ondergang der goden.

Ook Gróa, die uit hare rust in den schoot der aarde door haren zoon wordt wakker geroepen en om raad gebeden, en die hem raad geeft en zegenspreuken toespreekt, staande op den steen aan den drempel des grafs, is eene Vala, die geene gewone vrouw kon heeten.

Eindelijk ontmoeten wij nog Hyndla, die door Freyja bezocht wordt. Zij bezit een vlug ros, dat zij zadelen en waarmede zij naar Valhöll rijden kan. Zij kent de geschiedenis, opvolging en vermaagschapping der geslachten van ouds. Zij woont in het woud, en verklaart, dat alle Völur van Viđólfr, een woudalf, afstammen. Het naar haar genoemde lied heet de kleine Völuspá en zij, die er de heldin van is, schijnt uit den doodslaap door Freyja te zijn opgewekt. Althans zij drijft de godin weg met de verzekering dat zij slapen wil, en er komt reeds vroeger in het lied melding voor van personen, die zij gekend heeft uit een te ver verleden, dan dat dit van den gewonen slaap zou kunnen worden opgevat.

Het ligt in den aard der zaak, dat de Völur niet altijd den menschen gunstig gezind zijn en hun evenmin altijd het goede en aangename kunnen voorspellen. Van daar, dat er ook uitdrukkelijk van booze Völur gesproken wordt. Zoo wordt b. v. in de Völuspá Heid eene welsprekende Vala genoemd, die tooverspreuken kent, met Suđkunst omgaat en altijd de lieveling is van booze menschen. Desgelijks verwijt Loki in Aegisdrekka Óđinn, dat hij als Vala op Samsö rondtrok en de menschen bedroog, en in de Völsungasaga verwijt Sinfjötli Granmar, dat hij op Varinsö eene Vala was, en toen hem tot man koos. Uit deze twee plaatsen vernemen wij, dat zoowel maagden als gehuwde vrouwen als Vala werkzaam konden zijn, en dat er vrouwen waren, die het land rondtrokken, om het bedrijf van waarzegster uit te oefenen. Zoo ging ook op dat gebied wat oorspronkelijk iets bovenmenschelijks van goddelijken oorsprong was geacht, allengs tot de gewone, lagere menschelijke kringen afdalen.

§ 21. DE IVIDIËN.

De reeks van bovennatuurlijke of met bovennatuurlijke gaven bedeelde vrouwen, die met de Nornir begon, eindigde met de Spákonur. Wij gaan dus thans weêr tot anderen over en spreken het eerst over de Ividiën, omdat ook deze boven den kring der menschen staan. Wie zijn zij? Wij kunnen op deze vraag slechts weinig zeggen, en dat weinige geeft een hoogst onvoldoend antwoord.

In Óđinns Ravenlied, coupl. 1, wordt naast Alfađr, de Alfen, Vanen, Nornen, Menschen, Jotunns en Valkyriur, ook Iviđja opgenoemd, met de uitdrukking: Elr iviđja, Iviđja voedt. Hoe wij dit te verklaren hebben blijft onverklaard. Moet hier aan de verpersoonlijkte groeikracht van het woud gedacht worden, aan eenen genius van het plantenleven, zoo als de dryaden of woudvrouwen? Dat het woud in de mythologische voorstellingen der oude Noormannen eene groote rol speelt, is ons reeds gebleken uit Járnviđr en

Myrkviđr, het verblijf der wolven en der Valkyriur, en dat wij het denkbeeld van een boschgenius niet zonder bedenken van de hand mogen wijzen, volgt uit de bovenaangehaalde verzekering van Hyndla, dat alle Völur van Viđólfr afstammen. Die Viđólfr of Viđálfr is, zijn naam wijst het reeds aan, een woud of boom-alf, dus een wezen aan de Dryaden der oude Grieken niet zoo geheel ongelijk. Intusschen kunnen wij weinig anders doen, dan op dit spoor van het bestaan zulker wezens opmerkzaam maken. Nadere omschrijvingen van hen vonden wij niet. Slechts ééne plaats moeten wij vermelden uit de Ragnar-Lodbroks-saga, hoofdst. 21. Ógmund de Deen lag eens met zijn schip onder Samsö, en eenigen zijner manschappen trokken naar het woud om zich te vermaken. Daar vonden zij eenen ouden boomman, die vijfenveertig ellen lang was en met mos begroeid. Zij begrepen echter zeer goed zijn geheele wezen en spraken er onder elkander over, wie wel voor zulk een grooten god mogt hebben geofferd. Toen sprak de boomman en verhaalde hun, dat hij daar in overoude tijden geheerscht had, dat Lodbroks zonen hem daar aan zee gezet hadden, en dat men aan hem offerde voor den dood der strijders, maar dat hij nu met mos begroeid, vergeten en verlaten stond, zonder dat eenig kleed hem tegen den regen beschermde.

Wij vermelden deze plaats, maar meenen er te moeten bijvoegen, dat hier wel van een woudman of boomman sprake is, maar dat dit zeer goed van een houten afgodsbeeld in een voormaals heilig woud kan worden verstaan, en dat wij daaruit geen gevolg mogen trekken op het wezen en voorkomen van Iviđiën. Elders hebben wij ook van zulke wezens geen spoor ontmoet.

§ 22. DE EINHERJAR. DOODEN, DIE VERSCHIJNEN OF SPREKEN.

Boven het standpunt der gewone op aarde levende menschen staan bij de oude Noormannen velen, die eerst als menschen op aarde leefden, maar na eenen roemrijken dood op het slagveld Óđinns

gezellen zijn geworden. Wij weten reeds, dat sommigen na hunnen dood naar Hel gaan, anderen naar Rán, dat Gefion dezulken ontvangt, die ongehuwd sterven, dat Freyja de helft der verslagenen heeft en Thórr de gesneuvelde knechten. Maar na aftrek van het deel der genoemde godheden blijft er van de Val, van het geheele getal der in den krijg gevallenen, nog een zeer groot aantal voor Óđinn over. Telken dage ontvangt de vorst der goden dan ook in Glađsheimr door het zwaard verslagene mannen [1]. Wie daar komen omschrijft de Gylfaginning tamelijk uitvoerig, maar niet overal geheel op dezelfde wijze. Daem. 20 lezen wij, dat Óđinn den naam van Valföđr draagt, omdat allen zijne wenschzonen zijn, die op het slagveld sterven. Dezen worden in Valhöll en Vingolf opgenomen en heeten dan Einherjar. Later, daem. 38, staat, dat alle mannen, die van 't begin der wereld in den slag gevallen zijn, zich bij Óđinn in Valhöll bevinden, eene geweldige menigte, die nog steeds moet aangroeijen. Wanneer wij evenwel het berigt van deze beide daemisagen naar de letter zouden willen opvatten, en inderdaad alle gesneuvelden beschouwen als Einherjar, dan worden wij door daem. 39 te regt gewezen, die ons zegt, dat de Einherjar koningen, Jarls en andere heerlijke mannen zijn. De naam Einherjar, helden die alleen strijden of uitnemende helden, drukt dan ook den aanzienlijken rang, de voortreffelijkheid dier kampioenen reeds uit.

Wanneer de tijd der helden gekomen is, dan zendt Óđinn zijne Valkyriur uit om hen af te halen en naar Valhöll te geleiden. Zij komen daar zoo, als zij uit den strijd zijn heengegaan, vinden er de zaal tot hunne ontvangst feestelijk getooid, worden door Óđinn en de reeds in Valhöll aanwezige Einherjar ontvangen en begroet, soms binnengeleid door Einherjar, hun daartoe door Óđinn te gemoet gezonden, en genieten groote eerbetooning. De Valkyriur bieden hun in naam der Asen bier of wijn. Wij bezitten nog een paar oude

[1] Grimn. 8.

gedichten, waarin de aankomst van gevallene vorsten in Valhöll wordt bezongen en die uitnemend geschikt zijn om ons te leeren, hoe men zich den overgang uit het heldenleven op aarde tot dat der Einherjar heeft voorgesteld. Het eerste is een drapa op den noordschen koning Erik Blodöxe, die van 931 tot 935 regeerde. De koningin liet het te zijner eere dichten, nadat hij op eenen Vikingtogt naar Engeland gesneuveld was. Het oorspronkelijke is door Möbius in zijne Edda opgenomen. Wij geven Eirîksmâl naar de deensche vertaling van Finn Magnussen, te vinden bij Müller, Sagab. II, blz. 374, 375.

DRAPA OP ERIK BLODÖXE.

1. Wat droom mag dat wel zijn? sprak Asa Óðinn.
'k Stond op, zoo scheen 't mij, vóór het uchtendkrieken,
Om Valhöll voor de ontvangst te gaan bereiden
Van helden. Al de Einherjar riep ik wakker,
'k Gebood de slaven op te staan, de banken
Te strooijen, bekers rein te wasschen, de Valkyriur
Met wijn gereed te zijn als voor een koning.
Wis komen er van Mannheim kloeke helden,
Zoo juicht in mij het hart van vreugde.

2. Bragi!
Wat dondert daar, als of er duizendtallen
Naar herwaarts kwamen?
Alle muren kaatsen
't Geluid terug, als of naar Óðinns zalen
Baldr onverwacht zijn schreden kwam te rigten.

3. Hoogst onverstandig — sprak toen Óðinn — Bragi!
Is dit uw woord voor iemand van uw kennis:
Het dondert zoo, omdat naar Valhölls zalen
Zich koning Erik heeft op weg begeven.

4. Gij, Sigmund en Sinfjötli! komt, staat op
En haast u in 't gemoet van hen, die komen.
Is Erik daar, zoo als mij 't hart verkondigt,
Dan leidt hem binnen.

5. Waarom — vroeg toen Sigmund —
Is Erik meer dan andre vorsten welkom

Hier in de zaal? Omdat hij vele landen
Geplunderd heeft, gaf Ódinn hem ten antwoord,
En heinde en ver zijn zwaard, dat droop van bloed,
Gedragen heeft.

6. Maar waarom hebt gij dan
Hem van de zegepraal beroofd, daar hij
Zoo schrander was en dapper in uw oog?
Omdat — was Ódinns antwoord — 's krijgsmans lot
Te allen tijde onzeker blijft. De wolf
Is nukkig, drijft de helden heen naar de Asen.

7. Heil u, o Erik, — zoo klonk Sigmunds lied —
Gij zijt hier welkom. Treed in Ódinns zaal!
Maar gun mij, dat ik u, o koning! vraag,
Of andre vorsten herwaarts soms met u
Van 't slagveld komen?

8. Erik gaf ten antwoord:
Vijf koningen zijn hier, en aller naam
Vertel ik u, en ik, ik ben de zesde.

Het andere lied, dat aan het slot van de vierde Saga der Heimskringla, in Dietrich's oud-noordsch leesboek, blz. 31, en bij Möbius in het oorspronkelijke gevonden wordt, is het beroemde Håkonarmål, of lied op den dood van Hakon Adelsteen, bijgenaamd de Goede, opvolger van Erik Blodöxe. Het werd vervaardigd door den dichter Eyvind Skåldaspillir, naar het voorbeeld van het Eiriksmål. Wij geven het in den vorm van het oorspronkelijke.

HÅKONARMÅL.

1. Göndul en Skögul zond Gautatyr
Om van de koningen te kiezen,
Wie van Eyvinds geslacht naar Ódinn zou varen
Om in Valhöll te wonen.

2. Björns broeder vonden zij ontbloot van harnas,
Den koning onder de krijgsbanier.
Vijanden vlugtten, spiessen vlogen,
Daar woedde aan 't strand de strijd.

3. Te wapen riep hij de weerbare Rygiërs,
Der Jarlen overste voer ten oorlog,
Omstuwd van een stouten stoet van Noormannen,
De schrik der Denen, den helm op 't hoofd.

4. Zijn wapenrok wierp hij weg naar den bodem,
Schertste onverschrokken, zou 't land beschermen.
De Viking droeg vrolijk den vonklenden helm.

5. Ligt kloofde de kling in 's konings handen
De maliënkolders met magt als water.
De speren splinterden, de schilden spleten,
Op kloeke schedels kletterden zwaarden.

6. Beukelaars brak de koning, verbrijzelde
Schedels der Noren met scherpen zwaardslag.
Er klonk op 't eiland wapengekletter,
't Blanke staal blonk rood van bloed.

7. 't Bliksmend metaal beet bloedige wonden,
't Lange lemmer trof 't levensbeginsel:
Op 't worstelperk woelde een zee van wonden,
Stroomen bloeds stortten van Stord in zee.

8. 't Druipende schilddak beschermde de helden,
Den strijd streed Skögul met staal tegen schild.
Bloedstroomen ruischten bij Óđinns stormweêr,
Talloozen tuimelden in den toomloozen vloed.

9. 't Zwaard krom geslagen zat daar de koning,
't Schild gescheurd en 't harnas doorschoten:
Zijn weg ging naar Valhöll, dat wist zijn leger.

10. Göndul sprak, op haar spies geleund:
Ontzaglijk ontwikkelt zich Óđinns hofstoet,
Hákon met heel zijn heer riep hij op.

11. Hákon hoorde, wat hoog in den zadel
De beide Valkyriur verkondden.
Zij hielden op 't hoofd den helm voorzigtig,
Achter het schild verscholen.

Hákon.

12. Waarom bestuurdet gij, Skögul! den strijd zoo?
Wij waren wis de zege wel waard.

Skögul.

Wij vonnisten zoo, dat gij 't veld behieldt,
Maar uwe vijanden vlugtten.

13. Nu rennen wij, riep de rijke Skögul
Naar der Asen bloeijend verblijf,
Verkondigen 's konings komst tot Ódinn
Om hem zelve te zien.

14. Hermodr en Bragi! sprak Hroptatyr,
Gaat en begroet den vorst.
Een kloeke koning, een fiere krijgsheld
Is naar ons in aantogt.

15. Toen sprak de koning, uit den kamp gekomen,
Nog rood en rookend van bloed:
Stug en gestreng staan Ódinns trekken,
Wis is hij grimmig van geest.

16. Ontvang van al onze Einherjar de groete,
De Asen bieden u bier.
U beidt, sprak Bragi, een achttal broeders,
Jarlenvorst! hier in het huis.

17. Zelve zullen wij – zeide de koning —
Onze wapens bewaren.
Helm en harnas houden we in eere,
Als wij komen ten kamp.

18. Kond werd, hoe klock de koning den tempel
Bescherming geschonken had.
Toen heetten Hákon alle heilige
Goden welkom in Valhöll.

19. Heil den dag, toen de held geboren werd,
Die zulk eenen zin bezat.

Men looft het geluk nog ten laatsten dage
Van een tijd, zoo gezegend.

20. Maar op der menschen maagschap werpt zich
Eer de wolf in zijn woede,
Eer er een vorst in Hákons voetspoor
Treedt, die hem opweegt in waarde.

21. 't Vee sterft, vrienden bezwijken,
Akker ligt woest en weide,
Sinds Hákon heentoog naar 't heerlijk Valhöll.
Nu is veler lot ellende.

Met zoo veel eerbetoon werden de gesneuvelde vorsten bij hunne aankomst in Valhöll ontvangen. Somwijlen zelfs werd hun nog hooger heerlijkheid aangeboden. De derde Helgakviđa verhaalt, dat toen Helgi naar Valhöll kwam, Óđinn hem aanbood, de heerschappij met hem te deelen.

Wat nu het leven der Einherjar in Valhöll betreft, dat wordt geheel in den ruwen geest der noordsche helden beschreven. Zij eten, drinken en vechten, dat is hunne zaligheid en hunne glorie. Des morgens worden zij uit den slaap gewekt door het kraaijen van den haan Salgofnir, d. i. die in de zaal den bek opent, ook wel Gulinkambi, de haan met de gouden kam genoemd [1]. Dan kleeden zij zich aan, wapenen zich en gaan naar den hof om daar te vechten. Zij dooden elkander, en dat is hun tijdverdrijf. Maar als het tijd is voor het middagmaal, dan herleven allen, en zij rijden gezamentlijk naar Valhöll terug en zetten zich aan tafel [2]. Daar eten zij het vleesch van den ever Saehrimnir, die elken dag geslagt en gekookt wordt en 's avonds weêr gezond is om voor den volgenden dag te dienen. De kok, die hun de spijze bereidt, heet Andhrimnir, en de ketel, waarin het vleesch gekookt wordt, Eldhrimnir. Zeker is het getal der gasten hoogst aanzienlijk,

[1] Helgak. III. 47. Völ. 35.

[2] Vafthr. 41. daem. 41.

en groeit bij den dag; maar zoo groot wordt het nooit, dat het vleesch van den ever niet toereikend zou zijn. De mede, die de Einherjar drinken, is de melk van de geit Heidrun, die van Yggdrasills takken eet, en ook daarvan is dagelijks voor allen genoeg. Maar zij drinken ook bier met Óđinn, dat hun door de Valkyriur wordt geschonken, soms zelfs, zoo als uit Eiriksmál bleek, wordt hun wijn aangeboden [1]. De ever is het zinnebeeld der zon, de geit dat van den helderen aethervloed.

Is het strijden voor de Einherjar slechts een spel, eens wordt het ernst. Valhöll heeft vijfhonderd en veertig poorten. Uit elke van die zullen, als het einde der wereld gekomen is, achthonderd Einherjar ten kamp trekken, ten einde zich te weer te stellen tegen den wolf. Het zal hun dan echter weinig baten; want in dien laatsten vreesselijken strijd moeten zij allen bezwijken [2].

Tegelijk met de Einherjar behandelen wij ook wat er in onze bronnen voorkomt van gestorvenen, die na hunnen dood nog spreken, terugkeeren en verschijnen. Dat daaraan werkelijk door de oude Noormannen geloofd werd, weten wij reeds uit hetgeen ons voorkwam van sommige helden en Valkyriur, die wedergeboren werden, en dan ten tweeden male op aarde als menschen leefden. Maar ook zonder wedergeboren te worden konden volgens het oude volksgeloof sommige dooden nog met de menschen op aarde in betrekking staan, zich aan hen vertoonen, met hen spreken. Dit bleek ons duidelijk uit de Völur, die uit haar graf werden opgeroepen, uit den doodslaap gewekt, en dan antwoord gaven op de vragen, haar voorgelegd. Iets dergelijks nu komt ook van de Einherjar voor. De derde Helgakviđa verhaalt, afd. 4, dat Helgi gesneuveld was en naar Valhöll heengegaan. Nu ging Sigruns maagd des avonds naar zijnen grafheuvel en zag, dat Helgi

[1] Eiriksmál 1.

[2] Grimn. 23; daem. 40, 52.

derwaarts kwam rijden met een groot gevolg. Zij vroeg of het de jongste dag was, en of den helden vergund was terug te keeren. Helgi antwoordde, dat het nog niet het einde der wereld was, maar dat zulke togten den helden veroorloofd waren. Die boodschap brengt de maagd aan Sigrun, die zich nu ook naar den grafheuvel begeeft, daar binnentreedt, en er Helgi vindt. Zij vraagt hem, waarom het angstzweet zijne leden bedekt, en hij geeft ten antwoord, dat dit hare schuld is; want dat zij iederen avond, eer zij inslaapt, heete tranen stort om zijn verlies, en dat elke van die tranen hem bloedig op de borst valt. Hij vermaant haar, haren rouw te staken, en rijdt met zijn gevolg naar Valhöll terug, om vóór het kraaijen van Salgofnir zich weêr daar te bevinden.

In eenen anderen vorm wordt het geloof aan het leven der gestorvenen uitgesproken in een verhaal der Njalssaga, hoofdst. 79. Gunnar was gesneuveld, en op zekeren avond bevonden zich Skarphedin en Högni bij zijnen grafheuvel. Het was heldere maneschijn, maar van tijd tot tijd dreef er eene wolk voorbij. Het kwam hun zoo voor als of de heuvel open was, en Gunnar zich in den heuvel had omgekeerd en naar de maan zag. Zij meenden ook lichten in den heuvel te zien branden, en het was er nergens donker. Zij zagen, dat Gunnar wel te moede was en dat de vrolijkheid van zijn aangezigt blonk. Hij zong een lied en wel zoo luide, dat zij het duidelijk verstaan konden, hoewel zij op grooten afstand stonden.

Vaak stond als een kloeke held
Druipend op het oorlogsveld
Högni's vader onvervaard,
In de vuist het bloedig zwaard.
Als hij op den vijand stiet
En zijn arm hem voelen liet,
Sloeg en stak naar 's harten lust,
Riep hij, van zijn moed bewust:
Vallen eer dan wijken!
Ja, vallen eer dan wijken!

Daarop sloot zich de grafheuvel. Skarphedin en Högni waren van oordeel, dat Gunnar zoo had gesproken, met het doel om hen te vermanen, dat zij ook liever het leven er aan wagen moesten dan voor hunne vijanden onderdoen.

Nog weêr onder eenen anderen vorm worden ons dooden, die verschijnen, voorgesteld in de Fáreyingasaga, hoofdst. 40. Daar ontmoeten wij eigenlijk gezegde schimmen van dooden, náir.

Er was een moord gepleegd, en Thrond zocht den moordenaar te ontdekken. Hij liet daarom een vuur aanleggen en vier tooverwerken maken, te zamen in een vierkant gezet. Daar omheen kraste hij negen cirkels en ging toen tusschen het vuur en de tooverwerken zitten. Weldra kwamen er achtereenvolgens drie mannen binnen, van welke de derde met bloed bespat was en een hoofd in de hand droeg. Dat was de moordenaar.

§ 23. DE TOOVENAARS.

Wat wij daar uit de Fáreyingasaga mededeelden, brengt ons als van zelve van de gestorvenen, die na den dood het bovenmenschelijke genieten of het bovennatuurlijke doen, tot dezulken, die reeds bij hun leven met bovennatuurlijke gaven en krachten bedeeld zijn, de toovenaars. Zij spelen in de wereldbeschouwing der oude Noormannen eene veel te belangrijke rol, dan dat wij hen met stilzwijgen zouden mogen voorbijgaan.

Overal, waar de kennis van de wetten, die het leven in de natuur beheerschen, nog ontbreekt, wordt het geloof aan tooverij gevonden. Waar de naaste en verdere oorzaken der natuurverschijnselen, de wetten van ontstaan, veranderen en vergaan niet bekend zijn, daar worden zij veelal geheel voorbij gezien, en stelt men zich voor, dat de wil alleen onmiddelijk, zonder van bestaande krachten gebruik te maken of zich aan de heerschende wetten van oorzaak en gevolg te binden, allerlei verschijnselen en gestalten kan ten voorschijn roepen.

De geheele oude heidenwereld was van 't geloof aan tooverij vervuld: geen wonder dus, dat wij het ook bij de oude Noormannen ontmoeten.

Dat goden, reuzen, dwergen, valkyrjur, en in 't algemeen alle wezens van hoogeren rang dan de mensch door hunnen wil alleen zich naar welgevallen kunnen veranderen en ook anderen in allerlei gedaanten omtooveren, is ons ten overvloede gebleken; dat zij daartoe bezweringsformulieren, liederen, runen en andere toovermiddelen bezigen, wordt ons ook nu en dan berigt. Zoo gewaagt Skirnir in Skirnisför, str. 26, van zijne tooverroede, verhaalt Sigrdrifumál, dat Óđinn Sigrdrifa met eenen slaapdoorn had gestoken, zoodat zij in eenen diepen tooverslaap verviel. Intusschen zullen wij moeten aantoonen, dat ook aan menschen het vermogen werd toegeschreven om door allerlei middelen tooverij te oefenen.

De eerste Helgakviđa verhaalt, dat Helgi op zekeren dag in het woud eenen vogel vond, die een lied voor hem zong, en later in een huis een grooten vogel, die 't huis bewaakte maar ingeslapen was, zoodat Helgi hem dood kon schieten. Die vogel nu was Franman Jarl, die zich in een arend veranderd, en door tooverijen twee jonkvrouwen tegen den vijand beschermd had. De Volsungasaga spreekt van koning Siggeirs moeder, die zich in eenen eland veranderde, en Hrolf Kraka's Saga van Björn, die door eene koningin met eenen wolfshandschoen werd geslagen, zoodat hij in eenen beer veranderde en alleen des nachts de gestalte van eenen mensch kon aannemen [1].

Van andere tooverijen, waarbij verschillende toovermiddelen gebruikt werden, is menigvuldig sprake.

Volgens Thorstein Baearmagna's Saga, hoofdst. 3, ontving Thorstein van eenen dwerg eenen vuursteen met staal. De steen was driekantig, in 't midden wit, rood aan den eenen, geel aan den anderen kant. Wanneer hij den steen daar sloeg, waar hij wit was, dan kwam er een hagelslag, waar niemand tegen in kon zien; sloeg

[1] Helgak. I: 15; Volsungas. 5; Hr. Kr. s. 25.

hij aan den gelen kant, dan volgde er een zonneschijn zoo sterk, dat alles er in smolt, en sloeg hij aan den rooden kant, dan kwam er een vuur zoo sterk, dat niemand er in zien kon. Daarenboven kreeg hij nog eenen zwarten steen, dien hij slechts in de hand had te nemen, wanneer hij iets onzigtbaar wilde maken, en een kleed, dat hij aan kon trekken, wanneer hij onwondbaar wilde zijn of niet moede worden van het zwemmen.

Wat men met een vuur en op den grond geschreven tooverfiguren kon doen om de schimmen van dooden op te roepen, hebben wij reeds uit de Faereyingasaga vernomen.

Eene hoofdrol echter spelen bij het tooveren de runen of oud-noordsche letterteekens, geheimzinnige teekens, slechts aan weinige ingewijden bekend, die zooveel aan den deskundige konden berigten en daarom door de onwetenden met eerbied en vrees werden aangestaard, als met bovennatuurlijke kracht begaafd. Door middel van zulke runen, meende men, vermogten de toovenaars allerlei verborgene dingen uittevorschen. [1] Men sneed ze dan, maar het was natuurlijk op verre na niet onverschillig, welke runen men sneed of waar zij werden geplaatst. Toen Gerđr geweigerd had aan Balđrs aanzoek gehoor te geven, dreigde Skirnir haar met allerlei plagen: "Ik snijd voor u eene Thurs — de th van het oud-noordsche alfabet — en drie staven, onmagt, mismoedigheid en ongeduld; ik snijd het af, zoo als ik het insneed, indien zulks noodig is." Uit deze woorden blijkt, dat elke rune als toovermiddel eene bepaalde beteekenis had, en dat die van de th vooral noodlottig werd geacht. [2]

Dat men allerlei soort van runen plagt te onderscheiden en naauwkeurige bepalingen kende omtrent de plaats, waar zij gesneden moesten worden, om het een of ander bepaald doel te bereiken, blijkt uit Sigrdrifumál. Sigrdrífa geeft Sigurđr onderwijs in het gebruik der tooverrunen, str. 5 en volgende. Zij zegt tot hem:

---

[1] Hr. kr. m. hoofdst. 1.
[2] Skirnisf. 36.

5. Bier breng ik u, o boom in den strijd!
Met magt vermengd en mannelijken roem,
Vol van liederen en lieflijke spreuken,
Vol tooververmogen en magtige runen.

6. Snijd zegerunen, als gij zege begeert;
Graaf ze in de greep van uw zwaard,
Eenigen ter zijde, andren op 't steekblad,
En noem tweemaal Tyr.

7. Trek bierrunen, opdat uws buurmans
Vrouw u niet arglistig misleide;
Schrijf die op 't hoorn en den rug der hand,
En teeken een n. op den nagel.

8. Schrijf bergrunen, wanneer gij bergen wilt
En redden de vrucht van vrouwen,
In de de holle hand en om heel 't gewricht.

Op deze wijze gaat het verder. Er worden Runen genoemd, die, op eene bepaalde plaats gekrast, hem die dat deed, uit de zwaarste branding in bekende veilige haven brengen, of in staat stellen om wonden te genezen, om zich voor geleden schade volledige vergoeding te verschaffen, om wijzer te schijnen dan andere menschen. Dat zijn, zoo luidt coup. 19, boekrunen, bergrunen, bierrunen en roemrijke magtrunen, voor dengene, die ze, zonder ze te verwarren of te bederven, tot zijn heil laat heerschen.

Dat zulke Runen niet altijd enkele letterteekens waren, maar dikwijls ook geheele bezweringsformules, blijkt uit een berigt in de Saga van Egil Skallegrimsen, hoofdst. 60, waaruit wij tevens nog eenen bijzonderen vorm van tooverij leeren kennen, nam. eene handelwijze, waardoor men meende over eenen persoon of een land onheil te kunnen brengen. Men rigtte dan eene niđstang op. Egil, zoo verhaalt de saga, ging op het eiland Horđla, nam eene stang, zette daar

eenen paardekop op en sprak toen het gebruikelijke formulier: "Hier zet ik eene niđstang en draai dat niđ tegen koning Erik en koningin Gunhilde, en ik draai het tegen alle schutsgoden van het land, die wonen en huizen in dit land, zoodat zij onrustig worden en geene blijvende plaats vinden, eer zij koning Erik en Gunhilde uit het land verdrongen hebben. Daarop stak hij de stang in den grond en liet haar daar staan, na er de runen op gekrast te hebben, die dit geheele formulier bevatten. Aan zulke niđstangen kende men groot vermogen toe.

De tooverformulieren werden op zingenden toon uitgesproken, en daarom wordt er bestendig van tooverliederen of zangen gesproken. Zulke zangen worden ons vrij uitvoerig omschreven in Grógaldr en in Óđinns runenlied.

In Grógaldr wordt Gróa door haren eenigen zoon uit den doodslaap opgeroepen. Hij verzoekt haar, dat zij een lied aanheffe, 't welk hem ten zege kan worden, omdat hij, nog jong en onervaren, allerlei onheil op weg vreest. Zij doet dat en zingt achtereenvolgens negen tooverliederen, van welke elk eene bijzondere kracht bezit. Het eerste doet hem zwarigheden gering achten en vervult hem met zelfvertrouwen, het tweede doet hem veilig zijn, wanneer hij schandelijke dingen ziet, het derde doet elken verderfelijken stroom, dien hij op zijnen weg ontmoet, verzanden en verdwijnen. Het vierde lied, zegt Gróa, zal voor haren zoon de vijandschap weg nemen van allen, die hem dreigend op zijn pad ontmoeten, het vijfde elke boei, die men hem om handen en voeten mogt leggen, doen springen. Met het zesde lied verschaft zij hem eene voorspoedige vaart te midden van elken storm, en met het zevende beveiligt zij hem tegen de felste vorst. Het achtste lied brengt te weeg, dat hem bij nacht geene gedoopte doode vrouw kan schaden, en het negende maakt hem tot overwinnaar in elken raadselstrijd met gewapende Jotunns.

Nog uitvoeriger is Óđinns runenlied, dat achttien soorten van tooverliederen optelt. Het luidt, te beginnen met coup. 9, aldus:

Ódinns runenlied.

9. Liederen ken ik, die kent de Koningin niet,
Geen sterv'ling verstaat ze.
Hulp biedt eerste, helpen kan 't mij mij 't ,
Bij iedere oneenigheid, bij elken twist.

10. Een ander ken ik, voor allen noodig,
Die heelmeesters heeten.

11. Een derde dient mij in bange dagen
Om den vijand te vangen.
Stomp wordt het staal van elken bestrijder,
Mij echter wondt geen wapen.

12. Een vierde bevrijdt mij, wanneer de vijand
In banden mijn leden legt.
'k Heb maar te spreken, dan springen de banden,
Dan breken de boeijen, die mij bonden,
En van mijn handen wring ik den wrong.

13. Een vijfde redt mij, vaart er gevaarlijk
Over 't strijdperk een pijl.
Hoe snel die snorre, 'k vermag hem te stuiten,
Indien maar mijn oog hem ontdekt.

14. Het zesde ontzet mij, zoodra er iemand
Met harden houtwortel mij deert,
De andere alleen wordt dan 't offer,
Maar mij deert geen magt.

15. 't Zevende dient mij, als de zaal in brand staat,
En de laaije vlam loeit.
Hoe bar het brande, ik berg u veilig,
'k Betoover de toovermagt zelve.

16. 't Achtste, ik acht het voor allen noodig,
Noodig en nuttig,
Blaakt tusschen broeders barre tweedragt,
'k Sticht terstond weer vrede.

17. Als 't noodig is, neem ik het negende te baat.

En berg de boot voor den vloed.
'k Weer van de woelende golven den wind af,
En dwing tot stilte den storm.

18. Het tiende betoont mij telkens hulpe,
Waar nachtruiters rijden.
Zij worden verward en gansch verwilderd,
Verdwijnen als damp.

19. 't Elfde, ik ontboezem 't, als ten strijde
Mijn trouwe vrienden ik voer.
'k Zing achter 't schild, dan zijn zij zeker
Veilig in 't veld en veilig te huis weer,
Werwaarts hun weg hen ook voere.

20. Hangt aan den hoogen boom een gehangene,
Dan zing ik zeker het twaalfde.
Geschreven is schaars het schrift der runen,
Of de man komt en kan spreken.

21. Het dertiende dient om een degenkind
In den doop te dompelen.
In 't vinnigst gevecht kan 't dan niet vallen,
Noch onder 't zwaard bezwijken.

22. 't Veertiende vleit mij, moet ik den volke
Der Goden namen noemen.
Asen en Alfen ken ik allen,
Weinigen zijn zoo wijs.

23. 't Vijftiende ken ik, dat Volkrörir, de dwerg,
Zong van Dellingrs drempel:
Den Asen kracht, den Alfen gedijen,
Hooge wijsheid voor Hroptatyr.

24. 't Zestiende zal mij de zoete liefde
Verschaffen der minlijke maagd.
'k Beheersch daarmede 't hart der schoone,
Die dan haar zin op mij zet.

25. De Zeventiende zang kan mij zekerheid geven,
Dat ze op den duur aan mij denkt.
Lang nog, Loddfafnir! zij dit lied u

Zoo min noodig als nut!
Maar wèl u, weet gij het,
Heil u, onthoudt gij het,
Zalig, zingt gij het!

26. Een achttiende weet ik, maar wil ik niet zingen
Voor de gade eens mans noch een maagd.
Enkel voor ééne, in wier arm ik rust.
't Beste is dat, wat bleef bij éénen:
Dan dient mijn lied mij lang.

Er werden dus tot het uitoefenen van tooverkracht amuletten, roeden, figuren, runen, formulieren en liederen gebezigd, soms elk afzonderlijk, soms het eene met het andere verbonden. Gebruikte men ook berookingen of afkooksels van kruiden en andere voorwerpen? Wie zich het tooneel der heksen in het vierde bedrijf van Shakespeare's Macbeth herinnert, zal ligt geneigd zijn, op deze vraag bevestigend te antwoorden. En daarheen kan ons ook de naam seiđr wijzen, die reeds in de Edden van eene bijzondere soort van tooverij wordt gebezigd. Van eene bijzondere; want de Ynglingasaga hoofdst. 4, verhaalt, dat de Seiđkunst oorspronkelijk bij de Vanen te huis behoorde en door Freyja aan de Asen werd bekend gemaakt. Ook worden de toovenaars in Hyndluljöd 32 duidelijk in twee klassen verdeeld. Wij lezen er, dat alle Vitkar afstammen van Vilmeiđi en alle Seiđberendr van Svarthöfdi. Wat een Vitki voor eene soort van toovenaar is, laat zich niet nader bepalen; dat het woord Vitki met het engelsche Witch in verband staat, leert zijn vorm duidelijk genoeg. Ten opzigte van de Seiđberendr is de lezing der Handschriften niet eenstemmig. Möbius leest Skilberendr, met diep inzigt, als of men in het Engelsch zeide bearing skill. Deze lezing wordt echter in de arne-magnaeaansche uitgave der Edda als verdacht afgewezen. Daar staat Seiđberendr, degenen, die Seiđr voeren of dragen. Maar wat is Seiđr? Een enkele maal vindt men de lezing Seydr, en als deze de juiste was, zegt Grimm, [1] dan zou het woord zijn af te

[1] Deutsche Myth. II blz. 988.

leiden van Sjođa, zieden, kooken. Is daarentegen de gewone lezing juist, dan moet het komen van Siđa, betooveren. In het laatste geval drukt het woord volstrekt geen bijzonderen vorm van betoovering uit, terwijl men in het eerste noodzakelijk aan tooverdranken of brouwsels zou moeten denken. Nu is de laatst vermelde spelling op eene enkele uitzondering na de algemeene en daarom zeker wel de juiste. Wij durven dus niet beweren, dat de Seiđkunstenaars, al worden zij uitdrukkelijk van de Vitkar onderscheiden, toovenaars zouden zijn, die door middel van kooksels werkten. Ware dit zoo, dan zouden wij verwachten zulks daar vermeld te vinden, waar de Seiđmannen of hunne kunst nader worden beschreven. Maar dit is geenszins het geval. In de Laxdaela-saga, hoofdst. 35, wordt van eene Seiđtooverij gesproken, maar daar staat niets anders, dan dat Kotkel een grooten Seiđheuvel, Seiđhjalt, liet opwerpen, waar zij allen opklommen om hunne tooverliederen te zingen. Toen ontstond er een zwaar onweer. Daar is dus alleen van liederen sprake. De Ynglinga-saga verhaalt ook, hoofdst. 16 en 17, van eene Seiđkone, die zich liet omkoopen om zekeren Vanlandi naar Finland te lokken en hem te dooden, en van nog een paar Seiđtooverijen, maar zonder er iets naders bij te vermelden; en wanneer hoofdst. 7 de Seiđkunst van de tooverkunst met liederen wordt onderscheiden, dan zegt de saga wel wat die kunst kan doen, maar niet hoe zij wordt uitgeoefend. Óđinn, zoo verhaalt zij, bediende zich van runen en van liederen, die Galdrliederen heetten. Hij verstond ook de kunst, die 't meeste magt had, en beoefende die zelve. Zij heet Seiđr. Door haar kende hij der menschen lotgevallen en toekomst, kon hij den lieden dood, ongeluk of ziekte op den hals halen, hun verstand en kracht ontnemen en die aan anderen geven. Maar op deze tooverij volgde eene zoo groote magteloosheid, dat gewone menschen er zich niet mede konden bezig houden.

Als Seiđmannen waren vooral de Finlanders bij de Noormannen bekend en gevreesd, en om nog beter te doen zien, wat zij zoo al over

tooverij gedacht hebben, laten wij nu ten slotte nog de beschrijving volgen van eene tooverij, die voorkomt in de Kalewala, het nationale heldenlied der Finlanders, gevolgd naar de duitsche vertolking, die A. Schiefner naar de tweede uitgave van den oorspronkelijken tekst van M. A. Castrén heeft bewerkt. Zij wordt gevonden in de derde rune, vers 283 en volgende. Wäinemöinen, een magtige toovenaar der Finlanders, was door den Laplander Joukahainen uitgedaagd en beschimpt.

Toornig werd toen Wäinemöinen,
Toornig werd hij en verbitterd;
Zelve ging hij ook aan 't zingen,
Zelve ving hij aan te spreken.
En geen kinderliedren zong hij,
Geen gesnap van zwakke vrouwen,
Maar een lied, een krijgsman waardig,
Dat nooit kindren kunnen zingen,
Knapen naauwelijks ten halve,
Vrijers in dees laatste tijden,
Bij 't ontaarden der geslachten,
Somtijds hoogstens voor een derde.
Wäinemöinens lied klonk helder,
Zeeën deinsden, landen beefden,
Koperbergen dreunden heftig,
Zelfs het vast gesteente schudde,
Rotsen borsten van elkander,
Klippen op het zeestrand spleten.
Hij verkeerde Joukahainens
Kromhout zoo in dunne twijgen,
In ellendig stroo den knuppel,
Zong hem roeden aan de riemen,
Zong de schoonversierde slede
Vast in 't meer als heesterstruiken,
Tooverde de zweep met parels
Als een stengel riet in 't strand vast,
Plaatste 't blespaard aan de zijde
Van den waterval als rotsblok.

't Zwaard, waarvan 't gevest verguld was,
Werd een bliksemstraal. Hij bande
Van den bonten boog de kromte,
Zingend op de watergolven,
Maakte van de vlugge pijlen
Havikken, die krijschend vlogen;
Maar de hond met krommen snuit werd
Tot een steenblok op den bodem.

Ook de muts zong hij van 't hoofd hem,
Vormde daarvan zwarte wolken,
Bragt de moffen van zijn handen
In het meer als waterbloemen;
Schapewolken aan den hemel
Maakte hij van 't wollen wambuis,
Van den zachten gordel vormde
Hij een schaar van heldre sterren.

Joukahainen zelve zong hij
In 't moeras tot aan den gordel,
In den poel tot aan de heupen,
In het zand tot aan zijne armen.

Nu bespeurde Joukahainen,
Zag het duidlijk en erkende,
Dat hij herwaarts was gereden
En den togt had ondernomen,
Om te strijden en te zingen
Met den ouden Wäinemöinen,
Wilde zijne voeten roeren,
Kon ze van den grond niet ligten,
Noch den eenen noch den andren,
Voelde ze geschoeid met steenen.

Groote schrik sloeg Joukahainen
Om het hart; hij werd verlegen.
In zijn angst en bange droefheid
Liet hij deze woorden hooren:

O, Gij wijze Wäinemöinen!
Eenig sterke tooverzanger!
Keer van mij uw tooverzangen,
Neem terug uw tooverspreuken,

Laat mij los uit dezen afgrond,
Red mij uit dees pijnlijke engte:
'k Zal u ruim daarvoor betalen,
'k Bied u een aanzienlijk losgeld.
De oude Wäinemöinen zeide:
Zeg, wat wilt gij mij dan geven,
Als 'k mijn tooverspreuk terugneem,
Uit den tooverband u losmaak,
U laat komen uit den afgrond,
U weer vrijlaat uit die engte?
Joukahainen gaf ten antwoord:
'k Heb te huis twee schoone bogen,
Twee zoo overschoone bogen;
Vlug kan men den eenen spannen,
Met den andren kostlijk schieten:
Van die beiden moogt gij kiezen.
De oude Wäinemöinen zeide:
'k Wil geen van uw bogen hebben,
Dwaas! ik heb ze niet van noode;
'k Heb er zelve meer dan noodig,
Alle muren zijn behangen,
Elke spijker draagt er eenen,
En die gaan van zelve woudwaarts
Zonder jager op de jagt uit.
Dieper en steeds dieper zong hij
Joukahainen in 't moeras vast.
Toen riep jonge Joukahainen:
'k Heb te huis twee schoone booten,
Twee zoo overschoone booten,
De eene loopt zoo ligt te water,
De andre draagt zoo zware lasten:
Van die beiden moogt gij kiezen.
De oude Wäinemöinen zeide:
'k Wil geen van uw booten hebben,
'k Heb uw booten niet van noode;
'k Heb er zelve meer dan noodig,
'k Heb er staan op elke helling
'k Heb in elke baai ze liggen;

De eene vaart steeds voor den wind af,
De andre steeds regt in den wind op.
Dieper en steeds dieper zong hij
Joukahainen in 't moeras vast.
Toen sprak jonge Joukahainen:
'k Heb te huis twee schoone hengsten
Twee zoo overschoone hengsten,
De eene heeft een ligten telgang
De andre draaft vlug in de riemen
Van die beiden moogt gij kiezen.
De oude Wäinemöinen zeide:
'k Wil geen van uw hengsten hebben,
'k Heb de schimmels niet van noode,
'k Heb er zelve meer dan noodig,
'k Heb er staan aan elke kribbe,
'k Heb er staan in alle stallen;
't Golft langs hunnen rug als water
Op hun kruis staan diepe kuiltjes.
Dieper en steeds dieper zong hij
Joukahainen in 't moeras vast.
Toen sprak jonge Joukahainen:
O, gij oude Wäinemöinen!
Keer van mij uw tooverspreuken,
Neem terug uw tooverzangen,
'k Zal een muts vol goud u geven,
En daarbij een hoed vol zilver,
Uit den oorlog bragt mijn vader 't,
Heeft het in den strijd gewonnen.
De oude Wäinemöinen zeide:
'k Heb uw zilver niet van noode,
'k Wil ook van uw goud niet hebben,
'k Heb dat zelve meer dan noodig,
Opgepakt in elke kamer,
'k Heb 't aan elken spijker hangen,
Goud, dat glinstert als het maanlicht,
Zilver als de zon zoo blinkend.
Dieper en steeds dieper zong hij
Joukahainen in 't moeras vast.

Toen sprak jonge Joukahainen:
O, gij oude Wäinemöinen!
Maak mij los uit dezen afgrond,
Los uit dees benaauwende engte,
'k Zal u hoopen koren geven,
Ook beloof ik u mijne akkers,
Om mijn leven slechts te lossen,
En mij zelve te bevrijden.
De oude Wäinemöinen zeide:
Ga toch met uw hoopen koren,
Loop toch met uwe akkervelden!
'k Heb die zelve meer dan noodig,
Akkers schier in elke landstreek,
Koren ook op iedren akker.
Eigene akkers zijn de besten,
Eigene oogsten ook de liefsten.
Dieper en steeds dieper zong hij
Joukahainen in 't moeras vast.
Eindlijk werd het Joukahainen
Werklijk al te bang om 't harte,
Tot de knieën in 't moeras reeds,
Tot den baard reeds in den bodem,
Heel den mond vol mos en aarde,
Struikgewas tot om de tanden.
Toen sprak jonge Joukahainen:
O, gij wijze Wäinemöinen!
Eenig sterke tooverzanger!
Neem terug uw tooverspreuken,
Laat mij toch het lieve leven,
Laat mij uit den kuil weer heengaan:
Reeds omspoelt de vloed mijn voeten,
En het zand schrijnt in mijne oogen.
Als ge uw tooverwoorden wegkeert,
En van mij de banspreuk opheft,
Geef ik u mijn zuster Aino,
Geef 'k u mijner moeder dochter,
Om uw woonvertrek te vegen,
Om het huis u rein te houden,

Om de kuipen blank te schuren,
Om de lakens u te spreiden,
Gouden sprei͏̈en u te weven,
Honigbrood voor u te bakken.
De oude en trouwe Wäinemöinen
Werd nu vrolijk, blij te moede,
Daar hij Joukahainens zuster
Op zijn ouden dag zou winnen.
Op de vreugderots zich plaatsend,
Op den zangersteen zich zettend,
Zong hij weer, zong hij nog eenmaal,
Zong hij nog te derden male,
Wendde zoo de tooverspreuken,
Nam terug de tooverzangen.
Toen rees jonge Joukahainen
Uit den poel weer met de knieën,
Met den baard weer uit den bodem,
En zijn paard kwam uit het rotsblok,
Uit de struiken weer zijn slede,
Uit het rietgewas zijn zweep weer.
Vlug bragt hij zijn slede in orde,
Wierp er zich gedrukt en treurig
In, en ging de reis aanvaarden;
Naar zijn lieve moeder ging hij,
Huiswaarts, naar de hoog bedaagde.

En hiermede nemen wij afscheid van de toovenaars en te zelfden tijde van alle wezens, die niet in den eigenlijken zin des woords bij de Noormannen den rang van goden bekleedden.

HOOFDSTUK V.

DE GODENWERELD.

§ 24. OVERZIGT OVER DE GODENWERELD.

Eerst nu, na al wat reeds werd ter sprake gebragt en uit een gezet, zijn wij op de hoogte om de eigenlijk gezegde Godenleer te kunnen behandelen. Wij kennen thans de wereld, zoo als zij voor de verbeelding der oude Noormannen bestond. Wij weten ook welke wezens die wereld bewonen en in welke betrekking zij tot elkander staan. Nu eerst verstaan wij regt, wat er aangaande de Goden, de bestuurders van die wereld en hare bevolking in onze bronnen is te vinden. Met die Goden trachten wij nu nader kennis te maken. Dat is eene taak van ruimen omvang. Laat ons zien, wat daarbij al ter sprake komen moet.

De oude Noormannen hadden voor de wezens, die zij als de opperste magten en als de bestuurders der wereld beschouwden, meer dan éénen naam. Wanneer zij het begrip Opperwezen wilden uitdrukken, dan bedienden zij zich van het woord G u đ, van het mannelijke geslacht, terwijl het onzijdige G o đ eenen bepaalden god of een godenbeeld

beteekende. De oorspronkelijke beteekenis van Gud is niet met zekerheid bekend. Is het vermoeden juist, dat men het woord van het Sanskritsche Quadâta moet afleiden, dan zou het zoo veel beteekenen als van zelve bestaande, ongeschapen. Om het wezen en de werkzaamheid hunner Goden te doen kennen, noemden de Noormannen hen Regin, d. i. het meervoud van het onzijdige ragin, raad, een naam, die de Goden beschrijft als de beraadslagende, besturende magten, of ook Höpt en Bönd, d. i. het meervoud van Hapt en Band, waardoor de Goden worden voorgesteld als hoepels en banden, die de schepping in haar verband zamenhouden.

De meest gebruikelijke naam voor de Goden van 't Noorden intusschen is Aesir, het meervoud van Áss, dat bij Ulfilas, Luk. 6: 41, 42, een balk beteekent, en anders ook voor eenen bergrug wordt gebezigd. De Goden zijn derhalve de balken, die het heelal verbinden of dragen. Deze naam voor de Goden is niet aan de oude Noormannen alleen eigen, maar wordt eveneens bij de oude Etrusken of Tyrsenen gevonden, die volgens Suetonius [1] en Hesychius [2] twaalf Goden erkenden, welke zij Aesares of Aesi noemden.

De Asen werden gedacht als mannen en vrouwen, ten deele in huwelijk met elkander verbonden, ten deele ongehuwd levende. De vrouwelijke Asen droegen den naam van Asyniur.

Intusschen waren, wèl beschouwd, niet alle Asen van ééne en dezelfde afkomst. In hun midden bevonden zich eenige weinigen, die met den naam Vanir van de overigen werden onderscheiden. Vanir is het meervoud van Vanr, dat verwant is met Ván, verwachting, meening, ons waan. Wij zullen derhalve op Asen, Vanen en Asyniur afzonderlijk hebben te letten.

Maar hoevele Goden en Godinnen hebben de oude Noormannen erkend, en wie waren dat?

---

[1] Octav. cap. 97.

[2] Sub. voc. αἰσοί.

Op deze vraag wordt in onze bronnen veelvuldig geantwoord, maar niet altijd op dezelfde wijze, zoodat het tamelijk moeijelijk wordt het getal der Goden en Godinnen van het Noorden met zekerheid te bepalen, en nog moeijelijker aan te wijzen, hoe zij naar rang en aanzien op elkander moeten volgen. Daemisaga 20 verzekert, dat er twaalf Asen zijn, en voorts Asyniur; maar wanneer wij met deze opgave de namen der Asen vergelijken, die ons in Grimnismál, Aegisdrekka, de Gylfaginning, de Bragarödur, en Skaldskaparmál worden opgeteld, dan vertoont zich allerlei verschil. Grimnismál noemt negen namen van Asen: Thórr, Ullr, Freyr, Ódinn, Baldr, Heimdallr, Forseti, Njordr en Vidarr. Aegisdrekka heeft er eveneens negen, maar slechts ten deele dezelfden als Grimnismál, ten deele anderen. Daar komen voor: Thórr, Freyr, Ódinn, Heimdallr, Njordr, en dan Tyr, Bragi, Loki en Beyggvir. In de Gylfaginning worden veertien Asen genoemd: Thórr, Ullr, Freyr, Ódinn, Baldr, Heimdallr, Forseti, Njordr, Vidarr, Tyr, Bragi, Hödr, Vali en Loki. In de Bragarödur komen weer slechts twaalf voor: Thórr, Ulrr, Freyr, Heimdallr, Forseti, Njordr, Vidarr, Tyr, Bragi, Vali, Loki, Hönir. De Skalda eindelijk vermeldt dertien namen van Asen: Thórr, Yggr, Baldr, Heimdallr, Forseti, Njordr, Vidarr, Tyr, Bragi, Hödr, Vali en Loki.

Wij zien, dat deze verschillende opgaven niet strooken met de verzekering, dat er twaalf Asen zijn. Wij vonden er negen, twaalf, dertien en veertien. Maar ook de volgorde, waarin onze verschillende bronnen de Asen opnoemen, is op verre na niet overal dezelfde. Hoe deze verschilt, wordt het best aanschouwelijk gemaakt door een tabellarisch overzigt. Wij plaatsen te dien einde onze vijf bronnen kolomsgewijze naast elkander, de gelijkluidende namen tegen over elkander, maar voorzien van een cijfer, dat aanwijst, welke plaats zij in de volgorde van iedere onzer bronnen beslaan.

Grimnismál.	*Aegisdrekka.*	*Gylfaginning.*	*Bragaröđur.*	*Skalda.*
1. Thórr.	9. Thórr.	2. Thórr.	1. Thórr.	2. Thórr.
2. Ullr.		12. Ullr.	9. Ullr.	
3. Freyr.	6. Freyr.	5. Freyr.	3. Freyr.	3. Yngvi-Freyr. —
4. Óđinn.	3. Óđinn.	1. Óđinn.		1. Yggr (Óđinn
5. Baldr.		3. Baldr.		5. Baldr.
6. Heimdallr.	8. Heimdallr.	8. Heimdallr.	5. Heimdallr.	7. Heimdallr.
7. Forseti.		13. Forseti.	11. Forseti.	12. Forseti.
8. Njorđr.	4. Njorđr.	4. Njorđr.	2. Njorđr.	9. Njorđr.
9. Viđarr.		10. Viđarr.	7. Viđarr.	4. Viđarr.
	2. Bragi.	7. Bragi.	6. Bragi.	10. Bragi.
	1. Loki.	14. Loki.	12. Loki.	13. Loki.
	7. Beyggvir.			
	5. Tyr.	6. Tyr.	4. Tyr.	8. Tyr.
		9. Höđr.		11. Höđr.
		11. Vali.	8. Vali.	6. Vali.
			10. Hönir.	

Bij dit overzigt is op te merken, dat Grimnismál de namen der Asen niet opnoemt om mede te deelen, hoevele Asen er zijn en hoe die genoemd worden, maar ter gelegenheid van de vermelding der verschillende hemelburgten, welligt de twaalf teekens van den dierenriem. Dat er in dit lied maar negen Asen genoemd worden, mag dus niet als een bewijs worden aangezien, dat de dichter niet meer dan negen kende of erkende. Zoo is het ook met Aegisdrekka. Dat lied beschrijft een gastmaal der Asen bij Aegir, waar Loki alle Goden en Godinnen met smaadredenen overstelpte. Hier komen dus evenmin noodzakelijker wijze alle Goden en Godinnen voor, die de dichter kende, maar alleen zij, tegen wie Loki het een of ander zeggen kon. Ook de Bragaröđur spreken van een gastmaal, waar welligt niet alle Asen tegenwoordig waren, maar daar wordt toch gewag gemaakt van twaalf Asen, die tot rigters waren aangesteld. De schrijver wil derhalve de twaalf hoofdgoden opnoemen. Alleen de Gylfaginning en de Skalda mogen geacht worden ons eene volledige optelling te geven van de godennamen, aan de schrijvers bekend. Zij stemmen dan ook geheel met elkander overeen, behalve in éénen naam, dien van Ullr, welken de Skalda verzwijgt, waar zij de anderen met name optelt.

En toch is Ullr in de Skalda niet onbekend; want ook hij wordt vermeld, waar de schrijver berigt, met welke namen de verschillende Goden behooren genoemd te worden.

Het eenige, wat ons zou kunnen verwonderen, is, dat de Bragarödur onder de twaalf hoofdgoden Óđinn, Baldr en Höđr ongenoemd laten. Toch laat zich dit bezwaar gemakkelijk oplossen. Óđinn is de vader van alle Asen, wien allen als kinderen eerbiedigen en gehoorzamen. Hij staat boven de twaalf rigters en heeft daarom in hun midden geene plaats ontvangen, en Baldr verdween, zoo als later blijken zal, weldra uit den kring der Asen, gelijk ook Höđr, Baldrs moordenaar, die door den bloedwreker spoedig gedood werd. Die beiden konden alzoo onder de op 't gastmaal aanwezigen niet worden opgenomen.

Het verschil is derhalve niet zoo groot als het op den eersten blik zou schijnen, en na de opgaven onzer bronnen te hebben vergeleken, verkrijgen wij een getal van 15 Asen, wier wezen en werkzaamheid zal moeten worden in het licht gesteld. Zij zijn: Óđinn, Thórr, Baldr, Njorđr, Freyr, Tyr, Bragi, Heimdallr, Höđr, Viđarr, Vali, Ullr, Forseti, Hönir en Loki; bij welke nog eenige ondergeschikte dienaren komen, Thjalfi, Hermođr en Beyggvir, allen te zamen derhalve achttien in getal.

Van deze Asen behooren Njorđr en Freyr met zijnen dienaar tot de Vanen.

Meer bezwaar evenwel dan het getal levert hunne rangschikking op. Loki is overal de laatste, behalve natuurlijk in Aegisdrekka, waar hij als de hoofdpersoon van het lied de eerste is. Om de eerste plaats dingen met elkander Óđinn en Thórr, waarschijnlijk omdat zij bijna even hoog stonden aangeschreven, en bij sommige noordsche stammen Thórr, bij andere Óđinn als de magtigste der Goden werd vereerd. Als hoofdgoden treden op onze lijsten op Óđinn en Thórr, Baldr, de beide Vanen en Loki. Intusschen schijnt de godenlijst in

17*

den loop der tijden allerlei veranderingen te hebben ondergaan. Althans wij ontmoeten op meer dan ééne plaats drie Goden, die gezamentlijk in onderscheiding van de overigen op den voorgrond treden. Zoo worden in de Völuspá als scheppers der menschen genoemd Óðinn, Hönir en Loðurr, maar in de negende daemisaga zijn Óðinn, Vili en Vé de scheppers, zonen van Bör en derhalve broeders. Dat Loðurr dezelfde is als Loki, wijst reeds de naam aan, die, met het hoogduitsche lodern kennelijk verwant, de beweging der vlam beteekent. De Godentrits der Völuspá wordt dus Óðinn, Hönir en Loki, dezelfde Goden, die ook voorkomen in het Färöische volkslied Lokatattr, dat wij later zullen mededeelen. Nu wordt Loki de broeder van Bileistr en van Helblindi genoemd, en daar Bileistr een van Óðinns bijnamen is, hebben wij daar met andere namen weer hetzelfde broedertal, en moet Helblindi dezelfde als Hönir zijn. Hönir is een God, die het element der wateren vertegenwoordigt. Er is geen twijfel aan, of de oudste Godentrits vertegenwoordigt de drie elementen, lucht, water en vuur. Deze zijn de drie groote magten, die de aarde en het leven op en in de aarde beheerschen. Dat Óðinn van het drietal de voornaamste is, laat zich gemakkelijk daaruit verklaren, dat de lucht, de dampkring, weer van overwegenden invloed is op het water en op het vuur.

De opvatting der drie hoogste Goden als de elementen schijnt na verloop van tijd op den achtergrond te zijn geraakt, maar dat de drie Asen broeders waren, bleef in herinnering leven, en sporen daarvan vinden wij b. v. in Aegisdrekka, waar Loki Óðinn herinnert, dat zij beiden in ouden tijd hun bloed vermengd hebben, met andere woorden, dat zij elk van hun bloed iets in eenen beker wijn of bier hebben laten druppelen, en daarop gezamentlijk den beker geledigd, zoo met elkander onverbreekbare vriendschap, bloedbroederschap drinkende. Ook bleef hetzelfde drietal Goden nog naauw verbonden, zoodat in de jongere Edda, in de Bragaröður, coup. 56, Óðinn, Hönir en Loki met elkander uitrijden

Wij noemden de opvatting van de drie hoofdgoden als de drie elementen lucht, water en vuur de oudste. Zij heeft later voor eene andere plaats gemaakt. De oude Germanen van 't Noorden waren een krijgshaftig volk. Een spoor daarvan vertoonen reeds de oudste Goden, die allen als oorlogshelden te paard rijden, zoodat de Edda's dan ook de paarden der Asen vermelden, bij name noemen, en van sommigen zelfs aanwijzen, aan welke Asen zij behoorden. Alleen Thórr maakt eene uitzondering, daar hij in eenen wagen rijdt, wat waarschijnlijk aan hem daar werd toegekend, waar hij als de hoofdgodheid werd vereerd. Van Óđinn wordt ook nu en dan de wagen vermeld, die hem dan als den vorst der Goden kenmerkt. Maar niet die paarden en oorlogskarren alleen zijn het bewijs van den oorlogsgeest der Noormannen. Hunne Goden zijn van Goden der elementen allengs vooral oorlogsgoden geworden, en dat baande den weg tot eene zedelijke opvatting der Goden, die allengs de natuurkundige verdrong. Die zedelijke opvatting vinden wij voltooid in de negende daemisaga, waar Hönir en Loki zijn verdrongen door Vili en Vé, d. i. wil en heiligheid. Is bij dit tweetal Óđinn de derde, dan kan hij daar niet meer de God van de lucht als element zijn, maar is er de God van den adem, die den mensch levend maakt, van den geest, die hem bezielt.

Wij hebben er vroeger reeds op gewezen, dat de reuzen van den lateren tijd de Goden van oudere dagen zijn. Zij werden als den menschen vijandige magten van den godentroon verstooten. Met de reuzen zonk ook Aegir van zijnen troon, de voormalige zeegod, en zoo eveneens het element des waters. Hönir verdween reeds vroeg uit den kring der Asen. De Goden hadden hem als gijzelaar aan de Vanen gegeven, zoo luidt de mythe, terwijl zij wederkeerig van de Vanen gijzelaars ontvingen. Dit verhaal wijst ons op eene tweede verandering in de godenlijst. De Vanen waren oorspronkelijk Godheden der Sueven en andere aan de zeekust woonachtige volksstammen, zoo als Tacitus in zijne Germania, hoofdst. 40, ons doet weten. Die

Godheden werden ten deele door de andere stammen overgenomen, waartegen zij de dienst van sommige hunner Goden lieten varen. De Vanen waren aanvankelijk ook natuurgoden, maar geene elementen. Zoo kwam er in de godenwereld een gemengd karakter, en er werden allerlei veranderingen noodig, eer de zamensmelting der oorspronkelijk vreemdsoortige bestanddeelen was voltooid. In plaats van drie elementaire Goden traden velerlei Goden, die enkele natuurkrachten of natuurverschijnselen voorstelden, den wind, de zon, het onweder, enz. De Goden vermenigvuldigden zich, terwijl zij tevens allengs deze verandering ondergingen, dat hun wezen van het gebied der natuur op dat des zedelijken levens werd overgebragt. De grootste verandering onderging daarbij Loki, oorspronkelijk de vuurgod, de nuttige en weldadige, een reine Ás, maar wiens karakter allengs dubbelzinniger werd, totdat hij eindelijk het zinnebeeld was van al wat sluw, boos en gevaarlijk is, tot den vijand en verderver der Goden was verlaagd, en ten laatste uit hunnen kring voor goed werd verworpen. Daarom is hij bij elke optelling der Asen de laatste.

Wij hebben natuurlijker wijze kennis te nemen van alle Asen, hetzij eigenlijke Asen of Vanen, en bij elke Godheid aan te toonen, zoover dat mogelijk is, welken loop de opvatting van haar wezen en hare natuur allengs heeft genomen. Onze behandeling kan zich geleidelijk knoopen aan sommige hoofdgoden, aan Óđinn, Thórr, Baldr en Loki voor de Asen, terwijl de Vanen eene afzonderlijke rubriek vormen. Wij gaan dus de Goden bespreken in deze volgorde:

A Asen.

1. Óđinn, Viđarr, Tyr, Bragi, Hönir, Ullr, Heimdallr.
2 Thórr, Thjalfi, Magni, Modi.
3. Baldr, Höđr, Vali, Hermođr, Forseti.
4 Loki.

B Vanen.

1. Njorđr, Freyr, Beyggvir.

Bij de Vanen behoort nog eene Asynia, Freyja. Deze wordt dus

eerste der Asyniur, die wij behandelen. Op haar laten wij de anderen volgen, naar gelang zij met Goden van meer of minder aanzien zijn verbonden. Zij zijn vele in getal; maar ook te haren opzigte loopen de optellingen in verschillende oorkonden verre uiteen. Wij laten hier wederom een tabellarisch overzigt volgen, ingerigt zoo als dat der Asen.

Grimnismál.	*Aegisdrekka.*	*Gylfaginning.*	*Bragaröður.*	*Skalda.*
1. Saga.		2. Saga.		21. Saga.
2. Skaði.	5. Skaði.			9. Skaði.
3. Freyja.	4. Freyja.	6. Freyja.	2. Freyja.	2. Freyja.
	3. Frigg.	1. Frigg.	1. Frigg.	1. Frigg.
	2. Gefion.	4. Gefion.	3. Gefion.	6. Gefion.
	1. Iðunn.		4. Iðunn.	11. Iðunn.
	6. Beyla.			
		3. Eir.		
		5. Fulla.	7. Fulla.	3. Fulla.
		7. Siöfn.		19. Siöfn.
		8. Lofn.		8. Lofn.
		9. Vára.		14. Vár.
		10. Syn.		25. Syn.
		11. Hlín.		15. Hlín.
		12. Snotra.		4. Snotra.
		13. Gná.		7. Gná.
		14. Sól.		20. Sól.
		15. Bil.		13. Bil.
		16. Jörð.		10. Jörð.
		17. Rindr.		18. Rindr.
		18. Valkyriur.		
			6. Sigyn.	22. Sigyn.
			8. Nanna.	16. Nanna.
			5. Gerðr.	5. Gerðr.
				12. Ilmr.
				14. Niórun.
				17. Hnoss.
				23. Vör.
				26. Thrúðr.
				27. Rán.
				28. Gersimi.

Bij dit tabellarisch overzigt moeten wij weer de opmerking maken dat Grimnismál, Aegisdrekka en Bragaröður geene volledige optelling der Asyniur bedoelen, zoodat wij ons vooral aan de naauwkeu-

riger mededeeling der jongere Gylfaginning en der Skalda hebben te houden. Dat wij de Valkyriur, die de Gylfaginning vermeldt, omdat zij bij Óđinn en de Asen haar verblijf hebben, na het reeds besprokene niet verder behandelen, behoeft wel niet opzettelijk gezegd. Zoo hebben wij ook met Rán niet verder te doen, en met Skađi nog slechts weinig.

De talrijke Asyniur groeperen zich deels om de hoofdgoden Óđinn, Thórr, Baldr, Freyr, Njorđr èn Loki, deels zijn zij van ondergeschikt karakter.

De volgorde onzer behandeling zal deze zijn:

C. Asyniur.

1. Freyja, Hnoss, Gersimi, Menglöđ, met hare maagden, en Eir.
2. Frigg, Jörđ, Rinđr.
3. Sif, Thrúđr.
4. Gerđr, Iđunn, Nanna, Gefion.
5. Skađi, Sigyn.
6. Saga, Snòtra, Gná, Hlín, Syn, Vára, Vör, Lofn, Siofn, Fulla, Sól, Bil, Ilmr, Njörunn.

§ 25. A. ASEN. ÓĐINN.

De eerste en magtigste van alle noordsche goden is Ođinn, dien de Franken Gódan en de Longobarden Gwodan noemden, en naar wien de vierde dag der week den naam van Woensdag draagt. Zijn naam is afkomstig van vađa, onv. verl. tijd ođ, doordringen, 't zij zachtkens of met geweld, en verwant met ođ, woede. Oorspronkelijk zal de naam van den God Wuot of Ođr zijn geschreven. Hij doet Óđinn kennen als den alles doordringende, d. i. in de eerste plaats de God der lucht en vervolgens de alles doordringende geest der natuur, de scheppende en vormende kracht, die den menschen en allen dingen vorm en schoonheid verleent, en zich betoont als bron van de vruchtbaarheid des velds, van dichtkunst en dapperheid, wijs-

heid en wetenschap, m. a. w. als bron van alle hoogste goederen en gaven, zoowel in zinnelijken als in zedelijken zin. Wat Óđinns naam reeds aanduidt, dat wordt door de twintigste daemisaga der Gylfaginning bevestigd. Daar vraagt Gangler, welke Asen door de menschen vereerd moeten worden, en Hár antwoordt hem: Er zijn twaalf Asen van goddelijken oorsprong. Jafnhár sprak: De Asyniur zijn niet minder heilig noch minder magtig. En Thriđi voegde er bij: Óđinn is de oudste en hoogste van alle Asen; hij heeft magt over alle dingen, en hoe magtig de andere goden ook zijn, zij dienen hem toch zoo als kinderen hunnen vader.... Óđinn heet Allföđr, omdat hij de vader van alle Goden is; hij wordt ook Valföđr genoemd, omdat allen, die in den strijd sneuvelen, zijne aangenomen zonen zijn. Hij geeft hun eene plaats in Valhöll en Vingólf, en daar heeten zij Einheriar. Voorts heet hij Hánga-guđ, de god der gehangenen, Hapta-guđ, de god der gebondenen of der goden, Farma-guđ, de god der scheepsvrachten, en nam, toen hij bij koning Geirröđr kwam, nog een aantal namen aan.

Die namen, negenenveertig in getal, worden vervolgens opgenoemd, zoo als ze in Grimnismál voorkomen en door ons, blz. 64 en 65, zijn medegedeeld. Daarop sprak Gangler: 't Is verwonderlijk, zoo vele namen als gij hem geeft, en hij moet wel eene rijke kennis bezitten, die te zeggen weet, wat tot elken van die aanleiding heeft gegeven. Hár antwoordde: Er wordt zeker veel kennis vereischt om ze naauwkeurig te verklaren; maar om kort te gaan merk ik op, dat de meeste dier namen hem gegeven zijn, omdat, bij de groote verscheidenheid der talen op aarde, ieder volk het noodig geacht heeft zijnen naam overeenkomstig zijne eigene taal te veranderen, ten einde hem te kunnen aanroepen en om zegen bidden. Verder ligt de aanleiding tot die talrijke namen in zijne reizen, die in de verhalen der menschen herdacht worden, en gij kunt geen kundig man heeten, indien gij de verhalen van die merkwaardige dingen niet kent.

De schrijver der jongere Edda is kennelijk van gevoelen, dat de zelfde hoogste Godheid schuilt onder alle namen, waarmede de verschillende volken der aarde het Opperwezen betitelen. Hoe waar dit denkbeeld op zich zelve moge zijn, twijfelen wij echter, of het van Óđinns talrijke benamingen wel de juiste verklaring geeft. Wel zullen die namen van verschillende germaansche volken afkomstig zijn, maar hunnen oorsprong hebben zij zeker te danken aan de verschillende beschouwing van den God der lucht, die in den loop der tijden gaandeweg allerlei wijzigingen onderging, en aan de verhalen en mythen, die er omtrent hem in omloop waren. Dit blijkt reeds uit de in Grimnismál aanwezige namen, maar nog duidelijker, wanneer wij alle namen in aanmerking nemen, die in de beide Edda's en de Saga's aan Óđinn worden toegekend, en ten getale van honderdennegentig in het Lex. Mythol. der arne-magnaeaansche Edda worden opgeteld. Zij bieden ons den besten leiddraad om het wezen, de lotgevallen en bedrijven van Óđinn te schetsen, zoo als zij in de Mythen worden voorgesteld en uit onze bronnen gekend.

Óđinn dan is oorspronkelijk vóór en boven alles de God van den hemel, van het luchtruim, het element der lucht gepersonifiëerd. Hij wordt in de oud-noordsche oorkonden genaamd Ginar [1], de gapende, waardoor de wijde, schijnbaar ledige ruimte des hemels wordt aangeduid, Laundúngr, de landen omvattende, een naam, die op de uitbreiding van het luchtruim over alle landen der aarde wijst, en Gapthrosnir of Gapthrosknir, die den Ginnunga-gáp vult, waardoor de lucht gekenmerkt wordt als alle ruimte vullende, die niet door vaste stoffen wordt ingenomen.

De hoogte van het luchtruim klinkt ons te gemoet in twee andere

---

[1] Het zou noodelooze omslagtigheid zijn, van Óđinns talrijke namen telkens de plaatsen aan te wijzen, waar zij in de bronnen gevonden worden. Wie het weten wil, kan teregt in het Lex. Mythol. bij de Arnem. Edda en in Sveinbjörn Egilssons Lex. poët.

namen, aan Óđinn gegeven. Hij heette Hjarrandi, die aan den pool hangt, en Hliđskjálfar Gramr of Hliđskjálfs Harri, de heer of koning van Hliđskjálf. Hliđskjálf was de hooge zetel van Óđinn, van waar hij alle landen der aarde en al wat er gebeurde kon zien. Hij stond, zoo als wij blz. 49 reeds gezien hebben, in Óđinns zaal Valaskjalf, en wordt derhalve voorgesteld als het hoogste punt van de schepping. Welligt zal dan die zetel moeten worden opgevat als de hoogste top van den boom Lärađr, die, zoo als ons blz. 54 bleek, zelve weer de top van den grooten wereldboom Yggdrasill vormt. Is dit zoo, dan zit Óđinn, als hij zijnen hoogen zetel bestegen heeft, boven op den hoogsten top van den wereldboom, en die boom draagt hem. Daaruit zou dan de naam van dien wereldboom verklaard zijn, die Yggdrasill, drager van Yggr, d. i. Óđinn, luidt. Op blz. 53 spraken wij van eene andere verklaring van dien naam; volgens Óđinns runenlied hing de God negen nachten aan den boom, en viel vervolgens ter aarde. Ook daarop past de naam van den boom; maar daar deze verklaring minder eenvoudig is dan de andere, komt het ons voor, dat zij van lateren oorsprong moet zijn. Oorspronkelijk heeft wel de wereldboom den God gedragen als zijnen heer, en eerst latere dichters verbinden beiden als boom en vrucht.

Hebben de uitgebreidheid en verhevenheid van het luchtruim aan Óđinn, die het vertegenwoordigt, een aantal namen gegeven: aan de bestendige afwisseling van licht en duisternis werden er nog veel meer ontleend. Zoo heet Óđinn, als de hemel, door het morgen- en avondrood gekleurd, Gollnir, Gollingr, Gollarr, de goudgever; als hemel met zon en maan versierd Baleygr, met vlammende oogen, bileygr, met bliksemende oogen; als nachtelijke hemel Blindr, de blinde, Brúnn de bruine, donkere, Tviblindi, de tweemaal blinde, Gestumblindi, de blinde gastheer, Helblindi, de menschen blind makende, Byblindi, de dorpen verdonkerende, Herblindi, de legers verblindende, Gunnblindi, den oorlog verdonkerende, Svafnir, de slaapaanbrenger. Als de heldere hemel draagt

de God den naam Gimir, de schitterende, terwijl hij als de bewolkt hemel Valfuðr, de wolkenwever, heet, of Brúni, de gewenkbraauw de, Grimr, Grimir of Grimnir, de grijnsdrager, en Siðhöttr, de God met den lagen hoed. Eindelijk wordt Óðinn als de warme, zelf heete zomerlucht Thiðr, de laauwe, Brandr, de brandende, o Sviðrirr, de verzengende, genoemd, en als koude winterlucht Jól faðr, vader van het Jólfeest, dat in 't hart van den winter, om streeks den kortsten dag werd gevierd.

Waar van het luchtruim sprake is, daar kan het wel niet anders of de menigvuldige, deels zachte, deels krachtige, ja onstuimige be wegingen der lucht moeten in aanmerking worden genomen. Daarop is dan ook werkelijk bij de beschrijving van Óðinn gelet, en een aantal namen, die verschillende bewegingen uitdrukken, teekenen hem in zijne verschillende werkzaamheden. Hij is Bifi, de bevende, Biflindi, de zachtbevende, maar ook Ólgr, de roerige, Svipall, de snelle, Eyluðr, de haastige, Vingnir, de gevleugelde, Hrani, de loopende, Fastriðr, de hard rijdende. Met deze bewegingen der lucht bij den wind staat ook de voorstelling van Óðinn als eenen onvermoeiden reiziger of wandelaar in verband. Zoo komt hij nu eens voor als Gangraðr, den gang besturende, Vegtamr, aan reizen gewoon, gangleri, van de reis vermoeid. Eveneens op de bewegingen van wind en wolken doelen de namen Skollvaldr, heer der wolken, dat is van de langs den hemel varende wolken, Geiguðr, dwarsgaande, Fjallgeiguðr, dwars door de bergen gaande.

De bewegingen van den wind gaan met geluid gepaard; daarom heet Óðinn Jálfaðir, de gedruisch verwekker, Ómi, de geluidrijke, Hrópti en Hróptatyr, de roeper en roepende God, Ymr, de ruischende, thrasorr, de bulderende, thuðr of thunðr, de donderende.

Heftige wind wordt storm, en deze brengt verwarring en vernieling te weeg. Daarom draagt Óðinn ook nog de namen Viðrar, Viðrmimir, Vetmimir, Veðrmimir, de onweerverwekker, Haeðrungr, de stormverwekker, Kárr, de stormrijke, en Hjaldr-

voorgesteld, eene afbeelding, die onwillekeurig doet denken aan de waterstralen, die van alle zijden langs het hoofd desgenen vloeijen, die uit het water opduikt. Men pleegt dan ook al die namen te verklaren van Óđinn als watergod. Toch mag het niet verzwegen worden, dat haar en baard ook eene andere verklaring zouden toelaten. In het O. T. komt in het boek der Rigteren Simson voor met eenen buitengewoon zwaren haargroei, en bij hem zijn de haren geene waterstralen, maar zonnestralen. Want Simson, de rigter, is een held, die als een man der historie wordt voorgesteld, maar werkelijk, zoo als de naam Simson reeds zegt, de zon is, wiens strijd met Delila, de nacht, in het verhaal is voorgesteld. Zoo zou het ook met Óđinns baardgroei kunnen zijn. Wij hebben reeds blz. 117 opgemerkt, dat Óđinn, die de liefde van Gerđr won, als zonnegod schijnt voor te komen. Daarbij komt nog, dat bij de Schotten grian de zon beteekent. Dat woord zou met gráni in verband kunnen staan, en dan moeten wij in den God van het luchtruim, van wind en storm, onweer, regen en water, ook nog eenen zonnegod erkennen. De stralen, die van de zon naar beneden schieten, zouden dan den baard uitmaken, den digten, laag neerhangenden baard. Dat zou ons dan tevens verklaren, waarom juist van den langen baard en niet evenzoo van welig hoofdhaar sprake is. Ook is het, op zich zelve beschouwd, volstrekt niet vreemd, dat de God van het luchtruim optreedt als vertegenwoordiger van al wat er in dat luchtruim is te vinden. Hoe dit zij, al moet het twijfelachtig blijven, voorshands althans, of Óđinn ook zonnegod mag heeten, dat hij water- en zeegod is, lijdt geen twijfel. Ware dit uit de boven vermelde namen nog niet voldoende op te maken, wij zouden het toch inzien, indien wij letten op den naam Hnikar of Hnikuđr, de loeijer, die op het geluid der neerschietende watervallen doelt, en op dien van Farmaguđ of Farmatyr, God der scheepsvrachten, en Farmangnuđr, bespoediger van de vaart.

Tot de oorspronkelijke en oudste voorstelling van Óđinn als den

God der lucht behoort ook nog, dat hij als zoodanig in zijne verhouding tot de aarde wordt voorgesteld. Hij is de heer der aarde, Falldardrottinn, de God der aarde, Jardar guđ, de vriend en beminnaar der aarde, Jörmunr. Hij rust aan den boezem van Frigg, d. i. de aarde, en heet daarom Friggjar fađmbyggvi, en is Friggs eerste man, Friggjar frumver.

Deze oorspronkelijke voorstelling van den hoogsten God nu onderging in den loop der tijden eene merkwaardige wijziging. Óđinn, de God der lucht, die wind en weder, zee en aarde beheerscht, kreeg allengs een veel meer uitgebreid gebied. Hij, van wien de adem der lucht is, werd allengs de God, van wien ook de adem, de geest in den mensch is, en de koning van wind en weder, van water en land, werd tevens de koning van de bewegingen des geestelijken levens in den mensch en van al wat daarvan het uitvloeisel is.

Zoo werd Óđinn, als de God van 's menschen geest, in de eerste plaats de God van heldenmoed, oorlogswoede en oorlog. Eene lange reeks van namen heeft hierop betrekking. Zoo heet hij Hvatmóđr, de stoutmoedige, Thrúđr, de sterke, Jórunđr, de beminnaar van 't gevecht, Gunnarr, de oorlogzuchtige, Göndlir, de krijger. Hij is de Frariđr, die voortrijdt, de Atriđr, die er op in rijdt, de helmdrager, Hjalmberi, de speerhouder, Geirlođnir, de speergod, Geirtyr, de God met de lange spies, Langbarđr. In den strijd is hij kloek en dapper, vlug in den strijd, Herteitr, zijne speer treft wis en doodelijk, Drepsvarpr, en voedt zich met het bloed der vijanden, Geirölnir. Hij treedt op als de wolf der slagting, Vigúlfr, als overwinnaar, Vidurr, Sigarr, Sigautr, sterke overwinnaar, sigthrórr, bestendige overwinnaar of trouwe vriend der zege, Sigtryggr. Hij is het, die buit vangt, Fengr, die zegepraalt, Sigmunr. Daarom jaagt hij den vijand schrik aan, en is de verschrikkelijke god, Skilfingr, Yggr, Yggiúngr. Zulk een God, vriend van den strijd, en zelve ook een ontzaggelijk oor-

logsgod, was alleszins geschikt om de God van den oorlog en van de helden te zijn. Hij heet dan ook Herfađir, de vader der legers, Hergautr, de beschermer der legers, Hertyr, de legergod, Geiradrottinn, de God der speeren, en Veratyr, der helden God. Hij is het, die de slagting bespiedt, de vader der slagting, Valfađir, Valgautr, en die de gevallene helden als einheriar tot zich neemt, Valthaugnir. Hij is het, die de overwinning bewerkt, Sigrhöfundr, die zege geeft, Sigmundr, de vader der zege, Sigfađir of Sigföđr, de God der overwinning, Sigtyr.

Waar intusschen de eene partij de overwinning behaalt, moet de andere de nederlaag lijden. Daarom is Óđinn ook de dubbele, Tveggi, en vertegenwoordigt hij als zoodanig de beide kansen van den oorlog.

Zonderling klinkt het, dat wij Óđinn, den oorlogsgod, ook Hángatyr, den God der gehangenen, en Galgagramr of Galgavalđr, galgenheer of meester, hooren noemen. Dit wordt echter verklaard door menig berigt der saga's, waaruit wij vernemen, dat de oude Noormannen dikwijls de overwonnen helden, die zij levend in hunne magt kregen, aan eene galg knoopten. De dood aan de galg was dus een soort van heldendood, en daarom behoorden ook de gehangenen, als slagtoffers van den oorlog, aan Óđinn, den God der helden. De galg werd dan ook daarom Óđinns paard, Óđinns hest, genoemd, en gehangen worden heette bij de oude Noormannen Óđinns paard rijden.

Was Óđinn als de God van geest en geestesleven bij de oude Noormannen in de eerste plaats oorlogsgod, omdat zij oorlogsmoed en dapperheid als de heerlijkste aller deugden beschouwden: hij komt toch ook voor als de God van kalmere en edeler openbaringen van geestelijk leven. Hij is de God geworden van wetenschap, schranderheid en wijsheid, van dichtkunst, lied en schrift.

Als de God der wetenschap heet Óđinn Sviđr, de wijze, Fiol-

sviðr, de zeer wijze, Hrafnaguð, de ravengod, en Hrafnfreistaðr, de ravenondervrager; als den God der schranderheid noemde men hem Sanngétall, den zekeren rader, Vakr, den wakkere, Gissur, den schranderen gisser, maar ook Glapsviðr, den listig sluwe, en Ginnir, den misleider. Uit deze benamingen blijkt, dat ook Óðinn, de hoogste God, niet geacht werd vrij te zijn van wat naar de denkwijze van den ouden tijd geoorloofde schranderheid werd geacht, maar naar onze denkbeelden, als in strijd met de opregte waarheidliefde, onzedelijk zou worden genoemd. Tegenover de namen echter, die zulke onzedelijkheid aan Óðinn toeschrijven, staat die van Saðr, de waarachtige.

Wetenschap en schranderheid werden naar oud noordsche zeden vooral vereischt bij het spel met vragen en antwoorden, dat in den regel een raadselspel was, waarbij hij, die antwoorden moest, niet alleen eene rijke kennis van de overleveringen der vaderen en van de liederen en benamingen, door de dichters gegeven, noodig had, maar ook schrander en vlug van begrip moest zijn. Bij zulke raadselspelen was het hoofd van den verliezer de inzet, en daardoor verkregen wetenschap en schranderheid te hooger waarde; wie ze miste, was spoedig veeg. Beiden zamen maakten dan ook de in 't Noorden zoo hoog gewaardeerde wijsheid uit. Deze werd aan Óðinn toegeschreven, die volgens Grimnismál veel ervaren heeft, veel onderzocht en alle wezens ondervraagd, altijd de wijsste zal zijn, en al zijn vernuft noodig heeft, als hij met de reuzen zich in eenen raadselstrijd waagt. Om die wijsheid heet hij Alda Gautr, die met menschen spreekt, Gautr, de redenerende, Throptr, de redenrijke, en Thrór, de in den wedstrijd met redenen ervarene.

Hoe hoog de gave der dichtkunst oudtijds bij de Noormannen aangeschreven stond, toont ons de bejegening, die de Skalden aan de hoven der koningen en Jarls ondervonden, en de prijs, dien men op hunne liederen stelde. Hunne geestdrift en hunne kunst waren van Óðinn afkomstig. Hij was de Hrostahilmir of bierverschaffer

d. i. de God, die den dichter in het bezit stelt van den zinnebeeldigen drank, door welken de geestdrift, de bron van zijn gezang, in hem opgewekt moest worden. Wij zagen reeds, dat Óðinn zich dezen drank had weten toe te eigenen, die onder Gunlöðs bewaring was, en dat hij zich te dien einde eerst in eene slang en vervolgens in eenen arend veranderde (zie blz. 88). Daarop doelen de namen Ófnir, de slang, Hrami, de arend, Ari hin gamli, de oude arend, en Arnhöfdi, die aan Óðinn werden gegeven.

Als vader en God van de geestdrift en daaruit voortvloeijende dichtgave was Óðinn tevens de God van het lied, zoowel van het lied in den gewonen zin des woords, als ook van dat, waaraan bovennatuurlijke kracht werd toegekend en waarvan men zich derhalve tot het volbrengen van tooverijen bediende. Hij heette daarom Galdarsfaðir, vader van het gezang. Dat hij zelve ook als behendige, ervarene werkman of dichter wordt voorgesteld, schijnt te blijken uit den naam Hagyrkr, die zoo iemand beteekent.

Eindelijk behoort nog tot dit gebied de naam Rúnhöfdi, uitvinder der runen, die Óðinn, volgens Hávamál 139, leerde terwijl hij aan den boom hing, en volgens coupl. 144 voor de Asen schreef.

Omvatten wij met éénen blik al wat de dusverre vermelde namen van Óðinn ons konden leeren, dan zien wij, dat in dezen God alles zich vereenigt, wat de oude Noorman achtte tot het leven der natuur en der menschenwereld te behooren. Óðinn, als de hooge lucht- of hemelgod, beheerscht dag en nacht, zomer en winter, wind en weder, aarde en zee. Hij is heer en gebieder over den oorlog en den vrede, over leven en dood, overwinning en nederlaag; hij schenkt oorlogsmoed en kracht, kennis en schranderheid, geestdrift en dichtgave, lied en schrift. Is hij dan niet met regt de Oppergod? Welke Goden ook het een of ander deel van het leven der natuur of der menschen mogen besturen, hij houdt alles in zijne hand, en is uit den aard der zake aller Goden en menschen opperheer. Als zoodanig vermelden hem

dan ook nog uitdrukkelijk andere namen, van welke wij tot dusver geen gewag maakten. Zoo heet hij Hafi, de hooge, Rögnir, de aanzienlijke, Audunn, de rijke, Herian, de heer, Allrádr en Allvaldr, de alles besturende, Almáttkr, de almagtige, Áss, de Ase bij uitnemendheid, Fimbultyr, de hoogste God, Drauga Drottinn, de God der spoken, Haptabeiđir, de gebieder der Goden, Ragnađir, de vorst der Goden, Haptagud, de God der Goden, en Godsjadarr, de spitse der godheid. Ook vinden wij van hem vermeld den naam Vagna runni, die in een wagen rent, een naam, die hem als den heer en aanvoerder der Goden doet kennen. Als zoodanig toch heeft hij, even als Thórr, die bij sommige noordsche stammen de vorst der Goden was, de vorstelijke kar, terwijl de Goden van minderen rang op paarden rijden.

Dat de vorst der Goden en de opperheer der wereld ook als schepper en vader van Goden en menschen zal zijn gedacht, verwachten wij. En dat wij het teregt doen, toonen de namen Aldafađir en Heriafađir, vader der menschen, Alfađir of Alfödr, vader van alles, van Goden, wereld en menschen te gader, Alldinn Gautr, uitgieter of schepper van alle dingen. En is hij als schepper en vader van allen tevens aller oudste, hij heet dan ook Jálkr, de oude, Forni, de voorste of oudste, en Fornólfr, de oude alf.

Op dezen hoogen rang van Óđinn hebben drie namen betrekking, die ons vreemd in de ooren klinken. Het zijn de namen Hár, de hooge, Jafnhár, de even hooge, en Thriđi, de derde. Zij vormen eene drieëenheid. Bewijzen die, dat de voorstelling van Óđinn bij de oude Noormannen den invloed van christelijke denkbeelden heeft ondervonden, of dat het denkbeeld van eene drieëenheid ouder is dan het christendom en in de leer der christenen een uitvloeisel van het oudere heidendom?

Nemen wij in aanmerking, dat deze namen voorkomen in de Gylfaginning, een deel van de jongere Edda, die eenen christen tot schrijver had, dan zouden wij geneigd zijn om te zeggen: de christen

schrijver heeft zijne godsdienstige denkwijze invloed laten uitoefenen op zijne voorstelling van de heidensche Goden zijner vaderen, en in hun stelsel zijne drieëenheidsleer laten binnensluipen. Wij worden evenwel van dien waan weldra genezen, wanneer wij deze drie namen van Óðinn reeds in Grimnismál ontmoeten. In dat lied, zoo als wij het vertolkt hebben medegedeeld, komen coupl. 46 en 49, blz. 64, deze drie namen reeds voor. Nu is dat lied Grimnismál ontegenzeggelijk afkomstig uit den heidenschen tijd der Noormannen, en de namen Hár, Jafnhár en Thriði komen er zoo in voor, dat er aan geene latere inlassching gedacht kan worden. Daaruit blijkt derhalve, dat de drieheid of drieëenheid van Óðinn reeds den nog heidenschen Noormannen bekend was en geenszins aan het christendom is ontleend. Het is dus onjuist, wat in de vertelling van Halfdan Svarte [1] gezegd wordt, dat Óðinn door de ouden Thriði genaamd werd, omdat zij iets van de drieëenheid wisten, maar dat niet verstonden. In welk opzigt Hár, Jafnhár en Thriði van elkander onderscheiden worden, blijkt ons nergens. In de Gylfaginning treden zij op als drie verschillende persoonlijkheden, die beurtelings het woord voeren. Op de lijst van Óðinns namen daarentegen zijn zij drie qualificatien van ééne en dezelfde persoonlijkheid. Er zijn dus drie personen en deze drie te zamen ééne ondeelbare Godheid. De eerste persoon in die Godheid is de hooge, de tweede de even hooge, dus de in rang aan de eerste gelijke, en de laatste heet eenvoudig de derde, zonder eenige aanwijzing, in welk opzigt zij zoo heet. Moeten wij hier denken aan de personificatie van drie begrippen, van welke elk dezelfde ééne godheid voorstelt uit één bepaald oogpunt, van ééne bepaalde zijde? Zou het hier zijn zoo als met Brahma, Vishnou en Siva, ook drie persoonlijkheden, maar slechts als personificatiën van drie verschillende zijden van den éénen God des levens, die gedacht kan worden 1°. als levensschepper, en als zoodanig Brahma heet, 2°. als levensonderhouder, en in dien zin Vishnou

[1] Fornm. Sög. deel X. hoofdst 4.

wordt geheeten, 3°. als leven afsnijdende, en in deze hoedanigheid Siva wordt genoemd, terwijl toch alle drie zamen den éénen God des levens uitmaken? Wat moeten wij op deze vraag antwoorden? Wij weten het niet; maar dit is zeker, dat uit de drieëenheid van Óðinn in de oudere Edda, zoowel als uit de oude indische Trimurti blijkt, dat het begrip van drieëenheid geen specifiek christelijk begrip is, maar veel ouder dan het christendom en uit het heidendom afkomstig.

Na al het vermelde resten ons nu nog eenige namen, die op de achtereenvolgende lotgevallen van Óðinn wijzen, benevens een paar, die bij de mythen over hem behooren. Zoo heet hij b. v. Bölverkr, de kwaaddoende, wat op de mythe van den door Óðinn listig verworven dichterdrank zinspeelt, Sigðir, de zeisvoerende, en Svolnir, de zwelger, wat in dezelfde mythe zijne verklaring vindt. Of de naam Úngr, de jonge, aan de eene of andere mythe zijnen oorsprong verschuldigd is, durven wij niet beslissen. Om zijne afkomst heet Óðinn Bors niðr en Burar bör, d. i. zoon van Buri of Börr, en ook wel Burs Arfthegi, Buri's erfgenaam of Bestla Sonr, zoon van Bestla. Naar zijnen broeder Vili wordt hij Vilia Broðir, broeder van Vili, geheeten. Met het oog op zijnen toekomstigen strijd met den fenrirwolf gaf men hem den naam van Ulfsbagi, vijand van den wolf, terwijl hij als de voornaamste Godheid der Gothische stammen Gauti, de Gothe, Gauta spjalli, makker der Gothen, en Gauta Tyr, Gothengod, heette. Ennibrattr, die 't voorhoofd hoog draagt, kon hij genoemd worden om zijne hoogheid en zijne magt, en Fjölnir, de veelvormige, om de gedaanteveranderingen, die hij onderging. Was hij het, die den krijgsman en den zeevaarder en in 't algemeen den menschen het goede schonk, en de magt had om hunne wenschen te vervullen, dan mogt men van hem als van Óski, den wenschvervuller, spreken, en hem Theckr, den aangename, of Angantyr, den beminden God, noemen.

Hoewel het beeld, dat wij ons van Óđinn naar aanleiding van zijne verschillende namen kunnen vormen, vrij volledig mag heeten en wij door die namen tevens in staat gesteld zijn om ons de trapsgewijze ontwikkeling van het geloof aan Óđinn voortestellen, moeten wij echter nog onze bronnen van verschillenden ouderdom raadplegen, ten einde te zien of wij dat beeld ook in uitvoeriger trekken geteekend vinden en het naauwkeuriger kunnen uitwerken.

Vooreerst valt onze aandacht op het begin en het einde van Óđinns leven. Immers, het begrip van eeuwigheid vinden wij bij de oude Noormannen niet. Al wat is, heeft volgens hen een begin gehad en neemt eerlang een einde, en op dien regel maken de Goden geene uitzondering. Ook Óđinn, de hoogste God en vader der Goden, is geboren. Hij heet, Völ. 4, met zijne broeders, een zoon van Börr en, gelijk wij reeds blz. 38 gezien hebben, verhaalt daem. 6, dat Börr, de zoon van Buri, met Bestla, de dochter van den reus Bölthorn, in het huwelijk trad, en dat uit dit huwelijk drie zonen, Óđinn, Vili en Vé, geboren werden. Wij vinden in dit verhaal overeenkomst met de verhalen van Grieken en Romeinen aangaande Jupiters afkomst van later verstootene reusachtige Goden. Maar geheel anders staat er in Óđinns runenlied, coupl. 1. Daar zegt Óđinn:

1. Ik weet, dat ik hing aan den windigen boom,
Negen nachten lang,
Gewond door den speer, gewijd aan Óđinn,
Aan mij zelve ik zelve.
Van dien vermeldt geen kind der menschen.
Op wat wortel hij wies.

2. Daar bood mij niemand brood of drinkhoorn;
Toen neigde ik mij neder,
'k nam toen runen op, nam ze zuchtend,
Viel eindlijk op aarde.

Deze verzen zijn moeijelijk te verklaren. Dat hier niet op eene gebeurtenis tijdens het leven van Óđinn gedoeld wordt, maar de woor-

den zijne geboorte moeten verklaren, schijnt wel zeker. Maar wordt hier dan eene andere geboorte van den God verkondigd, dan in de Völuspá en in de daemisaga? Het schijnt zoo. Hier is noch van vader noch van moeder sprake. Óðinn hangt als eene vrucht aan den wereldboom, aan welken hij sterven moet, wanneer hij niet los komt en naar de aarde valt. Toch is dit maar schijn, en de geheele voorstelling is dichterlijke inkleeding. De negen nachten zijn de negen maanden van Bestla's zwangerschap. Gedurende dien tijd hing Óðinn als tusschen leven en dood, aan den dood ter prooi wanneer hij niet geboren werd en als zelfstandig wezen het leven intrad. Dat gevaar van niet geboren te worden heeft de dichter willen aanduiden door Óðinn als een met de speer gewonden aan den boom te laten hangen, en dat hij daarbij den God laat zeggen, dat hij als een aan Óðinn gewijde aan zich zelve gewijd is, dat laat zich daaruit verklaren, dat in de taal der dichters "in doodsgevaar verkeeren" heet: aan Óðinn gewijd zijn. De dichter legt nu zijne taal in Óðinns mond, en laat hem dus iets zeggen, wat eigenlijk eene dwaasheid is, maar juist om het raadselachtige voor een oud noordsch dichter te aannemelijker werd. Het is dus wel in dichterlijken vorm Óðinns geboorte, die in den aanhef van het runenlied wordt vermeld. Maar hier treffen wij twee bijzonderheden aan, die niet mogen worden vergeten. Óðinn leeft reeds vóór zijne geboorte met volle bewustheid, kent zijnen toestand, zijn gevaar, maar bezit ook reeds alle wijsheid om zich zelve te helpen. Hij is reeds vóór zijne geboorte de magtige toovenaar, die met behulp van runen doen kan wat hij wil. Hij neigt zich daarom naar beneden, raapt van de aarde runenstaven op, en gelijk hij zich anders daarvan bedient, om de verlossing van zwangeren te bespoedigen, zoo helpt hij thans daarmede zichzelve tot de geboorte. Zoo magtig drong zich aan den dichter het besef van de eeuwigheid der hooge Godheid op, dat hij niet nalaten kon die zijns ondanks zijdelings uit te spreken, ter gelegenheid, dat hij opzettelijk zijnen God als eenen geborene ging beschrijven.

Terwijl wij hier over Óđinns geboorte spreken, brengen wij nog eenmaal eenen naam ter sprake, die boven reeds vermeld werd. Óđinn heet Hángatyr, en dat die naam den God der gehangenen beteekent hebben wij reeds gezegd. Wij twijfelen evenwel, of dat wel de oudste en oorspronkelijke beteekenis kan zijn. In Óđinns runenlied, coupl. 18, wordt hij met dien naam betiteld, terwijl hij tevens de zaligste der Asen wordt genoemd en de terugkeerende boden hem toewenschen, dat hij nog lang op den hoogen zetel van het wereldbestuur moge zitten. Nu is het op zijn minst vreemd en zonderling, bij zulk eene gelegenheid Óđinn juist bij voorkeur den God der gehangenen te noemen. Het komt ons voor, dat hier een veel betere zin voor den dag komt, wanneer wij den naam Hángatyr verklaren van den God, die aan den wereldboom hing. Wij hebben reeds gezegd, dat de boom Yggdrasill oorspronkelijk zoo genaamd zal zijn, omdat hij op zijne hoogste kruin Óđinns hoogen zetel draagt, en dat dit later door misverstand zoo moet zijn opgevat, alsof Óđinn aan den boom gehangen had. Uit deze misvatting van een oorspronkelijk zuiver beeld verklaren wij de voorstelling van het runenlied, maar uit de eerste misvatting, meenen wij, is eene tweede geboren, dat de naam Hángatyr den zin heeft gekregen van God der gehangenen en dus met Gálgagramr gelijk gesteld.

Gelijk nu Óđinn eenmaal is geboren, zoo sterft hij te zijnen tijde ook. Völuspá, coupl. 53, zegt, dat Óđinn bij den laatsten strijd zich heenspoedt om den wolf aan te vallen, en dat hij, Friggs eenige vreugde, bij die gelegenheid valt. Evenzoo verzekert Vafthrúđnismál, coupl. 53, dat de wolf Aldaföđur zal dooden, en ook Hyndluljóđ, coupl. 48, doelt op Óđinns dood, wanneer het zegt, dat er eens een andere, magtiger dan hij, zal komen, maar dat weinigen verder zien dan den tijd, wanneer Óđinn den wolf aanvalt. De 51ste daemisaga, die den laatsten strijd breedvoerig beschrijft, zegt uitdrukkelijk, dat de wolf Óđinn verslinden zal en dat dit zijn dood zal worden.

Is dan daarmede Óđinn vernietigd en voor goed verdwenen? Neen!

zeggen onze oude liederen. Volgens Völuspá 61 zullen na der Asen ondergang Höđr en Baldr in Hroptrs hemel wonen, en coupl. 64 voegt er bij, dat dan de magtige tot den raad der Goden zal komen, de sterke van boven, die alles regeert: hij velt vonnissen, beslist pleitgedingen, en stelt onderscheidene verordeningen in, die bestaan zullen. De wijze, waarop hier over den opperheer der Goden wordt gesproken, is eenigzins geheimzinnig. Óđinns naam wordt niet genoemd, en het klinkt bijna alsof er een andere en hoogere dan hij werd bedoeld. Wanneer wij nu Hyndluljóđ, coupl. 43, lezen: "dan komt er een andere en magtigere, dien ik nog niet durf te noemen", en in aanmerking nemen, dat daemisaga 53, die van de godenwereld na den ondergang der Asen spreekt, Óđinn niet vermeldt, dan zouden wij geneigd zijn te meenen, dat volgens de Edda's Ódinns dood door den wolf tevens zijne vernietiging is, en dat in de nieuwe wereld een hoogere God zijne plaats zal innemen. Er zijn dan ook, die oordeelen, dat de God der toekomst, der nieuwe wereld, niet Óđinn, maar Allföđr zal zijn. Wij zien echter weldra, dat dit geen steek houdt. Daemisaga 3 vraagt Gangler: Wie is de hoogste en oudste van alle Goden? Hár zeide: Hij heet in onze taal Allföđr, en in het oude Asgarđr had hij twaalf namen, die dan vervolgens worden opgenoemd en de twaalf namen van Óđinn zijn. Daarop vraagt Gangler: "Waar is deze God en wat vermag hij? of wat groote dingen heeft hij gedaan? Hár sprak: Hij leeft alle tijden door, en beheerscht zijn geheele rijk, en bestuurt alle dingen, groote en kleine. Toen sprak Jafnhár: Hij schiep hemel en aarde en de lucht en al wat daarin is. Voorts zeide Thriđi: Dit is het belangrijkste, dat hij den mensch schiep en hem den geest gaf, die leven zal en nooit vergaan, wanneer ook het ligchaam in de aarde ontbonden wordt of tot asch verbrand. Ook zullen alle menschen leven, die rein van zeden zijn, en met hem verkeeren op de plaats, die Gimil of Vingolf heet. Maar booze menschen varen naar Hel en later naar Niflhel; dat is beneden in de negende wereld. Toen vroeg Gangler: Wat deed hij, eer he-

mel en aarde geschapen waren? en Hár gaf ten antwoord: Toen was hij bij de Hrimthursen.

In deze daemisaga is het Óđinn, die den naam van Allföđr draagt, en die ook als de heer van de nieuwe wereld vermeld wordt, en ofschoon dus de Gylfaginning hem niet noemt, waar de nieuwe wereld wordt beschreven, erkent zij toch zijn bestaan door alle tijden heen. En wat in de Völuspá gelezen wordt, is wezenlijk niets anders dan wat de derde daemisaga oplevert. Het is ook daar ondanks de eenigzins geheimzinnige voorstelling Óđinn, van wien gesproken wordt. Mogt nog iemand in de jongere Edda den invloed van het christelijk geloof vermoeden, daarvan kan toch wel in de Völuspá geene sprake zijn. Wat christen toch, die aan den allerhoogsten God naar zijne voorstelling dacht, zou er toe hebben kunnen komen, om den Vader in den hemel te laten rijden naar den raad der Goden, en Hem daar te laten regeren tegelijk met eenige der Goden van het aloude heidendom?

Allföđr is in onze Edden niemand anders dan Óđinn; evenzoo in den aanhef van het runenlied, die zeker eene aanhaling uit oudere bronnen mag heeten, zelfs indien men oordeelen mogt, dat het lied in zijn geheel van lateren oorsprong moet zijn.

Er blijft dus alleen Hyndluljóđ, coupl. 41, over, als eene plaats, waar gesproken wordt van een anderen hoogeren God, die eens Óđinn vervangen zal. Daar vermoeden wij den invloed van de denkwijze des christelijken dichters. Maar wie moet daar dan die hoogere Godheid zijn? De almagtige, onzienlijke, de Vader in den hemel? Zeker wel niet. Toen de oude Noormannen het Christendom aannamen, waren zij veel te zinnelijk, dan dat zij zich tot de aanbidding van eenen onzienlijken God, die geest is, konden verheffen. Zij moesten eenen God hebben, dien zij zien en tasten konden. De oude Saga's leeren ons, dat het vooral de zinnelijke praal en pracht was van de eeredienst der katholijke kerk, waardoor zij werden bewogen om het heidendom tegen het christendom te verwisselen. Zij bewonderden de beelden van den Christus, die schooner en veel

lost, dat wij Óðinn en Baldr beschouwen als oorspronkelijk dezelfde Godheid, Óðinn als den God des hemels, dus ook als zonnegod, Baldr als den zonnegod in den engeren zin des woords.

Van Óðinns ééne oog en van zijne speer wordt gesproken, wanneer er eene verschijning verhaald wordt, en dan lezen wij tevens van eenen lagen hoed en een blaauwen mantel, Hekla. Zoo staat er b. v. Volsungasaga, hoofdst. 12, dat staande eenen slag, waarin koning Sigmundr overwinnende was, een man kwam opdagen met eenen lagen hoed op en eenen blaauwen mantel om. Die had maar één oog en droeg eene speer in handen, welke hij tegen Sigmundr slingerde. Sigmundr sloeg toe met kracht, en trof de speer zoo, dat zij in stukken brak. Sinds dat oogenblik was het geluk van hem geweken. Óðinns naam wordt wel in dit verhaal niet genoemd, maar dat hij de man is, op wien gedoeld wordt, lijdt geen twijfel. Dat de wolken de lage hoed zijn en het blaauwe hemelgewelf de mantel, behoeft wel geen betoog.

Óðinn komt hier voor alsof hij te voet streed. Zoo vinden wij hem ook Sigrdrífumál 14, waar hij op den berg staat, met het blanke zwaard in de vuist, den helm op het hoofd, vergezeld van het hoofd van Mimir, dat wijze woorden tot hem spreekt. Anders rijdt hij in onze bronnen soms in eenen wagen, maar meestal te paard. In den wagen reed hij zeker wel als der Asen vorst. Althans daem. 49, waar Baldrs uitvaart verhaald, en van Óðinn gezegd wordt, dat hij met Frigg, de Valkyriur en de raven in den wagen zat, is Óðinn de aanvoerder van alle wezens, die Baldrs uitvaart mede bijwonen. De groote beerin aan den hemel heet daarom ook nog in de volkstaal de groote wagen, of Wodanswagen en de melkweg Wodansweg. Te paard evenwel beweegt Óðinn zich in den regel. Op zijnen Sleipnir rijdt hij door de lucht, over land en zee, met hem begeeft hij zich naar Mimirs bron, op hem rijdt hij bij den laatsten strijd voorop, met een gouden helm en een schitterend harnas, de spies in de hand. [1] Wanneer hij niet rent over

1 Daem. 51. Vegtamsk. 2 (6).

lucht en zee, zich niet in Sökkvabekkr bevindt om met Saga te spreken, dan is hij in Valaskjálf, dat hij zich van ouds ten verblijf heeft verkoren, en in welks nabijheid hij de geit Heiðrún en 't hert Eikthyrnir aan 't loover van den wereldboom ziet knabbelen. [2] Daar zit hij op den hoogen zetel Hliðskjálf, overziet alle werelden en weet al wat er gebeurt [3]. Op zijne schouders zitten twee raven, die Huginn en Muninn heeten en elken dag over de aarde moeten vliegen; want hij zendt ze des morgens uit om alle werelden rond te vliegen. 's Middags keeren zij terug en zoo wordt Óðinn vele dingen gewaar. Daarom noemen hem de menschen den ravengod. [4] Des middags zit Óðinn aan tafel in Valhöll met de Einheriar, die, door de Valkyriur bediend, mede en bier drinken en van den Saehrimnir smullen. Van die spijzen, van welke Óðinn zijnen gasten ruimen overvloed verschaft, gebruikt hij zelve echter niet. Hij leeft alleen van wijn, en wat als zijn deel op zijnen disch wordt geplaatst, dat geeft hij aan zijne beide wolven Geri en Freki, die bestendig naast hem zitten. [5] Des avonds is Óðinns zaal door bliksemende zwaarden verlicht. [6]

Uit de verschillende benamingen, aan Oðinn gegeven, hebben wij zijn karakter en wezen reeds trachten op te maken. Wat die namen ons leerden, wordt in onze oudere en jongere bronnen teruggevonden. Wij bepalen ons tot enkele trekken, die nog nader worden in het licht gesteld.

Dat Óðinn zoowel de bewegingen van het element der lucht als die van 's menschen geest en leven vertegenwoordigt en aan de bewoners der aarde gelijk aan wie de zee bevaren stoffelijke en geestelijke weldaden schenkt, dat hij oorlogsmoed en dichterlijke geestdrift opwekt, woord, lied en schrift ten voorschijn doet komen, verzekert ons Hyndluljóð 2, 3: "Odinn geeft goud dengenen, die 't waard zijn, hij gaf Hermoðr helm en harnas, liet Sigmundr het zwaard win-

[1] Grim. 6. [2] Grim. 25, 26. [3] Hrafnag. 10; Daem. 9, 17. [4] Grim. 20; Daem. 38. [5] Grim. 19; Daem. 38. [6] Bragar. 55.

nen, geeft den zonen zege, anderen soldij, geeft den vorst woorden, den mannen verstand, den schippers gunstigen wind, den Skalden liederen, manhaftigheid en moed den wakkeren man." In die woorden is schier alles vereenigd, wat wij vroeger aangaande Óđinn vonden. Van de schepping der wereld en der menschen door Óđinn wordt hier evenwel niet gesproken. Wij hebben de verhalen dienaangaande reeds medegedeeld, toen wij de wording en oudste toestanden der wereld schetsten en van het ontstaan der reuzen, dwergen en menschen spraken. Thans voegen wij er slechts bij, dat Óđinn nog bij voortduring schepper bleef, en dat daarvan in de latere saga's de bewijzen voorhanden zijn. De Volsungasaga verhaalt, hoofdstuk 2, dat koning Rerer langen tijd getrouwd was geweest, zonder eenen erfgenaam te hebben gekregen. Zoowel zijne vrouw als hij hadden daarvan veel verdriet, en beiden baden de Goden met krachtigen aandrang, dat zij hun toch een kind mogten schenken. Nu verhaalt men, dat Frigg hunne gebeden hoorde en Óđinn ook. Hij bleef niet onwillig, maar riep zijne Valkyrië, de dochter van den reus Hrimner, legdė eenen appel in hare hand en gebood haar, dien aan den koning te brengen. Zij nam den appel, trok een kraaijenkleed aan en vloog zoo lang totdat zij kwam ter plaatse, waar de koning op eene hoogte zat. Toen liet zij den appel in zijnen schoot vallen. Hij nam den appel, meende te weten, welke eigenschappen die bezat, ging van de hoogte af naar zijne mannen en kwam bij de koningin, die iets van den appel at. Nu verhaalt men, dat de koningin zich kort daarna zwanger bevond en na eene zwangerschap van zes jaren moeder werd van den magtigen Volsung.

Ook als den vader der Goden leerden wij Óđinn kennen. Een aantal Asen worden dan ook als zijne zomen vermeld; Baldr, Vali, Viđarr, Thórr, Meili, Hermóđr, Yngvi-Freyr, Heimdallr, Höđr en Bragi, en daarenboven nog Nepr, Ali, Hildólfr, Sigi, Skjöđr, Jtreksjóđ en Saemingr [1]. De laatstgenoemden

---

[1] Völ. 36, 37, 54; Grim. 24; Harbardsl. 9; Daem. 9; Sk. 75, blz. 533.

vermelden wij alleen; de Asen zullen wij later meer van nabij leeren kennen. Zij waren kinderen van verschillende moeders; want van Óđinn worden huwelijken vermeld met Frigg, Jörđ, Rindr, Gunlöđ en zelfs met Freyja [1]. Ook daarvan hooren wij later, wanneer wij de Asyniur bespreken, terwijl wij wat van Ódinn en Gunlöđ voorkomt, reeds hebben medegedeeld.

Bij de verklaring der namen van Óđinn, die op den weelderigen groei van zijn baardhaar doelen, hebben wij reeds het vermoeden uitgesproken, dat hij als zonnegod moet zijn opgevat. Er is in de Skalda te vinden wat voor dit vermoeden pleit. Immers, hoofdst. 58, wordt van het paard Blóđughófi gezegd, dat het volgens Alsvinnsmál door Beli's dooder, d. i. door Freyr, den zonnegod, bereden wordt. Maar reeds vroeger was in datzelfde hoofdstuk uit de Thorgrims-thula een paar verzen overgenomen, waarin gezegd wordt, dat Blóđighófi bereden wordt door Atriđr, d. i., zoo als ons bleek, een der vele namen van Óđinn. Wij zien dus ook hier, dat de eene dichter van Óđinn te berigten weet, wat een ander van Freyr verhaalde, en dat Óđinn dus oudtijds zoowel als Freyr zonnegod moet zijn geweest. Zou daarmede welligt in verband moeten worden gebragt, dat, zoo als wij zagen, onder Óđinns zonen ook Yngvi-Freyr wordt medegeteld, die anders als Vane niet tot Óđinns geslacht behooren kan?

Als God des geestelijken levens leerden wij Óđinn vooral kennen als oorlogsgod. Wij zullen ons niet vermoeijen met uit de oude en jongere Eddá's alle plaatsen op te noemen, die hem als zoodanig doen kennen. Wat uit de namen bleek en wat wij aangaande de Einheriar en Valkyriur hebben medegedeeld, mag alleszins voldoende heeten. Wij merken nog slechts op, dat in Skaldskaparmál het gevecht Hárs Veđri, storm van Óđinn, wordt genoemd, en dat de zwaarden er Óđinns vuren heeten. Overigens bepalen wij ons tot een paar ver-

[1] Aegisdr. voorrede; Daem. 9; Sk. 24, blz. 321, en 37, blz. 399.

halen aan de Saga's ontleend, waaruit Óđinns bemoeijingen met het oorlogswerk kunnen blijken, en een paar plaatsen uit Saxo Grammaticus.

Er is uit de geschiedenis van sommige oude noordsche koningen een brokstuk van eene Saga bewaard, te vinden in de Fornaldar-Sögur Norđlanda, deel I, hoofdstuk 8. Daar wordt verhaald, dat koning Harald Hildetand van Denemarken eenen wagenmenner, Bruno genaamd, in zijne dienst had, tijdens den oorlog met Sigurđ Ring, koning van Zweden, en bij den beroemden Bravallaslag. Kort voor 't begin van den slag zond hij dien Bruno uit om de slagorde van den vijand te verkennen. Bruno kwam terug met het berigt, dat koning Ring bij zijn leger de Svinfylking had toegepast, d. i. eene rangschikking der benden in den vorm van eene wig, niet ongelijk aan eene varkenssnuit. Die ordening der benden, riep de koning uit, kan niemand anders dan Óđinn hem geleerd hebben, en hij vreesde dus, dat voor hem de kans van den strijd slecht zou staan. Óđinn komt in dit verhaal voor als de uitvinder en verkondiger van eene sterke legerordening in den oorlog. Hetzelfde verhaal heeft ook Saxo Grammaticus, blz. 146, maar iets naauwkeuriger. Hij maakt de zaak verstaanbaar, door er bij te voegen, dat Bruno Óđinn is, die koning Sigurđ Ring begunstigt, maar bij wijze van krijgslist in Haralds dienst is getreden. Hij had eerst in vroegere dagen Harold de Svinfylking geleerd, maar nu, om dezen in 't verderf te storten, het geheim ook aan diens vijand Ring medegedeeld. Nog duidelijker komt bij Saxo Óđinn als de uitvinder van die slagorde uit, waar hij verhaalt, dat koning Hading ze geleerd heeft van een oud man, die ook over wolken beschikte, den regen deed ophouden en het natte des hemels wegnam[1]. Daar is de oude, die zoo groote diensten aan het krijgswezen bewees, kennelijk dezelfde als de God van lucht, wind en water, hoewel Hading een ander dan Harald is. Hoe de oorspron-

[1] Saxo, blz. 17.

kelijke mythe van de uitvinding der Svinfylking geluid moet hebben, laat zich bij het uiteenloopende der nog voorhandene verhalen niet meer met zekerheid zeggen.

Had Harald Hildetand volgens Saxo van Óđinn onderrigt in de krijgskunst ontvangen, die koning was volgens denzelfden schrijver ook door Óđinn onwondbaar gemaakt. [1]

Er zijn nog een paar plaatsen, die meer in bijzonderheden over Óđinns bemoeijingen als oorlogsgod spreken. Volgens Saxo, blz. 157, kwam Óđinn de Denen, onder Jarmerik, tegen die van den Hellespont te hulp; volgens Hrolf Kraka's Saga, hoofdstuk 46, bood hij dien held wapenen aan. "Koning Hrolf had met zijne mannen den geheelen dag gereden; toen echter de nacht inviel, vonden zij eene hoeve, en toen zij bij de deur kwamen, stond de boer Rane daar voor, bood hun alle gastvrijheid aan, en zeide, dat hunne reis niet veel anders was uitgevallen dan hij voorspeld had. De koning stemde dat toe. Hier zijn eenige wapenen, die ik u geven wil, Heer! zeide Rane. Dat zijn verschrikkelijke wapenen, oude man! zeide de koning. 't Was een schild, een zwaard en een hamer. Hrolf wilde ze niet aannemen, daarom werd Rane boos en achtte zich door de weigering beleedigd. Gij schikt er u niet zoo goed in, als gij meent, koning Hrolf, zeide Rane, en gij zijt niet altijd zoo wijs als gij meent." De boer nam dat zeer euvel op, en nu was er aan geen nachtverblijf meer te denken, maar zij moesten huns weegs verder rijden, hoewel de nacht zeer donker was. De boer zag donker onder de wenkbraauwen en was met weinig beleefdheid behandeld, daar zij geene gaven van hem wilden aannemen. Hij hield hen nu niet op, maar liet hen rijden waarheen zij verkozen. Zij reden heen zonder hem goeden dag te zeggen, maar toen zij nog niet ver weg waren, hield Böđvar Bjark stil en zeide: Te laat nemen dwazen een goed besluit. Zoo gaat het nu mij. Het komt mij voor, dat wij onverstandig gehandeld hebben,

[1] Saxo, blz. 138.

en ons zelve de zege ontzegd. Koning Hrolf zeide: Dat dunkt mij ook, want die man moet de oude Óðinn geweest zijn, en zeker had hij maar één oog. Laat ons haastig terugkeeren, zeide Svipdagr, en zekerheid in die zaak verwerven. Zij keerden daarop terug, maar zoo wel de hoeve als de oude man was verdwenen.

Gelijk Óðinn Hrolf Krake wapenen ter overwinning had willen geven, zoo hielp hij Sigurðr aan een kostelijk oorlogspaard. Sigurðr had namelijk van koning Hjalprek verlof ontvangen om zich een van zijne paarden te kiezen. Toen hij nu met dat doel naar het woud ging, ontmoette hij een oud man met eenen zwaren baard, die hem onbekend was. Die vroeg, waar Sigurðr heenging. Hij antwoordde: ik ga mij een paard uitzoeken, help mij daarbij! De oude zeide: laat ons heengaan en alle paarden in de rivier Busiltjörn drijven. Dat deden zij en toen de paarden uit het water kwamen, gingen ze allen dadelijk op het land liggen, behalve één, en dat nam Sigurðr. Het was graauw van kleur, nog jong, sterk van groei en schoon van bouw. Geen man had nog op zijnen rug gezeten. De baardige man zeide: Dat paard stamt van Sleipnir af, en moet voorzigtig opgefokt worden, want het overtreft alle andere paarden. Daarop verdween de man. Sigurðr noemde het paard Grani, en dat was het voortreffelijkste van alle paarden. Het was Óðinn, die hem verschenen was. [1]

"Hij geeft den schipper goeden wind", lazen wij van Óðinn. Dat deed hij volgens onze Saga's niet alleen den schippers, die met koopwaren reisden, maar ook den Vikingen, den strijders te scheep. Sigurðr was tegen Hundings zonen te velde getrokken, en bevond zich op zee. Zij waren met goeden wind in zee gestoken, maar na een paar dagen kwam er een geweldig onweder met storm, zoodat de zee in één schuim stond. Sigurðr gebood, dat men de zeilen zou strijken noch reven, maar ze nog hooger ophalen. Toen zij nu voorbij eene

---

[1] Volsungasaga, hoofdst. 13.

klipspits zeilden, riep een man hun van daar toe en vroeg, wie over schip en manschap bevel voerde. Hem werd geantwoord, dat Sigurðr Sigmundson, thans de stoutste van alle jonge mannen, hun hoofdman was. Daarop antwoordde de man: Te zijnen opzigte zijn allen het eens, dat geen koningszoon met hem vergeleken kan worden, en ik verzoek u de zeilen van een der schepen te strijken en mij aan boord te nemen. Men vroeg hem naar zijnen naam. Hij antwoordde:

Hnikar heette ik, toen ik Hugin verblijdde,
Jongè Volsung! 'k Weet van den oorlog;
Gij kunt den oude op de klip nu Fengr
Of Fjölnir noemen. Kom, neem mij aan boord!

Zij stuurden nu naar land en namen den oude in het schip. Toen bedaarde het weer, en zij voeren, totdat zij in het rijk van koning Hundings zonen kwamen. Toen verdween Fjölnir. [1]

Wanneer Óðinn als krijgsgod optreedt, dan openbaart hij zich tevens als den God der schranderheid. Hij is in allerlei krijgslisten bedreven en leert die aan zijne vrienden. Dat ondervond Sigurðr ook. Toen hij den draak Fafnir zou gaan dooden, om het Nibelungen-goud magtig te worden, hetzelfde goud, dat Óðinn, Hönir en Loki voor den dood van Ótr hadden moeten betalen en dat Loki van den dwerg Andvari had weten magtig te worden, was hij bezig met eenen kuil te graven, waarin hij zich verbergen wilde, ten einde den draak, als hij daar langs kroop, naar het hart te steken. Intusschen was er groot gevaar, dat hij in dien kuil zou verdrinken, wanneer die met het bloed van den draak gevuld werd. Toen kwam een oud man met een zwaren baard bij hem en vroeg hem, wat hij in den zin had. Sigurðr verhaalde hem wat het was. Dat is onvoorzigtig, zeide toen de oude man; graaf verscheidene kuilen en laat het bloed daarin loopen, maar zet u zelve

[1] Volsungasaga, hoofdst. 17.

in den eenen en steek den draak naar het hart. Daarop verdween de man [1].

Eindelijk verhalen ons de Saga's nog, dat Óđinn de overwinning schenkt. Ter gelegenheid van eenen strijd tusschen Erik en Styrbjörn had Erik zich naar Óđinns tempel begeven, en zich aan hem gewijd voor tien jaren levens. Kort daarna zag hij een zwaar man met een lagen hoed, die hem eenen rietstok in handen gaf en hem beval dien over Styrbjörns leger te slingeren met de woorden: Óđinn hebbe u allen. Zoodra hij den stok had weggeworpen, zag hij eene spies door de lucht vliegen, die over Styrbjörns volk voer, zoodat diens leger met blindheid geslagen werd.

Kort daarna geschiedde er nog een ander wonder: er brak een geweldige rotsklomp los, stortte op Styrbjörns leger neer en doodde al zijn volk. Styrbjörn viel en Erik had de overwinning [2].

Wij gaan nu over tot Óđinns meer geestelijk wezen, en vinden hem in de Edda's en Saga's als den God der wetenschap en der wijsheid, der liederen, runen en tooverij. Na hetgeen wij reeds in onze paragraaf over de toovenaars van tooverij, tooverrunen en zangen hebben medegedeeld, behoeven wij daarop niet weer terug te komen. Wat Óđinns wetenschap betreft, die leerden wij uit Grimnismál en Vafthruđnismál kennen. Van welke soort evenwel de gevatheid en wijsheid waren, die de oude Noormannen zoo hoog op prijs stelden en aan Óđinn toekenden, dat moet ons nog eenigzins nader blijken. Daartoe kan ons een verhaal dienen van eene verschijning van Óđinn onder den naam van Gestr, dat zeer bekend moet zijn geweest en op hoogen prijs gesteld, daar het een en andermaal in verschillende Sagen voorkomt. In de Olaf Tryggvesons Saga van Odd Munk, die in het tiende deel der

---

[1] Volsungasaga, hoofdst. 17.

[2] Verhaal van Styrbjörn, den held van Zweden, hoofdst. 2.

Fornmanna Sögur opgenomen is, vinden wij eenen vorm van dit verhaal [1]. De naam Gestr komt er niet voor; maar Óðinn, die om kerstijd aan koning Olaf verschijnt, wordt er beschreven als een oud eenoogig man met eenen lagen hoed op het hoofd, die de zaal inkwam, zeer spraakzaam was en allerlei te vertellen wist van de oude koningen en hunne veldslagen. Toen de koning te bed was gegaan, zette de oude zich voor het bed, vertelde en verklaarde allerlei zoo goed, dat de koning met steeds grooter genoegen naar hem luisterde, een goed deel van den nacht wakker bleef en hem naar allerlei vroeg. Des morgens was de oude verdwenen, na nog eerst den kok des konings voorzien te hebben van kostelijke spijze voor den vorst, die deze evenwel in zee liet werpen.

Eenen anderen vorm van hetzelfde verhaal komt voor als een bijvoegsel bij de Saga van Olaf den heilige, tusschen hoofdst. 88 en 89 [2]. Gestr droeg korte kleederen en een lagen hoed, die zoo diep over zijn aangezigt zat, dat men zijne trekken niet goed onderscheiden kon; ook had hij eenen zwaren baard. Hij kwam tot den koning kort na diens bruiloft en verzocht eenigen tijd aan het hof te mogen blijven, maar gedroeg er zich balsturig en overmoedig. Des avonds, toen de koning naar bed ging, riep hij den vreemdeling en vroeg hem of hij niet eene of andere vertelling had. De man bleek uitnemend kundig en een aangename prater te zijn. Ten laatste vroeg hij den koning, op wien der oude koningen hij 't liefst zou gelijken, en toen de koning gezegd had: op Hrolf Krake! vroeg hij verder: Waarom wilt gij niet liever gelijk zijn aan dien koning, die nooit een slag leverde zonder te overwinnen, die zoo schoon was en zoo geoefend in alle bedrijven, dat zijns gelijke in het Noorden niet gevonden werd, die aan anderen, gelijk aan zich zelve de overwinning in 't gevecht kon geven, en wien een gedicht zoo gemakkelijk van de lippen vloeide als

[1] Hoofdst. 89. [2] Fornmanna Sögur, deel V.

anderen een gesprek? De koning herkende in die beschrijving Óđinn, werd boos, greep zijn gebedenboek, dat op het bed lag, en wilde het Gestr naar het hoofd werpen. U wil ik het laatst van allen gelijk zijn, riep hij, gij booze Óđinn. Gestr, zoo zegt het verhaal, verzonk daar ter plaatse, zoo als hij gekomen was.

In deze beide verhalen is Gestr of Óđinn de man vol wetenschap en aangename welsprekendheid. De gevatte, schrandere, die raadsels weet en ingewikkelde vragen kan doen, is hij in de Saga van Hervar en koning Heidrek, hoofdst. 15 [1] Met de mededeeling van het daar verhaalde besluiten wij.

Er was een man, die heette Gestr, bijgenaamd de blinde, en was een magtig heer in Reiđ-Gothland. Hij was boos en deed den menschen allerlei onregt aan. Hij had de schatting terug gehouden, die koning Heidrek hebben moest, en daarom bestond er tusschen hen beiden bittere vijandschap. De koning zond hem opontbod om tot hem te komen en zich aan de uitspraak van zijne regtskundige mannen te onderwerpen, bij gebreke waarvan hij dreigde hem gewapend aan te vallen. Gestr had in geen van beiden zin, en daar hij zich in menig opzigt schuldig kende, werd hij zeer onrustig. Hij besloot dus aan Óđinn te offeren, opdat die hem mogt helpen. Hij bad hem zijne zaak te overwegen en beloofde hem eene ruime betaling. Nu werd er op zekeren avond op de deur geklopt. Gestr de blinde ging naar de deur en bevond, dat er een man gekomen was. Dezen vroeg hij naar zijnen naam, en ontving ten antwoord, dat hij Gestr heette. Nu vroegen zij elkander naar het nieuws van den dag. De vreemdeling vroeg of er niets was, dat zijnen gastheer bekommerde, en Gestr verklaarde hem alles op het naauwkeurigst. Ik zal, zeide de vreemdeling, voor u de reis naar den koning doen, en zien wat ik gedaan kan krijgen. Wij zullen van uitzigt en kleeding wisselen. De herse trok nu weg en verbergde zich; maar Gestr ging binnen

[1] Fornaldar Sögur Nordlanda, deel I, bl. 463 volgg.

en bleef daar 's nachts, en allen meenden, dat hij de blinde Gestr was. Den volgenden dag maakte Gestr zich gereed om naar den koning te reizen. Hij trok weg en rustte niet, eer hij te Aarheim was gekomen. Hij ging de zaal binnen en groette den koning. De koning zweeg en zag hem boos aan. Heer! zeide hij, ik kom hier, omdat ik mij gaarne met u zou verzoenen. De koning antwoordde: Wilt gij u aan het vonnis van mijne regtskundige mannen onderwerpen? Zijn er geene andere middelen om mij te lossen? vroeg hij. Die zijn er, sprak de koning. Dan moet gij raadsels opgeven, die ik niet raden kan, en u daarmede lossen. Daar deug ik weinig voor, zeide Gestr; maar 't is hard het andere te kiezen. Wilt gij u dan niet aan het vonnis der regtskundigen onderwerpen? zeide de koning. Neen, antwoordde Gestr, dan kies ik liever u eenige raadsels op te geven. De koning zeide dat het goed was. Nu werden twee stoelen voor den dag gehaald, zij zetten zich neder en alle aanwezigen wachtten met blijdschap; want zij hoopten wijze woorden te zullen hooren.

Toen sprak de blinde Gestr:

1. Gaarne ontving ik wat 'k gistren had,
Zeg, wat dat zijn mag! 't Bezielt de menschen,
Woorden overweldigt het, woorden wekt het.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

2. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Bier toch bluscht twist, brengt aan 't spreken,
Of kleeft de tong aan de tanden.

Daarop zeide Gestr:

3. Van huis reisde ik, van huis reed ik;
'k Zag toen wegen op weg;
Een weg was onder mij, een weg was boven mij,
En wegen allerwege.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

4. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
De vogel vloog boven u, de visch zwom onder u,
U bood de brug eenen weg.

Daarop zeide Gestr:

5. Welk een drank, zeg! dronk ik gisteren?
Water noch wijn was 't,
Mede noch bier was 't, geenerlei mengsel,
Toch was mijn dorst verdreven.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

6. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Gij schuildet in schaduw, in zonneschijn wandlend;
Toen viel er dauw in de dalen.
Van nachtlijken dauw toen naamt gij tot u:
Die laafnis leschte uwen dorst.

Daarop zeide Gestr:

7. Waar is de klinkende, die klautert langs harde wegen,
Door hem vroeger bevaren?
Krachtig kust hij, kust met twee monden,
Gaat op goud slechts uit.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde.

8. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Op 't goud uit de golven gaat de hamer;
Komt hij op 't aanbeeld, dan klinkt hij luide.

Daarop zeide Gestr:

9. Wat nam 'k voor wonder waar daar buiten,
Voor Dellings deur?
Twee onbezielden, ademloozen,

Kookten kaphout.
Kunt gij 't raden,   Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

10. Goed is uw raadsel,   Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Leven noch adem   ligt in de blaasbalgen;
Toch smeedt de smid wel   't slagzwaard, zoo zij
Maar wind verwekken.

Daarop zeide Gestr:

11. Wat nam ik voor wonder   waar daar buiten,
Voor Dellings deur?
Acht voeten heeft het,   oogen een viertal,
De knieën boven den buik.
Kunt gij 't raden,   Koning Heidrek!

Heidrek antwoordde:

12. Goed is uw raadsel,   Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Naar 't Oosten gingt gij   uit uwe huisdeur,
Om de zaal te zien;
Kwaamt, waar de kloeke   koning der wevers,
De spin, haar web weeft.

Daarop zeide Gestr:

12. Wat nam 'k voor wonder   waar daar buiten,
Voor Dellings deur?
't Wendt met het hoofd zich   den weg naar Hel op,
De voeten zien naar de zon.
Kunt ge 't raden,   Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

14. Goed is uw raadsel,   Gest, de blinde,
Maar ras geraden.
Den schoot der aarde   aanschouwt de bloemknop,
Maar 't blad de lucht   bij het look.

Toen zeide Gestr:

15\. Wat nam 'k voor wonder waar daar buiten,
Voor Dellings deur?
Harder dan horen, hoogzwart als raven,
Blanker dan schilden, schittrend als 't lemmer.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde,

16\. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Zwarte agaten ontmoettet ge al gaande,
Zaagt ge in 't zonlicht schittren.

Daarop zeide Gestr:

17\. Twee blanke deernen, blond van lokken,
Dragen drank naar een woning.
Geen handen bouwden ze, geen hamer klonk ze;
Uit naar de eilanden was de ijvrige bouwheer.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

18\. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
't Blanke donskleed dekt de zwanen,
Die in de zee op de eilanden zitten.
Ze bouwen nesten, al ontbreken haar handen,
Daar komen en leggen de kromhalzen eijeren.

Daarop zeide Gestr:

19\. Wie zijn de ranken op hooge rotsen?
Vrouw teelt met vrouw,
Maagd wordt moeder met maagd, en nergens
Ziet ge in haar midden een man.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

20\. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.

Twee madelieven mogt ge vinden,
Tusschen die beiden troft ge eene jonge.

Toen sprak Gestr:

21. Een stofklomp vond ik bezig met varen;
Een slang lag op het lijk.
Blinde reed blinde de branding over,
Daar 't lastdier levenloos was.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

22. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
't Lijk van een paard zaagt ge liggen op de ijsschots,
Op 't aas een arend.
Die beiden voerde, op 't vlottend ijsblok,
De stroom naar 't strand heen.

Daarop zeide Gestr:

23 Wat zijn 't voor ruiters, die rijden naar 't thing,
Allen eendrachtig zamen?
Hun lieden laten zij 't land bereizen,
Om woonplaats te winnen.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

24. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde,
Maar ras geraden.
Itrekr en Ondöttr [1] hebben altijd
Schik in schaak te spelen.
In den zak zijn zamen verzoend alle lieden,
Maar komen ten kamp op de ruiten.

Daarop zeide Gestr:

25. Wat meisjes kunnen haar koning dooden,
Hoewel zij geen wapenen dragen?
De zwarten helpen hem onophoudelijk,

[1] Óðinn en Thórr

Hem brengen de blonden in nood.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

26. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Op 't schaakbord verdedigen de donkere brikken,
De witten wagen den aanval.

Toen sprak Gestr:

27. Wie is 't, die eenzaam in den aschhoop slaapt,
En uit steen is onstaan?
Vader niet, moeder niet heeft de vernielal,
Zijn ouden dag slijt hij daar.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

28. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Asch houdt de vonk, in den haard verborgen;
Zij kwam uit den vuursteen voort.

Daarop zeide Gestr:

29. Wie is de vale, die over het land vaart,
En woud en water verzwelgt?
Den storm ontziet hij, stoort zich dan menschen niet,
Komt tegen de zon in verzet,
Kunt gij 't raden Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

30. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Van Gymirs leger gaat de mist op,
En hult den hemel in nacht.
Van Dvalinns speelnoote dooft hij den luister;
Fornjots zoon slechts verslaat hem.

Daarop zeide Gestr:

31. Wat dier wel, zeg mij! doodt iemands kudde,
En is met ijzer geheel omgeven?
Acht hoornen draagt het en heeft geen kop toch,
Wordt door veel volks gevolgd.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

32. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Dat moet de wolf zijn in 't wolf-en-schaap-spel,
Krachtig en kwaad voor het vee![1]

Daarop zeide Gestr:

33. Wat voor dier toch dekt de menschen,
Heeft bloedigen rug, wondt voor zich henen,
De speer ontmoet het, spaart zijn leven niet,
Legt met eere zijn lijk op den man?
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

34. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Bloedig verwt zich in 't strijden de beukelaar,
En wie hem dragen, dekt hij.

Daarop zeide Gestr:

35. Wat springers ijlen met spoed langs de velden,
En drijven er dartel hun spel?
Wit is 't schild, dat zij 's winters dragen,
Zwart in den zomer.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

36. Goed is uw raadsel Gest, de blinde!
Maar ras geraden.

[1] De wolf werd vertegenwoordigd door eenen teerling, met acht hoeken.

Sneeuwhoen namelijk noemen de menschen
Een gevederden vogel.
Zwart zijn zijn vedren des zomers, als 't warm is,
Maar wit in den winter.

Daarop zeide Gestr:

37. Wat deernen zijn het, die droevig daar heen gaan,
Naar Vaders bevelen?
Menigeen baarden zij bittere schade,
Dat is haar levensloop.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

38. Goed is uw raadsel. Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Eldirs bruiden [1] bruisen rookend,
Vernielen zoo vaak en zoo veel.

Toen zeide Gestr:

39. Wat maagden gaan daar in menigte zamen,
Naar Vaders bevelen,
Met blonde haren en blanken hoofdtooi?
Geen mensch vermag ze te weeren.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

40. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Gŷmir verwekte wijze dochters
Met Rán, het reuzenkind.
Haar naam is baren, men noemt ze ook golven.
Geen mensch vermag ze te temmen.

Toen zeide Gestr:

41 Wat vrouwen gaan daar alle te gader,
Naar Vaders bevelen?

---

[1] De vlammen.

Zij brengen zelden den schepen blijdschap,
In den wind waken zij steeds.
Kunt gij 't raden Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

42. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Stormende golven zijn 't, spruiten van Aegir;
Met geweld wentlen die voort.

Daarop zeide Gestr:

43. Begeerig naar kroost was de volgroeide snebgans,
Dus ging ze timmerhout halen.
Halmscharen boden haar goede bescherming,
Haar dekte 't dreunend gewelf der drinkzaal.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

44. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde
Maar ras geraden.
Dan hebt eene eend gij op hare eijeren
Wis zien zitten.
Een runderschedel bood haar bescherming,
De kaken waren de wanden.

Daarop zeide Gestr:

45. Wie is de sterke, die veel bestuurt,
Maar half naar Hel ziet?
Menschen ontzet hij, tegen 't aardrijk strijdt hij,
En toch is 't zijn veiligste vriend.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

46. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
't Anker helpt met krachtige armen
't Volk van de vloot op zee.
In den bodem grijpt het diep met zijn bladen,

En wendt zich zoo henen naar Hel.

Toen zeide Gestr:

47. Wat vrijsters kuijeren eerst naar de klippen,
En zakken naar zee dan af?
Week is 't bed niet der wit gesluierden,
En weinig haar spel in de stilte.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

48. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
De baren en brekers en heel de branding
Komen op de klippen eerst,
Steengruis en rotsen strekken tot bed haar,
En stilte is er zelden op zee.

Toen zeide Gestr:

49. 'k Zag in den zomer, tusschen zonnige bergen
Wachters waken, weinig vrolijk.
Jarlen gebruikten hun bier al zwijgend,
Maar de kan stond te steunen.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

50. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde,
Maar ras geraden.
Zwijgend zogen aan de zeug de biggen,
Maar zij gromde gruwlijk van pijn.

Toen zeide Gestr:

51. Wie toch huist er op hooge bergen?
Wie valt in diepe dalen?
Wie leeft zonder adem? Wie spreekt altijd?
Kunt gij t raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

52. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!

Maar ras geraden.
De raaf huist op hooge bergen,
De dauw zinkt in diepe dalen,
Zonder adem leven alle visschen
De klatrende waterval komt nooit tot zwijgen.

Toen zeide Gestr:

53. Meisjes lagen er naar stof gelijkend;
Uit steenen bestond haar bed.
Zwarten waren er en zuiver witten,
Bekoorlijker waren haar kindren dan zij.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

54. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Onder de assche glimmen, in den haard vergloren
De vonken, die uwe oogen ontdekten.

Toen zeide Gestr:

55. Vier gingen er, vier hingen er,
Twee wezen den weg, twee weerden de honden,
Een sleepte er achter te allen tijde,
Zag er altijd bezoedeld uit.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

56. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
De koe is 't schepsel, dat gij kondet
Zien op vier pooten. Vier spenen hangen er,
Twee hoornen staan er, de staart sleept er achter.

Toen zeide Gestr:

57. Op 't zeil gezeten zag ik doode mannen
Bloedig vleesch in den beukenboom dragen.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

58. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Op den weg gezeten, zaagt gij een arend,
Die vloog met eene eidergans vast in de klaauwen.

Toen zeide Gestr:

59. Wat wonder is 't, dat ik buiten waarnam,
Voor Dellings deur?
Tien tongen heeft het en twintig oogen,
En veertig beenen; zoo loopt het beest.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

60. Boven verwachting schijnt gij wijs te zijn,
Zoo gij zijt, die gij zegt.
Want op de zeuge ziet uw raadsel,
Die in den hof daar huist.
Dadelijk liet haar de koning dooden:
Biggen bleken er negen te zijn.

Toen zeide Gestr:

61. Twee begeven naar het thing zich,
Uit drie oogen zien zij zamen.
Tien beenen tellen zij, toch éénen staart maar,
Over de velden varen zij zamen.
Kunt gij 't raden, Koning Heidrek?

Heidrek antwoordde:

62. Goed is uw raadsel, Gest, de blinde!
Maar ras geraden.
Dat is Óðinn, die rijdt op Sleipnir.
Hij heeft één oog, twee heeft zijn paard er.
Acht voeten bezigt altijd de klepper,
Yggr trouwens maar twee.
Dan draagt Sleipnir een staart.

Toen zeide Gestr:

63. Acht ge u kundiger dan alle koningen,
Zoo zeg me ook dit ééne nog:
Wat fluisterde Óðinn in 't oor van Baldr,
Toen op de houtmijt hij lag?

Heidrek antwoordde:

64. Wonder en wangedrag, en wat ook voor lafheid,
Monsters en doling ontdekt men.
Uw woorden weet er wel buiten u niemand,
Booze duivel en draak!

65. Toornig trok nu de koning Tyrfing [1]
Ging er Gestr mee slaan.
Maar vlug veranderde die in een valk zich,
En ontslipte aan den slag.

66. De valk vloog aanstonds naar 't venster henen,
Maar de koning hieuw naar hem.
Hij knotte den staart hem, en kortte de vederen:
Sinds draagt hij den staart nog stomp.

Het zwaard trof de staartvederen en sneed die af, waar het raakte, en dientengevolge heeft de valk nog eenen afgeknotten staart. Er stond een van het hofgezin voor en die werd gedood. Toen zeide Oðinn: Koning Heidrek! omdat gij tegen mij het zwaard hebt getrokken, en zelve den vrede gebroken, dien gij tusschen ons beiden gesteld hadt, zal de slechtste der knechten u den dood aandoen. Toen vloog Óðinn weg, en zoo scheidden zij van elkander.

Dit gedicht is het uitvoerigste raadselspel, dat wij in onze bronnen hebben aangetroffen. Oehlenschläger heeft het in den vorm van eenen raadselstrijd tusschen Skirnir en Gestur, met enkele wijzigingen opge-

---

[1]) De naam van zijn zwaard was Tyrfing.

nomen in "Nordens Guder," waar hij Skirnirs reis naar Gerđr bezingt. Het gedicht schijnt, blijkens de smadende namen, die Heidrek Óđinn aan het slot naar het hoofd werpt, wanneer hij in Gestr aan diens laatste vraag den God herkent, van eenen christen afkomstig te zijn. Toch stelt het ons in staat om den aard en het gehalte der raadsels te leeren kennen, waaraan de oude Noormannen hun vernuft plagten te wetten, en waarin het voor menschen en Goden zoo hoog verdienstelijk en vereerend geacht werd uit te munten. Als zoodanig werpt het licht op de beteekenis van de wijsheid, die aan Óđinn werd toegeschreven.

De laatste vraag in den raadselstrijd tusschen Gestr en koning Heidrek betreft de woorden, die Óđinn Baldr zou hebben in het oor gefluisterd, toen hij op den brandstapel lag. Er zijn, die vermoeden, dat dienaangaande eene mythe moet hebben bestaan. Indien dat naar waarheid vermoed wordt, dan is die mythe verloren, want thans is zij nergens meer te vinden. Wij gelooven echter niet, dat er eene kan hebben bestaan. Was zij er, dan waren immers Óđinns woorden bekend, en dan zou de beantwoording der vraag niet zoo onvoorwaardelijk onmogelijk zijn voor ieder ander dan Óđinn zelve, dat men aan het doen der vraag reeds Óđinn als vrager kon herkennen. Juist deze trek schijnt ons te bewijzen, dat niemand iets van woorden, door Óđinn in Baldrs oor gefluisterd, wist, en dat daarom hij, die naar zulke woorden vragen kon, wel Óđinn moest zijn.

Terwijl wij echter nu van mythen aangaande Óđinn spreken, willen wij nog even stil staan bij die, welke in onze bronnen voorhanden zijn. Verschillende gedichten der oudere en verhalen der jongere Edda maken daarvan melding. Wij gaan die niet alle optellen. Wij mogen voor een deel volstaan met te herinneren aan het reeds medegedeelde, en voor een deel met de opmerking, dat er later bij de behandeling van andere Asen, Vanen en Asyniur nog allerlei zal voorkomen, waar ook Óđinn mede in betrokken is, maar dat daar beter kan worden

ter sprake gebragt. Intusschen is er nog het een en ander, wat hier niet met stilzwijgen mag worden voorbijgegaan.

In Grimnismál, coupl. 49, zegt Óđinn, dat men hem bij Ásmundr Jalkr noemde, en Kjalarr, toen hij sleden trok. Dat zijn kennelijk toespelingen op oude mythen. Intusschen weten wij thans niet meer, wat Óđinn bij Ásmundr deed en wanneer hij sleden heeft getrokken. Wel komt bij Saxo een verhaal voor, waarin Ásmundr eene rol speelt, maar daaruit kan de inhoud eener mythe, die hier bedoeld zou zijn, niet worden opgemaakt.

In datzelfde lied, coupl. 50, beroept Óđinn er zich op, dat hij den ouden Sökkmimir bedroog, en den zoon van Miđvitnir in een tweegevecht doodde. Ook de mythen, waarop hier ter plaatse eene toespeling wordt gevonden, zijn niet meer bekend. In Aegisdrekka, coupl. 24, verwijt Loki Óđinn, dat hij als eene Vala op Samsö rondtrok. Dat verwijt moet in verband staan met eene toen ten tijde wel bekende mythe, van welke wij echter thans niets meer weten.

In Hávamál verzekert Óđinn, coupl. 12, dat de reiger der vergetelheid hem met zijne vederen beving in Gunnlöđs huis en hof; coupl. 13, dat hij dronken en meer dan dronken werd in de rots van den sluwen Fjalarr; couplet 104—110 verhaalt hij, hoe hij Suttungr van zijne mede beroofde en Gunnlöđ aan haar hartzeer overliet. Dat een en ander ziet op het ons reeds bekende verhaal, dat ook in Bragaröđur, daem. 58, gevonden wordt en op Óđinn als den God der poëzij betrekking heeft. Maar eene andere mythe wordt er Hávamál 94—101 verhaald, wel is waar onvolledig, zonder dat wij in staat zijn, haar van elders aan te vullen, maar zoo dat wij er Óđinn als den God der liefde uit leeren kennen, en dus de bekende trits "Wein, Weib und Gesang" bij hem wordt teruggevonden. Zoo spreekt Óđinn:

94. Enkel het hart, dat zijn leed houdt verborgen,
Weet er van te gewagen,
Hoe schaars den edele een scherper smart treft
Dan 't lijden der liefde.

95. 'k Werd dat gewaar, toen 'k wachtte in 't rietbos,
En naar mijn liefste verlangde;
Ziel en zinnen, had ik gezet op haar;
Toch mogt zij de mijne niet worden.

96. Billings maagd zag 'k blank als het zonlicht
In zoete rust verzonken;
Nietig noemde ik aller vorsten geneugte,
Wou zonder haar langer niet leven.

97. Van avond moet gij, Óđinn! komen,
Zoo gij de maagd wilt winnen;
Meer dan twee toch mogen van zulke
Bezoeken geen kennis bekomen.

98. Vol hoop op verhooring, ging ik henen
Hoewel van mijn zaak niet zeker;
Ik achtte waarlijk niet onwaarschijnlijk,
Dat haar hart mij de schoone zou schenken.

99. Maar toen ik terug kwam traden mij wachters
Gewapend en waakzaam tegen.
Met brandende lichten en laaije fakkels
Verdreven zij mij van den drempel.

100. Den volgenden morgen vroeg kwam ik weder;
Toen de lieden lagen te slapen;
Toen lag er in plaats van de lieve slaapster
Een hond aan haar bed gebonden.

101. Menige maagd, ja, gij moogt het gelooven,
Speelt haar spel met een vrijer.
'k Heb dat geleerd, toen ik de looze
Schoone dacht te verschalken.
Allerlei smaad moest ik ondervinden,
'k Had met haar luttel geluk.

En zulke, schoon gelukkiger avonturen had Óđinn meer, zoo dat wij wel mogen achten, dat, toen hij in Fjalarrs rots dronken en meer dan dronken werd, zulks niet alleen van dichterlijke geestdrift maar ook van liefde was, en de God van oorlogsmoed en poëzij dus ook als de God der liefde mag worden beschouwd.

Maar het wordt tijd, dat wij van Óđinn afstappen. Wij gewagen daarom nog slechts ten slotte van de wijze, waarop men in latere dagen den God heeft vermenschelijkt, de liederen der dichters naar de letter als historische zangen heeft verstaan en de mythe tot geschiedverhaal misvormd. Dat men in de middeneeuwen, nadat het christendom door de Noormannen aangenomen was, van Óđinn eenen boozen geest of duivel gemaakt heeft, daarvan vonden wij reeds sporen, en dat blijkt ook uit menige Saga [1]. Maar ook in euhemeristischen trant wordt er over hem gesproken.

Volgens de voorrede der jongere Edda was Óđinn een aziatisch koning, die ten tijde, toen Pompejus in Azië oorlog voerde, van daar naar het Noorden week. Zijne afkomst wordt nu in dezer voege opgegeven. Tróa, de dochter van den trojaanschen koning Priamus, was getrouwd met Mennon of Munon, insgelijks een trojaansche koning. Zij hadden eenen zoon Trór, die ook wel Thórr genoemd wordt, en Thracië of Thruđheimr veroverde. Hij trouwde met eene Sibylle Sif, en kreeg eenen zoon Lóriđi. Van dezen stamden in regte lijn af: Henređe, Vingethórr, Vingener, Mođa, Magi, Cespheth, Beđvig, Athra of Annarr, Itrmann, Heremođ, Skjalldunn of Skjöld, Bjaf of Bjarr, Jat, Guđolfr, Fjarllaf of Friđleif, Vóthinn of Óđinn, wiens vrouw Frigiđa of Frigg heette.

---

[1] Zie Northern Mythology, comprising the principal popular traditions and superstitions of Scandinavia, North Germany and the Netherlands, compiled from original and other sources, by Benjamin Thorpe. In three volumes. London, Edward Lumley 1851; I p. 165.

Ođinn en zijne vrouw bezaten de gave der voorspelling en wisten, dat hunne namen in het Noorden boven alle namen beroemd zouden worden. Daarom trokken zij met een talrijk gevolg uit Turkland naar Saxland, dat Ođinn aan zich onderwierp en onder zijne drie zonen verdeelde. Vervolgens veroverde hij Reiđgothland, en ging van daar naar Zweden en Noorwegen, die zich insgelijks aan hem moesten onderwerpen.

Op soortgelijke wijze spreekt ook de Heimskringla. Volgens de Ynglinga-Saga, hoofdst. 1—5, was Óđinn een magtig opperhoofd in Ásgarđ, de hoofdstad van Asaheim, een land in Azië, die overal als overwinnaar optrad, naar alle zijden heen groote rijken aan zich onderwierp, met het volk der Vanen een verdrag sloot, en aanzienlijke bezittingen in Turkland had. Toen nu de Romeinen in Azië als overwinnaars optraden, trok Óđinn weg. Hij stelde zijne broeders Vili en Vé over Ásgarđ, en begaf zich eerst naar Gardarike, d. i. Rusland, en vervolgens naar Saxland, overwon die gewesten, liet ze door zijne zonen als stadhouders besturen en ging naar Óđinsö. Geheel Zweden werd aan hem schatpligtig. In Zweden stierf hij ook, en sinds zijnen dood begon men hem als eenen God te vereeren.

Nog verder gaat de Kong Sverre's Saga, die in den proloog Óđinns afkomst van vaders zijde tot Thórr, en van moeders zijde over Priamus tot aan Adam weet mede te deelen. [1]

Saxo Grammaticus ziet in Óđinn ook een opperhoofd en gelukkigen veroveraar, maar bij hem treedt Óđinn reeds meer op als een opzettelijke bedrieger, als een zekere Óđinn, die onder den valschen naam van een God zich door heel Europa had weten te laten vereeren, maar vooral te Upsala te verkeeren plagt. Bij hem, den christen, treedt de afkeer van de Goden der oude heidenen reeds sterker op den voorgrond. [2]

---

[1] Fornm. Sög. VIII.

[2] Saxo Gram. bl. 12, 13, 103.

Deze euhemeristische voorstelling van de Goden als koningen strekt zich blijkbaar verder uit dan tot Óðinn alleen. Zij omvat de geheele godenwereld der oude Noormannen. Welligt is zij van eenige waarde, wanneer men de vraag behandelt, wanneer, van waar en om welke reden de Noormannen naar het noorden van Europa gekomen zijn. Voor de juiste beoordeeling en de naauwkeurige kennis dier Goden van het Noorden kunnen wij haar veilig buiten aanmerking laten. Wij weiden er daarom niet verder over uit. Hier bij Óðinn moesten wij ze vermelden; later laten wij ze rusten, tenzij misschien de eene of andere mythe er ons op terug mogt brengen. Wat verder nog dienen kan om het beeld van Óðinn te voltooijen, zal de kennismaking met de overige godheden ons moeten aan de hand geven.

§ 26 VIÐARR.

Ten naauwste met Óðinn verbonden is Viðarr, of, zoo als wij zijnen naam ook geschreven vinden, Viðar. Hij is zoo wel Óðinns zoon als diens wreker. Hij wordt doorgaans vermeld met den bijnaam van den zwijgende, en heet de zoon van Óðinn en de Gygia Griðr.[1] In de oudere zoowel als de jongere Edda wordt hij tot de Asen gerekend[2]. Hij is op het gastmaal, dat Aegir aan de Asen geeft, tegenwoordig, staat op last van Óðinn voor Loki op en biedt dezen den beker tot verwelkoming in den Asenkring[3]. In Óðinns zaal is hij een van de twaalf Asen, die daar tot regters besteld zijn.[4]

Wij leeren Viðarr vrij naauwkeurig kennen uit de benamingen, die hem in Skaldskaparmál gegeven worden. Daar luidt het antwoord op de vraag, hoe Viðarr genoemd moet worden, in dezer voege: Dezen

[1] Skaldsk. 18 p. 287; 75 p. 554.
[2] Skaldsk. 75 p. 555.
[3] Aegisdrekka 10; Skaldsk. 33 p. 337.
[4] Bragar. 55.

moet men den zwijgenden God noemen, den bezitter van den ijzeren schoen, den vijand en dooder van den Fenrirwolf, den Ase, die de Goden wreekt, den Ase, die den ouderlijken grond bewoont, den zoon van Óđinn, den broeder der Asen. [1] Bij deze omschrijving van den God voegt de Gylfaginning nog een paar trekken, wanneer zij van hem zegt, dat een der Asen Viđarr heet, die ook de zwijgende Ase genoemd wordt. Hij heeft eenen dikken schoen, en is de sterkste na Thórr. Op hem vertrouwen de Goden in alle gevaren. [2]

De meeste van deze bijzonderheden worden in de Edda's behoorlijk verklaard, maar niet overal geheel op dezelfde wijze. Viđarr heet de wreker der Goden. Daarvan is in de Völuspá, in Grimnismál, Vafthrúđnismál en de Gylfaginning sprake. De Völuspá zegt, coupl. 54, dat Viđarr, Sigföđrs verhevene zoon, niet talmt met den lijkenwolf aan te vallen. Hij stoot den zoon van Haedrung het staal in het hart door den gapenden muil. Zoo wreekt hij zijnen vader. Dat geschiedt bij den laatsten strijd, wanneer de Fenrirwolf Óđinn heeft verslonden. Dat hij zich zal heenspoeden om zijns vaders dood te wreken, zegt ook Grimnismál, coupl. 17, verzekerende, dat hij te dien einde in zijn gebied Landviđi uit den zadel zal springen. Op welke wijze hij evenwel de wraak volvoeren zal, daarvan zegt dit lied geen woord. Dat wordt weer in Vafthrúđnismál [3] nader verklaard, maar geheel anders dan in de Völuspá. Het wapen, dat den Fenrirwolf doodt, is hier geen zwaard. Neen, in den laatsten strijd zal Viđarr den sterke de kaken kloven. Met deze voorstelling is de 51ste daemisaga in overeenstemming. Daar lezen wij namelijk: Zoodra de wolf Óđinn verslonden heeft, komt Viđarr, en zet den wolf zijnen voet op de onderkaak. Hij draagt aan dien voet eenen schoen, vervaardigd uit streepen leder, die alle eeuwen door zijn verzameld, namelijk uit de streepen, die men van de zolen snijdt, ter plaatse van de teenen en den hiel. Met de andere

---

[1] Skaldsk. 11 p. 267. [2] Daem. 29. [3] Coupl. 53.

hand vat hij de bovenkaak van den wolf, en scheurt zoo zijnen bek in tweeën, waaraan de wolf sterft.

Hier komt derhalve reeds Viđarrs dikke schoen ter sprake, die evenwel geen ijzeren schoen is, zooals in Skaldskaparmál, maar een lederen. Van dien schoen weet de Völuspá kennelijk niets, en dat de mythe dienaangaande meer dan éénen vorm had, dat bewijst de weifeling van onze bronnen tusschen leder en ijzer als de stof, waaruit de schoen was vervaardigd. Met den lederen schoen van Viđarr brengt de daemisaga een voorschrift in verband. Daarom, zoo zegt zij, moet elk, die de Asen helpen wil, de afgesneden streepen van zijne schoenen wegwerpen. Zou daarmede eenvoudig een voorschrift van weldadigheid bedoeld worden, zooals Simrock, blz. 153, wil? Zou een iegelijk die stukken leder moeten wegwerpen, opdat de armen ze mogen vinden en gebruiken? Wij kunnen daarop eerst antwoorden, wanneer wij weten, wat Viđarrs schoen beduidt, en dat kan slechts verstaan worden, wanneer wij weten wie Viđarr is. Laat ons eerst nog een paar bijzonderheden aangaande hem vermelden.

Volgens Grimnismál, coupl. 17, bewoont Viđarr het land, dat Landviđi heet, d. i. het ruime, uitgebreide land, de breede uitgestrektheid. Dat is met struikgewas en lang gras begroeid, en daar springt hij uit den zadel. Met dat land, zijn struikgewas en gras derhalve staat de wraak over Viđarrs vader in verband.

Volgens Daemisaga 53 overleeft Viđarr met Vali den ondergang der Goden en der wereld. Noch de zee, noch Surturs brand hebben hem schade gedaan. Daarop doelt het zeker, dat de Goden in alle dingen op hem vertrouwen. Hij is een der beide onverderfelijken, een der beide wrekers; hij is na Thórr de sterkste van alle Asen, zelfs tegen Fenrir bestand.

Maar wie is nu Viđarr? Waarom heet hij de zwijgende Ase? Wat beteekent zijn dikke schoen? Wat wil het zeggen, dat hij den Fenrir doodt? En waarom is hij de onverderfelijke, de wreker? Wat is zijn land? Al die vragen hangen met elkander zamen, en kunnen

slechts gezamentlijk verklaard worden. En er is meer dan ééne verklaring van gegeven. Alleen van den schoen vonden wij er geene; en toch eene verklaring, die niet ook den schoen verstaanbaar maakt, kan onmogelijk bevredigen.

Volgens Finn Magnusen zou Viðarr de waterhoos zijn. Maar dan moest hij maar éénen voet hebben en dat wordt nergens van hem gezegd. Petersen en Thorpe [1] zijn van oordeel, dat hij de onvergankelijkheid der natuur voorstelt, en zij wijzen op de diepe stilte der oorspronkelijke, ongerepte wouden, om zijnen naam "de zwijgende" te verklaren. Volgens Simrock, blz. 155, is Viðarr de wedergeboorte, en daarom groeijen er struikgewas en hoog gras in zijn land en heet hij de zwijgende; want niemand weet, wat er zijn zal in de dagen der wedergeboorte, gelijk de Vala in Hyndluljóđ zegt: weinigen zien verder dan het tijdstip, waarop Óðinn den wolf aanvalt. [2]

Maar bij al deze verklaringen blijft de schoen te eenenmale onverklaard, en die moet in het licht komen. Wij zagen reeds, dat de mythe van dien schoen aan den dichter der Völuspá onbekend was, en ook later geen vasten vorm had. Zij komt ons voor van lateren oorsprong te zijn dan de voorstelling van de Völuspá, maar desniettemin van hoogen ouderdom. Den ijzeren schoen echter zien wij aan voor eene latere misvatting. En de schoen is naauw met Viðarrs wezen verwant. Te regt, naar ons voorkomt, wijst men op de dubbele beteekenis van Viðarrs naam, die zoowel van Viðr, wederom, als van Viðr, woud, kan worden afgeleid, en de verschillende mythen doelen op beide beteekenissen. Viðarr is, als de Heer van Landviði, dat met struikgewas en hoog gras begroeid is, ontegenzeggelijk de woudgod. Het woud groeit over streken van zeer groote uitgebreidheid. Dat strookt met de beteekenis van den naam Landviði. In Landviði springt Óðinns zoon van den zadel, gereed om zijnen vader te wreken. Met den groei van het woud staat die wrake in verband. Maar

[1] Ter aangeh. pl. I blz. 193. [2] Hyndl., coupl. 41.

Hij vernieuwt het aangezigt van den aardbodem en tooverte eene nieuwe wereld. Zoo komt ook de tweede beteekenis van Viđarrs naam tot haar regt. Hij vernieuwt.

Maar dan die lederstreepen, die elk weg moet werpen, als hij den Asen te hulp wil komen? Zou niet deze jongere mythe eene wijziging zijn van eene oudere, uit den tijd toen men nog geene schoenen, maar schoenzolen droeg, en toen deze nog niet uit leder, maar uit boomschors werden vervaardigd, zoo als thans nog de Mocasins der Indianen? Dan althans verkrijgt de les: werp weg, wat gij van uwe zolen snijdt; dat helpt den Asen! eene bij uitnemendheid diepen zin. Zij luidt dan ongeveer zoo: Ontneem aan woud en bodem niet meer dan gij voor uwe behoefte noodig hebt. Geef aan woud en akker al het overtollige terug. Dat helpt den vruchtbaren woud- en bouwgrond zich vormen, dat is een medearbeiden aan 't bewoonbaar en vruchtbaar maken van den bodem, waaraan ook de goede Goden arbeiden. Zijn de oude Noormannen Indo-Germanen — en dat lijdt wel geenen twijfel — dan lezen wij hier zeker, al is het ook in eenen lateren vorm, eene les, die zij reeds leerden in het land hunner vroegste voorvaderen, in het land der tropische wouden, waar de mensch leeft in en met het woud, en waar eerbied voor alle leven behalve dat van den mensch een der hoofdtrekken van zijn karakter is.

§ 27. TÝR.

Op Viđarr, den wreker der Goden, moeten wij eenen God laten volgen, die blijkens zijnen naam eenmaal in 't noorden van Europa vrij algemeen vereerd, en zelfs als de hoogste Godheid beschouwd moet zijn. Het is Týr of, zoo als de naam ook voorkomt, Tir. Týr is eene rune, en wel dat teeken, 't welk wij T noemen. Zoo als wij het schrijven, gelijkt het op een zwaard, zoo als de Noormannen het krasten, op eene pijlpunt. Het Lex. Myth. teekent aan, dat ook in het perzisch Tir eene pijlspits beteekent. In allen gevalle is het een

oorlogswapen. En daar nu deze rune tevens het zinnebeeld is van den God, leeren wij hem al aanstonds als eenen oorlogsgod kennen. Er is evenwel van dezen naam nog veel meer te zeggen. Hij moet bij de Angelsachsen Tir en in 't oud-Hoogduitsch Zio geschreven zijn, terwijl de Gothen Tius zeiden. Al die namen zijn indogermaansch, en Tius komt het naast overeen met het sanskritsche Djaus, hemel, het grieksche Ζεύς, en het Latijnsche deus, God. De oorspronkelijke beteekenis van het woord is glans, luister, en van daar overdragtelijk glorie, roem, enz. In sieren, versieren vinden wij den wortel weder. Týr moet derhalve oorspronkelijk eene hemelgodheid, een blinkende, schitterende God geweest zijn. En dat hij werkelijk eenmaal, in zeer hooge oudheid, de God bij uitnemendheid was, dat mogen wij daaruit afleiden, dat het woord Týr in zamenstellingen werkelijk eenvoudig de beteekenis heeft van God, zooals wij dat uit menigen bijnaam van Óđinn, die op Týr uitgaat, reeds konden leeren.

Grimm heeft aangetoond, dat men in oud-hoogduitsche alphabetten, gelijk ook in het Angelsaksisch, twee runen vindt, van welke het eene een paar streepen meer heeft dan het oorspronkelijke teeken Týr, en kennelijk daarvan gemaakt is. In het Angelsaksisch staan die twee teekens naast elkander, en het vermeerderde draagt den naam Ear. In 't oud-hoogduitsche alphabeth heet dat teeken soms Zio, soms Eo, Ear of Aer, terwijl het oorspronkelijke tyrsteeken den naam tac, d. i. dak, draagt. Daaruit leidt Grimm af, dat Tir of Týr, en Ear, Zio en Eo, Eor alle namen van éénen en denzelfden God geweest moeten zijn, die bij verschillende nederduitsche en hoogduitsche volksstammen in gebruik waren. Den naam Ear, Eor brengt hij met het grieksche Ἄρης in verband, en merkt op, dat de gewoone beteekenis van ear aar is. Hij meent evenwel uit de menigvuldige namen van plaatsen, waarin de H voor ear komt, te moeten afleiden, dat ear in verband staat met het oud-noordsche hiörr, een zwaard.

Dit een met het ander doet Grimm besluiten, dat Tyr, Zio, Ἄρης, Mars verschillende vormen zijn van éénen alouden oorlogsgod [1].

Tyr is alzoo eene zeer oude Godheid, die eens de Godheid bij uitnemendheid was, en de eigenschappen van eenen schitterenden hemelgod en eenen oorlogsgod in zich vereenigde.

Laat ons nu, eer wij verder over zijn wezen spreken, hooren, wat de Edda's en de Skalda van hem berigten.

Týr was met de Jötunns verwant. Hij was de zoon van den zeegod Hymir of Aegir en van eene moeder, geheel goudgeel en met blonde wenkbraauwen. Zijne grootmoeder had negenhonderd hoofden [2]. Volgens Daem. 25 is hij zeer koen en moedig en heerscht over de overwinning in den oorlog. Daarom is het goed, dat krijgslieden hem aanroepen. Wie koener dan anderen is en nergens voor staat, dien noemt men bij wijze van spreekwoord dapper als Týr, týhraustr. Hij is ook zoo wijs, dat men van zeer wijze menschen zegt: zij zijn zoo wijs als Týr, týspakr. Volgens Skaldskaparmál, hoofdst. 9, bl. 267, noemt men hem den éénhandigen Ase, den voeder van den wolf, den God der slagting, den zoon van Óđinn.

Zoon van Óđinn, zegt de jongere Edda, Zoon van Hymir, de oudere. Die beide berigten zijn met elkander in strijd. Deze strijd laat zich daaruit verklaren, dat Týr, toen hij nog als de hoogste God, als een lichtende hemelgod vereerd werd, en nog niet voor Óđinn op den achtergrond was geweken, ook even als Óđinn geacht werd uit de Jötunns te zijn voortgesproten. Hij werd toen nog een zoon van den Oceaan genoemd. Later, toen Óđinn den rang van Vader der Goden bekleedde, moest Týr in plaats van naast dezen, onder

---

[1] Zie Grimm, Deutsche Myth. I, blz. 175 vv. Vergel. ook mijne verhandeling over den oorsprong van het Alphabeth, Amst. G. Portielje en Zoon, 1856. Plaat V. De rune Tyr is vrij naauwkeurig het teeken van de planeet Mars, en Tyrsdagr is Dingsdag, mardi.

[2] Hymiskv. Coupl. 4, 5, 7, 8, 9.

hem staan en een zoon worden van den Vader der Goden. Intusschen heeft Týr, hoewel er niet dikwijls melding van hem gemaakt wordt, toch onder de Asen eenen aanzienlijken rang behouden. Hij was een van de twaalf, die in Óđinns zaal het regterambt waarnamen, en bevond zich mede op Aegirs gastmaal [1].

Týr is de moedige, die voor niets staat, en tevens de éénhandige Ase. Die beide trekken staan met de mythe van den Fenrirwolf in verband. Toen Fenrir bij de Asen werd groot gebragt, had niemand den moed om hem te naderen. Dat waagde alleen Týr, en deze bragt hem dus telkens zijn voedsel; daarom heet hij de voeder van den wolf [2]. En toen de Fenrir gebonden zou worden, stak hij zijne regterhand in diens muil, en verloor ze [3].

Als voeder van den wolf kenmerkt Skaldskaparmál Týr tevens als den God der slagting, die door de krijgslieden behoort te worden aangeroepen. Want volgens Völuspá 33, wordt Fenrir gemest met het bloed der verslagenen, en wie dien wolf bestendig voedsel biedt, moet derhalve de God der slagting, de oorlogsgod zijn. Hij kan over de overwinning beschikken, en wie haar winnen wil, moet volgens Sigrđrifumál 6 zegerunen snijden, op het gevest van 't zwaard, op 't steekblad en de beide zijden van het lemmer, en daarbij tweemaal Týr noemen.

Van Týrs wijsheid vernemen wij niets naders, maar van zijne lotgevallen wordt nog het een en ander vermeld. Nadat Loki op Aegirs gastmaal zijne smadende woorden tegen Freyr gerigt had, nam Týr diens verdediging op zich. Daarop verweet Loki hem eerst, dat hij bij het gemis van eene hand nooit tegen twee vijanden te gelijk kan strijden, en daarna, dat zijne vrouw van hem, Loki, moeder was geworden, zonder dat de beleedigde echtgenoot daarvoor ooit eenen penning boete had ontvangen [4]. Wie Týrs vrouw is en op welke

---

[1] Aegisdr. inleid.; Bragar. 55; Skaldsk. 33, blz. 337. [2] Zie blz. 141. [3] Zie blz. 143. [4] Aegisdr. 38—40.

verlorene mythe het verwijt van Loki doelt, zijn wij niet in staat t verklaren.

Is Týr eenhandig, hij heeft geenszins voor niet zijne hand te offer gebragt. Want, zoo antwoordt hij Loki, de wolf ligt nu ge bonden, en zal dat blijven tot den ondergang der Goden. Dat hee hij door zijn kloekmoedig bestaan bewerkt. Ook zal het gemis va zijne hand hem niet verhinderen, bij den laatsten strijd zijnen moe te toonen. Immers, zoo verhaalt Daem. 51, in dien strijd kom Garm, de hond, los, die voor Gnupahöll geketend lag; dat ve oorzaakt het grootste ongeluk, daar hij met Týr strijdt en de ee den ander ten val brengt. Van dezen strijd van Týr met den hon Garm intusschen weet de oude Edda niets te verhalen. Nergen wordt van zulk eenen hond en van Gnúpahöll iets gezegd. De eenig plaats, waarop hier eene toespeling kan worden vermoed, is ee couplet uit de Völuspá, bij Möbius 41 en 49, bij Simrock de laatst twee verzen van 48. Daar lezen wij: Afschuwelijk huilt Garm voo Gnupahöll; de keten breekt en freki rent. Dezen Garm moet d schrijver der jongere Edda bedoeld hebben, maar dan heeft hij blijk baar de woorden der Völuspá verkeerd verstaan. Garm en Freki toch zij niet anders dan een paar namen voor Fenrir, die gebonden had ge legen tot aan den laatsten strijd, maar dan los zou komen. En Gnu pahöll is het knijpende, het naauwe hol, gevormd door de rotsblokken waaraan de Asen de banden van den wolf hadden bevestigd. De schrijve van de jongere Edda heeft er echter den Fenrir niet in gezien; wan dan had hij niet kunnen zeggen, dat Týr en de hond elkander zou den dooden. De Fenrir toch wordt, zoo als wij weten, door Viđar omgebragt. Zoo ontstaan er nieuwe mythen uit verkeerde opvattin van ouden.

Meer hebben wij aangaande Týr niet gevonden, en komen dus n tot de vraag: Wat moeten wij van hem denken? Wat was hij al lichtende hemelgod, en wat als oorlogsgod? Daarop ontvangen wi van verschillende zijden verschillende antwoorden. Volgens het Lexi

men haar in haar geheel beschouwt. Ook kan zij de sikkelvormige punt voorstellen, die aan het einde der pijlschacht bevestigd wordt. Dat Týr een God van het mannelijk geslacht is, doet aan onze opvatting geene afbreuk; want in de oud-germaansche talen is de maan mannelijk, terwijl de zon vrouwelijk wordt gedacht. Dat Aegir of Hymir, de zee, en niet Óđinn oorspronkelijk de vader van Týr geweest moet zijn, hebben wij reeds gezegd. Dat laat zich ook verklaren; want de maan rijst op uit de zee. Maar dan is de grootmoeder ook grootmoeder van vaders zijde, de bevroren IJszee met hare honderde ijsklippen en ijsbergen, waaruit de woelende wateren der zee geboren worden. De moeder van Týr kan geene dochter van die met negenhonderd hoofden zijn, en evenmin kan zij het noorderlicht voorstellen. Wij vatten haar liever op als de zon, blond en geheel van goud, die zeer gepast de gade kan heeten van den zeegod, in wiens armen zij des avonds te ruste gaat, en de moeder van de minder schitterende en tevens kleinere maan.

Wordt Týr als de jeugdige maan voorgesteld, dan vindt ook de mythe van zijne éénhandigheid hare verklaring, en begrijpen wij, hoe het verhaal heeft kunnen ontstaan, dat Fenrir de andere hand, in zijnen muil gelegd, heeft afgebeten. De maan is vóór en in den eersten kwartierstand slechts half, en kan dus aan 't halve lijf maar ééne hand hebben. Kort na nieuwe maan, wanneer de maan zich nog jong en smal vertoont, ziet men het overige deel der schijf in een rosachtig valen schijn, als door eenen dikken rook. Is nu Fenrir de rook, die verduistert, dan klinkt het zoo natuurlijk, dat men de ééne hand van den maangod in Fenrirs kaken zegt te zien. De maan immers komt op om den verduisterenden rook te binden, opdat hij niet vóór der Goden ondergang de geheele schepping verslinde. Met het opkomen van de nieuwe maan begint het binden van den wolf. Maar eenige dagen later, wanneer de maan den vollen kwartierstand bereikt heeft, en haar licht voor goed over de duisternis triumfeert, is het rosachtig vale licht verdwenen; dan is die tweede hand, die

in den muil des wolfs lag, weg. Lag het niet voor de hand, dat een dichter zou zeggen: de wolf is geboeid, maar heeft zich over zijne banden gewroken door de hand af te bijten, die aan zijne tanden was prijsgegeven?

Dat der maan eene diepe wijsheid werd toegeschreven, kunnen wij verstaan, al is er geene mythe meer aanwezig, die ons dat verklaart. Zij loopt in den nacht over de aarde en ziet wat voor de zon verborgen blijft; zij lokt ook door haar kalm licht tot eenzaam peinzen in de nachtelijke stilte uit. Maar wat het zegt, dat de gade van den maangod van Loki moeder werd, daarnaar kunnen wij zelfs niet gissen, daar wij niet weten, wie die gade was. Mogten wij het er voor houden, dat Týr als hoogste Godheid met de aarde verbonden was, dan zou Loki misschien in zijn verwijt de waarheid uitdrukken, dat de zonnewarmte, het vuur, de aarde vruchtbaar maakt, hoewel anders de maan den plantengroei met kracht bevordert. Wat de mythe betreft, dat Týr met Thórr heengaat naar Hymir, wij gelooven niet, dat tot hare toelichting een beroep behoeft gedaan te worden op den vloed, alsof die door de maan werd verwekt. De zaak komt ons voor eenvoudiger te zijn. De maan gaat het onweder voor naar zee, waar heen beide des avonds afzakken, en waar het onweder des nachts eene waterhoos veroorzaakt.

Dat Týr van eenen blinkenden hemelgod een oorlogsgod werd, dat vloeide eensdeels voort uit den aard van het volk, dat hem vereerde, en in den oorlog het edelste en meest roemrijke van alle menschelijke bedrijven zag; en anderdeels werd de overgang van de eene voorstelling tot de andere gemakkelijk gemaakt door den aard van het zinnebeeld, de maansikkel, d. i. de pijlspits of het zwaard. Maar eenmaal oorlogsgod geworden, was Týr het ook in den vollen zin van het woord, en niet alleen in dien zin, dat hij alleen den onnatuurlijken, boozen broederkrijg zou besturen. Dat wordt noch in de oudere, noch in de jongere Edda gezegd, en het is loutere willekeur, wat in algemeenen zin van Týr als krijgsgod vermeld wordt, te willen

beperken tot ééne soort van oorlog. Vooral gaat het niet op, tot vertegenwoordiger van eenen schandelijken krijg eenen God te maken, in wiens naam de beteekenis van eer en glorie ligt opgesloten. Als krijgsgod werd de maangod kloek en dapper, en kon hij voor geen vredestichter gelden. Toen hij dat eenmaal geworden was, moesten de mythen, die er van hem bestonden, in eenen oorlogzuchtigen geest gekleurd worden. Nu werd het gemis van zijne hand het gevolg van eene heldendaad, en als hij nu als God der slagting Fenrir voedert, dan wordt dit voorgesteld als een blijk van moed, als een werk, dat niemand anders dan hij durft ondernemen. En was reeds vroeger door de dichters verhaald, dat aan het einde der wereld een wolf de zon, een andere de maan zou verslinden: voor den God van den krijg moest nu ook deze mythe worden gewijzigd, en in verband met eene kwalijk begrepene plaats uit de oude Völuspá werd het nu zoo voorgesteld, dat, ja, wel de krijgsgod door den vreesselijken wolf zou worden aangevallen, maar toch niet ongewroken vallen. Zoo kon een latere dichter spreken, omdat er van den manegarm in de nieuwe wereld geene sprake meer is.

§ 28. BRAGI.

Tot den kring der Asen, die ten naauwste met Óđinn verbonden waren, behoort ook Bragi, dien Grimnismál den eerste der Skalden noemt [1]. Wij leerden Óđinn kennen als den God der dichtkunst en der liederen. Bragi evenwel vertegenwoordigt alleen deze zijde van Óđinns wezen. Hij is de eigenlijke God der dichters. Hij is de zoon van Óđinn, de Ase met den langen baard, de eerste verzenmaker; hij munt uit in wijsheid en vooral in welsprekendheid. In de dichtkunst is hij zeer ervaren, zoodat deze naar hem Bragr wordt genoemd [2]. Het was zeker wel om zijne welsprekendheid, dat men in het Noor-

[1] Coupl. 44. [2] Daem. 26; Skaldsk. 10.

den bij feestelijke gelegenheden bij Bragi's beker plagt te spreken en geloften te doen, zooals er eene, die op een huwelijk betrekking heeft, in de eerste Helgakviđa voorkomt [1] en daarom werden ook hem de redenen in den mond gelegd, die naar zijnen naam Bragarödur heeten, en die voorgesteld worden als door hem gesproken, toen hij, een der twaalf regters, ter gelegenheid, dat Aegir bij Óđinn te gast was, aan diens zijde zat [2]. Om zijne betrekking tot de dichters en de dichtkunst wordt ook Skaldskaparmál aan hem toegeschreven.

Bragi was de man van Iđunn, en toen deze van den wereldboom naar het verblijf van Hel was neergezonken, ging hij met Loki en Heimdallr uit om de godin te vragen, of men daar beneden bij Hel iets van der Asen toekomstig lot wist te verkondigen. De zending werd niet met eenen gunstigen uitslag bekroond, en toen daarop Loki en Heimdallr naar de Asen terugkeerden om verslag te geven, bleef hij als Iđunns wachter bij Hel terug [3]. Met Iđunn was Bragi ook op Aegirs gastmaal tegenwoordig. Hij beloofde aan Loki een zwaard, een paard en eenen ring uit zijnen schat, wanneer hij de Goden niet tergde, maar ontving voor zijne bemoeijing geen ander antwoord, dan dat hij zoo rijk niet was, en daarenboven een lafaard, rijker en vlugger in woorden dan in daden.

Bijzondere, uitgewerkte mythen komen er van Bragi niet voor. Hij schijnt bij de Asen en bij Óđinn nagenoeg de plaats vervuld te hebben, die een hofskalde bekleedde aan eens konings hof.

§ 29. HÖNIR.

Van Hönir, den God, die het water als element vertegenwoordigt, hebben wij, na hetgeen aangaande hem reeds van tijd tot tijd is voorgekomen, weinig meer te zeggen. Wij leerden hem als Óđinns

[1] Helgak. I, 32. [2] Bragar. 55. [3] Hrafnagaldr.

'llr en van alle Goden [1], waaruit wij opmaken, dat Ullr 'inns afwezigheid zijne plaats vervulde en als de vorst Dat dit meer dan een bloot vermoeden is, wordt in Saxo Grammaticus bevestigd. Toen de Goden, 45, die te Byzantium hun voornaamste verblijf Ĩinn den roem zijner godheid door meer dan ıd, besloten zij hem uit hunnen kring te . alleen beroofden zij hem van zijnen vorstelijken ook van alle bijzondere eer en aanbidding. Zij verbanden ·m. Zij wilden liever een schuldig vorst van zijne magt ontdoen, dan dulden, dat de openbare godsdienst werd ontheiligd, of dat de onschuldigen boetten voor de schuldigen. In Óđinns plaats bekleedden zij nu eenen zekeren Oller met het koningschap, en tevens ook met de waardigheid van God. Zij gaven hem ook den naam van Óđinn, ten einde door de oudheid van den naam de nieuwheid van den persoon te vergoelijken. Oller bekleedde zijn ambt ongeveer tien jaren, toen de Goden met Óđinn medelijden kregen, en van oordeel zijnde, dat hij nu hard genoeg gestraft was, hem toestonden zijnen ouden glans te hernemen. Oller werd nu uit Byzantium verdreven en begaf zich naar Zweden, waar hij als in eene nieuwe wereld zijn gezag zocht te vestigen, maar door de Denen gedood werd. Dit verhaal is niets anders dan eene oude mythe, door Saxo in zijnen gewonen trant tot historie omgewerkt. Het leert ons, dat Oller, of zooals hij eigenlijk heeten moet, Ullr, werkelijk van tijd tot tijd Óđinns plaatsvervanger werd. Wanneer Saxo zegt, dat dit ongeveer tien jaren duurde, dan heeft hij zeker de negen wintermaanden van het hooge Noorden voor den geest. Gedurende dien tijd regeert de wollige Ullr, de sneeuw- of wintergod, en dan is Óđinn van den troon gestooten, de hemel verdwenen, achter nevelen en wolken bedekt.

Dat Ullr als de wintergod moet worden opgevat, leert ons al wat

[1] Grimn. 42.

broeder kennen, troffen hem aan in gezelschap van Óđinn en Loki, toen laatstgenoemde Iđunn aan Thjassi beloofde over te leveren, en ook bij den waterval van Andvari. Ook in de **Huldasaga** komt hij met Loki voor als een van Óđinns hovelingen; maar die saga is volgens Müller eerst uit zeer laten tijd, zoodat wij ons met haar niet verder inlaten. Bij de schepping der menschen was het Hönir, die den menschen geest, zin schonk, humor, welk woord ook met water oorspronkelijk van eene beteekenis is. Later vinden wij hem op het gastmaal bij Aegir.

Omdat hij de God van het water is, noemt de Skalda hem zeker den vluggen, langbeenigen Ase, den koning der pijlen, wat wel op den hoogen, snel voortschietenden waterval zal doelen [1]. Zijn naam Helblindi zal moeten aanduiden, dat het water de diepte der aarde, Hels verblijf, bedekt en onzigtbaar maakt. Hönir is vroeg uit den kring der Asen verdwenen. De Goden gaven hem, zooals wij reeds weten, als gijzelaar aan de Vanen [2]. Na den ondergang der Asen evenwel zal hij zich zelve zijn lot kunnen kiezen, d. i. naar eigene verkiezing bij de Vanen kunnen blijven of naar de Asen terugkeeren [3].

§ 30. ULLR.

In Ýdalir, dat is het dal van vocht of het dal der pijlen, derhalve daar, waar het vochtig is en waar gejaagd wordt, woonde Ullr [4], de wollige, alzoo naar het wollig voorkomen van de sneeuw genoemd. Hij was een der twaalf, die Óđinn tot regters had gesteld, en volgens oude runenkalenders stond de eerste wintermaand onder zijne bescherming. Hij schijnt eenen hoogen rang onder de Asen te hebben ingenomen; althans, wanneer Óđinn bij Geirröđr tusschen twee vuren zit, belooft hij aan dengene, die het vuur blúscht, de

[1] Skaldsk. 15, blz. 26. [2] Daem. 23. [3] Völuspá, 61. [4] Grimn. 5.

de Edda's van hem weten te berigten. Zijn naam, die van sneeuw spreekt, zijn land, dat naar vocht en jagt genoemd wordt, maar ook de beschrijvingen, die er van hem voorkomen. Hij heeft geen vader, althans er wordt er geen genoemd, maar is de zoon van Sif, van de aarde, en als zoodanig de stiefzoon van Thórr. Hij is niet onaangenaam van voorkomen, is een uitnemend schutter en draagt den boog. Hij is een voortreffelijk jager, en tevens een zoo goede sneeuwschoenlooper, dat niemand hem daarin evenaart. Voorts is hij de bezitter van het schip, dat Skjöldr, Schild, heet [1]. De jagt is het werk van den wintertijd, en past bij den God van den winter. Bij de jagt behoort de boog, en bij een gewapend jager vindt men als van zelve weerbaarheid en oorlogsmoed. Geen wonder dus, dat bij de krijgshaftige Noormannen ook Ullr een krijgsman werd, in allerlei oorlogsbedrijf uitmuntende, zoodat het goed kon zijn, hem bij een tweegevecht aan te roepen [2]. Hoe hij aan een schip komt, schijnt vreemd, te meer daar dat schip den naam van Schild draagt; maar dit wordt verklaard door den naam Sneeuwschoenlooper, die hem gegeven wordt. Een sneeuwschoen gelijkt naar een schild in vorm, en dient om mede over de sneeuw te varen, zoodat hij ook een schip kan heeten. Maar het loopen op sneeuwschoenen is verwant met het loopen op schaatsen, en dat Ullr ook die kunst verstond, leert ons Saxo te aangehaalder plaatse. Hij zegt, dat volgens het loopend gerucht Oller uiterst bedreven was in allerlei wondere bedrijven, zoo, dat hij een been, door krachtige toovenarijen gewijd, als een schip gebruikte, en daarmede niet minder snel dan met riemen over het water kwam [3]. Men vervaardigde oudtijds in 't Noorden schaatsen van koe- of paardenbeenderen, zoo als de armen in sommige streken van ons vaderland nog wel vóór veertig jaren deden. Dat heeft tot de fabel van het been, 't welk voor schip diende, aanleiding gegeven. Zij beduidt derhalve niets anders dan dat Ullr een bekwame schaats-

---

[1] Daem. 31; Skaldsk. 14. [2] Daem. 31. [3] Saxo, blz. 46.

Skaldskaparmál beschrijft, hoofdstuk 8, Heimdallr als den zoon van negen moeders, wachter der Goden, witte Ase, vijand van Loki, terugeischer van Freyja's sieraad. Heimdalls hoofd, zoo lezen wij daar, heet het zwaard, want hij werd met een menschenhoofd doorschoten; daarover spreekt Heimdalargaldr, en sinds wordt het hoofd genoemd mjötuđr Heimdalarr, want men noemt het zwaard mjötuđr. Hij bezit Gulltoppr, en bezocht Vagaskèr en Singastein, toen hij met Loki over Brisingamen streed. Hij heet ook Vindhlèr. In de Húsdrapa van Ulfr Uggason stond een uitvoerig verhaal van zijnen strijd met Loki, en hoe zij de gedaante van zeekalveren aannamen. Heimdallr is de zoon van Óđinn.

De oude Edda heeft eenige berigten aangaande Heimdallr, zoowel wat zijnen persoon en eigenschappen als zijne bedrijven aangaat. Als wachter der Goden woont hij in de heilige plaats Himinbjorg, en drinkt daar in het aangename huis zalig zoete mede. [1] Volgens Loki evenwel is zijn lot doorgaande minder benijdenswaardig. Deze toch verwijt hem, dat hij in zijne hoedanigheid als wachter met vochtigen rug den dauw moet opvangen. [2] Hij was de voornaamste man, de woordvoerder, toen er een gezantschap naar het huis van Hel werd gezonden, ten einde te onderzoeken, of men daar iets van de toekomstige lotgevallen der Asen wist, hij, de zwaardase, de wachter van Herians klinkenden horen. Hij keerde onverrigter zake terug, en toen hij met de Asen aan den maaltijd zat, wendden de Goden zich met hunne vragen tot hem, terwijl de Godinnen Loki ondervroegen. [3] Zijn horen is onder den hoogen heiligen boom verborgen: en in den wolfstijd zal hij daarop blazen. [4] Zijne brug wordt in de jongere Edda beschreven. Zij is de regenboog. De Goden hebben eene brug van den hemel naar de aarde gemaakt, Bifröst. Misschien noemt gij hem den regenboog. Die brug heeft drie kleuren, is zeer sterk en

[1] Grimn. 13. [2] Aegisdr. 48. [3] Hrafnag. 9, 14, 18, 23. [4] Völ. 31, 47.

met meer kunst en bekwaamheid gemaakt dan andere werken. Toch zal zij aan stukken springen, wanneer Muspels zonen komen. [1]

Aan Heimdallr wordt eene wijsheid toegekend gelijk aan die der Vanen, en deze deed hem aan de Asen den raad geven, dat zij Thórr als bruid verkleed, in Freyja's plaats naar de reuzen zouden zenden. [2]

De Völuspá noemt het menschdom Heimdalls geslacht [3] en Rigsmál verhaalt, hoe hij onder den naam van Rigr de schepper werd van de drie standen, edelen, boeren en knechten.

Langs Argiöl stijgt Heimdallr ten hemel op. [4] Bij den ondergang der Goden strijdt Heimdallr met Loki, en die beiden vellen elkander. [5]

Bij Saxo Grammaticus komt Heimdallr niet voor.

Uit deze beschrijvingen en berigten zullen wij nu moeten opmaken, wat Heimdallr als God beteekent. Simrock houdt hem voor de personificatie van den regen, en vindt daarin de verklaring van zijnen dubbelen strijd met Loki, eerst om het borstsieraad van Freyja en later bij den ondergang der Asen. Freyja's borstsieraad is het schoone zomergroen; de zonnehitte, het vuur, verschroeit dit, maar de regen frischt het weer op. Vuur en regen dooden elkander ook wederkeerig. Later bij de behandeling van Freyja zullen wij de beteekenis van Brisingamen aanwijzen, en ook kennis maken met het verhaal aangaande Heimdalls en Loki's strijd daarover. Wij geven evenwel toe, dat Simrocks opvatting van Heimdalls wezen voor den dubbelen strijd eene passende verklaring zou opleveren. Maar dat is nog niet voldoende om Heimdallr werkelijk voor den regen te houden. De verklaring, die wij van zijnen persoon geven, moet alles verklaren, wat van hem voorkomt, en dat doet Simrocks verklaring niet. Wel strookt zij met den regenboog als brug, en men zou haar ook met Heimdalls negen moeders kunnen rijmen, als men die voor wolken hield, eveneens met de schepping der menschen, aan den God toegekend,

---

[1] Daem. 13. [2] Thrymsk. 15. [3] Völ. 1. [4] Hrafn. 26. [5] Daem. 51.

wanneer men de vruchtbaarmakende kracht van den regen in aanmerking nam. Ook zouden wij dan den naam Hallinskiđi, de zich naar omlaag neigende, van het neervallen van den regen kunnen verklaren. Maar wat kan het dan beteekenen, dat Heimdallr de wachter der Goden is, in den horen blaast, en langs Argiöll aan den hemel omhoog stijgt? Wat maken wij dan van Gulltoppr, zijn paard?

Wij moeten voor Heimdallr eene andere verklaring zoeken, en beginnen met de vraag, of zijne benamingen ons eenig licht kunnen geven.

Dallr, zegt Simrock, beteekent zooveel als dolde, hoogste top, zoodat Heimdallr de hoogste top van den wereldboom zou zijn. Volgens Grimm is dalr een hert, Heimdallr dus het wereldhert. Wij weten van zulk een wereldhert, Eykthurnir, dat aan den hoogsten top van den wereldboom knaagt, en van welks horens het vocht druppelt, dat alle stroomen doet ontstaan. Heimdallr zou dat hert kunnen zijn, en dan verstaan wij, dat hem Himinbjorg tot woning wordt aangewezen, en dat Loki spot met den Ase, die den dauw op zijnen vochtigen rug moet opvangen. Wij moeten dan ook toestemmen, dat hij en de regen naauw met elkander verwant zijn. Maar dit brengt ons nog niet veel verder, daar het hert zelve weer slechts een zinnebeeld is, dat verklaard moet worden. Meer geeft het ons, dat Heimdallr de witte Ase heet, en dat hem gouden tanden worden toegekend, terwijl hij een paard berijdt met een gouden pluim. Dat alles wijst ons aan, dat wij te denken hebben aan eene schitterende, lichte Godheid, en op het gebied van het licht moeten zoeken. Nu werd Heimdallr in het begin der tijden aan den rand der aarde geboren. Aan den rand der aarde is de zee. De negen zusters, die hem daar baarden, kunnen dan wel niet anders dan de golven der zee zijn, en de zin van zulk eene geboorte is, dat Heimdallr uit zee aan den gezigteinder opstijgt. Nu vaart hij omhoog aan den hemel langs Argiöl, naar Himinbjorg, waar hij woont, en daar hij Hallinskiđi, de zich naar omlaag neigende, genoemd wordt, mogen wij vooronderstellen,

dat hij ook weer naar den gezigteinder nederdaalt. Argiöl is zijn weg op dezen togt langs den hemel. Die naam heeft de beteekenis van den van ouds klinkenden, en Argiöl zal derhalve een weg of eene brug moeten zijn, die onder den wandelaar dreunt of klinkt. Wij denken terstond aan den regenboog, van welken Heimdallr de wachter is, en die als eene brug van den hemel naar de aarde wordt voorgesteld. Intusschen zou er ook aanleiding zijn om aan iets anders te denken. Heimdallr wandelde over de aarde als Rigr, en deze is dezelfde als Iring, zoon van Ir of Heru, die gelijk Týr is. Iring is weer dezelfde als Erik, van wien gezegd wordt, dat hij eene straat had, naar hem genoemd, de Eriksstraat, d. i. de melkweg. De weg, dien Heimdallr bewandelt van den gezigteinder, uit de zee, naar 's hemels top en van daar weer naar beneden, zou derhalve de melkweg kunnen zijn, en daar in Hrafnagaldr het opstijgen van Heimdallr wordt voorgesteld als een verschijnsel dat telken dage, bij 't aanbreken van den dag voorkomt, zoo moet ook de weg door hem te bewandelen, een zijn, die altijd aanwezig is, wat wel van den melkweg, maar niet van den regenboog gezegd kan worden.

Een blinkende God nu, die telken morgen uit de zee aan den gezigteinder oprijst, om langs den melkweg op te stijgen tot 's hemels top, en van daar weer af te dalen, zoodat hij den volgenden dag zijnen togt hervatten kan, is niemand anders dan het daglicht, dat als dageraad uit de zee opstijgt, hooger en hooger klimt tot 's hemels hoogsten top, van waar het alle dingen bestraalt, om vervolgens neer te dalen en als avondrood beneden de kim te verdwijnen. [1] Op het daglicht als dageraad past wat van Heimdalls wakkerheid en waakzaamheid gezegd wordt, en van de scherpte zijns gehoors. De dageraad is vroeg op, en kenmerkt zich door de diepste stilte, omdat al wat leeft nog slaapt, zoodat het zwakste geluid hoorbaar wordt. Daarop ziet ook wat wij lezen van zijnen horen, die niets anders dan de

---

[1] Volgens Grimm is de naam Heimdallr verwant met Dellingr, zoodat hij beteekenen kan: licht der wereld.

maansikkel kan zijn. Immers, hij ligt onder den hoogen, heiligen boom verborgen en Mímir drinkt er uit. [1] Maar het overal over de geheele wereld hoorbare geluid van den horen vinden wij in de werkelijkheid niet terug; dat moet de dichterlijke uitdrukking zijn voor de gedachte, dat de dageraad alle slapers over de geheele wereld weet te wekken, wat anders door middel van eenen horen te geschieden plagt. Op het daglicht als vollen dag brengen wij te huis, dat Heimdallr honderd mijlen ver in de rondte ziet, wijs is als éen der Vanen, en op zijn ros Gulltoppr de uitvaart van Baldr bijwoont. [2] Ook passen wij daarop den naam Hallinskiđi toe; want juist wanneer de dag op 't hoogst, op den middag is, begint hij zich te neigen. Op het daglicht als avondrood eindelijk past de benaming Gullintandi. Het avondrood immers omzoomt de wolken met gulden randen, niet ongelijk aan een gebit van schitterend goud.

De bijnaam Hallinskiđi schijnt aanleiding te hebben gegeven om aan den ram Heimdalls naam te leenen. Hallinskiđi is een gepaste naam voor het dier, dat tegen elk, die het nadert, den kop neigt om te stooten. En nu de ram eenmaal met Heimdallr eenen naam gemeen had, heeft dit de noordsche dichters, die gaarne spelen met verwante namen en begrippen, op het denkbeeld gebragt om hem ook Heimdallr te noemen. [3]

Met Heimdallr als het daglicht laat zich al wat van hem verhaald wordt rijmen. Hij twist met Loki om Freyja's sieraad, en eischt dat terug. De hitte maakt het groene tapijt der aarde dor, het licht verwt het gebladerte groen. Heimdallr gaat met Loki en Bragi naar Hel, nadat Iđunn van den wereldboom is gezonken, en hij en Loki keeren terug, maar zij laten Bragi achter. Als 't loof van de boomen is gevallen, en de zomer voorbij is, dan verdwijnen licht, warmte en gezang van de aarde en 't wordt een donkere, koude, treurige winter. Het loof komt in langen tijd niet terug. Intusschen komen eerst

---

[1] Völ. 31; Daem. 15. [2] Daem. 49. [3] Skaldsk. 75, blz. 588, 89.

kamp in strijd. Intusschen verklaart zij ook, waarom onze oorkonden Heimdallr zoo hoog verheffen. Zij noemen hem een wonder van kracht, van goddelijken stam, groot en heilig, in 't begin der dagen geboren, wijzen hem het bestuur van het heiligdom in Himinbjorg toe, en beschrijven hem als een zwaardgod.[1] Dit alles toont ons, dat Heimdallr een God van hoog aanzien moet zijn geweest. Vooral de naam Zwaardgod geeft ons het regt om aantenemen, dat, zoo hij niet een andere hemelgod is, voor wien later Óđinn in de plaats kwam, dan althans onder hem Óđinn schuilt. In allen gevalle moet hij vroeger nog iets anders en hoogers geweest zijn dan de God van het daglicht, zoo als wij hem thans leerden kennen. Anders kon hij moeijelijk met het hoofd doorsneden zijn, en ook den bijnaam van Vindhlér, windzee, niet voeren, die hem in Skaldskaparmál wordt toegekend.[2] Vindhlér is alleen de hemel.

Als hemelgod is dan ook Heimdallr de schepper der menschen, zoo dat dezen zijne maagschap zijn. Dat stipt, zoo als wij zagen, de Vŏluspá slechts even in 't voorbijgaan aan; maar een afzonderlijk lied werkt het breedvoerig uit, evenwel Heimdallr niet als den schepper der menschen, maar als dien der drie standen voorstellende. Wij bezitten dat lied, Rigsmál geheeten, niet meer in zijn geheel. Het slot schijnt te ontbreken. Wij laten het hier volgen en nemen daarmede van Heimdallr afscheid.

RÍGSMÁL.

Zoo zegt men in oude sagen, dat een der Asen, Heimdallr genoemd, zijns weegs ging en aan het strand bij eene woning kwam, waar hij zich Rigr noemde. Volgens die sage wordt dit gezongen:

---

[1] Grimn. 13; Hrafn. 23; Hyndl. 34; Daem. 27. [2] Skaldsk. 8.

1. Eens, zegt men, ging langs groene paden
De krachtige, oude, kundige Ase,
De wakkere, waardige Rígr zijns weegs.

2. Reeds had zijn reis hij ruim half volbragt,
Vond toen een stulp met de deur gesloten.
Binnen ging hij, er brandde vuur;
Een echtpaar zat er, oud van dagen,
Ái en Edda, armlijk gekleed.

3. Rígr wist beiden raad te geven.
Hij zat op de bank tusschen beiden in,
De echtlingen te eener en anderer zijde.

4. Toen kreeg Edda een stevigen koek,
Zwaar en gedegen, digt van zemelen;
Daarop droeg zij meer op den disch.
Saus in den nap ook stond er op tafel,
Gezoden kalfvleesch was 't kostlijkst gerigt.

5. Toen rees hij op, gereed om te slapen;
Rígr wist beiden raad te geven:
Hij legde zich tusschen de lieden te bed,
De echtlingen te eener en anderer zijde.

6. Drie nachten bleef hij dus met hen zamen,
En ging vervolgens verder reizen,
Daarna verliepen negen maanden.

7. Eén kind kreeg Edda: 't knaapje doopten ze,
Zwart van huid was 't en heette Thrael.

8. 't Begon te groeijen en goed gedijde 't,
Was op zijn handen rimplig van huid,
Zwaar van gewrichten en leelijk gezwollen,
Grof van vingers, grimmig van uitzigt,
Krom van rug, met krachtige hielen.

9. Zijn krachten leerde hij binnen kort gebruiken
Tot binden van bast en beuren van lasten;
Rijshout gaarde hij den ganschen dag.

10. Toen kwam aan de deur een drentlende deerne,
Eelt aan de voeten, de armen verbrand,
Plat van neus en met name Tyr.

11. Breed zette zij op de bank zich neder;
De zoon des huizes zette zich naast haar.
Zij kusten, keuvelden, kwamen te bedde,
Thrael en Tyr, toen 't daglicht taande.

12. Zij waren tevreden, verwekten kinderen;
Die heetten, hoor ik, Hreimr en Fjósnir,
Klúr en Kleggi, Kefsir, Fúlnir,
Drumbr, Digraldi, Dröttr en Hösvir,
Lútr en Leggjaldi; die 't land bemestten,
Velden bebouwden, varkens hielden,
Ook fokten ze geiten en groeven turf.

13. Hun dochters waren Drumba en Kumba,
Ökkvinkálfa Arinnefja,
Ysja en Ambátt, Eikintjasna,
Tötrughypja en Trönubeina.
Van daar het gansche dienstbodenvolk.

---

14. Toen ging Rígr regtstreeks verder,
Kwam bij een huis met de deur op de kier.
Binnen ging hij, er brandde vuur,
Een echtpaar zat er ijvrig aan 't werk.

15. De man bewerkte 't hout voor den weversboom;
Gekroest was zijn baard, gekamd zijn hoofdhaar,
Eng sloot zijn kleed, op den vloer stond de kist.

16. Zijn vrouw zat wakker met de spoel te werken,
Breidde de armen uit, bereidde 't doek,
De muts op 't hoofd, om den hals een sieraad,
Om den nek een doek, aan de oksels nestels,
Afi en Amma, in eigen huis.

17. Rígr wist beiden raad te geven;
Van tafel rees hij, gereed om te slapen.
Hij legde zich tusschen de lieden in,
De echtlingen te eener en anderer zijde.

18. Drie nachten bleef hij dus met hen zamen.
Daarna verliepen negen maanden,
Een kind kreeg Amma, 't knaapje doopten zij,
Zij wonden 't in windsels, 't werd Karel genoemd,
Rood en blozend, met blinkende oogen.

19. 't Begon te groeijen en goed gedijde 't.
Hij temde stieren, timmerde ploegen,
Stichtte huizen, stelde schuren op,
Vervaardigde wagens, voerde den ploeg.

20. Toen steeg van den wagen de sleuteldraagster,
Karels verloofde, in 't kleed van geitevel.
Schoondochter heette zij, bruidstooi had zij.
Zij woonden zamen, wisselden ringen,
Spreiden bedden, bouwden een huis.

21. Tevreden waren zij, verwekten kindren,
Halr en Drengr, Hauldr, Thegn, Smiđr,
Breiđrbóndi, Bundinskeggi,
Búi en Boddi, Brattskeggr en Seggr.

22. Hun dochters droegen namen als deze:
Snót, Brúđr, Svanni, Svarri, Sprakki,
Fljóđ, Sprund en Vif, Feima, Ristill.
Uit beiden ontsproot het boerengeslacht.

———

23. Rigr ging nu regtstreeks verder,
En kwam aan een zaal, met de deur op 't zuiden;
De deur stond open, de post droeg een ring.

24. Hij stapte binnen, bestrooid was de vloer,
De echtgenooten zaten elkander aan te zien,
Vader en moeder speelden op de vingers.

25. De huisheer draaide de pees behendig,
Spande den boog en sneed zich pijlen;
De vrouw inmiddels zag naar hare armen,
Schikte de plooijen, plukte aan haar mouwen.

26. Zij droeg den sluijer, op de borst een sieraad,
Aan 't paarsch gewaad een prachtigen sleep;
De wenkbraauw was blinkender, de borst was blanker,
De hals witter dan wollige sneeuw.

27. Rigr wist beiden raad te geven;
Hij zat op de bank tusschen beiden in.
De echtlingen te eener en anderer zijde.

28. Toen kreeg moeder 't gebloemde kleed
Van deugdelijk linnen en dekte de tafel.
Zij bragt daarenboven van bloem van tarwe
De ligtste brooden en legde ze op 't kleed.

29. Zilveren schotels zette zij op,
Wildbraad en spek ook, gevogelt van 't spit,
Wijn in kannen, ook waren er bekers,
Zij dronken en koutten den dag ten einde.

30. Rigr wist beiden raad te geven,
Rigr stond op, 't bed was gereed.
Dus bleef hij bij hen drie nachten lang,
Toen ging hij verder, vervolgde zijn togt;
Daarna verliepen negen maanden.

31. De moeder baarde, verborg in zijde
Een zoon, die gedoopt den naam droeg van Jarl,
Blond van lokken, blozend van wangen,
De oogen schittrend, met slangenblik.

32. De Jarl was te huis en wies op in de zaal,
Leerde 't schild dragen, peezen draaijen,
Bogen spannen, pijlen snijden,
Spiesen werpen, lansen schieten,
Hengsten rijden, honden jagen,
Zwaarden zwaaijen, zwemmen in zee.

33. Uit het woud kwam Rigr wandlen,
Rigr kwam om hem runen te leeren,
Groette als zoon hem, gaf hem zijn naam,
Gebood hem eigenaar van adlijk goed te zijn.
Van adlijk goed en oude burgten.

34. Toen toog hij heen langs treurige wegen,
Over vogtig gebergte tot voor eene burgt,
Zwaaide er de lans en zwenkte 't schild,
Zette zijn ros aan en trok zijn zwaard;
Den strijd ving hij aan en 't veld werd rood,
Overwon den vijand, verwierf het land.

35. Zoo kreeg hij 't bestuur over achttien sterkten,
Verdeelde goederen, allen begiftigend,
Kleinodiën, kostbaarheên, kloeke paarden;
Met ringen kwistig, verdeelde hij kettingen.

36. Edelen voeren langs vogtige wegen,
Kwamen aan 't huis, aan s' hersen burgtslot.
Daar kwam de blanke, rank gebouwde
Schrandere Erna hun in 't gemoet.

37. Zij vroegen haar hand en bragten haar t' huis;
Als 's Jarlen verloofde ging zij in 't linnen.
Zamen woonden ze en waren tevreden,
Onderhielden hun stamboom en werden oud.

38. Burr was hun oudste, Barn de tweede,
Jóð en Aðal, Arfi, Mögr,
Niðr en Niðjungr, nog Sonr en Sveinn.
Die dobbelden, zwommen, op spelen bedacht.
Kundr nog was er en Konr, de jongste.

39. 's Jarlen telgen tierden welig,
Temden hengsten, tooiden schilden,
Schilden 't esschenhout, sleepen pijlen.

40. Konr, de jongste, kende runen,
Tijdsrunen, toekomstrunen:
Menschen te verbergen vermogt hij ook,
Maakte zwaarden stomp en stilde de zee.

41. Vogels verstond hij, vuur kon hij blusschen,
Zorgen wegruimen, 't gemoed tot rust brengen,
En was somwijlen als acht zoo sterk.

42. Hij streed met Rigr, den Jarl, in runen,
Kunsten gebruikte hij, beter nog kennis;
Daarmee won en verwierf hij spoedig
Den naam van Rigr en Runenkenner.

43. Konr reed door riet en wouden,
Werpspiesen wierp hij, woudvogels joeg hij.

44. Toen song een kraai, op een tak gezeten:
Wat doet gij, Vorstenzoon! op vogels te jagen?
Beter betaamde 't u, hengsten te temmen,
En legers te slaan.

54. Danr en Dampr hebben geen deglijker
Burgten noch beter bouwland dan gij:
En toch kunnen zij kielen bevrachten,
Zwaarden scherpen en wonden slaan.

Het slot schijnt te ontbreken.

§ 32. THÓRR.

Na Óđinn moet de eerste plaats onder de Asen worden toegekend aan Thórr, wiens naam, ontstaan uit Thonarr, donder, duidelijk aanwijst, dat wij in hem den God van het onweder ontmoeten, terwijl de benaming Asathórr, hem menigvuldig gegeven, ons leert, dat hij onder de Asen te huis behoort. Hij was volgens de jongere Edda [1] na Óđinn de voornaamste der Asen, heet in de oudere Edda Asabragr, de vorst der Asen, en wordt in Skirnisför [2] als zoodanig tusschen Óđinn en Freijr geplaatst, gelijk hij ook volgens de getuigenis van Adam van Bremen in den tempel te Upsala tusschen die twee Goden stond. [3] Van zijnen hoogen rang getuigen de namen Hofregin, heer van den tempel, en Hofstjóri, bestuurder van den tempel, maar meer nog die van Atli, grootvader, en Landáss, hem in Noorwegen gegeven, waar hij de Ase bij uitnemendheid was. Tacitus stelt hem met Hercules gelijk.

In de jongere Edda wordt Thórr op deze wijze beschreven: Thórr, de voornaamste Ase na Óđinn, heet Asathórr of Ökuthórr, en is de sterkste van alle Goden en menschen. Hem behoort het rijk, dat Thrúđvángr genaamd wordt, maar zijn paleis heet Bilskirnir. Dat heeft vijfhonderdenveertig kamers en is het grootste gebouw, dat ooit vervaardigd werd. Thórr heeft twee bokken, die heeten Tanngnjóstr en Tanngrisnir, en eenen wagen, waarin hij rijdt. De bokken trekken den wagen. Daarom heet hij ook Ökuthórr. Hij bezit ook drie kleinodiën, den hamer Mjölnir, dien Hrímthursen en bergreuzen kennen, wanneer hij geworpen wordt, wat niet te verwonderen is, want hij heeft menigeen hunner vaderen en vrienden den kop verbrijzeld. Zijn tweede kleinood is de krachtgordel, megingjardar genaamd. Als hij dien omspant, dan wordt zijne

[1] Daem. 21. [2] Coupl. 33. [3] Simrock, blz. 278.

asenkracht verdubbeld. Nog een derde voorwerp bezit hij, waarop hij hoogen prijs stelt; dat zijn zijne ijzeren handschoenen, die hij niet missen kan om den steel van den hamer te grijpen. En niemand is zoo wijs, dat hij al zijne groote daden vertellen kan; er zou een dag verloopen, eer al wat van hem bekend is was verhaald. [1]

Skaldskaparmál berigt, dat men Thórr moet noemen zoon van Óđinn en Jörđ, vader van Magni, Mođi en Thrúđr, man van Sif, stiefvader van Ullr, bestuurder en eigenaar van Mjölnir, Megingjarđr en Bilskirnir, beschermer van Ásgarđr en Miđgarđr, vijand van Jötunns en reuzenvrouwen, dooder van Hrungnir, Geirröđr en Thrivaldi, heer van Thjálfi en Röskva, vijand van de Midgardslang, voedstervader van Vingnir en Hlora. [2]

Namen van Thórr worden opgesteld in Skaldskaparmál. [3]

De beide door ons medegedeelde plaatsen geven ons in een kort bestek de hoofdtrekken van Thórrs karakter en bedrijven, die wij nu van naderbij moeten beschouwen.

Thórr had Óđinn tot vader, en was dien ten gevolge de broeder van Baldr en Meili, van wie de eerste ons later bekend zal worden, terwijl van den andere niets verder in onze bronnen gevonden wordt, dan dat hij een zoon van Óđinn was. [4] De namen Baldursbarmi, Meila blođi, Meila brođir, broeder van Baldr, bloedverwant, broeder van Meili, drukken deze bloedverwantschap uit. Zijne moeder was de aarde [5], en daarom kon hij Grundarsveinn, knaap van den grond, van de aarde, genaamd worden; en ook Jarđar Sunr, zoon van Jörđ heeten. De Völuspá spreekt van hem onder den naam Mögr Hlóđynjar, kind van Hlóđyn, en Fjörgynjar burr[6],

---

[1] Daem. 21.

[2] Skaldsk., hoofdst. 4; zie ook Snorra-Edda II, blz. 308, 556.

[3] Hoofdst. 75, Sn. Ed. I, blz. 553; II, blz. 473, 556, 616.

[4] Harbardsl. 10; Alvissm. 6.

[5] Aegisdr. 58.

[6] Völ. 56, bij Simrock 55. Als Fjörgyns zoon komt Thórr ook voor Harbardsl. 56.

zoon van Fjörgyn, en schijnt hem dus eene andere moeder dan de aarde, en wel twee verschillende moeders te geven. Deze schijn verdwijnt evenwel bij de opmerking, dat Fjörgyn en Hlóđyn beide namen van de aarde zijn, van welke de eerste de levendmakende, de andere de verwarmende beteekent.

Als het verblijf van Thórr kennen wij reeds [1] Thrúđheimr of Thrúđvángr, waar hij een paleis bezit, dat Bilskirnir heet. Het heeft, even als Óđinns paleis, vijfhonderdenveertig vertrekken. Schijnt uit deze laatste bijzonderheid te blijken, dat Thórr schier met Óđinn op ééne lijn moet worden gesteld, en dat de Noormannen aan beide Goden evengelijke eere toekenden: de namen Thrúđheimr en Thrúđvángr wijzen op het eigenaardige van Thórrs karakter en verrigtingen. Thorpe, die Thrúđr verklaart door digt in een gepakt, beschouwt haar als de zware opgestapelde onweerswolk, en houdt Thrúđheimr voor het land der zware onweerswolken. Dat past zeker uitnemend op den onweersgod, wiens paleis Bilskirnir, van tijd tot tijd flikkerend, heet. Toch schijnt Thorpe's opvatting niet de juiste te zijn. De beteekenis van Thrúđr is de krachtige, sterke, zoo dat Thrúđheimr het verblijf der kracht, en Thrúđvángr het krachtige land, het bouwland beteekent, waardoor Thórrs betrekking tot den landbouw wordt aangeduid.

Thórr wordt voorgesteld met verheven voorhoofd, weshalve hij Ennilángr heet, en eenen baard zoo lang, dat hij dien schudden kan in zijnen toorn. [2] Aangaande zijne kleeding verwijt hem Harbarđr, dat hij er armoedig uitziet, met bloote beenen, zonder broek, alsof hij een beereleider was. [3] Wij zullen later zien, dat deze woorden op den God alleen in den winter van toepassing zijn. Anders geeft zijn geheele voorkomen den indruk van moed en kracht, en bewijst dat men hem teregt Thrúđugr Áss, den kloekmoedigen, streng gezinden Ase noemt. Hij is dan ook waarlijk van alle Goden en menschen de

---

[1] Zie blz. 49, 52. [2] Thrymsk. 1, 27. [3] Harbarđsl. 6.

sterkste [1]; hij breekt met zijne handen eenen forschen stier den kop af, draagt een geheel schip, met al het scheepstuig en daarenboven nog twee walvisschen van het strand naar huis, en drukt zijne voeten door den bodem van het schip, zoodat hij op den bodem der zee staat, en met het hoofd tot in de wolken reikt [2]. Ook aan moed en voortvarendheid ontbreekt het hem niet. Men weet van hem, dat hij niet lang met handelen talmt, wanneer hij hoort van dingen, die zijnen toorn gaande maken, dat hij het niet bij dreigen laat, maar ook toeslaat; [3] men kent hem als Ramr of Rammr, den sterke, Thrúđar Áss, den God der kracht, Einheri, den alleen strijdenden held, Björn, den beer, en Ása-Hetja, den held der Asen. Zijn honger en dorst evenaren zijne kracht. Bij Hymir at hij alleen twee ossen voor zijn avondmaal, bij Thrymr acht zalmen, eenen os en al het suikergebak, dat voor de vrouwen bestemd was. Hij dronk bij die gelegenheid ook drie kuipen mede, maar nog meer toen hij zich bij Útgarđloki bevond, en daar uit de zee dronk, met zoo geweldige teugen, dat nog daags daarna eene diepe ebbe zigtbaar was [4].

Tot de uitrusting van Thórr behooren drie stukken, zijn hamer, zijn gordel en zijne handschoenen. De handschoenen, die van ijzer zijn, en daarom Jarnglófar heeten, bezigt hij om zijnen hamer te grijpen en te slingeren, maar ook, om tegen hem geworpene voorwerpen, zelfs gloeijende bouten, te vangen en terug te slingeren; als drager van dat beschermend middel wordt hij Harđgleifnir genoemd. Den gordel, megingjarđar geheeten, spant hij om, ten einde zijne kracht te verhoogen. Hij kan dien zoo sterk aantrekken, dat hij er zijne krachten mede verdubbelt. Naar hem draagt hij den naam van Gjarđarnjótr of Gjarđvenióđr, die den gordel gebruikt. Maar verreweg het voornaamste stuk, zijn eigenlijk wapen,

---

[1] Harbarđsl. 10; Daem. 21. [2] Hymiskviđa. [3] Aegisdr. 64; Völ. 30. [4] Hymiskv. 15; Thrymskv. 24; Daem. 47.

was de hamer, zooals wij weten [1] door Brokkr vervaardigd, en toegerust met het vermogen om ieder voorwerp, onverschillig welk, te treffen, nooit zijn doel te missen, van zelve in de hand van zijnen eigenaar terug te keeren, en zoo klein te worden, dat deze hem in den boezem bij zich dragen kon. Mjölnir, verbrijzelaar, heet die hamer, en wij hebben de Gylfaginning hooren zeggen, dat de Jötunns hem wel kennen; want dat hij menigeen uit hun midden den kop verpletterd heeft. Met dien hamer slaat Thórr reuzen en reuzenvrouwen; dien werpt hij met zooveel kracht, dat hij door alles henen vaart. Maar hij had ook eene andere en meer vreedzame beteekenis; hij werd gebruikt om bruidsparen te wijden en den echt te voltrekken, gelijk uit de Thrymskviđa, coupl. 30, blijkt, waar hij te dien einde der bruid in den schoot gelegd wordt. Voorts werd ook de brandstapel, voor een lijk opgetast, met den hamer gewijd, zooals ons de Gylfaginning, Daem. 49, verhaalt, dat door Thórr ter gelegenheid van Baldrs uitvaart geschiedde. Eindelijk werd nog de hamer gebezigd om bezit te nemen van land, en van die bezitname was het wettige symbool, dat men over het land naar verschillende rigtingen den hamer wierp.

Thórr is niet gewoon gelijk de andere Asen te paard te rijden. Hij gaat in den regel te voet, en wanneer hij dan stroomen op zijnen weg ontmoet, waadt hij er door, terwijl men anders gewoon was te paard er over te zwemmen. Zoo moet hij dagelijks een viertal stroomen doorwaden, ten einde zich naar het gerigt bij den eik Yggdrasill te begeven [2]. Niet altijd echter schijnt hij tot zulke watertogten in staat te zijn; althans Harbarđsljóđ beschrijft hem als aan het strand van eene zeeëngte staande, met den wensch om door den veerman te worden overgezet. Maar de veerman weigert hem den overtogt en hij moet terug.

Wanneer Thórr niet te voet gaat, dan bedient hij zich van zijne

---

[1] Zie blz. 195, 196. [2] Grimn. 29.

kar, door twee bokken getrokken. Die kar draagt denzelfden naam als de bliksem en wordt Reiđ genoemd, terwijl de bokken Tanngnjóstr, tandeknarser, en Tanngrisnir, met van elkaar verwijderde tanden, heeten. Hoe Thórr aan kar en bokken komt is gemakkelijk te verklaren. Het geluid van den rollenden donder is niet ongelijk aan dat van eene kar, die over eenen harden bodem rijdt, en dat de kar werkelijk de donderwagen is, wordt door haren naam duidelijk genoeg aangewezen. Om haar bezit heet Thórr Oekuthórr, Thórr met den wagen, Eindriđi, die alleen rijdt, Reiđatyr, de wagengod, Vagnaver, de wagenwachter. Dat de kar wordt voorgesteld als door twee bokken getrokken, meent Simrock daaruit te moeten verklaren, dat de geit den mensch het verst op het hooge gebergte volgt [1]. Het komt ons voor, dat de graauwe kleur der onweerswolken, die aan het lange graauwe, soms geelachtig grijze haar der bokken het meest doet denken, eene veel eenvoudiger verklaring oplevert. De bokken trekken den God en zijne kar zoo vaak hij uitrijden wil; maar des avonds slagt hij ze en bereidt er zijnen maaltijd van, terwijl zij den volgenden morgen weer gezond en frisch op stal staan. Daarover spreekt het begin der uitvoerige mythe van Thórrs reis naar Útgarđr, waarmee wij ons reeds hebben bezig gehouden, toen wij over de reuzen handelden, zonder echter den aanvang mede te deelen. Oekuthórr, zoo verhaalt de Gylfaginning [2], vertrok met kar en bokken, vergezeld van den Ase, die Loki heet. Tegen den avond kwamen zij bij eenen boer, en kregen daar nachtverblijf. Dien zelfden avond nam Thórr zijne bokken en slagtte ze beiden. Vervolgens trok hij hun de huid af en wierp ze in den ketel, en toen ze gaar waren, zette Thórr zich met zijne reisgenooten aan den maaltijd. Thórr noodigde den boer met vrouw en kinderen aan tafel; die kinderen heetten Thjálfi en Röskva. Thórr spreidde de huiden van de bokken op eenigen afstand van het vuur uit, en beval, dat

---

[1] Simrock, blz. 284. [2] Daem. 44.

de boer en diens huisgenooten de beenderen op de huiden zouden werpen. Thjálfi, de zoon van den boer, die het dijbeen van eenen bok in de hand had, sloeg er met zijn mes op en brak het om er het merg uit te nemen. Na den nacht aldaar te hebben doorgebragt, werd Thórr omstreeks het begin der vierde wacht, vóór het aanbreken van den dag wakker, stond op, kleedde zich, wijdde de bokkehuiden met zijnen hamer, zoodat de dieren weer opsprongen. Een echter was aan een der achterpooten lam. Toen Thórr dit bespeurde, zeide hij, dat de boer of zijne huisgenooten de beenderen van den bok zeker onvoorzigtig behandeld hadden; want hij voelde, dat het dijbeen gebroken was. Om kort te gaan, ieder kan denken, hoe verschrikt de boer werd, toen hij Thórr de wenkbraauwen over de oogen zag laten zinken; want hoe weinig er ook van de oogen zigtbaar bleef, hij dacht voor hun geflikker in den grond te zullen zinken. En Thórr kneep den steel van zijnen hamer zoo geweldig, dat zijne knokkels er wit van werden. De boer liet, zoo als te raden was, al zijne huisgenooten luide jammeren, om vergiffenis smeeken, en al wat zij hadden, tot schadevergoeding aanbieden. Toen Thórr hunne vrees zag, bedaarde zijn toorn, en nam hij tot verzoening de beide kinderen van den boer, Thjálfi en Röskva, die toen in zijne dienst traden en hem sinds altijd vergezellen. Op deze mythe komt in Hymiskviða eene toespeling voor, maar daar wordt Loki genoemd als degene, die de lamheid van den bok veroorzaakt had [1]. In strijd met het boven vermelde is dit echter niet. Loki schijnt er voor te komen als de booze raadsman, die Thjálfi op het denkbeeld bragt om het been van den bok te breken, en Thjálfi als de dader. Althans, er wordt in dit lied gewaagd van eene schadevergoeding, door den boer gegeven.

Kar en bokken, Thjálfi en Röskva doen Thórr als den God van het onweder kennen. In den donder ratelt zijn kar over de bergen; de

[1] Hymisk., Coupl 36, 37.

graauwe onweerswolken trekken haar. Die wolken worden telkens verteerd, maar staan den God altijd weer op nieuw ten dienste. Thjálfi, wiens naam eenen dienenden geest beteekent, is de bliksemstraal, wiens snelheid in Röskva, de vlugge, is gepersonifiëerd. En de verlamming van den bok, 't zij dan door Tjálfi, den bliksemstraal, of door Loki, het vuur, veroorzaakt, teekent ons voor oogen het langzaam, talmend heen en weer drijven van de onweerswolken, wanneer eenmaal de bliksemstralen losgebroken zijn.

Wanneer Thórr, als Hafradrottin, heer der bokken, of Hafranjótr, gebruiker der bokken, daar henen vaart, dan mag hij wel den naam van Rymir, den gedruischmaker, voeren. Immers, dan stuiven onder hem de vonken, dan beven, dreunen en splijten de rotsen, en de aarde slaat aan 't steunen. [1] Met groote snelheid, als een gevleugelde God, Vingthórr, stuift hij voort, te midden van eenen blakenden gloed rijdt hij over den hemel, Hlórriđi.

De onweders komen in het Noorden van 't westen op, en drijven naar 't oosten af. Van daar dat Thórr menigmaal wordt voorgesteld, als op reis naar het Oosten. Dat ziet dan op die tijden van het jaar, waarin men geene onweders heeft. Zoo was hij in 't Oosten ten tijde van Aegirs gastmaal, en tijdens het verdrag der Asen met den bouwmeester, en kwam hij van eenen togt naar het Oosten terug, toen hij den veerman te vergeefs verzocht hem over de zeeëngte te zetten. [2] Op zulke tijden gaat hij altijd de Jötunns en hunne vrouwen bestrijden; want de onweersgod is hun onverbiddelijke, ijverigste en magtige vijand. Daarom heet hij ook Jotnadólgr, vijand der Jötunns, Jotna otti, schrik der Jötunns, en Mellu dólgr, vijand der reuzin. Als zoodanig kennen hem dan ook de reuzen en reuzinnen; zij weten dat hun einde nabij is, als zij zich voor hem niet in acht nemen, en daarom is Thórr bij hen in den ban en vogelvrij ver-

---

[1] Aegisdr. 55; Thrymsk. 21. [2] Harbarđsl. 1; Aegisdr. voorrede; daem. 42.

klaard.[1] Daar nu de reuzen berggevaarten zijn en woeste, vernielende natuurkrachten, en de reuzinnen bruisende stormwinden of vernielende zeegolven, komt Thórr, als derzulken vijand en rustelooze verdelger, van zelve voor in het karakter van eenen vriend en weldoener der menschen, als de verdediger en beschermer der Asen, en verdient hij alleszins de namen Veođr, verdediger, Harđveorr, sterke verdediger, en Miđgarđs Veorr, verdediger van Miđgarđr. Hij vernielt rotsen, keert stroomen, verdrijft den winter met zijn ijs en zijne stormen, bouwt bruggen, maakt de velden vruchtbaar, is de God van huwelijk, landbouw en vasten, veiligen eigendom. Dat de God van het onweder, met zijne woeste kracht, zijnen ontembaren moed en zijnen geweldigen hamer, bij de Noormannen een oorlogsgod moest worden, dat spreekt wel van zelve; maar ook in die hoedanigheid verloochent Thórr zijn karakter niet. Ook zoo blijft hij de vriend der landbouwers. Want terwijl de gesneuvelde vorsten als Einheriar naar Óđinn gaan, zijn de gevallene knechten voor Thórr.[2]

Thórr is de echtgenoot van Sif, die, zoo als wij later zullen zien, eene personificatie van de aarde is. Zij bragt hem haren zoon Ullr ten huwelijk mede, zoodat Thórr diens stiefvader werd. Met haar had hij eene dochter Thrúđr, die wij reeds als de krachtige leerden kennen, en naar wier naam Thrúđvángr, het krachtige bouwland, heet. Van eene andere vrouw, Jarnsaxa, ijzerhout, d. i. de ploeg, had hij twee zonen, Magni en Móđi, magt en moed. Er worden ook nog twee pleegkinderen[3] van Thórr genoemd, Vingnir en Hlóra. Wie deze laatsten zijn, vinden wij niet nader aangewezen. Het zou kunnen zijn, dat zij onder andere namen Thjálfi en Röskva moeten aanduiden. Althans de namen hebben dezelfde beteekenis. Vingnir is de gevleugelde en Hlóra de vonkelende, zoo

[1] Harbarđsl. 10, 12; Hymisk. 11, 14; Hyndl. 4. [2] Harbarđsl. 24, 29.

[3] Zij zouden ook als zijne pleegouders of pleegbroeder en zuster kunnen worden opgevat. Fostra toch beteekent zoowel pleegvader als pleegkind of pleegbroeder.

als Thjálfi de bliksemstraal en Röskva de vlugge is. Slechts zouden dan de eigenschappen van vlugheid en gloed juist in omgekeerde verhouding zijn toegekend. Magni en Móđi, de zonen van den ploeg, kenmerken Thórr als den God van den landbouw. Daarmede laat zich ook zijn huwelijk met de aarde uitnemend rijmen, en de dochter, uit dat huwelijk geboren. Gelijk Thórrs verblijf het krachtige bouwland is, zoo is ook Thrúđr de krachtige, namelijk de zaadkorrel. Die is met den dwerg van onder den grond verloofd, toevertrouwd aan de onderaardsche magten, die daar leven, werken en scheppen. Maar duurzaam mag zij niet onder den grond blijven, hare vaste woning is niet bij de dwergen. Zij moet als plant naar het zonnelicht terugkeeren. Thórr verbreekt het voorgenomen huwelijk, en misleidt Alviss door hem op te houden tot den dageraad.

Wij hebben nu bijeen verzameld wat hier en daar verstrooid aangaande Thórr wordt gelezen. Uit hetgeen wij vonden is ons zijn beeld als onweersgod duidelijk genoeg geworden. Oekuthórr met kar en bokken, met zijne gezellen Thjálfi en Röskva staat als een beeld met scherpe omtrekken voor ons. Ook bleek het ons, dat de onweersgod van grooten invloed werd geacht op landbouw en ontginning, op beschaving en welvaart. Maar dat men werkelijk aan Thórr, indien hij thans nog vereerd werd, stoomvaart en spoorwegen, tunnels en telegraphen, en al wat de hedendaagsche industrie merkwaardigs oplevert, dank zou weten, zoo als Simrock verzekert, dat bleek ons nog niet. Dat zal ons echter duidelijk worden, wanneer wij onze aandacht wijden aan de talrijke mythen, waarin Thórr de hoofdpersoon is. Geen God gaf tot zoo vele aanleiding als hij. Wij hebben met meer dan éène van die reeds kennis gemaakt, maar zullen van de reeds besprokene ten deele nog den zin hebben te verklaren, aan anderen nog onze aandacht moeten wijden, en dan uit alles opmaken, wat zij gezamentlijk van Thórr hebben te berigten. Drie liederen der oude Edda hebben op Thórr betrekking, behalve het Alvissmál,

dat wij reeds mededeelden. Zij zijn het, die ons de voornaamste mythen doen kennen. Vooral het Harbarđsljóđ weet van verscheidene te gewagen. Wij beginnen daarom met dat lied mede te deelen, om daarna een voor een de mythen, daarin vermeld, te behandelen.

HARBARĐSLJÓĐ.

Thórr keerde van eenen togt naar het Oosten terug, en kwam bij eene zeeëngte. Aan den tegenovergestelden oever stond de veerman met het schip. Toen riep

Thórr.

1. Wat knecht der knechten kan 't zijn daar ginder?

Harbarđr.

2. Wat vent der venten vraagt dat zoo luid?

Thórr.

3. Zet gij me over 't water, 'k zal u dan trakteren;
Kost, wat keurig, draag ik in den korf hier bij mij.
Rustig at ik, eer 'k van huis ging,
Haring en haverpap; 'k heb daar nog van.

Harbarđr.

4. Magtig voorbarig prijst ge uwen maaltijd,
Man! in onwetendheid.
Donker ziet het er, denk ik, te huis uit;
Dood toch is uwe moeder.

Thórr.

5. Geeft nu gij mij berigt van 't grootste,
't Droevigst te ontdekken, den dood mijner moeder?

Harbarđr.

6. Zeker bezit gij, geen drietal zaten:
Met bloote beenen, in bedelaarsplunje
Zie ik u, zelfs, ja, zonder broek aan.

Thórr.

7. Stuur uw pont naar hier maar, 'k wijs u hier de reede;
Maar van wien is 't schip aan wal daar?

Harbarðr.

8. Hildólf heet hij, heer van 't veer hier.
Een rappe bewoner van Raðseysund;
Geen boef, gebood hij, brengt ge over 't water,
Geen dief, maar deugdzame deeglijke lieden.
Wilt ge over 't water, zoo zeg wat uw naam is.

Thórr.

9. Hoewel met heel mijn huis hier vogelvrij,
Zal 'k niet zwijgen. De zoon van Óðinn,
Meili's broeder, Magni's vader,
Staat hier, Ving- Thórr, sterkste der Asen,
Naar uwen naam vraag nu op mijn beurt ik.

Harbarðr.

10. Harbarðr heet ik, 'k verheel mijn naam niet.

Thórr.

11. Doet ge geen kwaad, waar zou 't voor dienen?

Harbarðr.

12. Al doe ik kwaad, toch dien ik mijn leven
Voor uws gelijken goed te beschermen,
Of 'k was gaauw veeg.

Thórr.

13. 't Lijkt mij te lastig door 't water te loopen,
Mijn kleed te bederven. Kwam 'k aan d' overkant,
'k Loonde u leelijk uw laffe spottaal.

Harbarðr.

14. Stand houd ik hier, 'k zal hier u wachten!
Ge ontmoettet geen moediger sinds Hrungnirs moord.

Thórr.

15. Denkt ge nu daaraan, dat ik met Hrungnir streed,
Den sterken Jötunn, wiens hoofd van steen was?
Toch liet 'k hem tuimlen, en trof hem doodlijk.
Wat deedt in dien tijd gij, Harbarðr?

Harbarðr.

16. 'k Bevond mij bij Fjölnir vijf volle winters,
Op een eiland, dat algroen heet.
Vechten en vijanden vellen konden we er.
Allerlei uitvoeren, aardig kozen.

Thórr.

17. Hoe hebben zich uw vrouwen gehouden?

Harbarðr.

18. Vlugge vrouwen waren 't, vriendlijker mogten zij wezen,
Schrander waren zij, inschiklijker mogten zij wezen;
Strikken uit zand strengelden zij daar,
Groeven uit diepe dalen den grond.
Alleen ik was allen te slim af,
Maakte kennis met zeven zusters,
Genoot van allen de liefde en den lust.
Wat deedt in dien tijd gij, Thórr?

Thórr.

19. Ik doodde Thjassi, den vermeetlen thurse,
Van Alvaldi's zoon wierp ik de oogen
Aan den heldren hemel;
De waarmerken werden zij van mijn werken,
Zigtbaar voor aller oogen.
Wat deedt in dien tijd gij, Harbarð?

Harbarðr.

20. Liefde genoeg genoot ik van nachtrijdsters,
Die 'k listig haar mannen wist te ontlokken.
Hlébarðr houd ik voor een harden Jötunn:
Hij vertrouwde zijn tooverstaf mij,
En ik ontstal hem 't verstand.

Thórr.

21. Leelijk beloondet gij
Toen goede gaven.

Harbarðr.

22. 't Wordt s'andren winst steeds wat s'eenen schade is
In zoo iets zorgt elk voor zich zelve.
Wat deedt in dien tijd gij, Thórr?

Thórr.

23. 'k Was in 't Oosten en sloeg van de Jötunns
De booze bruiden, die bergwaarts gingen.
Te magtig mogt anders hun menigte worden,
De menschen in Midgarð mogten bezwijken.
Wat deedt in dien tijd gij, Harbarðr?

Harbarðr.

24. In Valland was ik, wachtte op strijd;
'k Bragt vorsten in vijandschap, niet weer tot vrede:
De vorsten, die vallen, varen naar Óðinn,
De knechten trekken naar Thórr.

Thórr.

25. Gij zoudt onder de Asen onbillijk deelen,
Kondt naar uw wil gij werken.

Harbarðr.

26. Magt heeft Thórr wel, maar moed ontbreekt hem.
Uit vrees en lafheid liept ge in den handschoen,
En wildet vergeten een God te zijn.
Hoe bang waart ge! gij waagdet van angst niet
Een vin te verroeren, uit vrees, dat Fjalarr 't hoorde.

Thórr.

27. Harbarð, gij hondsvot! naar Hel zou 'k u zenden,
Als 'k maar over 't water was.

Harbarðr.

28. Waartoe over 't water, waar gij niets hebt te maken?
Wat deedt gij toen, Thórr:

Thórr.

29. In 't Oosten was ik en weerde eenen stroom.
Svarangs zonen bestookten mij hevig.
Met steenen wierpen zij, maar wonnen er weinig mee:
Zij moesten om vrede 't eerst mij vragen.
Wat deedt in dien tijd gij, Harbarð?

Harbarðr.

30. Ik was in 't Oosten, met ééne koosde ik,
Met een schoone stoeide ik en sprak met haar lang:
De bloeijend blozende vervulde 't met blijdschap.

Thórr.

31. Vriendlijke vrouwen vondt gij daar dus.

Harbarðr.

32. 'k Had daar uw hulp, Thórr! moeten hebben,
Om er een schalksche schoone te schaken.

Thórr.

33. Had ik er lucht van, 'k leende u die gaarne.

Harbarðr.

34. 'k Had me op u verlaten; of misleiddet ge mij?

Thórr.

35. Ben ik een valschaard, als in 't voorjaar een schoen?

Harbarðr.

36. Wat deedt gij, Thórr! in dien tijd?

Thórr.

37. Berserkerbruiden bedwong ik op Hlésey.
Die maakten 't erg, zij bedrogen allen.

Harbarðr.

38. Daar deedt gij slecht aan, vrouwen te dooden.

Thórr.

39. Wolvinnen waren 't, waarlijk geen vrouwen;
Zij sloegen mijn schip los, dat ik geschoord had,
Zij dreigden met knodsen, verdreven Thjálfi.
Wat deedt in dien tijd gij, Harbarð?

Harbarðr.

40. 'k Was bij den troep, die herwaarts optoog,
Vanen voerde om spiessen te verwen.

Thórr.

41. Wat? gij gewaagt er van, dat ge ons geweld aandeedt!

Harbarðr.

42. Met gouden armband wil ik 't boeten,
Zoo als scheidsregters 't zullen beschikken.

Thórr.

43. Zeg, waar borgdet ge die bijtende woorden?
'k Hoorde schaars scherpere.

Harbarðr.

44. Aan de ouden ontleende ik ze,
Die in de wouden wonen.

Thórr.

45. Den graven geeft gij goede namen,
Als gij ze woudwoningen noemt

Harbarðr.

46. Zoo denk ik over zulke dingen.

Thórr.

47. Uw kijven bekomt u waarlijk kwalijk,
Als ik door 't water kom waden,

Harder hoor ik u huilen dan wolven,
Als mijn Mjölnir met magt u treft.

Harbarðr.

48. Sif bergt te huis een boel, dien ge bij haar kunt vinden.
Die — veel gevoeglijker — voele uwe kracht.

Thórr.

49. Wat maar kan krenken, naar 't voor den mond komt,
Laffe lummel! spreekt ge, 'k weet dat gij liegt.

Harbarðr.

50. 'k Weet dat ik waarheid spreek. Traag op den weg zijt gij.
Gij waart ver weg reeds, wisseldet ge uw gestalte.

Thórr.

51. Harbard, hondsvot! gij hieldt mij hier op.

Harbarðr.

52. Thórr, vertrouw ik, laat op zijn togten
Zich door een herder niet houden.

Thórr.

53. Harbard, hoor! roei herwaarts de pont aan,
Houd op met hekelen, haal Magni's vader!

Harbarðr.

54. Ga gij uws weegs maar, 'k weiger u de overvaart.

Thórr.

55. Wijs mij den weg dan, al wilt ge mij niet halen.

Harbarðr.

56. 't Is te weinig om te weigren, de weg is lang.
Een uur naar den paalweg, een uur naar den steenweg,
Rigt u niet regts, tot gij Verland bereikt.
Daar moet Fjorgyn haar zoon ontmoeten,
Den weg hem wijzen naar Óðinns woning.

Thórr.

57. Kan ik er komen van daag?

Harbarðr.

58. Met magt en moeite moogt ge er komen,
Zoo dunkt het mij, terwijl 't nog dag is.

Thórr.

59. Gij spreekt slechts spottend, wij staken 't gesprek:
Uw weigering wordt wel later gewroken.

Harbarðr.

60. Ga gij uws weegs met alle booze geesten!

Het is een zonderling lied, dat wij daar mededeelden, en vol van allerlei moeijelijkheden. Het wordt evenwel verstaanbaar, wanneer wij er op letten, dat Harbarðr, de veerman, Óðinn vertegenwoordigt. Dat blijkt vooreerst uit zijnen naam, een der bijnamen van Óðinn, dan daaruit, dat hij zegt in dienst te staan van Hildólfr, d. i. de geest van den oorlog. Eindelijk is het te zien uit de krijgsbedrijven, liefdes-avonturen en tooverijen, waarop Harbarðr zich beroemt, en waarin wij zonder moeite Óðinns karakter en bedrijven herkennen. Óðinn, als de God van den oorlog, wordt derhalve in ons lied tegenover Thórr gesteld. Thórr komt van het Oosten, en wel over het water, maar kan of durft er niet door te waden, wat hij anders zonder bedenken pleegt te doen. De onweders komen tegen den zomer, uit het westen op en drijven naar 't oosten. In den winter vertoonen zij zich niet. Dat drukt de oud-noordsche dichter uit door te zeggen, dat Thórr afwezig is en zich op eenen togt naar het Oosten bevindt. Gedurende dien wintertijd staat het met Thórr slecht. Hij is dan haveloos en van magt ontbloot. In ons lied nu komt Thórr van het Oosten, dus uit den winter, en daarop doelt al wat Hildólfs veerman spottend tot hem zegt. Hij wil hem niet over 't water zetten, en hoewel hij zijne magt zeer goed kent en ook vreest, durft hij hem nu vrijmoedig te tarten; want hij weet, dat Thórr thans niet bij magte is door den stroom te waden en hem te bereiken. Hij zegt hem ook, dat hij zijnen spijsvoorraad niet te voorbarig roemen moet. Daar zal spoedig genoeg een einde aan komen, omdat zijne moeder dood is, omdat de aarde, in den winter van groei, kracht en vruchtbaarheid beroofd, als levenloos neerligt. Hij wijst hem ook op zijne schamele plunje, waarin eveneens eene toespeling ligt op de armoede van het onweer in den winter. Het wegkruipen in den handschoen van Skrýmir op reis naar Útgarðr kan ook met het verdwijnen der onweders in den winter in verband gebragt worden, gelijk even zoo de eindelijke weigering van den overtogt.

Een schamper woord van Harbarðr blijft nog onverklaard. Hij ver-

telt aan Thórr, dat Sif te huis in zijne afwezigheid eenen boel verbergt. Wat kan dat beteekenen? In Aegisdrekka wordt aan Sif iets dergelijks verweten, en wel door Loki, die zegt zelve haar boel te zijn geweest[1] Deze plaats verklaart de andere in Harbarđsljóđ. Loki, de vuurgod, boeleert met Sif in Thórrs afwezigheid, en wordt door haar verborgen gehouden. Met andere woorden, des winters, als er geene onweders zijn, houdt de aarde in hare donkere woning de warmte verborgen en boeleert met deze.

Eindelijk geeft Harbarđr aan Thórr, die naar huis wenscht te gaan, den raad om steeds het pad links te houden, tot daar, waar zijne moeder hem den weg naar huis zal toonen. Ook dat sluit met al het voorgaande. Wanneer Thórr van het Oosten kwam, dan stond hij met het aangezigt naar het westen. Ter linkerzijde afslaande, begeeft hij zich derhalve naar het Zuiden, naar het warme land, en daar vindt hij zijne moeder levendig en wakker, de aarde gereed, om hem te ontvangen en te geleiden.

Er is dus wel geen twijfel aan, of in ons lied staan Óđinn, als de oorlogsgod, en Thórr, als de God van het onweder, tegenover elkander. Zij roemen tegen elkander, en dingen af op de waarde van elkanders daden, die zij elkander optellen. Thórr is daarbij in het nadeel, omdat hij in den winter verschijnt, wanneer hij niet veel vermag. Intusschen is het Harbarđsljóđ bij uitnemendheid geschikt, om beider Goden daden te doen kennen. Met Óđinn hebben wij ons niet meer op te houden; wat Thórr betreft beschouwen wij nader.

Het zijn zes avonturen van Thórr, waarvan ons lied melding maakt. Drie daarvan worden alleen hier gevonden. Thórr overwon in het Oosten booze reuzenbruiden, die bergwaarts gingen. Hij doodde haar, omdat het spoedig met de menschen gedaan zou zijn, wanneer die allen in leven bleven. Van die reuzenbruiden weten wij niets naders;

---

[1] Aegisdr. 54.

maar dat zij stormende winden moeten zijn, stormende golven, of loeijende vlammen, dat mogen wij veilig aannemen. Dat leerde ons het raadselspel tusschen Gestr, den blinde, en koning Heidrek. Hier, waar de reuzenbruiden bergwaarts gaan, kunnen zij kwalijk iets anders dan in 't gebergte loeijende stormen zijn, stormen van den winter, die Thórr gedurende zijne afwezigheid naar 't Oosten, aldaar bedwong. Hij komt hier derhalve voor als de God, die aan den barren stormrijken winter een einde maakt, en het zachtere, stillere voorjaarsweder aanbrengt, opdat de winter niet aanhoude en met zijn woest geweld de menschen in ellende storte.

Thórr werd in het Oosten, terwijl hij bezig was eenen stroom te keeren, door Svarangs zonen overvallen, die hem met steenen wierpen, maar toch weldra om vrede bidden moesten. Ook van dit avontuur wordt elders niets gevonden. Volgens Uhland [1] beteekent de naam Svarang benaauwer, en zijn Svarangs zonen, die Thórr met steenen werpen, zonder hem te schaden, de hagelbuijen, die op den God van den landbouw nederkletteren, zonder hem te kunnen overwinnen, en Thórr komt dus ook hier voor als de Godheid, die wilde bergstroomen afdamt en afleidt, zoodat zij de akkers niet overstroomen, en de vernielende hagelbuijen verdrijft, die 't plantsoen en graangewas zouden verpletteren.

Ten derde doodde Thórr op Hlésey berserkerbruiden, bruiden van woedende, dolzinnige strijders, die veeleer wolvinnen dan vrouwen mogten heeten. Hij had op Hlésey zijn schip aan wal gezet en op schragen geplaatst; maar zij sloegen hem dat los, vielen hem en zijne makkers aan met ijzeren knodsen en joegen Thjálfi weg. De berserkerbruiden kunnen slechts de schuimende golven der onstuimige zee beteekenen, die de kusten beuken als met slagen van ijzeren knodsen. Die bestormden Hlésey, d. i. of in 't algemeen het eiland in zee, of

---

[1] Zie Simrock: die Edda enz., blz. 420.

een bepaald eiland, dat den naam Lessö draagt, en in 't Kattegat tegenover de noordoostelijke kust van Denemarken, ten zuidoosten van Frederikshavn gelegen is. Thórr had daar zijn schip op schragen gezet. Hij had er met andere woorden zijn verblijf gevestigd en zijnen invloed doen gelden, door het land te doen bebouwen. Thjálfi was er met hem, maar werd door de berserkervrouwen verjaagd. Van Thjálfi nu wordt in een aanhangsel van de wet van Gothland verhaald, dat hij het eiland Gothland ontdekt heeft, 't welk toen nog maar alleen des nachts boven water lag, om des daags door de vloeden te worden overstelpt. Het was er dus eene altijd durende duisternis; maar Thjálfi bragt er het eerst het vuur, en van dien tijd af zonk het eiland niet meer onder water. [1] De zin van deze legende is wel, dat Thjálfi Gothland ontdekte en er het vuur, het haardvuur, m. a. w. de eerste bevolking en ontginning, bragt. Thjálfi verjagen, dat zou dan beteekenen de bewoners verjagen, het haardvuur verdrijven, de sporen van ontginning en aanbouw vernietigen. Iets dergelijks moet dan ook door het losslaan van Thórrs schip worden uitgedrukt, en de God van 't onweer treedt hier derhalve voor ons op als degene, die de woeste, vernielende golven beteugelt en de stormende baren belet het reeds ontgonnen en bewoonde land weer woest en onbewoonbaar te maken.

Is nu Thórr, als de bestrijder en overwinnaar van stormen en hagelslag, van overtrooming door bergstroomen en zeegolven bij uitnemendheid geschikt om de God van den landbouw te zijn, de schutspatroon der boeren: het blijkt uit de andere in Harbarđsljóđ vermelde mythen, dat hij werkelijk den landbouw beschermde.

In de eerste plaats wordt het gebeurde met Hrungnir vermeld. Het verhaal, dat Skaldskaparmál daarvan geeft, is ons reeds bekend [2], maar de verklaring gaven wij nog alleen ten opzigte van

[1] Zie Lex. Myth. op den naam Thjálfi.

[2] Zie blz. 81—85.

den reus, in wien wij een berggevaarte erkenden. Tegen dit berggevaarte, met zijne kruin van steenen, zijne rotswanden en losliggende steenklompen, stuift Thórr in volle kracht en woede ten strijd. Terwijl hij daarheen vaart met den hamer in de hoog verheven vuist, flikkeren rondom hem de bliksemstralen, en kraken de donderslagen. Zoodra Thórrs wapen de steenklompen van het berggevaarte treft, splijten die in stukken, en rollen vergruisd naar beneden in de vlakte; maar een deel daarvan slaat Thórr in het hoofd. Met andere woorden: er rollen steengevaarten over het bebouwde land, en blijven daar steken. Ook de kruin van den berg wordt door het onweer verbrijzeld, en nu valt de reus, maar met den voet over den hals van Thórr henen. Dat wil zeggen: zware bergmassa's storten over het bouwland heen. Die kan Thjálfi niet uit den weg ruimen. De bliksemstralen zijn niet in staat den akker van de steenmassa te zuiveren. Dat vermag alleen Magni, de kracht, zoon van Thórr en Jarnsaxa, de zoon van den ploeg, de veelvermogende landbouw, die er ten laatste in slaagt, het land te reinigen van steen en puin, en het tot vruchtbaar bouwland te vormen.

Intusschen zit nog altijd de slijpsteen in Thórrs hoofd! In weerwil van al wat ploeg- en landbouw vermogen, blijft er toch hier en daar nog een zwaar steengevaarte in den grond steken. Dat zal Gróa, de vrouw van den sterken Örvendill, er door hare tooverliederen uit wegnemen. Gróa is de groeikracht, die, verbonden met Örvendill, het zaad, dat in de aar woont, wonderen kan verrigten tot zuivering van het land. Zij bragt het echter niet verder, dan dat de steenklomp los geraakte, en, zegt de mythe, dat kwam, doordien Thórr, al te voorbarig in zijne hoop, dat hij den steen, die zich reeds bewoog, voor goed kwijt zou raken, in zijne dankbaarheid Gróa voor hare dienst wilde beloonen met het berigt, dat zij haren man spoedig te huis mogt verwachten; want dat hij hem in eene mand op zijnen rug uit Jötunnheim had gedragen, waarbij hem evenwel eene teen bevroren was, die nu als ster aan den hemel

prijkte. Wij hebben hier weer eene nieuwe mythe. Thórr heeft Örvendill, het zaad, door den winter geholpen, uit Jötunnheim, het onderaardsch verblijf, weer aan 't licht gebragt. Maar hij heeft niet kunnen beletten, dat Örvendill eene teen te vroeg door den mand stak, dat de jonge spruit van het koren te vroeg, eer de barre winter ten einde was, door de aardkorst boorde, en dien ten gevolge bevroor. Intusschen heeft Thórr, door aan den winter een einde te maken en zijne stormen te bezweren, Örvendill gered. Gróa mag hem nu spoedig te huis verwachten. Korenzaad en groeikracht der aarde zullen nu weldra, zamen verbonden, in den zomer eenen oogst kunnen voortbrengen.

Bleek het ons vroeger reeds, dat Thórr, als God van het onweer, met landbouw en ontginning ten naauwste verbonden was, uit deze mythe zien wij ten duidelijkste, dat hij met den landbouw op het innigst zamenhangt. Ja, het is hier zelfs zoo, dat Thórrs hoofd de bebouwde akker is, en zijn ligchaam de bouwbare velden.

De tweede mythe aangaande Thórr, waarop wij in Harbarđsljóđ gewezen worden, is die van Thjassi. Wij hebben ook deze reeds medegedeeld, [1] en Thjassi als eene personificatie van den storm leeren kennen. Wat in die mythe voor ons belangrijk is, werd bij die gelegenheid reeds gezegd.

Langer hebben wij ons op te houden bij de reis van Thórr naar Útgarđr, hoewel het verhaal daarvan reeds in zijn geheel is medegedeeld. [2] Bij de mededeeling hadden wij ons ten doel gesteld te doen zien, hoe de mythologie der oude Noormannen de reuzen heeft geteekend, en wij konden daarom toen volstaan met Skrýmir als eenen reus te doen kennen en te beschrijven. Thans mogen en moeten wij verder gaan en opmerken, dat deze Skrýmir, de van gedaante veranderde Útgarđloki, niemand anders is dan het aardrijk zelve. Dat blijkt uit al wat in de mythe van de ontmoeting tusschen Thórr

[1] Zie blz. 71—73. [2] Zie blz. 93, volgg.; 106, volgg.

en hem voorkomt. Van dat onmetelijke aardrijk mag eene menschelijke woning, al is zij ruim genoeg om Asen te ontvangen en te herbergen, wel een handschoen heeten, terwijl een vertrek van een huis door den duim van dien handschoen wordt vertegenwoordigd. Slaat Thórr den reus, het aardrijk, tot driemaal toe met zijnen geweldigen hamer, hij kan wel bergen verbrijzelen, en in 't gebergte diepe dalen slaan, maar het aardrijk zelve te vernietigen, te dooden, dat gaat zijne magt te boven. Ebbe in de zee kan Thórr veroorzaken, maar de diepe kuipen van den oceaan te ledigen, dat gaat ook zijn vermogen te boven. Den ransel van Skrýmir vermag Thórr niet los te maken, ten einde er spijsvoorraad uit te nemen. Al vermag hij het koren door den winter te helpen, zooals de mythe van Örvendill ons leerde, hij kan toch de aarde niets doen voortbrengen. Hij kan geene oogsten scheppen, beperkt zooals hij is tot het uit den weg ruimen en verdelgen van voor den landbouw en de menschelijke bedrijvigheid schadelijke magten. Zijne kracht is groot, maar het aardrijk uit zijne voegen te scheuren, de Miđgarđslang, die het zamen houdt, er van losrijten, dat is meer dan Thórr volbrengen kan, al schijnt het ook soms, dat hij zelfs zulk een stuk zou kunnen uitvoeren. Ook tegen den tijd eindelijk is Thórr niet bestand. Hij ook, hij is eene der natuurmagten, die veroudert. Zijn bliksemstraal is snel en vlug; maar met de gedachte van een redelijk wezen in snelheid te wedijveren, daartoe is zelfs de bliksem te traag.

Meer vinden wij in het Harbarđsljóđ niet, maar onder hetgeen wij boven uit Skaldskaparmál aanhaalden, lazen wij nog, dat Thórr overwinnaar en dooder van Thrivaldi heeten moet. Aangaande dezen strijd tusschen Thórr en Thrivaldi staat, zoover wij weten, nergens elders iets opgeteekend. Wij weten dan ook van Thrivaldi niets naders. Slechts lazen wij bij Egilsson, in zijn woordenboek voor de taal der dichters [1], dat in zekeren Codex der Edda aan hem negen

[1] Zie aldaar op den naam Thrivaldi.

hoofden worden toegeschreven. Daaruit blijkt, dat Thrivaldi een berg is en dat Thórr als zijn overwinnaar wederom wordt voorgesteld als de God, die met zijne bliksemstralen de bergen verbrijzelt en alzoo de oorzaak is van het ontstaan van den vruchtbaren bodem.

Nu resten er nog eenige mythen, die wij bij het behandelen der reuzen en dwergen reeds hebben ter sprake gebragt. Zoo is daar vooreerst dat verdrag der Asen met den bouwmeester, die in éénen winter, zonder iemands hulp, eene burgt zou bouwen, en daarvoor Freyja, benevens zon en maan ten loon ontvangen. Hij werd door Loki bedrogen en vervolgens door Thórr gedood. [1] Wij leerden daaruit Thórr kennen als den God, wiens terugkomst aan 't einde van den winter de gewrochten van den winter, ijs en sneeuwgevaarten, vernielt, den zomer aanbrengt, en daardoor verhindert, dat zon en maan van den hemel verdwijnen en de zomersche pracht der aarde voor goed verloren gaat.

Juist het tegenovergestelde denkbeeld vonden wij uitgedrukt in het verhaal, dat Thórr bij Baldrs uitvaart den dwerg Litr in het vuur schopte, zoodat hij verbrandde. Litr is de kleurenpracht van al wat onder den invloed der zomerzon gedijt. Hem doodt Thórr. Is het eerste onweder het teeken van den naderenden zomer, en doodt dus Thórr bij zijne wederkomst uit het Oosten den winter, die ijspaleizen bouwt, het laatste onweder is eveneens het teeken van de nadering des winters, en daardoor doodt dus Thórr, eer hij heengaat, de kleuren van het plantenrijk, loof en vederen, en leidt hij het eentoonig graauw van den winter binnen. [2]

Toen wij over Geirrödr handelden, vernamen wij aangaande Thórr, dat hij den geweldigen stroom Vimur bedwong en aan de bron stopte. Het was eene dochter van Geirrödr, die hem deed ontstaan.

---

[1] Zie blz. 151—153. [2] Zie blz. 190, 191.

Twee dochters van dien zelfden reus hadden zich later onder zijnen stoel geplaatst, om dien naar het dak der zaal op te heffen. Thórr drukte zich met geweld op den zetel neder, en brak der beide reuzenvrouwen den rug. Ten laatste slingert hij den gloeijenden staf, hem door Geirröðr toegeworpen, met zoo veel kracht terug, dat hij door alles heenvaart en buiten in den grond dringt. [1] Wij leerden Geirröðr als eenen vuurreus kennen, en zien in deze mythe eene voorstelling van Thórr in zijne worsteling met den vulkaan en diens producten. Hij werpt met zijne bliksemstralen rotsblokken van boven neer, die de bron stoppen van de vernielende stroomen, door de ontgloeide toppen en wanden van den berg uit de gesmolten gletchermassa's gevormd; hij worstelt met den vulkaan, en terwijl deze zijne vlammen naar de om den bergtop zamengepakte wolken omhoog werpt, slingert de onweerswolk hare bliksemstralen met nog grootere kracht terug. Als de God van landbouw en menschelijke bedrijvigheid leert Thórr bruggen te slaan over stroomen, die zich niet laten afleiden, en als dan de wateren zwellen en de brug dreigen omhoog te heffen en weg te spoelen, dan breekt het vast gebouwde werk den rug der dochter van den vulkaan. Hier vertoont zich Thórr als de God, die het onderling verkeer der menschen bevordert, door de wegen van den eenen tot den anderen reisbaar te maken.

Op blz. 70 kwam de mythe van Thrymr en Thórr ter sprake, en hoorden wij, hoe aan Thórr zijn hamer werd ontstolen en hoe hij dien door eene list wederkreeg. Het Eddalied evenwel, dat deze mythe bezingt, en dat een der schoonste van allen is, moeten wij nog mededeelen. Het draagt den naam van Thrymslied of het terughalen van den hamer.

THRYMSKVIÐA OF HAMARSHEIMT.

1. Vingthórr was toornig, toen hij ontwaakte,
En zijnen hamer had verloren;
Zijn baardhaar ruischte, zijn haren beefden:
De zoon der aarde ging aan 't zoeken.

[1] Zie blz. 79, 80.

2. En aanstonds was dit   zijn eerste woord:
Luister, Loki!   laat me u zeggen,
Wat op aarde   en ook in den hemel
Niemand kan weten: weg is mijn hamer!

3. Zij gingen naar Freyja's   schoone gaarde,
En aanstonds was dit   zijn eerste woord:
Ei lieve, Freyja!   leen mij uw vedrenkleed,
't Helpt mij mooglijk   mijn hamer vinden!

4. Ik gaf het u gaarne,   zelfs als 't van goud was.
Al was 't van zilver,   toch zoudt ge 't hebben.

6. Toen vloog Loki —   't vedrenkleed ruischte —
Ásgarð uit op   verren afstand,
Bereikte spoedig   't rijk der Jötunns.

6. Thrymr zat op den heuvel,   der Thursen vorst
Legde zijn honden   aan gouden halsband,
Streek de manen   der merriën glad.

7. Hoe gaat het den Asen?   Hoe gaat het den Alfen!
Hoe gij zoo alleen   in Jötunnheim? —
Slecht is 't met de Asen,   slecht is 't met de Alfen.
Hebt gij Hlórriði's   hamer verborgen?

8. Hlórriði's hamer   heb ik verborgen
Onder de aarde,   acht wersten diep.
Zeker zal hem   niemand terug zien,
Brengt hij niet Freyja   als bruid mij te huis.

9. Toen vloog Loki —   't vedrenkleed ruischte —
Jötunnheim uit op   verren afstand,
Bereikte spoedig   't rijk der Asen.
In 't midden van 't voorhof   ontmoette Thórr hem,
En aanstonds was dit   zijn eerste woord:

10. Zeg! is de zaak, is uw   zending in orde?

Geef uit de hoogte mij gaauw berigt:
Zit ge, zie! u ontzinkt het geheugen,
En ligtelijk liegt men, wanneer men ligt.

11. Zeker, mijn zending, de zaak is in orde;
Thrymr, de Thursenvorst, Thórr! heeft uw hamer.
Dien zult ge, zegt hij, zeker niet weerzien,
Brengt gij hem Freyja als bruid niet te huis.

12. Zij faalden niet Freyja, de fiere, te zoeken,
En aanstonds was 't Thórrs eerste woord:
Wil u, Freyja! feestelijk kleeden,
'k Breng naar Jötunnheim u als bruid!

13. Boos werd Freyja, brieschend van woede;
De burgt der Asen beefde daarvan:
Haar vonklende borsttooi vloog naar den bodem.
"'k Moest op mannen wel meer dan dol zijn,
Als 'k met u naar Jötunnheim ging."

14. Fluks ter vergadring gingen de Asen,
En de Ásyniur allen te rade,
Midlen verzonnen de magtige Goden
Om Thórr zijn hamer in handen te brengen.

15. Toen sprak Heimdallr, van de Asen de heerlijkste —
Wijs als een Vane was hij in alles —
Den bruidstooi trekken wij Thórr om de leden,
Hem siere 't schittrend borstsieraad.

16. Wij reiken een ring hem met rinklende sleutels,
Zijn knieën omvladdere 't vrouwengewaad;
Wij binden hem blinkend gesteente op de borst,
Hechten de zedige huif hem om 't hoofd.

17. Daar tegen streed de sterkste der Asen:
De Asen belachten mij wis als een lafaard,
Zoo 'k mij getooid als een bruid vertoonde.

18. Loki hervatte, de zoon van Laufeyja:
Zwijg, Thórr, zeg niet zulke woorden;
Eerlang is Ásgarðr der Jötunns woning,
Haalt gij naar huis den hamer niet spoedig.

19. In 't kostlijke kleed werd Thórr nu gekleed,
Versierd met het schoone borstversiersel.
Men reikte den ring hem met rinklende sleutels,
Zijn knieën omvladderde 't vrouwengewaad,
Zijn borst was bedekt met blinkend gesteente,
Om 't hoofd was de huif hem zedig gehuld.

20. Toen sprak Loki, Laufeyja's zoon:
Nu moet als maagd ik met u trekken;
Wij rijden zamen naar 't rijk der Jötunns.

21. De bokken, haastig naar huis gedreven,
Ras in 't gareel gezet, renden lustig
Rotsen spleten, er spatten vonken:
Naar Jötunnheim reed Óðinns erfgenaam.

22. Toen sprak Thrymr, der Thursen koning:
Staat op, Jötunns! bestrooit de stoelen,
Brengt naar de bank mij Freyja als bruid,
Njorðs dochter, uit Noatún!

23. 't Huis kwamen rundren met gouden horens,
Kostbare, koolzwarte koeijen der Jötunns.
Schatten genoeg, sieraad te over
Me ontbrak alleen nog Freyja als bruid.

24. Tijdig vergaderden 's avonds de gasten,
't Schuimend bier werd rond geschonken;
Eenen os en een achttal zalmen,
Al 't gebak, dat men bragt voor de vrouwen,
Drie maten mede nam Sifs gemaal.

25. Toen sprak Thrymr, der Thursen vorst:
Wie heeft een bruid ooit zoo hongrig zien eten?
'k Zag geen bruid zoo gulzig ooit schrokken.
Nooit een maagd zoo veel mede drinken.

26. Daar zat ter zijde de zedige dienstmaagd,
En stond met wijsheid den Jötunn te woorde:
Niets genoot Freyja acht nachten lang,
Naar Jötunnheim hunkerde 't hart haar te zeer.

27. In hoop op een kus hief Thrymr den sluier,
Een zaal ver stoof hij ontsteld terug.
Wat flikkren vreeslijk Freyja's oogen?
Mij dunkt, haar blikken branden als vuur.

28. Daar zat ter zijde de zedige dienstmaagd,
En stond met wijsheid den Jötunn te woorde:
Achtmaal look reeds geen slaap haar oogen,
Naar Jötunnheim hunkerde 't hart haar te zeer.

29. Binnen trad 's Jötunns ellendige zuster,
Bedlend om een geschenk van de bruid.
Reik van uw handen mij de ringen
Zoo gij mijn liefde verlangt te winnen,
Zoo gij mijn gunst en mijn liefde begeert.

30. Toen sprak Thrymr, der Thursen vorst:
Brengt den hamer om de bruid te wijden,
Legt den Mjölnir der maagd in den schoot,
Verbindt ons beiden naar eisch des verbonds!

31. Toen huppelde Hlórridi 't hart in de borst,
Toen de kloeke den hamer herkende:
Thrymr trof hij, der Thursen vorst,
Heel 't geslacht der Jötunns versloeg hij.

32. Ook van den Jötunn de oude zuster,
Die om een bruidsgeschenk had gebedeld.

Klinkende klappen kreeg ze voor munten,
Hamerslagen voor heerlijke ringen.
Den hamer had nu Thórr weer in handen.

Wij hebben vroeger reeds gezegd, dat onder Thrymr een dondergod uit overoude tijden verscholen schijnt, die later voor Thórr heeft moeten wijken. Wij kunnen ten gunste van dit vermoeden nog op de beteekenis van den naam wijzen, die dezelfde is als van den naam Thórr, namelijk donder. Intusschen is Thrymr in onze mythe geen dondergod meer. Hier treedt hij op als een Hrymthurse, als een van de woeste magten van den winter. Zelfs wordt hij de vorst der Thursen genoemd, en is dus de gebieder over alle magten van den winter, derhalve de winter zelve. De winter is rijk en magtig genoeg; tot zijne bezittingen behooren storm en zware, zwarte wolken, koolzwarte koeijen. Maar hem ontbreekt de schoone tooi der zomersche aarde. Daarom begeert hij Freyja tot bruid. Hij heeft Thórrs hamer acht wersten diep onder den grond begraven, d. w. z. hij heeft het onweder van den hemel verdreven, waarbij de acht wersten wel eene toespeling op de acht wintermaanden zullen bevatten. En Thórr krijgt dat wapen niet terug, tenzij de wintervorst Freyja als bruid ontvange. In dezen trek der mythe ligt het denkbeeld, dat wij reeds meer ontmoetten, dat de winter zijne heerschappij zoo ver wil uitbreiden, dat hij den zomer aan de aarde ontrooft. Dit mag intusschen niet gebeuren; want dan ware het met alle heil der menschen, en ook met eene weldadige heerschappij van goede Goden spoedig gedaan. En toch moet Thórr zijn wapen terug hebben, het eenige, waarmede de magten des winters met goed gevolg kunnen bestreden worden. Daarom geeft Heimdallr — zinrijk juist de God, die het daglicht vertegenwoordigt — den raad, dat Thórr, als Freyja verkleed, zal gaan. En dat geschiedt. In zulken tooi nadert nu Thórr en komt als Freyja. Hij brengt den zomer aan, maar geenszins om dien in de magt van den winter over te leveren, integendeel, om hem na het dooden van den winter tot heerschappij te doen ko-

men. De verkleeding van Thórr drukt de waarheid in het leven der natuur uit, dat het onweder in het voorjaar opkomt met een voorkomen als of het het werk en de heerschappij van den winter dacht te voltooijen, terwijl het toch werkelijk aan den winter een einde maakt.

Ons rest nu nog ééne mythe, die ook in een der Eddaliederen is bezongen. Dat lied zelve ga voorop.

HÝMISKVIĐA.

1. De Asen namen eens offerdieren,
Begeerig naar 't gastmaal, nog niet gegeven.
Zij schudden teenen, beschouwden 't offerbloed.
De brouwkuip, zagen zij, ontbrak aan Aegir.

2. Blijde als een kind zat daar de bergman,
Krachtig geleek hij op 't reuzenkroost.
Scherp in de oogen zag hem Yggrs zoon:
Schaf den Asen schielijk bier!

2. Angst verwekte de onstuimge den reus;
Die dacht weldra aan wraak op de Asen.
Hij bad Sifs echtgenoot de kuip te brengen:
Daarin brouw ik bier voor u allen!

4. Die vermogten de magtige Goden,
's Hemels vorsten, nergens e vinden,
Totdat vertrouwlijk Tyr 't aan Hlórridi
Uit groote vriendschap ging openbaren.

5. Ginds woont ten Oosten van de Elivagar
De hondwijze Hýmir, aan 's hemels einde,
Mijn krachtige vader bezit een ketel
Van duchtigen omvang en diep eene mijl.

6. Kan men dien ketel krijgen? Denkt gij 't?
Vriend! met slimheid slagen wij zeker.

Te dien dage deden van Ásgard
Zij de reis naar 's reuzen verblijf.

7. Hij stalde de bokken, de statig gehoornden,
Toen gingen zij samen naar Hýmirs zaal
De zoon vond de Oude — hij zag haar niet gaarne —
Hoofden had zij negenhonderd.

8. Eene andre, licht van lok en wenkbrauw,
Bood van 't beste bier aan haar zoon:

9. Verwanten der Jötunns! 'k wil u beiden,
Kloeke helden! onder ketels verbergen.
Van inborst is mijn echtgenoot grimmig,
Bar jegens gasten, vol booze gedachten."

10. 's Avonds eerst kwam de onbehouwene,
De harde Hýmir te huis van de jagt,
Ging in de zaal; de gletchers dreunden,
Zijn steeklige baard stond stijf van de rijp.

11. Heil u, Hýmir! verheug u van harte:
Ginds in de zaal is uw zoon gezeten,
Dien van zijn weg wij sinds lang verwachtten.
Met hem als makker der menschen helper,
De vijand der reuzen, Véorr met name.

12. Gij ziet hen zitten aan 't eind der zaal,
Angstig schuilen zij achter de zuil daar.
's Reuzen oogblik brak de pilaar;
De balk was later in tweeën gebroken.

14. Een achttal viel er, een enkele ketel,
Een hard gehamerde, kwam heel van de zuil.
Zij gingen voor, de grijze Jötunn
Beschouwde zijn vijand met scherpe blikken.

14. Dadelijk drong in   zijn ziel de gedachte:
't Verderf der reuzen   betrad mijn drempel.
Er stonden daar stieren,   van stal genomen,
Die moest men zoo spoedig   mooglijk braden.

15. Men kapte hun eerst   den kop van den romp,
En bragt ze vervolgens   heen om te braden
Eer Sifs gemaal zich   te slapen legde,
At hij eerst twee   ossen van Hýmir.

16. Hrungnirs hooge   vrienden hadden
Van Hlórriði's maaltijd   een hoogen dunk:
Morgen avond   moet de jagt ons,
Naar ik vrees, aan   voedsel helpen!

17 Ter vischvangst vaardig,   toonde zich Véorr,
Als maar de Jötunn   't aas wou geven.
Zijt gij zoo moedig,   ga zelf naar de kudde,
Aartshater der Jötunns   om aas te halen."

't Moet u, meen ik   niet moeilijk vallen,
Daar aan den stier   het aas te ontstelen."
Weldra was in   't woud de jonkman,
Vond een stier daar   staan, een zwarten.

19. Toen brak van 't beest   de bergreusdooder
Den hoogen zetel   der beide horens.
Wakkerder weet ge   aan 't werk u te toonen,
Bootbestuurder!   dan in stille rust."

20. De God der bokken   bad den reus nu
Zijn boot naar buiten   in zee te brengen;
Toch betoonde   de trage Jötunn
Luttel lust   om langer te roeijen.

21. Twee walvisschen werkte   de woeste Hýmir
Op eens te zamen   op aan den hengel,

Maar Véorr werkte en wond zich een vischlijn,
De zoon van Ódinn achter in 't vaartuig.

22. Nu sloeg aan den haak de slangendooder,
Der stervlingen vriend, den stierenkop.
De omspanner van alle landen der aarde,
Gehaat bij de goden, hapte naar 't aas.

23. Krachtig trok de kloeke Thórr nu
't Venijnig ondier op tegen 't boord.
De hamer beukte den harigen, plompen
Kop van den kampsmaat des wolfs met kracht

24. 't Gesteente steunde, lavas loeiden,
Oude bodems beefden krakend,
Diep onder water dook weer 't gedrocht.

25. De Jötunn was angstig op den terugtogt,
Geen woord te spreken, waagde Hýmir;
Hij stuurde bestendig strak in den wind.

26. Wilt gij 't werk niet wel met mij deelen?
Wilt gij de walvisschen naar de woning dragen,
Of legt gij liever de boot aan land ?

27. Hlórridi ging en greep den steven,
Zette 't schip met schepvat en riemen,
En kielsop kloek en krachtig op schouder,
Droeg ook de walvisschen naar Hýmirs woning,
Naar den ketel, de klove in 't gebergt.

28. Steeds halsstarrig, streed met Thórr nog
De Jötunn, wie 't wel won in krachten:
Sterk mogt men, meende hij, een man niet noemen
Om 't krachtig roeijen, die de kelk niet brak.

29. Toen Hlörridi haar in handen kreeg,
Sloeg hij straks er den steen mee te pletter;

Zittend wierp hij door zuilen haar heen,
Maar heel kreeg Hýmir haar weer in handen.

30. Den weg hem te wijzen wist de vrouw;
Zij gaf hem gunstig een goeden raad:
Sla hem aan Hýmirs hoofd, dat 's harder
Dan elke kelk bij den krachtigen Jötunn.

31. De gebieder der bokken boog de knieën,
Zijn volle godenkracht voer in hem.
Heel was 's reuzen hoofd gebleven,
Maar de beker brak op zijn schedel.

32. "Nu voor mijn knieën de kelk gebroken ligt,
Ging er gansch wat goeds verloren.
Nu heb ik nooit meer noodig te zeggen —
Huilde Hýmir — te heet is 't bier!

33. "'t Zal te bezien staan, of gij zoo sterk zijt,
Dat ge uit mijn burgt den bierketel brengt."
Tweemaal trachtte Tyr hem te ligten:
Strak, onbeweeglijk stond hij telkens.

34. De Vader van Módi vatte den rand,
Ging van de vloer af, verder de zaal in;
Omhoog op 't hoofd hief Sifs gemaal hem;
De ringen ratelden rondom zijn gewrichten.

35. Geruimen tijd reisden zij rustig huns weegs,
Eer aan omzien Óðinns zoon dacht.
Veelhoofdig volk volgde van 't Oosten,
Met Hýmir uit holen bij gansche hoopen.

36. Staan bleef hij terstond en stelde te weer zich,
Ontmoette met Mjöllnir den moordzieken drom;
Al de bergmonsters beukte hij neder,
Die hem met Hymir heftig vervolgden.

37. Niet ver meer reden zij, toen viel van de bokken
De eene aamechtig, onmagtig neder.
Schuw van de strengen sleepte de poot.
Bij listigen Loki lag de schuld.

38. Gehoord immers hebt gij — hoewel geen sterving
Alles inziet, al is hij kundig —
Hoe hem de hooge heer van 't gebergte
Strafte, en twee zonen hij gaf ten zoen.

39. Naar der Goden vergadring ging hij krachtvol,
Kwam met de kuip, den ketel van Hýmir.
Daaruit pooijen als 't vlas geplukt wordt,
De zalige Goden in Aegirs zaal.

Van dit lied is de inhoud nagenoeg terug te vinden in daem. 48, die wij blz. 146—148 hebben medegedeeld. Daar komt evenwel alleen de vischvangst voor, waarin wij de getrouwe teekening herkenden van eene waterhoos, door eene onweersbui op zee veroorzaakt [1]. In Hýmiskviđa worden een aantal nieuwe trekken gevonden. Was in de daemisaga de togt naar Ýmir door Thórr ondernomen met het doel om zich te wreken over den smaad, hem bij zijn bezoek in Útgarđr door Útgarđ-Loki aangedaan: Hýmiskviđa brengt deze reis in verband met een bezoek, dat de Asen aan Aegir bragten, in antwoord op een, dat hun vroeger door Aegir was gegeven. Dit tegenbezoek vindt plaats ten tijde van den vlasoogst, d. i. in den laten herfst, wanneer de zee het minst bewogen is. Aegir heeft geenen brouwketel om bier te vervaardigen, en belooft een onthaal, wanneer Thórr eenen ketel kan verschaffen. Dat doet Thórr, maar niet dan nadat hij met moeite Hýmir den ketel heeft ontrukt, en zich met zijnen hamer ontdaan van het veelhoofdige volk, dat hem vervolgde.

Wat wij van Hýmir, Aegir, de oude met negenhonderd hoofden,

[1] Zie blz. 150.

en den brouwketel denken, is reeds blz. 74 en 75 gezegd. Wij kunnen nu het een en ander nader bepalen en naauwkeuriger uitdrukken. Aegir en Hýmir zijn beiden de zee. Maar Aegir is de stille zee in zomer en herfst, van ijs ontdaan, het ruime bekken, de groote brouwketel. Hýmir daarentegen, is de zee in den winter, die dammen en dijken doorslaat, binnenzeeën verzwelgt, voor een goed deel bevrozen, met ruwe ijsvlakte bedekt, terwijl daar achter enkele ijsbergen als reusachtige ijsbekers ronddrijven, die door de golven heen en weer geworpen maar niet vernield worden, terwijl zij alleen dan breken, wanneer zij door Thórr tegen 't harde hoofd van Hýmir, d. i. tegen de vaste ijsmassa worden geslingerd. Thórr, de onweersgod, die aan den winter een einde maakt, vernielt ook het ijs op zee, en doet het opene zeebekken ontstaan, uit de half bevrozene, half met drijfijs bedekte zee, die op hare beurt weer uit de vaste IJszee, met honderde ijsklippen en ijsbergen bedekt, de negenhonderdhoofdige oude, is geboren. Die overgang van vaste ijszee in half bevrozen winterzee en in open waterbekken, stelt ons lied voor als eene worsteling tusschen Thórr en Hýmir, met het doel om Aegir aan eenen brouwketel te helpen. Týr, God des hemels en zoon van Hýmir en de zon [1], heeft Thórr daartoe den raad gegeven en is hem bij de uitvoering behulpzaam. En bij 't wegdragen van den ketel wordt Thórr nog door Hýmir en zijn veelhoofdig volk vervolgd, en moet ze dooden om rustig zijns weegs te kunnen gaan; m. a. w. de nog aanhoudende winter, en de nog steeds uit het Noorden aandrijvende ijsbergen verhinderen de zee langen tijd open en effen te worden, totdat Thórr voor goed aan den winter een einde heeft gemaakt, en de ijsbergen te niet gedaan.

Wij hebben nu alle mythen beschouwd, die op Thórr betrekking hebben. Dat hij het is, die Loki vangt, zullen wij zien, wanneer

---

[1] Zie blz. 324.

wij later met dien God kennis maken. En vonden wij in Thórr eenen onvermoeiden bestrijder van al wat tot de Jötunnwereld behoort en Asen en menschen vijandig is, hij blijft zich zelve tot aan zijnen dood gelijk. Hij zal in den laatsten strijd, die den ondergang der Goden voorafgaat, Óđinn wel niet tegen den Fenrirwolf kunnen helpen; maar wie hem dat als lafheid toerekent en hem daarover verwijten doet, [1] bedriegt zich grootelijks. Want Thórr heeft dan zelve de handen vol tegen de Miđgarđslang, en kan daarom Óđinn in zijnen kamp tegen den wolf niet te hulp komen. Hij zal evenwel zijne tegenpartij dooden; maar nadat hij dit gedaan heeft en zich nog naauwelijks negen schreden van het lijk der Miđgarđslang verwijderd, valt hij dood neer, ten gevolge van het vergift, dat het monster op hem spoog. [2]

In de nieuwe wereld vinden wij Thórr niet terug. Daar is aan eenen bestrijder van de Jötunns geene behoefte meer. Wat er na het blusschen van den door Surtur ontstoken brand nog overblijft te doen, dat zal voltooid worden door Thórrs beide zonen, Magni en Móđi, de kinderen van den ploeg, zinnebeelden van den landbouw. Die treden dan in huns vaders plaats met den hamer op. [3]

Uit de Saga's hebben wij aangaande Thórr slechts weinig mede te deelen. Maar ééne verschijning vonden wij verhaald in de Saga van Koning Olof Tryggveson [4], en zien uit dat verhaal, dat ook Thórr door de tot het Christendom bekeerde Noormannen voor den duivel werd aangezien.

Eens daags zeilde koning Olof voor eenen zachten en gunstigen wind langs de kust, en zag op eene klip eenen man staan, die hem toeriep en hem verzocht zoo goed te zijn om hem aan boord te nemen. De koning stuurde zijn oorlogschip naar den wal, waar de man

---

[1] Aegisdr. 58. [2] Völ. 55; daem. 51. [3] Vafthr. 51; daem. 53.

[4] Zie Deel II, hoofdst. 213.

stond, en deze kwam aan boord. Hij was zwaar gebouwd en jong, schoon van uitzigt en had eenen rooden baard. Zoodra hij op het schip was, begon hij met 's konings volk te schertsen en te stoeijen, en was moeijelijk om mede te doen te hebben, toen zij hunne krachten zouden meten. Hij wekte groote vrolijkheid, en het scheen hun een genot met hem te schertsen. Zij wierpen elkaar tot tijdkorting allerlei spotwoorden toe en lachten elkander uit. Hij zeide, dat 's konings mannen hem maar zwakke stumpers schenen te zijn, en gij zijt onwaardig, zeide hij, een zoo beroemd Koning te volgen en een zoo schoon schip te bemannen. Dit oorlogschip was met krachtige matrozen bemand, toen Rauđ de sterke er de eigenaar van was; want mannen van kracht, zoo als ik ben, had hij noodig tot hulp in den strijd, niet tot stoeijen en raadgeven; maar gij zijt nu slechts stumpers tegenover mij. 's Konings mannen vroegen, of hij iets wist te vertellen, 't zij wat ouds of wat nieuws. Hij antwoordde, dat hij hun het een en ander dacht te kunnen vertellen wat zij niet beantwoorden konden. Toen bragten zij hem bij den koning, en zeiden, dat hij van allerlei wist. De koning zeide: Vertel mij dan het een of ander, als gij kunt! Hij antwoordde: Dan zal ik daarmede beginnen, Heer! dat dit land, waar wij nu voorbij zeilen, in ouden tijd door reuzen bewoond was; maar 't gebeurde, dat hen eene plotselijke sterfte overviel, zoodat zij allen op eens uitstierven op twee vrouwen na. Sinds begonnen lieden uit een oostelijk land dit gewest te bebouwen, maar die twee groote vrouwen deden hun allerlei overlast aan, onderdrukten het volk, dat het land bewoonde, tot dat de inwoners besloten, dezen rooden baard tegen hen te hulp te roepen. Toen greep ik mijnen hamer en sloeg ze beiden dood. En sinds hield dat volk vol met mij om hulp aan te roepen, als zij iets noodig hadden. Maar nu hebt gij, koning, bijna al mijne vrienden vernield, wat verdiende gewroken te worden. En terwijl hij zoo sprak, zag hij met tranen in de oogen den koning aan, en wierp zich met de snelheid van eenen afgeschoten pijl over boord, zoodat men hem niet

meer te zien kreeg. Toen zeide de koning: Ziet gij wel, hoe driest de duivel is, dat hij zich op helderlichten dag aan ons vertoont?

Aan Thórr waren geheiligd: de vos, het eekhorentje, het roodborstje, 't vliegend hert, de eik, de vogelbes, het huislook en eene soort van distel. [1]

Van Thjálfi, Magni en Móđi hebben wij, na het reeds te berde gebragte, niets meer in 't midden te brengen, en kunnen hen dus verder met stilzwijgen voorbij gaan. Wij gaan daarom over tot

§ 33. BALDR.

Gelijk zich om Óđinn en om Thórr een aantal Asen groeperen, zoo heeft ook Baldr om zich heen eenen kring, van welken hij het middenpunt is. Naauw aan hem sluiten zich Höđr, Hermođr, Vali en Forseti.

Baldr, de zoon van Óđinn en Frigg, de vriend van Ullr, woont in Breiđablik, d. i., uitgebreide, schitterende glans. [2] Het Lexicon Mythologicum schrijft zijnen naam Balldr of Baldur, en voegt er de opmerking bij, dat de naauwkeurige schrijving welligt Báldur zou zijn, terwijl het woord zou moeten worden afgeleid van Bál, vlam, indien het niet met het oostersche Baäl, Bel, in verband staat. Volgens Grimm en Simrock is Baldr verwant met Bald, stout, wat wel overeenkomt met den naam zijner gade, Nanna, die ook de koene beteekent en van nenna, durven, is afgeleid.

De Gylfaginning en Skaldskaparmál geven ons van Baldr elk eene korte beschrijving. De eerste zegt, daemisaga 22: Baldr is de beste der Asen en wordt door allen geprezen. Hij is zoo schoon van aangezigt en zoo schitterend, dat er een glans van hem uitgaat. Een

---

[1] Zie Simrock, blz. 284. [2] Völ. 36; Hyndl. 29; Vegtamsk. 1; grimn. 12.

kruid is zoo licht, dat het met zijne wenkbraauwen vergeleken wordt.[1] Hij is de wijsste, welsprekendste en zachtmoedigste der Asen en heeft de eigenschap, dat niemand zijne vonnissen berispen kan. Hij bewoont Breiđablik, waar niets onreins geduld wordt.

Skaldskaparmál zegt van hem,[2] dat hij de zoon is van Óđinn en Frigg, de man van Nanna, de vader van Forseti, de bezitter van Hringhorn en Draupnir, de vijand van Höđr, de makker van Hel, de beschreide God.

Deze laatste beschrijving van Baldr wijst duidelijk genoeg op zijnen dood, door de Asen beweend, en al wat wij van hem weten bepaalt zich dan ook tot zijnen dood. Baldr is vroeg aan den kring der Asen ontvallen en op het gastmaal bij Aegir spreekt Frigg het uit, hoe hij gemist wordt.[3] Behalve enkele woorden uit andere stukken, zijn het vooral twee liederen der oudere Edda en ééne daemisage, die ons van Baldr mededeelen wat wij van hem weten.

Óđinns zoon dreigt onheil, want de mistel, het vogellijm, is gegroeid — zoo spreekt de Völuspá. En daarop doelt ook Óđinns ravenlied, dat, zoo als wij blz. 24 gezien hebben, als inleiding op de Vegtamskviđa, ook Forspjallsljóđ genoemd wordt. Wij moeten beginnen met dat lied te lezen.

HRAFNAGALDR ÓĐINNS.

1. Alföđr is opperheer, Alfen zijn schrander,
Vanen weten, Nornen geven gewijsden;
Ividja voedt, aardbewoners dragen,
Thursen verlangen, Valkyriur trachten.

2. De Asen broedden op booze raadsels,
Dwalen deên hen bedrieglijke teekens:

[1] Dat is namelijk de Baldsrbrá, Baldrs wenkbraauw, eene soort van Kamille, het zij de stinkende, of de reukblooze.

[2] Aegisdr. 27. [3] Coupl. 36.

Urdr zou over Óðhrörir waken,
Den meesten toeloop moest zij weeren.

3. Hugin verhief zich hoog in de wolken;
Blijft hij uit, dan beven de Goden;
Thrains bescheid is treurig duister,
Duistre droomen Dains antwoord.

4. Der dwergen krachten verdwijnen; de heemlen
Gaan naar Ginnungs gapende diepte.
Alsviðr laat hen iedermaal zinken,
Helpt echter ook de gevallenen op.

5. Aarde noch zon heeft ergens vastheid;
Sterk is de stroom der lucht verstoord;
Uit Mimers diepe bron verdroogt reeds
Der mannen wijsheid. Wat beduidt dat?

6. Van Yggdrasils esch naar omlaag gezonken,
Daalde naar 't diepe dal de Disa,
Die de Alfengeslachten Idunn noemen,
De oudste van Ivaldi's jongere kindren.

7. Onder den bladrijken boom gebannen,
Vond ze in den vreeslijken val geen ruste;
't Verdroot haar duchtig bij Norvi's dochter
Aan weeldriger woning sinds lang gewend.

8. De Goden vernamen Nanna's droefheid
Om 't wonen bij Hel. 't Wolfsvel kreeg zij,
Dit wierp ze om de leden en werd weer vrolijk,
Veranderde arglistig allengs van kleur.

9. Viðrir koos den wachter van Bifröst.
De Godin ondervroeg de Gjallarblazer,
Wat zij wel wist van alle werelden.
Bragi en Loptr beiden verzelden hem.

10. Op wolven zaten, een tooverlied zongen
De Heeren en meesters der hemelsche wereld.
Óðinn zag uit, op Hliðskjalf gezeten,
Hield alle getuigen op verren afstand.

11. De Alwijze vroeg de drankbewaarster,
Of hem in 't huis van Hel ook iemand
Aanvang, leeftijd, einde der Asen
En Asenmaagschap misschien kon melden.

12. Zij mogt niet spreken, zij kon 't niet melden;
Geen antwoord gaf ze op de ijvrigste vragen;
Van 's aangezigts vensters vielen tranen,
Noode verborgen, neer op de handen.

13. Zoo komt van 't Oosten, van de Elivagar,
De doorn, van 's Hrimthursen hand geworpen.
Dainn bedwelmt dagelijks daarmede,
Iedren avond op aarde de menschen.

14. Mat worden de krachten, moede de armen,
De witte zwaardgod wankelt duizlend,
De verbijstring brengt straks de blijdschap der reuzen,
Der gansche schare door geestverdooving.

15. Zoo kwam den Goden Jorunns geest voor,
Van smart overstelpt, toen zij geen antwoord gaf.
Zij vroegen te meer, hoe meer zij weigerde;
Hoe ze ook aanhielden, zij hoorden niets.

16. Huiswaarts haastte zich 't hoofd der gezanten,
De wachter van Herians klinkenden horen.
Náls nakomeling nam tot gezel hij;
Achter bij Iðunn bleef Óðinns zanger.

17. Naar Vingolf togen Vidrirs mannen,
Door Fornjots vrienden beiden gevoerd.
Yggrs getrouwen traden binnen,

Groetten de Asen aan 't gulle maal:

18. Zij hoopten, dat Hangatyr, de heerlijkste Ase,
Lang als koning de kroon mogt dragen,
De Asen gelukkig aan mogten zitten,
Bij Yggiungr eeuwig genieten.

19. Naar Bölwerks gebod op de banken gezeten,
Smulden Sährimnirs spek al de Asen;
Skögul schonk in de schalen van Hnikar
Mede en mat ze uit Mimirs horen.

20. Menige vraag deden onder den maaltijd
Heimdall de Asen, Loki de Asyniur,
Had spreuk en voorspelling de maagd gesproken? —
Van 's morgens vroeg tot aan 't vallen van d' avond.

21. Leelijk, zeiden zij, was 't geloopen,
De zending mislukt, zonder antwoord;
Met list alleen kon 't nog gelukken,
Dat men van Va's bescheid verwierf.

22. Odinn antwoordt: — allen hooren 't —
De nacht moet nut zijn voor nieuwe ontwerpen.
Een ieder mag zich tot morgen bedenken,
Om eindlijk den Asen uitkomst te toonen.

23. Over moeder Rinda's akkers
Voer nu Fenrirs voedsel neder.
Van 't gastmaal gingen, de Asen groetende,
Hroptr en Frigg, toen Hrimfaxi reed.

24. De deur uit dreef weer Dellings zoon
Zijn ros, met gesteente rijk getooid:
Ver over Manheim glansden de manen,
De dwergenbedriegster dreef voor de kar 't ros.

25. Aan 't noordereinde der vruchtbare aarde,
Onder Yggdrasills uitersten wortel,
Gingen ter ruste Gygiën en Thursen,
Nair, dwergen, donkere Alfen.

26. De Asen verhieven zich, en de Alfenbestraalster;
Naar 't Noorden, naar Niflheim daalde de nacht;
Op naar Argiöll steeg Ulfruna's zoon,
De horenblazer op 's hemels bergen.

Wij geven het Ravenlied, zoo als wij het bij Möbius in het oorspronkelijke vonden. De lezer zal reeds bespeurd hebben, dat couplet 13 en 14, die beschrijven, hoe des avonds de slaap goden en menschen bevangt en hunne bewustheid benevelt, daar in het verband niet schijnen te passen. Simrock heeft ze dan ook in zijne Edda, naar wij meenen teregt, verplaatst en ze tusschen couplet 23 en 24 ingeschoven, waar zij werkelijk schijnen te ontbreken.

Wat de inhoud van het lied is, laat zich zonder moeite verklaren. Het zomergroen is afgevallen en ligt reeds, onder een kleed van sneeuw bedolven, op den bodem. Nu worden de Asen onrustig en vreezen onheil. Zij zoeken van de Godin der onderwereld te weten te komen, wat hun te wachten staat, maar te vergeefs. Daglicht, vuur en gezang gaan naar Hel, d. i., verdwijnen voor eene poos van de aarde met het afgevallen loof. Licht en vuur komen na eenigen tijd terug; maar het gezang blijft weg, tot dat het weer zomer is De Goden, aldus zonder bescheid gebleven, besluiten zich gedurende den nacht te beslapen op hetgeen hun te doen staat, en zoo wordt het nacht en weer morgen. Zoo leidt ons dit lied tot hetgeen in de Vegtamskviða wordt verhaald.

BALDRS DRAUMAR OF VEGTAMSKVIÐA.

1. De Asen hielden allen vergadring,
De Asyniur spraken allen zamen,

[Zag naar 't Noorden,   zwenkte zijn staf,
Sprak de bezwering,   eischte een orakelspreuk,]
Tot dat ze opstond   en onheil spelde.

Vala.

9. Wat onbekende   van onder de menschen
Is 't, die mij zooveel   onrust berokkent?
Sneeuw bedekte mij,   regen sloeg op mij,
Dauw bedroop mij,   dood was 'k sinds lang.

Óđinn.

10. Vegtam heet ik,   zoon van Valtam.
Spreek gij uit Helheim   en ik uit de hoogte!
Voor wien staan de banken   bestrooid met kransen?
Voor wien zijn de bedden,   blinkend van goud?

Vala.

11. Hier staat voor Baldr   de beker gevuld;
Op den heldren drank ligt   het schild als deksel:
Ontbloot zijn de Asen,   van alle hoop.
Maar noode sprak ik,   nu zwijg ik verder.

Óđinn.

12. Vala! zwijg niet;   ik wil u vragen,
Tot 'k alles weet.   Nu wil mij melden:
Door wien zal 't leven   Baldr verliezen,
Óđinns zoon het   aanzijn derven?

Vala.

13. Höđr brengt herwaarts   den hoog beroemde;
Hij moet Baldrs   moordenaar worden,
Óđinns zoon het   aanzijn rooven.
Maar noode sprak ik,   nu zwijg ik verder.

Óđinn.

14. Vala! zwijg niet;   ik wil u vragen,
Tot 'k alles weet.   Nu wil mij melden:
Wie zal op Höđr   de misdaad verhalen?
Wie brengt op den brandstapel   Baldrs moordenaar?

Vala.

15. Rindr, in 't westen   gewint een zoon
Met Óđinn, die, één nacht   oud, ten strijd gaat.
Zijn handen wascht hij niet,   zijn haren kamt hij niet,
Eer Baldrs vijand   op den brandstapel ligt.

Maar noode sprak ik, nu zwijg ik verder.

Ódinn.

16. Vala! zwijg niet; ik wil u vragen
Tot 'k alles weet Nu wil mij melden:
Wie zijn de maagden, die weigren te weenen,
Van 't hoofd den sluijer ten hemel slingeren?
[Zeg mij dat nog, dan moogt ge slapen!]

Vala.

17. Gij zijt niet Vegtam, zoo als ik waande;
Veeleer zijt ge Óđinn, de schepper van alles.

Ođinn.

Gij zijt niet Vala, geen wetende vrouw,
Veel meer van een drietal reuzen de moeder.

Vala.

18. Rijd nu, Ođinn! naar huis en beroem u!
Mij komt geen man nu meer bezoeken,
Eer Loki los wordt en ledig van boeijen,
En de nacht der vernieling de Asen nadert.

Waren het in het Ravenlied de Asen, die door bange droomen gekweld werden, hier in de Vegtamskviđa is het Baldr zelve. Hem in het bijzonder geldt het gevaar, dat in het andere gedicht als een den Asen in het algemeen boven 't hoofd hangend onheil wordt aangeduid. Daarom doen nu de Asen onderzoek en vernemen van hen, die de gave der verborgene wetenschap bezitten, dat Baldrs leven bedreigd wordt. Zij willen dat gevaar verhoeden, en overleggen te dien einde alle wezens in de schepping te laten zweren, dat zij Baldr geen leed zullen toevoegen. Die eed wordt afgelegd en nu schijnt Baldr buiten gevaar. Óđinn evenwel is nog niet zonder vrees. Hij ducht, dat de genomen maatregel onvoldoende zal blijken, en besluit daarom zelve eene hem bekende Vala in Helheim op te roepen en naar Baldrs lot te vragen. Met moeite verkrijgt hij van haar het berigt, dat in het verblijf van Hel reeds alles voor Baldrs ontvangst in gereedheid is gebragt, dat deze door Hödr gedood en door eenen zoon van Óđinn en Rindr gewroken worden zal.

Aan het slot van het lied, coupl. 16, blijkt, aan Óđinns laatste vraag, dat hij, hoewel hij hier als een weetgierige vraagt, toch eigenlijk de toekomst reeds kent. Hij toont immers te weten, dat er dezulken zijn, die over Baldrs dood niet willen weenen, en vraagt, wie dat zijn, en aan die vraag herkent hem de Vala. Haar laatste woord toont, dat zij den dood van Baldr in verband brengt met den ondergang der Goden, en dezen niet verre acht te zijn.

Uit de beide Eddaliederen, die wij lazen, leeren wij het lot van Baldr reeds eenigermate kennen; maar toch niet volledig genoeg om er uit af te leiden, wie Baldr is, en wat dat verhaal van zijnen dood door Höđr beteekent. Uitvoeriger is de jongere Edda, die ons in de 49ste daemisaga voldoende toelicht wat dusverre duister bleef, maar ook nog een aantal nieuwe bijzonderheden vermeldt.

De goede Baldr, zoo verhaalt de daemisaga, had gewigtige droomen, betreffende gevaren, die zijn leven bedreigden. Toen hij die aan de Asen had medegedeeld, gingen zij met elkander te rade en besloten voor Baldr vrijdom van allerlei gevaar te vragen. Frigg eischte den eed van vuur en water, ijzer en alle soorten van metalen, van steenen, aarde, houtsoorten, ziekten, van levende wezens, vogels, venijn en slangen, dat zij Baldr zouden ontzien. Toen dit besloten en gedaan was, was het eene uitspanning voor Baldr en de Asen, dat hij in hunne bijeenkomsten opstond, en de anderen met spiesen naar hem wierpen, met zwaarden naar hem sloegen, hem met steenen wierpen. Maar met welk wapen men hem ook aanviel, niet een deerde hem, en dat hielden allen voor zeer vereerend. Toen Loki, de zoon van Laufeyja, dat zag, speet het hem, dat Baldr geen leed kon worden aangedaan. Hij nam dus de gestalte van eene vrouw aan en begaf zich naar Frigg in Fensal. Frigg vroeg, of die vrouw wist, wat er in de vergadering der Asen voorgevallen was. Zij antwoordde, dat allen met wapentuig naar Baldr wierpen, maar dat niemand hem eenig leed kon doen. Daarop zeide Frigg: Wapenen en hout zullen Baldr, denk ik, geen kwaad doen; van die allen heb

ik den eed ontvangen. Toen vroeg de vrouw: Hebben alle wezens den eed afgelegd, dat zij Baldr zouden ontzien? Frigg antwoordde: Er groeit ten oosten van Valhöll een takje, mistel genaamd, dat kwam mij te onbeduidend voor om er eenen eed van te vragen. Op dit gezegde verwijderde zich de vrouw. Maar Loki greep de mistel, trok ze uit den grond en begaf zich naar de vergadering der Asen. Hödr, die blind was, stond in den buitensten kring der mannen. Loki zeide tot hem: Waarom werpt gij niet ook een wapen naar Baldr? Omdat ik niet zien kan, waar Baldr staat, antwoordde Hödr; waarbij nog komt, dat ik geen wapen heb. Toen sprak Loki: Kom, volg het voorbeeld der anderen, en bewijs Baldr eere zoo als de andere mannen: ik zal u wijzen, waar hij staat, werp dezen struik naar hem. Hödr nam de mistel en wierp haar op aanwijzing van Loki naar Baldr, die doorboord en levenloos ter aarde viel. Dat was een zware ramp voor Goden en menschen. Toen Baldr gevallen was, kon geen der Asen een woord uitbrengen, noch eene hand uitsteken om hem op te heffen. Zij zagen elkander aan en hadden allen ééne gezindheid jegens hem, die het feit bedreven had; maar wegens de heiligheid der plaats mogt niemand het wreken. Zoodra de Asen weer beproefden geluid te geven, brak er eerst een geween los, daar geen hunner den ander de smart zijner ziel in woorden vermogt te kennen te geven. Ódinn trof deze slag te smartelijker, doordien hij beter dan de anderen inzag, wat nadeel en verlies de dood van Baldr den Asen berokkend had.

Toen de Goden tot kalmte waren gekomen, nam Frigg het woord en vroeg, wie der Asen de liefde en gunst van allen wilde verdienen door te paard den weg naar Hel op te rijden, zoo mogelijk Baldr te ontmoeten, en Hel eenen losprijs te bieden, indien zij Baldr naar Ásgardr wilde laten terugkeeren. Hij, die zich tot dien togt liet bewegen, heette Hermódr, de snelle, de knecht van Ódinn. Hij nam Sleipnir, Ódinns paard, bragt het voor, sprong er op en rende weg.

De Asen namen nu Baldrs lijk, en voerden het naar zee. Hringhorn heet het schip van Baldr, het grootste van alle schepen. Toen de Asen dit van zijne plaats wilden brengen om er Baldr in te verbranden, konden zij het niet gedaan krijgen. Daarom ontboden zij de reuzin Hyrrokkin, uit Jötunnheimr, en die kwam op eenen wolf aangereden, met eene slang tot teugel, en sprong van haar dier. Óđinn riep vier Berserkers om het paard te bewaken, dat zij niet houden konden, dan na het op den grond te hebben geworpen. Daarop drukte Hyrrokkin met het lijf tegen den voorsteven en schoof het vaartuig met eenen ruk weg, zoodat er vuur uit de rollen stoof en alle landen beefden. Dat deed den toorn ontbranden van Thórr, die zijnen hamer greep en haar het hoofd zou hebben verpletterd, indien niet alle Goden voor haar waren in de bres gesprongen. Baldrs lijk werd nu op den brandstapel gelegd, en op dit gezigt brak zijner vrouw Nanna, de dochter van Neppr, het hart en zij stierf. Men plaatste ook haar op den brandstapel, en legde daarop het vuur er onder, waarop Thórr nader trad en den brandstapel met zijnen hamer wijdde. Maar voor zijne voeten liep een zekere dwerg, Litr genaamd; dien schopte hij in het vuur, zoodat hij verbrandde.

Dezen lijkbrand vierde eene talrijke schare mede. Vooreerst moet Óđinn genoemd worden, wien Frigg, de Valkyriur en de raven vergezelden. Freyr reed in zijne kar, bespannen met den ever Gullinbursti of Sliđrugtanni, Heimdallr op het paard gulltoppr, en Freyja met hare katten. Ook was er eene groote menigte Hrimthursen en bergreuzen zamengevloeid.

Óđinn legde op den brandstapel den gouden ring, die Draupnir heet, die sinds de eigenschap verkreeg, dat er elken negenden nacht acht gouden ringen van dezelfde zwaarte afdropen. Baldrs paard werd met al zijn tuig naar den brandstapel geleid.

Wij moeten ook nog van Hermóđr verhalen. Deze reed negen nachten door donkere en diepe dalen, zoodat hij niets zag eer hij bij den Gjöllstroom kwam en over de Gjöllbrug reed, die met blinkend

goud gedekt is. De maagd, die deze brug bewaakt, heet **Móđguđr**. Zij vroeg hem naar zijnen naam en zijne afkomst en verhaalde hem, dat er daags te voren vijf drommen van dooden over de brug waren gereden. En onder u, voegde zij er bij, dreunt de brug niet minder heftig, en gij hebt ook de kleur van de dooden niet. Wat rijdt gij hier op den weg naar Hel? Hij antwoordde: Ik moet naar Hel rijden om Baldr te zoeken. Hebt gij Baldr misschien op weg naar Hel gezien? Zij verzekerde, dat Baldr over de Gjöllbrug gereden was, en, sprak zij, daar heen, noordwaarts naar omlaag, loopt de weg naar Hel. Hermóđr reed nu verder, tot dat hij bij de poorten van Hel kwam. Daar klom hij van het paard, trok den buikriem strak aan, sprong er weer op en gaf het de sporen. En het paard deed eenen zoo geweldigen sprong, dat het over de poort kwam en nergens met de pooten raakte. Daarop reed Heimdallr naar de zaal, steeg van het paard, ging de zaal binnen en zag daar zijnen broeder Baldr op eenen hoogen zetel. Op den morgen van den volgenden dag vroeg hij van Hel verlof voor Baldr om met hem naar huis te rijden, daarbij betogende, hoe groote rouw er over hem bij de Asen was. Hel antwoordde, dat zij eene proef zou nemen om te zien, of Baldr werkelijk zoo bemind was als men zeide. Wanneer alle wezens op aarde, zoowel bezielde als onbezielde, hem beweenden, zou hij naar de Asen terugkeeren, maar bij Hel blijven, indien eenig wezen weigerde te weenen. Daarop stond Hermóđr op, en Baldr geleidde hem uit de zaal, nam den ring Draupnir en zond dien Óđinn tot eene gedachtenis; maar Nanna zond aan Frigg een sluier en verscheidene gaven, en aan Fulla eenen vingerring. Hermóđr reed denzelfden weg terug en kwam in Ásgarđr, waar hij al het wonderbare, dat hij gezien en gehoord had, verhaalde.

Nu zonden de Asen boden over de geheele aarde, met het verzoek, dat men Baldr uit Hels verblijf terug mogt weenen. En dat deden allen, menschen, dieren, aarde, steenen, boomen en alle metalen, — gelijk gij zonder twijfel gezien hebt, dat deze wezens tranen storten,

wanneer zij uit de koude in de warmte gebragt worden. [1] Maar toen de boden hunnen last volbragt hadden en naar huis terugkeerden, vonden zij in een hol eene reuzin zitten met name Thökk. Zij verzochten haar Baldr door hare tranen uit de onderwereld te verlossen. Maar zij antwoordde:

Met drooge tranen treurt Thökk om Baldr,
Weent ze om zijn weggaan,
Dood noch levend deed hij mij voordeel:
Hel behoude haar prooi!

Men vermoedt, dat die reuzin Loki was, Laufeyja's zoon, die voor de Asen de bewerker van tal van ellenden werd.

Ziedaar de mythe van Baldr in haar geheel. Eer wij tot de verklaring overgaan en de vraag beantwoorden, wie Baldr was, voegen wij hier nog bij, dat wat de Vegtamskviđa van den wreker van Baldr vermeldde, ook in Hyndluljóđ wordt gelezen en in de Völuspá, [2] waar ook de naam van den wreker, Vali, wordt genoemd. Ook mag niet vergeten worden, dat Baldr, gelijk ook Höđr, na den ondergang der Goden, uit Helheim terugkeeren en in Sigföđrs zaal zullen wonen. [3]

Nemen wij nu in aanmerking, dat de naam Baldr verwant schijnt met bold, stout, moedig, dan zouden wij vermoeden, dat Baldr een oorlogsgod moet zijn geweest, en zulk eene opvatting van zijn karakter zou schijnen gesteund te worden door de bijzonderheid, dat Hermóđr, legermoed, naar Hel rijdt om zoo mogelijk zijne bevrijding uit hare woning te bewerken. Al het andere evenwel, dat wij van Baldr vernamen, is met zulk eene voorstelling niet te rijmen. De mythe van zijnen dood vindt alleen dan eene goede verklaring, wanneer wij Baldr houden voor de zon. Wanneer het loof van de boomen

---

[1] Deze tusschenzin is in de Gylfaginning tot Gylfi gerigt.

[2] Hyndl. 29; Völ. 37. [3] Völ. 60.

valt, dan begint der zon reeds gevaar te dreigen, dan krijgt de natuur allengs een treurig aanzien. 't Afgevallen loof en 't uitgestrooide zaad worden dan met eenen digten warmen sneeuwmantel gedekt, maar daarmede is het gevaar van de zon niet afgeweerd. Zij heeft eenen vijand, de duisternis, de blinde Höđr, en alleen die kan haar dooden. Dat geschiedt ook, en wel met de mistel, die in den winter groeit. Het is het verdwijnen van de zon in den noordschen winter, die in deze mythe wordt voorgesteld. Het schip Hringhorn, ringvormige, schijfvormige horen, is de zon zelve, waarin de God geacht wordt te varen; daarin wordt nu zijn lijk gelegd. Hij sterft in 't midden van zijne grootste glorie, terwijl alle Goden ijverig bezig zijn met hem hulde te bewijzen. Het tijdstip van zijnen dood valt derhalve op den zomerzonnestilstand. Van dien tijd af daalt Baldr naar het rijk van Hel, om eindelijk daarin te verdwijnen en er tot aan de vernieuwing der wereld te blijven. Ook dat wijst op den weken langen noordschen winternacht, waarin de zon van den hemel voor goed verdwenen schijnt.

Wanneer Baldrs lijk op den brandstapel gelegd wordt, breekt zijner gade Nanna, Hnepps dochter, het harte, zoodat hare uitvaart te gelijk met die van haren echtgenoot wordt gevierd. Nanna is de bloesem, geboren uit Hneppr, de knop. Zij valt af en sterft, wanneer de zon op 't hoogst is geklommen. Dan komt tevens Litr, de kleurenpracht, om.

Hyrokkin is de reuzenvrouw, die het geweldige schip met den brandstapel en het lijk van wal stoot. Haar naam beteekent de met vuur gemengde, en zij is eene personificatie van de felste hitte, die op den zomerzonnestilstand volgt.

Op den brandstapel legt Óđinn den ring Draupnir, dien Baldr dus medeneemt naar Hels verblijf. Draupnir bleek ons de maanschijf te zijn. Wil dan deze trek der mythe te kennen geven, dat met het van den hemel verdwijnen van de zon in den winter ook de maan verdwenen is? Het schijnt zoo; maar als wij dan later vernemen,

dat Baldr van Hel dien ring aan Óđinn terug zendt, dan moet dit ook zoo verstaan worden, dat de maan slechts eenen tijdlang, in 't begin van den winter, achter nevelen en wolken verborgen blijft, om later weer te verschijnen, tenzij men oordeele hier liever te moeten denken aan het tijdelijk verdwijnen van de nachtvorstin als nieuwe maan.

Hermóđr gaat Baldr zoo mogelijk van Hels gebied terughalen. Dat doet de oorlogsmoed. Oudtijds voerde men den oorlog alleen in den zomer, en betrok des winters de winterkwartieren. De krijgslustigen moeten dus wel naar de wederkomst van de zon verlangen. En dat doen allen, behalve Thökk, d. i. de dankbaarheid, ironisch gesproken.

Nanna zendt uit Hels woning aan Frigg een sluier en aan Fulla eenen vingerring, m. a. w., na den zomerzonnestilstand brengt de bloesemgodin 't bloementapijt der velden voort en de rijpe vruchten van den oogst.

De mythe van Baldrs dood is naar al wat wij er van hoorden, eene dichterlijk-godsdienstige inkleeding van het feit, dat de zon sinds den zomerzonnestilstand aan den hemel begint te dalen, terwijl de hitte aanvankelijk toeneemt, en bloemen en vruchten zich vertoonen, totdat eindelijk de gloeijende schijf beneden den horizon verdwijnt, om gedurende geruimen tijd de aarde in de duisternis achter te laten. Het zijn niet de dichters uit het Noorden van Europa alleen, die op zulke wijze het verdwijnen van de zon in den winter bezongen. Ook de roode bewoners van Noord-Amerika dichtten iets dergelijks van hunnen Hiawatha: deze verlaat zijn volk, nadat er christenen als zendelingen zijn aangekomen en begeeft zich naar het westen. Zoo zingt Longfellow:

Aan het strand stond Hiawatha,
Wuifde met de hand bij 't heengaan;
Op het helder blinkend water

Bragt hij zijn canoe, hij schoof haar
Over 't zand heen van den oever
Op het effen, diepe water,
Sprak haar fluistrend toe: Naar 't Westen!
En met snelheid schoot zij voorwaarts.

De avondzon, ter kimme dalend,
Zette in rooden gloed de wolken,
Stak het zwerk gelijk een prairie
In den brand, en liet op 't water
Slechts één lange streep van glorie,
Die, gelijk een snelle bergstroom,
't Spoor van Hiawatha's steven
Naar het gloeijend Westen aanwees,
Naar de purpren avondneevlen,
Naar de duisternis des avonds.

En het volk daar aan den oever
Zag hem drijven, rijzen, zinken,
Tot dat in een zee van luister
Zijn canoe scheen opgenomen,
Maar straks wegzonk in de nevlen,
Als de nieuwe maan, die langzaam
Wegzinkt in de purpren verte.

't Luid Vaarwel! voor Hiawatha
Klonk met kracht van aller lippen,
En het mastbosch, zwart en eenzaam,
Tot in 't binnenste bewogen,
Sprak: "Vaarwel, o Hiawatha!"
En het golfjen op den oever
Rijzend, rimplend over 't kiezel,
Zong: "Vaarwel, o Hiawatha!"
En de reiger ook, Shuh-shuh-gah,
Uit zijn schuilhoek op het drasland,
Kreet: "Vaarwel, o Hiawatha!"

Door zijn volk geliefd, gezegend,
Ging, bij 't vallen van den avond,
In den purpren avondnevel,
Hiawatha heen; hij reisde
Naar de streken van Keewaydin,
Van den landwind in het Westen,
Naar de wereld, waar de ontslaapnen
Wonen, naar het rijk der geesten,
Waar Ponemah heerschappij voert.[1]

Was Baldr de beminnelijkste van alle Goden, geen wonder dan, dat met hem Jezus is vergeleken. Het denkbeeld eener vergelijking van Jezus met de opkomende en alles verlichtende zon vinden wij reeds in Zacharia's lied bij Lukas en in den brief aan Titus; maar met Baldr wordt Jezus vergeleken door den zweedschen dichter Tegnér in zijne Frithiofs Saga, afdeeling 24, getiteld: Verzoening, waar hij aldus spreekt:

In 't Zuiden spreekt men van een Balder, zoon der maagd,
Alvaders zendling, die op 't duister Nornenschild
Ons runen, dusver onverstaanbaar, heeft verklaard.
Zijn oorlogskreet was vrede, en liefde was zijn zwaard,
En onschuld op zijn zilvren helm de vederbos,....
Eens, weet ik, vindt hij ook naar 't Noorden zijnen weg,
En zweeft dan boven 't hoog gebergt met duivenvlugt.[2]

§ 34. HERMÓÐR, HÖDR, VALI.

In de mythe van Baldr vonden wij melding gemaakt van een drietal Asen, die wij nog niet geheel met stilzwijgen voorbij mogen gaan, al is er dan ook niet veel meer van hen te zeggen.

---

[1] H. W. Longfellow, Het lied van Hiawatha, vertaald door L. S. P. Meijboom. Amst. gebr. Kraaij, 1862. blz. 237, 238.

[2] Frithiofs Saga of Esaias Tegnér. Med Oversaettelse of A. E. Baye. Kiöbenh. 1855, blz. 296.

Hermóđr, Óđinns dienaar, noemen wij in de eerste plaats. Dat zijn naam legermoed, oorlogsmoed beteekent, weten wij, en ook, dat hij zijnen kloeken aard toonde door de gevaarlijke reis naar Helheim te ondernemen en te volbrengen, ten einde Baldr zoo mogelijk van daar te verlossen. Wij hebben overigens over hem niets gevonden, behalve een enkel woord in Hyndluljóđ, [1] waar gezegd wordt, dat Óđinn hem helm en pantsier gaf, eene uitspraak, die geheel strookt met de beteekenis van zijnen naam.

Höđr leerden wij als Baldrs moordenaar kennen. Van hem zegt daemisaga 28: Höđr heet een Ase, die blind is, zeer sterk, maar de Asen zouden wel wenschen, dat zij hem niet behoefden te noemen. En Skaldskaparmál [2] geeft hem de namen: blinde Ase, moordenaar van Baldr, werper van de mistel, zoon van Óđinn, makker van Hel, vijand van Vali. Zijne blindheid kenmerkt hem als de duisternis; maar dat hij niet de duisternis van den gewonen nacht is, maar die van den langen winternacht, of, zoo als Simrock het noemt, de duistere helft van het jaar, dat blijkt uit den naam: werper van de mistel, omdat deze des winters groeit. Dat hij een oorlogsgod zou zijn, en blind genoemd worden omdat hij blindelings krijgsgeluk uitdeelt, zoo als Grimm beweert, [3] daarvoor vonden wij geenerlei bewijs. Sterk is hij, want de duisternis brengt allerlei groote dingen te weeg. Een Ase is hij ook, want de regelmatig telken jare terugkeerende lange duisternis van den winter is eene der groote magten of verschijnselen in het leven der natuur. Óđinns zoon kan hij heeten, omdat de duisternis, even als het licht, een toestand en verschijnsel in het luchtruim is. Dat de Goden wel wenschen zouden niet noodig te hebben hem te noemen, dat wijst op den zwaren ramp, dien hij den Asen door het dooden van Baldr berokkende.

---

[1] Coupl. 2. [2] Hoofdst. 13, blz. 267. [3] Blz. 204.

Vreemd kan het schijnen, dat, wanneer na den grooten wereldbrand Baldr uit Helheim terugkeert, ook Höðr weerkomen zal. Intusschen ligt in deze mythische voorstelling niets anders dan het denkbeeld, dat ook in de nieuwe wereld zomerzonneschijn en winterduisternis elkander regelmatig zullen afwisselen.

Vali moeten wij nog nader leeren kennen; wij hoorden dusverre nog slechts zijnen naam als dien van Baldrs wreker, en weten, dat hij de zoon is van Óðinn en Rindr. Daemisaga 30 zegt van hem, dat hij Ali of Vali heet, de zoon is van Óðinn en Rindr, in 't gevecht dapper en gelukkig in het werpen met de speer; en Skaldskaparmál [1] verklaart, dat hij genoemd moet worden zoon van Óðinn en Rindr, stiefzoon van Frigg, broeder der Asen, wreker van Baldr, vijand en dooder van Höðr, bewoner van den voorvaderlijken grond. Van Vali's krijgsbekwaamheden vernemen wij verder niets en het schijnt dus wel, dat wat dienaangaande en betreffende zijn geluk in 't werpen met de speer gezegd wordt, alleen doelt op zijnen strijd met Höðr, dien hij doodt. Een en ander maal wordt er in de Eddaliederen van dit bedrijf melding gemaakt. Óðinns zoon, éénen nacht oud, wreekt Baldr en doodt Höðr — zoo zegt de Völuspá. [2] Rindrs zoon, éénen nacht oud, Óðinns zoon, wascht de handen niet, kamt het haar niet, eer hij Höðr gedood heeft — zoo leest men in de Vegtamskviða. [3] Vali toonde zich waard Baldr te wreken, daar hij diens moordenaar doodde — zegt Hyndluljóð. [4]

Vali bekleedde onder de Asen eenen aanzienlijken rang; want hij was een van de twaalf door Óðinn aangestelde rigters. [5] Hij heeft ook eene schoone toekomst; want hij zal den grooten wereldbrand overleven, met Viðarr den voorvaderlijken grond op Iða, waar eenmaal Ásgarðr was, bewonen, en met hem het heiligdom besturen. [6]

---

[1] Hoofdst. 12, blz. 267. [2] Coupl. 37. [3] Coupl. 11. [4] Coupl. 18. [5] Bragar. 55.
[6] Vafthruðn., Coupl. 51; daem. 53.

Wie is Vali, die de duisternis van den winter doodt, en daardoor wraak neemt over het wegdrijven van den zonnegod naar de woning van Hel? Wij zouden zeggen, dat kan slechts de lente zijn. En Vali of Ali is inderdaad de lente. De letters *r* en *l* zijn in de indogermaansche talen wisselletters, zoodat de beide namen ook Ari en Vari kunnen luiden. Nu is Vari bijna geheel het latijnsche Ver, lente, en komt van den wortel Var, val, warm zijn, terwijl Ari komt van den wortel Ar, doen groeijen, broeijen. [1] Baldrs wreker is derhalve de warme lente, die de groeikracht in de plantenwereld opwekt. Geen wonder dan ook, dat deze in het nieuwe wereldjaar zal blijven leven, en met Viđarr, den wreker van Óđinns dood, den woudgroei, het heiligdom besturen!

Vali maakt het getal der Goden van de jaargetijden voltallig. Hij is de lente, Baldr de zomer, Ullr het lichte gedeelte van den winter — van eenen herfst toch kan men in 't hooge Noorden ter naauwernood spreken — en Höđr het donkere deel van den winter.

Er moeten in ouden tijd mythen betreffende Vali, althans betreffende zijne geboorte in omloop geweest zijn, die wij thans niet meer kennen. De sporen daarvan zijn evenwel nog bij Saxo Grammaticus te vinden, die ons aangaande Vali's geboorte een uitvoerig verhaal mededeelt. Had reeds Kormak gezongen van de toovermiddelen, die Óđinn gebruikte om Rindrs liefde te verwerven, [2] Saxo beschrijft ze zeer uitvoerig. [3] Wij geven van 't geen bij hem voorkomt een beknopt berigt.

Na Baldrs dood had Rostioph de Finlander aan Óđinn voorspeld, dat hij met Rindr, dochter van den Ruthenkoning, eenen zoon zou verwekken, die zijns broeders wreker zou worden. Op die voorspel-

---

[1] Zie Wörterbuch der Indogermanischen Grundsprache in ihrem Bestande vor der Völkertrennung, von F. C. August Fick. Göttingen, Van den Hoeck u. Ruprecht. 1868, op de woorden Ar en Var.

[2] Skaldsk., hoofdst. 12, blz. 237. [3] Saxo Gramm. blz. 44, 45.

ling bouwende, begaf Óđinn zich verkleed naar dien koning, bood hem zijne diensten aan, en werd door hem tot bevelhebber der ruiterij aangesteld. In die betrekking behaalde hij een en andermaal eene schitterende overwinning, en kwam bij den koning zoo in gunst, dat hij geenszins afgewezen werd, toen hij hem bekend maakte met zijne liefde voor de princes. Toen hij evenwel beproefde, zijne geliefde te zoenen, kreeg hij eene oorvijg tot loon. Dat schrikte hem echter niet af. Een jaar later kwam hij als Rostr, de smid, bij den koning terug en vertoonde zulke uitstekende proeven van zijne kunst, dat hem een groote schat gouds gegeven werd, waarvan hij vrouwentooi moest smeden. Hij vervaardigde daarvan eenen armband en verscheidene ringen en gaf die aan Rindr. Toen hij evenwel ook nu eenen kus tot loon begeerde, werd hij met een duchtigen klap heengezonden.

Voor de derde maal kwam nu Óđinn tot den koning als een reeds bejaarde, volleerde krijgsman, en toonde zich de vlugste en vermetelste van alle ruiters. Maar ook dit hielp hem niet; want toen hij bij het afscheid der maagd eenen kus wilde geven, stiet zij hem zoo heftig weg, dat hij over den grond tuimelde en met de kin op den grond neer kwam. Daarvoor strafte hij haar onmiddelijk, door haar aan te raken met een met runen beschreven stuk bast, en haar het uitzigt van eene furie te geven. Intusschen gaf hij nog zijn opzet niet op, maar kleedde zich als een meisje, noemde zich Wecha, gaf voor in de geneeskunst hoogst bedreven te zijn, en werd dienstmaagd van Rindr, wie hij des avonds de voeten wasschen moest. Deze werd ziek en riep Wecha's hulp in. Wecha onderzocht haar naauwkeurig en verklaarde haar te zullen genezen; maar dat de ziekte uit de binnenste deelen verdreven moest worden, en dat het geneesmiddel zoo scherp was, dat Rindr het zeker niet zou nemen, wanneer zij niet eerst gebonden werd. De koning, dat vernomen hebbende, beval zijne dochter te binden, op bed te werpen en aan de behandeling van Wecha over te laten. En zoo kreeg Óđinn zijne schoone in zijne magt en werd bij haar vader van Vali.

In deze zonderlinge verhalen hooren wij nog verstaanbaar genoeg den nagalm van mythen, waarin de veranderingen van weder en dampkring tegen het einde van den winter geteekend zijn, en geschetst is, hoe de lente eerst geboren wordt uit den invloed van den veranderden dampkring op de in de boeijen van den winter geketende aarde.

§ 35. FORSETI.

Van Baldr vermelden onze bronnen nog eenen zoon, die den naam Forseti draagt, en van wien daemisaga 32 zegt, dat hij een zoon van Baldr en Nanna is, en het paleis Glitnir, het glinsterende, bewoont. Hij was een der twaalf hemelsche regters, de regter bij uitnemendheid, en wie tot hem zaken, ook de moeijelijkste, brengen, gaan verzoend naar huis. Er zijn van hem geene mythen bekend, maar uit wat door Grimm, Simrock en het Lex. myth. wordt medegedeeld weten wij, dat hij oudtijds vereerd werd op Foseteland, dat thans den naam Helgoland draagt. Daar had hij in Radbouds dagen eenen tempel en eene heilige bron, waaruit slechts zwijgend geschept mogt worden. Foseteland behoorde aan de Friezen en stond onder Radbouds heerschappij; maar de friesche God Foseti kan geen ander dan de noordsche Forseti zijn.

Wat Forseti eigenlijk is en wat zijn naam beduidt, schijnt twijfelachtig. De daemisaga, die wij aanhaalden, beschrijft hem als den hemelschen regter, en die voorstelling van zijnen persoon schijnt bevestigd en aanbevolen te worden door den naam, die elders Fora Sizo luidt en het gemakkelijkst door Voorzitter kan worden verklaard, maar ook daardoor, dat Forseti een zoon is van Baldr, op wiens regtspraak niemand eene aanmerking maken kan. Daartegenover staat evenwel, dat Baldr geen regterambt bekleedt, maar zomerzonnegod is. Dat hij een feilloos regter genoemd wordt, dat moet van lateren oorsprong zijn, en ontstaan uit eene overbrenging van zijn karakter

als lichtgod van het natuurlijke op het zedelijke gebied. Daarenboven, hoe verklaren wij het bij zulk eene voorstelling van Forseti, dat zijn paleis Glitnir heet, en dat zijn naam bij de Friesen Foseti klonk? Bedriegen wij ons niet, dan heeft Grimm den weg gewezen in zijne Deutsche Mythologie. [1] Hij wijst op de drie broeders Ecke, Fasat en Abentrot, van welke bij de oude Duitschers de beide eersten wind- en waterreuzen waren, en wier vader Nentigér heette. Hij meent in Fasat Foseti, en in Nentigér den man van Nanna te herkennen. Hij wil Foseti en Forseti afleiden van fors, bij de Denen fos, een maalstroom, waar 't water dwarrelt en borrelt. De verklaring voorzitter wijst hij van de hand, en houdt Forseti voor eenen bronnen-God. Dat nu is alleszins te rijmen met het glinsterend paleis, de waterwereld, en met Foseti's heilige bron op Helgoland. Maar dan is de voorstelling van dezen God als hemelschen regter van jongeren oorsprong, en zij kan ontstaan zijn uit de vereering van bronnen als wijsheidsbronnen, en de vermelding van Urds bron, waar de Goden ter vierschaar vergaderen. De zedelijke voorstelling is in den regel uit den aard der zake jonger dan de natuurkundige.

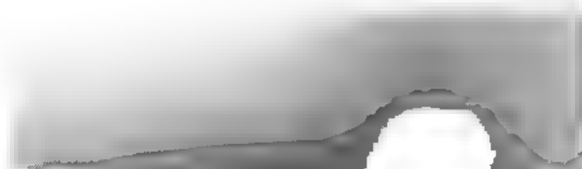
§ 36. LOKI.

Als laatsten der Asen ontmoeten wij nu eindelijk nog Loki, een van het oorspronkelijke drietal Goden, die het element des vuurs vertegenwoordigt, en in den kring der Asen eene merkwaardige plaats vervult. Hij is een verwonderlijk mengsel van schranderheid en sluwheid, van dienstvaardigheid en verraderij, soms der Asen verdediger en redder, soms hun kwelgeest, en ten laatste een hunner verdervers. Het schijnt wel, dat in zijnen persoon de dubbelzinnige, eensdeels weldadige, anderdeels gevaarlijke en schadelijke magt des vuurs is voorgesteld.

[1] Blz. 1210, noot op blz. 212.

De naam van onzen God, Loki, is verwant met Logi, dien wij leerden kennen, toen wij van Thórrs bezoek bij Útgarđ-Loki gewaagden, en zeker van denzelfden stam als het grieksche φλόξ. Vlam, vuur, dat is het, wat hij beteekent, en daarmede strookt ook de bijnaam Loptr, die hem menigvuldig gegeven wordt, en hem als den luchtvormige doet kennen. Simrock denkt bij dien naam Loptr aan Lofar, dien wij in de Völuspá als den vader der dwergen vermeld vinden, en vraagt, of Loptr misschien dezelfde als die Lofar zou kunnen zijn. Hij brengt den naam Loki ook in verband met het Sanskritsche lûg, schitteren, en met het engelsche lok, sluiten, en herinnert bij laatstgenoemde verwantschap, dat Loki als de oorzaak van den ondergang, van het einde der Goden wordt voorgesteld.

Loki wordt, daem. 33, genoemd de zoon van den reus Farbauti, dat is degene, die in de boot vaart, derhalve Bergelmir, die in eene boot aan den dood ontkwam, toen alle overige reuzen in het bloed van Ymir verdronken. Zijne moeder wordt Laufey of Nál genoemd, maar wie zij is, laat zich moeijelijk nader bepalen. Laufey kan een loof-eiland beteekenen en Nál is eene naald, maar ook dikwijls de naam van een schip, en op welke wijze een loof- of lommerrijk eiland, eene naald, een schip met het vuur als moeder in betrekking kan staan, zijn wij niet in staat te verklaren. De opvatting van het Lex. Myth. komt ons voor te gewaagd te zijn. De schrijver vat Laufey op als eenen naam van de aarde of als loofrijke nymf, d. i. een boom, hout, omdat het onderaardsche vuur een kind der aarde heeten kan, en de vlam op aarde een zoon van het hout. In Nál ziet hij een stalen staaf, waarmede men vuur slaat. Ware zulk eene verklaring juist, dan zouden wij meenen, dat Loki veeleer de zoon van Nál als vader, en van Laufey als moeder heeten moest. Daemisaga 33 noemt ook twee broeders van Loki, Byleistr en Helblindi, d. i. de dorpenverwoester en degene, die Hel bedekt, m. a. w. de felle wind, het krachtig bewogen luchtruim, Óđinn, en het water, Haenir, dat den afgrond, het verblijf van Hel, bedekt.

Hier vinden wij derhalve het welbekende drietal, lucht, water en vuur, als broeders terug, en herinneren ons daarbij, hoe Loki in Aegisdrekka Óđinn in 't geheugen roept, dat zij beiden in oude tijden met elkander bloedbroederschap hebben gedronken.

Van zijne vrouw Sigyn had Loki twee zonen, Vali en Nari of Narfi genaamd. Is de naam van laatstgenoemden verwant met naera voeden, van dien der eerstvermelde kennen wij geene afleiding, en zijn daarom ook niet in staat te gissen, wat die vrouw en die zonen eigenlijk beteekenen. Intusschen komen er van Loki nog een aantal verbindtenissen voor, en lezen wij, dat hij met meer dan ééne Godin boeleerde. Dat hij met Angurbođa, de angstverkondigster, vader werd van den wolf Fenrir, van de slang Jormungandr en van Hel, is ons reeds bekend, en ook, dat hij bij Svadilfari moeder werd van Sleipnir. In Aegisdrekka wordt hem daarenboven door Óđinn verweten, dat hij onder de aarde acht maanden lang melkgevende koe en moeder was, en hij zelve beroemt er zich op, dat hij door Skađi op haar bed werd genoodigd, en met Sif en de vrouw van Týr boeleerde.[1] Dat alles is mythologische vorm en inkleeding van de verschillende invloeden en uitwerkselen van het vuur, de warmte, die damp en rook uit moeras en veen doet opstijgen, met de koude winterstormen vermengd den zomerwind in 't leven brengt, zich gedurende de acht wintermaanden van het Noorden in de aardkorst terugtrekt, en onder den grond het beginsel der vruchtbaarheid is.

Wij vinden in onze bronnen een paar beschrijvingen van Loki, van welke de eene vooral zijn karakter, de andere zijne avonturen doet kennen. Daemisaga 33 zegt ons: "Nog telt men eenen tot de Asen, dien sommigen den lasteraar der Goden, den verzinner van alle bedrog en de schande van Goden en menschen noemen. Zijn naam is Loki of Loptr, en zijn vader de reus Farbauti. Zijne moeder heet Laufey

---

[1] Aegisdr. 23, 52, 54, 40.

of Nál, zijne broeders Byleistr en Helblindi. Loki is sierlijk en schoon van gestalte, maar boos van gemoed en zeer onbestendig. Hij overtreft alle anderen in sluwheid en elke soort van bedrog. Hij bragt de Asen in menige ongelegenheid, maar hielp hen er ook telkens weer uit. Zijne vrouw heet Sigyn, en hun beider zoon Nari of Narvi."

De schoonheid van gestalte en de schrandere sluwheid, die in deze daemisaga aan Loki worden toegekend, verklaren voldoende de dubbelzinnigheid van zijn wezen, en al wat er verder van hem wordt gezegd. Het zijn vooral de Asyniën, die zich gaarne met Loki inlaten, en wanneer hij met anderen van een gezantschap terugkomt, bij voorkeur tot hem het woord rigten, en de schoone Ase heeft het zelden zoo bedorven, of zijn innemend voorkomen en zijne gladde tong helpen hem weer in gunst. En waar de een of andere der Asen in den nood zit, daar wordt al spoedig het oog geslagen op Loki, wiens vindingrijke schranderheid aan allen bekend is, en van wien men vertrouwt, dat het hem nooit aan eenen uitweg ontbreken zal.

Hoe Loki aan zijne uitnemende schranderheid kwam, verklaart Hyndluljóđ. [1] Loki's list, zegt dat lied, is van eene sluwe vrouw afkomstig. Hij had namelijk in het woud een geroosterd, half verbrand, steenhard vrouwenhart gevonden, en dat opgegeten. Waarschijnlijk slaat dat woord op de eene of andere thans niet meer bekende mythe, en wij kunnen er geene nadere verklaring van geven. Zooveel verstaan wij er echter uit, dat het Hyndlulied ons Loki wil doen kennen als zoo sluw, dat zijne slimheid de gewone mate van die eens mans te boven gaat; de vrouw toch, wanneer zij sluw is, pleegt daarin den man te overtreffen. Maar tevens wordt ons herinnerd, dat Loki in zijne sluwheid wreed en onbarmhartig was: want ook in wreedheid overtreft eene vrouw den man, wanneer zij eenmaal de vrouwelijke teederheid heeft afgelegd. Dat nu het eten van een vrouwenhart, zoo hard als steen, als de bron van Loki's slimheid wordt

[1] Coupl. 38.

voorgesteld, dat is geheel in den geest der oude Noormannen. De Saga's hebben meer dan één verhaal van helden, die een hart eten, om de eigenschappen deelachtig te worden, waarvan dat hart, nog levende, was vervuld.

Men telt Loki tot de Asen — zegt de daemisaga — maar velen houden hem voor de schande van Goden en menschen. Werkelijk vinden wij dan ook van hem vermeld, dat hij in eenen zeer kwaden naam stond. Vooral blijkt dat uit Aegisdrekka, waar Eldir tot hem zegt: Niemand weet van u een goed woord, [1] terwijl hij zelve verklaart de eetzaal te willen binnentreden om den Asen schimp en schande aan te doen en vergift in hunne mede te mengen [2]. Bragi verzekert hem, dat de Asen hem nu noch ooit eene plaats in hun midden zullen inruimen [3], en Gefion, dat hij door zijn boos noodlot wordt voortgesleept ten verderve [4]. Freyja duwt hem toe, dat Asen en Asyniën hem ongenegen zijn [5], Njorđr, dat hij een verworpene is onder de Asen, [6] en Týr, dat hij eenen slechten naam heeft. [7] Thórr eindelijk noemt hem eenen booswicht [8]. Niet altijd evenwel was het oordeel over hem zoo ongunstig geweest, en niet te allen tijde had zich Loki zoo gevaarlijk en boos van aard getoond. Onder zijne talrijke avonturen zijn er ook, waarin hij zich van eene gunstige zijde kennen doet. Het schijnt wel, dat hij eerst van lieverlede van eenen goeden Ase een vijand der Goden is geworden, en dat, naarmate de Eddastukken, die van hem spreken, jonger van oorsprong zijn, zij te meer kwaad van hem hebben te vermelden. Dat leert ons een overzigt van zijne avonturen.

Wat er al zoo van Loki verhaald werd, berigt ons Skaldskaparmál, hoofdstuk 16, blz. 269, waar gezegd wordt, hoe men Loki moet noemen, terwijl daarbij een aantal van zijne bedrijven wordt opgeteld. Later worden er dan in verschillende hoofdstukken nog andere verteld.

---

[1] Coupl. 2. [2] Coupl. 3. [3] Coupl. 8. [4] Coupl. 19. [5] Coupl. 31. [6] Coupl. 33. [7] Coupl. 39. [8] Coupl. 57, 59, 61.

Loki, zoo lezen wij, moet men noemen: zoon van Farbauti, Laufeyja en Nál, broeder van Byleistr en Helblindi, vader van Vanorgandr (Fenrir), Jormungandr en Hel, Nari en Ali, bloedverwant en oom, makker en gezel van Óđinn en de Asen, bezoeker van Geirröđr, sieraad van diens kist, dief van den bok, van de Jetten, van Brisinga-men en de appels van Iđunn, Sleipnirs bloedverwant, man van Sigyn, vijand der Goden, listige Ase, lasteraar en bedrieger der Goden, raadgever tot den dood van Baldr, geboeide Ase, twister met Heimdall en vijand van Skađi.

In den loop onzer beschouwing bragten wij bij reuzen en dwergen, Óđinn, Thórr en Baldr reeds verschillende bedrijven van Loki ter sprake. Laat ons thans de geheele ons bekende reeks geleidelijk in oogenschouw nemen.

Vooreerst dan ontmoetten wij Loki een paar malen in gezelschap met Óđinn en Haenir. Het was eenmaal, toen hij Ótr doodde en de Asen uit den nood hielp, door van Andvari het goud te halen, dat tot zoen voor den gepleegden doodslag moest worden betaald. [1] De andere maal leverde hij Iđunn aan Thjassi over, om zijn eigen leven te redden, maar verloste haar toch ook weer, en hielp Thjassi dooden. [2] En toen Skađi naar Ásgarđ kwam om zoen voor den dood haars vaders te vragen, wist Loki haar door zijne kunsten aan het lagchen te brengen, zoodat haar de tranen over de wangen liepen. Wij hebben gezien wat dat beteekent, en wanneer elders gezegd wordt, dat Loki met Skađi boeleerde, dan laat zich deze mythische trek op dezelfde wijze als die andere verklaren. [3]

Had de ontmoeting met Thjassi Loki reeds met Iđunn in aanraking gebragt, zoodat hij haar aan den reus overleverde, wij vernamen ook nog, dat toen Iđunn van den boom gezonken was en met het wolfsvel gedekt, Loki een dergenen was, die op Óđinns last naar het verblijf van Hel trokken, om bij de onderaardsche Goden onderzoek

[1] Zie blz. 89. [2] Zie blz. 71. [3] Zie blz. 124, 127.

te doen naar het lot van Iđunn en de onheilen, die de Goden schenen te dreigen. En wordt dan Loki de dief van Iđunns appels genoemd, dat zal moeten beteekenen, dat de God des vuurs, der warmte, het zomersche loof van zijne kracht berooft, afvallen en verdorren doet. En kan deze zijn invloed voorgesteld worden als eene schade, die hij den Asen aandoet, als een gevaar, dat hij over Goden en menschen brengt: toch wordt Loki daardoor nog geen booze God; want hij brengt te zijnen tijde ook het groen aan de twijgen terug, even zoo goed als hij Skađi, den kouden winterstorm, in eenen zoelen, regen aanbrengenden lentewind verkeert.

Evenzoo laat Loki zich van eene gunstige zijde kennen, wanneer hij, na Sif arglistig het hoofdhaar te hebben afgeschoren, haar van de dwergen gouden haren te verschaffen weet. Hij maakt van die gelegenheid gebruik om ook voor andere Asen kostelijke geschenken te verwerven. En al is het ook, dat hij Brokkr bedriegt en zijn hoofd, bij de weddenschap verbeurd, sluw weet te redden, al wat hij bij die gelegenheid verrigtte liep toch op groot voordeel voor de Asen uit, en noch Sif, noch Óđinn, Thórr of Freyr hadden zich ten laatste over hem te beklagen. [1]

In de avonturen, die hij met Thórr beleefde, leeren wij Loki ook nog voornamelijk van eene gunstige zijde kennen. Het is waar, hij heeft eens, middellijk of onmiddellijk, een der bokken van den dondergod lam doen worden, en eens, om zijn eigen leven te redden, Thórr zonder hamer en krachtgordel naar het verblijf van Geirrǫđr gelokt [2]; maar daar staat tegenover, dat hij dien Ase als een trouwe makker vergezelde naar het rijk van Útgarđloki [3] zijnen hamer, toen die verloren was, ging opsporen en bij Thrymr ontdekte, en als dienstmaagd verkleed medeging om hem terug te halen, bij welke gelegenheid hij door zijne tusschenkomst het gevaar wist af te wenden, dat Thórr zich door zijnen geweldigen honger en dorst en zijne

[1] Zie blz. 194, 197. [2] Zie blz. 78, 380. [3] Zie blz. 93.

vlammende blikken dreigde op den hals te halen. In al deze mythen ontdekken wij niets anders dan de getrouwe teekening van het vuur of de warmte, die zich nu eens in de aarde terugtrekt, zoodat het onweder zijne kracht verliest gedurende den winter, dan weer ten voorschijn komt in den zomer, zoodat de onweders kunnen woeden, terwijl zij het onweer steeds vergezelt, maar dan ook soms de graauwe onweerswolken uitput, zoodat hare vaart vertraagt, en zij slechts langzaam her- en derwaarts drijven.

Slechts in de latere sagen en mythen treedt het booze in Loki's karakter op den voorgrond. Dit is reeds eenigermate het geval in het verhaal van de Hedins en Högni's Saga, die volgens Müller tot de latere romantische sagen behoort. [1] Hij komt daar voor als een sluwe dief, die Freyja haar kostbaar halssieraad ontsteelt. En toch is ook dit weer geen loutere boosheid; want Loki handelt op bevel van Óđinn.

"Er was," — zoo lezen wij in het tweede hoofdstuk van voornoemde saga, — "een oud man, Farbauti genaamd, getrouwd met eene vrouw, die Laufeyja heette. Zij was slank en fijn van gestalte en werd daarom Nál (naald) genoemd. Deze lieden hadden eenen zoon, met name Loki, niet groot van gestalte, maar vlug van uitzigt. Hij was vrijmoedig in het spreken en bezat vooral die soort van wijsheid, welke men slimheid noemt. Reeds in zijne vroege jeugd was hij in hooge mate listig en werd daarom de sluwe Loki genoemd. Hij trok naar Ásgarđ en begaf zich in Óđinns dienst. Óđinn vleide hem bestendig bij al wat hij ondernam, maar legde hem ook dikwijls moeijelijke pligten op, en hij vervulde die altijd beter dan men verwacht had. Bijna niets van 't geen er gebeurde ontsnapte aan zijne opmerkzaamheid, en al wat hij wist vertelde hij aan Óđinn. Nu werd, zoo verhaalt men, Loki gewaar, dat Freyja een sieraad bezat, en ook, hoe zij er aangekomen was. Dit vertelde hij aan Óđinn. En

[1] Zie N. F. S. I. blz. 363, volgg.; Müller II 570—579.

toen Óđinn het wist, beval hij Loki, hem dat kleinood te halen. Loki antwoordde, dat zulks moeijelijk te doen was; want dat niemand zonder Freyja's verlof in haar vertrek kon komen. Maar Óđinn beval hem er op uit te gaan, en niet terug te komen, eer hij het gekregen had. Loki ging nu schreijend heen, maar de meesten verheugden er zich over, dat het hem slecht ging. Hij begaf zich nu naar Freyja's vertrek, maar dit was gesloten. Hij beproefde er in te komen, maar vermogt het niet. Het was buiten koud en hij begon te rillen. Toen veranderde hij zich in eene vlieg, en vloog langs alle sloten en voegen, maar kon geene opening vinden, groot genoeg om er door te komen. Eindelijk vond hij toch nagenoeg op den nok van den gevel een klein gaatje, juist groot genoeg om er eene naald door te steken. Daar werkte hij zich doorheen. Toen hij zoo binnen gekomen was, opende hij de oogen en zag of er ook iemand wakker was; maar allen, die zich in het vertrek bevonden, lagen in diepen slaap. Hij vloog nu in Freyja's bed en zag, dat zij haar sieraad om den hals had, maar dat het slot naar onderen lag. Daarom veranderde hij zich in eene vloo, zette zich op Freyja's wang en stak haar zoo, dat zij er wakker van werd, zich omkeerde en toen weder insliep. Nu legde hij de gedaante van eene vloo weer af, maakte het sieraad los, sloot de deur open, ging heen en bragt zijnen buit aan Óđinn.

Hier treedt kennelijk de sluwheid op den voorgrond, zonder nog opzettelijk boosheid te zijn. Maar de geheele saga is reeds van lateren tijd, en Óđinn, Freyja, Farbauti, Laufeyja en Loki worden er reeds niet meer als Goden, maar als menschen voorgesteld. Wij meenen er uit te mogen opmaken, dat de teekening van Loki als boven alles sluw, en als alleen sluw, reeds tot de latere dagen behoort.

In den eigenlijken zin boos is Loki eerst in de mythe van Baldrs dood. Daar is het er hem om te doen, Baldr, aller vriend, ten val te brengen. Hij brengt den blinden Höđr tot den kamp en geeft hem de mistel in de hand, wel wetende wat het gevolg zal worden, wanneer dat wapen geslingerd wordt. Hij wordt ook genoemd als

degene, die onder de gedaante eener oude vrouw weigerde om Baldrs dood te weenen en hem daardoor uit de magt van Hel te verlossen.

Aan die booze daad van Loki wordt dan ook in de Gylfaginning zijne bestraffing door de Asen verbonden. Maar in een gedicht van lateren tijd vinden wij nog eens Loki in zijne volle boosheid, als de vijand van alle Goden. Het is de Aegisdrekka, waarop wij reeds herhaaldelijk hebben gewezen, en dat wij nu in zijn geheel zullen laten volgen.

AEGISDREKKA OF AEGIRS DRINKGELAG.

Aegir, die ook Gýmir heette, bereidde den Asen een drinkgelag, nadat hij den grooten ketel gekregen had, zoo als elders (in Hýmiskviđa) gezegd is. Op dat drinkgelag kwam Óđinn met Frigg, zijne vrouw. Thórr kwam niet, want hij was op eenen togt naar het Oosten. Sif, de vrouw van Thórr, was tegenwoordig, en zoo ook Bragi met zijne vrouw Iđunn. Týr was er, die maar ééne hand had; want de wolf Fenrir had hem de andere afgebeten, toen hij gebonden werd. Ook waren er Njorđr met zijne vrouw Skađi, Freyr en Freyja, en Viđarr, Óđinns zoon. Ook Loki was tegenwoordig en Freyrs bedienden Byggvir en Beyla. Er waren daarenboven nog vele Asen en Asyniën.

Aegir had twee dienaren, Funafengr en Eldir. Schitterend goud diende voor brandend licht. Het bier droeg zich zelve op. De plaats lag onder eenen hoogst heiligen vrede, en alle gasten roemden de goede bediening door Aegirs lieden. Loki, die dat niet gaarne hoorde, doodde Funafengr. Toen zwenkten de Asen hunne schilden, liepen op Loki aan, vervolgden hem tot in het woud, en begaven zich daarop aan den maaltijd. Loki echter kwam terug en sprak tot Eldir, dien hij voor de zaal vond:

Loki.

1. Eldir! zeg mij, eer gij met éénen
Voet naar voren treedt,
Wat daar binnen bij volle bekers
De hooge Goden verhandlen.

Eldir.

2. Van wapens spreken en wakkeren kampstrijd
De zonen der zegegoden.
Asen en Alfen in de zaal daar
Weten geen woord tot uw lof.

Loki.

3. 'k Zal in de zaal mij zetten van Aegir,
'k Ga dat gastmaal zien,
Met schimp en scheldwoord smaad ik de Asen,
En meng in hun mede verdriet.

Eldir.

4. Zoo ge in de zaal u zet van Aegir,
En dat gastmaal gaat zien,
Schimp en smaadtaal spuwt op de Asen:
Weet, dat u 't kwalijk bekomt.

Loki.

5. Eldir! vergeet niet, dat, gaan wij beiden
Woorden wisselen,
Ik een antwoord altijd gereed heb,
Hoe trouw uw tong u dien.

Loki ging dus in de zaal, en toen zij, die daar waren, hem zagen binnenkomen, zwegen zij allen.

Loki.

6. Dorstig betreed ik deze zalen,
Loptr, na lange reize,
De Asen verzoek ik éénen dronk mij
Van mede mild te verstrekken.

7. Hoe zoo stil, gij verstokte Goden?
Waarom geen woord tot bescheid?

Gunt aan 't gastmaal een goede plaats mij,
Of wijst mij daadlijk de deur!

Bragi.

8. Bij 't gastmaal geven een goede plaats u
De Asen ooit noch immer.
Wel weten de Asen, voor wie aan tafel
Plaats in hun midden moet zijn.

Loki.

9. Heugt u 't, Óđinn! nog, hoe oudtijds
Ons beider bloed werd vermengd?
Geen mede zoudt gij — zoo zwoert gij — proeven,
Ten zij die ons beiden geboden werd.

Óđinn.

10. Wil opstaan, Viđarr! 's wolfs vader moge
In de zaal gaan zitten.
Loki laat anders lastertaal hooren
Hier in 't huis van Aegir.

Toen stond Viđarr op en schonk Loki in, en nadat deze gedronken had, zeide hij tot de Asen:

11. Heil u, Asen! Heil u, Asyniën!
U allen, grootmagtige Goden!
Alleen dien éénen uitgezonderd,
Bragi, op de bank, daar ginds.

Bragi.

12. 'k Wil uit mijn schat een zwaard u schenken,
Een ros, en daar bij een Bragiring,
Als gij de Asen niet ergert met woorden.
Maak u de Goden niet gram!

Loki.

13. Ros en ringen? Al te rijk toch
Zijt ge aan die beiden niet, Bragi!
Van al de Asen en Alfen hier binnen
Is van kamp niet één zoo afkeerig,
Niet één van wat scherp is zoo schuw.

Bragi.

14. Was ik buiten, gelijk ik binnen ben,
Hier in de hal van Aegir,
'k Had in handen uw hoofd dan spoedig:
Dat was dan 't loon voor uw leugen!

Loki.

15. Held op de bank! maar 't blijft bij woorden,
Bragi, gij bankbewaarder!
Zijt gij kloekmoedig, zoo kom ten strijde:
De dappere draalt niet lang.

Iđunn.

16. 'k Bid u, Bragi! bij uw kinderen
En uw tal van getrouwen,
Spreek geen steeklige smaadtaal tot Loki,
Hier in het huis van Aegir.

Loki.

17. Iđunn! u noem ik van alle vrouwen
't Meest op mannen verzot,
Sinds ge uw blanke, blinkende armen
Om uws broeders doodslager sloegt.

Iđunn.

18. Tot Loki spreek ik geen smadende woorden
Hier in het huis van Aegir;
Bragi, bedwelmd van 't bier, besus ik,
't Komt anders straks tot een strijd.

Gefion.

19. Waartoe, gij Asen! zoudt gij elkander
Schimpend sarren?
Loki gelooft niet, dat hij misleid wordt:
't Noodlot vervolgt hem vijandig.

Loki.

20. Zwijg, toch, Gefion! zal ik herinneren,
Hoe u tot wellust verleidde
De blanke knaap, die 't kleinood u reikte,
En dien ge in uw armen ontvingt?

Ôđinn.

21. Dom is 't, Loki! en dwaas gehandeld,
Dat gij Gefions gramschap wekt:

't Lot van alle menschen, geloof ik,
Weet zij zoo wel als ik.

Loki.

22. Zwijg toch, Ódinn! onbillijk hebt gij
Dikmaals den slag beslist,
Gaaft, waar 't geenszins paste te geven,
Zege aan laffe lieden.

Ódinn.

23. Weet gij, dat 'k gaf wat 'k niet moest geven,
Zege aan laffe lieden?
Onder de aarde waart ge acht winters
Melkkoe en moeder.
Gij waart daar dragtig;... verachtlijk dunkt mij dat.

Loki.

24. Gij, zoo vertelt men, trokt naar Samsö,
Toovrend als waart ge eene Vala;
Langs hutten en huizen heettet gij toovenaar:
Dat noem ik verachtlijk.

Frigg.

25. Uw beider daden diendet gij liever
Niet meer te vermelden;
Wat gij, Asen, van ouds verrigttet;
't Ophalen van 't oude vindt ieder leelijk.

Loki.

26. Zwijg toch, Frigg! dochter van Fjörgyn;
Manziek altijd van ouds!
Die Vé en Vili, als Vidrirs gemalin,
In uwe armen ontvingt.

Frigg.

27. Had ik in 't huis van Aegir hier maar
Een zoon, bout als Baldr,
Gij kwaamt gewis niet weg van de Asen,
Zonder u wakker te weeren.

Loki.

28. Moet ik, Frigg! nog meer van mijn eigen
Werken gewagen?
Dit is dan aan mij te danken,
Dat Baldr in de zaal niet meer zit.

Freyja.

29. Onzinnig, Loki! herinnert gij zelve
Uw booze boevenstukken.
Frigg weet alles, wat er voorvalt,
Ofschoon zij 't zelve niet zegt.

Loki.

30. Zwijg maar, Freyja! uw faam toch kent men.
Gij zijt van vuilnis niet vrij:
Asen en Alfen, allen, die hier zijn,
Liet ge uwe liefde genieten.

Freyja.

31. Uw tong is vermetel; 'k vermoed, zij zal u
Geen goed berokkenen.
Boos zijn de Asen en de Asyniën:
Treurig trekt ge, denk ik, naar huis.

Loki.

32. Zacht wat, Freyja! gij zijt venijnig.
Alle kwaad kleeft u aan,
Sinds gij de Asen op uwen broeder
Hitstet en u een wind ontwoei.

Njordr.

33. Vreemd is 't niet, dat onze vrouwen
Tot boel wien ook wenschen;
Maar wèl, dat allen u, verworpling,
Dulden, die kindren kon baren.

Loki.

34. Njord, geen woord meer! Gij werd van 't Oosten
Den Goden als gijz'laar gezonden.
Daar deên in den mond u wat Hýmirs maagden,
Als waart gij zeker stuk steengoed.

Njordr.

35. 'k Troost mij ligt, zoo 'k lang geleden
Den Goôn ten gijz'laar gezonden werd,
Daar ik een zoon heb zonder vijand,
En die de eerste der Asen heet.

Loki.

36. Njord! vergeet toch niet gansch u zelve!
't Laat zich langer niet zwijgen;

Met de eigen zuster verwektet dien zoon gij.
Beters van u was niet te wachten.

Týr.

37. De allerbeste is Freyr van de Asen,
Die rossen berijden:
Maagd noch gade moeide hij immer,
Uit nood helpt hij elk en een ieder.

Loki.

38. Týr, zwijg! tusschen twee vermogt gij
Nooit eenen strijd te slechten.
'k Moet uw regterhand wel vermelden:
Die beet u de wolf van 't gewricht.

Týr.

39. Gij geen goeden naam, geen hand ik:
Erg is 't eene en het andre.
Bang verbeidt in banden de wolf nu
Der Asen ondergang.

Loki.

40. Týr, o zwijg toch! trof 't uw vrouw niet,
Dat ze een kind van mij kreeg?
El noch penning, ellendeling! kreegt ge
Ten zoen voor zulk eenen smaad.

Freyr.

41. Kromt niet de wolf aan den kronklenden stroom zich,
Totdat de Goden vergaan?
Eveneens gij, onheilstoker!
Als ge niet aanstonds zwijgt.

Loki.

42. Voor goud verkreegt gij Gýmirs dochter,
En verloort zoo uw zwaard.
Als Muspells zonen over Myrkvid rijden,
Zeg, hoe zult gij, zot! hen ontvangen?

Beyggvir.

43. Als 'k als Ingvi-Freyr van echten stam was,
En op zulken zetel zat,
Die kraai zou 'k weeker kneuzen dan merg is,
'k Verwrong hem al zijn gewrichten.

Loki.

44. Wat kleins mag 't wezen , dat daar kwispelt,
En naar een hap staat te hunkren?
Altijd gonst het Freyr in de ooren,
En snapt als een snatrende deerne.

Beyggvir.

45. Beyggvir heet ik, behendig achten mij
De Goôn en de meeste menschen.
Hier ben ik wakker om Hroptrs vrienden
Allen bier te bieden.

Loki.

46. Zwijg maar, Beyggvir! bitter slecht toch
Bezorgt gij der mannen maaltijd.
Gij wist onder 't bedstroo u wel te bergen,
Toen de strijd aan den gang ging.

Heimdallr.

47. Dronken zijt ge, in 't verstand verduisterd.
Zeg, Loki! wat zal dat gekijf?
Een roes veroorzaakt bij alle menschen,
Dat zij hun woorden niet wegen.

Loki.

48. Zwijg toch, Heimdallr! gij hebt van oudsher
Een treurig leven geleid,
Die vroeg en spade met vochtigen rug staat,
En waakt als wachter der Goden.

Skadi

49. Lustige Loki! lang zult gij zeker
Strafloos dit spel niet spelen.
Op den kant van uw killen bloedvriend,
Gaan straks de Goden u binden.

Loki.

50. Gaan op den kant mijns killen bloedvriends
De Asen mij eerlang binden?
De eerste en ijvrigste was ik van allen,
Toen men Thjassi ging dooden.

Skadi.

51. Waart gij de eerste, waart gij de ijvrigste,
Toen men Thjassi ging dooden?

Uit mijnen hof en heiligdom zal dan
Koude raad komen voor u.

Loki.

52. Zachter spraakt ge Laufey's zoon toe,
Toen ge een plaats in uw bed mij boodt.
Dat bedenk ik, nu we onze daden
Zoo eerlijk herinneren.

Toen trad Beyla op, schonk Loki mede in de ijskelk en sprak:

Beyla.

53. Heil u, Loki, hier is de ijskelk
Vol drank, door den berg gebrouwen.
Wil onder alle kindren der Asen
Haar[1] ongehavend laten.

Hij nam den horen, dronk hem uit, en zeide:

Loki.

54. Gij zoudt de eenge zijn, hadt ge u maar altijd
Kuisch, uwen man getrouw betoond;
Een echter weet ik, en weet hem zeker,
Die zelfs Hólrridi hoornen gaf.
[En dat was de listige Loki.]

Beyla.

55. De rotsen dreunen, denklijk komt daar
Hlórridi huiswaarts;
Hij stopt den mond hem, die met smaadtaal
Asen onteert en menschen.

Loki.

56. Zwijg gij, Beyla, vrouw van Beyggvir,
Van alle vuilnis vol!

---

[1] Dat Sif de door Beyla bedoelde Asynië is, blijkt uit het volgende couplet, waarin Loki het woord tot deze rigt. Waarschijnlijk is de ware lezing: Toen trad Sif op, enz. en later: Mij ongehavend laten. Dan zou ook in plaats van Beyla boven het couplet moeten staan Sif.

Verfoeilijker monster ontmoet men bij de Asen niet,
Dan u, deerne, rondom drek.

Toen kwam Thórr aan en zeide:

Thórr.

57. Zwijg, gij booswicht! of ik zal u
Den mond met Mjölnir stoppen.
De schouders ruk ik u van den romp af,
Dan is 't gedaan met uw leven.

Loki.

58. Jörds zoon, Thórr, is binnen getreden;
Thórr! wat raast ge zoo ruw?
Minder moedig mooglijk toont ge u
Tegen den wolf, die Ódinn ombrengt.

Thórr.

59. Zwijg, gij booswicht! of ik zal u
Den mond met Mjölnir stoppen.
Op neem 'k u, naar 't Oosten werp 'k u,
Waar nooit meer een mensch u ontmoet.

Loki.

60. Laat ons uw togten naar 't Oosten liever
Niet meer noemen,
Sinds in den handschoen, gij, held! gingt schuilen
En dat gij Thórr waart niet wist.

Thórr.

61. Zwijg, gij booswicht! of ik zal u
Den mond met Mjölnir stoppen.
Met Hrungnirs dooder raakt deze hand u;
Breekt alle beendren u.

Loki.

62. Langen tijd nog te leven denk ik,
Hoe met den hamer ge ook dreigt.
Skrymrs riemen schenen te taai u;
Maaltijd mogt ge niet houden,
Hongrig heengaan moest ge.

Thôrr.

63. Zwijg, gij booswicht! of ik zal u
Den mond met Mjölnir stoppen.
Hrungnirs doder zendt naar Hel u,
Achter de deuren der doodenpoort.

Loki.

64. Ik sprak voor de Asen en voor de Asyniën
Wat ik op 't hart had;
Nu echter wijk ik alleen voor u, Thôrr!
Want ik weet, dat gij slaat.

65. 't Gastmaal gaaft gij, Aegir!
Andermaal ontvangt ge
Geen goden weer te gast.
Al uw eigendom,
Heel uw have hier
Vreten de vlammen,
Gaat over uw' rug op in rook.

In het gedicht, dat wij daar mededeelden, vertoont Loki geen spoor van edelmoedigheid, niets dat den Ase als eene weldadige godheid zou moeten kenmerken. Hij komt binnen om te kwellen, om te hekelen, beschamen, vernederen, om de vreugde van het gastmaal te verstoren. Gevat, schrander, scherp, vlug van tong is hij, maar onbeschaamd en een wezen, dat geniet in eens anders lijden. Loki is hier van eenen schalken Ase een ware duivel geworden. Daaruit reeds maken wij op, dat het gedicht een der jongste van de Eddaliederen moet zijn. Maar dit blijkt ook nog daaruit, dat de toon, waarop over alle Asen een Asyniën door Loki gesproken wordt, een ligtzinnige en schimpende is, vol minachting. Zoo zou geen dichter Loki hebben laten spreken, wanneer hij zelve nog met eerbied voor zijne Goden vervuld was en met geheel zijn hart in hen geloofde.

Dat de Asen over zooveel hun moedwillig aangedanen smaad ten hoogste verbitterd waren, zal niemand verwonderen, en daarom vindt

het ook zeker niemand bevreemdend, dat de straf op het misdrijf volgde. Aegisdrekka heeft nog het navolgde prosaïsche slot:

"Daarop nam Loki de gedaante aan van eenen zalm en sprong in den waterval Franangr. Daar vingen hem de Asen en bonden hem met de darmen van zijnen zoon Nari. Maar zijn andere zoon Narfi werd in eenen wolf veranderd. Skaði nam eene vergiftige slang en hing die op boven Loki's aangezigt. Van die slang druppelde vergift. Sigyn, de vrouw van Loki, ging naast hem zitten en hield een schaal onder de droppels. Zoo dikwijls echter als de schaal vol was, bragt zij die weg, en dan viel het vergift neer op Loki's aangezigt, en kromp hij en wrong hij zich zoo, dat er de aarde van sidderde. Dat noemt men nu aardbeving."

Op deze straf, Loki voor zijne boosheid opgelegd, doelt de naam geboeide Ase, dien wij in Skaldskaparmál ontmoetten. Daarop doelt ook de Völuspá, wanneer zij, coupl. 38 en 39, zegt, dat de booze Loki in het lijkenwoud in de gedaante van een monster geboeid ligt en dat de woeste Sigyn, van haren echtgenoot beroofd, daarbij zit; dat de Vala kennis draagt van banden des doods en boeijen, van darmen gevlochten. Zij brengt den ondergang der wereld en den val der Asen onmiddellijk met Loki's bestraffing in verband.

Uitvoeriger worden Loki's laatste lotgevallen en bedrijven in de Gylfaginning verhaald [1]; maar daar schijnt de schrijver van geen gastmaal bij Aegir te weten en het lied Aegisdrekka niet gekend te hebben. Daar toch in dat lied Loki zich er op beroemt, dat hij den dood van Baldr had veroorzaakt, moet het gastmaal bij Aegir na Baldrs uitvaart hebben plaats gevonden. En dat komt goed overeen met hetgeen wij weten, dat Baldrs dood valt op den zomerzonnestilstand, en Aegirs gastmaal later, ten tijde van den vlasoogst. Maar nu verbindt de Gylfaginning Loki's bestraffing zoo met den dood van

[1] Daem. 50, 51.

Baldr, en verhaalt ze op zulk eene wijze, dat daar geene plaats overblijft, om Aegirs gastmaal er tusschen te schuiven.

"Toen sprak Gangleri: Loki heeft waarlijk veel kwaad gedaan, daar hij eerst den dood van Baldr veroorzaakte en later te weeg bragt, dat hij niet uit de magt van Hel verlost werd. Werd hij daarvoor niet op de eene of andere wijze gestraft? Hár antwoordde: Hij werd er zoo voor gestraft, dat hij er lang aan denken zal. Toen de Goden zoo op hem vertoornd waren, als men verwachten kon, liep hij weg en ging zich in eenen berg verschuilen. Dikwijls veranderde hij zich des daags in eenen zalm en verschool zich in den waterval, die Franangr (schitterende vloed) heette, en dacht er over, welk kunststuk de Asen wel zouden kunnen bedenken om hem te vangen. En toen hij eens te huis zat, nam hij garen van vlas en vlocht dat tot mazen, zooals men sinds dien tijd netten maakt. Intusschen brandde er voor hem een vuur. Nu ontdekte hij, dat de Asen niet ver van hem waren; want Óđinn had van den top van Hliđskjálf zijn verblijf bespied. Dadelijk sprong hij op en naar buiten in het water, nadat hij het net in het vuur geworpen had. En toen de Asen in het huis kwamen, ging hij het eerst binnen, die de wijsste van allen was en Kvasir heette, en toen hij in het vuur, ter plaatse, waar het net verbrand was, de asch zag, ontdekte hij, dat dit een middel was om visch te vangen, en zeide dat aan de Asen. Toen begonnen dezen en maakten een net naar hetgeen Loki gemaakt had, zoo als zij aan de asch zagen. En toen het net gereed was, gingen zij naar den stroom en wierpen het in den waterval. Thórr hield het eene einde, de overige Asen het andere en zoo trokken zij het net. Maar Loki zwom er voor heen en legde zich op den bodem tusschen twee steenen, zoodat het net over hem heen getrokken werd. Toch bespeurden de Asen wel, dat daar iets levends was. Toen gingen zij nog eens naar den waterval en wierpen het net uit, nadat zij er eerst iets zwaars aan gebonden hadden, zoodat er niets onder door sluipen kon. Loki zwom voor het net uit, en toen hij zag dat

het niet ver meer van zee was, sprong hij over het uitgespannen net en liep naar den waterval terug. Nu zagen de Asen, waar hij gebleven was, gingen weer naar den waterval en verdeelden zich in twee gezelschappen, aan iederen kant van den stroom een, terwijl Thórr midden in den stroom waadde en het net naar zee volgde. Loki kon nu kiezen, òf met levensgevaar naar de zee te trekken, òf nog eens over het net te springen. Hij koos het laatste en sprong vlug over het uitgespannen net. Maar Thórr greep naar hem en kreeg hem in het midden te pakken. Hij gleed echter door de hand, zoodat Thórr hem eerst bij den staart kon vasthouden. Daarom is de zalm van achteren spits. Nu was Loki als een, die onder den ban ligt, gevangen. Zij bragten hem naar een hol, namen drie lange stukken rots, zetten die op den smallen kant en sloegen in elk een gat. Daarop werden Loki's zonen, Vali en Nari of Narvi, gevangen. Vali veranderden de Asen in eenen wolf, en toen verscheurde hij zijnen broeder. Vervolgens namen de Asen Narvi's darmen en bonden Loki daarmede op de drie rotsen. De eene stond onder zijne schouders, de tweede onder zijne lendenen, de derde onder zijne kniegewrichten. De banden veranderden in ijzer. Toen nam Skaði eene vergiftige slang en maakte die boven hem vast, zoodat het vergift van het dier hem in het aangezigt droop. En Sigyn, zijne vrouw, staat naast hem en houdt een bekken onder het druipende vergift. Wanneer de schaal vol is, dan gaat ze heen om het vergift weg te gieten. Gedurende hare afwezigheid druipt Loki het vergift in het aangezigt, waartegen hij zich zoo hevig wringt, dat de geheele aarde er van beweegt, en dat is wat men aardbeving noemt. Daar ligt hij geboeid tot aan den ondergang der Goden.

Het gaat onze krachten te boven, deze mythe in al hare deelen te verklaren. Wisten wij, wat Sigyn, Vali en Narvi beteekenen, misschien gelukte het ons dan beter. Intusschen is de hoofdstrekking van het geheel aan te wijzen. De mythe is eene inkleeding

van eene waarheid in het leven der natuur. Wanneer de zon haar hoogste punt aan den hemel bereikt heeft en weer nederdaalt, nadert de winter. Dan wordt de warmte vervolgd, gevangen, gebonden. Zij blijft nog het langst aanwezig in het water, en wel in krachtig bewogen water, dat niet spoedig bevriest. Wanneer zij eindelijk ook daaruit verdwijnt; dan is het winter, dan blijft de warmte in 't gebergte gebonden, en kan niet loskomen, eer de geheele lange noordsche winter ten einde is en eene volgende lente eene nieuwe wereld schept. Loki's gevangenneming en binding is het noodzakelijk gevolg van Baldrs dood en uitvaart. Daarom verbindt de Gylfaginning beiden teregt met elkander. In het lot der beide zonen en die banden van darmen ligt ook wel eene natuurkundige gedachte verscholen, maar zoo diep, dat wij ze niet ontdekken. Dat overigens de spitse staart van den zalm, de uitvinding van het net en de aardbeving met Loki worden verbonden, mag ons niet bevreemden. Wanneer de personificatie van eene natuurkracht of van een element eenmaal eene persoonlijkheid is geworden, gangbaar onder eene bepaalde gestalte en met bepaalde eigenschappen, dan knoopen zich daaraan allerlei voorstellingen, die wel met eene der aan die persoonlijkheid toegekende eigenschappen strooken, maar niet met hare oorspronkelijke natuurkundige beteekenis. Dat de zalmen spits uitloopen, dat wordt vastgeknoopt aan Loki's verandering in een zalm, en deze vloeit voort uit de gedachte, dat de warmte zich het langst schuil houdt in 't bewogen water. De uitvinding van het net past bij Loki, het levende zinnebeeld van vindingrijk vernuft. En met hoeveel vrijheid de mythe met zulke dingen omgaat, blijkt in onze daemisaga hieruit, dat zij Kvasir, volgens andere berigten sinds lang gedood, bij Loki's vervolging laat tegenwoordig zijn. Daartoe gaf weer zijne groote wijsheid aanleiding, die hem tot eenen geschikten persoon maakte om uit een weinig asch op den haard de zamenstelling van het daar verbrande net te lezen. Dat de aardbeving ontstaat, wanneer Loki zich wringt, omdat het vergift der slang, op zijn aan-

gezigt gedropen, hem pijnigt, zou misschien beschouwd kunnen worden als een bewijs, dat de oude Noormannen het verband gekend hebben tusschen de aardbevingen en het indringen van het zeewater in kloven, die toegang geven tot het onderaardsche vuur. En deze gedachte doet ons vragen, of de naam Sigyn misschien in verband kan staan met den wortel Sik, droogen, waarvan het grieksche ἰσχνός en het latijnsche siccus, die droog beteekenen.[1] Sigyn zou dan de drooge aarde zijn, eene gepaste gade voor den God der warmte of des vuurs. Bij zulk eene opvatting van hare persoonlijkheid zou haar waken bij Loki deze beteekenis verkrijgen, dat de drooge aarde, die boven het in de diepte gebonden vuur gelegen is, eenen tijd lang het doordringen van de golven tot het vuur onder den bodem belet, maar dat, als deze doorweekt en door de golven verwijderd is, het water 't vuur bereikt en doet opbruisen en woelen, zoodat er aardbevingen ontstaan.

Met Loki's gevangenneming is zijn lot nog niet voor altijd beslist. Bij den laatsten grooten strijd trekt ook hij, van zijn boeijen verlost, mede te velde, en met hem gaat het gansche gevolg van Hel ten strijde. Hij kampt dan met Heimdallr, en die twee dooden elkander. Waar de wereld door de vereenigde magt van alle elementen vergaat, kan natuurlijkerwijze ook Loki, de vuurgod, niet ontbreken. Hij, aan de spitse van Hels gevolg, vertegenwoordigt dan het onderaardsche vuur, zoo als Surtur met Muspells zonen het vuur des hemels. En dat hij en Heimdallr elkander wederkeerig dooden, dat is de graphische voorstelling van de gedachte, dat het vuur door het wegteeren der brandstof het licht verslindt en ten laatste doet uitgaan, terwijl 't uitdooven van het licht dan tevens de dood is van het vuur. Licht en vuur verdwijnen te gader.

---

[1] Zie Fick, Wörterb. enz. s.v.

§ 37. LOKKA—TÁTTUR.

Met Loki, den laatste der Asen, werd het overzigt der Asenwereld besloten. Nu moeten ons de Vanen bezig houden. Eer wij echter daartoe overgaan, deelen wij hier een volkslied mede van de Färeilanden, dat het oorspronkelijke drietal Asen, Óđinn, Hoenir en Loki voor onze verbeelding oproept, en ons toont, dat Loki niet overal en altijd als een wezen van boozen aard is aangezien, maar wel degelijk oorspronkelijk als eene weldadige godheid beschouwd. De naam van 't lied is Lokka—táttur, en onder dien titel wordt het in duitsche vertaling medegedeeld door Simrock [1] met de opmerking er bij, dat het bijna de waarde heeft van een Eddalied, en ook door Rosa Warren, in de verzameling van oude Noorweegsche, IJslandsche en Färösche volksliederen. [2]

Eens dobbelden boer en reus, die twee;
De reus was aan 't winnen, de kans liep hem meê.

Refrein: Wat helpt mij de harp hier in de hand,
Als mij niemand wil volgen naar 't gindsche land!

Ik heb gewonnen en eisch mijn loon:
Gij geeft in betaling mij uwen zoon.

Ik eisch van u uwen zoon terstond,
Tenzij gij hem bragt, waar ik hem niet vond.

De boer riep twee van zijne akkerliên,
"Roept Óđinn eens hier om mij hulp te biên!"

---

[1] blz. 117—133.

[2] Rosa Warrens Norwegische, Isländische, Färöische Volkslieder der Vorzeit, in den Versmaassen der Originale übertragen, Hamb. 1866. p. 183—194.

"Roept Óđinn, den Asenvorst, hierheen,
"Die bergt hem beter dan anders een."

Ik wenschte, dat Óđinn hier bij mij stond,
'k Weet, dat ik bij hem wel redding vond.

En 't woord was van de lippen pas,
Toen Óđinn reeds in de woning was.

Ik zeg u, Óđinn! och, hoor mij aan!
Gij moet mijnen zoon verbergen gaan.

Óđinn ging met den knaap op reis:
t' Huis bleven zijne ouders in treurig gepeis.

Óđinn gebood, dat in éénen nacht
Een koornveld zou staan in volle pracht.

Nu heeft het Óđinn straks zoo besteld,
Dat de knaap eene aar werd op 't groote veld.

Midden op 't koornveld niet meer dan ééne aar,
En in dat aartjen één korrel maar.

Hier zijt gij veilig, dus blijf hier staan;
Maar kom, zoodra 'k u mogt roepen gaan.

Wees onbekommerd en blijf hier stil;
Maar kom er ook uit, zoodra ik dat wil.

De reus had een hart, zoo hard als hoorn:
Hij vulde beide zijne armen met koorn.

Hij droeg het in bei zijne armen vergaard,
En hield in de hand het snijdende zwaard.

Het zwaard in de vuist droeg hij scherp en bloot,
Om den knaap te dooden: 't gevaar was groot.

Van angst werd de knaap zoo bleek om den neus.
Het korreltje gleed door de vuist van den reus.

De knaap verkeerde in een vreeslijken nood,
Dies Odinn hem ijlings tot zich ontbood.

Odinn trok met den knaap naar huis:
Hem wachtten boer en boerin voor de kluis.

"Hier kom ik met uwen knaap weer aan:
Mijn werk voor hem is nu afgedaan."

De boer riep twee van zijne akkerliên:
Roept Hoenir toch, dat hij mij hulp komt biên!

Ik wenschte, dat Hoenir hier bij mij stond,
'k Weet, dat ik bij hem wel redding vond.

En 't woord was van de lippen pas,
Toen Hoenir reeds in zijn woning was.

Ik zeg u, Hoenir! och, hoor mij aan,
Gij moet mijnen zoon verbergen gaan.

Hoenir ging met den knaap op reis;
t' Huis bleven zijne ouders in treurig gepeis.

Naar 't veld ging Hoenir op 't groene gras;
Een zevental zwanen vloog over den plas.

Toen vlogen die zwanen op 't Oosten toe,
Om bij Hoenir te rusten; zij waren moê.

Op Hoenirs bevel werd de knaap nu weer
Op den kop van een zwaan een kleine veer.

Hier zijt gij veilig, dus blijf hier staan;

Maar kom, zoodra 'k u mogt roepen gaan.

Wees onbekommerd en blijf hier stil;
Maar kom er ook uit, zoodra ik 't wil!

Skrymir ging veldwaarts naar 't groene gras:
Een zevental zwanen vloog over den plas.

Op de knieën wierp Skrymir zich op den grond,
En greep van de zwanen er eene terstond.

Hij zette den vogel 't gebit in den krop,
En trok met één ruk van den romp hem den kop.

De knaap bevond zich in angst en leed,
Toen de veder door 's reuzen handen gleed.

De knaap verkeerde in een vreeslijken nood,
Dies Hoenir hem ijlings tot zich ontbood.

Hoenir trok met den knaap naar huis:
Hem wachtten boer en boerin voor de kluis.

Hier kom ik met uwen knaap weer aan:
Mijn werk voor hem is nu afgedaan.

De boer riep twee van zijne akkerliên:
Roept Loki toch, dat hij mij hulp komt biên!

Ik wenschte, dat Loki hier bij mij stond,
'k Weet, dat ik bij hem wel redding vond.

En 't woord was van zijn lippen pas,
Toen Loki reeds in zijn woning was.

Gij weet niet, hoezeer ik zit in nood:
Skrymir bedreigt mijnen zoon met den dood.

Ik zeg u, Loki! och, hoor mij aan:
Gij moet mijnen zoon verbergen gaan.

Verberg hem toch naar uw wijs verstand,
En laat hem niet vallen in Skrymirs hand!

Als ik uwen zoon verbergen ga,
Kom gij mijn bevelen dan stiptelijk na.

Ga, bouw u met allen spoed een kluis,
Terwijl wij beiden op reis zijn van huis.

Zet in den gevel een wijde poort,
Waardoor eene stang van ijzer boort.

Loki ging met den knaap op reis:
t' Huis bleven zijne ouders in treurig gepeis.

Loki begaf zich straks naar 't strand:
Daar lag een vaartuig op 't oeverzand.

Loki roeide nu ver van 't strand,
Waar de boot had gelegen in 't rille zand.

Loki was stil, sprak geen enkel woord:
Den haak en den steen wierp hij over boord.

Naar den bodem zonken de haak en de steen:
Straks trok hij naar boven een vischjen kleen.

Één ving hij, nog een bij den tweeden haal,
En 't derde was zwart te eenen maal.

In 't lijf van den rog maakte Loki gezwind
Een enkelen korrel van 's boeren kind.

Hier zijt gij veilig, dus blijf hier staan;
Maar kom, zoodra 'k u mogt roepen gaan.

Wees onbekommerd en blijf hier stil;
Maar kom er ook uit, zoo dra ik het wil.

Toen roeide Loki terug weer naar 't land:
Daar stond voor zijne oogen de reus op 't zand.

De reus riep haastig, mot groote kracht:
Zeg, Loki! waar zijt gij geweest van nacht?

Ik sliep zeer weinig maar deze keer:
Op 't water voer ik steeds heen en weer.

In 't water schoof Skrymir zijn ijzeren boot.
Het stormt er! — riep Loki — de golven zijn groot.

Loki sprak tot den reus daarna:
Vergun mij toch, dat ik met u ga!

De reus nam fluks het roer in de hand,
En Loki roeide de boot van land.

Loki roeide, zijn kracht was groot,
Maar onbeweeglijk lag de ijzeren boot.

Daarop zweert Loki met duren eed,
Dat hij veel meer aan sturen dan roeijen deed.

Terwijl nu de reus de riemen hanteert,
Is 't Loki, die met het roer zich weert.

De reus roeide ver, zeer ver in zee;
Zoo deelen 't ons oude liederen mee.

Toen sprak de reus geen enkel woord:
Den haak en den steen wierp hij over boord.

Ten bodem zonken de haak en de steen:
Fluks haalde hij op een visch jen kleen.

Één ving hij. nog een bij den tweeden haal.
Het derde was zwart te eenen maal.

En Loki vroeg argeloos, langs zijn neus:
Krijg ik dat vischjen van u, mijn reus?

De reus sprak kort af weigrend: 't gaat
Volstrekt niet aan. Neen. Lokimaat!

En tusschen zijn knieën stak hij snel
Den visch en telde de korrels wèl.

Hij telt de korrels en denkt gewis,
Dat de knaap zoo goed als gevangen is.

Toen werd de knaap zoo bleek om den neus:
Het korreltje gleed door de vuist van den reus.

De knaap verkeerde in een vreeslijken nood;
Dies Loki hem aanstonds tot zich ontbood.

Kom, spoedig! verberg u achter mijn rug,
Ontschuil het oog van den reus, wees vlug!

Spring aan den oever en wees bij de hand,
Vooral laat geen sporen achter in 't zand!

De reus roeide dadlijk terug naar 't land,
En stuurde den steven naar 't witte strand.

De reus sloeg de riemen bij 't gaan naar land,
En Loki hield stevig het roer in de hand.

De reus schoof den achtersteven op 't strand,
De knaap sprong vlug en behendig aan land.

Behendig en vlug sprong de knaap aan land,
En liet geen sporen achter in 't zand.

De plompe Skrymir sprong ook aan land,
Maar zonk tot aan de knieën in 't zand.

De knaap liep ijlings en vlug ter been
Naar 't huis van zijnen vader heen.

Door 't huis liep hij heen met alle kracht:
En Skrymir volgt hem, al te onbedacht.

Hij valt in vollen ren op de poort,
Waar de ijzren staaf hem 't hoofd doorboort.

En Loki vloog ijlings naar hem heen,
En hieuw hem van den romp een been.

De reus intusschen kwam vrij met den schrik:
De wonde genas in een oogenblik.

En Loki vloog nogmaals naar hem heen,
En hieuw van den romp hem ook 't andere been.

Hij hieuw van den romp hem het andere been,
En wierp daar tusschen een stok en een steen.

De knaap zag vrolijk dit kloek bedrijf.
Daar lag nu de reus en was dood en stijf.

Loki trok met den knaap naar huis,
Hem wachtten de boer en zijn vrouw voor de kluis.

Hier kom ik met uwen zoon weer aan:
Mijn werk voor hem is nu afgedaan.

Mijn werk voor hem is nu afgedaan;
't Is alles naar mijnen wensch gegaan:

Ik hield aan u getrouw mijn woord,
En heb den boozen reus vermoord.

Kennelijk leeft in dit lied de herinnering aan Loki den schrandere, den wijze, die raad weet, waar zelfs Óđinn en Hoenir te kort schieten, maar die ook getrouw en eerlijk is, een goede, dienstvaardige Ase.

En nu gaan wij tot de Vanen over.

§ 38. B. VANEN. NJÖRĐR.

Tot de schare der Goden van het oude Noorden behooren, behalve de Asen, nog eenige Vanen. Zij werden oorspronkelijk niet onder de Goden gevonden, maar later opgenomen. Wat daartoe aanleiding gaf, vinden wij in de Ýnglingasaga vermeld. [1] Wij weten, dat in die saga de Goden als menschen, vorsten en helden worden voorgesteld.

Óđinn dan trok met een leger tegen de Vanen; maar die waren dapper en verdedigden hun land, zoodat de overwinning nu eens aan de eene, dan weer aan de andere zijde verbleef. De beide volken verwoestten elkanders land en deden elkander groote schade. Toen dit beide partijen allengs verdroot, sloten zij vrede met elkaar en gaven wederkeerig gijzelaars. De Vanen zonden hunnen aanzienlijksten man, Njörđ, den rijke, en diens zoon Freyr. Óđinn stelde Njörđ en Freyr tot offerpriesters aan, en die droegen den titel van d i a r bij de Asen. Njörđs dochter was Freyja. Toen Njörđr bij de Vanen was, had hij zijne zuster tot vrouw gehad, want dat veroorloofde daar de wet. Hunne kinderen waren Freyr en Freyja. Maar bij de Asen waren huwelijken tusschen personen, die elkander zoo na in den bloede bestonden, verboden. Óđinn gaf aan Niörđ Nóatún.

Dat Njörđr oorspronkelijk geen Ase was, zegt ons ook de jongere Edda. Immers, in de 23ste daemisaga der Gylfaginning lezen wij, dat hij in Vanaheim werd opgevoed, dat de Vanen hem den Asen tot

---

[1] Hoofdst. 4.

gijzelaar gaven en daarvoor van hen Hoenir ontvingen, en dat er zoo tusschen die beide magten een verdrag tot stand kwam. Ja, ook reeds de oudere Edda draagt van eene latere wijziging van den oorspronkelijken Asenkring kennis; want niet alleen Vafthrúđnismál antwoordt op de vraag, hoe Njörđr uit Nóatún, die geen Ase van oorsprong is, onder de zonen der Asen kwam, dat wijze magten hem in Vanaheim schiepen, en hem den Goden ten gijzelaar zonden, van waar hij aan het einde der tijden naar de Vanen zal terugkeeren, — [1] maar ook Aegisdrekka zegt, dat Niörđr den Goden uit het Oosten tot gijzelaar werd gezonden, en voegt er bij, dat hij voorheen in zijn vaderland door de dochters van Gýmir smadelijk werd behandeld. [2]

Deze voorstelling schijnt alzoo de oudste en oorspronkelijke te zijn. Zij is echter niet de eenige, die wij vonden. Njörđs afkomst wordt nog op tweeërlei wijze anders verklaard. In de voorrede der jongere Edda [3] worden de Goden van het Noorden met die der Grieken en Romeinen in verband gebragt, en is Niörđr niemand anders dan Saturnus. Want toen deze door Jupiter mishandeld was [4] vlugtte hij naar het Noorden en nam daár den naam Niörđr aan, opdat hij door Jupiter niet zoo ligt mogt worden gevonden. Hij werd daar in het Noorden de invoerder van akker- en wijnbouw. Aan zulke mededeelingen hechten wij natuurlijk geenerlei gewigt. Toch zou de naam Nóatún dengene die leest dat Niörđr den wijnbouw invoerde, doen vragen, of er tusschen dien naam en den naam Noach misschien eenig verband bestaat. Aandachtiger evenwel staan wij stil bij eene genealogie in de Saga van Fornjótr en diens nakomelingen voorhanden. [5] Burri — zoo lezen wij daar — de koning van Tyrkland, was de vader van Burr, deze van Ođinn, van wien in regte lijn Freyr, Njörđr, Freyr, Fjölnir, enz. stamden. Volgens dit berigt zou Njörđr werkelijk van afkomst een Ase zijn, en het geheele onderscheid tus-

[1] Vafthr. 38, 39. [2] Aegisdr. 34. [3] Hoofdst. 7. [4] "Geldr" heeft de tekst.
[5] Zie Forn. Sög. Nordl. Deel II, blz. 12. Fra Fornjót ok Hans Aettmögum, hoofdst. 4.

schen Asen en Vanen vervallen. Dit onderscheid is intusschen al te zeer door de geheele noordsche mythologie heengeweven, dan dat wij het op grond van ééne genealogie in eene Saga zouden mogen ter zijde schuiven. Evenwel, volgens Müller, [1] zijn de Sagen aangaande Fornjótr en diens geslacht overoud, en vindt men in oude liederen, dat de winden, de zee en het vuur zonen van Fornjótr genoemd worden. Daarom zou het gewaagd zijn, de verwantschap tusschen Niörðr en Óðinn voor eene vinding van jongere dagen te houden.

Zou het mogelijk zijn de beide mededeelingen, die lijnregt tegenover elkander schijnen te staan en elkander uittesluiten, met elkander over een te brengen? Dat zullen wij zien, wanneer wij nagaan, wie Njörðr was en wat ons van hem wordt gezegd.

De naam Niörðr is moeijelijk te verklaren. Grimm is van oordeel, dat hij waarschijnlijk zal zamenhangen met norðr, noord. [2] Simrock brengt hem met nern, voeden, in verband. [3] In oude zweedsche kronijken wordt hij Neort geschreven, [4] en in zamenstellingen komt hij voor in de namen van helden, b. v. Geirniörðr. [5]

De woning van Njörðr is Nóatún, [6] een naam, die welligt "huis van Njörðr" beteekent en volgens het Lex. Myth. voor het sterrebeeld de weegschaal is te houden.

Hij was de vader van Freyr en Freyja, die hij in het land der Vanen in huwelijk met zijne zuster verwekte. [7] De naam van die zuster wordt nergens vermeld. Volgens Grimm zou zij geene andere kunnen zijn dan Nerthus, die bij Tacitus als eene Godin vermeld wordt en wier naam naast dien van Niörðr staat, even als die van Freyja naast Freyr. [8] Dat hij later bij de Asen in het huwelijk trad

[1] Sagabibl. deel II, blz. 435. [2] Blz. 198. [3] Blz. 358. [4] Lex. Myth. s. v.

[5] Grimm. blz. 198. [6] Grimnism. 16; daem. 23.

[7] Freyr wordt zijn zoon genaamd: Grimnism. 43; Skirnisf. inleid. 38, 39, 41; Aegisdr. 35; daem. 24. Freyja is zijne dochter: Thrymsk. 22; daem. 24. Het huwemet zijne zuster wordt hem verweten: Aegisdr. 36.

[8] Grimm, Blz. 197, volgg.

met Skađi, hebben wij vroeger reeds gezien, en toen ook de omstandigheden vermeld, die tot dat huwelijk aanleiding gaven en de wijze, waarop het tot stand kwam. Wij weten ook, dat het om verschil over de keuze van eene woonplaats weldra weer werd ontbonden. [1] Wij vinden evenwel beide echtgenooten zamen op het gastmaal bij Aegir, [2] en ook Skirnisför vooronderstelt, dat het huwelijk nog niet is ontbonden. In dat lied noemt Skađi Freyr onzen zoon, en Skirnir spreekt in zijn antwoord aan haar van uwen zoon. Wie daar evenwel uit afleiden wilde, dat Skađi als moeder van Freyr wordt voorgesteld, zou zich bedriegen. Zij spreekt eenvoudig als stiefmoeder, en Freyr is haar zoon, als kind van haren echtgenoot.

Dat Njörđr, eenmaal onder de Asen opgenomen, in hun midden eenen hoogen rang bekleedde, blijkt daaruit, dat hij in Grimnismál een vorst van hoogen huize heet, [3] één was van de twaalf door Óđinn aangestelde regters [4] en bij den plegtigen eed tegelijk met Freyr en den almagtigen Ase, d. i. waarschijnlijk Thórr, werd aangeroepen. [5] Dat hij voor uitnemend wijs gehouden werd, mogen wij afleiden uit het spreekwoord: "Wijs als een Vane", dat wij vroeger ontmoetten, en ook schijnt dit te blijken uit het Sólarljóđ, [6] waar negen dochters van hem worden vermeld en twee met name genoemd, de oudste, Ráđvör, d. i. de in wijsheid ervarene, en de jongste, Kreppvör, d. i. de in 't binden ervarene, de bekwame in het spreken in gebonden of dichterlijken stijl. Wanneer toch de dochters zoo wijs zijn, dan is haar vader wel de vader der wijsheid, de wijze bij uitnemendheid. Ook om zijn grooten rijkdom werd Njörđr geprezen. Rijk als Niörđr, zoo noemde men volgens de Vatnsdaela Saga een zeer bemiddeld man. [7]

---

[1] Zie blz. 124. [2] Aegisdr. inleid.; Skaldskap. 33, blz. 336. [3] Grimnism. 16.

[4] Bragar, daem. 55.

[5] Zie Landnamabók, Afdeel. IV, hoofdst. 7. Isl. Sög, Deel I, blz. 199. [6] Coupl. 79.

[7] Grimm, blz. 198. Hij teekent aan Vatnsd. S., blz. 202. Ik heb geen exemplaar der Saga ter hand om het juiste hoofdstuk op te geven.

Eene beschrijving van Niörđr geeft in weinige woorden Skaldskaparmál, hoofdst. 6, blz. 260. Niörđr moet heeten Vanengod, kroost der Vanen of Vane, vader van Freyr en Freyja, gevende God: Uitvoeriger spreekt over hem de Gylfaginning in de 23e daemisaga. Behalve hetgeen wij daaruit reeds mededeelden, lezen wij er nog: De derde Ase wordt Niörđr genoemd. Hij bewoont in den hemel de plaats, die Nóatûn heet. Hij beheerscht den gang van den wind, stilt de zee en bluscht het vuur. Hem roept men aan op zee en bij de visscherij. Hij is zoo rijk en vermogend, dat hij aan allen, die er hem om aanroepen, goed, zoowel vast als roerend, schenken kan.

Dat het in zijne magt staat, zoo veel goeds te geven, en hij daarom de milde, gevende God mag heeten, dat heeft hij, volgens de Ýnglinga-Saga, hoofdst. 11, den Zweden getoond. Want — zegt die saga — Niörđr werd koning van Zweden, en onder zijne regering was er vrede en in alle opzigten een goede tijd, zoodat de Zweden geloofden, dat Niörđr het jaar en der menschen welstand bestuurde. Toen hij ziek werd, liet hij zich voor Óđinn merken, d. i., hij liet zich met eene speer wonden, opdat hij niet eenen onbloedigen dood op het bed mogt sterven, maar als een gewonde na zijnen dood eene plaats vinden onder Óđinns Einheriars. Daarop stierf hij, werd verbrand, betreurd en door Freyr opgevolgd.

Wat wij van het geschiedkundig gehalte der verhalen in de Ýnglinga-Saga te denken hebben, is ons geen geheim meer. Toch mogen wij gewigt hechten aan het berigt, dat Niörđr koning van Zweden werd. Wij maken er uit op, dat de vereering van Niörđr vooral in Zweden gevonden werd. In dat land vooral moet het geweest zijn, dat hij honderd hoven en heiligdommen had, zoo als in Vafthrûđnismál [1] te lezen staat. Nu worden door Tacitus [2] de voorvaders der Zweden, de Svionen, tot de Sueven geteld, en het is dus bij den volksstam der Sueven, dat de dienst van Njörđr inheemsch moet zijn geweest.

[1] Couplet 38. [2] Germania C. 44.

Zijn nu de Vanen werkelijk een volk, dan hebben de Sueven daartoe behoord. Maar nog heden ten dage heeten de Russen in Finland Wenäläinen, en wij zouden daaruit kunnen opmaken, dat er ook in Rusland Vanen waren gezeteld. Voorts vinden wij met Niörðr en Freyr ook Ingvi verbonden, en daaruit zou volgen, dat de Ingaevonen, tot wie de Saxers en Cheruskers behoorden, ook al binnen de grenzen van het rijk der Vanen te huis behoorden. Het is moeijelijk, het warnet der oude germaansche stammen te ontwarren. Maar uit hetgeen wij vonden mogen wij toch afleiden, dat de dienst van Niörðr, Freyr en de Vanengoden in het algemeen gevonden werd bij eenen ver verbreiden germaanschen volksstam, die de Noormannen reeds in de volksverhuizingen was voorafgegaan. Toen de Noormannen later optogen, kwamen zij in de reeds door de vroegere kolonisten bevolkte landen met hen in aanraking, en dat had invloed op hunne godenleer en godsvereering. Zij hadden hunne Asen, en onder deze Hoenir, den God, die het water als element vertegenwoordigde. Maar bij de Vanen vonden zij eenen God des waters van een meer ontwikkeld karakter, een beeld met scherpere omtrekken, en dien namen zij over, terwijl zij daarentegen de vereering van Hoenir lieten varen. Voor hen werd Niörðr alzoo met zijne kinderen een nieuwe God, opgenomen onder de Asen. Maar bij de Vanen, die even als alle anderen van germaanschen stam waren, was ook de dienst van Óðinn of Vodan in zwang, en deze was bij alle germaansche stammen de hoogste God, al werd hij ook niet overal het meest vereerd. Dientengevolge kon Niörðr reeds bij de Vanen Óðinns nakomeling heeten. Op deze wijze meenen wij, dat de beide bovenvermelde voorstellingen, dat Niörðr werkelijk van Óðinns geslacht afkomstig is, en toch ook oorspronkelijk in den kring der Asen niet te huis behoorde, maar van buiten af daaraan is toegevoegd, met elkander kunnen worden overeen gebragt.

Maar wie is dan eigenlijk Niörðr? "De God van den dampkring, van de opene bevaarbare zee en van de binnenwateren, de God der

zeelieden en visschers," zeiden wij blz. 127, en dat hij dit een en ander was, blijkt uit de trekken, die wij verzamelden. Niörðr beheerscht den wind en stilt de zee; dat kan hij alleen doen als de God van den dampkring. Wij twijfelen evenwel, of die heerschappij over den dampkring wel oorspronkelijk aan hem heeft behoord. Zij moest wel aan hem komen, nadat hij eenmaal als een persoonlijke God, als de God der zee was opgevat, en tegenover die persoonlijkheid datgene, waarvan zij aanvankelijk de personificatie geweest was, op den achtergrond was getreden. Oorspronkelijk was Niörðr wel alleen een watergod, wat daaruit blijkt, dat Hoenir tegen hem werd uitgeleverd. Hij was echter niet de God van het water eenvoudig als element, maar van het water, dat men met schepen bevaart en waarop de visscherij wordt uitgeoefend; want zeelieden en visschers roepen hem aan. Hij is dus de God van het opene water, van de zee en de grootere binnenwateren, maar van de zee in de eerste plaats. Dan wordt het verstaanbaar, dat de zeespons zijn handschoen heet, Niarðar Vöttr, of op de Färöer Narra Vöttr, [1] en dat Niörðr in huwelijk leeft met zijne zuster. Immers, Nerthus of Hertha is de aarde, en zee en aarde zijn als broeder en zuster, de eerste het krachtige, de andere het zachte ontvankelijke element. Dat waren zij bij de Vanen, waar de dienst der elementen in eere was. Bij de Asen werd dat huwelijk ontbonden; de Asen toch zijn geen Goden der elementen meer. Maar als Niörðr de zeegod is, dan verwondert het ons ook niet, dat hij de rijke heet, en de gevende God, en dat men hem aanziet als beheerscher van het jaar en van der menschen welstand. Immers, uit de zee komt voor de kustbewoners in 't hooge Noorden bijna alle nooddruft, alle rijkdom en welvaart. De zee bergt onmetelijke schatten in haren schoot, en geeft onophoudelijk. Te regt heet zij dus Niörðr, de voeder, van at nern, voeden. En moet dan

---

[1] Zie Grimm, blz. 198.

ook niet de vader van de Vanengoden de wijze bij uitnemendheid heeten? Als reeds de bronnen in haar diepte verborgen wetenschap bevatten, hoeveel geheimzinnigs bedekt de zee dan niet in hare donkere kolken?

Niörđr is de God van de zee; maar van de opene, bevaarbare, derhalve van de zomersche zee. Dat heeft Simrock afgeleid uit hetgeen er van den strijd tusschen hem en zijne echtgenoot Skađi wordt verhaald. Negen nachten bragten zij zamen in Thrymheim door, en dan vervolgens drie in Nóatún; want Niörđr verlangde niet naar 't gebergte, maar naar de zee en 't gezang der zwanen. Die nachten, te zamen twaalf in getal, vertegenwoordigen de twaalf maanden van het jaar. Negen maanden lang telken jare, derhalve gedurende den geheelen langen noordschen winter, vertoefde Niörđr met Skađi in 't gebergte bij de Jötunns, was de zee tot ijsbergen bevroren, en raasden er de woeste, koude stormen. Drie maanden daarentegen werd het water der zee open en kalm, door de zwanen bevolkt, door schippers en visschers bezocht. Deze verklaring gaat door, maar dan blijkt er toch ook, naar wij meenen, uit, dat Niörđr de zeegod in 't algemeen is, maar dat wat van zijnen rijkdom, zijne wijsheid en weldadigheid wordt gezegd, alleen in zooverre op hem van toepassing is, als hij ook de opene, kalme, vischrijke zee in den zomer vertegenwoordigt. Wat Loki Niörđr in de Aegisdrekka verwijt, dat Gýmirs dochters hem wat in den mond deden, dat zal dan dezen zin erlangen, dat de uit de vast bevrozene zee gedurig los gerakende ijsbergen in de opene zee allengs versmelten, en hun water met dat der golven mengen. Grimm — laat ons dit ten slotte nog even aanstippen — herinnert, dat Niörđr, zoon van eenen Freyr, zich in Freyr en Freyja weer verjongt; dat de namen Freyr en Freyja niets anders zijn dan H e e r en m e e s t e r e s s e, en dus alleszins titels kunnen zijn van Niörđr en van Nerthus. Niörđr hangt dus zamen met Freyr, Fro, den Heer, den meester, indien hij niet die Heer oorspronkelijk zelve was. Daarin zou hij dan gelijk staan met den griek-

schen zeegod Ποσειδῶν, wiens naam ook van Πόσις, Heer of meester, wordt afgeleid. [1]

§ 39. FREYR.

Saxo Grammaticus heeft [2] een verhaal aangaande eenen koning Frotho, dien hij eenen zoon noemt van Hadding en Regnhilde. Laatstgenoemde, wier naam regengodin beteekent, was met eenen reus verloofd; maar Hadding, wiens naam misschien eenen hoofding, eenen vorst aanwijst, verloste haar van dien band. Zij koos hem later tot haren man, bijna op dezelfde wijze, waarop Skađi Njörđ koos, maar scheidde ook weer van hem, gelijk Skađi volgens de Edda van Njörd. In dien Frotho en zijne ouders zullen wij derhalve Freyr en zijne ouders hebben te erkennen. Frotho toch is de Frođi van Skaldskaparmál, wiens molen en dienstmaagden wij reeds leerden kennen, de vorst der gouden eeuw, en deze Frođi is wederom niemand anders dan Freyr. Dat leert ons de Ýnglingasage. Wij lezen daar, [3] dat toen Óđinn zijnen zonen woonplaatsen aanwees, Freyr Uppsal kreeg; dat hij na den dood van Njörđ diens rijk ontving en koning werd van de Zweden, die hem schatting bragten. Hij maakte zich zoo bemind als zijn vader geweest was, en in zijne dagen begon de Frođesvrede, en waren er vruchtbare jaren over het gansche land. Dat schreven de Zweden aan Freyr toe, en daarom werd hij ook zoo veel meer vereerd, dan de andere Goden, als het landvolk in zijne dagen rijker was dan te voren. Zijne vrouw heette Gerđa, dochter van Gymir, en hun zoon Fjölnir. Freyr heette ook Ýngvi, en dat bleef sinds een eerenaam. Toen Freyr ziek werd en de ziekte gevaarlijk werd, lieten zijne mannen slechts weinig lieden bij hem komen, maar maakten eenen grooten heuvel, met eene deur en drie gaten. Toen hij dood was, bragten zij hem stil in den heuvel, zeiden aan de Zweden dat hij nog leefde en bewaarden hem

---

[1] Grimm, blz. 200. [2] Blz. 14, volgg. [3] Hoofdst. 5, 12, 13.

drie jaren. Alle schatting bragten zij in den heuvel; in een gat wierpen zij het goud, in het tweede het zilver en in het derde het koper. De goede jaren en de vrede duurden intusschen steeds voort, en toen de Zweden eindelijk van Freyrs dood kennis kregen, geloofden zij, dat dit zoo blijven zou, zoo lang hij in het land was. Zij wilden hem daarom niet verbranden, maar noemden hem den God der wereld en bleven nog lang aan hem offeren.

Hoezeer nu zoowel bij Saxo als in de Heimskringla Freyr reeds half of geheel tot eenen mensch is geworden, vinden wij toch in hetgeen beiden van hem verhalen het een en ander, wat ons dienen kan om ons van zijnen persoon en zijn karakter als God eene voorstelling te vormen.

Freyr was vooral de God der Zweden, en werd door hen als de voornaamste der Goden beschouwd, als de gever van voorspoed in meer dan één opzigt, van rijke oogsten, van goede vischvangst, en van vrede.

Als zoodanig wordt Freyr ook in de jongere Edda en in Skaldskaparmál beschreven. Dat hij een zoon van Niörđ was, is ons reeds bekend. Volgens de Gylfaginning [1] werd hij na zijns vaders huwelijk met Skađi, of na de scheiding tusschen die beide echtgenooten geboren. Dat dit berigt onjuist moet zijn, blijkt uit hetgeen wij van elders weten. Freyrs moeder moet Nerthus geweest zijn. Hij was schoon van aangezigt en magtig, de voortreffelijkste der Asen, had magt over regen en zonneschijn, en derhalve over de vruchtbaarheid der aarde, zoo dat het nuttig was hem geloften te doen voor een goed gewas en ook voor bestendiging van den vrede. Hij bestuurde der menschen fortuin bij het verwerven van bezittingen.

De Skalda [2] noemt Freyr zoon van Njörđ, broeder van Freyja en Vanengod, bloedverwant der Vanen, Vane, God van den oogst, gever van bezittingen, vijand van Beli, bezitter van Skiđblađnir en

---

[1] Daem. 24. [2] Hoofdst. 7, blz. 263.

van den ever Gullinbursti of Sliđrugtanni. Voegen wij wat de Daemisaga en de Skalda geven, bij elkander, dan hebben wij eene volledige schets, om bij onze behandeling te volgen.

Freyr, dien wij bij Aegir op het gastmaal en ook bij Baldrs uitvaart ontmoeten,[1] was een der twaalf regters.[2] Hij was van edelen stam en zat op hoogen zetel.[3] Gelijk zijn naam, verwant met fró, hem als eenen heer of gebieder doet kennen, toont hij tevens aan, dat men in Freyr eenen blijden, schoonen, gelukkig makenden heer moet erkennen. De duitsche woorden froh, Freude toch zijn ook met zijnen naam verwant.[4] Die naam is dus eigenlijk niets dan een titel, wat ook geldt van Ýngvi- of Íngunar-Freyr. Dat beteekent koninklijke heer; want Ýnguni is gelijk aan Ýngvi, en Ýngvi, Ýngi, Íngo beteekent koning. Dit strookt met wat wij in de Ýnglingasage lezen, dat Freyr koning werd van de Zweden, dat zijn naam Ýngvi steeds een eerenaam bleef, en dat zijne onderdanen hem den God der wereld noemden. In Skirnisför wordt hij ook als een magtig vorst toegesproken en de volken beheerschende God genoemd.[5] Overigens werden hem de namen blinkende, nuttige en wijze gegeven.[6] Hij was de eerste der Asen, bij allen zoo bemind, dat niemand hem vijandig was, de beste van alle krachtige ruiters in Ásgarđ, die maagd noch gade bedroeft en elk uit nooden helpt.[7]

Dat Freyr eigenaar was van het wonderbare schip Skiđblađnir, hem door Loki geschonken, en van den kostbaren ever met gouden borstels, en dat hij met Óđinn en Thórr scheidsregter was in de weddingschap tusschen Loki en den dwerg Brokkr, dat hebben wij reeds besproken, en daarbij tevens gezien, wat dat schip en die ever beteekenen.[8] Dat de ever bij de eeredienst van Freyr eene belangrijke rol speelde, zal later blijken. Hij werd voor de kar van den God ge-

---

[1] Aegisdr. inleid; Skald. 33, blz. 337; daem. 49. [2] Bragar. daem. 55.
[3] Aegisdr. 43. [4] Zie Grimm, blz. 190, 191. [5] Coupl. 3.
[6] Grimn. 43; Skirn. 1, 2. [7] Aegisd. 37, 43. [8] Zie blz. 193–197.

spannen, wanneer deze met de Goden uitreed, zoo als b. v. bij Baldrs uitvaart het geval was. Niet altijd evenwel bedient zich Freyr van de kar. Dit schijnt alleen bij plegtige gelegenheden het geval te zijn geweest, als eene onderscheiding, aan zijnen hoogen rang verbonden. Anders reed ook hij te paard, en wel op het ros Blóđughófi, bloedig of bloedrood van hoeven. [1] Hij leende dat ros aan Skirnir, toen deze voor hem de reis naar Gerđrs woning ondernam. Skirnir ontving toen ook van hem een zwaard, dat niet minder kostelijke eigenschappen bezat dan het ros. Zoo als toch het paard zijnen ruiter veilig door flikkerende vlammen, d. i. naar de onderwereld, voert, zoo keert zich het zwaard van zelve tegen de rijpreuzen. [2]

Avonturen van Freyr behoeven wij niet meer opzettelijk te behandelen. Dat hij Beli doodde en Gerđr ten huwelijk kreeg, zagen wij reeds. [3] Bij den ondergang der Goden zal hij met Surtur moeten strijden, en dan zal hij het ondervinden, dat hij zijn zwaard aan Skirnir heeft weggeschonken. [4] In de nieuwe wereld is er van hem geene sprake meer.

Freyrs woning is Alfheim, dat hij bij het doorbreken der tanden van de Goden ten geschenke kreeg. [5]

Wie is nu Freyr? De zon? Wanneer wij hem over de alfenbestraalster, d. i. de zon, in Skirnisför hooren spreken, [6] dan antwoorden wij: neen, er is onderscheid te maken tusschen de zon en Freyr. Wanneer wij vernemen, dat hij tegenwoordig was bij de uitvaart van Balđr, de zon, dan zeggen wij eveneens: Freyr kan de zon niet zijn, als Balđr dat is. En toch, al wat wij van hem hoorden noodzaakt ons hem voor een zonnegod te houden. Zijn naam, de blinkende, zijn schip, het nevelen- en wolkenschip, zijn ros met bloedige hoeven, dat hem veilig naar de onderwereld voert, en dat ons aan het avondrood doet denken, waarin de zon neerdaalt, zijne afkomst van Niörđr,

---

[1] Skaldsk. hoofdst. 58, blz. 483. [2] Skirn. 8, 9. [3] Zie blz. 115, vgg.
[4] Daem. 37. [5] Grimnism. coupl. 5. [6] Coupl. 4.

die ons de uit de zee ten oosten van Zweden opkomende zon herinnert, zijn zwaard, dat zich van zelve tegen de rijpreuzen keert, en het best van den zonnestraal verklaard kan worden, die nevelen verdrijft en ijs doet smelten, het dooden van Beli, den winter met zijne brullende stormen: dat alles zegt ons zoo wel als de ever met gouden borstels, dat Freyr en de zon niet van elkander kunnen worden gescheiden. Ook het huwelijk met Gerđr, in 't woud Barri, leert ons dat, en wat de Heimskringla verhaalt, dat de zoon van Freyr en Gerđr Fjölnir heette, wat anders een bijnaam van Óđinn is en de veelvormige beteekent, dat wordt duidelijk als wij in Freyr eenen zonnegod herkennen. Want wat uit het huwelijk tusschen de aarde en de zon geboren wordt, is inderdaad het veelvormig rijke leven der georganiseerde schepselen.

Maar als Freyr een zonnegod is, hoe kan hij dan van de zon spreken, hoe bij de uitvaart der zon tegenwoordig zijn? Dit laat zich voldoende verklaren. Freyr is oorspronkelijk de zon zelve geweest; maar later werd de personificatie een persoon, onderscheiden van het voorwerp, dat zij oorspronkelijk voorstelde. En toen zij dat eenmaal was, kon Freyr over de zon spreken. Die was immers toen reeds iets geheel anders dan hij. Wat wij bezitten van oorkonden voor de godsdienst der oude Noormannen, leert ons die godsdienst op verre na niet in haren eersten toestand kennen, maar reeds in een tijdperk van ontwikkeling en hoogen ouderdom.

En dat Freyr bij Baldrs uitvaart tegenwoordig is, dat wordt verstaanbaar, wanneer wij opmerken, dat Baldr van ouds een Ase, en Freyr een Vane was; met andere woorden, dat beide Goden oorspronkelijk bij verschillende volksstammen werden vereerd. Baldr is in het stelsel der oude Asengodsdienst de oorspronkelijke zonnegod geweest. Aangaande hem evenwel bleef maar ééne mythe, die van zijnen dood bewaard. Bij de Sueven werd Freyr vereerd. Hij werd, zoo als wij lezen, niet verbrand, maar in eenen grafheuvel geplaatst. De Sueven schijnen dus hunne dooden te hebben begraven, terwijl

de Asendienaars hen verbrandden, zoo als met Baldr geschiedde. De verbranding der lijken is in 't Noorden later algemeen door de begraving verdrongen. Zou niet uit die twee zoo verschillende gebruiken mogen worden afgeleid, dat de volken, bij wie ze in zwang waren, verschillende Goden dienden? De Asen waren Goden in de lucht, werwaarts de rook der brandstapels opsteeg, en de Vanen Goden in de diepte, waarin de dooden nederdaalden. Njörđr immers is de zee, en Nerthus de aarde. En uit die beiden wordt Freyr geboren, hij stijgt uit de diepte op, is een kind van den afgrond. Als wij het onderscheid tusschen Vanen en Asen zoo opvatten, dan eerst verstaan wij de mythe, die verhaalt, dat de Goden aan Freyr, bij 't doorbreken der tanden Alfheim tot woning schonken. Oorspronkelijk was Freyr te huis in den afgrond, waaruit hij dagelijks opsteeg, maar waarin hij ook dagelijks weer nederdaalde. Zoo kon het echter niet blijven, toen de Asenvereerders Freyr onder hunne Goden hadden opgenomen. Toen moest ook hij een verblijf in de hoogte hebben; en hij kreeg dat, de Asen gaven 't hem. In deze zelfde mythe wordt dan nog uitgedrukt, dat de zon eerst tijdlang nadat zij geboren is, dus eenigen tijd na hare opkomst, in Alfheim, het luchtruim, komt. Maar die vorm is niet zuiver; want Freyr was wel geen kind meer, toen hij tot de Asen kwam.

Dat Baldr moest worden vergeten, toen Freyr een Ase was geworden, dit behoeft wel geen nader betoog. De eigenlijke Vanengoden zijn dus Niörđr en Nerthus, Freyr en Freyja, zee en aarde, en wat uit die beiden voortkomt. Freyr en Freyja zijn intusschen bij de oude Noormannen veel meer in aanzien gekomen, dan hunne ouders, en dat moet weer uit den aard der Asengodsdienst worden verklaard, die de zee en den afgrond der aarde tot de Jötunn- en dwergenwereld verwees, en voor de Goden alleen hetgeen boven is bewoonbaar achtte. Dit schijnt reeds bij de Sueven zelve eenigermate het geval te zijn geweest. Althans ook bij hen treden Freyr en Freyja op den voorgrond, en zijn als de heer en de meesteresse verjongin-

gen van Niörđr en Nerthus. Wij letten er op, dat de Zweden Freyr als den God der wereld beschouwden. Hij was dus werkelijk de Fró, de heer der Goden. Sporen van zulken hoogen rang vinden wij in onze bronnen ook nog, en wel zoo sterk, dat wij vragen of Freyr niet met Óđinn gelijk staat, en of hij niet eens de God des hemels moet zijn geweest.

Volgens het Landnamabók [1] was Freyr de zoon van Óđinn, en als zoodanig op IJsland het meest vereerd. Volgens de Ýnglingasaga was Óđinn de bezitter van het schip Skiđblađnir, [2] volgens Skaldskaparmál reed Atriđr, d. i. Óđinn, oudtijds Blóđughófi, het paard van Freyr. [3] Volgens Skirnisför zat Freyr op Hliđskiálf, Óđinns zetel. Maar ook wordt Gerđr mededingster van Frigg genoemd. Dus moet òf Óđinn eens echtgenoot van Gerđr zijn geweest, òf Freyr eens die van Frigg. Welke van deze twee voorstellingen wij moeten kiezen, leert ons Adam van Bremen, die Freyr Fricco noemt, en zegt, dat men hem afbeeldde als Priapus, en bij het aangaan van huwelijken aan hem offerde. [4] Freyr en Freyja zijn dus Fricco en Frigg, met eenige verandering in den klank der namen, die welligt haren grond heeft in de dialecten van verschillende oude stammen. Frigg is dezelfde als Freyja. Nu verstaan wij, waarom Niörđs gade niet genoemd wordt. Zij werd vergeten; want zij was de aarde als Godin en dat werd later Freyja of Frigg. Twee aardgodinnen waren te veel in 't stelsel der Vanengodsdienst, die de elementen vergoodde. Dus bleven er slechts drie met name over, Niörđr, Freyr, Freyja, d. i. zee, aarde, hemel, en het lijdt geen twijfel, of Freyr is de hemelgod geweest, wat in 't Asenstelsel Óđinn was. Toen hij dus een Ase werd, moest hij van zijnen troon afdalen en als zoon onder Óđinn staan. Dat gebeurde evenwel niet, of er bleven hier en daar trekken over, die van zijne voormalige grootheid getuigden.

---

[1] Afd. 4, Hoofdst. 7. Isl. Sög. I, blz. 199; zie ook Skaldsk., hoofdst. 75, blz. 554.
[2] Hoofdst. 7. [3] Skaldsk., hoofdst. 58, blz. 481. [4] Zie Grimm, blz. 193.

§ 40. SKIRNIR, BEYGGVIR. (BEYLA.)

Tot de Vanen behooren nog een paar dienaren van Freyr. De eerste is Beyggvir, die met zijne vrouw Beyla in de Aegisdrekka voorkomt, maar ook nergens elders genoemd wordt. Loki verwijt hem, dat hij als eene slavendeerne, die bij den molen staat, snatert, en Freyr altijd in de ooren gonst, maar een lafaard is en wegkruipt, als 't op strijden aankomt; haar duwt hij nog bitser woorden toe.[1] Wie die twee zijn en wat zij beteekenen, is niet duidelijk. Beyla is de verkorting van Beygla, en alzoo de vrouwelijke vorm van Beyggvir; beide namen komen van het bédr. ww. beygja, buigen, dat weer met baugr, ring, ronde schijf, in verband staat. Om dat ronde van den vorm en het verkeeren in de nabijheid van Freyr heeft zeker de schrijver van het Lex. myth. gemeend, dat deze twee dienaren van Freyr als nevenzonnen te verklaren zijn, terwijl Simrock hen houdt voor zachte, zoele winden, zeker omdat zij Freyr onophoudelijk in de ooren gonzen en snateren. Moesten wij tusschen deze twee opvattingen kiezen, wij zouden ons aan de zijde van het Lexicon scharen; maar wij meenen, dat de juiste verklaring nog te zoeken overblijft.

Van Skirnir weten wij, dat zijn naam de heldermaker beteekent, zoodat hij de glans, het licht der zon zal moeten zijn. Overigens wordt van hem melding gemaakt in daemisaga 37, waar hij, zoo als wij zagen,[2] den band Gleipnir haalt, om den wolf te binden, en in Skirnisför. Hij is daar Freyrs dienaar, maar wordt door Gerđr voor den moordenaar van Beli gehouden. Simrock meent, dat het lied Skirnisför in den tegenwoordigen vorm de omwerking is van een oud lied, waarin Freyr zelve de held is geweest. Wij moeten dat lied nog van nader bij leeren kennen, en laten het daarom hier volgen.

[1] Coupl. 44, 46, 56. [2] Blz. 142.

SKIRNISFÖR.

Freyr, de zoon van Niörđr, had zich op zekeren dag op Hliđskjálf gezet, en zag over alle werelden. Hij zag naar Jötunnheim en bespeurde daar eene schoone maagd, die uit haars vaders huis naar hare kamer ging. Daarvan kreeg hij eene zware gemoedskrankheid. Freyrs dienaar heette Skirnir. Niörđr bad hem, Freyr tot spreken te brengen. Toen zeide

Skađi.

1. Sta op, Skirnir! of ge soms onzen zoon
Aan 't spreken kunt krijgen,
Hooren, hoe toch de hoog verstandige
Zoo diep bedrukt is.

Skirnir.

2. Geen zachtmoedig antwoord voorzie ik,
Als 'k met Freyr woorden wissel,
Vraag, weshalve de hoog verstandige
Zoo diep bedrukt is.

3. Zeg mij, Freyr, zeer hooge Godheid!
Wat ik wensch te weten.
Waarom zit ge in de wijde zalen,
Mijn koning! altijd zoo eenzaam?

Freyr.

4. Hoe kan 'k den jeugdigen jongling vertellen
Mijns harten diep verdriet?
Altijd schijnt wel de Alfenbestraalster,
Maar geeft mijner liefde geen licht.

Skirnir.

5. Uw verdriet kan niet zoo diep zijn,
Dat ge 't mij niet zoudt zeggen.
Wij deelden zamen de dagen der jonkheid,
Elkander vertrouwen betaamt ons.

Freyr.

6. In Gýmirs gaarde ging, zoo zag ik,
Eene aanminnige maagd;
Hare armen schitterden en hun stralen
Verlichtten lucht en zee.

7. Die maagd bemin ik meer dan een jonkman
In de jaren der jeugd.
Van Asen en Alfen wil geen enkele,
Dat wij zamen zitten.

Skirnir.

8. Geef me uw ros dan om veilig te rijden
Door de donkre vlammen;
Geef me uw zwaard ook, dat van zelve
Tegen Thursen zich keert.

Freyr.

9. 'k Geef mijn ros u om veilig te rijden
Door de donkre vlammen;
'k Geef u 't zwaard ook, dat van zelve
Slaat, als een dappere 't draagt.

Skirnir.

10. 't Is buiten donker, mij dunkt, 't is tijd nu
Voor een rid over barre bergen,
Voor een togt over bevolkte velden.
Wij beiden volbrengen zoo met ons beiden
Den gevaarlijken togt naar de Thursen.

Skirnir reed Jötunnheim binnen tot aan Gýmirs gaarde. Daar lagen kwade honden vastgebonden aan de deur der houten omheining om Gerdrs zaal. Hij reed naar eenen veehoeder, die op den heuvel zat, en zeide tot hem:

Skirnir.

11. Zeg mij, herder! die aan den heuvel zit,
En alle wegen bewaakt:
Kan 'k de maagd wel te spreken krijgen
Van wege 's reuzen rekels?

Herder.

12. Zijt ge een doode, of ter dood verwezen?
Nooit of nimmer moogt gij andren
Tot Gymirs goddelijke dochter.

Skirnir.

13. Stil te staan klagen staat wel het leelijkst
Iemand, die voorwaarts wil.
Naauwkeurig geteld is 't getal mijner dagen,
Bepaald, hoe lang ik leven zal.

Gerdr.

14. Wat davrend gedreun toch dringt in mijne ooren,
Terwijl ik zit in de zaal?
De aarde beeft en alle woningen
In Gymirs gaarde.

Maagd.

15. Hier steeg zoo even een uit den zadel,
Zijn paard weidt langs den weg.

Gerdr.

16. Zeg hem, hij zette in de zaal zich neder
Om met ons mede te drinken,
Al zegt mijn hart mij, dat hij 't moet wezen,
Door wien mijn broeder 't leven liet.

17. Wie is 't van de Alfen of Asenzonen,
Of van de wijze Vanen?
Waarom waagt ge u door 't wilde vuur dus
Om onze zaal te zien?

Skirnir.

18. 'k Ben geen der Asen of Alfenzonen,
Of wijze Vanen
Toch waagde ik alleen mij door 't wilde vuur heen
Om uwe zalen te zien.

19. Elf appelen heb ik, alle gouden,
Die wil 'k u, Gerdr! geven,
Om vrede te koopen, zoo ge Freyr bekent,
Dat geen der levenden u liever is.

Gerdr.

20. Elf appelen neem 'k niet aan uit uw handen,
Noch een man als minnaar.
Zoo lang wij leven wordt het ons lot niet,
Dat Freyr en ik te zamen zitten.

Skirnir.

21. Dan bied ik den ring u, die in den brand lag
Met Ódinns erfgenaam.
Elf andren drupp'len van den éénen
Elken negenden nacht.

Gerdr.

22. 'k Begeer den ring niet, die in den gloed lag
Met Ódinns erfgenaam.
In Gýmirs gaarde ontbreekt geen goud mij,
Waar mij mijn vader schatten schenkt.

Skirnir.

23. Ziet ge, o maagd! dit magtige tooverzwaard,
Dat ik in handen heb?
'k Houw van den hals het hoofd u zeker,
Ten zij naar mijn zin gij spreekt.

Gerdr.

24. Dwang zal 'k nooit of nimmer dulden
Om man of minnaar;
Maar gaarne geloof ik, dat gij met Gýmir,
Des verlangend, ten kamp kunt komen.

Skirnir.

25. Ziet ge, o maagd! dit magtige tooverzwaard,
Dat ik in handen heb?
Voor zijne snede valt de oude Jötunn,
En wordt uw vader veeg.

26. Met sterken staf zal 'k, maagd! u sturen,
U aan mijn wil onderwerpen.
Derwaarts gaat ge, waar geen mensch u
Ooit weer aanschouwen zal.

27. Op 's arends rots zult ge 's achtends zitten,
Uw blikken naar 't huis van Hel gerigt.

Der maagd eens mans gemeenschap!

35. Hrimgrimnir heet de reus, die u hebben zal
Diep bij de doodenpoort,
Waar vuige knechten in vooze tronken
U geitepis gieten,
Een betren dronk voor den dorst u weigren,
Maagd! naar mijnen, maagd! naar uwen wil.

36. Een thurs teeken ik, en drie teekens,
Onmagt, ongeduld, onvoldaanheid,
Af snijd ik u die, zooals ik ze insneed,
Zoodra de nood mij noopt.

Gerdr.

37. Heil zij u, held! neem hier den ijskelk,
Den drank, dien 't gebergte brouwt.
Niets droomde ik minder, dan dat een man ik
Kiezen kon van de Vanen.

Skirnir.

38. 'k Hoorde op mijn vraag nu 't volle bescheid liefst,
Eer 'k mij weer huiswaarts wend.
Wanneer wilt gij Niörds wakkren zoon dan
In minne ontmoeten?

Gerdr.

39. Beiden kennen wij Barri, het stille,
Weleenzame woud:
Na negen nachten zal Niörds zoon daar
Gerdrs gunsten genieten.

Toen reed Skirnir naar huis. Freyr stond buiten, groette hem en vroeg naar berigt.

Freyr.

40. Zeg mij, Skirnir! eer ge uit den zadel springt,
Of den voet uit den beugel brengt,
Wat verrigtet ge in 't land der reuzen,
Wat mag ons hart verheugen?

Skirnir.

41. Beiden kennen wij Barri, het stille,
Weleenzame woud:
Na negen nachten zal Niörđs zoon daar
Gerđrs gunsten genieten.

Freyr.

42. Lang is één nacht, twee zijn langer;
Hoe verduur ik er drie?
Een maand, zoo meen ik, is minder lang vaak
Dan ééne nachtwake wachtens!

§ 41. C. ASYNIËN. FREYJA, HNOSS, GERSIMI.

Tot de Vanen behoort, behalve Niörđr en Freyr, nog eene Godin, die daarom het eerst van de Asyniën ons moet bezig houden, nam. Freyja, de Vanadis, dochter van Niörđr, zuster van Freyr, moeder van Hnoss en Gersimi. Zij bekleedt onder de Godinnen eenen hoogen rang. Volgens daem. 24 was zij geboren in Nóatún, derhalve nadat Niörđr onder de Asen was opgenomen, zoodat zij eene dochter van Skađi zou moeten zijn. Dat is evenwel te haren opzigte even als van haren broeder eene latere voorstelling. Beiden zijn te beschouwen als kinderen uit Niörđs huwelijk met zijne zuster, wier naam niet genoemd wordt, en die wij meenden voor Nerthus te moeten houden. De genoemde daemisaga geeft van haar de volgende beschrijving. Zij is de heerlijkste der Asyniën, en heeft in den hemel de woning, die Fólkvángr heet, en als zij ten kamp gaat, behoort haar de helft der gevallenen. Haar zaal Sessrymnir is ruim en schoon. Wanneer zij ergens heengaat, dan rijdt zij op eene kar, door twee katten getrokken. Aangeroepen zijnde, komt zij den menschen krachtig te hulp, en van haren naam komt de eeretitel Vrouwe, die men aan eenen persoon van aanzien pleegt te geven. Zij heeft met minneliederen op, en in liefdesaangelegenheden is het goed haar aan te roepen.

Nader leeren wij Freyja kennen uit daemisaga 35. Daar lezen wij,

dat zij in waardigheid de naaste is aan Frigg. Zij trouwde met eenen man, die Óđr heette, en had bij hem eene dochter, Hnoss genaamd. Óđr begaf zich van huis op verre togten, en Freyja, die achter bleef, stortte tranen van rood goud. Freyja heeft vele namen; want toen zij door allerlei onbekende landen trok om Óđr te zoeken, noemde zij zich bij ieder volk verschillend. Zij heet Mardöll, Hörn, Gefn en Sýr. Freyja bezit het kleinood Brisinga men. Men noemt haar ook Vanadis.

Skaldskaparmál antwoordt op de vraag, hoe men Freyja noemen moet, dat zij heet dochter van Niörđr, zuster van Freyr, vrouw van Óđr, moeder van Hnoss, gebiedster der gesneuvelden, van Sessrymnir, van de katten en van Brisinga men, Vanagođ, Vanadis en de schoone tranen stortende Godin, [1] en geeft elders [2] op, dat zij tot de Asyniën behoort, om Óđr weent en de namen draagt van Hörn, Thrúngva, Sýr, Skjálf, Gefn en Mardöll.

Uit deze verschillende beschrijvingen leeren wij in de eerste plaats, dat Freyja is de vrouwelijke Freyr, dat zij als Frú naast Fró, als gebiedster naast den gebieder, als Frigg naast Fricco staat en dus in het stelsel der Vanengoden eigenlijk de echtgenoot van de hoogste Godheid was, de verjonging van Nerthus, de aarde als de vruchtdragende moeder, naast de zee, den hemel of de zon als het bevruchtend element. Onderscheidene door de Gylfaginning en Skaldskaparmál vermelde trekken kunnen alleen van Freyja als de aarde worden verstaan. Dat zij eerst na Frigg de aanzienlijkste der Asyniën heet, strijdt niet tegen haren oorspronkelijk hoogsten rang, maar pleit er veeleer voor. De Vanengoden toch werden in het stelsel der Asengoden opgenomen, toen dit reeds volledig was ontwikkeld. Frigg was daar reeds de gemalin van Óđinn. Toen dus Freyja, bij de Vanengoden de hoogste, en eigenlijk niemand anders dan Frigg onder eenen anderen naam, onder de Asyniën opgenomen werd, moest

[1] Hoofdst. 20, blz. 305. [2] Hoofdst. 75, blz. 556, 57.

zij óf Frigg verdringen, zoo als Niörðr Hoenir verdrong, en Freyr in Baldrs plaats trad, óf zij moest in rang na Frigg plaats nemen. Dit laatste was het meest natuurlijke en gebeurde. Daarbij legde zij echter de kenmerken van den hoogsten rang niet af. Gelijk Freyr naar zijnen naam aan alle vorsten en heeren den eeretitel van rang en waardigheid leent, zoo Freyja aan alle vrouwen van aanzien en gezag. Gelijk Freyr ten teeken van zijnen vorstelijken rang in eene kar rijdt, zoo Freyja insgelijks. Gelijk hij eenen ever heeft met gouden borstels, zoo zij een zwijn, eveneens met gouden borstels, dat Hildisvin genoemd wordt en door de dwergen Dain en Nabbi voor haar is gemaakt.[1] Heet Freyr de beheerscher der volken, Freyja bewoont in den hemel de negende burgt, die den naam Fólkvángr draagt, d. i. veld, waarop scharen volks vergaderen.[2] Die scharen zijn een van beiden, de talrijke bewoners der aarde of de talrijke gesneuvelden; want de helft van de in den krijg gevallenen komt aan Freyja, gelijk de andere helft aan Óðinn[3], en ook daarin handhaaft deze Godin nog haren rang als de vorstin des hemels, en heeft zij eene ruime zaal noodig om hare gasten te plaatsen.

De kleinodiën, aan Freyja toegekend, doen haar ook als de Godin der aarde kennen. Zij bezit een vederkleed en Brisinga men, het eerste de tooi der aarde in den winter, het andere haar sieraad in den zomer.

Van het vederkleed wordt melding gemaakt in Thrymskviða, couplet 8, waar Loki het van Freyja komt leenen, ten einde naar Jötunnheim te reizen en er den hamer van Thórr te zoeken. Slechts met dat vederkleed bedekt, kon Loki naar het onderaardsch verblijf der Jötunns, naar de woning van Thrymr, komen. Dat vederkleed moet dus wel het sneeuwkleed zijn, dat des winters den aardbodem bedekt, en onder den naam van een kleed van vederen hoogst grafisch wordt aangeduid. Daarentegen is Brisinga men de zomertooi der aarde,

---

[1] Hyndlulj., coupl. 7. [2] Grimm., blz. 281. [3] Grimnism., coupl. 14.

uit groen en bladeren bestaande. De Hedins en Högni's saga [1] heeft een verhaal dienaangaande bewaard, dat ons leert, hoe Freyja daar aan kwam. Freyja, zoo lezen wij daar, hield zich bij Óđinn op en was diens bijzit. Er waren toen in Azie eenige mannen, van wie de een Alfrig heette, de andere Dvalinn, de derde Berlingr en de de vierde Grerr. Zij waren zoo kunstig, dat zij allerlei dingen konden maken. Zulke mannen, als zij waren, noemde men dwergen. Zij woonden in het gesteente, maar hadden toen meer omgang met menschen dan nu. Óđinn had Freyja zeer lief, en zij was ook de schoonste van alle vrouwen van dien tijd. Zij had een afzonderlijk vertrek, zoo schoon en zoo sterk, dat, wanneer de deur gesloten was, niemand er zonder haar verlof in kon komen. Nu gebeurde het eens, dat Freyja zich naar de rots begaf, waar bovengenoemde dwergen woonden. De deur stond open en de dwergen waren bezig met een gouden sieraad te smeden, dat bijna voltooid was. Freyja werd door dat sieraad bekoord en de dwergen door Freyja. Zij vroeg hen of zij het verkoopen wilden, en bood er hun goud, zilver en allerlei kostbaarheden voor. Zij antwoordden, dat zij geen goud noodig hadden, maar dat elk hunner zijn deel van het sieraad wilde verkoopen, maar alleen voor dien prijs, dat Freyja met elk hunner eenen nacht zou doorbrengen. Hetzij haar zulks nu beviel of niet, zij nam toch die voorwaarde aan, en nadat er vier nachten verloopen waren en de voorwaarde was vervuld, gaven zij Freyja het sieraad. Zij ging daarop naar huis en hield zich alsof er niets was gebeurd.

In deze saga zijn, zoo als wij vroeger reeds opmerkten, de Goden reeds tot menschen geworden. Toch is er de oude mythe nog duidelijk genoeg te erkennen. Freyja ontvangt haar schoonste sieraad van de alfen, d. i. de aarde wordt met haren schoonsten zomertooi versierd, wanneer zij den invloed ondergaat van de werkzame, kunstvaardige, scheppende magten en krachten, die in het aardrijk leven.

---

[1] N. F. S. I., blz. 363.

Het ondergaan van dien invloed wordt op oud noordschen trant voorgesteld onder het beeld van de huwelijksgemeenschap. Eer de tooi van groen en bloemen uitwendig op het aardrijk zigtbaar wordt, hebben de verborgene magten der vruchtbaarheid dien reeds in de donkere diepte bijna gereed gemaakt.

Met dien tooi versierd ontmoette Freyja Thórr, toen hij haar kwam aanzeggen, dat zij met hem naar Jötunnheim zou gaan, om daar de bruid van Thrymr te worden. Zij werd op die boodschap zoo verontwaardigd, dat het kostbaar tooisel aan stukken sprong, en op den grond stoof.[1] Ook daarin is eene waarheid uit het leven der natuur uitgedrukt. Wanneer de winter nadert en de aarde eene prooi dreigt te worden van de koude onderaardsche magten, dan vallen groen en bloemen af. Overigens wordt die zomertooi geheel als een gewoon vrouwensieraad beschreven. De naam Brisinga-men komt van brîsa, breis, knoopen, doorsteken, zoodat wij aan eenen ketting of eene roos met doorboorde geledingen hebben te denken.[2]

Dat de aarde beurtelings groen wordt en beurtelings onder de heerschappij van den winter vervalt, dat wordt uitgesproken in Loki's verwijt, dat Freyja met alle Asen en Alfen boeleert[3] en in de mythen van Hrungnir en den bouwmeester, die het beiden op Freyja hebben aangelegd.

Freyja is dus oorspronkelijk de aarde zelve geweest, en als zoodanig vergood en tot de hoogste Godin geworden. Later moest zij onder de Asen wel eenen trap lager dalen, maar bleef toch de kenmerken van voormalige grootheid behouden.

Dat zij als de vruchtbare aarde, de alma mater, tevens de Godin der vruchtbaarheid en der liefde werd, laat zich ligtelijk verklaren. Daarom heeft zij, zoo als wij hoorden, met minneliederen op, en moet men haar in liefdesaangelegenheden aanroepen. Daarom ook wordt haar kar door katten getrokken.

---

[1] Thrymskv. 8. [2] Grimm. blz. 281. [3] Aegisdr. coupl. 30; zie ook Hyndl. 43, 41.

Toch leeren wij Freyja uit hetgeen van haar vermeld wordt, ook nog in een ander karakter kennen. Freyr werd na zijne intrede in den kring der Asen de zonnegod. Zoo moet Freyja de maangodes geweest zijn. Dat maken wij op uit de mythe van haar huwelijk met Óđr, door wien zij verlaten wordt, dien zij zwervende zoekt, en om wien zij gouden tranen stort. Daarvan getuigen ook de verschillende namen, die van haar worden vermeld. Simrock stelt Óđr met Óđinn gelijk,[1] het Lex. Myth. vergelijkt de mythe van Freyja en Óđr met die van Isis en Osiris, en inderdaad, Óđr komt in klank meer met Osiris dan met Óđinn overeen. Saxo Grammaticus geeft ons een verhaal aangaande Syritha, kleindochter van Ungvi, die zoo kuisch was, dat zij aan geenerlei huwelijk wilde denken. Zij werd weggeroofd door eenen reus, en door Óthar uit diens magt verlost. Daarop dwaalde zij rond en werd geitenhoedster bij eene reuzenvrouw, van welke Óthar haar andermaal verloste. Toen doolde zij nog eenmaal eenen geruimen tijd, totdat zij ten laatste de gade van Óthar werd.[2] Sýritha, de naam, waarin Freyja's bijnaam Sýr bewaard bleef, beteekent volgens Grimm: die Óđr zoekt, en Sýritha is derhalve Freyja als Sýr, wier karakter vrij wel overeenkomt met dat der kuische Diana. Zij zou dus de naam moeten zijn, die, even als Isis in de mythe van Osiris, voorgesteld wordt als aan den hemel ronddwalende, om de zon te zoeken, die zij ten laatste vindt, wanneer zij als volle maan tegelijk met haar aan den hemel staat, terwijl zij dan weer door haar verlaten wordt, en treurende moet zoeken. De daemisaga verhaalt van dit verband tusschen zon en maan de tweede, Saxo's berigt de eerste helft.

De namen van Freyja bevestigen deze opvatting. De vier namen van daem. 35 zijn benamingen van de vier maanphasen. Mardöll, die in zee woont, is de nieuwe maan, Hörn, horen, de gehorende, het eerste kwartier, Gefn, de gevende, de rijke, volle, de volle

---

[1] Blz. 375. [2] Saxo, blz. 125, 126.

maan, en Sýr, de Sýritha, de zoekende, het laatste kwartier. De gouden tranen zijn de dauw. Geeft Skaldskaparmál zes namen in plaats van vier, het zijn dezelfden als in de daemisaga, met nog twee anderen daarbij, Skiálf en Thrúngva, dat is de bevende en de treurige, van welke de eerste zijne verklaring vindt in het bevende licht der maan, de andere in het vale roskleurige licht, dat eenen tijdlang het verdonkerde deel der maanschijf bedekt, en de weerkaatsing is van het licht der aarde.

Zoo staat dan de oude Vanenvorst als zon aan den hemel, met den gouden ever, en naast hem als maan met het gouden Hildisvin zijne zuster, de aloude aardgodin der Vanen dienende volken, en wanneer Loki in Aegisdrekka [1] Freyja verwijt, dat zij haren eigen broeder omhelsde, dan ziet dit op haar huwelijk met Óđr, die niemand anders is dan Osiris, dat is de zon of Freyr, haar broeder.

Als dochter van Freyja leerden wij Hnoss kennen. Gersimi is eveneens haar kind. Van deze beide Asyniën echter is weinig te melden. Van eerstgenoemde zegt daem. 35, dat om hare groote schoonheid al wat schoon en kostbaar is naar haar genoemd wordt, terwijl de Ýnglingasaga, hoofdst. 13, van beiden hetzelfde berigt geeft. Grimm zegt dan ook, [2] dat beide namen versiersels van vrouwen beteekenen.

§ 42. MENGLÖĐ EN HARE MAAGDEN.

Op Freyja laten wij Menglöđ volgen, omdat wij zullen bevinden, dat zij niemand anders is, dan Freyja onder eenen anderen naam. Dat duidt haar naam: eene, die zich in een kleinood verheugt, reeds aan, en dat leert ons boven allen twijfel Fjölsvinnsmál, na de Völuspá zeker het duisterste der Eddaliederen, indien het

---

[1] Coupl. 32. [2] Blz. 840.

niet, als opzettelijk in raadselachtige taal gekleed, nog onverstaanbaarder heeten mag.

Wij beginnen met het lied te lezen.

FJÖLSVINNSMÁL.

1. Van buiten den hof zag hij naar de burgt
Der Jötunns iemand komen.

Fjölsviđr.

Wat mag aan den ingang voor monster dolen
Rondom de gevaarlijke vlammen?

2. Zeg mij, wat zoekt gij? Wat hebt ge in den zin?
Wat wilt gij, verworpling! weten?
Weg van hier langs vochtige wegen:
Hier moogt gij, bed'laar! niet blijven.

Vindkaldr.

3. Wat mag 't aan de poort voor monster wezen,
Dat reizenden geen verblijf wil bieden?
De onheusche is waarlijk niet waard te leven.
Maak! dat ge weg komt, kerel!

Fjölsviđr.

4. Fjölsviđr heet ik, heb vroed verstand,
'k Ben geen verspiller van spijze.
Hier in de burgt komt ge niet binnen:
Ga gij, verworpling! uws weegs!

Vindkaldr.

5. Te verlaten verlangt men den lust der oogen niet,
Als men iets zoets krijgt te zien.
Om gouden zalen gloeit de omheining:
'k Mogt in mijn lot hier vrede vinden!

Fjölsviđr.

6. Zeg mij, knaap! wiens nakomeling zijt gij,
Welker mannen maagschap?

Vindkaldr.

Vindkaldr heet ik, Várkaldr mijn vader,
Fjölkaldr mijns vaders vader.

7. Fjölsviđr! zeg mij, ik zal u vragen
En wensch te weten:
Wie regeert hier, wiens zijn 't rijk hier,
De schatten en schoone zalen?

Fjölsviđr.

8. Menglöđ heet zij, haar moeder won haar
Met Svafrthorinns spruit.
Zij regeert hier, heeft het rijk hier,
De schatten en schoone zalen.

Vindkaldr.

9. Fjölsviđr! zeg mij, ik zal u vragen
En wensch te weten:
Hoe heet dat hek wel? De Goden hadden
Niets zoo gevaarlijks vroeger.

Fjölsviđr.

10. Thrymgjöll heet het, een heerlijk kunststuk
Van Solblindi's drietal telgen.
Ketenen kluistren den koenen wandlaar,
Die 't uit de poort poogt te ligten.

Vindkaldr.

11. Fjölsviđr! zeg mij, ik zal u vragen
En wensch te weten:
Hoe heet de omheining? De Goden hadden
Niets zoo gevaarlijks vroeger.

Fjölsviđr.

12. Gastrópnir heet ze, 'k heb ze zelve
Uit 's leemreuzen leden
Gebouwd, zoo stevig, dat ze staan zal
Zoolang 't heelal zich houdt.

Vindkaldr.

13. Fjölsviđr! zeg mij, ik zal u vragen
En wensch te weten:
Hoe heeten de honden, die den hof bewaken
En monsters moeten weeren?

Fjölsviđr.

14. Gifr de eene, Geri de andre,
Als gij 't weten wilt.
Waken moeten ze een elftal wachten,

Totdat de Goden vergaan.

Vindkaldr.

15. Fjölsvidr! zeg mij, ik zal u vragen
En wensch te weten:
Kan wel iemand binnen komen
Terwijl de woedenden slapen?

Fjölsvidr.

16. Beurtlings te slapen werd beiden bevolen,
Sinds zij hier wachters werden.
's Nachts slaapt de eene 's daags slaapt de andere,
En binnen komt niets, wat er kome.

Vindkaldr.

17. Fjölsvidr, zeg mij, ik zal u vragen
En wensch te weten:
Kan men hun geen kost gaan bieden,
En ingaan onder hun eten?

Fjölsvidr.

18. Twee wiekbouten liggen in Vidofnirs zijden,
Als gij 't weten wilt;
Dat 's een kost, die kan men hun geven
En onder hun eten ingaan.

Vindkaldr.

19. Fjölsvidr! zeg mij, ik zal u vragen
En wensch te weten:
Hoe heet de boom, die zijn breede takken
Over alle landen legt?

Fjölsvidr.

20. Mimameidr heet hij; weinig menschen weten,
Uit welken wortel hij sproot.
Vellen kan hem wat weinigen kennen,
IJzer nog vuur heeft vat op hem.

Vindkaldr.

21. Fjölsvidr! zeg mij, ik zal u vragen
En wensch te weten:
Brengt die beroemde boom wel nut aan,
Als ijzer noch vuur op hem vat heeft?

Fjölsvidr.

22. Zijn vruchten dienen in 't vuur geworpen,

Fjölsvidr.

36. Berg in een bus de blinkende sikkel,
Die zit in Vidofnirs wieken;
Geef ze aan Sinmara, dan geeft ze u zeker
't Wapen, waarmeê gij doodt.

Vindkaldr.

31. Fjölsvidr! zeg mij, 'k zal u vragen
En wensch te weten:
Hoe heet de zaal, van alle zijden
Met laaijen gloed omgord?

Fjölsvidr.

32. Vuur is haar naam; zij vaart in 't ronde
Om de punt van een pijl,
Van 't heerlijk huis zal van hooren zeggen
Altijd ieder slechts weten.

Vindkaldr.

33. Fjölsvidr! zeg mij, 'k zal u vragen
En wensch te weten:
Wie toch bouwde wat buiten den hof is,
Van alle onze Asen?

Fjölsvidr.

34. Uni en Íri, Bari en Óri,
Varr en Vegdrasill,
Dorri en Úri, Dellingr, Atvardr,
Lidskjálfr, Loki.

Vindkaldr.

37. Fjölsvidr! zeg mij, 'k zal u vragen
En wensch te weten:
Hoe heet de berg wel, waarop de bruid is
Gezeten, de zeldzaam schoone?

Fjölsvidr.

36. Hyfjaberg heet hij, was lang de hope
Van gekwetsten en kranken.
Klimt er een vrouw op, krank sinds jaren,
Zij wordt zeker gezond.

Vindkaldr.

37. Fjölsvidr! zeg mij, 'k zal u vragen
En wensch te weten:

Wie zijn de maagden, die bij Menglöđ
Eendragtig zamen zitten?

Fjölsviđr.

38. Hlif heet de eene, Hlifthursa de andre,
Thjódvarta komt dan als derde;
Dan Björt en Blid, Blíđr, Friđ,
Eir en Örboda.

Vindkaldr.

39. Fjölsviđr! zeg mij, 'k zal u vragen
En wensch te weten:
Helpen zij ieder, die haar offert,
En hare hulp behoeft?

Fjölsviđr.

40. Iedren zomer, als op 't gewijde
Altaar men offers slagt,
Kwelt geen zoo kwade krankheid de menschen,
Dat zij niet nemen uit nood.

Vindkaldr.

41. Fjölsviđr! zeg mij, 'k zal u vragen
En wensch te weten:
Zou een man wel mogen slapen
Aan Menglöđs blanken boezem?

Fjölsviđr.

42. In Menglöđs armen mag alleen maar
Svipdagr slapen; de schittrend schoone
Was sedert lang zijn verloofde,
Heeft lang hem als bruigom verbeid.

Vindkaldr.

43. Werp open de poort, wijd open de deur!
Svipdagr staat voor uwe oogen.
Vraag echter eerst, of Menglöđ altijd
Nog mijne liefde verlangt.

Fjölsviđr.

44. Menglöđ! daar is een man gekomen,
Ga gij den gast bezien.
De honden kwisplen, 't huis vloog open:
'k Denk, Svipdagr zal 't zijn.

Menglöđ.

45. Dat aan de galg u gulzige raven
De oogen uitpikken,
Als gij het liegt, dat de lang verwachte
Eindlijk mijn zaal bezoekt!

46. Van waar komt ge? Waar waart ge voorheen?
Hoe heettet gij 't huis?
Aan naam en afkomst moet ik vernemen
Of 'k met u als bruid ben verbonden?

Vindkaldr.

47. Svipdagr heet ik, Sólbjart mijn vader,
Herwaarts voerden mij windkoude wegen.
Urdrs uitspraak verandert niemand,
Zelfs als ze op onregt berustte.

Menglöđ.

48. Welkom zijt gij, vervuld zijn mijn wenschen,
Mijnen groet bezegele een zoen.
Onverwacht weerzien wordt nog schooner,
Waar wederkeerig liefde verlangt.

49. Lang reeds zat ik op den lieven berg
Uit te zien dag en dagen.
Wat ik wenschte gewerd mij heden:
Eindlijk aanschouw ik u,
Vind ik u, vriend! in mijn woning.

50. Naar uw liefde verlangde ik vurig,
Gij naar de mijne niet minder.
Nu is dit zeker, wij beiden zullen
Levenslang met elkaar verkeeren.

Dit lied is bij de eerste lezing volkomen onverstaanbaar. In de Arnemagnaeaansche Edda zoekt men te vergeefs eene bevredigende verklaring. Simrock verzekert, dat het geheele lied één groot raadsel is, zamengesteld uit een aantal kleine, maar voegt er tevens bij, dat hij den sleutel tot de oplossing niet heeft gevonden.

Een groot raadsel is het lied zeer zeker, en wel met opzet zoo ingewikkeld mogelijk gemaakt, doordien de dichter zich, om den zin zijner woorden te verbergen, van allerlei onbekende benamingen heeft bediend. Intusschen is de ware zin wel te vinden, mits men eerst bekend zij met wat wij reeds van de wereld en van de Goden hebben in 't midden gebragt. Wel blijven er hier en daar kleinigheden over. maar 't geheel wordt zeer verstaanbaar, en het ten gronde liggende denkbeeld is zelfs zeer eenvoudig.

De hoofdpersoon in het lied is Fjölsviđr, naar wien het ook zijnen naam heeft ontvangen. Fjölsviđr beteekent de veel wetende en is een der menigvuldige bijnamen van Óđinn. Óđinn dus houdt wacht bij eene Jötunnburgt, een verblijf, waar omheen vlammen loeijen, derhalve een onderaardsch verblijf, in het bezit van de magten des winters. Hij ziet eenen vreemdeling naderen, dien hij van de burgt wegdrijven wil, maar die zich niet afwijzen laat, en zich aankondigt als windkoelte, zoon van de voorjaarskoude, kleinzoon van de strenge koude. Dit is intusschen een verdichte naam, die slechts aanduidt, dat hij met de luwe lente in verband staat. Vindkaldr vraagt, aan wie de burgt behoort, en verneemt, dat de bewoonster Menglöđ heet, dochter van Svafrthorinns zoon. De naam Menglöđ beteekent eene, die zich over een sieraad verheugt, doet ons aan Freyja's Brisinga men denken, en zou bij uitnemendheid op Freyja passen. Svafrthorinns zoon zou dan Njörđr, Freyja's vader, moeten zijn, en Svafrthorinn Njörđs vader. Eenen vader van Niörđr noemt ons het Íslendinga bók, [1] en die heet Ýngvi. Dat hij ook Svafrthorinn genoemd wordt, weten wij niet. Wij kennen slechts den naam Thorinn, stout, vermetel, als naam van eenen dwerg, en dien van Svafnir als een van Óđinns bijnamen.

Couplet 9—14 zijn aan de beschrijving van de Jötunnburgt gewijd, binnen welke Menglöđ zich bevindt. Eerst is er sprake van het hek,

[1] Hoofdst. 12. Isl. Sög. I, blz. 19.

dat den naam draagt van Thrymgjalla, dondergeluid, en ons aan den gjöllstroom en de gjöllbrug doet denken. Dat hek leidt dus naar de onderwereld, en aan deze valt ter prooi al wie dat hek waagt te openen. Vervolgens wordt de omheining vermeld, die door Fjölsviđr of Óđinn zelve vervaardigd is uit de leden van den leemreus, d. i. van Ýmir of Örgelmir. Zij is dus de aardbodem zelve, die de onderaardsche diepten omsluit. Gastrópnir is haar naam, zij noodigt, roept onophoudelijk gasten. De poort der onderwereld staat altijd open, zegt Virgilius bijna in denzelfden zin, en de aardbodem neemt ook onophoudelijk de lijken der gestorvenen op.

Menglöđ, Freyja, de aarde, bevindt zich dus in de onderwereld; zij is als eene doode bij Hel, in de magt van den winter. Dit denkbeeld wordt ook uitgedrukt door de twee honden, die om beurten dag en nacht wacht houden, en dat elf wachten zullen blijven doen, totdat de Goden vergaan. De naam Gifr heeft dezelfde beteekenis als Freki, en Geri en Freki zijn de beide ons reeds bekende honden van Óđinn. Doch nu Óđinn zelve reeds van het begin af als Fjölsviđr de burgt bewaakt, zoo is 't natuurlijk, dat ook zijne beide wolven of honden hier worden aangetroffen, en het denkbeeld van den dichter is: Óđinn houdt de wacht, en zorgt, dat de aarde in de magt van den winter blijve, totdat het einde des jaars, de twaalfde maand, aanbreekt en daarmede de ondergang der wereld.

Nu volgen er van coupl. 15—30 vragen en antwoorden, die de strekking hebben om te doen uitkomen, hoe iemand tot Menglöđ in hare onderaardsche burgt zou kunnen doordringen. Dat kan natuurlijk alleen dan geschieden, wanneer de banden en sloten van den winter verbroken worden. Dan zijn de wachters als 't ware in slaap gevallen, en kan iemand de gevangene verlossen. Maar daartoe is noodig, dat de zonnestralen in de aarde dringen. Zonnestralen nu zijn de twee wiekbouten aan Viđofnirs zijden, want Viđofnir is de zon, en de vleugels zijn de stralen. Dat wij Viđofnir inderdaad zoo mogen opvatten, leeren couplet 19 en volgende. Vindkaldr vraagt eerst naar

den boom Mimameiđr, d. i. de boom van Mimr, Ýggdrasil, die als boom des levens barenden hulpe biedt. Het is de door het gansche heelal verbreide, leven voedende en leven voortbrengende kracht, die de vrouw moeder doet worden. Op den top van dien boom nu zit de haan, geheel van goud, Viđofnir, die den bek wijd open doet, alles wakker roept, de zon, die aan al wat zij als spijze verslindt, enkel ellende baart, d. i. niets dan smart veroorzaakt aan al wat door haren gloed wordt verzengd.

De zon op haar hoogste standpunt aan den hemel heet in de mythe Baldr, en aan die mythe ontleent nu de dichter zijne vraag, of er niets is, dat dien haan kan dooden. Het antwoord moet natuurlijk zijn: ja, de mistel, waarmede Loki Baldr den dood berokkende. Dat is dan ook de zin van couplet 26. Maar de mistel heet daar haewatein, de zeker treffende twijg, die Sinmara, de huivering wekkende merrie, nam. Hel, straks de Godin van het schitterend leem, van 't binnenste der aarde, en nog later de vale reuzin genoemd, achter negen sloten bewaart in eene ijzeren kist. De mistel groeit in den winter en is dus eenen langen tijd van het jaar als weggesloten en nergens te vinden. Eerst wanneer men aan Hel kan geven, wat weinigen hebben, namelijk de vleugelen van Viđofnir, m. a. w., eerst wanneer de zonnestralen in de aarde gezonken zijn, en daar verdwenen, eerst wanneer het winter geworden is, komt de mistel voor den dag.

Deze geheele afdeeling, couplet 25—30, knoopt zich aan den naam van Viđofnir vast, en gelijk couplet 18—24 dienen om aan te toonen, waar Viđofnir is te vinden, maken de zes volgende duidelijk, dat onder hem werkelijk de zon wordt verstaan, wier stralen in het voorjaar tot in de aarde moeten dringen, zal deze uit hare winterboeijen worden verlost.

Met couplet 31 komt nu de dichter weer tot Menglöđs woning en tot haar zelve terug. Hij laat Vindkaldr vragen naar eene schoone zaal, met vuur omgeven, en deze wordt couplet 32 zoo door Fjölsviđr

omschreven, dat wij genoodzaakt worden te denken aan het golvend en stralend noorderlicht, dat des winters met zijne glorie op de aarde rust. Wat buiten den hof gezien wordt, d. w. z. de aarde, de bodem zelve, is het werk der Goden. Immers, de twaalf personen in coupl. 34, van welke alleen de laatste, Loki, ons bekend is, moeten de twaalf Asen zijn, onder vreemde benamingen opzettelijk verborgen. Uni, de tevredene, kan Heimdallr zijn; Íri, van ír, boog, de schutter, Ullr; Bari of Barri, de groene, Vidarr; Óri, de waanzinnige, Bragi; Varr de omzigtige, Forseti; Vegdrasill, dezelfde als Vegtamr, Óđinn; Dorri, van dörr, een zwaard, Tyr; Dellingr, de nieuwe dag des jaars, Vali; Atvarđr, de wachter van den strijd, Thórr; Liđskjálfr Freyr. Voeg daar nu nog Loki bij, dan is het twaalftal Asen voltallig.

Van de zaal komt de dichter, coupl. 35, op hare bewoonster, de schoone maagd Menglöđ zelve. Zij wordt hier nu beschouwd als in de heelkunst ervaren, en daarom, zooals de geneeskundige Vala plag te doen, zittende op eenen berg, die Hyfjaberg, de berg met de kuif, genoemd wordt, zoo wij dien naam niet mogen houden voor eene door de klankverwantschap veroorzaakte misschrijving van het woord Ljúfa berg, aangename berg, in coupl. 49. Op haren berg zit zij in eenen kring van negen gratiën of weldadige, geneeskundige nymfen, die de namen van beschermster, volkverpleegster, schitterende, zachte, verblijdende dragen. De laatste vraag, of er iemand is, die Menglöđs echtgenoot mag worden, geeft Fjölsviđr aanleiding om Svipdagr als zoodanig te noemen, en daarop maakt Vindkaldr zich als Svipdagr, d. i. als de voorjaarszon, die den dag des jaars voor zich heen drijft, bekend, wordt door Menglöđ erkend en met vreugde als haar bruidegom begroet. Zij zullen nu voortaan niet meer van elkander scheiden.

Hebben wij het duistere en opzettelijk geheel in raadselen gedichte lied goed verklaard, dan komt de korte zin hierop neer: De aarde

is in de magt van den winter en kan daar niet uit verlost worden, dan wanneer, nadat het geheele jaar ten einde is, bij den aanvang van het volgende de lentezonnestralen in den bodem zinken en de winterboeijen breken. Het is de zon, die als Baldr met de mistel gedood werd en als Svipdagr of dagaanbrenger bestemd is om de aarde uit hare gevangenschap te verlossen. Die zon is de bruidegom, de aarde de bruid, de lente de tijd van hun bruiloftfeest. Menglöđ is de bezitster van Brisinga men, dus Freyja; maar de bruid der zon, de bruid van Freyr is Gerđr. Freyja en Gerđr zijn dus wezenlijk dezelfde, en beide niets anders dan de aarde, Fricco's gade, Frigg. En Freyja-Menglöđ moet tevens, dat leerde ons Fjölsvinnsmál, als eene Godin der genezing worden beschouwd.

§ 43 FRIGG EN HARE DIENARESSEN.

Wanneer wij nu tot de eigenlijk gezegde Asyniën overgaan, dan verdient Frigg, Óđinns gemalin, zeker wel de eerste plaats. Zij is de voornaamste der Asyniën, en kan aanspraak maken op de namen: dochter van Fjörgynn, vrouw van Óđinn, moeder van Baldr, mededingster van Jorđ, Rindr, Gunnlöđ en Gerđr, schoonmoeder van Nanna, meesteres der Asen en Asyniën, van Fulla, het valkenkleed en Fensal. [1]

De voornaamste van de Asyniën, meesteresse van Asen en Asyniën, kan Frigg natuurlijk alleen zijn in hare hoedanigheid als echtgenoot van Óđinn, den koning en vader der Asen. Als zoodanig komt zij dan ook bestendig voor. Zij beklaagt in haar paleis Valhölls verlies, en als Óđinn sterft, valt in hem Friggs eenige vreugde. [2] Met haar raadpleegt Óđinn, wanneer hij Vafthrúđnir wil bezoeken, zij is met hem aan 't gastmaal der Asen en ook bij Aegir tegenwoordig, zit

[1] Daem. 35; Skaldsk. hoofdst. 19, blz. 305. [2] Völuspá 37, 53.

met hem op Hliđskjålf, woont met hem Baldrs uitvaart bij. [1] Overal komt zij als de eigenlijke gade van Óđinn voor. Zij kan dat evenwel niet altijd geweest zijn, en was het ook niet alleen. Dat zij de mededingster van Jorđ, Rinđr, Gunnlöđ en Gerđr heet, bewijst ten duidelijkste, dat ook anderen op haren titel aanspraak konden maken. Intusschen zijn al die namen van toepassing op de aarde, zoo als ons later blijken zal, en Freyja, Menglöđ, Frigg, Jorđ, Rindr, Gunnlöđ en Hel zijn zoo vele verschillende vormen, waaronder de moeder aarde, met hemel en zee het gansche heelal uitmakende, uit verschillende oogpunten wordt voorgesteld. Wat Preller in zijne uitnemende Grieksche mythologie zoo uitstekend heeft aangetoond, dat de verschillende voorstellingen van dezelfde elementen, voorwerpen en verschijnselen der natuur afkomstig zijn van verschillende stammen, en eerst later met elkander vermengd, dat moet ook van toepassing zijn op de verschillende benamingen en vormen van de Godheden der oude Noormannen, al zijn wij nu niet meer in staat met zekerheid aan te wijzen, aan welken der talrijke oud-germaansche stammen iedere vorm oorspronkelijk heeft behoord. Jorđ, de moeder van Thórr, draagt den meest eenvoudigen naam, die de aarde zonder meer beteekent, en dus geheel zou passen bij Niörđr en de Vanengoden. Zij zou dan als de oorspronkelijke Nerthus Óđinns oudste gemalin moeten zijn, die later wijken moest voor Frigg, de vrije, schoone, beminnenswaardige [2], eene wijziging van Freyja. Jorđ wordt Völuspá 56 genaamd Hlóđyn en Fjörgyn, terwijl van Frigg verhaald wordt, dat zij de dochter is van Fjörgynn. [3] Fjörgyn is het gothische f a i r g u n i, berg, dat onder anderen bij Ulfilas, Luc. 4:5, gelezen wordt; en Fjörgynn is daarvan de mannelijke vorm. Fjörgynn en Fjörgyn staan dus naast elkander als Niörđr en Nerthus, Freyr en Freyja, Fricco en Frigg, en Fjörgynn is de God, die onder den

---

[1] Vafthr. 1; Hrafnag. 21; Aegisdr. inleid.; Skaldskap. 33, blz. 337; Grimn. inl.; daem. 49. [2] Zie Grimm. blz. 279. [3] Daem. 9; Skaldsk. 19, blz. 305; Aegisdr. 26.

naam van Perun door de Slaven, onder dien van Perkunos door de Lithauers en Letten vereerd werd.[1] Wanneer nu later Frigg Fjörgynns dochter heet, dan is zeker de naam van Jorđ, Óđinns oorspronkelijke gemalin, op haar overgegaan, met deze wijziging, dat zij de dochter werd in plaats van de gade, zoo als ook Freyja, de oorspronkelijke Nerthus, als Óđrs gemalin dochter van Niörđr werd genoemd, in plaats van, zoo als vroeger, zijne vrouw.

Gelijk met den naam, moet het ook met de woning gegaan zijn. Frigg bewoont Fensalr, eene schoone burgt; maar Fensalr beteekent de zaal der zee, en wijst naar Njörđr, die oorspronkelijk bij de Vanen de zee voorstelde. Natuurlijkerwijze woont zijne gade in zijne zaal, gelijk ook de aarde als eene woning te midden der zee is gebouwd. Het is dus de zaal van Nerthus, die later op hare plaatsvervangster Frigg is overgegaan.

In huwelijk met Óđinn had Frigg eenen zoon, Baldr, zoodat zij als diens moeder schoonmoeder van Nanna werd, en ten gevolge van hare betrekking op Baldr, neemt zij in daemisaga 49 alle schepselen den eed af, dat zij hem niet zullen schaden.

Zij was aan Óđinn niet altijd getrouw. Loki verwijt haar in Aegisdrekka,[2] dat zij den mannen al te genegen is, en als Viđrirs, d. i. Óđinns echtgenoot, met Vili en Vé in huwelijk leefde. Die beschuldiging moet zien op eene mythe, waarin de aarde zoowel met water en vuur als met den dampkring wordt verbonden, en die in de Ýnglingasaga in dezen vorm is bewaard:[3] Óđinn trok vaak jaren lang van huis, en dan bestuurden zijne broeders Vili en Vé het rijk. Eens was hij zoo lang weggebleven, dat de Asen hem niet weer te huis verwachtten. Toen verdeelden zijne broeders onderling zijn rijk, en namen gezamenlijk Frigg tot vrouw. Maar na verloop van eenigen tijd keerde Óđinn terug en nam haar weer tot zich. Het drietal Goden, Óđinn, Vili en Vé beantwoordt aan Ođinn, Hoenir en Loki,

---

[1] Zie Simrock blz. 282. [2] Coupl. 26. [3] Hoofdst. 3.

lucht, water en vuur. Wij meenen Saxo's verhaal zoo tot zijnen oorspronkelijken mythischen vorm te moeten terug brengen, dat gedurende den donkeren winter het heldere luchtruim verdwenen is, en de aarde inmiddels aan den invloed van water en vuur prijs gegeven, totdat met de lente de dampkring zijne heerschappij hervat. Een ander verhaal, waarin Frigg als trouwelooze gade voorkomt, weten wij niet te verklaren.[1] Saxo verhaalt, dat de koningen van het Noorden voor Óđinn een standbeeld vervaardigd hadden, zwaar met goud bedekt. Frigg, die dat goud voor eigen gebruik en opschik begeerde, bestelde goudsmeden om het goud van het standbeeld af te halen. Óđinn liet die lieden ophangen, plaatste zijn beeld op een voetstuk en verleende het de kracht om met menschelijke stem te spreken. Intusschen had Frigg haar opzet nog niet laten varen. Zij gaf zich zelve aan een harer dienaren prijs, en verkreeg daarvoor, dat het standbeeld haars mans omvergehaald en van het goud ontdaan werd, dat zij toen in handen kreeg, om er zich tot hare doeleinden van te bedienen. Het gevolg van deze handelingen was, dat Óđinn zich in vrijwillige ballingschap begaf, ten einde den dubbelen smaad, zijn beeld en zijn bed aangedaan, te doen vergeten. Dat ook de mythe, die bij dit verhaal ten grondslag ligt, betrekking heeft gehad op de aarde, die zich aan den invloed van de magten des winters onderwerpt, en daardoor den dampkring, den hemel, eenen tijdlang uit zijn rijk verdrijft, komt ons niet twijfelachtig voor; maar in bijzonderheden kunnen wij dit staven noch ontwikkelen.

Frigg dan is de aarde, of naauwkeuriger gesproken, eene Godin, die oorspronkelijk de personificatie van de vruchtdragende aarde is geweest. Solarljóđ laat haar dan ook in het schip der aarde varen[2]. Wat wij verder van haar weten, bevestigt deze voorstelling. Grimm herinnert, dat de gordel van Orion Friggjarrockr, Friggs spinnewiel, heette.[3] Daaruit blijkt, dat Frigg als eene spinster, d. i. als

[1] Blz. 13. [2] Coupl. 77. [3] Blz. 248.

de kunstvaardige, allerlei voortbrengende aarde werd voorgesteld, wat ons aan de spinster Bertha, Hertha, Nerthus der latere duitsche sage herinnert. Als aardgodin is zij de vruchtbare en tevens Godin van de vruchtbaarheid. Zij ontvangt van Nanna uit de verblijven van Hel een kleed, het kleurig bloemenkleed der velden, dat in den herfst de aarde versiert; zij bezit eene kist met allerlei sieradiën, die voor haar bewaard en haar nagedragen wordt; zij heeft ook een valkenkleed, dat aan Freyja's vederkleed doet denken, en oorspronkelijk ook wel niets anders geweest zal zijn, namelijk het sneeuwkleed, dat des winters de aarde dekt en in voorkomen vrij wel met de pluimen van den witten noordschen valk overeenkomt. Is Frigg zoo vruchtbaar en rijk: wijs is zij ook, die zoo veel schoons kan voortbrengen. Al zwijgt zij, zij weet toch al wat er gebeurt [1], en zij heeft eenen geheimen raad, want zij werkt al hare wonderen in 't verborgene. [2] Barenden helpt zij [3], en behoedt menschen voor gevaren. Ja, zij heeft bepaalde dienaressen, die haar de hand leenen bij het betoonen van hare weldadigheid. Daemisaga 35 noemt ons drie zoodanigen.

Fulla, volgens de daemisaga de vijfde Asynië, met los haar en eenen gouden band om het hoofd, weshalve ook het goud haar hoofdband heet, draagt en bewaart Friggs kist met kleinodiën, draagt haar schoeisel, en neemt deel aan haren geheimen raad. Zij ontving van Nanna uit het doodenrijk eenen ring. Is dat de volle maanschijf, of een verlovingsring, of zinnebeeld der vruchtbaarheid, als zegen van den herfst? Wie zal dat beslissen. Maar in allen gevalle beteekent Fulla de volheid, de overvloed, en zij is dus zelve een zinnebeeld van de groote vruchtbaarheid en den milden, zegenenden rijkdom der aarde. [4]

---

[1] Aegisdr. 29. [2] Daem. 35. [3] Oddrún. gr. 10.

[4] Grimn. inl.; Bragar. 55; Skaldsk. 32, blz. 337; 75, blz. 556; Grimm., blz. 285; Simrock, blz. 98.

Hlin, verwant met leunen, κλίνω, is de naam van den ahorn een bijnaam van Frigg [1], maar eigenlijk eene van Friggs dienaressen, die tot de Asyniën behoort, en als de elfde genoemd wordt. [2] Zij is gesteld tot bescherming van dezulken, die Frigg voor een gevaar wil behoeden.

Gná eindelijk, verwant met gnaefa, hoog varen, is de dertiende Asynië. Frigg zendt haar in hare dienst naar alle oorden der wereld. Zij heeft een paard, dat door lucht en zeeën rijdt, en Hófvarpnir, hoefwerper, heet, gevleugeld schijnt te zijn geweest, en afkomstig is van den hengst Hamskerpnir, vlug van dijën, en de merrie Garðrofa, dijkbreker. Gná moet als Valkyrië worden voorgesteld, maar wat zij eigenlijk beteekent, kunnen wij uit de weinige nog voorhanden trekken niet opmaken. Het gebeurde eens, dat zij door eenige Vanen gezien werd, terwijl zij door de lucht reed. Toen zei er een:

Wat vliegt daar? wat vaart daar
Of loopt door de lucht?

En zij antwoordde:

Ik vlieg niet, toch vaar ik
En loop door de lucht
Op Hófvarpnir, Hamskerpnirs
En Gardrofa's krachtig kind. [3]

§ 44. JORÐ EN RINDR.

Jorð, de aarde, wordt in de jongere Edda [4] de dochter en tevens de vrouw van Óðinn genoemd en de moeder van Thórr. Van haar huwelijk met Óðinn en hare betrekking tot Thórr is menigmaal sprake

---

[1] Völuspá 54. [2] Grimm, blz. 828; Daem. 35; Skaldsk. 75, blz. 556.

[3] Daem. 35; Skaldsk. 75, blz. 556; Grimm, blz. 850; Simrock, blz. 427.

[4] Daem. 9.

in de beide Edda's, zoowel als in de Skalda [1], maar hare afkomst wordt verschillend verhaald. De Skalda kent haar niet als Óđinns dochter, maar noemt Onar haren vader en den nacht hare moeder [2]. Jorđ, — zoo staat daar — moet men noemen Ýmirs vleesch, moeder van Thórr, dochter van Onar, vrouw van Óđinn, mededingster van Frigg, Rindr en Gunnlöđ, schoonmoeder van Sif, vloer en bodem van Windzaal, zee der dieren, dochter van den nacht, zuster van Auđr en Dagr. Deze korte omschrijving spreekt deels van de aarde in natuurkundigen zin, deels van haar als Godin. De aarde, als deel der schepping, is, zoo als wij weten, Ýmirs vleesch; zij is ook de vloer en bodem van Windzaal, d. i. de lucht, de dampkring, waarin de winden zich bewegen. Zij kan ook de zee der dieren heeten, omdat in de aarde allerlei dieren leven, gelijk de visschen in de zee. Al het overige geldt de aarde als Godin. Als zij de dochter van den nacht is, dan zijn Auđr en Dagr hare broeders; want deze beiden leerden wij als zonen van den nacht kennen, toen wij van Nátts drie huwelijken gewaagden. [3] De voorstelling, dat Jorđ de dochter van Nátt is, schijnt ouder te zijn dan de andere. De nacht brengt eerst eenen ledigen afgrond te weeg, wanneer in de duisternis alle schepselen onzigtbaar worden. Dan komt uit de duisternis de aarde ten voorschijn, en ten laatste wordt het dag. Daarom is de volgorde van Nátts kinderen: Auđr, Jorđ, Dagr; dat laat zich verklaren. Maar ook de andere voorstelling, dat de aarde een kind van Óđinn, van den hemel, is, mag eenvoudig en natuurlijk heeten. Toch berust deze op nadenken, terwijl de andere alleen weergeeft, wat met oogen wordt gezien, en daarom de oudste moet worden geacht.

Dat aan Jorđ eene voedende en versterkende kracht werd toegeschreven, blijkt daaruit, dat de dichter van Hyndluljóđ haar voorstelt als de kracht van Heimdallr en van Óđinn vermeerderende. [4]

---

[1] Thrymskv. 1; Aegisdr. 58; Harbarđsl. 4, 5; Skaldsk. 4, blz. 253; 24, blz. 320

[2] Skaldsk. 24, blz. 320. [3] Zie blz. 43. [4] Coupl. 36, 40.

Van Rindr is na het reeds vermelde [1] niet veel meer te zeggen. Wij kennen haar als Vali's moeder, als eene schoone, die Óðinn heel wat moeite verwekte. Of zij het evenwel is, op wie het blz. 310 medegedeelde lied doelt, durven wij niet beslissen. De naam Rindr is kennelijk verwant met het duitsche Rinde, bast, korst, en toont aan, dat wij aan de omkorste aarde, m. a. w. aan de aarde in den winter hebben te denken, wat ook volkomen strookt met het verhaal van Vali's geboorte. Simrock herinnert, dat Rindr en Rund met elkander verwant zijn en dat de koe het zinnebeeld is van de voedende aarde.

§ 45. SIF EN THRÚÐR.

Zijn Frigg, Jorð en Rindr als gemalinnen met Óðinn, den vader der Goden, verbonden, Sif en Thrúðr staan met Thórr in verband. Sif heet de vrouw van Thórr, de moeder van Ullr, de schoonharige Godin, de mededingster van Jarnsaxa, de moeder van Thrúðr [2]. Haar naam is volgens Grimm verwant met Sibbe, vrede, vriendschap, verwantschap, en hij houdt haar voor de Godin van schoonheid en liefde, weshalve ook het goud en het Polytrichum aureum den naam van Sifjarhaddr of Sifs hoofdhaar zouden dragen. [3] Wij betwijfelen de juistheid dezer opvatting, en gelooven, dat Simrock nader bij de waarheid is, wanneer hij herinnert, dat Siefen regenen beteekent, en Sif houdt voor eene oogstgodin. Haar dag viel in Julij, en is later Sint Margariet geworden. [4] Toch moet ook deze voorstelling van Sif reeds betrekkelijk jonger zijn. Vulpius geeft in zijn handwoordenboek over de mythologie der duitsche en noordsche volken eene afbeelding van Sif, als eene vrouw met zeer lang en weelderig haar, met eenen bloemenkrans op het hoofd, en in de eene

---

[1] Zie blz. 404, 405. [2] Skaldsk. Hoofdst. 21, blz. 305.
[3] Blz. 286. [4] Blz. 279, 409.

hand eenen appel, in de andere een druiventros.[1] Volgens het Lex. Myth. werd deze afbeelding aan Arnkiels heidensche godsdienst der Cimbren ontleend, en is zij uit de Sachsische Chroniek van Botho afkomstig. Eene andere afbeelding van dezelfde Asynië moet gevonden zijn in de bouwvallen van Rhetra, en deze stelt Sif voor met eenen duiventros in de hand, terwijl zij een slapend mensch op het hoofd draagt. Kan nu de eerste afbeelding eene oogstgodin voorstellen, zij kan even goed de vruchtdragende aarde beteekenen, en de tweede voorstelling is alleen in dezen laatsten zin verstaanbaar. Sif is, naar ons voorkomt, de aarde, de vruchtbare en vruchtdragende. Zij is de vrouw van Thórr, dien wij uit zoo menige mythe als den God van den landbouw leerden kennen; hare weelderige gouden haren zijn de korenhalmen, die Loki haar afscheert [2], maar waarvoor zij door de dwergen vervaardigd gouden haar in de plaats ontvangt, dat, zoodra het met haren schedel in aanraking komt, zich daaraan vasthecht en dan krachtig groeit, een nieuw haargewas, dat uit het op de aarde uitgestrooide gouden zaad ontspruit. Wanneer wij haar als de Godin der aarde beschouwen, dan verstaan wij ook eerst Harbarđs woorden tot Thórr, dat hij, te huis komende, eenen boel bij zijne vrouw zal vinden [3], en het verwijt van Loki, die haar van echtbreuk beschuldigt.[4] Immers het is winter, terwijl Thórr van huis is, en in dien tijd boeleert de aarde met de in haren boezem verscholen warmte.

Als vrouw van Thórr was Sif op Aegirs gastmaal tegenwoordig, ook op dat, waarvan Shaldskaparmál, hoofdst. 75, blz. 337, gewaagt. Zij wordt in dat boek, hoofdst. 75, blz. 556, evenwel niet onder de Asyniën vermeld, wat, daar haar naam elders voorkomt, alleen aan eene vergissing van den schrijver kan worden geweten.

Waarom Sif de mededingster van Jarnsaxa heet, is ons blz. 353 reeds gebleken.

---

[1] Handwörterbuch der Mythol. d. deutschen, verwandten, benachbarten und nordischen Völker. Von Dr. C. A. Vulpius. Leipz. 1827. pl. III. afb. 1.

[2] Zie blz. 198, volg. [3] Harbardslj. coupl. 48. [4] Aegisdr. coupl. 54.

Thrúðr was de dochter, uit het huwelijk van Thórr en Sif geboren, en wordt onder de Asyniën genoemd.[1] Haar naam komt evenwel ook onder de Valkyriën voor, en kreeg later de beteekenis van heks.[2] De beteekenis van den naam is kracht, weshalve Uhland Thrúðvángr verklaart als het krachtige bouwland en Thrúðr voor het zaaikoren houdt. Daarom heet dan ook volgens Simrock de steenjötunn Hrungnir Thrúðs dief, omdat de op de steenrotsen gevallen korrels niet ontkiemen.[3]

§ 46. GERÐR. IÐUNN. NANNA. GEFION.

Nog zijn wij met de verschillende voorstellingen van de aarde niet ten einde. Behooren daartoe de echtgenooten van Óðinn en Thórr, ook die van Freyr en Bragi moeten daartoe gerekend worden.

Freyrs echtgenoot heette Gerðr, over wie wij reeds een en andermaal gesproken hebben, zoodat wij haren persoon en hare mythe kennen. Daarop hebben wij niet weer terug te komen. Zij is als Gymirs dochter de aarde in den wintertijd, als Freyrs bruid de aarde in de lente, en als zijne gade de aarde in den zomer, derhalve de aarde in het algemeen. Daaruit laat zich ook hare verwantschap met Hel verklaren. De naam Gerðr beteekent de omgordende, m. a. w. de aardkorst, die als een gordel den afgrond omspant, zoodat Gerðr eigenlijk dezelfde wordt als Rindr. Het is dan ook zeker niet bij toeval, dat wat Skirnisför van Gerðr zingt, bij Saxo Grammaticus van Rindr verhaald wordt. De eerste wordt door Skirnir, de andere door Óðinn is zijne vermomming met den Gambantein, den tooverstaf, bedreigd of aangeraakt.

De vrouw van Bragi heette Iðunn, een naam, welks wortel ið zooveel als wederom beteekent. Iðunn is derhalve de vernieuwing, de

---

[1] Skaldsk. hoofdst. 4, blz. 253; hoofdst. 75, blz. 556.

[2] Grimnism. 36, verg. Daem. 36; Grimm, blz. 394. [3] Simrock, blz. 70, 282, 457.

verjonging. [1] Zij heet de vóórwetende Godin, de jongste van Ivaldi's oudste kinderen. Zij wordt dus voorgesteld als eene dochter van de in het binnenste der aarde werkende kracht. De Alfen noemen haar Iðunn. Dan moet zij wel de aarde in haren lentetooi, de uit den winterslaap ontwaakte, uit den ouderdom verjongde aarde zijn. Die kan de vóórwetende genoemd worden, omdat zij reeds in voorraad heeft, althans reeds voorbereidt, wat zij in zomer en herfst zal geven. En dan is zij ook de jongste van Ivaldi's oudste kinderen, in zoover de in de aarde werkzame levenskracht twee reeksen van kinderen voortbrengt, de eerste groen en bloesems, de tweede vruchten.

Maar is Iðunn wel de aarde zelve in hare verjonging? Moet zij niet veeleer gehouden worden voor het groene looverkleed der aarde? Wanneer wij hooren, dat zij van Ýggdrasils esch is neergezonken en zich in het dal bevindt, dat het nederliggen onder den stam van den loofboom haar pijnlijk wordt, en dat het haar, zoolang aan eene vrolijke woning gewend, bij Nörvi's dochter niet bevalt [2], dan zouden wij geneigd zijn om te zeggen: Iðunn is het groene loof, dat afvalt, niet de aarde zelve. Maar wanneer dan straks het Ravenlied er op volgen laat, dat de Goden haar een wolfsvel geven, en dat zij, daarmede bekleed, haren zin verkeert, zich over de uitkomst verheugt en hare kleur verandert, dan gevoelen wij, dat dit van het loof niet gezegd kan worden, maar wel van de loofdragende, zich telkens in de lente verjongende, met nieuw groen versierende aarde. Daar komt nog bij, dat Iðunn in een vat de appels bewaart, die de Goden moeten eten, als zij oud worden; want zij worden daarvan allen jong, en dit mag duren tot aan den ondergang der wereld. Hier is het niet meer het loof van het voorjaar, maar de rijpe vrucht van den herfst, waarvan sprake is. [3] Zelfs komt elders het rijpe zaad ter sprake. Immers, Loki levert Iðunn met de appels aan den reus Thjassi over, en verlost haar weer, door haar in eene noot te veranderen en zoo mede te nemen. Van

---

[1] Simrock, blz. 78. [2] Hrafnag 6, 7. [3] Daem. 26.

deze mythe kan de zin wel niet twijfelachtig zijn. Iðunn is hier de aarde zelve niet, maar de groeikracht der aarde met hare voortbrengselen. Loki, de gloed, de hitte, brengt den zomer ten einde en levert groeikracht, loof en vruchten aan den winter over. Maar de warmte redt de levenskracht en verjongingskracht der aarde in den zaadkorrel; want dat beteekent de noot.

Iðunn schijnt derhalve nu eens de aarde zelve te zijn, die groent en bloeit en vruchten draagt, en dan weer de lente- of zomertooi der aarde. Dit weifelende der voorstelling laat zich daaruit voldoende verklaren, dat, gelijk de naam Iðunn reeds aanwijst, in deze aardgodin de kracht om zich jaarlijks te verjongen eigenlijk de hoofdzaak is. Nu wordt soms de aarde zelve, die zich verjongt, in de Godin gezien, en soms de verjonging, die der aarde eigen is. En dat wij bij al dat weifelen toch werkelijk aan eene aardgodin te denken hebben, ja, dat in den geest der oude dichters Iðunn niet zeer veel van Gerðr kan hebben verschild, dat schijnt te blijken uit de Aegisdrekka, waar Loki Iðunn verwijt, dat zij van alle vrouwen het meest aan mansdolheid lijdt; want dat zij den moordenaar van haren eigen broeder omarmde. [1] Dat gezegde vindt geene andere verklaring dan die, welke de herinnering aan Gerðr oplevert, die in Skirnisför Skirnir binnen laat noodigen, hoewel zij er een voorgevoel van schijnt te hebben, dat haars broeders moordenaar daar buiten staat.

In naauw verband met Iðunn staat Nanna, de gade van Baldr; zelfs wordt in het Ravenlied haar naam in plaats van dien van Iðunn gezet. [2] Zij is de dochter van Nepr, de moeder van Forseti, en wordt onder de Asyniën opgeteld. [3] Haar naam beteekent de koene, en komt van den wortel at nenna, durven; haars vaders naam beteekent Knopp. [4] Zij is dus, wat uit den knop voorkomt, hetzij blad, hetzij bloesem. Volgens Daem. 49 barstte Nanna het hart van rouw, toen

---

[1] Coupl. 17. [2] Coupl. 8. [3] Daem. 32; Skaldsk. hoofdst. 75, blz. 556.
[4] Grimm, blz. 202; Simrock, blz. 95.

Baldr op den brandstapel werd gedragen, en zij stierf, maar later zond zij uit haar verblijf bij Hel gaven voor Frigg en voor Fulla. Daaruit blijkt, dat Nanna geen loof kan beteekenen, maar dat zij als de bloesemgodin moet worden opgevat. Want Baldr sterft, als de zon in de Kreeft staat. Dan sterft ook in 't Noorden de bloesem, en de vruchten zendt zij der aarde uit haar graf.

Bij Saxo Grammaticus komt Nanna ook voor, maar als dochter van koning Gevarus, die op Hotherus verliefd wordt. Baldr ziet haar in het bad, en wordt op haar eveneens verliefd; maar het baat hem niet, want Nanna wordt de vrouw van Hotherus. Het verhaal is tamelijk uitvoerig, en zoo uitgewerkt, dat wij in Hotherus zonder moeite Höðr herkennen, den blinden moordenaar van Baldr. Voor de kennis van Nanna geeft Saxo ons weinig of niets.

Ten laatste ontmoeten wij nog eene Asynië, die ook als aardgodin beschouwd moet worden, of laat ons liever zeggen, die uit de oudste aardgodin Frigg of Freyja is ontstaan. Het is Gefion of Gefjun, volgens Daemisaga 35 de vierde Godin, ongehuwd, tot wie allen gaan, die ongehuwd sterven. Haar naam moet ontstaan zijn uit Géfn, een der bijnamen van Freyja, waaronder deze voorkomt als de volle maan. Dit blijkt uit hetgeen er van haar verhaald wordt. Loki verwijt haar, dat zij zich tot lust liet verleiden door den blanken knaap, die haar een kleinood gaf. Dit slaat op het Brisinga men van Freyja. Zij heet in de eerste Daemisaga eene rondtrekkende vrouw, en ook daar komt eene toespeling voor op 't geen haar door Loki wordt verweten. Maar dat een en ander herinnert aan Freyja, die rondtrekt.

Intusschen schijnt Gefion op te treden in het karakter van eene zeegodes. In de Ýnglingasaga wordt hoofdstuk 5 van haar verhaald, dat Óðinn haar van Odensee op Funen, waar hij woonde, over de zee zette om land te zoeken. Zij kwam bij Gylfi, die haar een ploeg land schonk. Toen trok zij naar Jötunnheim, en kreeg daar vier zonen bij een Jötunn. Die veranderde zij in ossen, spande deze voor den

HET ONTSTAAN VAN SEELAND.

(Volgens de Gylfaginning, daemisaga I.)

A tekst in Runenschrift.

ᚡᛆᛚᚠᛁ ᚴᛆᚿᚢᚿᚵᚱ ᚱᛁᚦ ᛏᚼᛆᚱ ᛚᛆᚿᛑᚢᛘ ᛂᚱ ᚿᚢ ᚼᛂᛁᛏᛁᚱ ᛋᚡᛁᛏᚼᛁᚮᚦ ᚠᚱᛆ ᚼᚮᚿᚢᛘ ᛂᚱ ᛏᚼᛆᛏ ᛋᛆᚵᛏ ᛆᛏ
ᚼᛆᚿᚿ ᚵᛆᚠ ᛂᛁᚿᚿᛁ ᚠᚱᛆᚿᛑᛁ ᚴᚮᚿᚢ ᛆᛏ ᛚᛆᚢᚿᚢᛘ ᛋᚴᛂᛘᛏᚢᚿᛆᚱ ᛋᛁᚿᚿᛆᚱ ᛂᛁᛏᛏ ᛒᛚᚮᚵᛋᛚᛆᚿᛑ ᛁ ᚱᛁᚴᛁ
ᛋᛁᚿᚢ ᛏᚼᛆᛏ ᛂᚱ ᛁᛁᛁᛁ ᛆᛂᚴᛋᚿ ᛑᚱᛆᛂᚵᛁ ᚢᛒᛒ ᛑᛆᚵ ᛆᚴ ᚿᛆᛏᛏ ᛂᚿ ᛋᚢ ᚴᚮᚿᛆ ᚡᛆᚱ ᛂᚿ ᛆᚴ ᛆᛋᛆ
ᛆᛂᛏᛏ ᚼᛆᚿ ᛂᚱ ᚿᛂᚠᚿᛑ ᚵᛂᚠᛁᚢᚿ ᚼᛆᚿ ᛏᛆᚴ ᛁᛁᛁᛁ ᛆᛂᚴᛋᚿ ᚿᛆᚱᛑᛆᚿ ᛆᚱ ᛁᛆᛏᚢᚿᚼᛂᛁᛘᚢᛘ ᛂᚿ ᛏᚼᛆᛏ
ᚡᛆᚱᚢ ᛋᛦᚿᛁᚱ ᛁᛆᛏᚢᚿᛋ ᛆᚴ ᚼᛂᚿᚿᛆᚱ ᛆᚴ ᛋᛂᛏᛏᛁ ᛏᚼᛆ ᚠᛦᚱᛁᚱ ᛒᛚᚮᚵ ᛂᚿ ᛒᛚᚮᚵᚱᛁᚿᚿ ᚵᛂᚴ
ᛋᚡᛆ ᚼᛆᚱᛏ ᛆᚴ ᛑᛁᚢᛒᛏ ᛆᛏ ᚢᛒᛒ ᛚᛂᛁᛋᛏᛁ ᛚᛆᚿᛑᛁᛏ ᛆᚴ ᛑᚱᛆᚵᚢ ᛆᛂᚴᛋᚿᛁᚿᚿ ᛏᚼᛆᛏ ᛚᛆᚿᛑ
ᚢᛏ ᛆ ᚼᛆᚠᛁᛏ ᛆᚴ ᚡᛂᛋᛏᚱ ᛆᚴ ᚿᛦᚢ ᛋᛏᛆᛑᛆᚱ ᛁ ᛋᚢᚿᛑᛁ ᚿᛂᚴᚴᚢᚱᚢ ᛏᚼᛆᚱ ᛋᛂᛏᛏᛁ ᚵᛂᚠᛁᚢᚿ
ᛚᛆᚿᛑᛁᛏ ᛆᚴ ᚵᛆᚠ ᚿᛆᚠᚿ ᛆᚴ ᚴᛆᛚᛚᛆᛑᛁ ᛋᛂᛚᚢᚿᛑ ᛆᚴ ᛏᚼᛆᚱ ᛋᛂᛘ ᛚᛆᚿᛑᛁᛏ ᚼᛆᚠᛑᛁ ᚢᛒᛒ
ᚵᛂᚿᚵᛁᛏ ᚡᛆᚱ ᛂᛒᛏᛁᚱ ᚡᛆᛏᚿ ᛏᚼᛆᛏ ᛂᚱ ᚿᚢ ᛚᛆᚵᚱᛁᚿᚿ ᚴᛆᛚᛚᛆᛑᚱ ᛁ ᛋᚡᛁᛏᚼᛁᚮᛑ ᛆᚴ ᛚᛁᚵᚵᛁᛆ
ᛋᚡᛆ ᚡᛁᚴᚱ ᛁ ᛚᛂᚵᛁᚿᚢᛘ ᛋᛂᛘ ᚿᛂᛋ ᛁ ᛋᛂᛚᚢᚿᛑᛁ.

ploeg en trok het land in zee, ten westen tegenover Odensee. Dat heette Zeeland en daar woonde zij sinds. Zij trouwde met Skjold, den zoon van Óðinn, die te Lethra woonde.

Datzelfde verhaal komt ook voor in de Gýlfaginning, Daem. 1. Wij gaven daarvan op ons runenblad een afschrift in runen, dat eene proeve van het oud-noordsche letterschrift moge zijn. Als proeve van de taal laten wij hier den tekst volgen uit de Edda van Snorro, volgens de uitgave van Arne Magnaeus' Legaat.

Gylfi Konúngr reð thar loendum, er nú heitir Svíthjóð. Frá honum er that sagt, at hann gaf einni farandi konu at launum skemtunar sinnar eitt plógsland í ríki sínu, that er 1111 oeksn draegi upp dag ok nótt. En sú kona var ein at Ása aett; hon er nefnd Gefjun; hon tók 1111 oeksn norðan or Joetunheimum, en that voru synir joetuns ok hennar, ok setti thá fyrir plóg; en plógrinn gekk svá hart ok djúpt, at upp leysti landit, ok drógu oeksninn that land út á hafit ok vestr, ok námu staðar í sundi noekkvoru. Thar setti Gefjun landit, ok gaf nafn, ok kallaði Selund. Ok thar sem landit hafði upp gengit, var eptir vatn, that er nú Loegrinn kallaðr í Svíthjóð; ok liggja svá víkr í Leginum sem nes í Selundi.

In het Nederduitsch overgezet luidt dit verhaalt als volgt:

Koning Gylfi regeerde over het land, dat thans Zweden heet. Van hem wordt verhaald, dat hij aan eene rondtrekkende vrouw tot loon voor zijn genot een ploegland in zijn rijk gaf, dat vier ossen in een etmaal konden omleggen. Maar die vrouw was eene van het Asengeslacht, zij was Gefjun genaamd. Zij nam vier ossen van het Noorden uit Jötunnheim, maar die waren zonen van eenen Jötunn en van haar, en zette die voor den ploeg. Maar de ploeg ging zoo hard en diep, dat het land los ging, en de ossen trokken dat land in zee en naar het westen en hielden stand in eene zekere zeeëngte. Daar plaatste Gefjun het land, gaf het eenen naam en noemde het Zeeland. En waar dit land was losgegaan, was sinds een water, dat nu in Zweden Lögr genaamd wordt; en de zeeboezems liggen in het Lögr zoo als de stranden in Zeeland.

Volgens dit verhaal schijnt Gefion eene zeegodin, die eilanden van de kusten losscheurt, ze van het vasteland verwijdert en in zee neerzet. Dit is evenwel slechts schijn. Gefion is ook hier Gefn, d. i. Freyja als de volle maan. Daarom heet zij de rondtrekkende vrouw van het Asengeslacht. Dat zij Zeeland doet ontstaan en het eiland met vier ossen van het vasteland losploegt, dat is eene mythische beschrijving van den vloed, die met de maan in verband staat. De vier ossen, hare zonen, zijn golven, en de Jötunn, die ze met Gefion verwekte, is Aegir, de oceaan. De golven ploegen 't eiland van het vasteland los. De geheele mythe bewaart ons eene herinnering aan den tijd, toen de woede der zee nieuwe openingen boorde tusschen Denemarken en Zweden en de Sund gevormd werd.

§ 47. SKAÐI, SIGYN EN DE OVERIGE ASYNIËN VAN MINDEREN RANG.

Wij leerden tot dusverre alle Asyniën, met uitzondering van Nanna alleen, kennen als aardgodinnen, als verschillende vormen van de eene hoofdgodesse, de moeder aarde, het vrouwelijke, vruchtbare deel der schepping, dat onder allerlei gedaanten en op verschillende tijden de invloeden der magten des hemels en des dampkrings ondergaat. Nu rest ons nog eene geheele reeks van Asyniën; maar die zijn allen van minderen rang, en ook van mindere beteekenis, zoodat wij ten opzigte van iedere harer met weinige woorden kunnen volstaan.

Skaði kennen wij reeds als de vrouw van Njörðr, en als de Godin van de woeste stormen. Na het reeds vermelde hebben wij aangaande haar niets meer te berigten.

Van Sigyn, Loki's vrouw, hebben wij reeds gezegd, dat wij haren naam niet weten te verklaren, en overigens wat wij van haar vonden, bij de beschrijving van Loki medegedeeld.

Saga is volgens Daem. 35 de tweede Asynië, en bewoont Sökkvabekkr, eene ruime zaal, wier naam zinkende beek, stortvloed, wa-

terval beteekent. Skaldskaparmál telt haar ook onder de Asyniën en Grimnismál vermeldt, dat Óðinn alle dagen met haar in Sökkvabekkr, waar een koele vloed is, uit gouden schalen drinkt.[1]

Snotra, de emuncta, de twaalfde Asynië, is verstandig en vriendelijk; naar haar heeten allen, die verstandig en aardig zijn, snotr, d. i. snugger.[2]

Syn, de tiende Asynië, bewaakt de deuren der zaal en sluit die voor degenen, die niet mogen binnengaan. Haar is ook de bescherming aanbevolen van hen, die voor het geregt tegen eene zaak in verzet komen. Vandaar dat haar naam dikmaals in 't regtswezen van de oude Noormannen voorkomt. Die naam is kennelijk met het duitsche Sühne verwant.[3]

Vara, de negende Asynië, hoort de eeden en verdragen, die mannen en vrouwen zamen sluiten, en straft degenen, die ze breken. Vara is wijs en vorscht alles uit, zoodat haar niets verborgen blijft. Van daar de spreekwijze iets gewaar worden, wanneer men van iets kennis krijgt.[4]

Lofn, de achtste Asynië, is voor degenen, die haar aanroepen, zoo mild en gunstig, dat zij van Alföðr en Frigg verlof heeft om mannen en vrouwen te verbinden, welke hindernis of zwarigheid er ook in den weg sta; daarom worden lof en verlof naar haar genoemd.[5] Simrock houdt den naam voor verwant met het engelsche love, liefde, en wij zouden er in den geest van den schrijver der Gýlfaginning nog kunnen bijvoegen, dat ook de verloving naar haren naam is genoemd.

Siofn, de zevende der Asyniën, zoekt de gemoederen der menschen, zoowel mannen als vrouwen, tot teederheid te stemmen, en

---

[1] Skaldskap. hoofdst. 75, blz. 556; Grimnism. coupl. 7.

[2] Daem. 35; Skaldsk. t. a. p. [3] Daem. 35, Skaldsk. t. a. p.

[4] Daem. 35. In Skaldsk. t. a. p. ontbreekt Vara, maar daarentegen komt Vör voor.

[5] Daem. 35; Skaldsk. t. a. p.

naar haren naam is de liefde Siafni genaamd. Haar naam is verwant met Seufzen.

In de Daemisaga en het hoofdstuk van Skaldskaparmál, dat wij reeds een en andermaal aanhaalden, worden ook nog Sól, Bil, Ilmr en Njórun als Asyniën genoemd, maar zonder dat daarbij iets verder van haar wordt medegedeeld.

§ 48. TERUGBLIK OP DE GODENWERELD.

Nu hebben wij het bespiegelende gedeelte onzer taak nagenoeg voltooid. Al wat tot de wereldbeschouwing en godenleer der oude Noormannen behoort, kwam achtereenvolgens ter sprake. Laat ons nu trachten, een overzigt van het geheel te nemen.

Gansch ontbloot van eene op naauwkeurige waarneming en opzettelijk onderzoek gegronde kennis der natuur, moesten de oude Noormannen zich tevreden stellen met wat voor aller oogen zigtbaar is, en uitgaan van hetgeen hen in hun vaderland omringde. Voor hunnen blik verdeelde zich het heelal in drieërlei gebied. Vooreerst was daar eene wereld op aarde, dan eene onder de aarde en eindelijk eene boven de aarde. Op aarde woonden de menschen, maar ook allerlei magten, zoowel den menschen gevaarlijke en schadelijke, als hun gunstige en nuttige. Ook boven en beneden zag men allerlei wat schrik inboezemde, maar ook wat met blijdschap en hope werd begroet. Aan den hemel zag men de maan door hare afwisselende schijngestalten den tijd in regelmatige perken verdeelen, op aarde wisselden de jaargetijden elkander af, en in elk jaargetijde stond de zon op eene andere plaats aan den hemel. Dat een en ander gaf aanleiding tot het erkennen van negen werelden, verdeeld tusschen de menschen en de hun vijandige en gunstige magten, waarin alle dingen geschiedden in tijdperken van dagen, maanden, jaren, terwijl er in den hemel zoovele burgten werden aangenomen als men maanden telde.

Bij die verdeeling van het heelal in negen werelden was het den

ouden Noormannen evenwel niet ontgaan, dat één leven het geheel doorstroomt, en alle deelen onderling zamenhangen en met elkander één verband vormen. Die bewustheid drukten zij uit onder het beeld van den wereldboom, die alle negen werelden verbindt, en van wiens leven alle leven afhankelijk is.

Den diepsten indruk pleegt de mensch, vooral de minder ontwikkelde, te ontvangen van hetgeen groot en magtig is van omvang, kracht en bewegingen, en waartegenover hij zijne kleinheid en magteloosheid gevoelt. Dat is nog duidelijk te zien in hetgeen voor ons van de godenleer der Noormannen bewaard bleef. De oudste magten, van welke hunne oorkonden spreken, zijn de reuzen, dat zijn de geweldige huiveringwekkende afgronden der aarde en der zee, de ontzettende berggevaarten, de kokende golven, de loeijende stormen, de kille nevel-, rijp- en ijsformatiën, de uit de vulkanen barstende vlammen, al wat woest, onstuimig, vernielend is en den mensch met angst en ontzetting vervult, zijne have en zijn leven bedreigt of vernielt. Die reuzenwereld schijnt naar luid der oorkonden de oudste godenwereld geweest te zijn. In den beginne, hoewel in reeds lang vergeten tijden, zijn zeker de enkele formatiën en magten der geweldige natuur opgemerkt, gevreesd en uit vreeze gediend; later evenwel liet het oordeel, het vergelijkend, zamenvattend en ordenend verstand zijne regten gelden, en de reuzen werden een volk. Naar het beeld der menschelijke maatschappij werden zij onder opperhoofden gebragt, en zoo werd Thrymr de vorst van alle donderende, daverende en loeijende magten en gevaarten, van de in 't gebergte dreunende ijsvelden, brullende stormen en ratelende onweders. Surtur werd de vorst van de brandende en verzengende magten, van alle vernielende vuurformatiën, Útgarđloki die van den afgrond der aarde, Aegir die van de donkere kolken der zee.

Verder evenwel kwam het met de reuzen niet. Eer het ordenende verstand aan hen zijne taak ten einde gebragt had, en allen zamengevat onder ééne alleenheerschappij, was hun aanzien gedaald en had

hunne vereering plaats gemaakt voor die van magten, welke de mensch eerst op eenen hoogeren trap van ontwikkeling erkennen en waardeeren kan.

Die magten van hoogeren rang zijn de Alfen, naar het drieledig gebied van 't heelal in lichte, donkere en zwarte onderscheiden. Zij vertegenwoordigen niet meer de onbandige, ruwe, vernielende, maar de kleine, schrandere, kunstvaardige en weldadige, de scheppende en levenwekkende krachten der natuur. Voor hen koestert de mensch niet in de eerste plaats vreeze, hen bewondert hij, hun is hij dankbaar, op hen stelt hij zijne hoop. Dat hunne vereering langeren tijd geduurd heeft dan die der reuzen, blijkt onder anderen daaruit, dat zij niet in stammen onder verschillende opperhoofden verdeeld zijn gebleven, maar dat hun aller eenheid en samenhang is erkend, en onder den persoon van Völundr, den éénen Alfenkoning, met bewustheid is uitgesproken.

Intusschen kwam ook het denkbeeld meer en meer tot helderheid, dat de mensch onophoudelijk onder den invloed en het toezigt staat van hoogere magten; dat hij tot die magten naderen kan, zich hunnen invloed verzekeren, en zelfs tot zekere hoogte hunner hoogere natuur en magt deelachtig worden. Naarmate in de menschenwereld zelve de magt des geestes over de ruwe stoffelijke magt meer werd erkend, werd het uitgesproken, dat zij, in wie de geest meer dan in anderen ontwikkeld was, nader dan anderen bij de hoogere magten stonden. Nornen, die in 't algemeen het noodlot kennen en bepalen, en ook over ieders lot in 't bijzonder beschikken, Valkyriën, die over de uitkomst van den oorlog, het gewigtigste werk en verschijnsel in het leven der ouden, heerschappij voeren, Geleigeesten, die zich uitsluitend aan één land of aan éénen persoon, hechten, Vala's, die het verborgene en de toekomst weten, Einheriars, die na hunnen dood in den kring der Goden worden opgenomen, toovenaars, die met bovennatuurlijke magt bedeeld zijn — die allen getuigen, dat de zin van godsdienstigheid en geloof meer en meer begint te ontwaken,

dat de godsdienst in het leven dringt, op allerlei lotgeval en bedrijf haren invloed begint uit te oefenen, en tevens, dat het besef van verwantschap tusschen menschen en Goden zich laat gelden.

In de eigenlijk gezegde godenwereld evenwel komt dat eerst ten volle aan het licht; want de oud-noordsche Goden, de Asen, vertegenwoordigen de groote magten, die de wereld en haar leven besturen en in stand houden. Wij leerden in de godenwereld tweeërlei magten kennen, Goden en Godinnen. In de oudere godenwereld, die der reuzen, was dezelfde tweezijdige beschouwing van het leven der natuur zigtbaar. Ook daar zagen wij reuzen en reuzinnen. Bij de Alfen schijnt dit minder het geval te zijn. Van feeën, elders zoo menigvuldig, gewaagt de oud-Noordsche godenleer niet. Daarentegen zijn echter de Nornen en Valkyriën, welligt ook de Fylgiur en Vaettir, alle vrouwen. Deze behooren derhalve als de vrouwelijke helft, de beschikkende, beschermende, huishoudende, bij de Alfen, als de voortbrengende, levenwekkende. En die beiden zamen vertegenwoordigen het rijke natuurleven, dat voortbrengt, zegent, ordent, en voor den mensch met wijsheid weldadig is. Opmerkelijk is het evenwel, dat in de godenwereld de Goden talrijk en zeer verschillend zijn, terwijl de Godinnen, althans de voornaamste, allen slechts modificatiën zijn van éénen grondvorm, allen vertegenwoordigsters van de aarde.

De oud-noordsche godenwereld is inderdaad rijk geschakeerd, en zoo als zij thans voor ons staat, vertegenwoordigt zij niet alleen de ontwikkeling van meer dan éénen oud-germaanschen stam, maar ook die van zeer verschillende tijden.

Vooreerst vinden wij onder de Asen verschillende groepen. Eene oude trits, eenen luchtgod of hemelgod Óđinn, eenen watergod Hönir, en eenen vuurgod Loki. Dat zijn drie elementen. Alleen de aarde ontbreekt nog; maar zij, die den invloed van lucht, water en vuur ondergaat, is juist de ééne Godin, die optreedt onder allerlei gestalten. Zij is Frigg, Rindr, Jorđ, Gerđr, Sif, Iđunn, onder alle namen dezelfde, al wordt zij door elken naam uit een ander oogpunt, of in eenen

anderen tijd des jaars benoemd. Van al die Goden der elementen is Óđinn de vorst.

In de tweede plaats ontmoeten wij Goden, die de verschillende jaargetijden vertegenwoordigen, Vali, de lente, Baldr, de zomerzon, Ullr, het lichte, heldere gedeelte van den winter, en Höđr, den noordschen winternacht. Aan die Goden sluiten zich Heimdallr, het daglicht, Vidarr, de woudgod, en Thórr, de God van het onweder en tevens van den landbouw, van het geheele nieuwe jaar.

Ten derde treffen wij nog Bragi, den God der dichters, en Hermóđr, den God der dapperheid, aan.

Eindelijk staat nog Tyr daar als de zwaardgod en blinkende hemelgod of maangod van ouds.

Zijn dat nu oorspronkelijk verschillende stelsels van Goden? Had misschien één oud-germaansche stam oorspronkelijk slechts Goden, die de vier elementen voorstelden, lucht, water, vuur en aarde? Waren bij eenen anderen stam de verschillende jaargetijden, benevens licht en duisternis tot Goden geworden? Had een derde stam van ouds maar ééne hemelgodheid, de maan, met de zon als Godin daarnaast? Deze vragen zijn wij niet meer in staat te beantwoorden. Wij kennen de godenleer der oude Noormannen slechts uit eenen tijd, toen zij reeds Noormannen waren en weldra Christenen zouden worden. Maar wie zegt ons, hoevele stammen, voorheen gescheiden, in het Noorden zamenvloeiden, en welke tijdperken van ontwikkeling die reeds hadden doorgeloopen, eer zij uit hunne oorspronkelijke woonplaatsen in 't hart van Azië naar het Noorden van Europa verhuisden? Daarenboven, wie bewijst ons, dat de Goden der vier elementen niet tegelijk met die der jaargetijden, met die van licht en duisternis, en met die van zon en maan bij éénen en dezelfden stam in éénen en denzelfden tijd konden worden erkend en vereerd? Zij zijn immers allen personificatie van magten en toestanden in het leven der natuur, die aan één en hetzelfde volk op een eenigzins verheven standpunt van kennis en ontwikkeling bekend moesten zijn.

Wat wij intusschen met tamelijk groote zekerheid mogen beweeren, is, dat de Vanengoden Niörđr, Freyr en Freyja eerst later eene plaats in het stelsel der Asen hebben gevonden. Zij vertegenwoordigen zee, hemel en aarde, niet de vier elementen, maar de drie zigtbare groote afdeelingen der schepping. Zij moeten oorspronkelijk de Goden geweest zijn van een volk, dat nog maar alleen ziet, en nog niet nadenkt, dat zelfs nog niet tot de onderscheiding van vier elementen is opgeklommen. Die Goden van eenen volksstam op lager standpunt van ontwikkeling zijn eerst door meer ontwikkelden overgenomen, toen na eene groote volksverhuizing de verschillende stammen in één vaderland vermengd werden en van lieverlede tot één volk zamensmolten. Toen verdreef Njörđr Hoenir van zijnen zetel, Freyr nam de plaats van Baldr in, en Freyja die van Frigg, of hoe de aardgodin anders mogt genoemd worden. En tevens ondergingen Freyr en Freyja deze verandering, dat de een van hemelgod in zonnegod veranderde, de andere, eerst alleen aardgodin, nu tevens maangodin werd.

Intusschen ondervonden de Goden, ook nadat zij uit Asen en Vanen waren zamengesteld, nog bestendig den invloed der voortgaande ontwikkeling van de volksstammen, die hen vereerden. Oorspronkelijk waren zij slechts personificatiën geweest van de groote afdeelingen of elementen der natuur. Van lieverlede kregen zij ook betrekking op het leven der menschen, en werden vertegenwoordigers van de gaven en vermogens des menschelijken geestes, van de gezindheden des harten, van de gebeurtenissen en bewegingen des menschelijken levens. De hemel- of luchtgod werd de God van wijsheid en wetenschap, de God des onweders die der helden, er kwam een Bragi als God der dichters, en Loki werd van vuurgod de slimme, sluwe, booze. De aardgodin werd Godin der vruchtbaarheid en der liefde, en de oude Trits, lucht, water en vuur, werd nu verstand, wil en heiligheid.

Zagen wij bij de reuzen opperhoofden, in wie de bewustheid van de eenheid des natuurlevens reeds aanvankelijk spreekt, bij de Alfen éénen koning van het geheele Alfenvolk, die ons ten bewijze strekt,

dat het nadenken niet had stilgestaan, maar dat de oude Noormannen reeds wisten, dat alle scheppende en levenwekkende krachten in de natuur aan ééne wet, aan ééne hoofdmagt onderworpen zijn: bij de Goden is Óđinn koning en vader tevens, en daar ontdekken wij de volle ontwikkeling van het denkbeeld, dat adem, leven, geest de ééne en alles beheerschende magt is van den ganschen levensrijkdom des heelals. Zulk eene Goden-monarchie is de hoogste trap, die eene natie kan bestijgen, zoolang zij eene heidensche blijft, d. i. zoo lang de verscheidenheid in de verschijnselen en voortbrengselen der schepping nog dieperen en magtigeren indruk op haar maakt dan de eenheid, die in weerwil van alle vormen en verschijnselen wordt ontdekt, zoo lang het heelal door haar nog meer als eene veelheid dan als eene eenheid wordt gekend. Zoodra een volk hooger dan dat standpunt is geklommen, breekt het met het heidendom en neemt zijne plaats in onder de monotheisten.

Nu vinden wij bij onze oude Noormannen zeer duidelijke sporen van de bewustheid, dat hun heidensch standpunt hen niet bevredigde, en dat zij in hunne vele Goden, zelfs onder de monarchie van Óđinn, Thórr of Týr, de oplossing van het groote wereldraadsel nog niet hebben gevonden. Al hunne Goden zijn geboren; al hunne Goden vergaan, en boven al hunne Goden staat het noodlot, 't besluit der Nornen, Urđs orakel. Ook bij hen leeft de bewustheid, dat zij zochten en aanvankelijk vonden, maar toch het ware nog niet hadden gegrepen. Er bleef ook voor hen eene rust over, die zij noodig hadden en begeerden, maar tot nu toe niet kenden. Laat ons ten slotte nog daarop onze aandacht vestigen.

HOOFDSTUK VI.

HET GROOTE WERELDDRAMA.

§ 49. VÖLUSPÁ. ONDERGANG VAN GODEN EN WERELD. NIEUWE WERELD.

Aan het hoofd van alle Eddaliederen staat het statige, duistere orakel der Vala, de Völuspá, die de gansche geschiedenis van de wereld en de Goden als één tafereel teekent, maar zich, zoo als dat met den aard van een orakel strookt, vooral bezig houdt met de toekomst. Wij gaan er nu kennis mede maken, omdat wij er de toekomst van Goden en wereld uit leeren kennen. Het luidt als volgt:

Völuspá. [1]

1. Stilte gebied ik der statige schare,
(1). Magtigen, minderen, maagschap van Heimdallr!
[1]. Valfödrs werken wil ik melden,
't Verste, 't vroedste, zoo veel mij heugt.

[1] Er heerscht in de handschriften groote verwarring in de rangschikking der coupletten van dit lied. Die, welke wij volgen, is van Möbius. Wij wijzen de volgorde der Coupletten in den tekst der Saemundar-Edda van Arne Magnaeus' Legaat aan door cijfers tusschen [ ], en die in de vertaling van Simrock door cijfers tusschen ( ).

2. 'k Acht van oorsprong de oudsten de reuzen,
(2). 't Volk, welks voedsterling 'k vroeger was;
[2]. Werelden weet ik negen te wijzen,
Trotsche takken aan Yggdrasills tronk.

3. Eerst was de eeuw, toen Ýmir leefde;
(3). Zand noch zilte golven zag men,
[3]. Hoogen hemel had men noch aarde,
Gras ook groeide niet, een afgrond gaapte er.

4. De magtige makers van Midgards dreven,
(4). Burs kroost, bouwden de hemelbogen:
[4]. Zon scheen in 't Zuiden zacht op 't gebergte,
Lieflijk loover ontlook aan den grond.

5. In 't Zuiden zwierde de zon bij 't maantje,
(5). Stuurde straf de steigrende paarden;
[5]. Zetel had zon niet om neer te zitten,
Maat van haar magt wist maan niet te noemen,
Sterren verstonden haar eigen stand niet.

6. Toen rukten raadsliên naar 't rigtergestoelte,
(6). Hooge heiligen hielden raad:
[6]. Nacht en nieuw-maan, namen kregen ze,
Middag, middernacht, morgen, avond,
Moesten de mate melden des tijds.

7. Op Ida vereenigden de Asen zich allen,
(7). Bouwden een hof daar en hoogen tempel,
[7]. Weerden zich wakker, waagden van alles,
Stelden smeltovens, smeedden metalen,
Hamerden tangen en hard gereedschap.

8. Zij dobbelden vrolijk daaglijks buiten,
(8). Kenden door 't glinstrend goud geen leed nog,
[8]. Totdat een trits van Thursendochters
Zich in de zaal bij de Asen zette.

9. Toen rukten raadsliên naar 't rigtergestoelte,
(9). Hooge heiligen hielden raad,
[9]. Wie uit Brimirs bloed en leden
't Vindingrijk volk der dwergen zou vormen.

10. Daar werd Mótsognir toen de magtigste
(10). Aller dwergen, maar Durinn de tweede;
[10]. Menschvormig maakten ze een gansche menigte
Dwergen uit aarde, naar Durinns bestelling.

11. Nýi en Niđi, Norđri en Suđri,
(11). Austri en Vestri, Althjófr, Dvalinn,
[11]. Nár en Náinn, Nípingr, Dáinn,
Bivörr, Bavörr, Bömburr, Nori,
Ánn en Anarr, Ái, Mjöđvitnir.

12. Veigr en Gandálfr, Vindálfr, Thráinn,
(12) Thekkr en Thorinn, Thrór, Vitr en Litr,
[11*b*]. Nár en Nyráđr. Nu zijn de dwergen,
Reginn en Ráđsviđr, regt geteld.

13. Fili, Kili, Fundinn, Nali,
(13). Hepti, Vili, Hanarr, Svíorr,
[12]. Billingr, Bruni, Bildr, Búri,
Frár, Hornbori, Fraegr en Lóni,
Aurvangr, Jari, Eikinskjaldi.

14. 'k Moet ook de dwergen in Dvalinns schare
(14). Den menschenkindren tot Lofar melden,
[13]. Die ontstegen aan de steenzaal,
Aurvángrs woning naar Jöruvellir.

15. Daar was Draupnir en Dólgthrasir,
(15). Hár, Haugspori, Hlaevangr, Glói,
[14]. Skirvir, Virvir, Skafiđr, Ai,
Alfr en Yngvi, Eikinskjaldi.

16. Fjalarr en Frosti, Finnr en Ginnarr,
(16). [Heri, Höggstari, Hljóðólfr, Móinn;]
[14b]. Wis, zoo lang als menschen leven,
Houdt men dien stamboom van Lofar staande.

17. Eindlijk begaf zich uit die vergadring
(17). Huiswaarts 't hoog en heilig drietal;
[15]. Askr en Embla vonden ze op aarde
Zwak van krachten, zonder bestemming.

18. Geen ziel bezaten, geen bezinning hadden ze,
(18). Blozende kleur niet, bloed niet, spraak niet;
[16]. Ziel gaf Óðinn, bezinning Hönir,
Bloed gaf Loðurr en blozende kleur.

---

19. 'k Weet eenen esch staan, Yggdrasill heet die,
(19). In witten leemgrond, een geweldigen stam:
[17]. Dauw der dalen druppelt van hem,
Hij breidt zich breed om de bron van Urðr.

20. Vroede vrouwen voedt die bronwel
(20). Drie, in de donkere diepte aan zijn voet:
[18]. Urðr heet de eene, de andre Verðandi,
Zij sneden staven, Skuld was de derde:
Zij legden 't lot op, 't leven bepaalden zij,
Verkondden de toekomst den kindren der menschen.

---

(21). 21. Eenzaam zat zij, toen naderde de oude,
[26]. De ontzaglijke Ase en zag haar in de oogen.

22. Wat toch wilt gij? Waarom vraagt gij mij?
(22). 'k Weet, Óðinn! alles, ook waar uw oog bleef:
[26b]. In de bruisende bron van Mimir;
Mimir drinkt mede t' elken morgen
Uit Valföðrs pand. Zeg, vat gij die woorden?

23. Haar schonk Herföðr halsband en ringen,
(23). Woorden van wijsheid, waarzeggersgeest;
[27]. Haar oogen omvatten heel 's werelds omvang.

24. Weldra zag zij Valkyriën komen,
(24). Gereed om te rijden naar den raad der Goden;
[28]. Skuld draagt het schild en Skögul is de andre,
Gunnr, Hildr, Göndul en Geirskögul.
Nu zijn de Nornen genoemd van Óðinn,
Die als Valkyriën door de wereld rijden.

25. Heiði heette ze, waar ze t'huis kwam;
(26). Welsprekend, een Vala, wist zij te toovren,
[20]. Seidkunst verstond ze, Seidkunst pleegde ze,
Van listige lieden de lieveling meestal.

26. Nu kwam tot de menschen manslag voor 't eerst,
(25). Toen men met tangen Gulveig hanteerde,
[19]. De blinkende brandde in de burgt des Hoogen;
Driemaal gebrand, driemaal geboren,
Vaak toch vindt men ze, veelvuldig levend.

27. Toen rukten raadsliên naar 't rigtergestoelte,
(27). Hooge heiligen hielden raad:
[21]. Wenschten ze wraak voor de wandaad te nemen,
Of wel allen offers te aanvaarden?

28. Bestormd was de stevige sterkte der Asen,
(28). Krijgshaftige Vanen renden ten kamp,
[22]. Wakker weerde zich Óðinns werpspies;
Dat was op aarde de eerste slagting. [1]

29. Toen rukten raadsliên naar 't rigtergestoelte,
(29). Hooge heiligen hielden raad:

---

[1] In de arnem. uitgave staan de eerste twee regels van dit couplet achter de volgende twee.

[23]. Wie toch met wandaad de wereld vervulde,
Of aan de Jötunns Ódrs bruid gaf.

30. Thórr was grootelijks in toorn ontstoken,
(30). Stil zit hij zelden bij zulke zaken;
[24]. Weg vielen eeden, woorden, verbonden,
Iedere afspraak, van oude tijden.

---

31. Zij weet van Heimdalls horen, verborgen
(31). Onder den hoogen, heiligen boom.
[25]. Geweldig wellen ziet zij water
Uit Valfödrs pand. Zeg, vat gij die woorden?

---

32. De oude zat oostwaarts in 't IJzerwoud,
(32). Voederde 't booze gebroed der wolven;
[36]. Een wordt eenmaal de ergste van allen,
Moet als monster de maan eens rooven.

33. Hem mest het merg van mannen, die vielen,
(33). De zaal der zaligen bezoedelt bloed;
[37]. Zwart wordt het zonlicht in latere zomers,
Onweders woeden. Vat gij die woorden?

34. Hij zat aan den heuvel, de harpe sloeg hij,
(34). Egdir, de wakkere wachter der reuzen:
[38]. Voor hem zong daar in 't woud der vogels
De haan, de roode, Fjalarr heet hij.

35. Voor de Asen kraaide Gulinkambi;
(35). In 't huis van Herfödr wekt hij de helden:
[39]. Onder de aarde kraait een andere,
De zwartroode zanger bij Hel in de zaal.

---

36. Over Baldr, den bloedigen Ase,
(36). Odinns zoon, zag 'k onheil komen,
[29]. Welig boven 't gras der weide
Stond de tengere twijg der mistel.

37. 'k Zag de mistel een moordend wapen
(37). Schielijk worden: Hödr schoot het;
[30]. Baldrs broeder was pas geboren,
Doodde, één dag oud dra zijnen vijand. [1]

38. Haar noch handen had hij gereinigd,
(37b). Eer hij den moordenaar naar de mijt droeg;
[31]. Maar in Fensal betreurde Frigga
Valhölls wee. Zeg, vat gij die woorden?

39. Bij 't hol in 't woud, zag Vala 't ligchaam
(38). Van listigen Loki liggen in boeijen.
[32]. Sigyn beschreit daar snikkend haar echtvriend;
Zit en weent daar. Vat gij die woorden?

40. Vala weet van een doodlijk weefsel,
(39). Stevig gestrikte strengen van darmen. [2]
[40]. Veel weet de vroede, vooruit zie ik,
't Einde der wereld, der Asen ondergang. [3]

[40]. 41. Garm huilt gruwlijk voor 't Gnupahol,
(39b). Zijn boei verbrijzelend breekt Freki los.

(40). 42. Oostwaarts over etterdalen
[33]. Sleept de Slidur slik en zwaarden.

43. Noordlijk stond er bij 't Nidagebergte
(41). Voor Sindri's gezellen een zaal van goud;

---

[1] Bij den derden regel van dit couplet begint in de arnem. uitgave couplet [31].

[2] Deze twee regels heeft de arnem. uitgave niet.

[3] Deze laatste twee regels komen bij Simrock nog eens voor als couplet (44); in de arnem. uitgave behooren zij bij [40].

[33]. Eene andere ontwaardet ge   ginds in Ókólni,
De bierzaal van Brimir,   den reus van 't gebergte

44. 'k Zag ook een zaal nog   ver van de zon af,
(42). In Náströnd, de deuren   naar 't Noorden gekeerd;
[34]. Giftdruppels vallen   neer door de vensters,
Slangenruggen   omslingren de zaal.

45. In walgelijk water   staan en waden
(43). Meineedige mannen,   moordenaren,
[35]. Die lagen leggen   voor eens anders liefste.
Nidhöggr zuigt aan   de ontzielde ligchamen
Van wakkre strijders.   Vat gij die woorden?

46. Broeders bekampen   en dooden elkander,
(45). Den band verbreken   bloedverwanten;
[41]. Te huis wordt gehoord   van hoererijen,
Blanke wapens bliksemen,   beukelaars splijten,
Windtijd, wolfstijd,   eer de wereld vergaat;
Dan beeft de bodem,   booze vrouwen vliegen,
De eene spaart den   andere niet. [1]

47. Mímirs volk speelt,   maar vuur slaat uit Yggdrasill,
(47). Bij 't gillend galmen   van 't Gjallarhoren;
[42]. Heimdallr hoort men   in 't horen blazen,
Ódinn mompelt   met Mímrs hoofd.

48. De takken trillen   aan den tronk van Yggdrasill,
(48). 't Loover ruischt, los   rukt zich de Jötunn,
[43]. (Allen beven   in Hels verblijven,
Eer hen Surturs   vlammen verslinden).

(48*b*). 49. Garm huilt gruwlijk   voor 't Gnupahol,
[40]. Zijn boei verbrijzlend   breekt Freki los.

---

[1] Van dit couplet zijn bij Simrock reg. 1, 2, 6, 7 couplet (45), reg. 3, 4, 5 couplet (46).

50. Hrymr komt van 't Oosten, hoog stijgen de vloeden,
(49). Jörmungandr kromt zich in Jötunnwoede.
[44]. De worm is woelig, woest schreeuwt de arend,
Lijken verslindt hij, los wordt Naglfar.

51. Daar komt van 't Oosten een kiel met Muspells
(50). Stam uit zee op, stuurman is Loki:[1]
[45]. Den wolf vergezellen zijn woeste welpen,
Býleists broeder leidt de bende.

52. Van 't Zuiden naakt Surtur met bliksemend zwaard
(51). 't Lemmer flikkert als 't laaije zonlicht.
[47]. Rotsen rollen, reuzinnen struikelen,
Naar Hel varen helden, de hemel splijt.

53. Hoe is 't den Asen? hoe is 't den Alfen?
(52). Jötunnheim jammert, de Asen verzaamlen zich;
[46]. Voor steenen poorten, staan droef de dwergen,
De kloofbewoners. Vat gij die woorden?

54. Nu nadert voor Hlin weer een nieuwe ellende,
(53). Óđinn meet met den wolf zich moedig;
[48]. Beli's verwinnaar worstelt met Surtur,
Och, daar ontvalt aan Frigg haar vreugde!

55. Vidarr waagt het, Valfödrs zoon,
(54). Kloek tot den kamp met Fenrir te komen;
[49]. Stoot het staal hem straks in de kaken,
Wringt hem 't in 't hart en wreekt zoo zijn vader.

56. Kloek ook komt Hlódyns zoon ten kampstrijd,
(55). De slang wordt door Óđinns télg verslagen;
[50]. Moedig doodt hem Midgards zegenaar.
Al wat ademt moet de aarde verlaten,
Negen schreden naauwlijks verwijderd,
Zinkt ontzield reeds de Zoon van Fjörgyn.

---

[1] Gewone lezing Loki; deze wordt echter eerst in den vierden regel genoemd.

57. De zon wordt duister,   in zee duikt de bodem,
(56). Van den hemel vallen   de heldere sterren;
[51]. Om den wereldboom   woedt het vuur reeds,
Heet langs den hemel   huilen de vlammen.

58. De aarde heft andermaal   zich voor hare oogen
(57). Op uit de golven,   groen weer wordt ze:
[52]. De vloeden vallen   de arend vliegt er over,
Vischt in 't gebergte   en vangt zijn prooi er.

59. De Asen vereengen   op 't Idaveld zich,
(58). Bespreken den groooten   omspanner der aarde,
[53]. Gewagen van wijze   gewigtige spreuken,
Reppen van Fimbultyrs   Runenschatten.

60. Weer worden gevonden   de wonderschoone
(59). Gouden tafels   in 't gras der weide,
[54]. Die de Asen hadden   in oude tijden,
[Der Goden koning   en 't kroost van Fjölnir.]

61. Zonder zaaijen   rijpt het zaad nu,
(60). 't Booze is verbannen,   Baldr komt weer:
[55]. In den hemel huizen   Hödr en Baldr,
Wedstrijds Goden.   Vat gij die woorden?

62. Hönir kan nu   kiezen den wigchelstaf;
(61). Beider broedren   zonen bebouwen
[56]. 't Wijde Vindheim.   Vat gij die woorden?

63. Daar zie een zaal ik,   zonnig, heerlijk,
(62). Met gouden dak op   Gimils spitse,
[57]. Vrome mannen   moeten daar wonen
En zonder einde   eere genieten.

64. Naar den raad der Goden   rijdt de Magtige,
(63). De Sterke van boven,   de Albestuurder.

[58]. [Vonnis velt hij, Veten beslist hij,
Wetten geeft gij, geldig voor eeuwig.]

---

65. Daar komt de duistre draak gevlogen,
(64). De booze slang van 't Niđabergte.
[59]. — 't Veld over vliegt hij — draagt op zijn vleugels
Níđhöggrs lijken — neder duikt hij!

Dit lied, waarvan het laatste couplet veilig als onecht geschrapt mag worden, schetst ons in breede trekken het groote werelddrama, en wel zoo, dat wij voor onze oogen een wereldjaar zien verloopen. Verschijnselen, die elkander in het leven der natuur jaarlijks opvolgen, zijn hier in groote, onbepaalde afmetingen, op de Goden en de onder hun bestuur staande wereld overgebragt, zoodat deze allen te zamen één jaar bestaan, om dan in eenen donkeren winter onder te gaan, maar ook in een volgend voorjaar verjongd te herleven.

De Vala, die naar den aard van hare wetenschap het verledene en het toekomstige ziet, treedt als zangeres op. Zij begint met der gansche vergadering, die naar hare profetie zal luisteren, een eerbiedig stilzwijgen op te leggen. Daarop heft zij aan met de reuzen als de oudste wezens uit het verre verleden te vermelden, de reuzen, zoo als wij weten, het geslacht van Ýmir, in wier dagen er nog niets dan de Ginnunga gap bestond. Eerst na Ýmir en de rijpreuzen kwamen de zonen van Börr, de Asen, die de wereld schiepen, aan den hemel de plaats en den loop der lichten ordenden, de aarde vruchtbaar maakten, de afwisseling van dag en nacht en de opvolging der jaargetijden vaststelden. Nu waren er negen werelden.

De eerste tijd van het leven der Goden was eene gouden eeuw van onschuld en genot. Het goud en de ellende door de begeerte naar goud te weeg gebragt, waren nog onbekend. De Asen woonden op het Iđaveld, d. i. het veld der verjonging, waar zij zich eene woning

en een heiligdom gebouwd hadden. Daar smeedden zij allerlei gereedschap van metaal en hielden zich met vrolijk dobbelspel onledig, vrij van zorgen en nog door geenerlei gevaar bedreigd. Die schoone tijd kwam evenwel ten einde, toen er uit Jötunnheim drie reuzendochters verschenen. Volgens Simrock zouden dat de Nornen zijn, de schikgodinnen, door wier invloed het onderscheid tusschen het verledene, het tegenwoordige en de toekomst tot bewustheid komt, zoodat de gouden eeuw ophield, toen het verloopen van den tijd door de Goden werd gevoeld. Meer algemeen evenwel ziet men in die drie reuzendochters Nátt, den nacht, Angurboða, de leedverkondigster, en Hel, de doodsgodin, zoodat er aan den zaligen tijd der Asen een einde gemaakt wordt door het optreden van duisternis, angst en dood.

In het tweede, minder gelukkige gedeelte van het leven der Asen valt nu eerst de schepping van de dwergen, en dan die van de menschen, waarop de Nornen en Valkyriur volgen, die invloed uitoefenen op der menschen lot en leven. De Valkyriur doen door haren naam reeds aan strijd en bloedstorting denken, en waarlijk, het was nu ook weldra met den schoonen tijd van algemeenen vrede en veiligheid gedaan. Het goud werd gevonden, gesmolten, verwerkt, en de begeerte naar dat kostbare metaal deed den krijg ontbranden. Asen en Vanen stonden gewapend tegenover elkander en er stroomde bloed.

Op het eerste teeken van verval volgden spoedig anderen. De bouwmeester kwam tot de Asen, en er werd met hem het bekende contract aangegaan, dat hij Freyja tot vrouw zou ontvangen en zon en maan daarenboven, wanneer hij in éénen winter eene sterke burgt voltooide. Thórr deed in zijnen toorn het contract te niet, en de Goden schonden hunne eeden en werden schuldig. Dat ziet waarschijnlijk op de sluwe list, waarmede Loki den bouwmeester bedroog, het eerste spoor van de boosheid, die zich sinds in Loki al duidelijker en krachtiger vertoonde.

Alle verdere ellende, ja, de ondergang der Goden en der wereld

knoopt zich verder aan Loki vast. Hij is de vader van den Fenrirwolf, dien hij met Angurboða verwekte, en deze wordt met den wolf Hati gevoederd en groot gebragt, om later den Goden den ondergang te berokkenen. 't Is vervolgens ook Loki, die den blinden Höðr het doodend wapen in de hand geeft, en zoo de bewerker wordt van Baldrs dood. Zoo ontstaat voor de Goden het eene gevaar na het andere, zoo dreigt hen slag op slag. En ofschoon zij nu met allen ernst maatregelen van voorzorg gaan nemen, het is nu te laat. De Fenrirwolf wordt geboeid, Loki zelve in boeijen geklonken, maar dit kan thans den ondergang der wereld, den val der Asen niet meer beletten. Er volgt een bange, booze tijd van broederoorlog en grove zedeloosheid, en daarop breken Loki en Fenrir los, en dat is het teeken tot den laatsten, beslissenden slag, waarin alle magten en elementen tegen de Goden opstaan.

De reus Hrymr komt uit het Oosten opdagen, de wateren der zee komen in beroering, de vloed rijst hoog, de Miðgarðslang doet de branding kooken.

De adelaar stijgt in de lucht op en laat den oorlogskreet hooren, gereed om zich aan de lijken te vergasten.

Het schip Naglfar wordt vlot en komt uit het Oosten aanstevenen, Muspells zonen, de magten des vuurs, zijn daarop in aantogt, en Logi, de gloedgod, heeft als stuurman het roer in handen. Met hen in verband rukken ook Fenrir en Loki aan.

Surtur, de zwarte, de rook, is van uit het Zuiden op marsch, en waar hij komt gaat alles door hem ten gronde.

Nu neemt de groote worsteling eenen aanvang. Freyr kampt met Surtur en valt; Óðinn treedt den Fenrirwolf te gemoet en wordt door hem gedood, maar straks door Viðarr gewroken. Thórr doodt de Miðgarðslang, maar na zijne overwinning valt ook hij, door haar vergift getroffen, dood ter aarde.

Daarop wordt de zon verdonkerd, de aarde zinkt weg in zee, en de sterren vallen van den hemel, terwijl de brand slaat in den groo-

ten wereldboom, en de vlammen hoog op flikkeren. De oude wereld is vergaan, hare Goden zijn gevallen.

Dat is intusschen het einde aller dingen niet. De wateren vallen weer, de aarde duikt uit het water op en wordt weer groen; de rotsen steken weer uit zee op, en de arend zweeft daarboven, azende op den visch, dien de golven er achterlieten. Maar ook de Asen komen terug; zij vereenigen zich weer op het Iđaveld, en vinden er het speeltuig uit de voormalige gouden eeuw terug. Ook voor de aarde breekt er een gouden tijd aan, een tijd van overvloed, zonder harden arbeid, leed en kwaad. Baldr komt uit de onderwereld terug, Höđr en Baldr worden verzoend en wonen zamen in den hemel, waarheen ook Hönir kan terugkeeren. Een heerlijk paleis in den hoogsten hemel vertoont zich in vollen luister, en de opperheer der Goden heerscht nu als opperste bestuurder, wetgever en regter.

Zoo spreekt de Völuspá. Hooren wij nu ook de jongere Edda, die aan het slot der Gylfaginning eene uitvoerige voorstelling bevat van ragnarökr, d. i. de verduistering der tijden, der heerschende magten, waarbij telkens een beroep op de Völuspá voorkomt, maar ook bijzonderheden vermeld worden, van welke dit oude lied niet weet.

Daemisaga 51 vraagt Gángleri: "Welke berigten zijn er aangaande Ragnarökr te geven? Daarover heb ik nooit vroeger hooren spreken." Deze vraag werd uitgelokt door hetgeen hij Hár zoo juist had hooren zeggen, dat Loki tot aan ragnarökr in zijne boeijen moet blijven liggen. Dat woord Ragnarökr was hem onbekend, en hij wenscht nu te weten wat het beduidt. Hár antwoordt: "Daarvan zijn groote en gewigtige dingen te zeggen. Het eerste is, dat er zulk een winter komt, als men Fimbulwinter noemt. [1] Dan stormen er sneeuwjagten uit alle hemelstreken, er is heftige vorst, de winden loeijen, en van de zon heeft men geenerlei genot. Zulke winters komen er

[1] d. i. Een geweldig lange en strenge, een fabelachtige winter.

drie achter elkander, zonder zomer er tusschen in. Vooraf echter gaan drie andere winters, gedurende welke er heftige gevechten over de gansche aarde worden geleverd. Dan dooden broeders elkander uit hebzucht, en niemand ontziet vader of broeder bij 't moorden en verbreken van alle banden des bloeds, zoo als de Völuspá zegt. [1] Dan gebeurt het, wat een belangrijk geval geacht wordt, dat een wolf de zon verslindt, wat den menschen eene groote schade zal dunken. Dan pakt een andere wolf de maan, en ook dat veroorzaakt groot ongerief. De sterren verdwijnen van den hemel. Voorts staat nog dit te gebeuren, dat aarde en bergen zoo beven, dat de boomen uit den bodem los geraken, de bergen instorten en alle boeijen en banden barsten en breken. Dan geraakt de Fenrirwolf los, dan loeit de zee over 't land, doordien de Miđgarđslang zich in Jötunnwoede wringt en op het land komt. Dan gebeurt het ook, dat Naglfar vlot wordt, een schip, zoo genoemd, omdat het van de nagels der gestorvenen gemaakt is; daarom moet men vooral zorgen, dat er niemand met ongesneden nagels sterft, omdat zoo iemand veel bouwstof zou leveren tot het schip Naglfar, 't welk Goden en menschen gaarne laat gereed zien. Bij dat woelen van de zee nu drijft Naglfar op het water. Hrymr heet de Jötunn, die Naglfar stuurt. De wolf Fenrir rent met geopenden muil, zijne bovenkaak raakt den hemel, zijne benedenkaak de aarde, en hij zou den muil nog verder openspalken, als er meer ruimte was. Vuur schiet er uit zijne oogen en neusgaten. De Miđgarđslang spuwt zooveel vergift, dat zij den ganschen hemel en de wateren besproeit, hoogst verschrikkelijk kruipt zij ter zijde van den wolf. Bij dat oproer splijt de hemel, en de zonen van Muspell komen op hunne paarden aanrennen. Surtur rijdt voorop, vuur gaat hem voor en volgt hem. Zijn zwaard is bijzonder goed en blinkt helderder dan de zon. Terwijl dezen over Bifröst rijden, breekt deze brug, zoo als vroeger gezegd is. Muspells zonen begeven zich naar

---

[1] Hier volgt de aanhaling van Völ. 46.

een veld, dat Vigriđ heet, waar dan ook de Fenrirwolf en de Miđgarđslang aankomen. Loki en Hrymr zijn er ook tegenwoordig, en dezen vergezellen alle rijpreuzen, terwijl de gezellen van Hel bij Loki zijn. Maar Muspells zonen hebben hunne slagorde boven, die zeer schitterend is. Het veld Vigriđ is naar alle zijden honderd en twintig rasten breed.

Maar terwijl deze dingen gebeuren, staat Heimdallr op, blaast krachtig in het Gjallarhoren, en wekt alle Goden, die daarop eene vergadering houden. Dan rijdt Óđinn naar Mimrs bron om bij Mimr voor zich en de zijnen raad te halen. Dan beeft de esch Yggdrasill en geen voorwerp, 't zij in den hemel of op aarde, blijft vrij van vreeze. De Asen en alle Einheriar trekken, met hunne wapenrusting bekleed, naar het slagveld. Voorop rijdt Óđinn, met een gouden helm op, een blinkend harnas aan, en zijne lans, Gungnir genaamd, in de hand. Hij gaat den wolf Fenrir te gemoet. Aan zijne zijde stapt Thórr, maar kan hem niet te hulp komen, daar hij zelve de handen vol heeft in den strijd met de Miđgarđslang. Freyr strijdt tegen Surtur, en het is een heftige kamp, waarin ten laatste Freyr bezwijkt, en de oorzaak van zijnen val is het gemis van zijn voortreffelijk zwaard, dat hij aan Skirnir gaf. Dan komt ook de hond Garm los, die voor het Gnipahol gebonden ligt. Die is het grootste verderf; hij gaat ten strijd tegen Týr, en die twee dooden elkander. Thórr doodt de Miđgarđslang, gaat daarop negen voeten ver, en valt dan dood neer door het vergift, dat de slang tegen hem blies. De wolf verslindt Óđinn, en zoo komt deze om. Maar terstond daarna daagt Viđarr op, en zet den wolf op de benedenkaak den eenen voet, waaraan hij eenen schoen draagt, die in den loop der eeuwen vervaardigd is van de stukjes leer, die men aan de teenen en hielen van de zolen snijdt. Daarom moet elk, die den Asen hulp wil brengen, die stukjes wegwerpen. Met de andere hand grijpt hij de bovenkaak van den wolf, en scheurt hem den bek op, waaraan de wolf sterft. Loki vangt den strijd met Heimdallr aan, en de een doodt

den ander. Daarop werpt Surtur vuur over de aarde, en de geheele wereld gaat in vlammen ten gronde.

Na deze beschrijving van den strijd en den ondergang der wereld worden van de Völuspá couplet 47 tot 57 en van Vafthrúđnismál couplet 18 aangehaald, en daarmede is de daemisaga besloten. Dan vraagt Gángleri, daem. 52: Wat zal er over zijn, wanneer hemel, aarde en de geheele wereld verbrand zijn, en alle Goden, alle Einheriar en het geheele menschengeslacht gestorven? Want vroeger hebt gij gezegd, dat ieder mensch op de eene of andere wijze eeuwig zal leven. Daarop zegt Thriđi: Er zijn dan vele goede woningen en vele slechte. Het is dan het best te zijn in Gimli, in den hemel; ook is er voor hen, die zulks behaagt, overvloed van goeden drank in de zaal Brimir, die ook in den hemel staat. Goed is ook de zaal, die op de Niđabergen staat, van rood goud gemaakt en Sindri genaamd. In die zalen zullen goede en zedelijke menschen wonen. Op Náströnd is eene groote en booze zaal, wier deur op het Noorden ziet, en die van boven geheel uit slangenruggen bestaat, als een huis van boozen; maar al de slangenkoppen zien naar binnen en blazen vergift, dat door de zalen vloeit als stroomen, waardoor meineedigen en moordenaars waden.[1]

Verder vraagt Gángleri, daem. 53: Zullen er in dien tijd nog eenige Goden over zijn? Bestaat er dan nog eene aarde of een hemel? Hár geeft ten antwoord: Dan duikt de aarde uit zee op, groen en bevallig, de akkers dragen vruchten zonder dat zij bezaaid worden. Viđarr en Vali leven nog, daar Surturs vlam hun geen kwaad heeft gedaan; en zij wonen op het Iđaveld, waar vroeger Ásgarđr was. Daar komen ook de zonen van Thórr, Móđi en Magni, en zijn in het bezit van Mjölnir. Vervolgens komen daar Baldr en Höđr van Hel. Zij zitten daar allen bij elkander, en spreken zamen, herinneren zich hunne runen, en spreken over de gebeurtenissen, die

[1] Hier worden aangehaald Völ. coupl. 44 en 45.

vroeger hebben plaats gehad en over de Midgardslang en den wolf Fenrir. Dan vinden zij in het gras de gouden tafelen, die de Asen gehad hebben.[1]

Maar ter plaatse, die Hoddmimirsheuvel heet, verscholen zich gedurende den brand van Surtur twee menschen, wier namen Lif en Leifthrasir zijn, en die den morgendauw tot spijze hebben. En van deze menschen komt eene zoo talrijke nakomelingschap, dat de geheele aarde bewoond wordt.[2]

Overigens zal u dit verwonderlijk voorkomen, dat de zon eene dochter heeft gekregen, niet minder schoon dan zij zelve, die de wegen harer moeder bewandelt.[3]

Maar als gij nu nog verder wilt vragen, dan weet ik niet, hoe gij daarbij komt; want ik hoorde nooit iemand langer spreken over de dingen van het verledene. Wees dus nu tevreden met hetgeen gij gehoord hebt."

Wanneer wij nu de voorstelling van de Völuspá met die der Gylfaginning vergelijken, dan valt het ons terstond in het oog, dat de laatste meer uitgewerkt is dan de eerste, en allerlei bijzonderheden bevat, die in de eerste ontbreken. Dat laat zich voldoende uit den lateren oorsprong der Gylfaginning verklaren, wier schrijver, zoo als uit zijne aanhalingen blijkt, naast de Völuspá ook nog andere oude gedichten tot zijne dienst had. Dat in de jongere Edda een meer geleidelijke gang der gebeurtenissen wordt ontdekt dan in de oudere, dat is geheel overeenkomstig den aard van een verhaal in prosa, waarin meer op de geleidelijke volgorde gelet kan worden dan in een gedicht. Intusschen bestaat er ook tusschen de mededeelingen der beide Edda's wezenlijk verschil.

Beide beschrijvingen van den Ragnarökr laten aan de laatste ver-

---

[1] Hier wordt aangehaald Vafthrudnismál, coupl. 51.

[2] Hier wordt aangehaald Vafthr. coupl. 45.

[3] Hier wordt aangehaald Vafthr. coupl. 47.

nielende worsteling eenen tijd van broederoorlog voorafgaan. Terwijl nu de Vǒluspá daarmede diepe zedeloosheid verbindt, maar dan ook van niets verder spreekt, weet de Gylfaginning te zeggen, dat de tijd van oorlog tusschen broeders en bloedverwanten drie jaren duren zal, en dat daarop dan drie geweldig strenge winters zullen volgen, die in elkander loopen, zoodat er geen zomer tusschenbeiden komt. Hier staan derhalve naast de voorteekenen der ontbinding op het gebied des menschelijken levens, andere op het gebied van het leven der natuur. Die zijn ook daarin te zien, dat er twee wolven verschijnen, van welke de een de zon, de andere de maan verslindt, terwijl de sterren van den hemel vallen, en de aarde zoo geweldig beeft, dat de wouden ontworteld worden, berggevaarten instorten, en alle banden der natuur breken. Tegenover dat alles heeft de Vǒluspá eenvoudig dit ééne, dat de wereldboom in brand geraakt. In den korteren zoowel als in den uitvoeriger vorm der voorstelling zal het hoofddenkbeeld wel dit zijn, dat een verbreken van alle banden van wet, orde en zamenhang in maatschappij en natuur de voorlooper is van den naderenden ondergang der wereld.

Hierop volgt nu, maar in de beide Edda's in tegenovergestelde orde, de vermelding der magten, die vijandig tot verdelging van Goden en wereld aanrukken, en het berigt, dat Heimdallr, de wachter der Goden, in zijn horen blaast, om het alarmteeken te geven, en dat Óđinn onder deze gewigtige omstandigheden raad zoekt in een onderhoud met Mimrs hoofd. In de Vǒluspá staat dit berigt, in de Gylfaginning die vermelding voorop.

En welke vijanden zijn er in aantogt?

In de eerste plaats de Fenrir, die zijne boeijen heeft verbroken. In de Vǒluspá is zijne bevrijding het eerste van al wat er vermeld wordt. Daar heet hij Garm, de hond, die voor het Gnýpahol vreeselijk huilt, waarna zijne banden breken en hij loskomt. Waarom dit juist nu geschiedt, terwijl het vroeger niet heeft kunnen geschieden, verstaan wij niet. In de Gylfaginning ontvangen wij echter op die

vraag een antwoord; want daar volgt het loskomen van Fenrir op het breken van alle banden en hoepels der natuur. En als wij ons nu herinneren, hoe Fenrir gebonden was, dan wordt het ons duidelijk, dat hij zijne vrijheid herkrijgen moest, zoodra bij 't heftig wringen der aarde en 't breken van alle banden de rotsblokken uit elkander vielen, waaruit het Gnýpahol, het naauwe, knijpende hol, gevormd was. Overigens weten wij, dat wij onder Fenrir den rook, den damp, die uit veen en moeras opstijgt, hebben te verstaan. Hij vertegenwoordigt dus in Ragnarökr den dikken mist.

De tweede vijand is de Miđgarđslang, die zich volgens de Völuspá woedend kronkelt en eene geweldige branding doet ontstaan, en volgens de Gylfaginning ook op het land komt. Het zijn stormende zee en overstrooming, die onder deze beelden worden voorgesteld. Dat die als voor vele menschen noodlottig gedacht worden, schijnt te blijken uit de vermelding van den lijken verslindenden arend.

Tengevolge van die overstrooming wordt het schip Naglfar los, en komt van het Oosten opzetten. Wat de Jongere Edda van dit schip te verhalen weet, is al zeer zonderling. Het zou gebouwd zijn van de nagels der gestorvenen. Wat tot zulk eene verklaring aanleiding gaf is ons onbekend. De schrijver van het Lex. Myth. houdt het er voor, dat zij uit eene onjuiste verklaring van den naam Naglfari is ontstaan. Die naam zou niet van nögl, nagel aan den vinger, maar van nagli, nagel of spijker, moeten worden afgeleid, en verklaard als een schip, dat zich in den vorm van eenen spijker vertoont. Naglfari zou dan eene komeet kunnen zijn. Wij vermelden deze opvatting alleen, zonder er aan te hechten, kunnen evenwel ook geenen vrede hebben met die der Gylfaginning. Wij willen niet vragen of welligt eene fout of onduidelijkheid in de handschriften de eerste rune van het woord verkeerd heeft doen lezen, en of de ware naam niet misschien Haglfari zou moeten zijn. Éène onduidelijke streep toch maakt van het runenteeken voor h dat, waarmede de n wordt geschreven. Maar wel gelooven wij, dat het schip den sneeuwstorm van

den winter moet beteekenen. Het komt aanzetten uit het Oosten, terwijl eene andere kiel uit het Zuiden opdaagt. Reeds in de Völuspá staat het in verband met overstrooming en stormen op zee, die beginnen, wanneer Hrymr uit het Oosten komt varen. In de Gylfaginning heet Hrymr de stuurman van Naglfari. Wie die Hrymr is, weten wij niet, maar dat hij een winterreus moet zijn, hooren wij aan zijnen naam. En dat wordt geenszins weersproken door zijn komen uit het Oosten. Naar het Oosten immers trekt onophoudelijk Thórr, wanneer hij tegen de magten van den winter te velde trekt, en daar is dus voor den Noorman het gebied van den winter. Wanneer nu de wintervorst in aantogt is met zijne stormen en overstroomingen, hoe eigenaardig dan, dat hij voorgesteld wordt als komende in een schip van sneeuw, in eenen fijnen wintersneeuwstorm, en hoe goed verstaat men dan het beeld van de jonge Edda, dat die ontelbare fijne, dunne en scherpe vlokjes bij de in den loop der eeuwen afgesnedene nagels der dooden vergelijkt.

Tegenover de verstijvende magten van den winter te eener zijde, trekken ook die van gloed en verzenging te anderer zijde tot verdelging der wereld op. Muspells zonen, met den zwarten Surtur aan het hoofd, komen van het Zuiden op, over zee, dus ook in een schip, dat echter niet genoemd wordt, maar waarvan Loki in de Völuspá gezegd wordt de stuurman te zijn. Die lezing is evenwel buiten kijf onjuist. Loki kan niet als stuurman worden voorgesteld. Dit moet Logi zijn; want na den stuurman worden de wolf met zijne welpen als makkers van Muspells zonen, en Óðinns broeder, d. i. Loki, als hun bondgenoot genoemd. Muspells zonen nu zijn de magten der hitte. Surtur is de zwarte rook, die vóór den gloed en de vlammen komt, Logi is de gloed, en bij dezulken past als bondgenoot eigenaardig Loki en zijn gebroed, de wolven. Hoe Loki los kwam, wordt nergens uitdrukkelijk gezegd. Waarschijnlijk echter ligt de vermelding van zijne verlossing verscholen in die geweldige aardbeving, die alle banden deed breken. Want wij hebben vroeger gehoord, dat wanneer

Loki zich in zijne banden wringt, daardoor eene aardbeving ontstaat. Loki heeft zich dus losgewrongen, en daardoor tevens het geheele verband der schepping uit elkander gerukt.

Dat optrekken van Muspells zonen gaat gepaard met geweldige vernielingen, zoodat de hemel scheürt en de brug Bifröst instort.

Deze beschrijving van de ten strijde trekkende magten omvat werkelijk heel de wereld, lucht en zee en aarde; alle elementen worden beroerd, en op aarde woeden te gelijk storm en sneeuw, rook en vlammen.

Zoodra Heimdallr op zijnen post de naderende vijanden ziet, geeft hij met zijnen horen het teeken, dat er onraad is. De Asen vergaderen, de Jötunns zuchten, de dwergen beven van angst. Óđinn gaat met Mimr te rade, wat hem nu te doen staat. Inmiddels begeven de vijanden zich naar het slagveld, naar de uitgebreide vlakte Vigriđ, d. i. kamprid, het veld waar de ruiters strijden. In de Edda's wordt van dat slagveld alleen de groote uitgebreidheid aangeduid. In de heldenliederen en Saga's komt het ook een en andermaal voor. In het lied Fáfnismál vraagt Sigurđr Fafnir: [1]

Fáfnir! wil mij zeggen, — Gij toch weet die dingen,
Al 't toekomstige kent gij —
Hoe zal 't slagveld heeten, waar met Surtur de Asen
Zamen zullen bloeden?

Fafnir geeft ten antwoord, dat dit veld den naam van Óskópnir, d. i. het onontwijkbare, zal dragen. Hetzelfde verhaal komt ook in de Völsungasaga voor, waar de naam echter Úskaptr geschreven wordt. [2] Beide plaatsen spreken duidelijk uit, dat de laatste strijd een door het noodlot bepaalde is, en die daarom plaats moet hebben, en op geenerlei wijze kan worden voorgekomen.

---

[1] Coupl. 14. [2] Völsungas. hoofdst. 18, Forn. S. N. I. p. 161.

Laat ons nu zien, hoe die strijd gestreden wordt, en met welke uitkomst. De Völuspá voert vier, de Gylfaginning zes paren kampioenen ten tooneele. Het eerste paar is Óđinn en Fenrir. De Völuspá zegt alleen, dat Óđinn in dien strijd valt, de Gylfaginning beschrijft ook de wijze van zijnen dood; hij wordt door Fenrir verslonden. Daarmede strookt ook de beschrijving van Fenrir met den muil, die van de aarde tot den hemel gaapt. Ontdaan van de dichterlijke inkleeding is het denkbeeld, dat de dikke mist den geheelen hemel doet verdwijnen.

De tweede kamp is die tusschen Freyr en Surtur. Daarin bezwijkt Freyr, en wel, zoo als de jongere Edda met de gisdrekka verzekert, doordien hij zijn zwaard mist, dat hij aan Skirnir gaf bij diens togt naar Gerđrs woning. Deze verklaring van Freyrs dood moeten wij echter voor rekening van den schrijver der jongere Edda laten. Immers, het zwaard van Freyr is de zonnestraal, en hoe kon Freyr dat nu nog bezitten, nadat de zon reeds door den wolf is verslonden? Daarenboven in de mythe van Gerđr en Freyr beteekent het geven van ros en zwaard door Freyr aan Skirnir niet weggeven in eigendom, maar ter leen geven voor dezen bepaalden togt. De dienaar mag zich van zijns meesters paard en wapen tot volbrenging van de hem opgedragene taak bedienen. Ook bij dezen strijd en zijne uitkomst ligt dezelfde gedachte ten gronde als bij den eersten. De zwarte rook van den grooten brand verduistert de zon en doet haar verdwijnen.

In de derde plaats treden nu Thórr en de Miđgarđslang kampende op. De slang wordt door Thórr gedood. De beschermer van Miđgarđ, der menschen woonplaats, overwint het monster, dat de golven der zee over het land had doen stroomen, de God van het onweder bekampt de zee. Intusschen wordt hij gedurende den strijd zoo met vergift bespogen, dat hij zich nog maar weinige schreden van zijnen vijand heeft verwijderd, of hij valt dood neder. Dat is zeker de aanschouwelijke dichterlijke voorstelling van het verschijnsel, dat na den onweersstorm, wanneer de zee weer kalm wordt, het onweder is uitgeput en verdwijnt.

Als vierde paar kampvechters leeren wij kennen Vidarr en Fenrir, den overwinnaar van Óðinn. De beschrijving van hunnen strijd wordt in onze beide bronnen zeer verschillend gegeven. Volgens de Völuspá stoot Vidarr den wolf het zwaard door den geopenden muil in het hart. Volgens de Gilfaginning daarentegen zet hij hem zijnen dikken schoen op de onderkaak en scheurt hem de kaken van een. Wij hebben vroeger, over Vidarr sprekende, deze mythe opzettelijk behandeld, en gezegd, hoe wij meenen, dat zij moet worden verstaan. Deze strijd zal van allen de laatste moeten zijn, wanneer men met de Völuspá slechts vier worstelingen kent. Die sluiten zich dan paarsgewijze aan elkander, eerst twee gevechten, waarin twee groote Goden vallen, en de vijanden overwinnaars blijven, dan twee, waarin eerst een groote Ase, maar ook een der gevaarlijkste monsters bezwijkt, en dan de Fenrir gedood wordt, maar de Ase triomfeert. Dit tweede paar worstelingen bereidt het verrijzen der nieuwe wereld voor. Wat in de Völuspá gezegd wordt, dat na den dood van Thórr alle wezens de wereld moeten ruimen, volgt daaruit, dat thans de beschermer van Miðgarð dood is, en de Miðgarðslang in haren doodsstuip de geheele aarde onder de wateren doet wegzinken. Overigens gewaagt nu het oude lied van het nedervallen der sterren van den hemel, wat volgens de jongere Edda reeds veel vroeger is geschied. Maar de Völuspá schijnt hier versterkt te herhalen, wat zij ook reeds vroeger uitsprak. Want na den dood van Thórr staat de wereldboom in laaijen gloed, terwijl hij reeds lang vóór den strijd in brand was geraakt.

De Gylfaginning heeft nu nog twee gevechten, van welke de Völuspá niets weet. De hond Garmr, die voor 't Gnýpahol gebonden lag, rukt zich los en strijdt met Týr, met dit gevolg, dat zij elkander dooden. De bewoordingen toonen duidelijk, dit de schrijver verhalen wil wat in het negenenveertigste couplet der Völuspá voorkomt. Hij heeft dan evenwel dat couplet verkeerd verstaan; want de hond Garmr, die daar genoemd wordt, is geen ander dan Fenrir. Ten slotte strijdt nu nog Heimdallr met Loki, en ook die twee vellen

elkander. Wat deze strijd beteekent, hebben wij gezegd toen wij over Heimdallr spraken.

Dat nu, zelfs in de jongere Edda, de beschrijving van den laatsten strijd zeer onvolledig is, valt terstond in het oog. Wij worden alleen onderrigt aangaande het lot van eenigen der voornaamste Goden, Óđinn, Thórr, Týr, Freyr, Loki en Heimdallr; waar de anderen blijven, daarvan hooren wij niets; ook komt er geen enkel woord voor, dat ons uitkomst geeft aangaande het lot van Asyniën, reuzen en dwergen. Zouden wij aller ondergang moeten lezen in de laatste woorden van onze beide berigtgevers, dat de zon zwart wordt, de aarde in zee verzinkt, en de geheele wereld door Surtur in brand wordt gestoken? Zeker is het, dat zij zoo sprekende, den ondergang der geheele bestaande wereld willen teekenen, en dat nu, zoo als Gángleri het daem. 52 in zijne vraag uitdrukt, hemel en aarde en alle werelden verbrand zijn, en alle Goden dood en alle Einheriar en het geheele volk der menschen; maar de bewoners der wereld worden anders van haar onderscheiden, en wij zouden al ligt verwachten, dat zoo velen, over wier doen en laten de Edda's anders allerlei weten te verhalen, met een enkel woord werden vermeld.

Wij zagen, dat Ragnarökr geene vernietiging van wereld en Goden is. Het ging den ouden Noormannen zoo als het den Joden ging en zoo als het den mensch in het algemeen gaat. Zij konden 't heelal met al wat daarin bestaat en leeft en ook zich zelve niet wegdenken, en daarom drong zich aan hen zoo als aan allen onweerstaanbaar de vraag op, wat er wel over zal zijn, wanneer de tegenwoordige wereld is ten gronde gegaan. En ook hun antwoord was: Na deze oude en in menig opzigt zoo gebrekkige wereld komt eene nieuwe en volmaakte. Onze Edda's besluiten even als het Openbaringsboek in den bundel van de gewijde Schriften der Christenen, met eene schildering van de nieuwe wereld. Dat ook daarin de oude en de jongere Edda van elkander verschillen en dat de beschrijving van de eene uitvoe-

riger is dan die van de andere. dat leert ons de eenvoudige lezing van hetgeen wij uit beiden hebben medegedeeld. Er zijn intusschen eenige punten, waarop wij onze aandacht nog verder moeten vestigen, ten einde de schilderij goed te verstaan.

Wanneer de laatste groote strijd volstreden is. dan duikt de aarde weer allengs uit den vloed op. De wateren zakken van lieverlede weg en de bodem komt boven en staat weer groen als voorheen. Er schijnt weer eene zon over met haar liefelijk en vruchtbaarmakend licht, eene dochter van de oude, geboren eer de moeder de prooi van den wolf werd. De nieuwe aarde is beter en vruchtbaarder dan de oude; want nu dragen er de akkers vrucht zonder dat zij behoeven bezaaid te worden. Dat er op haar ook dieren zullen leven, wordt niet uitdrukkelijk gezegd, maar dit wordt verondersteld, zoo als blijkt uit de vermelding van den arend, die op de oude aarde oorlogsvogel was en op lijken aasde, maar nu jagt maakt op visch. Waar nu vogels en visschen, de bewoners van lucht en water, aanwezig zijn, daar zullen de dieren van het land zeker wel niet worden gemist.

Ook menschen ontbreken er niet. Van hen maakt de Völuspá wel geene uitdrukkelijke melding, maar des te uitvoeriger spreekt van hen de Gylfaginning, en wel op zeer merkwaardige wijze. Vooreerst zijn de menschen niet weg, die in den geweldigen kamp zijn gevallen. Zij bestaan nog, en ontvangen leven of straf naar gelang van hun voormalig leven. De zalen Gimli in den hemel, Brimir in Ókólni, en Sindri op het Nidagebergte, zijn de woningen voor de vrome en brave menschen, terwijl voor meineedigen en moordenaars een verblijf is op de lijkenstranden in eene treurige zaal, waar zij door slangen onophoudelijk met vergift worden bespogen. Van waar heeft de jongere Edda deze bijzonderheden? De drie zalen voor de goede en vrome menschen zijn toch oorspronkelijk geene voor menschen bestemde verblijven. Gimli ligt in Ljósalfheimr, en is in dat gebied het voornaamste paleis, dat dus eigenaardig voor den vorst van het volk der lichte Alfen moet zijn bestemd. Brimir wordt in de Völuspá

uitdrukkelijk de bierzaal van den reus genoemd. Haar naam is afkomstig van brîmi, vlam, vuur, en beteekent dus de vlammende. Zij is daarom ook gelegen in Ókólni, de niet koude streek. En Sindri op het Niďagebergte wordt in de Völuspá omschreven als eene zaal voor Sindri's geslacht, d. i. voor de dwergen. De naam is met ons sinter verwant en doet aan eene smidse denken, wat alleszins strookt met hetgeen wij van de dwergen vernomen hebben. Maar hoe komen nu in de nieuwe wereld de vrome menschen uit de oude in de zalen van Ljósalfen, reuzen en dwergen? Dat kan niet uit de oude godenleer afkomstig zijn. Wel weten wij uit de oudere Edda, dat de heidensche Noormannen geloofd hebben aan een verband tusschen gezindheid en wandel der menschen in hun leven en hun lot na den dood; maar deze uitwerking in de Gýlfaginning staat naar wij vermoeden onder den invloed van christelijke begrippen. Het schijnt, dat de latere schrijver, bij de gedachte, dat er in de nieuwe wereld geene Alfen, reuzen en dwergen meer zijn, hunne voormalige verblijven heeft ingeruimd voor de menschen, die zich door hunnen handel en wandel in de oude wereld een gezegend lot na den dood hadden waardig gemaakt. Daarheen zijn dan zeker overgebragt wie vroeger als Einheriar bij Óďinn woonden, of aan Thórr en Freyja waren ten deel gevallen.

De overige ontslapenen vinden hunne plaats ten deele op de lijkenstranden, waar zij hunne straf ontvangen. Dat zijn meineedigen en moordenaars, en, zoo als de Völuspá er bijvoegt — maar deze versregel schijnt later ingeschoven te zijn — dezulken, die de vrouwen van anderen hebben trachten te verleiden. Die booswichten zijn intusschen slechts een gedeelte van de dooden, die naar Hel waren gevaren. Waar blijven de overigen uit dat gebied? Op deze vraag ontvangen wij geen antwoord, tenzij wij mogten aannemen, dat de Gýlfaginning het heeft willen geven door de laatste twee versregels van couplet 45 der Völuspá van de voorafgaande te scheiden, en daarvan te zeggen, dat wat zij vermelden, plaats vindt in Hver-

gelmir, het ellendigste van alle verblijven. Daar zuigt Nidhöggr de ontzielde ligchamen uit. In dat geval zouden zij voor goed dood blijven, die noch door hunne deugden een gezegend, noch door hunne ondeugden een rampzalig leven verdiend hebben.

Is er zoo in de nieuwe wereld gezorgd voor de menschen, die door den dood uit de oude waren weggerukt: er zijn ook nog twee menschen op aarde overgebleven. Want ook op aarde zal het menschengeslacht niet uitsterven. Lif, het leven, de vrouw, en Leifthrasir, de levenskracht, de man, zijn den algemeenen ondergang ontkomen. Zij hadden zich gedurende den Surturbrand op den heuvel van Hoddmimir, van de rijke wijsheid, verborgen, en worden nu de stamouders van een nieuw en talrijk menschengeslacht. Voor hunne nakomelingen is derhalve de nieuwe aarde met hare nieuwe zon en hare milde vruchtbaarheid, zoodat zij er volop zullen kunnen genieten, zonder dat zij noodig hebben te werken. Zij zullen er, naar het schijnt, in ongestoorden vrede leven; want dat de oorlogsarend van de oude wereld in de nieuwe als visscher wederkeert, schijnt aan te duiden, dat er in die nieuwe wereld geene lijken meer zullen vallen, en dat men daar derhalve niet meer oorlogen zal.

Was de oude wereld vol van gedrochtelijke wezens en monsters, die haar in gevaar bragten, menschen en Goden angst en onrust baarden: dat zal na de vernieuwing niet meer zoo zijn. Reuzen en reuzinnen zijn er niet meer, de Fenrirwolf en de Midgardslang bestaan nog slechts in de herinnering en Loki, die door Heimdallr gedood werd, keert niet in het leven terug. In de nieuwe wereld liggen derhalve geene oorzaken van ontbinding, en zij zal ongedeerd kunnen blijven bestaan.

Zij staat onder hare oude Goden; maar ook de godenwereld is gereinigd. Dit blijkt reeds daaruit, dat Loki, de sluwe, booze, vijandige, niet meer in den kring der Asen gevonden wordt, hen niet meer smaden, misleiden, in gevaar brengen kan. Maar er komen ook nog andere trekken voor.

Vooreerst wordt het denkbeeld, dat de godenwereld onvergankelijk is, uitgedrukt in het berigt, dat Viđarr en Vali den Surturbrand overleefd hebben en daarvan geenerlei schade ondervonden. De lente en de woudgroei blijven. Zij zijn de eigenlijke magten der vernieuwing, de wrekers van Óđinn en van Baldr.

Dan vernemen wij, dat het door de Goden geleden verlies hersteld wordt; want Baldr, met wiens dood de reeks van ellende eenen aanvang nam, keert uit de verblijven van Hel terug en neemt zijne plaats onder de Asen weer in.

Was er vroeger strijd en tweedragt tusschen de Goden onderling, en was Baldr daarvan het slagtoffer geworden, en na hem Höđr evenseens: ook dat houdt nu op. Höđr, van wiens blindheid Loki misbruik gemaakt had om hem tot Baldrs moordenaar te maken, en die daarom volgens de eischen der bloedwraak door Vali had moeten sterven, maar zedelijk toch aan den gepleegden manslag onschuldig was, — Höđr keert uit de woningen van Hel terug. Hij is met Baldr verzoend, en beiden wonen voortaan te zamen eendrachtig onder de Goden.

Maar reeds in veel vroegeren tijd was de kring der Asen verontreinigd. Hun strijd met de Vanen had ten gevolge gehad, dat een hunner, Hönir, als gijzelaar aan de Vanen gegeven moest worden, en dat zij daarentegen Vanen in hunnen kring opnamen. Eigenlijk behoorden die Vanen niet bij hen te huis. Wij lezen dan ook geen woord van Vanen, die in de nieuwe wereld terugkomen. Noch van Njörđr, noch van Freyr of Freyja spreekt eene der Edda's bij de beschrijving van de nieuwe wereld een woord. Daarentegen wordt uitdrukkelijk gezegd, dat het aan Hönir zal vrijstaan desverkiezende tot de Asen terug te keeren, en aangeduid, dat hij dit zal doen. Want Vindheim zal in de toekomst bewoond worden door de kinderen der beide broeders. Die beiden kunnen geene anderen dan Óđinn en Hönir zijn, daar Loki, de derde van het aloude Asen-drietal, gevallen is om niet weer op te staan.

' Alleen de gezuiverde kring der Asen komt in de nieuwe wereld weerom. Toch vinden wij, Loki daargelaten, niet allen weer. Er wordt geene enkele Asynië genoemd. Zijn ook die allen vergaan? Wij kunnen het niet vooronderstellen, dat dit de bedoeling der Edda's zou zijn. Welligt worden zij verzwegen, zoo als menigeen der Asen, wiens naam ook niet ter sprake gebragt wordt. Toch is er één der Asen, van wien wij het regt hebben om te zeggen, dat hij onder de herboren Asen niet zal optreden, en dat is Thórr. Met verwondering vernemen wij, dat hij verdwijnt, terwijl zijne beide zonen Magni en Móđi met den Mjölnir terugkeeren. Hij bekleedde toch eene zoo belangrijke plaats en was eene zoo weldadige Godheid. Maar die verwondering verdwijnt, wanneer wij bedenken, dat Thórr de groote bestrijder was van reuzen en reuzinnen, van de Miđgarđslang en Loki, de beschermer der menschenwereld. Daarvoor is er aan hem in de nieuwe wereld geene behoefte meer. Er zijn daar geene reuzen en monsters meer, de menschenwereld heeft geene bescherming meer noodig. Noch is daar voortaan voor den oorlogsgod eene plaats. Daarom blijft van Thórr over, wat de nieuwe wereld nog noodig heeft. Magni en Móđi, magt en moed, de zonen van den ploeg, de Goden van den landbouw, met het onweder als voor den landbouw en de vruchtbaarheid weldadig.

Is er na Ragnarökr voor de natuur en de menschen eene gouden eeuw aangebroken: ook de Asen beleven op nieuw eenen tijd van heerlijkheid en zaligheid. Wat de Völuspá zegt, dat al het booze is verdwenen, dit geldt ook van hen. Op het Iđaveld hereenigen zij zich. Hunne wijsheid, wetenschap en magt zijn niet verdwenen. Zij herinneren zich de kostelijke spreuken van ouds en de runen, het schrift, dat de wijsheid bevat, kennen zij nog; maar hunne nooden en gevaren zijn voorbij, zij kunnen nu over de Miđgarđslang, als een monster uit tijden, die voorbijgegaan zijn, rustig en onbevreesd met elkander spreken, aan de zorgen en gevaren van vroegere tijden kalm en dankbaar denken. Ook zijn zij niet schuldig meer, maar

vinden de gouden tafelen terug, die zij in hunne eerste onschuldige dagen bezaten en waarmede zij onder spel en genot hunne dagen doorbragten. Zij leven onder hunnen vorst, den magtige, den sterke van boven, die alle dingen bestuurt, elken twist ten einde brengt, elken strijd beslist, en eeuwige wetten geeft. Dat deze magtige van boven geen andere God is dan Óđinn, hebben wij vroeger [1] als onze overtuiging uitgesproken; maar dat Óđinn in de nieuwe wereld ook hooger en reiner is dan in de oude, dat meenen wij te lezen in de verhevene, geheimzinnige wijze, waarop de Völuspá hier van hem spreekt. Niet alleen de wereld en de menschen, neen, ook de Goden zijn volmaakt geworden. De gouden toekomst der oude Noormannen is niet alleen eene toekomst van zinnelijke, maar ook van zedelijke verlossing, reiniging, ontwikkeling. Zij hebben het gevoeld, hunne wereld, zij zelve, hunne Goden waren nog niet wat zij moesten en konden worden, maar moesten en zouden ook werkelijk eenmaal zijn, wat zij nu nog niet waren.

Uit al wat wij van Ragnarökr en de nieuwe wereld vernamen, mogen wij besluiten, dat de ondergang van het leven der natuur in den langen donkeren noordschen winter en haar herleven in de lente het raam geleverd hebben tot de geheele voorstelling. Oorspronkelijk zijn de mythen, die op de godenwereld betrekking hebben, voorstellingen van verschijnselen, die in het leven der natuur telken jare wederkeeren. Maar even gelijk de dichter in Genesis aan het aanbreken van den dag en het zigtbaar worden en opdagen der schepping uit de duisternis en de nevelen van den nacht de trekken ontleend heeft, waarmede hij de schepping der wereld teekent, zoo heeft de noordsche dichter den loop der natuur gedurende het jaar beschouwd, en uit den ondergang der wereld telken jare bij den winter, na allerlei voorteekenen van den herfst, aanleiding genomen, om

[1] Blz. 281 volg.

een groot wereldjaar te schetsen voor het geheele leven van de wereld en hare Goden, één groot jaar, waarin de bloeijende wereld met hare Goden langzamerhand aan den naderenden ondergang wordt herinnerd, dien allengs te gemoet leeft, om eindelijk in eenen grooten winter ten gronde te gaan, maar dan ook in eene nieuwe lente verjongd en frisch weer op te staan, reiner en krachtiger dan te voren. Maar juist omdat alle ontwikkelingen des levens worden zamengevat in het beeld van één enkel levensjaar, juist daarom is de nieuwe lente eene eeuwige. Zoo trilt door alle hooge poëzie, zelfs bij diepe onkunde ten opzigte van de eeuwige wetten des levens, de toon van de in den mensch sluimerende bewustheid, dat heel de schepping is ééne eenheid, dat alle afwisselende tooneelen des levens onderdeelen zijn van één groot bedrijf, en dat allen, die met redelijke bewustheid leven, eene eeuwigheid tot leeftijd hebben, waarin zelfs de dood niet meer beteekent dan nachtslaap of winterslaap.

DEEL II.

GODSDIENST DER NOORMANNEN.

---

§ 50. INHOUD VAN HET TWEEDE DEEL.

Nu de wereldbeschouwing en de godenleer der Noormannen ten einde toe behandeld zijn, rest ons nog een tweede deel. Wij moeten ook de godsdienst der Noormannen leeren kennen, en nagaan, hoe en door welke dingen zij hunne Goden vereerden en onder hun bestuur in de wereld meenden te moeten leven. Bij dit gedeelte van onze taak wenschen wij een onderscheid te maken tusschen eeredienst en godsdienst. Onder eeredienst verstaan wij al dat gene, wat er verrigt wordt om openlijk eerbied en hulde aan de Goden te toonen, ten einde hen voor het oog van anderen te eeren, alles wat in het onderling verkeer der menschen tot het gebied der beleefdheid zou behooren. Maar godsdienst noemen wij alles wat strekken moet om den Goden niet alleen beleefdheid en hulde te bewijzen, maar hun werkelijk dienst te doen, alles wat door den mensch verrigt wordt, om zijn leven en al zijne levensopenbaringen zoo veel mogelijk met den wil der Goden in overeenstemming te brengen.

Zoowel aan de eeredienst als aan de godsdienst wijden wij een hoofdstuk.

Wanneer wij over de eeredienst spreken, zullen wij onderzoeken, hoe de oude Noormannen hunne Goden hebben voorgesteld en afge-

heeft, hoe hunne tempels waren ingerigt, wie hunne priesters waren en in hoeverre zij hunne kerkelijke organisatie hadden. Voorts zullen wij letten op hunne offers, offermaaltijden en feesten, hunne gebeden, geloften en eeden, orakels en godspraken. Eene proeve van eenen oud-noordschen almanak zal dit hoofdstuk besluiten.

Wanneer de zedeleer ter sprake komt, gaan wij na, hoe bij de oude Noormannen het denkbeeld van loon en straf voor goed en kwaad bestond en op hun leven invloed uitoefende. Wij vragen voorts wat zij om den wille der Goden plagten te doen of te laten, en in hoeverre men den invloed van hunne wereldbeschouwing en godsleer bespeurt in hun huisselijk en maatschappelijk leven, in hunne regtspleging en hunne oorlogen.

Wat wij in deze beide hoofdstukken te vermelden hebben zal slechts weinig zijn, en onze beschrijving van de godsdienst der oude Noormannen zal hoogst onvolledig blijven, daar onze bronnen wel hier en daar eene bijzonderheid ter loops mededeelen, maar geen enkel oud geschrift zich eene beschrijving van godsdienst of eeredienst opzettelijk ten doel stelt.

Wanneer wij al wat wij vonden, bijeen hebben, besluiten wij met een woord over de wijze, waarop de oude heidensche godsdienst bij de Noormannen door de christelijke verdrongen is.

HOOFDSTUK VII.

EEREDIENST DER NOORMANNEN.

§ 51. GODENBEELDEN.

Ligt het in den aard van alle heidenen, dat zij de Goden, die zij vereeren, willen zien, en hen daarom afbeelden: de oude Noormannen maken op dien regel geene uitzondering. Ook zij hadden hunne godenbeelden, die in de Sagen dikwijls vermeld, soms met enkele woorden beschreven worden, maar die wij ook alleen daaruit kennen, omdat zij bij de invoering van het Christendom opzettelijk vernield zijn en zoo volkomen verloren, dat er geen enkel meer gevonden wordt. Bij Vulpius [1] en Vollmer [2] vinden wij eenige afbeeldingen. Vulpius heeft op de titelplaat Thórr, Ódinn en Freyja op eenen troon met drie boven elkander verhevene zetels. Boven zit Thórr, in het midden Ódinn, beneden Freyja; zij dragen allen kroonen van verschillend maaksel, lang haar, een lang effen gewaad met naauw

[1] Zie onze blz. 488, noot.

[2] Vollständiges Wörterbuch der Mythologie aller Völker von Dr. W. Vollmer 2e. Auflage. Stüttgart 1851.

sluitenden halsboord en naauwe mouwen; Freyja's kleed hangt in plooijen over de knieën. Zij wijzen allen met de opgeheven linkerhand, wat echter een gevolg kan zijn van het overdrukken der plaat, waarop de regterhand was opgeheven. Op plaat I komt nog eens Wodan voor met kroon, harnas, baard, schild en zwaard, en Freyja met eene muts op, een harnas aan, den degen in de eene, den boog in de andere hand. Op plaat III vinden wij de teekening van Sif, vroeger reeds vermeld. Vollmer geeft op plaat XX eene teekening van Baldr en Höđr, blijkbaar ruw uit hout gesneden, in staande houding, Baldr met een grof kleed als hemd, eenen gordel om en kaal van hoofd, Hödr blind en baardig, en met een over de borst naauwsluitend kleed. Op plaat LV komt Hel voor, staande, en met eenen mensch in de hand, dien zij bij het been vasthoudt en gereed is in den mond te steken. Zij is naakt en slechts met een schort gedekt, het ligchaam voor de eene helft blank, voor de andere helft zwart. Op plaat LXIII vinden wij eindelijk nog Hermođr, op den achtpootigen Sleipnir gezeten, waarop hij gehelmd en geharnast door de wolken rijdt.

Van deze verschillende afbeeldingen kunnen wij den oorsprong niet nagaan. Wij weten slechts, dat die van Sif van eene oude Sachsische kronijk herkomstig is; niemand waarborgt ons dus, dat de anderen meer zijn dan fantaisiën van den teekenaar, waarbij hij meer of min de beschrijvingen van Edda's en Saga's volgde.

Veel weten wij inderdaad van de godenbeelden niet. Dat zij in grooten getale moeten hebben bestaan, blijkt uit de vermelding van den grootsten tempel in Gotland, waar honderd beelden gevonden werden [1]. In den regel waren zij uit hout, soms uit steen vervaardigd. Immers in de Orvar Odds Saga wordt van Odd verhaald, dat hij niet offeren wilde, en op zijne eigene kracht en sterkte vertrouwde, want dat het hem afschuwelijk voorkwam hout of steen te aanbidden [2].

---

[1] Jomsvikinga S. 12. F. S. XI. [2] Orvar Odds S. 2.

Van een houten godenbeeld levert ons Ragnar Lodbrogs Saga een voorbeeld [1]. Ogmund de Deen lag eens bij het deensche eiland Samsö. Zijne koks gingen aan wal, en de overige manschap in het bosch. Daar vonden zij eenen ouden boomman, veertig ellen hoog en met mos begroeid. Zij begrepen toch zeer goed, wie hij was, en spraken er onderling over, wie wel voor dien grooten God mogt hebben geofferd. Toen zeide de boomman:

Toen, vóór tijden, Heklings telgen
Ten kampstrijd kwamen op ranke kielen,
De pekelplassen ijvrig ploegden,
Heette ik hier in 't dorp de heerscher.

Zeewaarts, zuidwaarts zette hier mij
't Kloeke, krachtige kroost van Lodbrok,
Slagtte me offers op Samsö's zuidkust
Bij 's oorlogs aanvang voor de overwinning.

'k Mogt er te midden van mos en doornen
Staan, zoo lang mij 't strand wou dragen.
'k Wordt nu week van wolkentranen,
Nu hult mij huid noch huif de leden.

Deze groote God van hout doet ons onwillekeurig denken aan de 21ste plaat in de prachtige uitgave van Dante's Hel, door Dr. J. C. Hacke van Mijnden. Daar zijn het evenwel tot boomen vergroeide menschen, terwijl wij ons op Samsö eenen eenigermate tot eens menschen gedaante besnoeiden boom zullen hebben voor te stellen.

Eveneens moet het een beeld van hout geweest zijn, waarvan Adam van Bremen spreekt. [2] Ulfrid, een Engelschman, zegt hij, ging naar Zweden, en begon eenen afgod, Torstans, te vervloeken en

[1] Hoofdst. 21. F. S. N. I. p. 275. [2] Hist. Eccles. II 44.

met een zwaard aan stukken te hakken. Voor die daad werd hij martelaar. Den naam Torstans hebben wij nergens anders ontmoet; wij vermoeden evenwel, dat het Thórr zal zijn, en meenen dat een houten beeld het best met een zwaard kan worden aan stukken gehakt.

De Frithjofssaga verhaalt ons [1], dat in Baldrshage de vrouwen der koningen bij het vuur zaten en de beelden der Goden warmden en met vet insmeerden, waarna zij ze met eenen doek afdroogden. De vrouw van koning Helge warmde Baldr, en deze viel in het vuur, toen Frithjof haar Íngibjörgs ring van de hand trok. De God uit de handen van Halfdans vrouw viel ook in het vuur. Beide Goden verbrandden, en de tempel sloeg in brand. Konden die godenbeelden verbranden, en de vlammen daarvan op het tempelhuis overslaan, dan moeten zij uit hout vervaardigd geweest zijn.

Aan een beeld van steen daarentegen denken wij bij het verhaal in de Saga van Olof den heilige [2]. Koning Olof bevond zich in Gudbrandsdal in Noorwegen, en wilde daar de boeren tot het Christendom bekeeren. Dezen hadden hierin geenen lust en meenden, dat indien zij Thórr uit den tempel droegen en zoo plaatsten, dat hij Olof en diens mannen zag, hij hen wel zou vernietigen. Dat beeld nu van Thórr was groot van afmetingen, had de gedaante van eenen mensch met eenen hamer in de hand en was van binnen hol. Daarbij behoorde een hellend voetstuk, waarop het stond, wanneer het buiten was. Het had geen gebrek aan gouden en zilveren versierselen, en ontving dagelijks vier brooden en daarenboven vleesch. Bij regenachtig weer kwam het niet buiten.

Toen nu de beide partijen des morgens ter vergadering zouden komen, was de koning met zijne mannen het eerst ter plaatse; daar het echter schoon weder was, kwamen weldra ook de boeren met hun beeld aandragen, dat zij midden op de vergaderplaats neërzet-

[1] Hoofdst. 9. [2] Hoofdst. 108. Zie Heimskringla en F. S. IV.

ten, met het aangezigt naar den koning gekeerd. De boeren bogen zich allen voor het beeld, en een hunner, die als redenaar optrad, verzekerde, dat hij den schrik reeds las op het aangezigt van den koning en den bischop. De koning antwoordde hem juist toen de zon prachtig opging, en wees daarop, zeggende: Ziet nu naar 't Oosten; daar verrijst onze God in vollen luister! Allen zagen naar 't Oosten, en op dat oogenblik sloeg een van 's konings mannen met eene zware knods naar het beeld van Thórr, zoodat het in stukken sprong. Er kwamen slangen en adders uit en groote ratten.

De beelden der Goden dan waren, zoo als wij zagen, uit hout of steen vervaardigd, weshalve men ze ook S k u r đ g u đ, gebeeldhouwde Goden, van a t s k e r a, snijden, plagt te noemen. Zij schijnen dan de afmetingen van volwassene menschen gehad te hebben, maar soms ook veel grooter geweest te zijn. Den tijd en de ontwikkeling des volks in aanmerking genomen, stellen wij ze ons voor als van zeer weinig kunstwaarde. Men kleedde die beelden aan, versierde ze met de sieradiën, wapenen en zinnebeelden, die men den Goden toeschreef, en spaarde daarbij geen goud en zilver.

Sommige groote beelden stonden, zooals op Samsö, onder den blooten hemel; doorgaans evenwel was hunne plaats in den tempel, waaruit zij slechts nu en dan, bij gunstige weersgesteldheid, naar buiten gebragt werden. In de tempels stonden ze op voetstukken of altaren, of wel zij zaten op troonen of stoelen. In de sage van Olof Tryggveson, hoofdst. 167 [1] wordt van Thórr gezegd, dat hij zat, en Njalss. 160 wordt zelfs zijne kar vermeld, die in den tempel stond, natuurlijk met den God er in. Maar wij lezen ook, dat koning Olofs mannen alle godenbeelden van de altaren afsloegen. Glum droomde, dat hij Freyr op eenen stoel zag zitten [2] en dat Thorgerđr Hörgabruđr in zittende houding afgebeeld was, hebben wij reeds vernomen [3].

[1] Zie Heimskr. en F. S. II. [2] VigaGlums S. 26. [3] Zie blz. 139.

Men had echter ook kleinere godenbeelden. In de tempels stonden hooge eerezetels met stutten of stijlen, die öndvegi heetten, omdat zij naar de zon gekeerd waren. Op die stijlen nu was bij wijze van sieraad soms een godenbeeld gesneden [1]. Ook vervaardigden sommigen zich kleine beeldjes van den eenen of anderen God, die zij in den zak konden dragen. Zoo deed bijv. zekere Ingemund, die een klein zilveren beeld van Freyr had, dat hij verloor, maar dat teruggevonden werd, toen hij, op IJsland aangekomen, daar aan het graven ging met het doel om zijne öndvegistijlen in den grond te zetten [2].

Vragen wij nu, hoe de oude Noormannen zich die godenbeelden hebben voorgesteld, of zij gemeend hebben, dat die beelden de Goden zelve waren, dat zij leefden, zich bewegen konden, wandelden, werkten, spraken, zagen en hoorden — dan weten wij niet, wat te antwoorden. Een bevestigend antwoord is niet wèl te geven. Wat mensch toch zal werkelijk een maaksel van zijne eigene handen aanzien als zijnen God? Wie in vollen ernst gaan meenen, dat een stuk steen of hout kan hooren, zien of verstaan? En toch ontmoeten wij in de Saga's menig verhaal, waarin over de beelden der Goden als over levende en handelende wezens gesproken wordt. Vooral is dit het geval in de Saga van Olaf Tryggveson. De pleegvader van zekeren Rauđ, zoo lezen wij [3], was een ijverig offeraar. Na diens dood kreeg Rauđ het bestuur over zijne goederen, en werd eveneens een groot offeraar. Men verhaalt, dat hij Thórrs beeld in den tempel met tal van offers diende, zoodat de duivel uit het beeld met hem sprak en des daags met hem scheen uit te gaan. Rauđ nam het beeld ook vaak mede op zee.

Een weinig verder [4] vinden wij een ander verhaal, waarin dezelfde

---

[1] Zie Eyrbyggja S. 4. Hist. fort. om. Isl. f. III. [2] Landnamab. III 2. zie J. S. I. [3] Hoofdst. 145. [4] Hoofdst. 150.

Rauđ voorkomt. Hij had eenen tempel op een eiland tegenover Nummedal, aan Thórr gewijd. Koning Olof kwam daar in de nabijheid. Op dienzelfden morgen ging Rauđ naar zijnen tempel, zoo als hij gewoon was. Thórr was in hooge mate zwaarmoedig en gaf Rauđ geen antwoord, hoe hij zich ook weerde om een woord uit hem te krijgen. Eindelijk vroeg Rauđ, waarom Thórr zoo hardnekkig bleef zwijgen, en Thórr wees hem op de aankomst van den koning en diens mannen. Op de aansporing van Rauđ om in zijnen baard te blazen en den koning zoodoende eenen storm te gemoet te zenden, antwoordde Thórr, dat zulks weinig baten zou, maar zij gingen toch beiden zamen naar buiten, en Thórr blies in zijnen baard. Het baatte inderdaad niet; want met goeden wil en Gods krachtige hulp zegepraalde de koning over den duivel. Nu ging Rauđ weer naar den tempel en vond Thórr uiterst bar en onvriendelijk, omdat de koning op het eiland was aangekomen en er niets tegen hem te doen was. Olof ontbood kort daarna Rauđ, en toen deze weigerde te komen, begaf hij zich naar diens gaarde. Zij spraken langen tijd zamen over de magt hunner Goden, en eindelijk stelde Rauđ den koning eene proeve voor. Hij zou een groot vuur aanleggen, en dan zouden Thórr en de koning elk aan eenen kant daarvan tegenover elkander gaan staan, elkander bij de handen vatten en tegen elkander trekken. Wie den ander over het vuur henentrok, zou als overwinnaar beschouwd worden. Dat geschiedde. Thórr ging wel zeer tegen zijnen zin, maar trok toch met alle kracht. Hij verloor het evenwel, moest meegeven, strompelde met de voeten over 't hout en viel in het vuur, waar hij in een oogenblik tot asch verbrandde, zonder dat de koning eenig nadeel ondervond.

Nog een soortgelijk verhaal levert ons dezelfde Saga op, maar ditmaal een, dat van Freyr spreekt [1]. In Zweden was Freyr de meest vereerde God, en er werden voor hem groote offergilden gehouden.

---

[1] F. S. II. p. 67. O. Tryggv. S. 173.

Zijn beeld was zoo betooverd, dat de duivel door het afgodsbeeld met het volk sprak, en men het eene jonge, schoone vrouw ter dienst had gegeven. Het volk geloofde, dat Freyr leefde, en eene vrouw hebben moest. Zij moest met hem voornamelijk zorgen voor de offerplaatsen en alles wat daartoe behoorde. Nu kwam op zekeren tijd een vlugteling, die voor 's konings bedreigingen de wijk genomen had, bij de priesteres, en verzocht door haar te worden opgenomen. Zij stond hem dit toe, eerst voor eenen korten tijd, toen voor langer, eindelijk voor goed, en daar Freyr met zijne vrouw in eenen wagen van de eene offerplaats naar de andere reisde, ging hij met de overige bedienden te voet vooruit. Op zekeren tijd werden zij door eene digte sneeuwjagt overvallen. Toen liepen alle bedienden weg en Gunnar, zoo heette de vlugteling, bleef alleen. Hij leidde het paard, maar toen hem dat begon te vervelen, zette hij zich bij Freyr en zijne vrouw in den wagen. De vrouw vermaande hem weer uit te stappen en het paard bij den toom te nemen, daar Freyr hem anders aanvallen zou. Gunnar gehoorzaamde; maar na eenigen tijd door en door vermoeid, zeide hij, dat hij het er nu op wagen zou, en zich weeren als Freyr hem aanviel. Daarop vloog Freyr uit den wagen, zij begonnen te kloppen, en Gunnar werd vermoeid. Hij was vroeger Christen geworden, maar had zijn geloof weer verzaakt. In den nood beloofde hij nu in gedachten het ware geloof weer aan te nemen, indien hij dezen duivel overwon, en dadelijk begon Freyr te struikelen en viel weldra. De duivel, die in 't beeld gestoken had, liep er uit, en er bleef slechts een stuk hout over, dat Gunnar in stukken sloeg. Hij gaf der priesteres de keus, of hij haar verlaten zou, of als Freyr verder met haar reizen, en daar zij het laatste koos, trok hij de kleederen van den afgod aan, werd eenen tijdlang voor Freyr uitgegeven en als zoodanig vereerd. Hij weigerde alle offers behalve goud, zilver en kostbare kleederen, en maakte zich na eenigen tijd met zijne vrouw en rijken buit uit de voeten.

Dat deze verschillende verhalen uit eenen christelijken tijd afkom-

stig zijn, is duidelijk te zien. Van daar, dat er telkens melding gemaakt wordt van den duivel; de Goden van vroeger waren voor de christenen booze geesten geworden. Maar wat nu aan den duivel toegeschreven wordt, dat moet toch eens voor godenbeelden mogelijk geacht zijn, zoodat christenen en heidenen het niet zoozeer oneens waren over de feiten als wel over de verklaring daarvan. De heiden moet eens geloofd hebben, dat het beeld van den God kon spreken, loopen, handelen enz. Van 't geen de Olaf Tryggvesons Saga verhaalt, moet zeker wel een goed deel gebragt worden tot het gebied der christelijke legende, voor welke iedere handeling van een beeld als tooverij van den duivel denkbaar was; maar dan blijft er toch genoeg over om te mogen zeggen, dat de oude Noormannen, zoo min als andere heidenen op een laag standpunt van ontwikkeling, den God van zijn beeld onderscheidden, en daarom van den zigtbaren en tastbaren God geloooven en verhalen konden, wat zij van den eigenlijken, levenden mogelijk en natuurlijk zouden vinden. Wat van het beeld verhaald wordt, dat gold oorspronkelijk de Godheid, in dat beeld voorgesteld. Het is de oude geschiedenis van het bijgeloof, dat, hoe oud ook, toch bestendig jong en nieuw blijft, zelfs tot in den tegenwoordigen tijd.

§ 52. TEMPELS.

Doorgaans was de plaats der godenbeelden in de tempels, zeiden wij. Inderdaad, de oude Noormannen hadden tempels, waarin zij hunne Goden vereerden. Reeds in Oegisdrekka [1] spreekt Skađi van haren tempel en akker, Ve en Vángr, waaruit wij tevens zien, dat er met den tempel een stuk gronds, wij zouden zeggen: een kerkhof, verbonden was. Zulke tempels droegen den naam van hof, höll of salr. Zij lagen dikwijls, zoo niet doorgaans, in het woud; althans dat wordt van eenen tempel in de Färeyingasaga [2] uitdrukkelijk ver-

[1] Coupl. 51. [2] Hoofdst. 23.

meld, en schijnt ook uit de eerste Helgakviđa te blijken, waar de vogel in een heilig woud van Atli tempel en offers vraagt. Grimm is van meening, dat iedere tempel tevens woud is geweest. [1]

Van den omvang en den stijl der oud-noordsche tempels moeten wij ons geenen te hoogen dunk vormen. Wij weten er weinig van; want bij de invoering van het christendom zijn alle heidensche tempels óf met den bodem gelijk gemaakt, óf in christelijke kerken getrokken, zoodat er geen enkele van is overgebleven. Uitvoerige beschrijvingen vonden wij evenmin, en zijn dus genoodzaakt ons met enkele trekken tevreden te stellen, en naar het overige te gissen. Op IJsland groeit geen stamhout; kwam daar dus geen drijfhout aanspoelen, dan had men er in 't geheel geen timmerhout, behalve wat de volkplanters uit hun vaderland medebragten, en dat was volgens de berigten, die tot ons kwamen, weinig meer dan de öndvegistijlen. Daarenboven gedoogt de bodem op IJsland geen ander reizen dan op de kleine, sterke paarden. Rijtuigen zijn er onbruikbaar. Op paarden moet alles vervoerd worden, en ook dientengevolge kan er in het binnenland geen lang hout komen. Op IJsland moeten dus de tempels laag geweest zijn en zoo gebouwd, dat hout slechts een betrekkelijk klein gedeelte van de bouwstof uitmaakte. Wie in het reisverhaal van Carl Vogt [2] de afbeelding ziet van de kerk te Laugardälr, waar de reizigers nachtkwartier hielden, ontvangt den indruk van een ruim woonvertrek, behoorlijk maar hoogst eenvoudig afgetimmerd. Vóór tien eeuwen zagen de tempels er zeker nog zoo ruim en net niet uit. Wie in de reisverhalen van andere touristen op IJsland uit de laatste jaren de teekeningen ziet van aanzienlijke boerenhofsteden, ontdekt terstond, dat hij zich niets moet voorstellen van wat wij huizen noemen. Verdiepingen zijn er niet. Zeven of acht voeten zijn reeds voor een vertrek eene aanzienlijke hoogte. In kamers verdeelde huizen vindt men evenmin. Elk vertrek is een ge-

[1] Grimm, blz. 59. [2] Frankf. a. M. 1863.

bouw op zich zelve, zoodat eene volledige boerderij een uitgebreide plek beslaat, en uit een aantal kleine, lage gebouwtjes of zalen bestaat, wier muren voor een gedeelte uit turf, voor een ander gedeelte uit kort hout vervaardigd zijn. De vensters zijn klein. Zoo ongeveer moeten ook oudtijds de tempels op IJsland er hebben uitgezien. In Noorwegen, Zweden en Denemarken, waar overvloed van opgaand hout aanwezig was, bestond van dien kant geene belemmering voor het bouwen van groote en hooge tempels; maar bouwstof alleen is niet genoeg, ontwikkeling van industriële bekwaamheid wordt evenzeer vereischt, zal er een goed en schoon gebouw tot stand komen. En hoog op te geven van de industriële bekwaamheden der oude Noormannen van den heidenschen tijd, dat wagen wij niet.

Alle tempels stonden niet even hoog in rang. Er waren er, die slechts door een klein getal personen bezocht werden; maar men had ook hoofdtempels, voor eenen ruimeren kring en plegtige gelegenheden bestemd, en deze overtroffen in omvang en pracht de anderen. Eindelijk waren er in elk der noordsche rijken, ook op IJsland, enkele tempels, die als de beroemdste van allen beschouwd werden, den eersten rang in 't gansche land bekleedden, en daarom ook in omvang en kunstwaarde door geene andere werden geëvenaard.

Laat ons zien, wat er nog aangaande deze verschillende tempels te vinden is.

Ingjald bouwde bij zuidelijk Thverá een groot tempelhuis, zegt de Saga van Olaf Tryggveson, [1] en wat men voor eenen gewonen tempel groot noemde, mogen wij afleiden uit het vierde deel der verhalen aangaande de binnen- en buitenlandsche togten der IJslanders, waar met eenigen ophef verhaald wordt, dat Ingemundr in Vatnsdal eenen tempel bouwde van honderd voeten lang. [2] In de Eyrbyggja Saga [3]

[1] Hoofdst. 124. F. S. I. [2] Bladz. 82.

[3] Hoofdst. 4. Hist. Fort. om Isl. f. hj. og. ude III. Blz. 8.

vinden wij eenen tempel vermeld, op de hoeve Hofstaðr aan de Thorsá op IJsland door Thorolf gebouwd. Het was een groot huis met deuren aan de zijden naar het eene einde. Binnen stonden de öndvegistijlen, waarin de spijkers zaten, die de heilige spijkers genoemd worden. Verder naar binnen was de vrijplaats; 't verst naar binnen een uitbouw gelijk het koor in de kerken, en daar stond midden op den vloer eene verhevenheid gelijk een altaar, waarop een gesloten ring lag, die twee oncen woog. Op het altaar stond ook de nap voor het offerbloed, en daarin lag de sprengkwast. Rondom het altaar stonden de beelden der Goden.

De Färeyingasaga [1] spreekt nog van eenen tempel, die op eene opene plaats in het bosch stond, een huis met staketselwerk omringd, met snijwerk versierd, en met goud en zilver ingelegd. Er waren eene menigte glasvensters en een aantal godenbeelden. Eene schoon versierde vrouw, nam. het beeld eener Disa, zat binnen, dwars voor den ingang.

Van tempels van hoogeren rang vinden wij geene beschrijving. Er worden enkele uit Noorwegen genoemd. Zoo stond er te Gule in 't landschap Fjordene in Noorwegen een tempel, die door de ingezetenen van verschillende streken plagt bezocht te worden; [2] eenen anderen had men op Maeren in Throndheim, waar Thórr de hoofdgod was, en een met goud en zilver versierd standbeeld had, maar waar ook een aantal andere godenbeelden stonden. [3] Ook in Gothland in Zweden was een tempel de voornaamste, en bevatte honderd godenbeelden en grooten rijkdom. [4]

Iets meer geeft ons de Frithjofssaga. Zij verhaalt, dat er in Noorwegen op de kust, ten westen van Fjordene eene groote hoeve lag, met name Baldrshage. Daar was eene vrijplaats en een groote tem-

---

[1] Hoofdst. 23. [2] Egilss., hoofdst. 49. Hist. fort. I. p. 71. 157.

[3] Ol. Tryggves. S., hoofdst. 167. Zie Heimskr. en F. S. II.

[4] Jomsvik. S., hoofdst. 12. F. S. XI.

pel, de plaats was met eene omheining afgepaald, en er waren vele Goden, hoewel Baldr er het meest vereerd werd. Op de hoeve waren kostbaarheden, die dus ook wel in den tempel niet zullen hebben ontbroken. Ingebjorg, de koninklijke princes, was er door hare broeders heengebragt, ten einde er buiten het bereik van Frithjof te zijn. In haar vertrek vond men atlas en kostbare tapijten en er werd van den besten wijn geschonken. Dat de tempel uit een aantal enkele zalen bestond, schijnt daaruit te blijken, dat de disarzaal, 't gebouw, waar de Disen vereerd werden, 't hoogste van alle gebouwen genoemd wordt, zoodat men dat op den grootsten afstand zien kon. Zeer hoog kan het evenwel niet geweest zijn. De koninginnen hebben de beelden der Goden in handen om ze te warmen; die vallen in het vuur, dat midden op den vloer ontstoken is, en de vlam daarvan slaat in het dak, zoo dat de geheele tempel verbrandt. Dat wijst op eene hoogte van slechts weinige voeten. [1]

Was de tempel in Baldrshage reeds een aanzienlijke, omdat koningen en vorstinnen er offerden, een enkele maal vinden wij gewag gemaakt van een heiligdom, dat alleen dan geopend werd, wanneer de Jarl of graaf zich ter plaatse bevond. Die tempel was een der twee aanzienlijksten in Noorwegen en stond in Gudbrandsdal.

Een andere nog aanzienlijker stond te Hlade, [2] en in dezen bevonden zich vele sieradiën en kostbaarheden, vooral aan de godenbeelden. Olaf Tryggveson liet uit dezen tempel alle schatten wegnemen. Hij vond onder anderen aan de deur eenen zwaren gouden ring, dien Hakon Jarl er had laten maken, maar die later bleek slechts een zwaar vergulde koperen te zijn. Den tempel zelve liet de koning verbranden. [3]

In Zweden waren, even als in Noorwegen, twee tempels beroemd en aanzienlijk boven alle anderen. De een stond te Sigtun, niet ver

[1] Frithj. s. hoofdst. 1, 5, 9. [2] Njalss., hoofdstuk 88. Zie Hist. Fort. II. p. 157.
[3] Ol. Tryggves. s., hoofdst. 65. Zie Heimskr.

van het tegenwoordige Sigtuna in Upland.' Volgens de Ýnglingasaga had Óđinn zelve dien tempel gebouwd, was hij groot en offerde men er naar de wijze der Asen. [1] Te zelfder plaatse wordt ook Uppsal vermeld, maar als de woonplaats van Freyr. Daar offerde men derhalve niet naar de wijze der Asen, maar naar die der Vanen. In het twaalfde hoofdstuk verhaalt de Saga, dat Freyr den Uppsaltempel bouwde, hem inkomsten gaf en bezittingen van land en roerende have, en zoo de stichter werd van de Uppsala-domeinen. De Saga van Ragnar Lođbrok [2] noemt Uppsal eene offerplaats, die ten tijde van koning Eystein haars gelijke in het Noorden niet had, en voegt er een verhaal bij van eene koe, die er vereerd zou zijn, en door haar gebrul in den strijd de vijanden plagt op de vlugt te drijven. Adam v. Bremen verzekert, dat de Uppsaltempel de beroemdste was, dien de Zweden hadden, en gelegen nabij Birca, eene stad der Gothen, in 't midden van Zweden. [3] Volgens zijne beschrijving evenwel heeft Freyr met den Uppsaltempel niets uit te staan. Immers, Adam verhaalt, dat in dezen geheel uit goud vervaardigden tempel het volk de beelden van drie Goden vereerde, zoodat de magtigste van hen, Thórr, alleen eenen zetel had in het midden, terwijl ter wederzijde van hem Wodan en Fricco zaten. Men verklaarde dit zoo, dat Thórr in de lucht heerschappij voert, en bliksem en donder, winden en regenvlagen, helder weder en vruchtbaarheid bestuurt, Óđinn den oorlog onder zijn bewind heeft en over der menschen dapperheid tegen den vijand beschikt, maar Fricco den stervelingen vreugde en genot schenkt. Volgens deze opgave is Thórr te Uppsala de hoofdpersoon onder de Goden en wordt Freyr in het geheel niet genoemd. Intusschen bleek het ons reeds, dat Frigg en Freyja oorspronkelijk de zelfde Godin zijn, en dat Fricco naast Frigg staat, zooals Freyr naast Freyja. Deze opmerking brengt het berigt van Adam van Bremen

[1] Hoofdst. 5. Zie Heimskr. [2] Hoofdst. 8.

[3] Hist. Eccles. I, c. 50, edit. Andr. Sever. Velleius. Hafn. 1579.

met dat der Ýnglingasaga in overeenstemming. Oudtijds, vóór de ineensmelting van Noormannen en Sueven, schijnt de Uppsaltempel een Freyrs- of zonnetempel geweest te zijn, maar later, toen de Asendienst de overhand kreeg, werd Thórr er de hoofdgod en moest Freyr of Fricco naar den achtergrond wijken.

In Denemarken stond de voornaamste tempel te Leire, Hleđra of Leđra, en was volgens Adam van Bremen geheel van goud, dat zal wel moeten beteekenen, overal verguld of met goud versierd. [1]

Wij mogen vooronderstellen, dat het huisraad en gereedschap, 't welk in de tempels van minderen rang gevonden moest worden, in die van aanzienlijker beteekenis wel niet zal hebben ontbroken. Men had dus zeker in elken tempel een godenbeeld of godenbeelden, een altaar met eenen ring er op, bloedbekkens en sprengkwasten, en eene vuurplaats midden op den vloer, zeker ook wel eenen hoogen zetel, 't zij dan voor de Goden bestemd, 't zij voor den priester of degenen, die de kosten van de tempeldienst droegen en de offers aanrigtten.

De tempels en het daarbij behoorende gebied waren heilig; daarom heet een tempel Vé, heiligdom. Daar waren vete en strijd verboden, men mogt er mensch noch dier eenig leed doen, en daarom werd het onbetamelijk geacht met wapenen in den tempel te gaan. Wie dat waagde en er geen boete voor gaf, stelde zich aan den toorn der Goden bloot. Ook werd het als heiligschennis aangemerkt, wanneer mannen en vrouwen zamenkomsten hielden binnen het tempelgebied, en daarom werden vrouwen, die men aan de nasporingen van den eenen of anderen man wenschte te onttrekken, tijdelijk in den tempel gehuisvest. Ook wie onder den ban lag, mogt geenen tempel betreden, zelfs waren er heilige plaatsen, waarheen de zoodanige niet mogt zien. [2]

---

[1] Grimm, blz. 102. Adam van Bremens de Situ Daniae heb ik niet kunnen magtig worden.

[2] Frithjofs S. hoofdst. 1, 5; Viga Glums S. 19; Egils S. 49. Hist. Fort. I, blz. 153; Vatnsdaelas. 17. Hist. Fort. IV, blz. 36.

§ 53. KERKELIJKE ORGANISATIE.

De onderscheiding van de tempels in verschillende klassen brengt ons onwillekeurig tot de vraag, of de voorrang van het eene heiligdom boven het andere aan het toeval moet worden toegeschreven, dan of daaraan bepaalde verordeningen ten grondslag lagen. Op deze vraag geven onze bronnen ons ten antwoord, dat de oude Noormannen eene bepaalde kerkelijke organisatie hebben gekend. Om met IJsland te beginnen, deelen wij mede wat ons daarvan het Landnamabók berigt. [1] Het land was verdeeld in vier Fjordingen of Kwartieren, zooals onze kaart aanwijst. In elk kwartier hield men drie thingen of regtsvergaderingen, weshalve elk kwartier drie dingspellen had. In ieder dingspel stonden drie hoofdtempels. Eene algemeene regtsvergadering voor het geheele eiland werd te Thingvalle in het Zuiderkwartier in Arnaes-syssel, gehouden. Daar nu de voorzitter van het thing, Godi genaamd, tevens priester was, en de wetgeving en regtspleging naauw met de eeredienst verbonden waren, bragt deze burgerlijke organisatie tevens eene kerkelijke mede. De tempel ter plaatse van de algemeene vergadering of het althing werd uit den aard der zaak de voornaamste, de allsherjarhóf, weshalve de priester, die hem bediende, ook de opperpriester van IJsland heeten kon. [2] Den tweeden rang bekleedden de tempels in de hoofdplaatsen der dingspellen en dezulken waren op IJsland twaalf in getal; in den derden rang kwamen de twee andere tempels van ieder dingspel, zamen vierentwintig, terwijl de overigen, die geene hoofdtempels waren, de vierde plaats bekleedden. Hoe groot het getal van deze laatsten geweest kan zijn, is moeijelijk te bepalen. Wij hebben op onze kaart alle plaatsen aangewezen, waar thans eene hoofdkerk staat, en zijn daarbij de groote kaart gevolgd, die het IJslandsch Letterkundig Genootschap in 1844 onder het bestuur van Olaf Nikolas Ólsen in vier groote

---

[1] IV. 7. [2] Landnb. I. 9.; O. Tryggv. s., hoofdst. 117. F. S. I.

bladen heeft laten graveren. Daar zijn er honderdvierenzestig aangewezen. Dat er oudtijds zoovele tempels, niet meer en niet minder, hebben gestaan, durven wij zeker niet beweren. Dat het verschil niet zeer groot zal zijn tusschen het getal der tempels van ouds en der hoofdkerken van thans, daarvoor pleit echter eenige waarschijnlijkheid. Bijna van elken volkplanter van eenige beteekenis lezen wij, dat hij zich eenen hóf op zijne gaarde bouwde. De toestand der bevolking van IJsland is in den loop der eeuwen betrekkelijk zeer weinig veranderd; de oude woonsteden werden door de gesteldheid van den bodem en het klimaat aangewezen, en zijn nog steeds dezelfden; en bij de invoering van het christendom heeft men de heidensche tempels door christelijke vervangen. Wij mogen daarom het getal der voormalige tempels gerust zoo ongeveer naar dat der tegenwoordige gemeenten schatten.

Dat de wijzigingen, door Njal ingevoerd, toen hij verscheidene nieuwe dingspellen oprigtte, ook op de kerkelijke organisatie invloed hadden, ligt in den aard der zaak. [1]

De tempels moesten door de Gođar onderhouden worden, maar daarvoor ontvingen dezen van alle dingspellieden eene bepaalde jaarlijksche schatting. [2] Het spreekt wel van zelve, dat deze bepaling alleen op de hoofdtempels van toepassing was. Wie voor eigen gebruik eenen tempel gebouwd had, zal hem hebben moeten onderhouden uit eigene middelen of met zoodanige ondersteuning als hij verkrijgen kon van degenen, wien hij naast zich het gebruik van zijn heiligdom gunde.

Bestond er nu zulk eene organisatie op IJsland, welks eerste bewoners meest allen uit Noorwegen overkwamen, dan mogen wij vermoeden, dat deze haar uit hun voormalig vaderland hebben medegebragt. Wij vinden dan ook werkelijk in Noorwegen, hoewel met andere namen, eene soortgelijke verdeeling van het land. Stephanius berigt ons in zijne

---

[1] Njals S., hoofdst. 98. Zie Hist. fort. II., p. 185.

[2] Eyrbyggja S. 4. Hist. fort. III.

uitvoerige aanteekeningen op Saxo Grammaticus.¹ dat eene provincie of een district in Noorwegen oudtijds Fylki heette, en dat er dienovereenkomstig zulke Fylken waren, die hij met name opnoemt, volgens een zeer jaren vroeger te Koppenhagen verschenen werk. Zijne opgave komt echter niet [illegible] met wat in de Saga's gevonden wordt. In het geographisch register der Formmanna Sögur² wordt opgegeven, dat de naam Noorwegen soms in meer beperkte, soms in meer uitgebreide beteekenis gebezigd werd, en dat men een noordelijk, een midden en een zuidelijk deel onderscheidde. Oudtijds bestond elk dier deelen uit verschillende koningrijken; maar men Harald Haarfager het geheele rijk onder zijne heerschappij vereenigd had, stelde hij in plaats der vroegere koningen graven aan, terwijl de namen der koningrijken die der Fylken werden. Er worden zevenentwintig Fylken met name genoemd. Daaronder zijn evenwel de acht Fylken van Throndheim, die bij Saxo gemeenschappelijk dienden voor eene Fylki zelve, en nog vier anderen, die bij Saxo ontbreken. Daarentegen noemt Saxo eene Fylki tweemaal, splitst hij eene andere in tweeën, en vermeldt nog vijf, die in ons geographisch register niet voorkomen. Het verschil moet misschien verklaard worden uit den meerderen of minderen omvang, dien men aan Noorwegen toekende. Hoe het zij, wij vinden ook in dat land eene zekere kerkelijke verdeeling met tempels van verschillenden rang. Er moet een groot aantal tempels voor enkele huizen of bijzondere geslachten bestaan hebben, maar daar boven verhieven zich [illegible] Fylkestempels met eenen hofgod(?) als opziener en priester. Wij zijn in staat sommigen van die Fylkestempels nader aan te wijzen. Een voor [illegible] in Throndheim stond te Hlade, en had den voorrang voor alle anderen, omdat bij dien koning Harald Haarfager zelve was aangesteld en in [illegible] de anderen [illegible]. Daarop volgde de Fylketempel van Gudbrandsdal, te [illegible], en verder worden nog genoemd [illegible] voor Sygnifylki, [illegible] voor noordelijk

---

¹ Bl. [illegible]. ² Deel XII, [illegible] Volgg., bl. 253 volgg.

Möre, Thjotta voor Helgoland en Veö voor Raumdal. Oorspronkelijk hebben daar zeker de koningen het ambt van hofgođi bekleed, tot dat zij door Harald Haarfagr werden onderworpen. Dat hunne familiën, ook nadat de koningen door graven vervangen waren, het priesterschap behielden, is niet zeker, maar wel waarschijnlijk. De alleenheerschers toch eigenden zich bij hunne veroveringen wel de landerijen, het Odel, toe, maar lieten overigens de priesters wat zij waren.

Boven de fylketempels hebben in Noorwegen zeker nog vier anderen in aanzien verheven gestaan.

Er heerschten oudtijds in het land vierderlei wetboeken, de wet van Frostething, van Gulathing, van Heiđsiđia en van Borgething. Dat wijst op vier groote volksvergaderingen, elk voor een belangrijk deel des lands. En daar wij het uitdrukkelijk vermeld vinden, dat te Gule of Gaular een groote tempel stond, waarheen de bewoners der verschillende fylken zamenstroomden, mogen wij aannemen, dat er in de middenpunten van het gebied der andere wetboeken eveneens een zoodanige geweest moet zijn.

Zweden was oudtijds in vier kwartieren verdeeld, Opland, Vestmanneland, Södermanland en Söland. Opland had weer drie distrikten en was het belangrijkste deel des lands. Daarna was Tiunđeland de meest bevolkte landstreek, die uit Uppsala, de hoofdplaats des konings, en de daarbij behoorende landen bestond. Te Uppsala werd het althing voor geheel Zweden gehouden. Daarom was ook de tempel aldaar de aanzienlijkste van het geheele land en de priester van dien tempel Zwedens opperpriester. Aan dezen tempel, zegt de Ýnglingasaga,[1] betaalde geheel Zweden schatting, eenen penning voor elken neus; maar daarvoor moest Óđinn het land verdedigen en voor een goed jaar offeren.

Denemarken eindelijk bestond in ouden tijd uit de zes landschappen

[1] Hoofdst. 8, 38.

Skaane, Halland, Bleking, Sjaelland, Fyen en Jylland. De oudste koningszetel was Leira, Leđra of Hleđra, op Sjaelland, de oudste stad en tempel, wier oorsprong van Óđinn zelve werd afgeleid. Zij stonden op Óđinsö in Fyen. Voor Jylland was Viborg eene zeer oude offer en thingplaats, terwijl in Skaane Lund, als oude hoofdstad en hoofdthingplaats bekend was. In christelijke tijden werden er acht bisdommen gesticht, met een gezamentlijk aantal van tweeduizend driehonderd achtenveertig kerken. Daaronder herkende men aan omvang en bloei nog de beide oude vorstenzetels. [1]

Er zullen welligt in Denemarken zes Fylketempels geweest zijn, onder welke twee, die van Hleđra en van Lund, als althingshoven den voorrang bekleedden.

§ 54. PRIESTERS.

Waar godenbeelden en tempels zijn, daar vindt men ook priesters. De oude Noormannen hadden ze en noemden hen Gođar, hofsgođar. Met den naam van den God, aan wiens dienst de priester verbonden was, komt een en andermaal de naam van Freysgođi voor. [2] Ook lezen wij eenmaal [3] den naam Aurgođi, dien wij niet weten te verklaren. Volgens het Lex. Mythologicum werd Hönir Aurkónungr genoemd, en zou dus Aurgođi eenen priester van Hönir kunnen beteekenen, indien men aannemen mag, dat deze tot de Vanen als gijzelaar gezonden God nog eigene tempels en priesters had.

In Noorwegen en op IJsland had men oorspronkelijk geene vaste priesterklasse. Ieder hofding was priester bij den tempel op zijne gaarde, en dat ambt erfde dan natuurlijk met de gaarde zelve van vader op zoon over. Intusschen bragt de organisatie des burgerlijken levens onder de priesters een verband en eene rangschikking, zooals wij onder de tempels hebben leeren kennen. Onder het bestuur van

[1] Knytl. S., hoofdst. 32. F. S. XI. [2] Landnb. IV. 10 en elders. [3] Landnb. IV. 12.

eenen herse stond een aantal gaarden, en deze hadden eenen tempel voor gemeenschappelijk gebruik, waarbij de herse dan hofgođi was. Verschillende hersir stonden met elkander in verband en maakten te zamen eene fylki uit met eene groote volksvergadering, het fylkething. Die herse, wiens hof het naast bij de thingplaats gelegen was, werd daar fylkepriester, of wel het opperhoofd der fylki, een der hersir, hield de offergilden bij zijnen hof, en kreeg daardoor bij zijne burgerlijke waardigheid tevens de kerkelijke. Aanzienlijke hofdingen gebruikten somwijlen hunne rijkdommen tot het bouwen van eenen buitengewoon grooten of prachtigen tempel, die een aantal bezoekers lokte, en hielden daar geheel op eigen kosten rijke en uitgebreide offergilden, waardoor zij in invloed en aanzien niet weinig klommen, en allengs eene gevestigde magt verwierven. Iets van dien aard lezen wij van den Jarl van Hlađe, Sigurđ geheeten, [1] en dat zulke aanzienlijke priesters zich door het bezit van rijke tempels en landerijen en door het ontvangen van de gebruikelijke tempelschatting allengs tot koninklijke magt verheven hebben, blijkt uit den naam Uppsala-drot, dien de opperpriester van den tempel te Uppsal droeg. Volgens de Ýnglingasaga [2] had Freyr dien gebouwd, er zijnen hoofdzetel gevestigd en hem met al zijne schattingen, land en roerend goed begiftigd. In dat verhaal ligt de herinnering aan een magtigen hofding, die zijnen tempel zoo aanzienlijk en rijk wist te maken, dat hij den grond legde tot de vorstelijke domeinen van Uppsala, en zich zelve als bezitter en gebruiker daarvan koninklijke rijkdommen en heerschappij verschafte. Ook in Denemarken moet het zoo gegaan zijn. Althans de gođi van den tempel te Hleđra wordt Stólkongr genoemd.

Vinden wij in Noorwegen en op IJsland aanvankelijk de waardigheid van priester in beginsel onafhankelijk van die van burgerlijk opperhoofd, tengevolge van het verband tusschen de regtspleging en de eeredienst werd de betrekking van opperpriester allengs met die

[1] Hakon d. Gođ. S. 16. [2] Hoofds. 12.

van opperhoofd vereenigd. Zoo schijnt het bij de Asenvereerders gegaan te zijn. De Vanendienaars daarentegen hadden eenen oorspronkelijken priesterstand. Althans wanneer wij lezen, dat het beeld van Freyr in Zweden in eenen wagen van plaats tot plaats werd rondgevoerd, en dat daar, waar het aankwam, een offergilde werd gehouden, dan kunnen wij ons moeijelijk voorstellen, dat telkens ter plaatse, waar de God aankwam, de een of ander optrad om de werkzaamheden van den priester te vervullen. De priester moet met den God zijn rondgereisd, en dus niet aan ééne plaats, maar over het algemeen aan de dienst van den God verbonden geweest zijn. Zoo vinden wij het dan ook in het ons reeds bekende verhaal uit Olaf Tryggvesons Saga, van Freyr en zijne vrouw, rondtrekkende in eenen wagen. Dat verhaal moge, gelijk wij geenszins betwijfelen, van eenen christen afkomstig zijn en geschreven met het doel om eenen smaad op de Freyrsdienst te werpen: wij mogen er toch wel uit opmaken, dat met de Vanendienst een eigenlijke priesterstand verbonden was. En wat opmerkelijk is, wij vinden hier zoowel priesteressen als priesters. Freyr reist rond met zijne vrouw, d. w. z. met eene maagd als priesteres. Freyja zelve wordt eveneens blótgyđja, offerpriesteres, genoemd,[1] en het Landnamabók noemt eenen zekeren Thorđr Freysgođi, en diens zuster hofgyđja, wat ook wel op eenen hof van Freyr betrekking hebben zal. Wij herinneren ons niet den naam Gođi en Gyđja met dien van eenigen God behalve Freyr vereenigd te hebben gevonden, en besluiten daaruit, dat alleen bij de Vanenvereerders, bij wie Freyr de hoofdpersoon was, een bepaalde priesterstand gevonden werd, tot welken zoowel vrouwen als mannen behoorden, en van wie sommigen als hofgođi of gyđja aan eenen tempel, anderen eenvoudig aan eenen wagen en den daarin reizenden God, zonder bepaalde standplaats, verbonden waren. Overigens kennen wij de priesters der oude Noormannen uit de nog aanwezige bronnen slechts zeer gebrekkig.

---

[1] Ynglingas. 4.

Gaf het bezit van den fylketempel en diens aankleve tevens burgerlijke magt, geen wonder, dat de eer- en heerschzuchtigen er naar streefden. Zij zochten er zich meester van te maken, en aankoop, ruil, huwelijk en geweld waren daartoe de gewone middelen. Zoo werd menig fylkehoofd allengs koning over een uitgestrekt gebied, en vereenigde dan in zijnen persoon de burgerlijke en priesterlijke magt.

Toen evenwel de groote veroveraars opstonden, toen in Noorwegen, Zweden en Denemarken de kleine koningen voor eenen alleenheerscher moesten wijken, verloren die koningen hunnen titel met hun land, en in hunne plaats traden afhankelijke graven op. De veroveraar trok de domeinen aan zich, maar liet den priester zijn kerkelijk ambt. Zoo werden de burgerlijke en priesterlijke magt weer gescheiden, terwijl toch de alleenheerscher ook op de godsvereering eenen overwegenden invloed behield. Hij zal dan ook bij de groote volksvergaderingen der hoofdplaats, b. v. te Uppsal en te Hlađe, zijnen invloed hebben doen gelden. Wij lezen, dat Óđinn in Ásgarđ een groote offerplaats had, en dat daar twaalf tempelpriesters de voornaamsten waren, die de offerplegtigheden en de regtspleging bestuurden; [1] dat Óđinn later naar Sigtun toog en daar een tempel oprigtte en eene offerdienst volgens de zeden der Asen invoerde. [2] Zouden wij deze plaats, waar in allen gevalle mythe onder de geschiedenis gemengd is, misschien zoo moeten verstaan, dat men in de groote hoofdplaatsen der rijken een twaalftal priesters had, die onder 's konings toezigt bij de groote volksvergaderingen de tempeldienst verrigtten? Zeker toch moeten er te Uppsala, Hleđra en Hlađe voor de plegtigste gelegenheden meer priesters geweest zijn dan één.

§ 55. OFFERS.

De openbare vereering der Goden geschiedde bij de oude Noormannen

---

[1] Ýnglingas. 2. [2] Ýnglingas. 5.

door offers of aanbiedingen van verschillenden aard, bloedige en onbloedige. Men noemde die **bodn**, en naar dezen naam heet het altaar **bjuđs**. Een offerdier werd **fórn** genoemd, en het offeren **fórna**. Door offers vereeren heet in het Oud noordsch **blóta**, een woord, dat met **blóđ**, bloed, geene verwantschap heeft. Vandaar, dat iemand, die zich met offeren ophoudt, **blótmađr**, een offerpriester **blótgođi**, eene offerpriesteres **blótgydja**, een offerhuis **blóthús**, eene offerplaats **blótstađr**, en een offermaaltijd **blótveizla** genoemd wordt.

De offers werden aan de Asen en de Disen gebragt, maar wij vinden ook een **Álfablót** vermeld, ten bewijze, dat ook de Alfen eene vereering door offers ontvingen. Wanneer in een brokstuk van eene oude Saga gezegd wordt, dat de heidenen den tempel met offers vereeren, **hof blóta**, [1] dan ziet dit zeker niet zoo zeer op eene vereering van de tempels zelve als wel van de Goden, wier beelden men in de tempels bewaarde. Intusschen schijnen toch ook voor andere wezens dan Goden en Alfen van tijd tot tijd offers gebragt te zijn; althans van Thorstein Rauđnef vernemen wij, dat hij offerde aan eenen waterval, waarin hij ook alle overblijfsels van spijze werpen liet; [2] van koning Adils staat geschreven, dat hij offers bragt aan een zwijn, [3] en de Saga van Ragnar Lodbrok vermeldt eene koe Sybilja, voor welke menigvuldig geofferd werd. [4]

Als onbloedige offers bood iedor, die zich daartoe opgewekt gevoelde, den Goden vruchten, bloemen, melk en honig. Ook zilver en goud werden voor zulk gebruik geschikt geacht. Hakon Jarl legde op het altaar van Thorgerđr Hörgabruđr veel zilver, en kreeg daarvoor van de Godin haren gouden ring. [5] Soms schijnt men ook zijne bezittingen aan land aan den eenen of anderen God gegeven of liever gewijd, en dan naar zijnen naam genoemd te hebben. Asbjörn althans

[1] Heidarviga Sögubrot. J. S. I., blz. 299. [2] Landnamb. V. 5.
[3] Hrolf Kraka's S., F. S. I. 82. [4] Hoofdst. 8; Zie F. S. N. I. 254, 260.
[5] Olaf Tryggves. S., hoofdst. 184, F. S. II., blz. 96.

heiligde het door hem op IJsland in bezit genomen land aan Thórr en noemde het Thórrsmörk. [1]

De meeste offers evenwel waren bloedig, en dan bestonden zij uit dieren of menschen. Zij werden om allerlei redenen door enkele personen gebragt. De een deed het om van de Goden een orakel te verwerven, een ander om zich van eenen gids voor de reis te voorzien, een derde om hulp van den eenen of anderen Ase te ontvangen. Zoo offerde koning Dan om een orakel, [2] Floki, de Viking, rigtte een groot offer aan en kreeg daarvoor drie raven, welke hem den weg naar IJsland wezen, [3] en Gestr, die de aan koning Heidrek verschuldigde schatting had teruggehouden, offerde aan Óđinn, opdat deze hem uit den nood mogt helpen, en verkreeg daarmede, dat Óđinn voor hem naar den koning ging en met hem den door ons medegedeelden wedstrijd in raadselen hield. [4]

Niet zelden was het de begeerte naar een lang leven, die den een of ander tot offeren bewoog. Zoo offerde koning Ring omstreeks den kortsten dag met kwistige hand, ten einde zich eenen leeftijd van driehonderd jaren te verwerven. Dit gelukte hem niet, maar hij verkreeg toch, dat er gedurende driehonderd jaren geen onberoemd man in zijn geslacht zou voorkomen. [5] Iets dergelijks deed ook zekere Ljót. [6]

Had men eenen vijand of tegenstander, dan meende men geen beter middel te kunnen gebruiken om hem uit den weg te ruimen dan een offer. Daarom bediende Galdreheđin zich er van tegen den priester Thangbrand, die het werk der bekeering op IJsland ondernomen had. Hij bewerkte door een groot offer op Arnarstakhede, dat de grond onder Thangbrand spleet, zoodat diens paard verzwolgen werd, hoewel hij zelve ontkwam. [7]

Men rigtte al naar gelang van hetgeen men te verkrijgen hoopte,

---

[1] Landnamb. V. 5. [2] Ýngling. S. 21. [3] Landnamb. I. 2.
[4] Herv. en Heidr. S. 15. [5] Om Fornjót. o. h. Aetm. 2. [6] Landnamb. III. 4.
[7] Njalss. 102. Zie ook Viga Glums S. 9.

zijn offer aan dezen vijandelijken God. Bij pest en hongersnood, zegt Adam van Bremen,[1] offerde men aan Thor, in oorlogstijd aan Wodan, bij bruiloften aan Fricco. Niet altijd evenwel bereikte men zijn doel: want terwijl de een offerde voor zijne belangen, wist vaak een ander door het tegendeel te werken, dat hij aan het offer allen invloed ontnam. Dit deed b. v. Hakon Jarl, toen er te Sigtun door den zoon van den ijverigen offeraar Vegeir een offer gedaan werd.[2]

Onder sommige omstandigheden waren er aan particuliere personen offers voorgeschreven. Na den afloop van eenen holmgang, d. i. een tweegevecht, moest de overwinnaar met het wapen, waarmede hij zijnen vijand gedood had, eenen os slagten en offeren, welk offer t j ó s n a b l ó t genoemd werd.[3] Desgelijks moest hij, die eenen eed ging afleggen, eerst eenen os offeren, en dan den ring, bij welken de eed gezworen zou worden, in het bloed van het offerdier doopen.[4]

Doorgaans evenwel waren de bedoelde offers gemeenschappelijke, gedragen door de gezamenlijke bewoners van 't gebied eens Herse of van eene Fylki, en dan was uit den aard der zaak de hoofdman of de hoogstgeplaatste persoon, die offerde. Dit geschiedde dan om een goed jaar te krijgen, of zoals op Samsö, voor overwinning, of om af te weren wat als eene ramp beschouwd werd, b. v. de invoering van het christendom, waartegen de Throndiers offerden.[5]

Als dieren, die men plagt te offeren, worden ons met name genoemd: runderen of ossen, paarden, rammen, schapen en geiten, evers en allerlei klein vee, honden en hanen.[6]

Hoe het offeren in het werk ging, en wat er alzoo toe behoorde,

---

[1] Hist. Eccles. 234. [2] Landnamab. II: 28.

[3] Kormaks S. 22; Egils S. 65. H. Aret. I. 224. [4] Viga Glums S. 25.

[5] Ragn. Lodbr. S. 2?. F. S. N. I; Ol. Tryggves. S. 161.

[6] Hak. h. Goel. S. 16; Herv. o. Heidr. S. 3?; Yngl. S. 18; Vatnsd. S. ?. 28. Helgakv. I; Ljosvetn. S. 4; Helgakv. Hervör. 3?; Dietm. v. Merseb. I. 9. Grimm, blz. 42.

dat wordt ons wel geenszins volledig of naauwkeurig, maar toch eeniger mate in onze bronnen berigt. Het was een oud gebruik, zegt de Saga van Hakon den Goede, [1] dat ter gelegenheid van een offer te Hlađe in Throndheim alle boeren zich naar den tempel moesten begeven en alles medenemen, wat zij gedurende den tijd van het offergilde noodig hadden. Elk moest ook zijn eigen bier bij zich hebben. Overigens werd er allerlei klein vee geslagt en paarden. Die dieren werden in stukken gehouwen en het vleesch voor het volk gekookt in ketels, die, volgens Grimm, aan Thórr geheiligd waren, en waarin men bier deed. Zij stonden boven vuren, die midden op den vloer van den tempel gebouwd en aangestoken waren. Van de koeijen, die ten offer werden aangebragt, waren de horens verguld. Het bloed der offerdieren werd opgevangen in kuipen of nappen, onder anderen in den nap, die op het altaar stond met eene sprengkwast er in, en diende dan om er het altaar en de aanwezigen mede te besprengen. Overigens maakte de offeraar daarin zijne handen rood, besmeerde er de wanden van den tempel en de beelden der Goden mede, en ook den offerboom. De koppen der dieren werden opgehangen in 't heilig woud, en ook wel gebruikt om er niđstangen van te maken. [2]

Het is er intusschen ver van daan, dat de oude Noormannen zich bij hunne keuze van voorwerpen om te offeren altijd tot dieren bepaald hebben. Het gebeurde soms, dat zij op het offeren van runderen of paarden het gewenschte gevolg niet zagen. Dan zochten zij hun heil in krachtiger middelen. Er was eens in Zweden groote schaarschheid van levensmiddelen. Toen kwamen de Zweden bijeen en hielden te Uppsal een groot offer. Den eersten herfst offerden zij runderen; maar het jaar verbeterde er niet op, en daarom begonnen zij den volgenden herfst met menschenoffers. Dat bij zulk een geval zoowel kinderen en vrouwen als mannen geofferd konden worden, blijkt uit

[1] Hoofdstuk 16.

[2] Helgakv. I; Ljósv. S. 4; Eyrbygg. S. 4; Herv. o. Heidr. S 470.

het verhaal in de eerste Helgakviđa, waar Atli op den eisch van den sprekenden vogel, dat hij voor hem offeren zal, de voorwaarde bedingt, dat de vogel noch vrouw of kind van Hjörvarđ, noch hem zelve zal kiezen. Gewoonlijk evenwel schijnen misdadigers tot offers gebruikt te zijn. Volgens de Olaf Tryggvesons Saga[1] was een vreemdeling, die zich aan eenen moord schuldig gemaakt had, tot offer bestemd; want men was gewoon, daarvoor de slechtste menschen te kiezen, die om misdaden den dood verdiend hadden. Dit is zeker wel de oudste vorm van het menschenoffer, dat eigenlijk beteekende een overleveren aan de Goden van dezulken, die zich door hun wangedrag aan de wraak der Goden hadden blootgesteld. Dat was derhalve eene doodstraf, voltrokken in den naam der Goden. Niet altijd evenwel is dat de beschouwing van het menschenoffer gebleven, zij schijnt zelfs niet lang de eenige geweest te zijn. Men gaf immers ook reeds vroeg eenen mensch als een geschenk aan de Goden. Volgens Procopius[2] beschouwden de Thuliten, d. i. de Skandinaviërs, van alle menschen, die men offeren kon, dien mensch als den kostbaarste, dien zij het eerst krijgsgevangen gemaakt hadden. Hem gaven zij derhalve als de eerstelingen van hunnen oorlogsbuit den Goden ten geschenke. Zoodra intusschen het denkbeeld, dat een aan de Goden geofferde mensch een geschenk beteekende, eenmaal had post gevat, moest er van zelve uit voortkomen, dat men weldra misdadigers en geringe lieden te slecht keurde om geofferd te worden, en uitzag naar kostbaarder gaven. In dien geest althans sprak koning Olaf Tryggveson, toen hij te Hlađe een gilde hield, en de heidensche inboorlingen van hem eischten, dat hij met hen offeren zou. Als ik met u offeren moet, sprak hij, dan zal ik het grootste offer houden, dat gebruikelijk is en menschen offeren. Daartoe zal ik geene slaven of geringe lieden kiezen, maar de aanzienlijkste mannen. Hij noemde daarop verscheidene der aanzienlijkste hoofdingen, die hij voor een goed jaar en vrede

---

[1] Hoofdst. 161. [2] De bello Gothico II: 15.

zou offeren. Dat beviel den tot offers bestemden bitter slecht, en de koning bereikte zijn doel. Hij had niet noodig tot het gedreigde offer over te gaan; want de boeren lieten zich overhalen om het christendom aan te nemen. [1] De heidenen zelve intusschen volbragten menigmaal zulke offers. Er was, zoo verhaalt de Ýnglingasaga, [2] voor koning Ivar eene menigte volks uit Svithiođ geweken. Zij hoorden, dat koning Olaf Traetelgja in Vermeland uitgestrekte domeinen bezat, en daar verzamelde zich bij hem zulk eene menigte volks, dat het land ze niet kon dragen. Daardoor ontstond een zware hongersnood, dien de Zweden op rekening van den koning schreven, want zij waren gewoon hunne koningen te beschouwen als de oorzaak zoowel van kwade als van goede jaren. Koning Olaf was geen groot offeraar; dat mishaagde den Zweden en zij meenden, dat het slechte jaar daar van kwam. Zij verzamelden dus een leger, vielen koning Olaf aan, omringden het huis, waarin hij zich bevond, staken het in brand, gaven hem aan Óđinn en offerden hem voor een goed jaar.

Iets dergelijks overkwam koning Domald. Ook in zijnen tijd was er hongersnood ten gevolge van slechte jaren, en nadat de Zweden het eerste jaar runderen en het tweede jaar menschen geofferd hadden, zonder er baat bij te vinden, kwamen zij den derden herfst in grooten getale te Uppsal, waar het offer plaats zou hebben. De hoofdingen beraadslaagden met elkander en kwamen tot de overtuiging, dat het slechte weer kwam van hunnen koning Domald. Zij besloten derhalve hem voor een goed jaar te offeren. Zij grepen hem, doodden hem en besproeiden de altaren met zijn bloed. [3]

Niet alleen werden door het volk soms koningen geofferd: vaders gaven zelfs hunne zonen aan de Goden. Soms deden zij dat in dien zin, dat de zoon bestemd werd tot priester van den God, aan wien hij gegeven was; [4] soms beteekende het geven aan Óđinn, dat het

[1] Heimskr. Ol. Tryggv. S. 164. [2] Hoofdst. 47. [3] Ýnglingas. 18.
[4] Eyrbyggja S. 15.

kind bestemd werd om later aan de galg te sterven, Óđinns paard te rijden, zooals men dat noemde, en zoo naar den Ase te gaan. In dien zin spreekt een verhaal in de Saga van Half en diens helden. [1] Koning Alfrek had bij zijne eerste vrouw nog eene tweede genomen, maar kon beiden niet behouden, omdat zij altijd met elkaar overhoop lagen. Hij besloot daarom die ten huwelijk te behouden, welke hem het beste bier zou brouwen. Nu deed eene der beide vrouwen eene gelofte aan Freyja, de andere aan Óđinn. Óđinn eischte voor zijne hulp haren zoon tot loon en daarop sprak Alfrek: vrouw! ik zie uwen zoon aan eene hooge galg, verkocht aan Óđinn. Tot dezen of eenen anderen heldendood kon men ook zich zelve aan Óđinn wijden en daarvoor eenen bepaalden tijd levens bedingen, zooals Erik deed, om nog tien jaren te kunnen leven. [2]

Van kinderoffers in den eigenlijken zin des woord vinden wij een en andermaal gewag gemaakt. De eerste plaats, die wij vermelden, toont ons, hoe het wordt ontdoken. Heidrek, zoon van koning Höfund, kwam in Reiđ Gothland, verkondigde op het thing, dat zijn vader, de koning, zijnen zoon, als den voornaamste in het land, tot offer bestemd had, maar dat hij, Heidrek, daarentegen elken man van koning Harald, die naar het thing gekomen was, in zijne magt zou hebben. Daarop nam hij den vergaderden den eed af. Er verzamelde zich straks rondom hem een leger; maar nu verzochten de boeren hem, dat hij hun zijnen zoon zou overgeven, en hun daardoor weer goede jaren verschaffen. Hij echter liet zich door zijne mannen onvoorwaardelijke gehoorzaamheid zweren, en toen zij dit gedaan hadden, verklaarde hij, dat Óđinn zeker meer dan schadeloos gesteld zou zijn voor den éénen knaap, wanneer hij koning Harald, diens zoon en gansche leger daarvoor in de plaats kreeg. Hij liet den aanval blazen, viel koning Harald, zijnen schoonvader, onverhoeds op het lijf, versloeg

[1] Saga of Hálfi ok Hálfs rekkum, 1. F. S. N. II.

[2] Om Styrbjörn Sveakempe. 2.

hem en zijnen zoon en een goed doel van zijn leger, bestreek de altaren der Goden met het bloed van den koning en diens zoon, en gaf alle gesneuvelden aan Óđinn. [1]

Werkelijk geofferd werd een zoon van Hakon Jarl. In eenen strijd met de Jomsvikingen scheen de kans zich tegen Hakon te keeren. Hij ging daarom aan land en bad tot zijne schutsgodin Thorgerđr, maar zij was doof voor zijne gebeden. Hij bood haar allerlei offers, maar zij wilde niets aannemen. Toen bood hij menschenoffers, maar ook die weigerde zij. Eindelijk beloofde hij elk menschenoffer, behalve zich zelve en zijne zonen Erik en Svend. Hij had echter nog eenen zevenjarigen zoon, Erling genaamd, en dezen koos Thorgerđr. Toen nu Hakon meende te weten, dat zijne gebeden verhoord waren, liet hij den knaap vatten en gaf hem over aan zijnen slaaf Skopte Kark, die hem om het leven bragt op dezelfde wijze als Hakon gewoon was, en zoo als hij het had bevolen. [2] Een ander voorbeeld van eenen vader, die zijnen zoon ten offer gaf, ditmaal om in het bezit van öndvegistijlen te geraken, wordt ons medegedeeld in het Landnamabók. [3] Maar het gruwelijkste verhaal van dien aard komt voor in de Ýnglingasaga. [4] Koning Aane was een ijverig offeraar. Zestig jaren oud kwam hij te Uppsal, rigtte een groot offer aan, om een lang leven te verwerven. Hij gaf aan Óđinn zijnen zoon, die geofferd werd, en daarvoor werden hem nog zestig jaren levens beloofd. Na verloop van dat tijdperk offerde hij eenen tweeden zoon, en kreeg ten antwoord, dat hij eeuwig leven zou, wanneer hij om de tien jaren eenen zoon aan Óđinn offerde. Achtereenvolgens gaf hij negen zonen en wilde ook nog den tiende geven. Dat verhinderden evenwel de Zweden, en toen stierf koning Aane. De inhoud van dit verhaal kenmerkt het zeker duidelijk genoeg als eene fabel, maar ook dan nog

---

[1] Hervarars Saga ok Heidreks konungs. 12. F. S. N. I.

[2] Ol. Trygg. S. 208. Jomsvik. S. 44. F. S. XI. [3] II. 23.

[4] Hoofdst. 29.

toont ons de fabel, welke offers de geest der oude Noormannen mogelijk heeft geacht.

Op welke wijze men menschen offerde, kan eenigermate worden opgemaakt uit enkele wenken, die wij daaromtrent ontvangen. Volgens het Lex. Mythologicum verhaalt de Kjalnessaga,[1] dat er op Kjalarnaes, in het zuiden van IJsland, een tempel van Thórr stond, waarin Thórr tusschen twee reijen van Goden zat. Voor hem stond een altaar, waarop het heilige vuur brandde, dat nooit uit mogt gaan. Buiten den tempel bevond zich de poel, waarin de geofferde menschen geworpen werden. Vooral met de Freyrdienst waren groote offers van menschen verbonden. Te Uppsal werden dieren en menschen geofferd, en of in eenen poel geworpen of in het heilig woud opgehangen. Misdadigers werden van klippen en rotspunten in den afgrond te pletter geworpen.[2] Volgens de Eyrbyggjasaga schijnt het op IJsland, welligt dus ook elders het gebruik geweest te zijn, dat men den tot den offerdood verwezenen op den scherpen kant van eenen steen den rug brak. Althans op de thingplaats, bij de gaarde Thingvalle, zag men, toen die Saga geschreven werd, nog den kring, binnen welken menschen tot den offerdood veroordeeld werden, en in dien kring ook den steen van Thórr, op welken de ruggen der veroordeelden gebroken werden. Ja, men zag nog de kleur van het bloed op den steen.[3]

§ 56 FEESTEN.

Wanneer godsdienstige bijeenkomsten en verrigtingen om bijzondere redenen met meer dan gewonen luister plaats vinden en eene meer dan alledaagsche beteekenis hebben, dan plegen wij van feesten te spreken. Ieder volk van ouden en nieuwen tijd had en heeft ze: zij ontbraken ook bij de oude Noormannen niet. Van tijd tot tijd plagten zij in

---

[1] Hoofdst. 2. [2] Ol. Tryggves. S. 228. F. S. II.

[3] Zie hoofdst. 10. Hist. fort. III. bl. 14.

grooteren getale dan anders zamen te komen, en voor groote belangen te offeren of over groote zegeningen te juichen.

Óđinn, zoo lezen wij in de Ýnglingasaga, [1] voerde in Zweden de wetten in, die vroeger bij de Asen bestonden. Men moest offeren tegen den winter voor een goed jaar, om midwinter voor eenen goeden oogst, en de derde maal in den zomer, en dat was een offer voor overwinning. Volgens deze bepalingen bestonden er dus bij de Asendienaars drie offerfeesten, van welke het eerste tegen den winter, dat kan beteekenen bij den aanvang van den winter, inviel. Daar dat offer ten doel had, een goed jaar te verkrijgen, zou het gepast in den aanvang van het jaar vallen. En nu begint het jaar der oude Noormannen met den winter, omstreeks 23 November naar onze tijdrekening, terwijl op den eersten dag der eerste maand het Vetrarblót of winteroffer werd gehouden. Dan zou het eigenlijk een nieuwjaarsoffer zijn. Maar de uitdrukking kan ook beteekenen: tegen den tijd, dat de winter komt, in den herfst, en daaraan zouden wij denken, wanneer wij vinden dat de Vettrnaetr of winternachten het begin van den winter in October beteekenen en dat dan op IJsland het Veturnáttablót plagt gehouden te worden. Het tweede offerfeest viel op midwinter, dat is op den vijftienden der tweede maand, veertien dagen na den kortsten dag des jaars. Dan was het ergste van den winter voorbij en men begon aan lente en landbouw te denken, zoodat er voor eenen goeden oogst geofferd worden kon.

Het derde offerfeest viel in den zomer, op den eersten dag der zevende maand of der tweede helft des jaars. Dan waren het staatkundige belangen, die men op het oog had, en men offerde voor vrede of overwinning op de vijanden.

Deze feesten schijnen oorspronkelijk in Zweden niet inheemsch geweest te zijn, maar door de Asendienaars daar te zijn ingevoerd. In Noorwegen waren zij inheemsch. De bewoners van Throndheim hielden

---

[1] Hoofdst. 8.

ten tijde van koning Olaf den heilige groote offers om midwinter, en wel voor vrede en eenen goeden winter, en 't was hun gebruik, dat zij onder het bestuur van twaalf mannen in den herfst een offer hielden om den winter te begroeten, een ander midden in den winter en het derde in den zomer. [1] De uitdrukking "in den herfst" zou ons doen vragen, of wij hier wel het offerfeest hebben, dat elders het offer tegen den winter heet. Maar de twijfeling verdwijnt, wanneer wij van eenen anderen Noorman in dezelfde saga vernemen, dat hij als heiden jaarlijks drie prachtige gilden hield, het eene op winternacht, het andere om midwinter, het derde in den zomertijd. Daaruit blijkt, dat wij de uitdrukkingen in den herfst en op winternacht als van dezelfde beteekenis mogen beschouwen. Dat nu in den herfst ook hetzelfde beteekent als tegen den winter, dat leert ons de Saga van Hakon den Goede, waar wij lezen, dat er op Hlaðe in den herfst, tegen den winter, een offergilde was, waarheen de koning zich begaf. [2] Ter gelegenheid van dat herfstoffer zocht men zich een goed jaar te verwerven, zooals wij zagen, toen wij het gebeurde met koning Domald vermeldden. Ook op IJsland werd dat offerfeest gehouden. [3]

Ten opzigte van het zomeroffer verschillen de tijdsbepalingen even als met betrekking tot het winteroffer. In den zomer werd er op Gule een groot offer gehouden, zegt eenvoudig de Egilssaga [4] en ook de Vatnsdaelasaga vermeldt, zonder eenige nadere bepaling, de gewoonte om in den zomer te offeren. [5] Daarentegen verhaalt de Ýnglingasaga, [6] dat koning Granmar in het voorjaar naar Uppsal trok, om daar, zooals de gewoonte was, tegen den zomer te offeren, opdat er vrede mogt zijn. Wij treffen ook hier de uitdrukkingen in het voorjaar, tegen den zomer en in den zomer aan, met betrekking op hetzelfde offer, en in den kalender achter het Myth. Woordenboek vinden wij

---

[1] Ol. h. Hell. S. 114. 115.
[2] Hoofdst. 10. Heimskr.
[3] Egils. S. 2. Hist. fort. I.
[4] Hoofdst. 49. Hist. fort. I.
[5] Hoofdst. 25. Hist. fort. IV.
[6] Hoofdst. 42.

ook op den eersten dag der zesde maand, den 22sten April, aangeteekend, dat op dien dag het blót mót sumri, tegen den zomer, ook wel sumarblót of sigarblót, zomeroffer of zegeoffer genoemd, plagt te worden gehouden. Maar dan volgt er op den eersten der zevende maand, 22 Mei, nog de vermelding van een sumarblót, en op den eersten dag der achtste maand, 21 Junij, van een miđsumarblót. Het schijnt dus wel, dat, daar alleen het voorschrift van een midwinteroffer op eenen bepaalden dag wees, en de uitdrukkingen tegen den winter en in den zomer rekbaar van beteekenis waren, de ingenomenheid met feesten, den menschen doorgaans eigen, eerst het winterfeest heeft verdubbeld, zoo dat er met het midwinteroffer in het geheel drie winteroffers werden gevierd, een in het laatst van October, een in 't laatst van November, een in 't begin van Januarij. Naar dat voorbeeld schijnt vervolgens ook het zomeroffer tot drie offers te zijn geworden, die men in April, Mei en Junij te houden plagt.

Zouden wij uit de boven aangehaalde plaatsen besluiten mogen, dat de drie door ons vermelde offerfeesten de eenigen waren, die tot het stelsel der Asenvereering behooren: daartegen schijnt te strijden, dat wij herhaaldelijk gewag gemaakt vinden van een groot en algemeen gevierd disablót. Is dat een vierde offerfeest? Neen. Uit de verschillende plaatsen blijkt, dat het eerste zomerofferfeest, het voorjaarsblót genoemd, en het eerste winterofferfeest, dat men ook herfstblót noemde, tevens aan de Disen gewijd waren en daarom disablót heetten. De Egilssaga spreekt van een disablót op Atleđ, een eiland van Noorwegen, met een groot gilde verbonden. Maar dat had plaats in den herfst. [1] De Vigaglumssaga vermeldt een disablót, dat door allen gevierd moest worden, te Vors in Hordeland in Noorwegen, en dat had plaats om winternacht. [2] En ook het disablót in Alfheim in Noorwegen, waarbij de dochters van den koning des nachts de goden-

---

[1] Hoofdst. 44, vergel. 42. Hist. fort. I.

[2] Hoofdst. 6. J. S. II.

beelden met bloed verwden, was een herfstoffer. [1] Dàt offer voor de Asen was dus tevens aan de Disen gewijd.

Volgens de Ýnlingasaga vierde men in Helgoland het disablót in den zaaitijd, en in Baldrshage, volgens de Frithjofssaga desgelijks. De laatstvermelde Saga verhaalt ons ook, dat ter gelegenheid van dat disablót de vrouwen der koningen zich met het verwen der godenbeelden onledig hielden. [2] Ook deze beide plaatsen toonen dus, dat het godenoffer van den lente tevens bij de Asendienaars disaoffer is geweest. Het herfstoffer schijnt evenwel in sommige oorden eene maand vroeger, den eersten der elfde maand, den 23sten September, te zijn gevierd. In den kalender wordt het op dien dag aangeteekend, en daar vinden wij nog een disablót in Zweden, te Uppsal, op den elfden der derde maand, dat is op 1 Februarij, vermeld, met de aanteekening daarbij, dat die dag nog heden den naam van disthing draagt.

Wij komen nu tot een paar offerfeesten, wier oorsprong moeijelijk te verklaren is. De Saga van Fornjótr en diens geslacht levert ons een verhaal, zeker van mythischen oorsprong, maar reeds verbasterd, zoodat de oorspronkelijke zin der mythe niet gemakkelijk is te gissen. [3] Thorre was een beroemd koning, die over Gothland, Kvenland en Finland heerschte. De Kvenlanders vereerden hem met offers, opdat hij hun veel sneeuw mogt geven. Dat houden zij voor een goed jaar. Het bedoelde offer moest plaats hebben om midwinter, en daarnaar ontving Thorremaand haren naam. Koning Thorre had drie kinderen, twee zonen, Nor en Gor, en eene dochter Gói. Gói verdween, en nu hield Thorre zijn offer een maand later dan hij gewoon was, en sinds werd de maand, waarin hij het hield, Góigenaamd. De beide broeders gingen Gói zoeken en vonden haar in Hedemarken, waar Hrolf in den berg koning was. Die had haar ten huwelijk genomen, maar ging met haar Nor te gemoet, en onderwierp zich aan hem. Wie zijn die Thorre,

---

[1] Herv. o. Heidr. S. I. [2] Ýngl. S. 33; Frithjs. 9. [3] Hoofdst. I. F. S. N. II.

Nor, Gor en Gói? Moeten wij aan Thórr en Njörđr denken? Is Gor verwant met Gróa, de groeikracht? Wie zal 't zeggen? In allen gevalle is Gói het duitsche Gau, ons Go in Oostergo en dergelijke namen, het bouwbare, gras of vruchtdragende land, de aardbodem. De geheele onkenbaar gewordene mythe moet oorspronkelijk hebben voorgesteld, hoe onder den invloed van den winter de aardbodem verdwijnt, onder sneeuw en ijs bedekt, maar met verlangen en smart wordt teruggewenscht. Het offer ziet dus daarop, en het verschil van eene maand zou misschien nog eene herinnering aanwijzen van een winteroffer, het voorjaar te gemoet, maar dat oudtijds in het hooge Noorden later gevierd werd dan in meer zuidelijke streken. Hoe dit zij, op den eersten der derde maand, die in Noorwegen Thorri heette, omstreeks 22 Januarij, had er een Thorreblót plaats, dat soms ook Viđsvetrarblót heette, en eene maand later, op den eersten van Góamaand, het Góeblót, ook Höfuđblót genoemd. Dat was te Uppsal het groote feest, en duurde eene volle week. De Saga van Olaf den heilige zegt er van, dat men dan offerde voor vrede en zegen voor den koning, en dat al het volk uit Zweden er heen moest, want dat dan tevens de algemeene volksvergadering gehouden werd. [1] Wij hebben hier dus waarschijnlijk te doen met eenen anderen vorm van het winteroffer, oudtijds bij meer noordelijk wonende stammen in zwang, en later naast den vorm der Noormannen voortbestaande.

Behalve deze feesten, die tot de godsdienst der Asendienaren gerekend moeten worden, ontmoeten wij er ook, die van de Vanendienst afkomstig zijn. Den dertigsten dag der eerste maand, 22 December, was het in het oude Noorden Jólanótt, Jólnacht. Dan kwam de zoenever, Sonargaltr van Freyr voor den dag, en werden er op dien ever bij den bragabeker geloften gedaan. Den eersten der tweede maand was het dan Jóldagr. Dat was een groot feest, hetwelk tot

[1] Hoofdst. 76.

op den huidigen dag stand gehouden heeft. De drieëntwintigste van December is de kortste dag des jaars, is de dag van den winterzonnestilstand. Van dien dag te beginnen, klimt de zon weer hooger aan den hemel, en daarom werd hij als de geboortedag van Freyr gevierd. Daarop doelt ook de naam Jól, dien Grimm in verband brengt met ons wiel, rad, het zonnerad, dat in het Gothisch hvil, Oudnoordsch hvel, IJslandsch hiól en in het Zweedsch en Deensch hjul heet. [1] Het was koning Olaf Tryggveson, die den aanvang van het Jólfeest op den dag van het christelijk kersfeest bepaalde. Voorheen plagt het op midwinternacht te beginnen en drie dagen te duren. [2] Het berigt, dat dit feest naar Óđinns bijnaam Jólnir genaamd zou zijn, 't welk wij in de korte schets van de geschiedenis der noordsche koningen lezen, [3] zouden wij willen omkeeren. Óđinn ontleende den bijnaam aan het feest. Reeds Procopius verhaalt, dat de Thuliten of Skandinaviërs op den 5den dag der eerste maand een vasten begonnen van 35 of 40 dagen, uit droefheid over de afwezigheid der zon. [4] De laatste dagen der tweede, derde en vierde week van die maand waren dan reeds aan de voorspelen van het eigenlijke Jól gewijd, die zelfs in christelijke tijden nog lang in het Narren- en Ezelsfeest hebben voortgeleefd. Ook herinnerden daaraan eeuwen lang de koeken in den vorm van evers, die men in Zweden op Julavond bakte. Jól is buiten kijf een feest ter eere van Freyr, en behoort dus oorspronkelijk te huis bij de Vanendienaars, van wie de Asenvereerders het hebben overgenomen. Dat zouden wij ook willen zeggen van het Fröblót, of offer voor Freyr, dat Hading volgens Saxo Grammaticus [5] als een jaarlijks wederkeerend feest voor de Zweden heeft ingesteld, en dat, wederom met eene herinnering aan den zoenever, bij de Reiđ-Gothen op den twaalfden dag der derde maand, dus den tweeden Februarij, gevierd werd, tot dat het later voor Maria-reiniging moest wijken.

---

[1] Grimm. blz. 664. [2] Ol. Tr. S. 21, F. S. I; Hak. h. God. S. 15.
[3] F. S. X., blz. 329. [4] De bello Gothico L. 2. [5] Bladz. 16.

Insgelijks schijnt de Alfendienst, en dus ook het Álfablót tot den kring der Vanen-godsdienst te behooren, en daaruit de naam verklaard te moeten worden van Álfablót, menigmaal, vooral in Gothland, aan het herfst- en winteroffer gegeven.

Alle feesten, van welke wij dusverre gewaagden, keerden jaarlijks terug. Om de negen jaren evenwel werden er op sommige hoofdplaatsen met buitengewonen luister nog andere feesten gevierd.

Volgens Adam van Bremen [1] werd er om de negen jaren plegtig een algemeen feest voor alle provinciën van Zweden gevierd, waaraan zich niemand mogt onttrekken. Dan zonden de koningen, volken en enkele burgers hunne geschenken naar Uppsal; terwijl zij, die tot de christelijke godsdienst waren overgegaan, zich konden vrijkoopen. Het offer, bij die gelegenheid aangeboden, bestond uit negen mannelijke voorwerpen van al wat leven ontvangen heeft. Hun bloed wordt den Goden tot vereering aangeboden, maar de koppen worden opgehangen in het woud nabij den tempel, welks boomen alle heilig geacht worden. Een zeker christen had getuigd, daar 72 honden en menschen door elkander te hebben zien hangen.

Volgens Grimm [2] spreekt Dietmar van Merseburg van een dergelijk negenjarig offerfeest te Hleđra in Denemarken. Er is, zegt hij, in die oorden eene plaats, de hoofdstad van het gewest, met name Lederun, in de wijk Selun, waar in de maand Januarij allen zamenkomen, om aan hunne Goden negenennegentig menschen, en ook zoovele paarden, met honden en hanen in plaats van valken te offeren, die hun, zooals zij voor zeker gelooven, in de onderwereld zullen helpen om de door hen gepleegde misdaden te verzoenen. Koning Hendrik I maakte daaraan in 931 een einde. Dietmar leefde intusschen honderd jaren later, en Grimm is van oordeel, dat hij in zijn berigt door elkander wart, wat bij dat feest en bij de ter aarde bestelling van aan-

[1] Hist. eccles. uitgave van 1795, blz. 143. [2] Bladz. 42.

zienlijke personen plagt gedaan te worden; dat de paarden alleen tot offer werden gebezigd, maar de menschen, honden en hanen er door de Saga zijn bijgevoegd.

§ 57. GEBEDEN EN ORAKELS.

Waar Goden vereerd en offers gebragt worden, daar wordt ook gebeden. Het offer toch heeft veelal ten doel het een en ander, dat de offeraar wenscht, van de Goden te verkrijgen, of wat hij ducht te weeren. Dat ook de oude Noormannen gebeden hebben, behoeft geen betoog, en wanneer wij ook dat punt evenwel ter sprake brengen, dan is het om enkele bijzonderheden te vermelden, die wij in onze bronnen opgeteekend vinden.

Vooreerst dan, gelijk het niet onverschillig was, aan wien men offerde voor eenig bepaald belang, zoo was het ook niet om het even, wien men aanriep. Wilde men overwinning, dan moest men tweemaal Týr aanroepen, zegt Sigrđrifumál, en voor de verlossing van zwangeren de Disen. [1] De bede om kinderen, door koning Rerer en zijne vrouw opgezonden, werd door Óđinn en Frigg verhoord. [2] Wie intusschen eenen bepaalden God tot patroon gekozen had, schijnt aan dezen allerlei belangen te hebben opgedragen. Het Landnamabók [3] spreekt van eenen hoofding, die zich als landverhuizer naar IJsland begaf en op reis Thórr aanriep om hem eene landingplaats aan te wijzen, terwijl iemand anders, volgens de Vigaglumssaga [4] van den God Freyr verzocht, dat hij zijne tegenpartij van diens hoeve en uit zijn vaderland mogt verdrijven.

Hoe men bad, vernemen wij uit een paar bijzonderheden, aangaande Hakon Jarl vermeld. In den tempel viel hij voor het beeld van Thorgerđr Hörgabruđr ter aarde, en bij eene andere gelegenheid begaf hij zich, ten einde eene overwinning over de Jomsvikingen af te smeeken, aan wal, en ging naar eene opene plaats in het bosch, waar

[1] Coupl. 6. [2] Volsungas. 2. [3] III. 7. [4] Hoofdst. 9.

hij zich, met het aangezigt naar het Noorden gekeerd, op de knieën wierp, en vervolgens zoo sprak als hij meende, dat hem het meest zou kunnen baten. [1]

Wie eene proeve verlangt van een gebed, door eenen ouden Noorman opgezonden, moge kennis nemen van het volgende, gesproken tot Freyr bij de bovenvermelde gelegenheid: "Freyr, die altijd mijn beschermgod geweest zijt, vele geschenken van mij ontvangen en mij goed beloond hebt! dezen os geef ik u, opdat gij maakt, dat Glum niet minder tegen zijnen zin dan ik nu, zijn land te Thvéra moet verlaten. En toon mij door eenig teeken, of gij mijn geschenk aanneemt of niet."

Wijst ons dit gebed reeds aan, dat de bidder soms een antwoord van zijnen God begeerde en verwachtte, wij worden daardoor genoopt om de vraag te bespreken, of de oude Noormannen ook orakels kenden, en op welke wijze zij die meenden te ontvangen. Het bovenvermelde antwoordt ons reeds: zij erkenden orakelen, godspraken, die den bidder te kennen gaven wat hij wenschte te weten, en zij meenden onder anderen eene godspraak te kunnen ontvangen in het een of ander teeken. Dit dubbele antwoord ontvangt van elders bevestiging. Zekere Ingolf deed ter gelegenheid van een groot door hem aangerigt offer bij de Goden onderzoek naar het lot, dat hem wachtte. Zij wezen hem naar IJsland. [2] Thorolf ging om orakels naar zijnen grooten vriend Thórr. [3] Koning Dag had eene musch, die overal heenvloog en hem allerlei berigten aanbragt. Die vloog eens naar Reidt-Gothland en werd daar door eenen boer met eenen steenworp gedood. Daarop ging de koning een zoenoffer aanrigten, ten einde van de Goden een orakel aangaande het lot van de musch te verkrijgen. Zij maakten hem bekend wat er gebeurd was, en Dag ging met een leger uit en wreekte zich door eenen strooptogt. [4] Helgi de ma-

[1] Ol. Tryggves. S. 184. F. S. II. Jomsvik. S. 44. F. S. XI.

[2] Ol. Tryggves. S. 116. F. S. I. [3] Eyrbyggja S. 4. Hist. fort. III.

[4] Ýngling. S. 21.

gere ging van Thórr eene godspraak vragen, ten einde te weten, waar hij op IJsland land in bezit zou nemen. [1] In Reiđgothland was zulk slecht weer geweest, dat het geheele land woest scheen te zullen liggen. Men ging het orakel raadplegen, en dit voorspelde, dat het niet beter zou worden eer de voornaamste knaap in het land geofferd was. [2] Dat vragen van een orakel noemde men ganga til frétta of til fréttar.

Op de vraag, hoe de orakels gegeven werden, wijzen onze oorkonden ons op drie vormen. Vooreerst vinden wij melding gemaakt van teekenen, die de vrager als een gunstig antwoord beschouwde. Op de bede tot Freyr, dat hij door eenig teeken mogt toonen, dat hij den hem aangeboden os aannam, werd de os zoo getroffen, dat hij met een hevig gebrul ter aarde viel, en Thorkell beschouwde dit als een gunstig teeken. [3] Hakon Jarl had aan Óđinn geofferd, en daarop kwamen er twee raven aanvliegen, die luid krasten. Hakon maakte er uit op, dat zijn offer Óđinn aangenaam was. [4]

De gewone vormen schijnen anders geweest te zijn, dat men uit het offerbloed het antwoord der Goden opmaakte, of wel eene soort van lot bezigde. Het eerste maken wij op uit eene uitdrukking in de Hýmiskviđa, [5] waarin gezegd wordt, dat de Valtivar, d. i. de Goden, á hlaut sá, naar het offerbloed zagen. Daar wordt ook bijgevoegd hristu teina, zij plukten, of sneden staven, takjes. Dat doelt op eene soort van lot. Tacitus verhaalt daarvan in zijne Germania. [6] "De Germanen — zegt hij — hebben eene eenvoudige wijze van loten. Zij snijden eenen van eenen vruchtboom gehouwen tak in stukjes, merken die met eenig teeken, (waarschijnlijk runenletters) en strooijen ze, zoo als zij vallen, op een wit kleed. Is dan de raadpleging van het orakel eene openbare, dan neemt de priester, bij eene bijzondere de huisvader, na tot de Goden gebeden te hebben, en terwijl hij

[1] Landnamab. III. 12. [2] Herv. S. o. Heiđr. Kon. 11. [3] Vigagl. S. 9.
[4] Ol. Tryggv. S. 139. F. S. [5] Coupl. 1. [6] Hoofdst. X.

naar den hemel opziet, driemaal de stokjes een voor een op, en verklaart ze naar de daarop gekraste teekens. Als zij het verbieden, dan wordt er over de zaak niet verder gesproken, maar als zij het toelaten, wordt nog bevestiging door voorteekens geëischt. Zij raadplegen het geluid van vogels, en hunne vlugt, het gehinnik en het trillen van heilige paarden, en den uitslag van een tweegevecht tusschen eenen krijgsgevangene en eenen kampvechter uit hun midden."

Dit alles geldt de Germanen, en mag niet voetstoots op de Noormannen worden toegepast. De raven van Hakon Jarl toonden ons echter, dat het geschreeuw en de vlugt van vogels ook in het Noorden niet zonder beteekenis waren, en van de stokjes spreken ook onze bronnen. Zij noemen zulk een stokje blótspón, offerspaander, en gebruiken het woord in het enkelvoud. Zij werpen den offerspaander, ten einde het een of ander te weten te komen, feldi blótspón. Daaruit mogen wij opmaken, dat hunne wijze van loten met de bij Tacitus beschrevene overeenkomt, met dit onderscheid, dat men niet bepaald een takje, maar eenvoudig eenen houtspaander gebruikte, en in plaats van verscheidene te bezigen, het met éénen afdeed. [1]

§ 58 OFFERMAALTIJDEN, TOASTEN EN GELOFTEN.

Bij de beschouwing van de offers der oude Noormannen is het ons reeds gebleken, dat zij geene zuivere brandoffers kenden in dien zin, dat het geslagte offerdier in zijn geheel verbrand moest worden. Het was alleen het bloed, dat den Goden ten beste kwam, of ook de kop, die in 't heilig woud werd opgehangen. Het vleesch werd ten gebruike van den offeraar en diens gasten gekookt. Van hem en zijne gasten; want bij een offer was tevens een gilde, eene vergadering van een kleiner of grooter aantal personen, al naar gelang de offeraar een eenvoudig hoofding, een graaf of een koning was. Daarom heetten

[1] Landnamab. III. 8; Herv. S. o. Heidr. Kon. 11.

de offerfeesten ook blótgildi of blótveizla, offergastmaal. Daar werd gegeten en vooral gedronken. Wij hoorden reeds, dat de boeren het bier, hetwelk zij gedurende het gilde noodig hadden, moesten medebrengen; maar particuliere personen, die een gilde gaven, zorgden voor het onthaal hunner gasten uit eigene middelen.

De spijze bij een offergilde was natuurlijk verschillend, naar gelang van de offerdieren, die men slagtte; maar de hoofdschotel was paardevleesch. Daartegen ijverden vooral de predikers van het Christendom, en het eten daarvan werd bij wet verboden, ten bewijze, dat men dit algemeen als de hoofdzaak van den heidenschen offermaaltijd beschouwde. Toen dan ook koning Hakon de goede op Hlađe een blótgilde in den herfst bijwoonde en de gasten op den tweeden dag van het feest aan tafel gingen, eischten de boeren van den koning, die tot het Christendom bekeerd was, dat hij paardevleesch zou eten, toen hij dit weigerde, dat hij van het vleeschnat zou drinken, vervolgens, dat hij van het vet zou nuttigen, en eindelijk, dat hij boven den ketel, waarin het offervleesch gekookt was, den damp daarvan zou inademen. [1] Eer men de offerspijzen nuttigde, werden zij door den hófgođi of dengene, die het gilde gaf, gezegend. [2] Hoe dit geschiedde, wordt niet gezegd. Sprak men er eene zegenspreuk bij wijze van gebed over, of maakte men het een of ander teeken? Wij zouden het liefst aan het eerste denken; althans wanneer het zegenen van het vleesch op dezelfde wijze geschiedde als dat van den drank. Want toen in de dagen van Hakon den goede, ter gelegenheid van een blótgilde in den herfst, de eerste beker ingeschonken was, vroeg men den koning dien te zegenen. Hij maakte er het teeken des kruises over, en dit bragt onder de aanwezigen groote opschudding te weeg, zoo dat zijn graaf Sigurđr de boeren tot bedaren brengen moest door hun te verzekeren, dat het het hamerteeken van Thórr geweest was. Juist

---

[1] Hak. h. Gođ. S. 18. Heimskr.; O. Tryggv. S. 23. F. S. I.

[2] Hak. h. Gođ. S. 16.

die opschudding toont duidelijk genoeg, dat men aan zulk eene wijze van den beker te zegenen niet gewoon was. [1]

De drank, dien men gebruikte, was bier, uit haver of ander koorn gebrouwen door de vrouw des huizes, aan wie de bedrevenheid in dat werk als eene groote verdienste werd toegerekend. Het werd rijkelijk genoten, en men zat daarbij aan drinktafels, waaraan de plaatsen soms bij het lot werden toegewezen, en waar bepaalde drinkwetten in acht genomen werden. Drinkhorens en bekers waren daarbij het gewone gereedschap. Den eersten beker dronk men ter eere van Ódinn, om overwinning of magt voor den koning, dan eenen voor Njörđr en eenen voor Freyr, om een goed jaar en vrede. Daarop volgde veelal de Bragabeker, en later werd dan gedronken ter gedachtenis van voortreffelijke vrienden, die gestorven waren. [2] Zulke dronken, waaruit onze toasten ontstaan zijn, noemde men m i n n i.

Deze dronken ter eere van de Goden kwamen echter niet alleen bij offerfeesten, maar bij allerlei drinkgelagen voor. Het was bij elk gelag of gilde gedurende den tijd des heidendoms gebruik, dat men aan Thórr en Óđinn bier gaf en aan de heilige Asen volle bekers. [3] Daarom lezen wij dan ook, dat Sigurđr op eene bruiloft de harp op voortreffelijke wijze sloeg, eerst bij eene minni voor Thórr, toen bij anderen voor alle Asen, voor Óđinn en voor Freyja. [4] Ook was het zeker slechts een nieuwe vorm van eene oudere gewoonte, dat er in de dagen van Olaf Tryggveson ter gelegenheid van een a r v e ö l of gilde ter aanvaarding eener erfenis Christi en Michaëls minni gedronken werd. [5]

Wij hebben onder de minnibekers ook den Braga-beker, B r a g a r f u l l i, vermeld. Met dien beker was nog eene andere bijzonderheid verbonden. Hedin, zoo verhaalt een der oude heldenliederen, [6] kwam eens op

---

[1] Hak. h. Gođ. S. 18; Egils. S. 44. Hist fort. I.

[2] Hak. h. Gođ. S. 18; Egils. S. 44; Frithj. S. 9; Ol. Tryggves. S. 141. F. S. I.

[3] Ol. Tryggves. S. 141. F. S. [4] Herrauds ok Bósa S. 12. F. S. N. III.

[5] Ol. Tryggves. S. 86. [6] Helgakvida Hjörv. S. 30.

Jólavond alleen uit het bosch naar huis en ontmoette eene tooverkol, die op eenen wolf reed met slangen tot toomen en aanbood hem te volgen. Hij wees haar af, en daarop voegde zij hem toe: Dat zult gij bij den Bragabeker ontgelden. Des avonds werd nu de Sonargöltr rondgeleid, en de mannen legden de handen daarop en deden geloften. Toen deed Heđin eene gelofte, die betrekking had op Svava, zijns broeders geliefde, en dat berouwde hem later bitter. Met den Bragabeker waren derhalve geloften verbonden, die men Ölmál noemde, [1] en deze kwamen overal voor, waar men den Bragabeker dronk. Dat zij onder den krachtigen invloed van het bier wel eens overstout uitvielen en later bleken onvervulbaar te zijn, daarover verwonderen wij ons niet. [2]

Geloften, aan de Goden gedaan, komen echter ook onafhankelijk van gilden en offerfeesten voor. Wij vinden er vermeld, die aan Freyja en Óđinn gedaan werden door de twee vrouwen van koning Alfrek; [3] een hoofding beloofde aan Freyr geld en drie maten bier, wanneer hij goeden wind kreeg om naar Zweden te zeilen, maar aan Thórr of Óđinn, wanneer zij hem goed weer gaven om naar IJsland terug te keeren. [4] Thorolf deed gelofte, dat hij daar aan land zou gaan, waar zijne öndvegistijlen aan wal kwamen drijven. [5] De dochter van koning Alf was door Starkađr geroofd. De bedroefde vader deed toen geloften aan Thórr om haar terug te krijgen, en daarop werd Starkađr door Thórr gedood en Alfhild teruggebragt. [6] Eindelijk deelt nog de Vemundar Saga [7] mede, dat bij ongunstige weersgesteldheid iemand voorstelde de gelofte te doen, dat men gaven aan den tempel zou geven, kinderen te vondeling leggen en oude lieden dooden.

---

[1] Zie Helgak. Hjörv. S. 33.
[2] Vergel. Ýngl. S. 40; Ol. Tryggv. S. 86.
[3] Saga of Halfi o. Halfsrekkum 1.
[4] Ol. Tryggv. S. 154.
[5] Eyrbyggja S. 4. Hist. fort. III.
[6] Herv. S. o. Heiđr. k.
[7] Hoofdst. 7. I. S. II.

§ 59. EEDEN EN GODSGERIGTEN.

De offeranden waren onafscheidelijk verbonden met de volksvergaderingen, waar wetten aangenomen of verworpen werden, en regtszaken behandeld. Wij vernamen ook, dat op het altaar van elken tempel een ring moest liggen van twee oncen zwaar. Dien ring moest de hofgođi bij alle volksvergaderingen om de hand dragen, want daarop moesten alle eeden gezworen worden. [1] Wij vinden zulk eenen eed herhaaldelijk vermeld, als eed op den tempelring, of op Ullrs ring. Soms wordt ook van eenen eed bij den heiligen witten steen gesproken. [2] Zulk een eed, die somwijlen in meer dan éénen tempel gezworen moest worden, [3] geschiedde op deze wijze. Hij, die zweren zou, ging met twee getuigen in den tempel, offerde eenen os, en doopte den altaarring in zijn bloed. Daarop sprak hij: ik neem N. en N. tot getuigen, dat ik den tempeleed zweer op den ring en dit zeg aan den Ase. Daarop volgde dan zijne verklaring. [4] Die verklaring was naar omstandigheden verschillend. Zwoer iemand, die onder eene beschuldiging lag, dan moest zij de verzekering van zijne onschuld bevatten. In dien zin zwoer Glum, van eenen moord beschuldigd, dien hij ook werkelijk bedreven had. Hij plaatste echter zijne woorden zoo, dat zijn eed even zoo goed eene belijdenis als eene loochening van schuld kon heeten, en kwam daarop vrij. De dubbelzinnigheid zou in onze taal in dier voege kunnen worden weergegeven: Ik zeg aan den Ase, dat ik daar en was, dat ik daar het zwaard en zwaaide, dat ik gevest en lemmer in het bloed en verwde waar Thórvalld Krókr viel. Het woordje en toch kan óf een over-

---

[1] Eyrb. S. 4. Hist. fort. III. [2] Eyrb. S. 16; Atlakv. 30; Gudrun. kv. III, 3.

[3] Glum moest hem doen in de tempels te Djupadal, Gnupafell. en Thvéra. Zie Vigagl. S. 24, 25.

[4] Vigagl. S. 25.

tollig partikel zijn, of ook eene oude ontkenning in den zin van niet.

Werd de eed gezworen door iemand, die op eenigerlei wijze in eene regtszaak betrokken was, dan luidde hij als volgt: Zoo waar helpe mij Freyr en Njörđr en de almagtige Ase, als ik waarlijk deze zaak zal vervolgen of verdedigen, getuigen aanvoeren of zelve getuigen, of vonnis spreken, zoo als ik weet, dat het meest regt en waar en overeenkomstig de wet is, en regtvaardigheid in acht nemen in alle zaken, die aan mijne kennisneming onderworpen worden, zoo lang ik mij op dit thing bevind. [1]

Wanneer de eed of het geregtelijk onderzoek eene zaak niet kon beslissen, dan namen de oude Noormannen hunne toevlugt tot een paar vormen, die mede tot hunne eeredienst in betrekking staan. Zij gaven dan de zaak in handen van de Goden, en wel doordien de beide partijen aan eene gevaarlijke proef onderworpen werden, of met elkander een tweegevecht hielden. Er zijn behalve het tweegevecht nog verschillende vormen van godsgerigt uit de germaansche oudheid bekend, het loopen door vuur, het dragen van gloeijend ijzer en het ophalen van eenig voorwerp van den bodem eens ketels, waarin water kookte. Of beide eerstgenoemde bij de oude Noormannen in gebruik waren, durven wij niet beslissen. Het grijpen uit eenen kokenden ketel echter komt in de derde Gudrunarkvida voor. Gudrun, de gade van Atli, was door hare slavin Herkja van overspel beschuldigd. Zij bood haren echtgenoot aan, hare onschuld door de proef met den kokenden ketel te bewijzen. Dit geschiedde. De koningin stak de hand in den ketel en haalde groene steenen van den bodem op, zonder zich te branden. Daarop moest hare beschuldigster dezelfde proef ondergaan. Zij haalde de hand deerlijk verbrand uit het kokende vocht weer op, en werd tot straf voor haren laster, als eene door de Goden veroordeelde, in een moeras verdronken.

---

[1] Landnamab. b. IV. 7; Om Thorst. Oxefod. 1. F. S. III. blz. 96.

Wat wij evenwel niet vergeten mogen optemerken, is, dat in dit lied Gudrun zegt: Zend ons den koning der zuidelijke Sachsers, die kan den kokenden ketel wijden. Het komt ons voor, dat deze woorden de proeve met den ketel doen kennen als meer van sachsischen d. i. germaanschen, dan wel noordschen oorsprong, zoodat wij voorshands nog huiveren haar als een bij de oude Noormannen erkend godsoordeel over te nemen. Zonder twijfel daarentegen hebben wij het tweegevecht, op een eiland te houden en daarom hólmganga, gang naar het eiland, genoemd, als een godsoordeel aan te merken. Wij hebben reeds het offer, bij zulk een tweegevecht te slagten, het tjösnublót, vermeld, en een onzer oude Saga's geeft ons uitvoerig omtrent de wetten van den hólmgang bescheid. Zoo spreekt de Kormakssaga: [1] Dit waren de wetten van het tweegevecht, hölmgaungu-lög: Er moet een veld zijn van vijf ellen in het vierkant, met paaltjes op de hoeken, daar moeten pennen met koppen ingeslagen worden, die tjösnur heeten. Wie dat in orde brengt, moet zoo naar de pennen gaan, dat hij den hemel tusschen zijne voeten ziet, en zijne oorlellen vasthoudt, met de formule, die later gebruikt wordt bij het offer, dat tjösnublót heet. Rondom het veld moeten drie ruimten van een voet breed worden afgebakend, en de grens daarvan door vier stengen worden aangewezen, die höslur, hazelnotenstengen, heeten.

Men schijnt dus een vierkant van vijf ellen op den bodem te hebben afgeteekend en de hoekpunten door in den grond geslagene pennen te hebben aangewezen. Daaromheen liepen nog drie streepen, elk van éénen voet breed, insgelijks op de hoeken afgepaald met stokken van den hazelaar.

Verder wordt er op deze wijze gehandeld: Elk der beide kampioenen moet drie schilden hebben. Zijn die onbruikbaar geworden, dan moet hij binnen het veld terugkeeren, al ware hij er vroeger uitge-

[1] Hoofdst. 10.

weken, en zich verder met zijne wapenen beschermen. Wie uitgedaagd is slaat eerst. Wordt de ander zoo gewond, dat er bloed op den grond loopt, dan mogen zij niet verder strijden. Zet een van beiden eenen voet buiten de pennen, dan heet dit: hij wijkt terug; komen beide voeten er buiten, dan wordt hij geacht te vlugten. Elk van beiden heeft eenen man, die het schild vóór hem houdt. Wie het zwaarst gewond wordt, betaalt drie mark zilver.

De uitslag van den hólmgang was echter ook menigmaal, dat een van de twee kampioenen viel. Voor dat geval diende dan de zoogenaamde blótnöđ, [1] de oude, zware stier, die door den overwinnaar geslagt moest worden.

Dat de overwinnaar, hetzij hij zijnen vijand als eenen zwaargewonde of als lijk had achtergelaten, beschouwd werd als door de Goden in het gelijk gesteld, behoeft wel geene nadere ontwikkeling.

§ 60. OUD-NOORDSCHE KALENDER.

Wat wij van de eeredienst der oude Noormannen gevonden hebben, is nu beknopt maar ook volledig medegedeeld. Wij geven nu, om een overzigt gemakkelijk te maken, eenen oud-noordschen kalender, volgens dien, welken wij achter het Lex. Myth. in de arnem. uitgave der Saemundar-Edda vonden.

In dien kalender is opgenomen de verdeeling van het jaar in twee helften, vier kwartalen en twaalf maanden, met de namen dier verschillende deelen en onderdeelen. Bij elke maand is de naam van den God of de Godin vermeld, aan wie zij gewijd was, en die van het huis of teeken van den dierenriem, door hem of haar bewoond.

De namen der maanden zijn twaalf bijnamen van Alföđr of Óđinn, zoo als zij in de Gýlfaginning, daem. 8, voorkomen, met deze ver-

[1] Egils. S. 68. De hier opgegevene naam is die, welke in de deensche vertaling voorkomt. De oorspronkelijke tekst is niet onder ons bereik.

andering evenwel, dat in de daemisaga de naam Alföđr de eerste is, terwijl die in den kalender eerst bij de tweede maand staat aangeteekend. De later geschrevene Gýlfaginning plaatst den meest omvattenden naam bij de maand, met welke het natuurlijke jaar begint, na 't lengen der dagen. De andere telling rekende van oogst tot oogst d. i. van herfst tot herfst.

De namen der godenwoningen zijn de twaalf hemelburgten van Grimnismál. Evenwel ontbreekt in onzen kalender de naam van Thrúđheimr of Thrúđvangr, en is daarvoor achter Ýđalir ingelascht Álfheimr. Dit zal daaraan toeteschrijven zijn, dat Thórr, die in sommige landen van 't Noorden de hoofdgod was en Óđinns plaats vervulde, geen God van eene maand kon zijn. Waar hij de eerste plaats vervulde, kwam het verblijf van Freyr in de plaats van het zijne.

In elke maand is op den kalender de nieuwe maan aangeteekend. In den kalender achter de uitgave van de Saemunder-Edda waren de nieuwe manen berekend naar het jaar 1827. Wij hebben den kalender overgebragt op 1867—1868, en daarom ook de nieuwe maan telkens aangeteekend bij den dag, waarop zij in die jaren valt. De namen zelve, bij de nieuwe manen geschreven, zijn die van de Valkyriur, door ons blz. 214 vermeld. De orde, waarin die namen in Grimnismál voorkomen, wordt hier echter niet in acht genomen, en Herfjötur wordt overgeslagen.

De maanden in onzen kalender tellen 30 dagen, die in vijftallen verdeeld zijn. De laatste dag van elk dier vijftallen draagt den naam van een der dwergen of alfen, volgens de Völuspá, door ons medegedeeld blz. 505. Daarbij is evenwel op te merken:

1° Dat de telling begint met den herfst, den eersten der elfde maand, d. i. 23 September. Op dien dag vinden wij den naam van Durinn aangeteekend, en daarop volgen dan de dwergen, in Völuspá, coupl. 11, vermeld, tot en met Dáinn, en voorts van den eersten der eerste maand tot den vijftienden der vierde de andere dwergen van Völuspá 11 en 12, te beginnen met Bivörr.

2° Dat bij den zestienden der vierde maand, d. i. 8 Maart, de naam van Mótsognir, als patroon van de lente, geschreven staat, waarop tot den twintigsten der zevende maand, d. i. 10 Junij, de dwergen van Völuspá 13 volgen.

3° Dat op den eenentwintigsten der zevende maand, zijnde 11 Junij, Lofarr of Dvalinn als hoofd van eene derde dwergenschaar genoemd wordt, en daarop de namen der nog overige dwergen van Völuspá 15 volgen, met uitzondering alleen van Skafiđr, wiens naam overblijft voor het vijftal, dat in de schrikkeldagen valt. Op deze wijze vinden alle dwergen der Völuspá eene plaats.

Ook uit deze volgorde der dwergen in den kalender blijkt, dat de gewoonte om het jaar met den herfst te laten beginnen, ouder is dan de andere, die bij den kalender ten grondslag ligt.

De namen der weekdagen zijn Sunnudagr, Mánadagr, Tisdagr, Óđinsdagr, Thórsdagr, Friadagr, en Laugardagr, aldus genoemd naar zon, maan, Tyr, Óđinn, Thórr, Freyja en de wekelijksche reiniging. De zaturdag of waschdag schijnt oudtijds de Lókadagr geheeten te hebben. Wij hebben bij de dagen der eerste week de namen voluit geschreven, maar die vervolgens slechts door de eerste letter aangeduid.

De namen der Óđins- of woensdagen zijn alle namen van Óđinn, ontleend aan Grimnismál, en te vinden blz. 64 en 65, en eveneens daemisaga 20. De naam Grimr staat tweemaal op den kalender aangeteekend, bij den vijfden der eerste en den achttienden der vijfde maand. Maar wij vinden hem ook tweemaal in Grimnismál, coupl. 46 en 47. Daarentegen komen Grimnir en Jálkr, in Grimnismál beiden tweemaal genoemd, in den kalender slechts eens voor. In de daemisaga vinden wij Grímr slechts eens vermeld, zoeken wij Valföđr te vergeefs en ontmoeten wij aan het slot nog andere afwijkingen in de namen.

De verdeeling van het jaar in weken is van lateren oorsprong. De laatste weekdag, zijnde een vrijdag, is telkens met een cijfer aangeduid.

De offerfeesten staan aangeteekend op de datums, waarop zij plagten gehouden te worden.

Ten einde omslagtigheid te vermijden, hebben wij de dagen, van welke niets bijzonders te zeggen was, onvermeld gelaten, maar bij den eersten van iedere maand opgegeven, met welken datum van 1867 of 1868 naar onze telling die dag overeenkomt.

KALENDER.

AEFINRÚNAR OK ALDURRÚNAR.

Het jaar heet Ár, mythologisch Óđinn.

1e HALFJAAR of misseri, genaamd winter, Vetur, waarschijnlijk aan Ullr gewijd.

1e Vierendeeljaars of mál, winter, Vetur.

Ie *maand*, mythologisch genaamd *Jálkr*, bij de oude Noormannen en IJslanders *Ýlir*, de huilende. De God van deze maand is Ullr, en zijne woning Ýdalir, d. i. de schutter.

1 Zaturdag, Laugardagr. Deze dag komt overeen met 23 Nov. 1867. Vetrarblót. Begin van den winter.
2 Zondag, Sunnudagr.
3 Maandag, Mánadagr.
4 Dingsdag, Tísdagr. Nieuwe maan (Hrist).
5 Woensdag, Ódinsdagr. Grímr. Eerste vijftal (Bivörr).
6 Donderdag, Thórsdagr.
7 Vrijdag, Friadagr. 1e week.
10 M. tweede vijftal (Bavörr).
12 O. Gángleri.
14. F. 2e week.
15 L. derde vijftal (Bömburr).
19 O. Herian.
20 Th. vierde vijftal (Nori).
21 F. 3e week.
25 T. vijfde vijftal (Ánn).

26 O. Hjálmberi.

28 F. 4e week.

30 S. Winterzonnestilstand. Begin van Jól (Atfángadagr Jóla, Jólanott). De Sonargöltr van Freyr wordt rondgeleid, en er worden bij den Bragabeker geloften gedaan. Zesde vijftal (Anarr).

II *maand*, mythologisch genaamd *Alfadr*, bij de oude IJslanders *Mörsugr*, die mager maakt. De God van deze maand is Freyr, en zijne woning Alfheimr, de steenbok.

1 M. Jól, Jóladagr, komt overeen met 23 Dec. 1867.

2 T. Annar dagr Jóla.

3 O. Theckr. Thridi dagr Jóla. Nieuwe maan (Mist). Oudtijds paardenoffer voor Freyr.

5 F. Zevende vijftal (Ai). 5e week.

8 M. Átti dagr Jóla, achtste dag van 't Jólfeest, bij de oude IJslanders gevierd.

10 O. Thridi. Achtste vijftal (Mjödvitnir). Komt overeen met 1 Jan. 1868. In den heidenschen tijd werd deze dag gevierd door vermomming achter maskers van dieren, die de vrouwen, en van vrouwen, die de mannen droegen. Van daar later het Narrenfeest.

12 F. 6e week, einde van de twaalf voornaamste Jóldagen.

15 M. Negende vijftal (Veigr).

17 O. Thudr.

19 F. 7e week.

20 L. Tiende vijftal (Gandálfr).

23 T. Oudtijds waarschijnlijk tot slot der Jólfeesten een ezelsfeest, later naar christelijke begrippen gewijzigd.

24 O. Údr.

25 Th. Elfde vijftal (Vindálfr).

26 F. 8e week.

30 T. twaalfde vijftal (Thráinn).

III *maand*, mythologisch genoemd *Herian*, bij de oude Noormannen

en IJslanders *Thorri*. De God van deze maand is Vali, en zijne woning Valaskiálf, de waterman.

1 O. Helblindi. Komt overeen met 24 Januarij 1868. Thorrablót of Midsvetrarblót.

3 F. 9e week. Nieuwe maan (Skeggöld).

5 S. dertiende vijftal (Thekkr).

8 O. Hár.

10 F. Veertiende vijftal (Thorinn). 10e week.

11 L. Oudtijds te Uppsal Disablót.

12 S. Het groote Sonarblót der Reidgothen, later bij de Christenen Maria reiniging.

15 O. Sadr. Vijftiende vijftal (Thrór).

17 F. 11e week.

20 M. Zestiende vijftal (Vitr).

22 O. Svipull.

24 F 12e week. Waarschijnlijk oudtijds Vali's dag, zooals nu in Engeland en Schotland de Valentinsdag.

25 L. zeventiende vijftal (Litr).

26 S. In deze geheele week allerlei feesten tegen de lente. b. v. Gans onthoofden, d. w. z. den winter dooden; kat uit de ton kneppelen, d. i. de maan, die in de lange winternachten heerscht, uit hare heerschappij verdrijven. Deze gebruiken zijn ook hier en daar in Nederland in zwang.

29 O. Sangetall.

30 Th. achttiende vijftal (Nár).

2e Vierendeeljaars of mál, lente, Vár.

IV *Maand*, mythologisch genoemd, *Hnikar*, bij de oude Noormannen en IJslanders *Gói*. De Godin van deze maand is Saga en hare woning Sökkvabekkr, de visschen.

1 F. 13e week. Komt overeen met 21 Februarij 1868. Begin der lente. Góeblót of Höfudblót. Thing allra Svia.

3 S Nieuwe maan (Skögul).

5 T. Negentiende vijftal (Nyradr).

6 O. Herteitr. Einde van het groote feest te Uppsal.

8 F. 14e week.

* Hier volgde in zekere jaren een schrikkeldag, misschien onder den naam van den dwerg Oinn. De dag komt met 29 Februarij overeen

10 S. Twintigste vijftal (Regin).

13 O. Hnikar.

15 F. Eenentwintigste vijftal (Rådsvidr). 15e week.

20 O. Bileygr. Tweeëntwintigste vijftal (Fili).

22 F. 16e week.

25 M. Drieëntwintigste vijftal (Kili).

27 O. Baleygr.

29 F. 17e week.

30 L. Vierentwintigste vijftal (Fundinn).

V *Maand*, mythologisch genoemd *Hnikudr*, bij de oude Noormannen en IJslanders *Einmanadr* of *Ódinsmanadr*. De God van deze maand is Hroptr of Ódinn en zijne woning Gladsheimr, de ram.

1 S. Wetgevende vergadering op IJsland en elders in 't Noorden. Komt overeen met 23 Maart 1868.

2 M. Nieuwe maan (Hildr).

4 O. Bölverkr.

5 Th. Vijfentwintigste vijftal (Nali).

6 F. 18e week.

10 T. Zesentwintigste vijftal (Hepti).

11 O. Fjölnir.

13 F. 19e week.

15 S. Zevenentwintigste vijftal (Vili).

18 O. Grimr.

20 T. Achtentwintigste vijftal (Hanorr). 20e week.

25 O. Grimnir. Negenentwintigste vijftal (Sviorr).

27 F. 21e week.

30 M. Dertigste vijftal (Billingr).

VI *maand*, mythologisch genoemd *Fjölnir*, bij de oude Noor-

mannen en IJslanders *Harpa*, harpmaand. De Godin van deze maand is Skaði, en hare woning Thrymheimr, d. i. de stier.

1 T. Komt overeen met 21 April 1868. Blót mót sumri, offer tegen den zomer, ook wel Sumarblót of Sigarblót genoemd. Oudtijds werd op dezen dag de dood van Thjassi gevierd. Nieuwe maan (Thrúðr).
2 O. Glapsviðr.
4 F. 22e week.
5 L. Eenendertigste vijftal (Bruni).
9 O. Fjölsvinnr.
10 Th. Tweeëndertigste vijftal (Bildr).
11 F. 23e week.
15 T. Drieëndertigste vijftal (Buri).
16 O. Síðhöttr.
18 F. 24e week.
20 S. Vierendertigste vijftal (Trór).
23 O. Síðskéggr.
25 F. Vijfendertigste vijftal (Hornbori).
30 O. Sigföðr. Zesendertigste vijftal (Fraegr.)

2e HALFJAAR of misseri, genaamd zomer, Sumar, waarschijnlijk aan Baldr gewijd.

3e Vierendeeljaars of mál, zomer, Sumar.

VII *maand*, mythologisch genaamd *Óski*, bij de oude IJslanders *Eggtíð*, eijerentijd. De God van deze maand is Baldr, en zijne woning Breiðablik, d. i. de tweelingen.

1 Th. Komt overeen met 21 Mei 1868. Sumarblót. Nieuwe maan (Hlöck).
2 F. 26e week.
5 M. Zevenendertigste vijftal (Lóni).
7 O. Hnikuðr.
9 F. 27e week.
10 L. Achtendertigste vijftal (Aurvangr).

14 O. Alfödr.

15 Th. Negenendertigste vijftal (Jari).

16 F. 28e week.

20 T. Veertigste vijftal (Eikinskjaldi).

21 O. Valfödr.

23 F. 29e week.

25 S. Eenenveertigste vijftal (Draupnir).

28 O. Atrídr.

30 F. Tweeënveertigste vijftal (Dólgthrasir). **30e week. Nieuwe maan** (Herfjötr).

VIII *Maand*, mythologisch genaamd *Ómi*, bij de oude Noormannen en IJslanders *Sólmánadr*, zonnemaand. De God van deze maand is Heimdallr, en zijne woning Himinbjörg, d. i. de kreeft.

1 L. Komt overeen met 20 Junij 1868. Sólhvörf of zomerzonnestilstand. Midsumarsblót.

5 O. Farmatýr. Drieënveertigste vijftal (Hár).

7 F. 31e week.

10 M. Vierenveertigste vijftal (Haugspori).

12 O. Kjalar.

14 F. 32e week.

15 L. Vijfenveertigste vijftal (Hlaevangr).

19 O. Thrór.

20 Th. Zesenveertigste vijftal (Glói).

21 F. 33e week.

25 T. Zevenenveertigste vijftal (Skirvir).

26 O. Vidr.

28 F. 34e week.

29 L. Nieuwe maan (Göll).

30 S. Achtenveertigste vijftal (Virvir).

Schrikkeldagen.

Tusschen de 8e en de 9e maand vielen vier schrikkeldagen, van welke de derde een Ódinnsdag was, met name Óski. Bij de reke-

ning der vijftallen werden de schrikkeldagen evenwel niet medegeteld en daarom draagt waarschijnlijk de laatste den naam van Skafiđr, d. i. uitgewischt, weggeschaafd. Nu en dan, na een bepaald getal jaren, werd er nog een vijfde schrikkeldag bijgevoegd, en daarop viel dan het feest te Hlethra en te Uppsal, dat alle negen jaren gevierd werd. De gezamentlijke schrikkeldagen schijnen Óin geheeten te hebben.

IX *Maand*, mythologisch genaamd *Biflindi*, bij de oude IJslanders *Heyannir*, hooioogst. De Godin van deze maand was Freyja, en hare woning Fólkvángr, d. i. de leeuw.

1 F. Komt overeen met 24 Julij 1868. 35e week.
5 T. Negenenveertigste vijftal (Ai).
6 O. Ómi.
8 F. 36e week.
10 S. Vijftigste vijftal (Álfr).
13 O. Jafnhár.
15 F. Eenenvijftigste vijftal (Ýngvi). 37e week.
20 O. Biflindi. Tweeëntwintigste vijftal (Eikinskjaldi).
22 F. 38e week.
25 M. Drieënvijftigste vijftal (Fjalarr). Nieuwe maan (Geirölul).
27 O. Göndlir.
29 F. 39e week.
30 L. Vierenvijftigste vijftal (Frosti).

4e Vierendeeljaars of mál, herfst, Haust.

X *maand*, mythologisch genaamd *Svidr*, bij de oude Noormannen en IJslanders *Tvimánudr*, dubbele of tweede maand. De God van deze maand is Forseti, en zijne woning Glitnir, de maagd.

1 S. Deze dag komt overeen met 23 Augustus 1868.
4 O. Hárbarđr.
5 Th. Vijfenvijftigste vijftal (Finnr).

nt overeen met 22 October 1868. Begin der Veturnaetur of
achten. Veturnáttablót en soms Freyblót, in Noorwegen vaak
ablót genoemd.
week.
enenzestigste vijftal (Althjófr).
utr.
e week.
chtenzestigste vijftal (Dvalinn).
álkr.
Negenenzestigste vijftal (Nár).
50e week.
Zeventigste vijftal (Náin).
Ofnir.
. 51e week. Nieuwe maan (Reginleif).
. Eenenzeventigste vijftal (Nipingr).
0. Svafnir.
F. Tweeënzeventigste vijftal (Dáinn). 52e week.

6 F. 40e week.
10 T. Zesenvijftigste vijftal (Ginnarr).
11 O. Svidr.
13 F. 41e week.
15 S. Zevenenvijftigste vijftal (Heri).
18 O. Svidrir.
20 F. Achtenvijftigste vijftal (Höggstari). 42e week.
24 T. Nieuwe maan (Randgrid).
25 O. Yggr. Negenenvijftigste vijftal (Hljóðólfr).
27 F. 43e week.
30 M. Zestigste vijftal (Móin).

XI *maand*, mythologisch genaamd *Svidrir*, bij de oude IJslanders *Haustmánudr*, herfstmaand. De God van deze maand was Njördr, en zijne woning Nóatún, d. i. de weegschaal.

1 T. Komt overeen met 22 September 1868. Haustblót, ook wel Álfablót of Disablót genaamd.
2 O. Ódinn of Thundr.
4 F. 44e week.
5 L. Eenenzestigste vijftal (Nyi).
9 O. Vákr.
10 Th. Tweeënzestigste vijftal (Nidi).
11 F. 45e week.
15 T. Drieënzestigste vijftal (Nordri).
16 O. Skilfingr.
18 F. 46e week.
20 S. Vierenzestigste vijftal (Sudri).
23 O. Vafudr. Nieuwe maan (Radgrid).
25 F. Vijfenzestigste vijftal (Austri). 47e week.
30 O. Hroptatyr. Zesenzestigste vijftal (Vestri).

XII *maand*, mythologisch genaamd *Vidrir*, bij de oude Noormannen en IJslanders *Gormánudr*, slagtmaand. De God van deze maand is Vidarr, en zijne woning Landvidi; d. i. de schorpioen.

1 Th. Komt overeen met 22 October 1868. Begin der Veturnaetur of winternachten. Veturnáttablót en soms Freyblót, in Noorwegen vaak Disablót genoemd.

2 F. 48e week.

5 M. Zevenenzestigste vijftal (Althjófr).

7 O. Gautr.

9 F. 49e week.

10 L. Achtenzestigste vijftal (Dvalinn).

14 O. Jálkr.

15 Th. Negenenzestigste vijftal (Nár).

16 F. 50e week.

20 T. Zeventigste vijftal (Náin).

21 O. Ofnir.

23 F. 51e week. Nieuwe maan (Reginleif).

25 S. Eenenzeventigste vijftal (Nipingr).

28 O. Svafnir.

30 F. Tweeënzeventigste vijftal (Dáinn). 52e week.

HOOFDSTUK VIII.

GODSDIENST DER NOORMANNEN.

Het bleek ons, voor zoo ver het kon, welke handelingen de oude Noormannen noodig en doelmatig geacht hebben om hunnen eerbied voor de Goden aan den dag te leggen, en welke instellingen en vormen daaruit zijn voortgevloeid. Nu vragen wij echter ten slotte ook nog, welken invloed op denken, gezind zijn en handelen de oude Noormannen van hunne godsdienst hebben ondervonden, met andere woorden, welk eene gezindheid en welk eene levenswijze zij hebben aangezien als welgevallig aan de Goden, die zij erkenden en vereerden.

Zeker is het een regel van algemeene toepassing, dat de menschen zich hunnen God of hunne Goden verschillend voorstellen, naarmate zij zelve verschillend zijn, en dat hun in- en uitwendig leven zich afspiegelt in dat, wat zij aan hunne Goden toeschrijven. En toch is het omgekeerde even waar, dat het karakter en leven der Goden, die een volk vereert, krachtigen invloed uitoefenen op het leven van dat volk. Want, al zijn oorspronkelijk de godenleer en eeredienst een uitvloeisel van denkwijze en karakter der menschen, de nakomelingen van die menschen leeren de godenleer kennen en zien de eeredienst mede aan, eer zij zich nog eene levensbeschouwing en een karakter

gevormd hebben, en beiden zijn dan voor hen sterke magten, die hunne ontwikkeling, hunne vorming beheerschen. Wat hebben nu godenleer en eeredienst, zoo als wij die leerden kennen, bij de oude Noormannen te weeg gebragt?

§ 61. INVLOED VAN GODENLEER EN EEREDIENST OP DE LEVENSBESCHOUWING EN ZEDELIJKHEID IN HET ALGEMEEN.

Hoewel de Goden der oude Noormannen den naam van Aesir dragen, en dus als hooge magten, als de draagbalken en gebindten van de geheele wereld beschouwd worden, hoewel zij zelfs de scheppers der wereld genoemd worden, zijn zij toch werkelijk niet de hoogste magten. Er staat iets boven hen, waarvan zij zelve afhankelijk zijn, waardoor zij zelve beheerscht worden. Zij zijn geboren, eene wereld van reuzen ging hun voor, en er was reeds eene wereld eer zij hunne wereld schiepen. Zij waren slechts bouwmeesters, die ordenden en zamenvoegden, geene scheppers in den eigenlijken zin van het woord. En gelijk er eene oorzaak buiten hen was, die hen deed ontstaan, zoo was er ook eene, die hen ten bepaalden tijde weer deed ten gronde gaan. En zelfs gedurende den tijd van hunne heerschappij waren zij afhankelijk van het noodlot, dat ook hunne lotgevallen zoo wel als die der wereld bepaalde, en aan welks besluiten zij zoo min als die wereld konden ontsnappen. Wij hebben het gehoord, hoe zij ook, even als de menschen, offerspaanders sneden en het offerbloed raadpleegden, [1] hoe Óđinn de Vala ging raadplegen, ten einde te weten, wat Baldrs bange droomen beteekenden en wat lot den Goden te wachten stond, en hoe alle voorspellingen den Goden zeiden, dat de wolf hun ten verderve bestemd was. [2]

Zulk eene denkwijze nu aangaande de Goden moest noodwendig invloed hebben op hunne vereerders. Immers deze leefden in de over-

---

[1] Hymiskv. 1. [2] Daem. 34.

tuiging, dat, hoe groot de magt der Goden ook mogt zijn, zij ten slotte toch niets vermogten te veranderen aan het lot, dat eenmaal voor iederen mensch bepaald was. Menigmaal hooren wij die overtuiging uitspreken. Wat eens besloten is, is niet meer te keeren: wat geschieden moet, zal geschieden: tegen het noodlot kan niemand zich verzetten: als de dood van eenen mensch eens besloten is, dan helpt geen inachtnemen: alles doodt hem, die sterven moet.[1] Wie nu zoo denkt, en zich overtuigd houdt, dat de hoogste belangen zijns levens niet in de hand der Goden berusten, die komt er al ligt toe, dat hij voor die Goden niet den diepsten eerbied koestert, zich van hen slechts ten deele afhankelijk gevoelt, en hun onder sommige omstandigheden vertrouwen en gehoorzaamheid weigert. Daaruit verklaren wij dan ook, wat wij van menigeen der ouden aangeteekend vinden, dat hij, ja wel op de Goden, maar toch op de keper beschouwd, nog meer op eigen moed en kracht vertrouwde, en dat Frithjof dorst te verzekeren, dat hem aan de gunst van Ingebjorg meer dan aan die van Baldr gelegen lag.

Maar wat meer zegt, de Goden en Godinnen der oude Noormannen waren niet zedelijk rein. Allen waren besmet met wat hunne vereerders zelve onrein en verkeerd noemden. Hunne erkentenis en vereering kon dus ook niemand tot eenen geest van reine zedelijkheid leiden. Toen wij Oegisdrekka lazen, werd het ons duidelijk, dat Loki niet één der Asen en Asyniën ongehavend laat. Van elk heeft hij iets te zeggen, dat hem of haar tot schande strekt. Allerlei oneerlijkheid en sluwheid, onbillijkheid en bedriegerij, echtbreuk en bloedschande, ontrouw en lafhartigheid komt daar te sprake. Zeker spreekt in dat lied reeds de geest van lateren tijd, toen de eerbied voor de oude Goden begon te verminderen. Maar daaraan kan toch hoogstens de zucht worden toegeschreven om al wat de Goden van eenen ongun-

[1] Atlamál 27; Njals. S. 13, 41. H. F. II; Vatnsd. S. 12. H. F. IV. Fafnismál 11.

stigen kant doet kennen, bijeen te lezen en op den voorgrond te plaatsen; wat hun verweten wordt, laat zich ten volle uit oudere mythen aanwijzen. Nu moge de oude Noorman vroeger de onzedelijkheid, die in zulke mythen steekt, niet gevoeld hebben; zij was er desniettemin en kwam tot bewustheid, zoodra het volk tot hoogeren trap van ontwikkeling was opgeklommen. En het is immers ook niet de Oegisdrekka alleen, die den Goden te laste legt, wat hun niet tot eer verstrekt. In de oudere zoowel als in de jongere Edda is Loki een weefsel van sluwheid en bedriegerijen, in de oude Godenliederen bedriegt Thórr de Jötunns, doordien hij als bruid verkleed in hun midden verschijnt, belastert Frigg Geirróđr bij Óđinn en bedriegt Óđinn zelve, ten einde van hem eene weddingschap te winnen. Reeds in de Völuspá komen de Asen voor als brekers van verbonden en eeden. En vernemen wij over 't algemeen van het leven der Goden wel iets meer, dan dat zij geweldig eten, nog veel geweldiger drinken, en dat spierkracht en moed, schranderheid en kennis hunne grootste glorie zijn, vechten en dooden hun geliefkoosd bedrijf? Van zulke Goden konden de Noormannen zeker geene naauwgezette eerlijkheid, geene zachtmoedigheid, vredelievendheid, vergevensgezindheid, geene matigheid en zelfbeheersching leeren.

En toch waren die Goden heilig, d. w. z. toch moest men zich in hunne tegenwoordigheid of nabijheid ontzien te doen wat men zich anders veroorloofde. Wij hebben vernomen, dat ter gelegenheid van groote godsdienstige feesten een diepe, onschendbare vrede uitgeroepen werd, en dat het schenden daarvan als eene groote misdaad werd aangezien, die zwaar gestraft werd. Wij weten, dat die vrede ook rustte op elke thingplaats en iederen tempel, zoodat men daar niemand dooden, niemand leed doen mogt, ja zelfs er niet gewapend komen. Verder bleek het ons, dat verkeer tusschen mannen en vrouwen in de tempels verboden was, en dat de toegang tot die gebouwen aan groote misdadigers, door den ban getroffen, was ontzegd.

Zulke bepalingen bleven zeker niet zonder invloed op hart en leven

van het volk. Wij zijn niet in staat te verklaren, waaraan zij hunnen oorsprong te danken hadden. De misdadiger werd zeker uit het heiligdom geweerd, omdat de door de volksvergadering of de dingspelregters over hem uitgesprokene straf beschouwd werd als hem in naam der Goden opgelegd. Hij was door zijn misdrijf het voorwerp van der Goden toorn geworden, en zij wilden hem voor hunne oogen en in hunne nabijheid niet zien. Op hem kon de tempelvrede niet worden toegepast. Maar wat was de oorzaak van dien tempelvrede? Was hij een uitvloeisel van het besef, dat allen, die in den tempel komen of een offergilde bijwonen, in het karakter van onderdanen en vrienden der Goden verschijnen, en als zoodanig onder de bescherming der Goden staan? In dat geval beteekent die tempelvrede niets meer, dan dat strijd en bloedvergieten tusschen vrienden verboden is. Het zou echter ook kunnen zijn, dat in dien tempelvrede zich het besef openbaarde van den voorrang des vredes boven den oorlog, en der vredelievendheid en welwillendheid boven de dapperheid en de wraakzucht. Mogten wij dit vooronderstellen, dan zouden wij in den tempelvrede een der gewigtigste verschijnselen moeten erkennen en daarin eene kracht zien, die de Noormannen van hunne bloeddorstige woestheid tot zachteren zin en zeden brengen kon. Wij zouden evenwel om al wat wij van die oude kampioenen weten, veel meer geneigd zijn den tempelvrede niet zoo hoog aan te slaan, maar hem te verklaren voor een uitvloeisel van de overtuiging, dat gemeenschappelijke godsvereering op den duur onmogelijk wordt, wanneer zij, die zich daartoe moeten vereenigen, niet streng gehouden zijn hunne onderlinge veten zoo lang te laten rusten en hunne wraakzucht gedurende de plegtigheden te bedwingen. Wij doen dit te meer, omdat zelfs het dragen van wapenen in de tempels verboden was en de wetgevers daardoor toonen wel gedacht te hebben aan de hevigheid der hartstogten en de onmogelijkheid om den geboden vrede te handhaven, wanneer zij niet zorgden de handen der tempelbezoekers te ontwapenen.

Het verbod van omgang met vrouwen heeft welligt eene soortgelijke strekking. De losbandigheid in het verkeer der beide geslachten onderling kon bij groote vergaderingen onophoudelijk aanleiding geven tot naijver en twist, bloedige botsingen te weëg brengen, en het handhaven van den vrede onmogelijk maken. Bij vrijheid van verkeer de hartstogten in bedwang te houden, daaraan viel niet te denken. Een volstrekt verbod was onmisbaar noodig. Wilde de wetgever de treurige gevolgen voorkomen, dan moest hij de aanleiding daartoe geheel verwijderen.

Maar hoe dit ook zij, in allen gevalle hadden de bepalingen aangaande 't geen in den tempel en bij offergilden niet geoorloofd was, deze kracht, dat zij bij de oude Noormannen de bewustheid wekten en levendig hielden, dat niet alle dingen voor het aangezigt der Goden geoorloofd waren, en dat de vereering der Goden eenen bepaalden invloed moest hebben op het leven van hunne aanbidders.

Deze overtuiging werd niet weinig versterkt door de leer, dat de Goden het goede beloonen en het kwade straffen. Wij ontmoeten die leer gedurig en leeren dan tevens, wat de Goden beloonen en straffen. Dat zij in de eerste plaats met straf vervolgen, wat jegens hen zelve of hunne heiligdommen misdaan wordt, spreekt van zelve, en wij verwonderen ons er niet over, wanneer wij lezen, dat iemand, die niet offert, zich aan den toorn der Goden blootstelt [1], en dat wie den tempelvrede schond door gewapend het heiligdom te betreden, daarvoor boete moet doen, wil hij de Asen niet tegen zich in het harnas jagen. [2]

Maar er worden ook andere misdaden genoemd, die de Goden met straf achtervolgen. De Goden haten onregt en laten het hem, die het pleegt, ontgelden. Zij jagen eenen verdrukker des volks uit het land. [3] Wie wederregtelijk land in bezit neemt, vertoornt de Goden, [4]

---

[1] O. Tr. S., hoofdst. 57. F. S. I. [2] Vatnsd. S. 36. H. F. IV.
[3] Egils. S. hoofdst. 58. H. F. I. [4] Egils. S. hoofdst. 57. H. F. I.

wie anderen met leugen bedriegt, ontvangt straf, [1] wie eenen valschen eed zweert, haalt zich eene vreesselijke wraak op den hals, daarop volgen zware boeijen, de eedbreker is onzalig. [2] Ook wordt het begeeren en verleiden van eens anders vrouw of man, het spoedig wreken van beleedigingen, die men van vrienden ontvangt, genoemd onder de handelingen, die de Goden veroordeelen en vervolgen. [3]

Menige misdaad wordt door de Goden terstond gestraft. Dat ondervonden de misdadigers, die in den dómkring gevoerd werden en daar veroordeeld om geofferd te worden; maar de Goden wreken toch op verre na niet alles dadelijk. Voor menig misdrijf boet de zondaar eerst na den dood. Op vrienden moet men zich niet te haastig wreken, maar zich vrijhouden van schuld jegens hen; dat, zegt men, is goed in den dood. [4] Alle menschen van goede zeden zullen in Gimil komen bij Alfödr; maar de boozen gaan naar Hel en van daar naar Niflhel, in de negende wereld. [5] In Valhöll komt geen booze, de Goden weeren hem van daar; [6] meineedigen, sluipmoordenaars en verleiders van de geliefden van anderen waden in den verschrikkelijken stroom. [7]

Uit hetgeen wij dusverre mededeelden, blijkt duidelijk genoeg, dat de godenleer en eeredienst der oude Noormannen wel niet in staat waren het volk tot eenen hoogen trap van reine zedelijke ontwikkeling te brengen, maar toch zeer zeker eenen zedelijken invloed hebben uitgeoefend. Den ouden Noormannen werd gepredikt, dat er reeds in dit leven een verband bestaat tusschen het gedrag van den mensch en zijn lot. Gehoorzaamheid aan de Goden en hunne wetten leidt tot geluk, ongehoorzaamheid heeft ellende ten gevolge, omdat de Goden het kwaad straffen. En wie in dit leven ook al aan de treurige ge-

[1] Sigurdarkv. II. [2] Volsung. S. 21. F. S. N. I. Sigrdrifum. 23.
[3] Sigrdrifum. 22; Helreid Brunhildr 1. [4] Sigrdrifum. 22. [5] Daem. 3.
[6] Njals. S. hoofds. 89. H. F. II. [7] Völ. 43.

volgen van zijne zonde moge ontsnappen, bederft zich toch door zijn wangedrag het leven na den dood. Dat moest zeer zeker invloed hebben. Wel kon het niet anders, of het moest bij die ouden zoo gaan als overal, dat het geloof aan loon en straf sommigen tot loondienaars maakte, en te weeg bragt, dat deze of die de Goden ging minachten, wanneer zij hem voor zijne offers niet gaven wat hij wenschte, of eenen ander meer schenen te begunstigen dan hem: [1] maar daar staat tegenover, dat in het algemeen vrees voor en afkeer van de misdaad werd ingeprent en levendig gehouden.

Den invloed daarvan kunnen wij duidelijk bespeuren en aanwijzen.

§ 62. GEZINDHEDEN EN PLIGTEN, IN NAAM DER GODEN DEN ENKELEN MENSCH INGESCHERPT.

In de Volsungasaga [2] ontvangt Sigurđr van Brynhildr, die hij door het opensnijden van den maliënkolder uit den tooverslaap heeft opgewekt, allerlei lessen van levenswijsheid. Nagenoeg diezelfde voorschriften komen ook voor in Havamál, het lied van Óđinn. Dat zij daarin voorkomen, en wel als lessen van levenswijsheid door Óđinn gegeven, toont, dat wij de gehoorzaamheid aan die woorden met den naam van gehoorzaamheid aan de Goden mogen bestempelen, en dus als godsdienst beschouwen. Wat is het nu, dat daar gepredikt wordt?

De mensch moet met zijn lot tevreden zijn, en al is het armoede, op de goede zijde letten en den zegen, die hem overbleef, niet voorbijzien.

"Niemand is geheel ongelukkig, al is hij ook niet gezond: De een heeft zegen in zijne zonen, de andere in zijne vrienden, een derde in zijne rijke bezittingen, een vierde in zijne goede daden. Leven is beter, zelfs leven in armoede; wie leeft, kan nog in het bezit van eene koe komen." [3]

"Wees rein en verzadigd, bekommer u niet om een sierlijk kleed. Nie-

---

[1] Vigagl. S. hoofdst. 26. [2] Hoofdst. 21. F. S. N. I.

[3] Havamál 68, 69.

mand schame zich, wanneer hij geene goede schoenen en geen goed paard bezit." [1]

"Een eigen huis, al is het klein, is te verkiezen. Daar zijt gij meester. Twee geiten slechts en daarbij een dak van stroo is beter dan bedelen." [2]

Een iegelijk moet onder alle omstandigheden eene kalme, onbezorgde, vrolijke gemoedsstemming trachten te bewaren.

"Een dwaas man brengt wakend zijne nachten door, om alles bekommerd. Hij wint er niets bij, dan dat hij vermoeid is, wanneer de morgen komt. De ellende blijft zooals zij was." [3]

"Opgewekt en wel te moede toone zich een iegelijk tot aan den dag zijns doods." [4]

Daarom moet niemand zijn lot vooruit willen kennen, noch in de toekomst willen zien. Dat zou hem slechts onrust baren.

"Een man moet matig wijs zijn, maar niet al te wijs. Niemand kenne zijn lot vooruit, dan blijft zijn geest vrij van zorgen." [5]

Maar hij moet ook niet toegeven aan den hartstogt der liefde, zoodat eene schoone vrouw hem den slaap en de zielerust ontrooft.

"Laat u niet verlokken door schoone vrouwen, al ontmoet gij die ook op een gastmaal, zoodat het uwen slaap verstoort en gij er gemoedsonrust van krijgt." [6]

Evenmin mag men zich door vrees voor gevaar, pijn of dood laten verontrusten.

"Vecht liever met uwe vijanden dan dat ge u oudwijfachtig zoudt gedragen" [7]

Heeft iemand ruim wat hij behoeft, leeft hij in gegoede omstandigheden, dan moet hij zich niet aan gierigheid overgeven, maar wat hij bezit onbekrompen genieten. Het wordt als dwaasheid beschouwd, zich zelve ontberingen op te leggen, wanneer de nood daartoe niet dwingt.

"Met het vermogen, dat een man verworven heeft, moet hij niet karig zijn jegens zich zelve: Vaak valt eenen vijand ten deel, wat men voor eenen vriend spaarde; vele dingen komen minder goed uit dan men denkt." [8]

---

[1] Hav. 60. [2] Hav. 35. [3] Hav. 22. [4] Hav. 11. [5] Hav. 55.
[6] Volsunga S. 21. F. S. N.I [7] Vols. S. 21. [8] Hav. 39.

De matigheid mag echter niet uit het oog verloren worden:

"Grijp vrij naar den beker, maar ledig hem met mate. Niemand zal het zonde noemen, wanneer gij vroeg naar bed gaat."

"De gulzige zwelger haalt zich, wanneer hij de matigheid aan tafel vergeet, zware krankheden op den hals; wanneer een dwaas tot wijzen komt, dan maakt zijne maag hem vaak te schande."

"Zelfs het vee weet, wanneer het tijd is om naar huis te gaan en verlaat dan gewillig de weide. De dwaas alleen kent de maat van zijne maag niet." [1]

"Er is geen slechter gezel op reis dan dronkenschap, en minder goed dan menigeen denkt is bier voor de zonen der aarde; want hoe meer men drinkt des te minder heeft men magt over zijne zinnen." [2]

Dat de oude Noormannen eerbied hadden voor kennis en wijsheid en dat zij die aan hunne Goden toeschreven, is ons ten overvloede gebleken. Geen wonder dan ook, dat het bezit van wijsheid, het prijs stellen daarop en het volgen van hare lessen door Óđinn aan zijne volgelingen wordt aanbevolen:

"Vernuft heeft men noodig op verre reizen; te huis vindt men toegevendheid. Een voorwerp van bespotting wordt de onwetende, die bij verstandigen zit."

"Laat hem zich evenwel niet op zijn verstand verheffen, maar steeds op zich zelve letten. Wie verstandig en zuinig met zijne woorden tot zijnen gast komt, benadeelt zich zelden; want eenen veiliger vriend dan wijze voorzigtigheid kan een man niet vinden."

"Zalig, wie in het leven zijn eigen raadsman kan zijn, want boozen raad ontvangt men dikwijls uit de borst eens anderen."

"Een dwaas man meent, dat allen hem genegen zijn, die hem vriendelijk toelagchen; hij vermoedt het niet, wanneer men kwaad van hem spreekt, indien hij bij wijzeren komt."

"Een dwaas man meent, dat allen hem genegen zijn, die hem niet tegenspreken; komt hij voor de regtbank, dan ondervindt hij straks, dat hij weinig pleitbezorgers heeft."

[1] Hav. 18—20. [2] Hav. 11.

"Een verstandig man meent, dat hij alles vermag, wanneer hij zich eens wist in acht te nemen. Maar weinig weet hij te antwoorden, wanneer hij op zware proeven gesteld wordt."

"Wie weinig weet, weet ook niet wat hij zwijgen moet."

"Wijs acht zich reeds wie te vragen weet en het antwoorden verstaat; maar onwetendheid kan niemand verbergen, die met menschen moet omgaan."

"Een man moet matig wijs zijn, maar niet al te wijs. Het schoonste leven is dien beschoren, die goed weet wat hij weet." [1]

Niet het minst belangrijke wat Óđinn zijnen dienaren inscherpt, is welwillendheid jegens anderen, zoodat men zich zonder afgunst in het heil van anderen verheugt:

"Dit raad ik u, Loddfafnir! verneem de les. Wel u, indien gij ze ter harte neemt. Gij zult u over eens anders ongeluk niet verheugen, maar een welgevallen hebben in hunnen voorspoed." [3]

Evenwel mogen wij niet vooronderstellen, dat welwillende belangstelling in het geluk van anderen een der heerschende trekken was in het leven, dat de Noorman meende te moeten leiden om aan zijne Goden welgevallig te zijn. "Ieder zorgt voor zich zelve" is de leefregel in het Harbarđslied, [4] en even als men den eenen boom ontneemt, wat men op den anderen wil enten, zoo offert men ook de belangen van anderen op aan zijne eigene.

Het hoogste goed, waarnaar de Noorman jaagt, is de roem. Terwijl andere goederen hem ontvallen, ja het leven zelve een einde neemt, blijft zijn roem nog na den dood voortleven.

"Het vee sterft, de vrienden sterven, eindelijk sterft men zelve; maar heeft iemand roem verworven, die sterft nooit."

"Het vee sterft, de vrienden sterven, eindelijk sterft men zelve; maar een ding ken ik, dat altijd blijft: Het oordeel over den doode." [5]

---

[1] Hav. 5, 6, 9, 23—26. [2] Hav. 53. [3] Hav. 129. [4] Coupl. 22.
[5] Hav. 75, 76.

Volgens deze trekken, die in het Havamål verstrooid voorkomen, valt het niet moeijelijk het beeld te schetsen van den man, die volgens het oordeel der oude Noormannen overeenkomstig den wil der Goden leeft, en zich van hunne goedkeuring verzekerd mag houden. Hij neemt zijn lot zoo als het is, kent geene zorgen, schaamt zich voor geene armoede, geniet het leven onbekrompen, maar neemt de matigheid in acht, ten einde de treurige gevolgen der onmatigheid niet te ondervinden. Hij beheerscht zijne hartstogten, opdat zij hem niet in ongelegenheid brengen en zijn levensgenot niet bederven. Vrees kent hij niet, zelfs niet voor den dood. Kennis en wijsheid stelt hij op prijs, om het voordeel, maar vooral om den roem, dien zij kunnen opleveren; want naar roem dorst hij boven al, en zijn hoogste ideaal is, na zijnen dood eenen beroemden naam achter te laten. Hoewel de zorg voor zich zelve de eigenlijke hoofddrijfveer van zijn leven is, stelt hij toch ook in het lot van anderen belang en kan zich in hunnen voorspoed verheugen.

§ 63. DE GODSDIENST IN HET HUISELIJKE LEVEN.

Heeft de godsdienst invloed op het gemoedsbestaan en gedrag van den enkelen mensch, zij heeft dien niet minder op de zamenleving der menschen met elkander. In het huiselijke leven der Noormannen is die te bespeuren.

De Goden van het Noorden leven in huwelijk met ééne Disa, maar hebben naast de wettige gade meer dàn ééne bijzit, en voorts allerlei liefdesavonturen. Voorbeelden van groote huwelijkstrouw worden onder hen geroemd, maar ook bloedschendige huwelijken, echtbreuk en echtscheiding van hen vermeld. Dit spiegelt zich geheel af in wat wij in liederen en Sagen van het huwelijksleven der Noormannen vinden opgeteekend. De man leefde in huwelijk met ééne vrouw, die in den vollen zin des woords zijne gade heette. En niet elke vrouw mogt zijne gade worden; er waren verboden graden van bloedver-

wantschap. Naast de vrouw des huizes staat dikwijls eene, staan soms meer slavinnen als bijzitten, en dat gaf niet zelden aanleiding tot huiselijken twist, ja, tot bloedige tooneelen. Het verleiden van eens anders verloofde of vrouw werd, zooals wij weten, voor eene der zwaarste misdaden aangezien, waarvoor de beleedigde bloedwraak of penningboete nam, en die de Goden nog in het volgende leven straften. Evenwel bond de band des huwelijks niet vast, en tamelijk menigvuldig zijn de gevallen, dat of de man zich om de eene of andere, niet altijd gewigtige, reden, bij een gilde van zijne vrouw gescheiden verklaart en haar naar hare bloedverwanten terugzendt, of de vrouw aankondigt, dat zij zich van haren man gaat verwijderen, en het huwelijk ontbonden noemt.

Eene vrouw te trouwen, zonder de toestemming van hare bloedverwanten, gold voor eene strafbare handeling, die niet ongewroken blijven mogt.

De kinderen werden kort na de geboorte met water begoten, en ontvingen bij die gelegenheid eenen naam. Men koos tot het verrigten van die plegtigheid den eenen of anderen vriend, nabuur, bloedverwant of aanzienlijken hoofding, die dan in den regel de pleegvader werd van zijn petekind. Of evenwel dat begieten met water eene godsdienstige handeling was en als eene soort van doop beschouwd moet worden, is ons niet gebleken.

De zorg voor de kinderen was op verre na niet altijd even groot. Het werd volstrekt niet als een door de godsdienst voorgeschreven pligt beschouwd, de kinderen, die geboren waren, op te voeden. Integendeel, zoo lang het heidendom heerschte, werd het voor geoorloofd gehouden, de kleinen, die men niet groot brengen wilde, te vondeling te leggen, en de armen deden dit in den regel. Zelfs bij de invoering van het Christendom moest men die ingewortelde gewoonte nog eenen tijdlang onaangetast laten. Dat overigens de kinderen als eene bezitting van de ouders beschouwd werden, waarover deze naar welgevallen konden beschikken, is ons gebleken uit hetgeen

wij van het offeren van kinderen vernomen hebben. En dat er misschien zelfs in het te vondeling leggen der kleinen uit een godsdienstig oogpunt iets verdienstelijks gezien werd, maken wij op uit de gelofte van kinderen te vondeling te leggen, die bij ongunstig weder in eene volksvergadering voorgesteld werd. Het schijnt wel, dat men dit als een middel beschouwde, om betere tijden te verwerven. 't Kan zijn, dat zulk eene daad als eene soort van kinderoffer werd aangezien. [1]

Ter gelegenheid van deze gelofte kwam ook eene andere ter sprake, namelijk, dat men oude menschen zou dooden. Dat kinderen die daad aan hunne ouders volbrengen zouden, staat er niet bij, maar dat zulk een voorstel gedaan kon worden, bewijst reeds duidelijk genoeg, dat de betrekking van de kinderen tot hunne ouders niet teederder was, dan die der ouders tot hen, en dat de zonen even goed maatregelen in hun eigen belang wisten te nemen, van welke hunne ouders het slagtoffer moesten worden, als de ouders hunne kinderen aan hunne belangen ten offer bragten. Het beginsel der zelfzucht werkte sterker dan de liefde tot de naaste betrekkingen des bloeds, en de godsdienst had geene kracht om dat te veranderen.

Intusschen werden toch in naam der godsdienst de banden des bloeds beschermd. Broederschap, zelfs bloedbroederschap, eene betrekking tusschen vrienden, die hun bloed zamenmengden, en dat dronken ten einde voortaan als broeders van éénen bloede te zijn, werd heilig en onschendbaar geacht, zooals uit de Oegisdrekka bleek, en de bloedwraak was een pligt voor de naaste betrekkingen. Die te verwaarloozen, en zich voor eenen gepleegden moord, voor echtbreuk of verleiding met penningboete tevreden te laten stellen, gold voor weinig vereerend; maar wie zelfs geene penningboete wist te verwerven, werd als een verworpeling aangezien.

---

[1] Vemundar S. 7. I. S. II.

§ 64. DE GODSDIENST IN HET MAATSCHAPPELIJKE LEVEN.

Ruimer dan de kleine kring van het huiselijke leven is die van het maatschappelijk verkeer. In dien ruimeren kring legde de godsdienst den Noorman verschillende pligten op, en de eerste daarvan is de gastvrijheid.

Reeds in de inleiding van Grimnismál verzekert Frigg aan Óđinn, dat zijn voedsterzoon en lieveling, koning Geirröđr zijne gasten plaagt, en noemt hem daarom eenen niđingr, d. i. iemand, die schande en beschimping verdient. En in Fjölsvinnsmál zegt de vreemdeling tot den wachter Fjölsviđr, die hem bij de deur afwijst, dat hij een monster is, wanneer hij eenen reiziger het regt der gastvrijheid weigert. Wanneer gij den zoodanige geene groete en geen woord gunt, zoo spreekt hij, dan zijt gij een nietswaardige. [1] In denzelfden geest spreekt ook het Havamál:

"Heil den gever! De gast is gekomen, waar zal hij zitten? Buiten adem is, die op weg zijne zaken moet afdoen."

"Warmte verlangt wie van de reis komt met verkleumde knieën; verkwik met kost en kleederen den reiziger, die over 't gebergte trok."

"Water heeft hij noodig, die gastvrijheid zoekt, eenen handdoek en vriendelijke uitnoodiging. Door goede bejegening verwerft men van den gast woord en vergelding."

"Dit raad ik u, Loddfafnir! verneem de les: Wèl u, indien gij ze ter harte neemt. Vaar niet uit tegen den reizende en wijs hem de deur niet: geef den behoeftige gaarne."

"Bespot niet met schimp en hoon den vreemdeling of den reizende. Wie te huis zit, weet zelden, hoe edel hij is, die binnentreedt. [2]

Naauw met de gastvrijheid verwant is de bereidvaardigheid om aan onbekenden in den nood hulp te bieden, en den dienaar der Asen wordt ook deze aanbevolen. Hij moet zich derzulken aantrekken, die

---

[1] Compl. 3. [2] Hav. 2–4, 136, 133.

hij in ongelegenheid vindt. [1] Menigvuldig vinden wij echter zulke vermaningen niet. In den regel bepaalt zich het betoon van hulpvaardigheid tot bloedverwant, bondgenoot of vriend, en vooral de pligten jegens de laatstgenoemden worden heilig geacht. Toch moeten wij, eer wij daarover spreken, melding maken van een voorschrift van menschelijkheid, dat eerbied voor dooden aanprijst. In het reeds meer dan eenmaal aangehaalde hoofdstuk der Volsungasaga vermaant Brynhildr Sigurđ, dat hij niet verzuimen moet eerbiedig en welwillend te handelen jegens dooden, die hij mogt vinden, onverschillig of zij aan ziekte bezweken zijn, in zee omkwamen of door het zwaard vielen. Hij moet hunne lijken betamelijk ter aarde bestellen. Dezelfde les wordt ook in Sigrđrifumál gelezen, maar daar uitvoeriger, want daar voegt Sigrđrifa er nog een voorschrift omtrent de ter aarde bestelling bij:

"Een heuvel worde voor den gestorvene opgerigt, zijn hoofd en zijne handen moeten gewasschen worden. Hij moet gekamd en droog in de kist komen met de bede, dat hij zalig moge slapen. [2]

Het Havamál bevat geene lessen, die de behandeling der dooden raken; maar uit hetgeen wij aanhaalden blijkt reeds, dat eerbied jegens de lijken van vreemden en onbekenden als een godsdienstpligt beschouwd werd. Is dat zoo, dan vermoeden wij, dat die gezindheid nog veel krachtiger heeft moeten spreken, waar de lijken van bekende en hooggewaardeerde personen ter aarde besteld werden. En inderdaad, wij weten dan ook, dat men hoofdingen, helden en aanzienlijke vrouwen niet arm en alleen naar Hel of Valhöll liet varen, maar zorg droeg, dat zij daar verschijnen konden met een gevolg, geëvenredigd aan hunnen stand. In de derde Sigurđarkviđa spreekt Brynhildr in deze woorden hare laatste bede uit:

"Eene bede wil ik tot u rigten; zij zal in dit leven de laatste zijn. Bouw op het veld eene breede burgt, zoodat daarop ruimte is voor ons allen, die kwamen om met Sigurdr te sterven."

---

[1] Hav. 128. [2] Conpl. 33, 34.

"Omring de burgt met tenten en schilden, met een betamelijk geleide en lijkgewaad, en verbrand mij ter zijde van den Hunenvorst."

"Verbrand ter zijde van den Hunengebieder mijne slaven, met kostbare ketenen versierd: twee aan zijn hoofd en twee aan zijne voeten, daarenboven twee honden en twee havikken. Dan is alles effen verdeeld."

"Bij ons blinke het scherpe zwaard, met ringen versierd, dat tusschen ons lag, toen wij één bed beklommen en men ons noemde met den naam van echtgenooten."

"Dan valt den vorst de met ringen versierde poort der zaal niet op de hielen, wanneer mijn lijkstoet hem op den voet volgt. Onze togt zal dan niet armoedig zijn."

"Hem volgen met mij vijf maagden, benevens acht knechten van edel geslacht, mijne zoogbroeders, met mij opgegroeid, die Budlin zijn kind geschonken heeft." [1]

Wat zij begeerde, was zeker in overeenstemming met de zeden des tijds, en wij zien daaruit, dat slaven en slavinnen, honden en havikken hunnen meester ook in den dood moesten volgen, zooals zij het in zijn leven gedaan hadden, en dat de nabestaanden het als hunnen pligt beschouwden, de eer en den stand des overledenen op te houden, zelfs in de gewesten der gestorvenen, 't zij bij Hel of Ódinn.

Maar wij keeren tot de pligten der vriendschap terug.

Iedereen moet trachten eenen goeden vriend te winnen tot verkwikkende zamenspraak, en wel toezien, dat hij het oude verbond der vriendschap niet breke; want het hart vergaat van kommer, wanneer men niemand heeft, wien men al zijne gedachten mededeelen kan. [2] Heeft men eenmaal eenen vriend gewonnen, op wien men vertrouwen kan, dan moet men hem gedurig bezoeken; want struiken en lang gras groeijen op den weg, dien niemand bewandelt. [3]

"De weg naar eenen trouweloozen vriend is een omweg, al woont hij

[1] Sigurđarkv. III. Coupl. 62—67. [2] Hav. 121, 122. [3] Hav. 120.

aan den weg; maar de weg naar eenen vertrouwden vriend is geen afstand, al kronkelt hij nog zoo zeer." [1]

Men moet de vriendschap ijverig onderhouden en aankweeken:

"Vrienden moeten elkander met wapenen en kleederen verblijden, met de schoonste, die zij bezitten: geschenk en tegengeschenk bevestigen de vriendschap, wanneer haar anders niets in den weg staat."

"De vriend zal zijnen vriend trouw vriendschap betoonen en gave met gave vergelden, ook den vrienden van zijnen vriend zich een vriend betoonen."

"Kent gij eenen vriend, dien gij goed vertrouwt, en hoopt gij van hem het goede, wissel dan met hem gedachten en geschenken en bezoek menigmaal zijn huis." [2]

Boven alle dingen evenwel is het noodig met zijnen vriend eerlijk en opregt te verkeeren, hem openhartig te zeggen wat men denkt, zonder vleijerij of misleiding, "want dat is zielenruil, wanneer de een den ander getrouw alles zegt, wat hij denkt; niets is slechter dan onopregtheid: die is geen vriend, die den ander naar den mond praat." [3]

Ook moet ieder zich wachten misbruik te maken van de welwillendheid zijner vrienden:

"'t Is onbetamelijk altijd te gaan, altijd gast te zijn aan dezelfde plaats. De vriend wordt tot last, die lang vertoeft in het huis van een ander." [4]

Dat niemand vaardig bij de hand mag zijn met het wreken van beleedigingen, die hij van zijne vrienden ontving, hebben wij reeds vernomen.

Bij de keuze van vrienden komt voorzigtigheid te pas, en niemand moet aan anderen voorbarig zijn vertrouwen schenken. Vooral moet men nooit slechte lieden vertrouwen, want dat loopt altijd op beschaming en teleurstelling uit.

"Openbaar den boozen man niet wat u leeds wedervoer: gij oogst van den booze nooit vergelding van uw vertrouwen." [5]

[1] Hav 53. [2] Hav. 40—43. [3] Hav. 125. [4] Hav. 34. [5] Hav. 118.

In het openbaar verkeer in de maatschappij met dezulken, die men zijne vrienden niet mag noemen, komt vooral voorzigtige bedachtzaamheid te pas. "Een voorzigtig man, die tot eenen maaltijd komt, zwijgt en luistert. Met zijne ooren luistert hij, met zijne oogen spiedt hij, en onderzoekt eerst verstandig." [1] Hij zwijgt, wanneer hij niet goed kan spreken, en ziet wel toe, dat hij niemand van de gasten beleedigt en hem daardoor zich ten vijand maakt. [2] Ontmoet men iemand, dien men niet vertrouwt, en men hoopt van hem iets goeds, dan moet men in woorden vriendelijk zijn, maar valsch in zijne gedachten, en loosheid met leugen betalen; heeft men jegens iemand argwaan, dan mag men hem toelagchen, maar moet men tevens op zijne hoede zijn, en de gave naar verdienste vergelden; [3] zijne geheimen mag men aan éénen vertrouwen, maar aan geenen tweede; want wat drie weten, weet de geheele wereld. [4] Met booze lieden moet men geen drie woorden wisselen: want de goede, die met boozen strijdt, lijdt dikwijls de nederlaag. [5] Die les geldt ook, waar men in talrijke vergadering dwazen ontmoet, of bij een gastmaal beschonkenen. De dwaas spreekt vaak erger dan hij onderrigt is, en wie zich met hem inlaat, wordt ligt zelve voor eenen dwaas uitgekreten en die taal vindt dan geloof; en 't zamenspreken met beschonkenen werd menigeen tot smart of dood." [6]

§ 65. DE GODSDIENST IN HET OPENBARE LEVEN.

Tot den meer openbaren kring van het maatschappelijke leven behooren de oorlog en het regtswezen. Met een woord over den invloed der godsdienst daarop besluiten wij ons overzigt.

Ten gevolge van den oorlogzuchtigen, moedigen aard, en de ruwe zeden der oude Noormannen, van de heerschappij der bloedwraak, en de geringe ontwikkeling van maatschappelijke orde en regeringsbeleid,

---

[1] Hav. 7. [2] Hav. 18, 30. [3] Hav. 44, 45. [4] Hav. 62, 64.
[5] Hav. 123, 126. [6] Volsunga S. 21.

verkeerde elk hoofding in eenen onophoudelijken staat van oorlog. Die oorlog bestond evenwel voor het grootste gedeelte in het voeren van bloedige twisten met den eenen of anderen, van wien men beleedigingen had ontvangen, door wien men in zijn regt waande bekort te zijn, of ook wel wiens eigendom men begeerde te verkrijgen. Voorts waren het stroop- en rooftogten, vooral ter zee, waarmede buit en roem van dapperheid waren te verwerven. Eerst in latere tijden, toen er veroveraars opstonden, en zich grootere rijken vormden, kregen de veten tusschen enkele hoofdingen het voorkomen van wat wij gewoon zijn met den naam van oorlog te bestempelen. De godsdienst, als erkentenis en vereering van krijgshaftige Goden voedde in hooge mate den strijdlust. Wie na eenen moedigen kamp door wapenen viel, kon alleen op eene begeerlijke plaats in Valhöll hopen. Daarom was de dood in den strijd den Noorman het meest welkom, en plagt hij dien te zoeken, en aan 't gevaar van naar Hel te varen te ontgaan, door onophoudelijk onder de wapenen te zijn. Het Havamál riep dan ook een iegelijk bij monde van Óđinn toe: "Niemand wijke op het veld eene schrede van zijne wapenen: niemand weet op weg, hoe spoedig hij zijne spies noodig hebben zal." [1] En aan aanleiding tot twist ontbrak het nooit bij dezulken, die het strijden als eene uitspanning, als hunne meest geliefkoosde bezigheid beschouwden, zoodat zij zich de Einheriar bij Óđinn voorstelden als dagelijks uitrijdende om te vechten en elkander te dooden. "Helden verbergen hunnen haat niet," zegt de tweede Helgakviđa. [2] Beantwoord hoon met toorn, boosheid met leugen, geef uwen vijand geenen vrede, gebiedt Óđinn in het Havamál. [3] Vecht liever met uwen vijand, dan dat gij laf zoudt zijn, en dood, wie u smaadde, des daags daarna tot vergelding van zijne beleedigende woorden, raadt Brynhildr Sigurđ. [4] Geen wonder dus, dat de oude Noorman eigenlijk leefde om te strijden, dat menige Saga wezenlijk niets anders is dan eene aaneenschakeling van moord-

[1] Hav. 37. [2] Coupl. 44. [3] Coupl. 41, 118. [4] Volsunga S. 21.

en bloedtooneelen, dat als Viking op eenen roof- en moordtogt uit te gaan het ideaal was van den aanzienlijken en bemiddelden hoofding, en dat de beschrijving van menig gilde of vergadering op het thing of althing rijk is aan tooneelen van bloedigen strijd.

Het ging er woest en wreed toe. Den eeretitel Viga, dooder, voor zijnen naam te kunnen plaatsen, en zich Viga Glum of Viga Hrapp te kunnen noemen, was menigeen tot eenen sterken prikkel. Men overviel zijnen vijand, waar men hem vond, maar vooral gaarne bij nacht, wanneer men hem in zijne woning aan 't gastmaal of in den slaap kon vinden. Dan werd de woning omringd, elke uitgang bewaakt, het huis in brand gestoken, ieder, die buiten kwam, gedood of in het brandende huis teruggedreven, en huis en gezin met al wat binnen was, aan de vlammen ter prooi gegeven. Gevangenen werden gehangen of gedood, ook wel verminkt, en niet zelden stelde de overwinnaar hunne manhaftigheid onder gruwelijke martelingen op de zwaarste proef. De gemartelde daarentegen trachtte zich onverschrokken en boven alle smart verheven te toonen. De heldenliederen vermelden den moed van sommigen, die zich onder luid gelach het hart uit het lijf lieten snijden, en de Jomsvikinga Saga maakt gewag van eene reeks van helden, die naar de rei af onder scherts en zonder zelfs hunne oogleden te sluiten zich lieten onthoofden. [1] Onverwonnen heldenmoed, volslagene doodsverachting, maar ook algeheel gebrek aan eerbied voor het leven van den mensch, was de vrucht van de dienst van Goden, zoo als Óđinn, Thòrr en Týr.

Van de regtspleging en den invloed der godsdienst daarop hebben wij niets nieuws meer te zeggen. Dat regt en regtvaardigheid beschouwd werden als onder de hoede der Goden te staan, bleek ons uit den eed, die op den ring bij Freyr, Njörđr en den almagtigen Ase moest worden afgelegd door elk, die als Gođi een thing be-

[1] Hoofdst. 47. F. S. XI.

stuurde of in de eene of andere betrekking met een regtsgeding te doen had. Dat het regt in naam der Goden gesproken werd, zien wij daarin, dat de ter dood veroordeelde misdadigers als offers voor de Goden geslagt werden. Dat menig vonnis, door den regter gesproken, als een vonnis der Goden beschouwd moest worden, bewijst de naam Vargr i Véum, wolf in 't heiligdom, op den gebannene, den Godenverachter, den moordenaar toegepast. Voorts heiligde een offer elke regtsvergadering, dreigden de Goden nog na den dood den misdadiger met hunne straffen, en beslisten de Goden ter laatster instantie door de uitkomst van het tweegevecht over regt en onregt, waar menschelijk regt geene beslissing vermogt te geven.

Hoe ruw die beginselen mogen zijn, toch zijn er beginselen aanwezig van de overtuiging, dat alle menschelijke wetten omtrent regt en onregt, slechts eene gebrekkige afschaduwing zijn van de regtvaardige wetten der Goden, en dat wat menschen regt noemen, wortelt in den bodem van de regtvaardigheid des hemels.

§ 66. ONDERGANG VAN DE GODSDIENST DER OUDE NOORMANNEN.

Wat wij in dit boek van de godsdienst der oude Noormannen hebben medegedeeld, is schier zonder uitzondering ontleend aan bronnen, die dagteekenen uit de laatste tijden van haar bestaan. Een groot deel der Saga's werd in de dagen des Christendoms, na de bekeering der noordsche heidenen, te boek gesteld, sommige der liederen zijn eveneens van christenen, althans van dichters, die met het christendom niet onbekend waren, en zelfs de oudste liederen, hoewel buiten twijfel door heidenen gedicht en van ouden tijd, mogen slechts na den aanvang der christelijke tijdrekening geplaatst worden. Dat één onzer bronnen uit den vóór-christelijken tijd afkomstig zou zijn, durven wij niet verzekeren. Betrekkelijk is dus het heidendom der oude Noormannen, zooals wij het kennen, een heidendom van zeer jonge dagteekening. Omstreeks het jaar duizend n. C. had het zijnen tijd uitgediend en werd het door het Christendom vervangen.

In Noorwegen vestigde van 995—1000 n. C. Olaf Tryggveson zijne heerschappij, en was hij daar alleenheerscher. Hij voerde met list en geweld, overal, waar hij meester werd, het christendom in. In 969 gelukte het hem, de Thronders tot het ontvangen van den doop te bewegen, en twee jaren later kreeg hij dat ook gedaan in Ringerige, een de belangrijkste rijken in het Zuiden van Noorwegen en op de Färöer. Wat Olaf Tryggveson begon, werd voltooid door Olaf den heilige, die van 1019 tot 1033 in geheel Noorwegen het christendom heeft ingevoerd.

Zweden had sinds 1008, toen Olaf Skotkonungr aan de regering kwam, christenkoningen, en allengs werd er de bevolking voor de belijdenis der christelijke godsdienst gewonnen, totdat in 1075 koning Inge er alle afgoderij verbood.

In Denemarken begon Anschar, tijdens Harald Klake, het chris-

tendom te prediken, in 826; koning Gorm de oude duldde het, sinds 934; koning Sven, die aanvankelijk de christenen vervolgd had, begunstigde het later. Omstreeks 1035 was de bekeering der Denen tot de christelijke godsdienst voltooid.

Op IJsland werd het christendom reeds vroeg gebragt. Geruimen tijd voordat het eiland door de Noormannen ontdekt werd, kwamen er volkplanters uit Schotland, die de christelijke godsdienst hadden leeren kennen. Deze personen bleven bij hunne nieuwe belijdenis; maar hunne kinderen vervielen weer tot het voormalige heidendom, vooral toen er later meestal heidenen overkwamen, en wel zulke heidenen, die uit hun vaderland de wijk moesten nemen, omdat zij hunne voorvaderlijke vrijheid en godsdienst niet wilden opofferen. Intusschen werden vele IJslanders tegen het einde der tiende eeuw met het christendom bekend, aan het hof van Olaf Tryggveson, en in 997 zond deze koning den bisschop Thangbrand naar IJsland om de christelijke godsdienst te prediken. Hij werkte er twee jaren, zonder evenwel zijn doel te bereiken; maar daaraan had de ruwe heftigheid van zijn karakter en doen meer schuld dan de tegenzin der IJslanders tegen de godsdienst, die hij predikte. Immers, reeds in het jaar 1000 namen de IJslanders bij wet het christendom aan. Een paar aanzienlijke hoofdingen kwamen van Olaf Tryggveson, en hielden op het Althing eene welsprekende, zachtmoedige en hartelijke rede tot het volk, en stelden voor, dat ieder zich aan den hoogsten God mogt onderwerpen. Terwijl zij nog spraken kwam er iemand berigten, dat er een vuurspuwende berg in werking was, en dat de lava stroomde. Dat is de toorn der Goden over de rede, die wij daar hoorden, riepen de heidenen. Maar waarover, sprak een der aanwezige priesters, waren de Goden dan vertoornd, toen die lavastroom losbrak, op welken wij nu staan? En dat woord bragt de gemoederen tot bedaren, en een iegenlijk ging naar zijne tent. De christenen wenschten nu de verkondiging van eene wet, die men te gelijk met de christelijke godsdienst kon volgen, maar de man, dien zij daartoe aanzochten, maakte er zich af. Hij wist echter

den algemeenen lovsigemand van IJsland, Thorger, door een aanzienlijk geschenk in geld te bewegen, om de verlangde wet af te kondigen. Thorger legde zich in zijne tent op den rug en bleef zoo een etmaal liggen, om te overdenken. Toen stond hij op en verzocht heidenen en christenen naar den lovberg te gaan. Daar betoogde hij, hoe wenschelijk en noodig het voor den vrede en den bloei der maatschappij was, dat ééne wet en ééne godsdienst op het gansche eiland werden aangenomen, elke der partijen ten deele kreeg wat zij verlangde, maar geene van beiden alleen aan de heerschappij kwam. Hij sprak zoo goed, dat alle hoofdingen, heidenen zoowel als christenen, beloofden in alle deelen de wet te zullen houden, die hij zoude verkondigen. Hij zelve was toen nog een heiden, maar verkondigde nu de wet, dat allen, die het niet reeds gedaan hadden, zich zouden laten doopen, dat tempels en Godenbeelden vernield zouden worden, en wie offerde, in den ban zou komen; dat daarentegen het te vondeling leggen van kinderen, het eten van paardevleesch en het offeren in het geheim geoorloofd zouden blijven, en men alle oude wetten zou behouden, die niet in openbaren strijd met het christendom waren. [1] Zoo werd geheel IJsland tot de christelijke godsdienst gebragt, om er sinds bij te blijven.

Wij zouden ons echter grootelijks bedriegen, wanneer wij meenden, dat het christendom, zooals de oude Noormannen het ontvingen, de godsdienst was, die Jezus predikte en zelve in praktijk bragt. Wel waren zij van hunne Goden en godsdienstige gebruiken ten deele los geworden, maar hunne heidensche en zinnelijke denkwijze hadden zij niet afgelegd. Zij konden wel voor Óđinn of Thórr eenen anderen God aannemen, maar het moest toch een God zijn, dien zij zich onder eene zinnelijke gestalte konden voorstellen. Als ik toch in eenen God gelooven moet, zei een Noorman, dan kan ik even goed in den witten Christus gelooven als in eenen ander. [2] En zoo geschiedde het

---

[1] Ol. Tr. S. 229. F. S. II. [2] Ol. h. hell. S. 215. Heimskr.

ook. Hun christendom werd niet gelooven in God, zoo als Jezus Hem predikte, en zoo gelooven in God als Jezus deed; maar in Jezus als hunnen God gelooven. Hakon wilde, dat allen zouden hebben éénen God, Christus, Maria's zoon, en volgens Olaf Tryggveson heeft de God, die den hemel regeert en alle dingen geschapen heeft, eene zegebanier, het kruis, waarop Hij gemarteld is. [1] Het Uplandslag schrijft voor: Van Christus zullen alle christenen gelooven, dat Hij God is, en dat er geene Goden zijn, dan Hij alleen. [2] Dit hebben evenwel de Noormannen gemeen met alle volken, die van het heidendom tot het christendom bekeerd zijn. Onder den invloed van den geest des heidendoms is de godsdienst van Jezus reeds vroeg eene dienst van den God Jezus geworden, en het zal nog lang moeten duren en nog arbeid en strijd genoeg moeten kosten, eer de christenheid tot de godsdienst van Jezus is terug gebragt.

Ook mogen wij niet vergeten, dat zulk een christendom, al staat het diep beneden het peil van het zuivere oorspronkelijke, toch evenzeer hoog staat boven het peil van het heidendom, dat afgelegd werd. De oude Goden waren ruwe onreine beelden, het beeld van Christus daarentegen is rein en verheven, en waar Jezus maar eerst, onder welken vorm dan ook, is erkend, daar is een zuurdeesem in het meel neergelegd, die niet nalaat te werken, daar is eene nieuwe magt in het leven getreden, die langzamerhand maar zeker ontwikkelt, reinigt, hervormt. Dat hebben de Noormannen ondervonden. In den beginne was al wat de meesten deden, om zich als Christenen te doen kennen, dat zij 't eten van paardevleesch als eene groote zonde beschouwden [3] en zich doopen lieten. Velen deden zelfs zooveel nog niet, maar lieten zich eenvoudig voorloopig met het kruis teekenen, ten einde zoo wel tot christenen als heidenen toegang te hebben en met beiden ongehinderd te kunnen verkeeren en handelen. [4] Later evenwel liet

[1] Ol. Tr. S. 22, 75. [2] Kirkiub. I.
[3] Ol. Tr. S. 70 [4] Egils. S. 50. H. F. I.

de zedelijke magt der nieuwe belijdenis zich gelden, en de invoering van het christendom, zoo als het aanvankelijk was, werd het begin van een algeheele herschepping van het Noorden, een onwaardeerbare zegen.

En toch was met de invoering van het christendom het oude heidendom op verre na niet dood. De oude heidensche denkbeelden bleven voortleven: maar wat vroeger door Óđinn, Thórr of andere Goden bedreven werd, dat werd nu door den duivel verrigt. Ook de oude feesten bleven, maar veranderden van naam en vorm. Zij waren eeuwen lang terug te vinden in narren- en ezelsfeest en menigen heiligen dag. Allerlei heidensche gebruiken ook bleven in zwang, en hebben zich zelfs tot op den huidigen dag gehandhaafd, en menigeen, die op Sint Nicolaas koeken eet in den vorm van allerlei dieren, o. a. van zwijnen, of zich op het paaschfeest met eijeren verkwikt, menigeen, die een paaschvuur ontsteekt of den kersboom in gereedheid brengt of op den eersten April anderen beet neemt, denkt er weinig aan, dat al die gebruiken uitloopers zijn van den eeuwen heugenden stam des voorvaderlijken heidendoms. In de ontwikkeling van het Godsrijk op aarde zijn de jaren lang en de jaargetijden niet minder. Wat voor de eeuwigheid vrucht moet opleveren, vergroeit slechts langzaam in den loop van eeuwen.

REGISTER DER DICHTERLIJKE STUKKEN, IN DIT WERK OPGENOMEN.

I. LIEDEREN DER OUDE EDDA, NAAR DE VOLGORDE VAN DEN OORSPRONKELIJKEN TEKST VAN MÖBIUS.

a. Godenliederen:

b. Heldenliederen:

c. Aanhangsel:

II. OUD-NOORDSCHE DICHTSTUKKEN BUITEN DE EDDA.

III. STUKKEN VAN LATEREN TIJD.

AANWIJZING DER PLATEN.

VERBETERINGEN.

blz. 226 § 20 opschrift *staat:* Spákonar, *lees:* Spákonur.

blz. 263 is onder de in Aegisdrekka voorkomende Asyniën de naam van Sif onvermeld gebleven.

blz. 144 *staat:* 5de reg. v. o. per-mentha; *lees:* pra-mantha.

blz. 408. is sprake van Loki's moeder Laufey of Nál, die daar onverklaard blijft; blz. 412 heet hij zoon van Laufey en Nál en blz. 414 wordt de naam Nál verklaard als een bijnaam van Laufey, omdat zij slank van gestalte was. Ik zou nu verklaren: Laufey, de boomnymf, de boom, heet Nál om hare slankheid; zij is de slanke naaldboom of den, waaruit het vuur ten voorschijn komt bij 't ontsteken. Voor de aanwijzing van deze verklaring zij den Heer v. Heyst te Alkmaar dank gezegd.

blz. 591 reg. 3 v. b. *staat:* 24, *lees:* 22.

„ 592 „ 18 v. b. „ 23, „ 22.

Ten gevolge van het gebruiken van en aanteekenen uit oud-noordsche, deensche, latijnsche en duitsche bronnen is er in de spelling der eigennamen hier en daar eenige ongelijkvormigheid ingeslopen, vooral wat aangaat het gebruik van i of j voor eene klinker, en het al of niet weglaten der u in den uitgang dur. Dit is echter niet belangrijk genoeg, om het opzettelijk met vermelding van bladz. en reg. aan te wijzen.

REGISTER VAN NAMEN,

ZOOWEL VAN PERSONEN ALS VAN PLAATSEN EN ZAKEN, IN DIT WERK VOORKOMENDE.

A. Ae.

In dit register is de spelling gevolgd van Sveinbjörn Egilsson's lexicon poëticum antiquae linguae septentrionalis, en Theodor Möbius' Wörterbuch zu einer Auswahl alt-Isländischer und alt-Norwegischer Prosatexte. Waar de lezer soms op ongelijkvormigheden in de namen mogt stuiten, wijst het register de zuivere spelling aan.

G.

H.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

U. V. W.

Y.

Z.

DE VOORNAAMSTE GODSDIENSTEN

ONDER DEZEN TITEL VERSCHIJNEN, OF GAAN TER PERSE, DE VOLGENDE MONOGRAPHIEN, DIE OOK AFZONDERLIJK VERKRIJGBAAR ZIJN:

Dr. R. DOZY, HET ISLAMISME

C. P. TIELE, DE GODSDIENST VAN ZARATHUSTRA VAN HAAR ONTSTAAN IN BAKTRIE TOT DEN VAL VAN HET OUD-PERZISCHE RIJK

Dr. J. W. G. VAN OORDT, DE GODSDIENST DER GRIEKEN MET HUNNE VOLKSDENKBEELDEN

Prof. A. KUENEN, DE GODSDIENST DER ISRAELIETEN

Dr. L. S. P. MEIJBOOM, DE GODSDIENST DER OUDE NOORMANNEN

Prof. L. W. E. RAUWENHOFF, GESCHIEDENIS VAN HET PROTESTANTISME

Dr. A. PIERSON, GESCHIEDENIS VAN HET ROOMSCHE KATHOLICISME

